

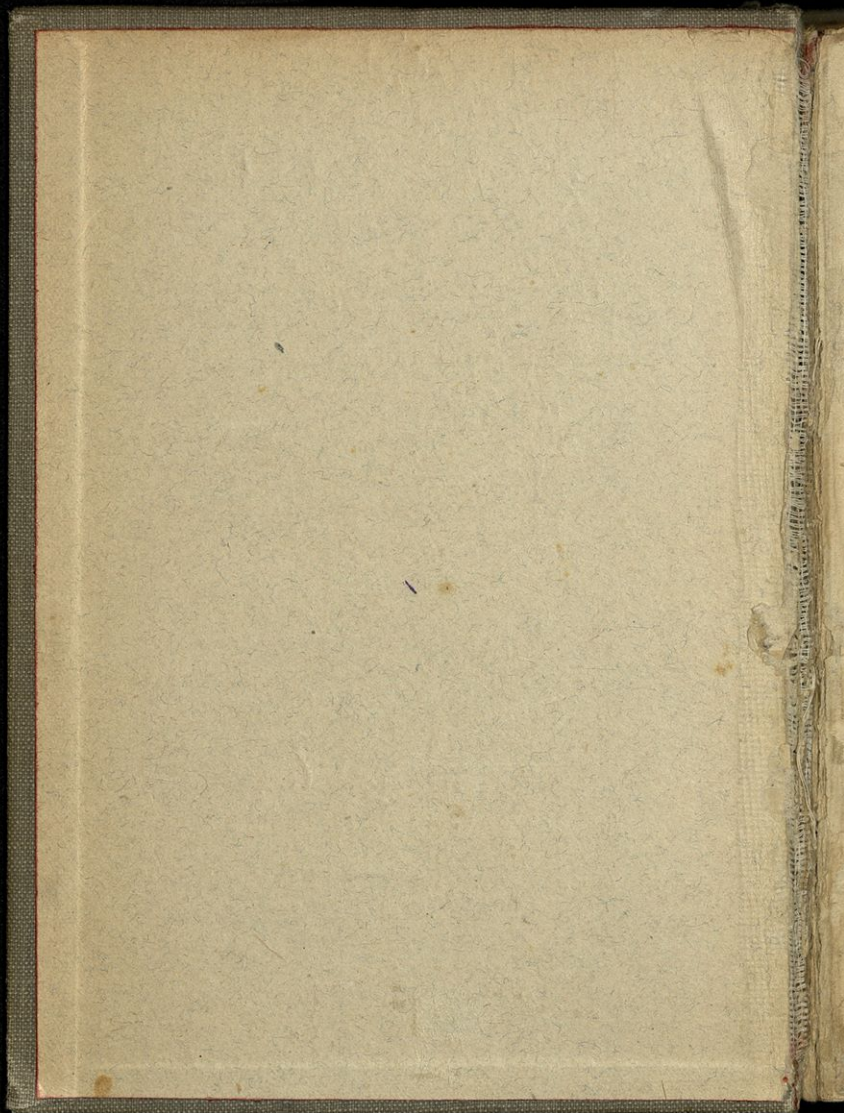
Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

3 65125

enkievicz

Quo vadis ?

enkievicz
QUO
VADIS ?

L. 988

C 200

„Svetovna knjižnica“

Quo vadis?

Roman iz Neronove dobe

Poljski spisal HENRIK SIENKIEWICZ.

Drugo popravljeno izdanje

Tiskala in založila »Goriška Tiskarna« A. Gabršček.

V Gorici 1909.

+65125

65125

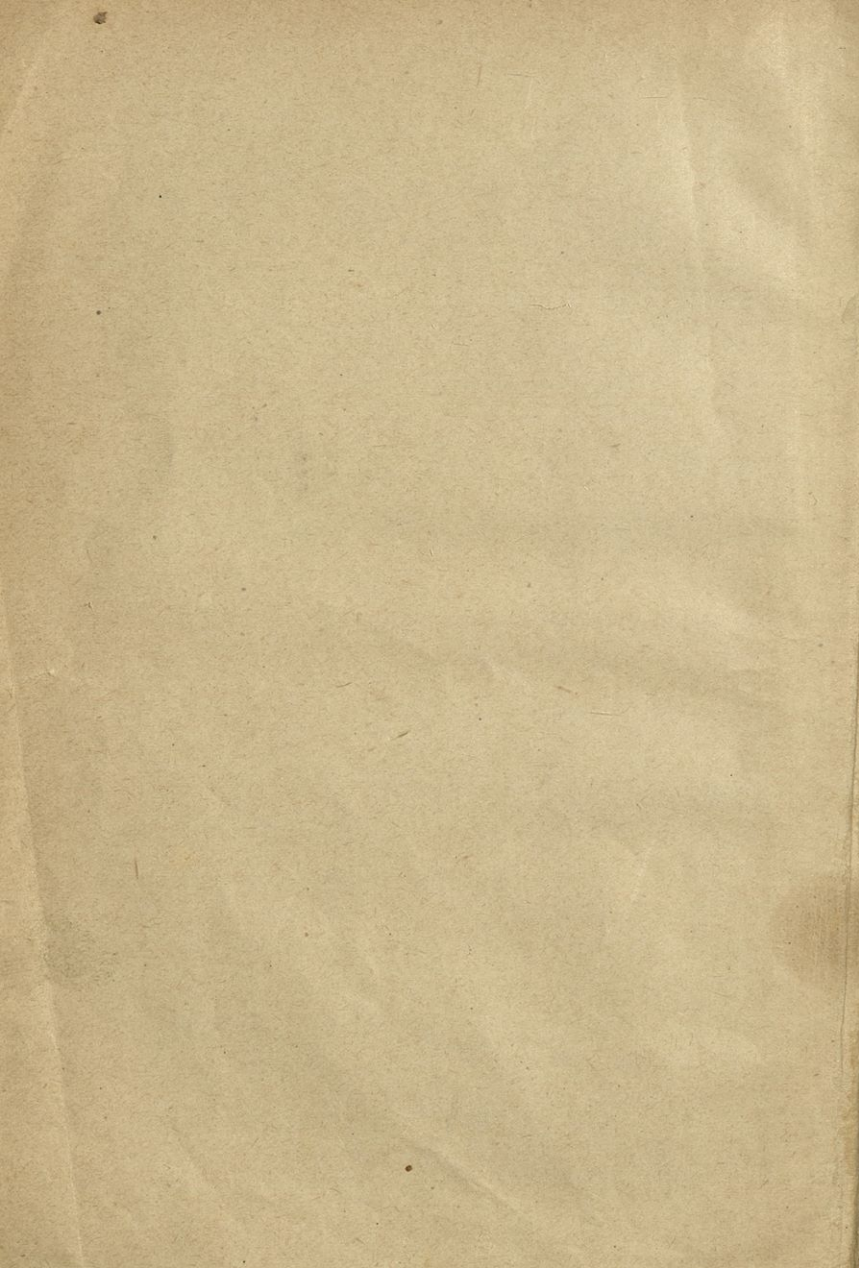

F2C 1283/1952

~~ff. 86.~~

988.

C 200

Prvi del.

I.

Petronij se je vzbudil šele proti poldnevu ter se čutil, kakor navadno, močno utrujenega. Poprejšnji dan je bil pri Neronu v gostéh, ki so trajale pozno v noč. Nekaj časa že ni bil pri pravem zdravju. Tožil je, da se čuti po vsem životu otrpnelega, ko se zjutraj vzbudi, in da ne more zbrati svojih mislij. Šele rana kopelj in skrbno drgnjenje telesa, kateri posel so opravljali nalašč za to izurjeni sužnji, je nekoliko pospešilo tok njegove lene krvi, ga osvežilo ter mu vrnilo moči, da je iz oleotekija, poslednjega oddelka kopelji, stopil kakor prerojen, z jasnimi in veselimi očmi, ves pomlajen, poln življenja, rdeč in tako lep, da se niti sam Oton ni mogel meriti ž njim; — skratka pravi pravcati »arbiter elegantiarum«, najvišji sodnik o dobrem vkusu, kakor so ga imenovali.

V javne kopeli je zahajal le redko; samo takrat, kadar se je pojavil kak znamenit govornik, o katerem so govorili po mestu, ali pa, kadar so se vršile v efebijah posebno zanimive borbe. Sicer pa je imel v svoji vili »Insula« kopelji, katere mu je prezidal in vredil Celer, sloveči tovariš Severov, tako ukusno, da jim je sam Neron pri-

znaval prednost pred cesarskimi, dasi so bile te mnogo obsežnejše in prirejene z dokaj večjim razkošjem.

Po oni gostiji, na kateri ga je dolgočasil Vatinij s svojim klepetanjem in je z Neronom, Lukanom in Seneko razpravljajl vprašanje, ali ima ženska dušo, je vstal precej pozno ter šel kakor navadno v kopelj. Dva orjaška balneatorja (služabnika v kopališču) sta ga položila na cipresino mizo, pokrito z egiptovskim bisom, ter jela s svojimi dlanmi, namočenimi v duhteče olje, drgniti njegovo vitko telo, on pa je z zaprtimi očmi čakal, da topli lakonikum (znojna kopelj) in toplota njunih rok preide vanj ter mu odstrani utrujenost.

Čez nekaj časa še le je spregovoril, odprl oči ter jel povpraševati po vremenu in po dragih kamnih, katere mu je bil obljubil dragotinar Idomen danes poslati na ogled. Sužnji so povedali, da je vreme jako lepo, da pihlja od albanskih gor nežen vetrič, in da biseri niso došli. Petronij znovič zapre oči ter zapove, naj ga preneso v tepidarij (topla kopelj), kar se izza preproge pojavi »nomenklator« ter napove, da mladi Marko Vinicij, dospevši ravno kar iz Male Azije, je prišel, da ga poseti.

Petronij zapove, naj spuste gosta v tepidarij, kamor se je dal prenesti tudi samega. Vinicij je bil sin njegove starejše sestre, ki se je bila omožila pred nekaj leti z Markom Vinicijem. Mladi Marko se je bojeval pod Korbulom proti Partom ter se vrnil po dovršeni vojni v mesto. Petronij ga je imel zelo rad, ker je bil Marko lep in krepak mladenič ter je v splošni popačenosti varoval dostojno obliko, kar je cenil Petronij nad vse drugo.

»Moj pozdrav Petroniju«, spregovori mladi človek, stopivši z lahkimi koraki v tepidarij. »Naj te ohranijo vsi

bogovi v svoji milosti, zlasti Asklepij in Kipris, ker se ti ne more pod njunim varstvom pripetiti nič slabega.«

»Da si mi pozdravljen v Rimu; naj ti bo počitek sla-dek po vojni«, odvrne Petronij ter mu poda izpod lahke lanene tkanine, s katero je bil ogrnjen, svojo roko. »Kaj je novega v Armeniji? In ko si že bil v Aziji, ali nisi prišel do Bitinije?«

Petronij je bil o svojem času namestnik v Bitiniji, kjer je vršil kaj spretno in pravično svojo službo. Bilo je to nekaj čudnega, zlasti ako pomislimo na to, da je bil znan po svoji naklonjenosti do razkošja, radi česar se je zelo rad spominjal onih časov, ki so bili pač najboljši dokaz, kakšen bi bil mogel biti, ako bi se mu bilo zljubilo.

»Bil sem v Herakleji«, odvrne Vinicij. »Poslal me je tje kaj Korbulo z naročilom, naj naberem novih čet.«

»Oh, Herakleja! Ondi sem poznal neko deklico iz Kolhide, za katero bi dal vse tukajšnje ločene ženske, ne izvzemši Popeje. Toda to so stare reči. Povej mi rajši, kaj se čuje od partijske meje? Zoprni so mi zares vsi ti Vologesi, Tiridatje, Tigranesi in drugi barbarji, kateri, kakor trdi mladi Arulan, lazijo doma še po vseh štirih in samo pred nami se kažejo, da so ljudje. Toda sedaj se mnogo govori o njih v Rimu, nemara radi tega, ker je nevarno govoriti o čem drugem.«

»Na vojni gre slabo, in ako bi ne bilo Korbula, bi nas doletel lahko poraz.«

»Korbulo! Pri Bahu! To je pravi vojni bog, sam Mars: velik vojskovodja in pri tem nagel, pošten in bedast. Rad ga imam, čeprav le za to, ker se ga boji Neron.«

»Korbulo ni bedast.«

»Nemara imaš prav, sicer pa je to vsejedno. Neumnost, kakor pravi Piron, v ničemur ne zaostaja za močnostjo ter se tudi v ničemur ne razlikuje od nje.«

Vinicij jame pripovedovati o vojni. Ko pa je zaprl Petronij zopet oči, opazi mladenič, da mu je lice shujšalo in upadlo, radi tega obrne razgovor ter ga skrbno popraša po zdravju.

Zdrav!..... Ne, ne počuti se dobro. Ni bil sicer še zagazil tako daleč, kakor mladi Sisena, ki je zgubil občutke, da je povpraševal: »ali sedim?« ko so ga zarano prinesli v kopel. Toda zdrav le ni bil. Vinicij ga je bil sicer izročil v varstvo Asklepiju in Kipridi. Toda on, Petronij, ne veruje v Asklepija. Niti ni bilo za gotovo znano, čegav sin je bil ta Asklepij, ali Arsinojin ali Koronidin, in ako je že mati tako dvomljiva, kaj se sme reči še le o očetu? Kdo more danes biti porok za to, da je sin svojega očeta?

Po tem premišljevanju se spusti Petronij v smeh ter nadaljuje:

»Uprav sedaj bo temu dve leti, kar sem odposlal v Epidar tri dvanajstotice živih petelinov in vrč zlata. Ali pa več: zakaj? Rekel sem si: ali že pomaga, ali ne pomaga, škoduje vendar ne. Ako ljudje na svetu še prinašajo žrtve bogovom, mislim, da vsi razumevajo to kakor jaz, vsi, izvzemši one lastnike oslov, katere si izposojujejo popotniki v pristaji Kapena. Razun z Asklepijem sem imel opravka tudi z Asklepijadi, ko sem bolehal minulo leto nekoliko na mehurju. Opravili so za me inkubacijo, čuvali so za me v svetišču jedno noč. Vedel sem, da me varajo, toda dejal sem si: kaj mi to škoduje? Svet stoji na prevari in življenje je zgolj prevara. Tudi duša

je prevara. Treba je imeti samo toliko pameti, da človek zna razločiti ugodne prevare od nepovoljnih. V svojem hipokaustu dam kuriti s cedrovim lesom, posipanim z ambro, ker dokaj višje cenim vonjavo od smradu. Kar se tiče Kipride, čije varstvu si me tudi priporočal, sem začutil njeno varstvo v tem, da imam krč v desni nogi. Sicer pa je to kaj dobra boginja. Menim, da tudi ti prej ali slej položiš belo golobico na njen žrtvenik.«

»Tako je«, odvrne Vinicij. »Strele Partov me sicer niso dosegle, toda ranila me je pušica Amorjeva, in to povsem iznenadoma, samo nekoliko postaj od grajskih vrat.«

»Pri belih kolenih zalih Karitek! To vse mi poveš ob ugodni priliki!« reče Petronij.

»Prišel sem uprav, prosit te za svet,« odvrne Marko.

V tem hipu pridejo epilatorji, ki se jamejo ukvarjati s Petronijem, in Marko, odloživši tuniko, stopi v kad z mlačno vodo, ker mu je bil ponudil Petronij kopelj.

»Ah, niti te nisem vprašal, ali se ti vrača tvoja ljubezen?« reče Petronij, ogleduje mlado, kakor iz mramora izklesano Vinicijevo telo. »Ko bi te bil videl Lizip, gotovo bi žalšal sedaj vrata, ki držé v Palatin, nalik kipu Herkula v mladostnem cvetu.«

Mladi človek se zadovoljno nasmehne ter se igra z vodo v kadi, škropeč pri tem množico tople vode na mozaik, predočujoč Hero ob času, ko prosi Morfeja, naj zaziblje v spanec Zeusa. Petronij ga ogleduje z očmi veščaka.

Ko se je Marko okopal ter stopil k epilatorjema, vstopi »lector« z medeno škatljico na trebuhu ter z zavojem papirja v roki.

»Ali hočeš poslušati?« vpraša Petronij.

»Ako je tvoje delo, kaj rad!« odvrne Vinicij. »Ako pa ni, se rajše razgovarjam. Pesniki lové dandanašnji ljudi na vseh glavnih ulicah.«

»Istina, ne prideš mimo bazilike, mimo terme, ali mimo knjižnice, kjer ne bi zagledal pesnika, mahajočega z rokami, kakor kaka opica. Ko je dospel Agripa z vshoda, jih je smatral za bedake. Toda sedaj so tudi napočili taki časi. Cesar piše stihe — in vsi posnemajo njegov vzgled. Samo da nihče ne sme pisati lepših stihov, nego jih piše cesar, vsled česar se nekoliko bojim za Lukana.... Jaz sam pišem le prozo, s katero ne mučim samega sebe niti drugih. To, kar je menil »lector« čitati, so »codicili« onega ubogega Fabricija Vejenta.«

»Čemu ubogega?«

»Za to, ker mu je bilo zapovedano, naj odpotuje v Odiso ter naj se ne vrača domu, dokler ne prejme nove odredbe. Ta Odiseja bo njemu dokaj ložja nego Odiseju, ker njegova žena ni Penelopa. Ni ti pa treba niti reči, da je vse ravnanje močno nespametno. Toda tu tirajo vse do skrajnosti.

To je kaj slaba in dolgočasna knjižica, katero so jeli poželjivo čitati še le takrat, ko je bil pisatelj izgnan. Takrat se je začul povsodi klic: škandal — škandal! Mogoče, da si je Vejento izmislil nekatere reči, toda jaz, ki poznam mesto, naše očete in naše žene, te zagotavljam, da je vse to še bledejšé nego resnica. Prirojeno je, da sedaj vsakdo išče v tej knjigi sam sebe z bojaznijo, druge pa z veseljem. V knjigarni Avirunovi prepisuje sedaj sto pisarjev po narekovanju to knjigo in vspeh je zagotovljen.«

»Ali o tebi ondi ni ničesar?«

»Je, toda pisatelj se je zmotil, ker sem obenem slabši in duhovitejši nego me je opisal. Vidiš, mi smo tu že davno izgubili čustvo za to, kar je dopuščeno in kar ni dopuščeno, in meni samemu se dozdeva, da tu ni razlike, dasi Seneka, Muzonij in Trazeja trdé, da opažajo to razliko. Meni je to vsejedno! Pri Herkulu! — jaz govorim, kakor mislim. Toda ohranil sem si to prednost, da vem, kaj je grdo in kaj krasno, tega na primer naš rdečebradi pesnik, voznik, pevec, plesalec in igralec*) ne razume.«

»Pomilujem Fabricija. On je bil vrl tovariš.«

»Ugonobilo ga je samoljubje. Vsakdo ga je imel na sumu, ali nihče ni vedel dobro; on se sam ni mogel premagati ter je raznašal novice na vse strani pod pečatom tajnosti. Ali si že čul dogodbo Rufina?«

»Ne še.«

»Pojdiva torej v frigidarij, kjer se ohladiiva; tam ti to povem.«

Šla sta v frigidarij, sredi katerega je bil vodometa, ki je bleščal v jasno-rožnatem lesku ter škropil po vijolicah duhtečo vodo. Ondi sta se vsedla na nizke sedeže, prevlečene s svilo, ter se jela hladiti. Nekaj časa sta molčala. Vinicij je ogledoval dlje časa bronastega Favna, kateri, sklonivši se vili čez ramo, je iskal njenih ust. Pokazavši na kip, je dejal:

»Ta ima prav! To je v življenju najslajše.«

»Več ali manj. Toda ti ljubiš razven tega tudi vojno, katera pa meni ni všeč, ker se pod bojnimi šotori lupijo nohti ter izgubé svojo rdečkasto barvo. Sicer pa ima vsakdo nekaj rad. Rdečebradec ljubi petje, zlasti svoje,

*) Neron.

stari Skauro svojo korintsko vázo, ki ponoči stoji poleg njegove postelje in jo on poljublja, ako ne more spati. Povej mi, ali ne pišeš stihov?»

»Ne. Doslej še nisem zložil celega heksametra.«

»Ali ne igraš na pljunko, ne poješ?»

»Ne.«

»Ali ne dirkaš z vozovi?»

»Dirkal sem enkrat v Antijohiji, toda brez vspeha.«

»Potem se ne bojim za-te. A h kateri stranki pripadaš v hipodromu (konjskem dirkališču)?«

»K zelenim.«

»Sedaj pa sem povsem miren, zlasti radi tega, ker imaš lepo premoženje, dasi nisi tako bogat kakor Palas ali Seneka. Kajti vedi! Pri nas je sedaj dobro pisati stihe, prepevati ob pljunki, deklamovati ter dirkati v cirku, toda še bolje in zlasti varnejše je: ne pisati stihov, ne svirati, ne popevati ter ne kosati se v cirku. Najbolje pa je, znati občudovati to, kar občuduje Rdečebradec. Čeden mladencič si, in lahko bi ti pretila nevarnost, da se zaljubi Popeja vá-te. Toda ona je v teh rečeh zelo skušena! Ona je doživela že itak dokaj ljubezni pri svojih dveh prvih možeh, a od tretjega zahteva nekaj drugega. Ali veš, da je ta bedasti Oton yes zateleban va-njo..... Potika se po španskih pečinah ter vzdihuje tako, da je pozabil popolnoma na svoje stare navade, nehal brigati se za samega sebe, in da mu za vrejenje njegovih las zadoščajo tri ure na dan. Kdo bi se bil tega nadejal, zlasti od Otona!«

»Jaz ga razumem«, odvrne Vinicij. »Toda jaz bi storil na njegovem mestu vse kaj drugega.«

»Kaj takega?«

»Sestavil bi si zvesto legijo iz ondotnih gorjanov. Kaj vrli vojaki so ti Iberci.«

»Vinicij! Vinicij! Pravim ti, da za to nisi sposoben. Ali pa veš, čemu? Kaj takega se sicer dogaja, toda o tem se govori samo med štirimi očmi. Kar se mene tiče, smejal bi se na njegovem mestu Popeji, smejal bi se Rdečegradcu in osnoval bi si legijo, toda ne iz Ibercev, marveč iz Iberk. A kar je še več, pisal bi epigrame, katerih pa bi nikomur ne prečital, kakor ta ubožec Rufin.«

»Rekel si, da mi hočeš povedati njegove dogodbe.«

»Povem ti jih v unuctuariju (mazilnici).«

Toda v mazilnici se je obrnila Vinicijeva pozornost na nekaj drugega, namreč na prekrasne sužnjice, ki so čakale ondi na one, ki so se kopali. Dve izmed njih, zamorki, podobni zalim kipom iz ebenovine, sta jeli drgniti ju z duhtečimi mazili iz daljne Arabije; druge, frigiške umetnice v česanju, so držale v mehkih in gladkih rokah nežno oglašena jeklena zrcala ter glavnike, a dve boginjam podobni grški deklici z otoka Kosa sta čakali kot »vestiplicae«, dokler ne pride vrsta na nju, da vredita gube na togah te gospode.

»Pri Jupiterju«, reče Marko Vinicij, »kako izbero imaš!«

»Rajše imam izbero nego veliko število«, odvrne Petronij. »Vse moje služabništvo v Rimu ne presega števila štirih sto glav, ter si mislim, da k osebni postrežbi samo povišanci potrebujejo večje število služabnikov.«

»Lepših sužnjic nima niti Rdečegradec«, reče Vinicij ter razširi nosnice.

Na to odvrne Petronij prijazno in odkrito:

»Moj nečak si, a jaz nisem tako nepostrežljiv kar Basso, niti tako pedanten, kakor Aulo Plaucij.«

Ko začuje Vinicij zadnje ime, pozabi na deklici otoka Kosa, dvigne živahno glavo ter vpraša:

»Kako ti je prišel na misel Aulo Plaucij? Ali veš, da sem prebil nekoliko dnij v njegovi hiši, ko sem si bil izpahnil roko pod mestom? Plaucij je prišel slučajno tje kaj ob času nezgode, videl moje bolečine in me odpeljal domu; tam me je ozdravil njegov suženj, zdravnik Merion. Baš o tem sem hotel govoriti s teboj.«

»Čemu? Ali si se nemara zaljubil v tej nezgodi v Pomponijo? V takem slučaju te pomilujem: ona ni več mlada ter je vrhu tega še jako krepostna. Ne morem s misliti večje neprilike. Brrr!«

»Ne v Pomponijo, oj ne!« odvrne Vinicij.

»Torej v katero?«

»Ko bi jaz sam vedel, v katero? Toda jaz niti ne vem prav, kako ji je ime: Ligija ali Kalina? Doma jo kličejo Ligija, ker so Ligijanci njeni rojaki; ima pa še druge barbarsko ime: Kalina. Čudna je ta hiša Plaucijeva! Dasi živi v njej veliko ljudij, vendar vlada tu mir kakor v gai Subiacum. Več dnij nisem niti vedel, da ondi prebiva boginja. Nakrat pa sem jo ugledal ob zori, ko se je umivala pri vodometu na vrtu. Prisegam ti pri oni peni, iz katere je postala Afrodita, da so prodirali rdeči jutranji žarki njeno telo. Od onega časa sem jo videl še dvakrat; od takrat dalje pa tudi nimam druge težnje, nego videti jo. Nočem ničesar, kar mi more dati mesto, nočem žensk, niti zlata, nočem korintske rude, niti jantara ali vina; hrepnim samo po Ligiji. Odkritosrčno ti povem, Petronij, da koprnim po njej, kakor je koprnel oni Morfej, ki je na-

»Član na mozaiku v tvojem tepidariju, po Paiziteji cele dneve in noči.«

»Ako je sužnjica, pa si jo kupi.«

»Ona ni sužnjica.«

»Kaj je torej? Plaucijeva oproščenka?«

»Nikdar ni bila sužnjica, torej ne more biti oproščenka.«

»Kaj je torej?«

»Ne vem, kraljeva hči ali kaj podobnega.«

»Vzbujaš mojo radovednost, Vinicij.«

»Ako me hočeš poslušati, pomirim takoj tvojo radovednost. Njena povest ni preveč dolga. Nemara si osebno poznal Vannija, kralja Svevov, ki je bil prognan iz svoje domovine, je prebival dlje časa v Rimu ter se je proslavil zlasti s tem, da je imel srečo v igri s kockami in je izborno dirkal z vozom. Cesar Druz ga je posadil znovič na prestol. Vannij, ki je bil v resnici surov človek, je vladal s početka kaj dobro ter srečno vodil vojne; pozneje pa je jel stiskati ne samo svoje sosede, marveč tudi svoje Sveve. Takrat sta ga prisilila Vangij in Sido, dva njegova sestriča, ter sinovi Vibilija, kralja Hermanikurov, da je znovič odšel v Rim — poskušat srečo s kockami.«

»Spominjam se, to so Klavdijevi nedavni časi.«

»Da. Napočila je vojna. Vannij je pozval na pomoč Jazige, njegovi sestriči pa so pozvali na pomoč Ligijce; ti so slišali o Vannijevem bogastvu, a privabljeni z nadejo po bogatem plenu so dospeli v tako ogromnem številu, da se je začel bati sam cesar Klavdij za mir ob meji. Klavdij se ni hotel mešati v vojno barbarov, pisal pa je Atelu Histerju, ki je zapovedoval naddonavski legiji, naj

pazi strogo na razvoj vojne ter ne dopusti, da bi se mir. Hister je torej zahteval od Ligijcev, naj mu obljubijo, da ne prestopijo meje, kar oni niso samo obljubili, marveč mu dali celo zastavnike, med katerimi se je nahajala tudi hči njih poveljnika. Saj ti je gotovo znano, da barbari gredo v boj z ženami in otroci. Torej moja Ligija je hči onega poveljnika.«

»Od kod veš vse to?«

»Povedal mi je to sam Aulo Plaucij. Ligijci takrat v resnici niso prestopili meje, toda barbari prihite ter zopet zginejo kakor vihra. Tako so izginili tudi Ligijci s turovimi rogovi na svojih glavah. Pobili so Vannijeve Sveve in Jazige, toda njihov kralj je padel v boju, in zastavniki so ostali v rokah Histerjevih. Mati je umrla kmalu, deklico pa je poslal Hister, ne vedé, kaj naj stori z njo, poveljniku nad vso Germanijo, Pomponijū. Ta se je vrnil po dokončani vojni s Kati v Rim, kjer mu je Klavdij, cesar, kor več, dovolil, slaviti trijumfalni obhod. Deklica je tisti dan šla za vozom zmagovalca, toda po dovršeni slavnosti, ko je niso mogli smatrati za jetnico, ni vedel Pomponij, kaj naj stori z njo, ter jo je naposled izročil svoji sestri Pomponiji Grecini, Plaucijevi ženi.

V tej hiši, kjer je vse krepostno, počenši od gospodarja do perutnine v kurniku, izrastla je tudi deklica gotovo tako krepostna, kakor Grecina sama, ter tako zala, da je Popeja v primeri z njo kakor jesenska smokev poleg hisperijskega jabolka.«

»Nu, in kaj dalje?«

»Ponavljam ti, od onega časa, ko sem videl, kako jutranji žarki prodirajo njeno telo, sem se strastno zaljubil v njo.«

»Torej je tako prozorna, kakor lampreta ali mlada
dina?«

»Ne šali se, Petronij. In ako te moti mir, s katerim
govorim o svoji izgubi, pa vedi, da zakriva pisana obleka
mnogostoma globoke rane. Moram ti pa še povedati, da na
povratku iz Azije sem prespal jedno noč v svetišču Mop-
sovem, da bi videl v sanjah bodočnost. Onda se mi je pri-
kazal v sanjah sam Mops ter mi dejal, da v mojem živ-
ljenju nastane velika promena, a to vsled ljubezni.«

»Čul sem, kako je govoril Plinij, da ne veruje v
bogove, pač pa v sanje — in nemara ima prav. Moje šale
mi ne branijo, premišljati včasih, da se res nahaja samo
jedno, večno, vsemožno božanstvo, ki je vse ustvarilo:
Venus Genitrix. Ono združuje duše, združuje živa bitja in
vse stvari. Eros je poklical svet iz kaosa. Ali je prav
govoril, to je drugo vprašanje; ker pa je temu tako, mo-
žemo priznavati njegovo moč....«

»Oh, Petronij! Lože je na svetu poslušati modro-
govje nego čuti dober svet.«

»Povej mi torej, kaj hočeš prav za prav?«

»Ligijo hočem imeti! Hočem, da bi te moje roke, ki
sedaj objemajo samo zrak, mogle objeti njo ter pritisniti
jo na prsi. Hočem sesati njen dih. Ko bi bila sužnjica, dal
bi za njo Aulu sto deklet, ki bi imele noge pobeljene z
apnom v znamenje, da so prvikrat na prodaj. Hočem jo
imeti v svoji hiši dotlé, dokler moja glava ne bo bela ka-
kor vrhunec Sorakta po zimi.«

»Ona ni sužnjica, ali spada k Plaucijevi »familiji«, in
ker je sirota, se sme smatrati za »alumna«. Plaucij bi ti
jo mogel odstopiti, ako bi hotel.«

»Ti bržkone ne poznaš Pomponije Grecine. Sicer pa jo imata oba tako rada, kakor bi bila njun otrok.«

»Pomponijo poznam — to črno žalost. Ako bi ne bila žena Aulova, bi bilo mogoče, najeti jo, da bi jokala pri mrličih. Od Julijine smrti še ni odložila črne obleke in je tako shujšala, kakor bi še živa lazila pa livadi z asfodelami. Vrh tega je univira, torej med našimi štiri do petkrat ločenimi ženami pravi — feniks Toda ali si že čul, da se je izlegel zares nekaj Feniks v gornjem Egiptu, kar se ne zgodi več nego enkrat v pet sto letih?«

»Petronij! Petronij! O Feniksu se pomeniva drugikrat.«

»A kaj naj ti rečem, ljubi moj Marko! Poznam Aula Plaucija, kateri me ima kolikor toliko rad, dasi obsoja moj način življenja; da, nemara me ceni še višje od drugih, ker ve, da nikdar nisem bil ovaduh, kakor na primer Domicij Afer, Tigelin in vsa ona tolpa Rdečebradčevih prijateljev. Ne smatram se za stoika, ali obsodil sem vendar pogostoma mnoge čine Neronove, na katere sta gledala Seneka in Bur skozi prste. Ako torej misliš, da ti morem biti v čem na uslugo, sem pripravljen, postreči ti vsal hip.« —

»Mislim, da. Ti imaš nanj velik vpliv, a vrhu tega si dobro izvežban v takih opravilih. Ko bi ti vse to dobro prevdaryl ter hotel govoriti s Plaucijem«

»Ti precenjuješ moj vpliv in mojo spretnost; toda ako pojde samo za to, kar ti želiš, spregovorim s Plaucijem, brž ko se vrne v mesto.«

»Pred par dnevi se je že vrnil.«

»Pojdiva torej v triclinum (obednico), kjer naju čaka zajutrak, in ko se okrepčava, se daja odnesti k Plauciju.«

»Vedno si mi bil dober,« odvrne nato živahno Vinicij — »toda sedaj hočem pred svoje Lare postaviti tvoj kip, evo tako lep, kakor je ta, ter mu prinašati žrtve.«

Po teh besedah se obrne h kipom, ki so krasili jedno celo steno, ter pokaže z roko na kip Petronija, ki je bil izdelan nalik Hermesu s palico v roki.

Pri tem doda:

»Pri Helijeви luči! Ako je bil »božanstveni« junak Aleksandros (Paris) podoben tebi, pa se ne čudim več Heleni.«

V teh besedah je bilo toliko odkritosrčnosti kolikor laskanja, kajti Petronij, dasi starejši in manj krepak, je bil lepši od Vinicija.

Ženske v Rimu niso občudovalle le njegovega dovršenega ukusa in bistrega razuma, kar mu je prineslo pridevek »arbiter elegantiarum«, marveč tudi njegovo telesno lepoto. To občudovanje se je opazalo tudi na licih onih deklic z otoka Kosa, ki sta sedaj vrejevali gube njegove toge in od katerih mu je jedna, Eunika z imenom, ki ji ga je skrivoma ljubila, pokorno in navdušeno zrla v oči.

Toda on se za to ni zmenil, marveč se samo nasmejal Viniciju ter mu začel ponavljati Senekovo žgočo sodbo o ženskah:

»Animal impudens...« itd.*)

Na to ga je prijel pod pazduho in ga odvedel v jedilnico.

*) Ta sodba se nahaja v »de constantia sapientis« in se glasi: »Aequè impudens animal est, et nisi scientia accessit ac multa eruditio, ferum, cupiditatum incontinens« (Ženska je nesramna stvar in ako si ni pridobila znanstva in visoke izobrazbe, je neukrotljiva in razuzdana.

Obe grški deklici, Frigijke in zamorki so začele pospravljati v unktoriju posode z dišečimi mazili. Kar se pokažejo izza zaves, ki je ločila frigidarij (hladilnico), glave kopališčnih služabnikov in začuje se pridušen Pst! Na to poskočijo jedna Grkinj, Frigijke in zamorki ter izginejo za zaveso. V kopališču je zavladala razuzdanost in samopašnost, česar nadzornik ni zabranil, ker se je često sam udeleževal takih orgij. Sicer pa je slutil vse to Petronij sam, ali bil je pameten mož, ki ni rad kaznoval, in zato je zatisnil oko.

Eunika je ostala sama v unktoriju. Nekoliko časa je prisluškovala šepetanju in smehu v lakoniku (znojni kopelji), potem pa je zgrabila z jantarom in slonovo kostjo vdelani stol, na katerem je sedel Petronij malo poprej, in ga položila previdno pred njegov kip na stebriču.

Pestrobavni solnčni žarki so prešinjali unktorij in se lovili ob bliščečih se mramorjevih ploščah, s katerimi so bile pokrite stene.

Eunika je stopila na stol in ko je bila v isti višini s kipom, ga je objela okoli vratu. Na to je vrgla na hrbet svoje zlate lase, pritisnila cvetoče telo na beli mramor in pritisnila koprneča usta na Petronijevi mrzli ustnici.

II.

Po jedi, ki se je imenovala zajutrak, h kateri sta naša dva znanca prisedla takrat, ko so se navadni umrjoči ljudje že davno naobedovali, svetuje Petronij, naj nekoliko zadremljeta. Po njegovem mnenju je bilo še prezgodaj za posete. So sicer ljudje, ki navadno posečajo

svoje znance takoj po solčnem vshodu ter smatrajo ta običaj stari rimljanski. Toda on, Petronij, ga smatra barbarski. Najprimernejše za to so popoldanske ure, vsekako pa še le one, ko solnce že zaide na drugo stran templja Jupiterja kapitolskega ter jame poševno zreti na Forum. Vroče je še, in ljudje kaj radi spé po obedu. Ob tem času je kaj prijetno poslušati šum vodometa v atriju ter po kratkem sprehodu zadremati v rdečkasti svetlobi, ki je prodirala skozi luknjice na pol spuščenega velarija.

Vinicij mu pritrdi, na kar se jameta sprehajati in razgovarjati o tem, kar je bilo slišati novega na Palatinu in v mestu, ter nekoliko modrovati o življenju. Na to je stopil Petronij v spalnico, toda spal ni dolgo. Čez pol ure je prišel zopet na dan, ter podrgnivši si roke in senci z duhtečim oljem, je dejal: »Sedaj sem gotov. Ti ne veš, kako to oživi in osveži.«

Nosilnica je že dolgo čakala; zato sta sedla notri in se dala odnesti na Vicus Patricius k Aulijevi hiši. Petronijeva »Insula« je stala na južni strani Palatina, poleg tako imenovane Carinae; najkrajša pot tje kaj je držala čez Forum, toda Petronij se je hotel ob enem pomuditi nekoliko pri zlatarju Idomenu; zato je naročil, naj ju sužnji poneso čez Vicus Apollinis in Forum proti Vicusu Sceleratusu, na čigar voglu je bilo polno različnih trgovin.

Orjaški zamorci so dvignili nosilnice ter krenili na pot; pred njimi so šli sužnji, imenovani pedisequi. Petronij je molčal nekaj časa, držeč duhteče roke pred nosom. Zdelo se je, da nekaj premišljuje; čez nekaj časa pa je dejal:—

»Dozdeva se mi, da bi tvoja izvoljenka, ako ni sužnjica, smela zapustiti Plaucijev dom ter se preseliti v

tvojo hišo. Objemal bi jo z ljubeznijo, obsipal z bogastvom, kakor jaz svojo oboževano Hrizotemido, katere pa sem, med nama rečeno, tako sit, kakor ona mene.«

Marko zmaja z glavo.

»Mari ne?« vpraša Petronij. » V najhujšem slučaju bi našel pokroviteljstvo pri cesarju, ker smeš biti zagotovljen, da bi bil po mojem vplivu naš Rdečebradec na tvoji strani.«

»Ti ne poznaš Ligije«, odvrne Vinicij.

»Toda, dovoli mi, da te vprašam, ali jo ti poznaš drugače nego samo na videz? Ali si govoril ž njo? Ali si jej priznal svojo ljubezen?«

»Videl sem jo najpoprej pri vodometu in potem sem jo srečal še dvakrat. Vedi, da sem stanoval ob času svoje nezgode v Aulovi hiši v stranski vili, določeni za goste, in da radi izpahnjene roke nisem mogel sesti k skupni mizi. Še le zvečer onega dné, ki sem ga bil odločil za odhod, sem srečal Ligijo pri večerji, toda nisem mogel spregovoriti ž njo ni besedice. Moral sem poslušati Aula, ki je pripovedoval o svojih zmagah, katere je pribojeval v Britaniji, a potem o propadu malih gospodarstev v Italiji, kateremu je že Licinij Stolo hotel odpomoči. Sploh ne vem, ali zna Aulo govoriti o čem drugem, ter ne pričakujem, da bi slišal od njega kaj drugega, k večjemu, ako le hočeš, o popačenosti sedanjega sveta. Oni redé fazane v kurnikih, pa jih ne jedo, ker si mislijo, da se za vsakim snedenim fazanom približuje konec rimske moči. Drugič sem jo srečal pri vodnjaku na vrtu, držečo v roki vejo, katero je namakala v vodo ter škropila ž njo okrog stoječe lilije. Poglej moja kolena! Herakleja pozivam za pričo, da se niso tresla, ko so šli naši oddelki proti mno-

žici Partov, toda trepetala so ondi pri vodnjaku. Ves zbeگان, kakor kak dečko, ki še nosi bullo na vratu, sem jo prosil samo z očmi, naj me usliši, in dlje časa nisem mogel spregovoriti niti besedice.«

Petronij ga pogleda nekako zavistno.

»Srečen človek!« mu reče. »Ako bi bila svet in življenje še tako slaba, jedno ostane v njima vedno lepo — mladost!«

Čez nekaj časa ga vpraša:

»Ali res nisi spregovoril ž njo?«

»Kajpada! Ko sem se nekoliko zavedel, sem ji rekel, da se vračam iz Azije, da sem si pa ondi pred mestom izpahnil roko ter dokaj trpel radi tega, toda v tem trenutku, ko moram zapustiti to gostoljubno hišo, vidim, da je tukaj trpljenje slajše, nego kje drugje veselje, ter bolezen dokaj ljubša nego kje drugje zdravje. Ona je istotako zbegana poslušala moje besede, pobesila glavo ter risala nekaj s svojo šibo po žoltem pesku. Na to je dvignila oči, pogledala enkrat one načrtane znake, potem obrnila pogled vá-me, kakor da me je hotela nekaj vprašati, na to pa je zbežala urno kakor plašna srna.«

»Ali ima lepe oči?«

»Kakor morje, in kar vtonil sem v njih, kakor v morju. Verjemi mi, da je Arhipelag manj moder. Čez nekaj časa je pritekel mali Plaucij ter me nekaj vprašal; toda nisem razumel, kaj hoče.«

»O Atene!« zakliče Petronij, »snemi temu mladeniču raz oči zavezo, katero mu je privezal Eros, ker sicer si razbije glavo ob stolp v svetišču Venere!«

Na to se obrne k Viniciju.

»O, ti pomladni popek na drevesu življenja, ti prva zelena vejica vinograda. Namesto k Plauciju imel bi te dati odnesti k Gelociju v šolo za neizkušene mladeniče.«

»A kaj hočeš prav za prav?«

»Kaj je načrtala na pesku? Ali ime Amora, ali srce, prebodeno z njegovo pušico, ali kaj takega, iz česar si mogel spoznati, da so Satiri že šepetali tej vili na ušesa razne tajnosti življenja? Kako, da nisi pogledal onih znakov?«

»Dalje nosim togo, nego si misliš«, odvrne Vinicij, in predno je pritekel mali Aulo, sem skrbno pregledal one znake. Znano nam je, da grška in rimska dekleta rišejo na pesek priznanje, katerega jim usta nočejo izgovoriti.... Toda ugani, kaj je narisala?«

»Ako je bilo kaj drugega nego to, kar sem že ime-
noval, pa ne uganem.«

»Ribo!«

»Kaj praviš?«

»Pravim: ribo. Ali mar naj pomeni to, da se v njenih žilah pretaka hladna kri? Ne vem! Toda ti, ki si me krstil za pomladni popek na drevesu življenja, veš gotovo pogoditi, kaj pomeni to znamenje?«

»Carissime! obrni se s tem vprašanjem na Plinija. On vé, kaj so ribe. Ko bi še živel starij Apicij, ta bi ti tudi utegnil kaj povedati, ker je pojedel v svojem življenju več rib nego jih more obseči pristan napolski.«

Daljši razgovor jima pretrga trušč na glavnih ulicah, kamor so ju zanesli nosači. Čez Vicus Apollinis so krenili na Forum Romanum, kjer se je zbrala v lepem vremenu pred solčnim zahodom množica pohajačev, ki so se sprehajali med stebričjem, pripovedovali si novice, ali jih pa

poslušali, ogledovali nosilnice znamenitih ljudij ter ko-
nečno ocenjevali izložbe zlatarjev, knjigarjev in drugih
prodajalcev, katerih je bilo polno v poslopjih, obkoljujočih
širni prostor nasproti Kapitolu. Polovica Foruma je že
ležala v senci, med tem ko so se lesketali vitki stebri više
stoječih templjev v solčni svetlobi, metáje dolge sence
na mramornasti tlak. Bilo jih je polno, da se je zgubil po-
gled med njimi kakor v gozdu. Zdelo se je, da je vsem
tem stavbam in stebriču pretesno v tej skupini. Kopicile
so se druga na drugo, raztezaje na desno in na levo, a
v sredini in na straneh se je stekala človeška reka; mno-
žice so se sprehajale pod oboki bazilike Julija Cezarja,
druge so sedele na stopnicah pod kipi Kastora in Po-
luksa, bučale mimo templja Veste, podobne na tem pro-
stornem mramornastem tlaku roju pisanih metuljev ali
raznobarvnih hroščev. Od zgoraj so dohajale nove tolpe
čez orjaške stopnice od strani templja, posvečenega »Jovi
optimo, maximo«.

Tu so poslušali govornike, tu pa tam se je razlegalo
vpitje prekupcev, ki so ponujali sadje, vino ali vodo, po-
mešano z smokinim sokom, vpitje mazačev, ki so po-
veličevali čudovita zdravila, vražarjev, ki so odkrivali
skrite zaklade, in kričanje onih, ki so razlagali sanje.
Semtertje so se mešali s tem truščem in vpitjem glasovi
pljunke, egiptovskih tamburic in grških piščalk. Tu pa
tam so bolehavi, pobožni, ali s skrbmi obloženi ljudje nesli
v tempelj žrtve. Med množico so se vsedale na mramor-
nasti tlak tudi tolpe golobov, pobiráje nasuto zrnje, ki so
časih šumno zleteli kvišku, spuščaje se zopet drugje na
prazen tlak.

Včasih pa je stopila množica narazen pred nosilni-
cami, v katerih so bile videti nališpane glave odličnih

žen ali pa obrazi senatorjev in vitezov. Raznojezična množica je izgovarjala na glas njih imena in pridevke, ki so izražali hvalo ali grajo. Med temi množicami so se sprehajali s počasnimi koraki oddelki vojakov ali stražnikov, skrbečih za poulični red. Grški jezik se je čul povsodi tako pogostoma kakor latinski.

Vinicij, ki že davno ni bil v mestu, je z veliko radovednostjo opazoval te človeške roje in ta »Forum Romanum«, ki je zavladal nad celim svetom, pa je bil od tega tako obkoljen, da ga je Petronij, ko je pogodil misli svojega tovariša, imenoval »gnezdo Kviriti — brez Kviriti«. Mestni živelj se je kar izgubljal v tej velikanski množici vseh národov in vseh plemen.

Tu so bili Etiopci, orjaški plavolasi ljudje daljnega severa, Britanci, Gali in Germani, škileči prebivalci Serikuma (Kitajci), ljudje z obrežja Evfrata in Inda z rdečimi bradami, Sirijci z obrežja Oronta s črnimi in nežnimi očmi, prebivalci arabskih puščav, suhi kakor kost, Židje z upadlimi prsi, Egipčani z večno malomarnim nasmehom na licu, Numidi in Afrikanci; potem Grki iz Helade, ki so ob enem z Rimljani vladali nad mestom, in sicer z znanjem, umetnostjo, razumom in premetenostjo, Grki z otokov in iz Male Azije, iz Egipta, iz Italije in narbonske Galiije. Med množico sužnjev s prebodenimi uhlji ni nedostajalo tudi oproščenih postopačev, za katere se je brigal cesar ter jih hranil in oblačil, in prostih tujcev, katere je privabilo v velikansko mesto hrepenenje po bogastvu in ugodnem življenju. Bili so tu tudi prekupčevalci in duhovniki Serapija s palmovimi vejicami v rokah, duhovniki Izide, kateri so donašali na žrtvenik več žrtev nego v tempelj kapitolskega Jupitra, ter duhovniki Kibeline, no-

seče v rokah zlate klase pšenice, duhovniki potujočih božanstev, plesalke z vshoda s prižastimi mitrami, prodajalke amuletov, krotitelji gadov, kaldejske mage ter konečno ljudje brez vsakega posla, ki so vsaki teden zahajali k nadtiberskim žitnicam po žito, topli se za vstopnice v cirku, prenočevali v propadajočih zatiberskih hišah ter se stikali v solčnih in toplih dneh v raznih predmestjih, v nagnusnih ljudskih kuhinjah, na Milvijevem mostu, ali pred stanovanji premožnih ljudij, kjer so jim sedaj pa sedaj metali ostanke raz mize sužnjikov.

Petronija so te tolpe dobro poznavale. Ob Vinicijevi ušesi se je neprestano odbijal klic: »Hic est« — to je on...! Ljubili so ga radi njegove darežljivosti, a zlasti je narastla njegova veljava od onega časa, ko se je izvedelo, da se je izjavil pred cesarjem proti obsodbi k smrti, izrečeni nad jedno celo »familijo«, to je nad vsemi sužnji prefekta Pedanija Sekunda, brez razlike na spol in starost, in sicer zato, ker je ubil nekdo njih tega okrutneža v trenutku svoje obupnosti. Petronij je ponavljal dovolj glasno, da mu je bilo to vsejedno in da je izrekel cesarju kot arbiter elegantarium zgolj svoje zasebno mnenje, ker je njegovemu estetičnemu čustvu bila zoprna ona barbarščina, dostojna samo Skitov, ne pa Rimljanov. Toda národ, ki se je razburjal radi tega klanja, je jel od tega časa ljubiti Petronija.

Toda on se za to ni zmenil. Dobro si je ohranil v spominu, da je ljubil národ tudi Britanika, katerega je zastupil Nero, ter Agripino, katero je dal umoriti, in Oktavijo, katero so zadavili na Pandatariji, ko so jej poprej odprli žile v parni kopelji, ter Rubelia Plauta, ki je bil izgnan, in Trazeasa, kateremu je vsako jutro moglo pri-

nesti smrtno obsodbo. Ljubezen národa se je mogla smatrati nekako slabo znamenje, in skeptični Petronij je bil obenem dokaj praznoveren. Razun tega je preziral prostacke iz dveh vzrokov: kot aristokrat in kot estetik. Ljudje, smrdeči po opraznem bobu, kateri so nosili v nedrih, ki so bili vrhu tega še neprenehoma znojni od igre »more«, niso zaslužili po njegovem nazoru naslova ljudje.

Ne odgovarjáje radi tega ni na ploskanje, niti na poljube, pošiljane mu od ust z roko, je pripovedoval Marku dogodbo o Pedaniju, rogáje se pri tem spremenljivosti poulične sodrge, ki je pozdravljala takoj drugi dan po onem groznem dogodku s slava-klici Nerona, ko se je peljal v svetišče Jupitra Statora. Pred Avirnusovo knjigarno je zapovedal nosilcem obstati; kupil je mali rokopis in ga dal Viniciju.

»To je dar za-té,« mu je dejal.

»Hvala!« odvrne Vinicij. Na to pogleda na naslov ter vpraša:

»Satyricon? To je nekaj novega. Od koga je to?«

»Moje je. Toda jaz nočem biti naslednik Ruffinija, čegar dogodbo sem ti hotel povedati, niti naslednik Fabricija Vejenta, ker o tem še nihče ne vé, pa tudi ti ne pravi tega nikomur.«

»Ali mi nisi rekel, da ne pišeš verzov«, reče Vinicij, ko je pogledal v rokopis, »tu pa vidim prozo, gosto prepleteno ž njimi.«

»Kadar boš to čital, obrni svojo pozornost zlasti Trimalchionovi gostiji. Kar se tiče stihov, ti povem, da so se mi pristudili od onega časa, ko sem izvedel, da Nero piše epos. Kadar hoče Vitelij olajšati prenapolnjeni želodec, si vtakne malo paličico iz slonove kosti v grlo; drugi ra-

bijo v ta namen flamingovo perje, namočeno v olje, ali pa sok divjega petelina, jaz pa čitam Neronove pesmi, in nasledek je takoj jeden in isti. Pa jih potem lahko hvalim, ako ne s čisto vestjo, pa vsaj s praznim želodcem.«

Po teh besedah ustavi zopet nosilnice pred zlatarjem Idomenom, in ko je opravil ondi svojo reč zastran dragotin, zapové, da ju odneso naravnost v Aulovo hišo.

»Potoma ti povem v dokaz, kaj je pisateljsko samoljubje, dogodbo o Ruffinu,« reče tovarišu.

Toda predno je začel, krenejo nosači na Vicus Patricius ter kmalu na to obstanejo pred Aulovo hišo. Mladi in krepki »janitor« jima odpre vrata, ki držé v ostium, nad katerimi ju je pozdravljala sraka, zaprta v kletki, vriščeča: *salve!*

Na poti iz drugega preddvorja, nazvanega ostium, do pravega atria, reče Vinicij:

»Ali si opazil, da je vratar tukaj brez verige?«

»To je čudna hiša!« odvrne polglasno Petronij. »Gotovo ti je že znano, da imajo Pomponijo Graecino na sumu, da je udana nekemu vzhodnemu praznoverju, ki je oprto na češčenje nekega Krista. Zdi se mi, da je razglasila to o njej Krispinela, katera ne more odpustiti Pomponiji, da jej jeden mož zadošča za vse življenje... Bila je radi tega sojena od rodbinske sodbe.«

»Prav imaš, da je to čudna hiša. Pozneje ti povem, kaj sem tu videl in slišal.«

V tem hipu prideta v atrium. Za atrium določeni suženj, imenovan atriensis, odpošlje nomenklatorja, da prijavlji gosta: drugi služabniki pa jima takoj porinejo naslonjača in stolčke pod noge. Petronij, ki si je domišljeval, da vlada v tej hiši večna tuga, ker še nikdar ni bil v njej,

se je oziral začuden naokrog z nekakim občutkom prevare, kajti atrium je delal nanj prijeten vtis. Od zgoraj je prodirala skozi velik predor jasna svetloba ter se lomila v tisoče isker na vodometu. Čveterooglato jezerce z vodomedom na sredi, prirejeno za dež, ki je ob grdem vremenu padal skozi predor, se je imenovalo impluvium ter je bilo obkoljeno z lilijami in anemonami. Videlo se je, da so bile lilije kaj priljubljene cvetke v tej hiši, kajti bilo jih je tukaj mnogo, belih in rdečih, kakor tudi modrih potočnic, katerim so bili nežni listki kakor posrebrnjeni od vodnih kapljic. Med mokrim mahom, v katerem so bili skriti lonci z lilijami, in med bujnim listjem so bili videti mali bronasti kipi, predstavljajoči otroke in povodne ptice.

V jednom kotu je bila videti bronasta košuta, ki je klonila k vodi svojo od vlage že povsem zeleno glavo, kakor da hoče piti. Tlak v atriumu je bil iz mozaika; stene so bile deloma obložene z rdečim mramorom, deloma lesene, ozalšane s slikami rib in ptičev, ki so ugajale očem vsled svoje raznobarvnosti. Vrata v stranske prostore so bila ozalšana z želvovino ali s slonovo kostjo; poleg sten med vrati so stali kipi Aulovih prednikov. Povsod se je pojavljalo bogastvo, ki se ne kaže v razkošju, marveč v plemenitosti in samozavesti.

Petronij, v čegar stanovanju je bilo dokaj več lepote in razkošja, tukaj vendar ni mogel dobiti ničesar, kar bi bilo žalilo njegov ukus, in že se je obrnil k Viniciju, da bi mu izrekel sodbo svojega opazovanja, kar suženj ‚velarius‘ mahoma odgrne preprogo, ki je delila atrium od tablina, za katerim se pojavi urno se bližajoči Aulo Plaucij.

Bil je to človek, ki se je že bližal večernim dnevom svojega življenja, z belo glavo, toda še čvrst in energičen, s kratkim licem, vsled česar je bil nekako podoben orlu. V tem hipu se je zrcalilo na njegovem licu veliko začudenje, da, celo nemir radi tega nepričakovanega poseta Neronovih prijteljev, tovarišev in zaupnikov.

Toda Petronij je bil preveč vešč in preveč bister človek, da bi ne bil opazil tega; zato je rekel takoj po prvem pozdravu, da prihaja, zahvalit se za pomoč, ki jo je dobil v tej hiši sin njegove sestre, ter da je samo ta hvaležnost vzrok njegovega poseta; opravičuje ga tudi to, da sta si z Aulom stara znanca.

Aulo ga je zagotavljal od svoje strani, da mu je Petronij drag gost. Kar se pa tiče hvaležnosti, je dejal, da mu je iste sam dolžan, dasi se nemara Petronij niti ne zaveda, za kaj

Petronij tega v resnici ni vedel. Zamán je dvignil kvišku oči ter si prizadeval, spomniti se na kako Aulo izkazano uslugo. Ni se spomnil nobene, k večjemu one, katero je nameraval skazati Viniciju. Nehoté se je res utegnilo pripetiti kaj podobnega, toda samo nehoté.

»Ljubim in visoko cenim Vespazijana«, reče Aulo, »kateremu si ohranil življenje, ko se mu je pripetila nezgoda, da je zaspal, ko bi imel poslušati cesarjeve stihe.«

»Doletela ga je sreča«, odvrne Petronij, »a to radi tega, da jih ni slišal, — toda ne ugovarjam, da bi bilo to utegnulo nesrečno skončati. Rdečebradec je hotel k njemu že poslati centurija s prijateljskim naročilom, naj si odpre žile.«

»Ti pa, Petronij, si se mu smejal.«

»Da, — toda rajše nasprotno. Rekel sem mu, ako je Orfej znal s svojo pesmijo pomiriti divje zverine, da je tudi njegova slava enaka Orfejevi slavi, ker je znal s pesmijo zazibati v spanec Vespazijana. Rdečebradcu se je moči celo rogati, ako tiči v tem roganju nekako prilizovanje. Naša milostljiva Augusta Poppeja razume to izvrstno.«

»Zares, takšni časi so,« odvrne Aulo. »Nedostajata mi dva zoba, ker mi ju je izbil kamen, vržen v roko Britanca, radi česar govorim nekako žvižgaje, vendar najsrečnejše dneve svojega življenja sem prebil v Britaniji.«

»Ker so bili to dnevi zmage,« doda Vinicij.

Toda Petronij v strahu, da bi ne začel stari vojskovodja praviti o davnih svojih bojih, je zasuknil brzo predmet razgovora. Rekel je, da so našli mrtvo volčje ščene z dvema glavama, in da je baje pred kratkim treščilo ter strela poškodovala ogelni kamen v svetišču Lune, kar je nečuveno vsled tega, ker se je to zgodilo tako pozno v jeseni. Neki Kotto, kateri mu je to pripovedoval, je dodal temu, da duhovniki svetišča napovedujejo vsled tega propad mesta ali vsaj nesrečo v kaki veliki hiši, ki bi se pa dala še odvrniti le z nenavadnimi žrtvami.

Ko je čul Aulo to pripovedovanje, je izrekel mnenje, da je treba uvaževati takšna znamenja. Da morejo biti bogovi razjarjeni radi prenapolnene mere zločinov, v tem ni nič čudnega, in v takšnem slučaju bi bile prosilne žrtve popolnoma na svojem mestu.

Na to odvrne Petronij:

»Tvoja hiša, Plaucij, ni sicer prevelika, dasi v njej stanuje velik človek; moja je zares večja za takega ničevnega lastnika, toda istotako je le mala. Toda ako

pojde tu za nesrečo kake tako velike hiše, kakor je na primer cesarjeva palača, ‚domus transitoria‘, se pa že spleša, prinašati žrtve v ta namen, da se odvrne ta nesreča.«

Plaucij ni odgovoril na to vprašanje; ta previdnost je nekako bolestno taknila Petronija, kajti dasi ni znal razlikovati med dobrim in slabim, ni bil nikdar ovaduh, in radi tega je bil razgovor ž njim popolnoma varen.

Radi tega spremeni znovič predmet razgovora ter jame hvaliti Plaucijevo stanovanje in dober ukus, ki vlada v tej hiši.

»Stara hiša je to,« odvrne Plaucij, »na kateri nisem spremenil ničesar od onega časa, kar sem jo podedoval.«

Z odstranitvijo preproge, ki je delila atrium od tablina, je bila hiša vseskozi odprta, tako, da je čez tablinum in nasledujoči peristilum ter nadaljno dvorano bilo moči videti na vrt, ki se je zdel nekaka svetla slika v temnem okvirju. Veseli otroški smeh je odmeval odondot v atrium.

»Oh, poveljnik,« reče Petronij, »dovoli nam od blizu slišati veseli smeh, kakoršnega se danes čuje tako malo.«

»Zelo rad,« odvrne Plaucij ter vstane. »To sta mali moj Aulo in Ligija, ki igrata žogo. Toda kar se smeha tiče, domišljam si, Petronij, da ga ne pogrešaš v življenju.«

»Življenje je smeha vredno, za to se tudi smejem,« odvrne Petronij, »tu pa smeh zveni drugače.«

»Petronij,« doda Vinicij, »se ne smeje po cele dneve, toliko več pa po noči.«

Tako se razgovarjaje so prekoračili po dolgosti hišo ter dospeli na vrt, kjer sta se igrala Ligija in mali Aulo z žogo, katero so sužnji, nalašč v ta namen odločeni, imenovani »spheristae«, pobirali s tál ter jima podajali v roke.

Petronij pogleda v naglici Ligijo; mali Aulo, zagledavši Vinicija, priteče, da ga pozdravi, a Vinicij se globoko prikloni lepi deklici z nekoliko razkodranimi lasmi, ki je stala z žogo v roki; bila je docela zasopljena in zardela.

V vrtnem triclinu, ograjenem z bršlanom in vinsko trto, je sedela Pomponija Grecina. Šli so k njej, da jo pozdravijo. Petronij, dasi ni zahajal v Plaucijevo hišo, jo je vendarle poznal; videl jo je pri Antistiji, hčerki Rubelija Plauta, ter v hiši Senekovi in Polionovi. Ni se mogel otresti občudovanja, katero se ga je polaščevalo pri pogledu na njeno resno, toda prijazno lice, na njeno plemenito postavo, gibanje in govorjenje.

Pomponija je tako zelo zmedla njegov nazor o ženskah, da je začutil, dasi pokvarjen docela ter samozavesten, kakor nihče v vsem Rimu, do nje posebno spoštovanje ter izgubljal vrhu tega nekoliko poleg nje svojo samozavest.

Za to je sedaj, zahvaljujé jo za skrb do Vinicija, ponavljal kakor nehoté besedo »domina«, katera mu nikdar ni prišla na misel, kadar se je na primer razgovarjal s Kalvijo, Krispinilo, Skribonijo, Valerijo, Polino in drugimi ženami velikega sveta. Pri svojem pozdravu in zahvali pa je tudi obžaloval, da je ni moči srečati niti v cirku, niti v amfiteatru, na kar mu je ona odgovorila mirno, položivši svojo roko v moževo roko: »Starava se ter oba čimdalje bolj ljubiva domače zatišje.«

Petronij je hotel nekaj omeniti, toda Aulo Plaucij doda s svojim žvižgajočim glasom:

»A čimdalje bolj se čutiva tuja med ljudmi, ki celo naše rimske bogove kličejo z grškimi imeni.«

»Bogovi so postali od nekaj časa sem samo nekake retorične figure«, odgovori malomarno Petronij, »ker pa so nas učili govorništva Grki, radi tega je meni samemu lažje reči: Hera nego Juno.«

Po teh besedah obrne oči na Pomponijo, kakor v znamenje, da razun nje mu nobeno drugo božanstvo ni moglo priti na misel; na to pa je jel ugovarjati temu, kar je rekla o svoji starosti: »Ljudje se starajo zares urno, ali le oni, ki živijo povsem drugačno življenje; radi tega so takšni, da se človeku zdi, kakor bi pozabil celo Saturn na nje. Pomponija Grecina je prestopila zares že poldan svojega življenja, toda ohranila si je nenavadno svežost kože, in ker je imela glavo malo ter lice drobno, je bila videti še povsem mlada.

Mali Aulo, ki se je od časa, odkar je zahajal Vinicij v hišo, ž njim povsem spoprijateljil, se mu približa ter ga jame vabiti k igri z žogo. Za fantom pride v triklinum tudi Ligija. V senci bršljana, v migljajoči svetlobi, ki jej je igrala na licu, se je zdela Petroniju še lepša nego na prvi pogled, in zares je bila podobna božanski vili. Dasi do- slej ni spregovoril ž njo, vendar je vstal, se ji poklonil ter namesto drugega pozdrava začel citovati besede, s katerimi je pozdravil Odisej Nausikajo:

Ali umrjoča si stvar, ki na zemlji bedni prebiva,
Trikrat blažen tvoj oče zares in pa mati te vredna,
Trikrat blaženi bratje ti vsi!

Tudi Pomponiji je bila všeč uljudnost tega posvet- njaka. Ligija ga je poslušala vsa zardela, raztresena, nez- možna dvigniti kvišku svoje oči. Le raz ustnice, na ka- terih se je igral smeh, ter raz lica je bilo moči čitati, da bojuje boj med dekličjo sramežljivostjo ter med željo,

odgovarjati mu, in bržkone je poslednja zmagala, kajti, ko je pogledala skrivoma na Petronija, mu je odgovorila besede iste Nauzike, izgovorjene kakor v kaki gledališki vlogi in deklamovala:

Tujec, ti nisi ne zloben ne bedast mož v mojih očeh

Potem se je zavrtela na peti ter zbežala kakor splašena srna.

Sedaj je prišla vrsta na Petronija, da se je čudil, kajti on nikakor ni pričakoval, da zasliši ta Homerov verz iz ust deklice, katero je smatral z Vinicijem vred za potomko barbarov. Uprl je prašajoč pogled na Pomponijo, toda ta mu ni mogla odgovoriti, ker je zrla v tem hipu, smehljaje se, na ponos, ki se je zrcalil v obličju starega Aula.

Ni mogel skriti tega ponosa. Bil je naklonjen Ligiji kakor svojemu otroku, ali navzlic svojemu starorimskemu prepričanju, katero mu je velevalo: ropotati nad grščino in delati proti njenemu razprostiranju, smatral jo je za vrhunec društvene omike.

Sam se je ni mogel nikdar dobro naučiti, kar je skrivoma obžaloval; vsekako pa je bil vesel, da je začul ta izobražen gospod ter ob enem pisatelj, ki je gotovo smatral njegovo hišo za barbarsko, tu odgovor v Homerovem jeziku.

»Imamo v hiši vzgojitelja Grka«, je dejal, obrnivši se k Petroniju, »kateri uči našega sina, deklica pa posluša učenje. Sicer je še tičica, kaj mila tičica, katero imava oba rada.«

Petronij je zrl sedaj na vrt za zabavajočo se trojico. Vinicij je odložil togo ter metal v sami tuniki žogo, katero je Ligija, stoječa njemu nasproti, skušala vjeti z rokami.

Deklica na prvi pogled ni napravila na Petronija dobrega vtisa. Zdela se mu je prešibka. Toda od trenutka, ko jo je ogledal v triklinu bliže, si je domislil, da le taka bi mogla biti Aurora — in veščak je razumel, da tiči v njej nekaj nenavadnega. Vse si je ogledal, vse ocenil: rožnato in jasno ličice, sveže kakor nalašč ustvarjeno za poljub, kakor lazur modre oči in alabastrovo belo čelo, bujne temne lase, leskeče se nalik jantaru ali korintski medi, lahni vrat, okrogla ramena ter vso postavo, nežno, gibčno in mlado nalik mlaju ter svežo nalik razcvetajoči se cvetki.

Sprebudil se je v njem umetnik ter častitelj krasote, kateri se je začutil, da pod kipom te deklice bi bilo mogoče zapisati: „Vesna“.

Nakrat se je spomnil svoje Krisoteme ter se zaničljivo nasmešnil. Nakrat se mu je zdela s svojim zlatim pudrom v laseh ter s počrnenimi obrvi nenavadno vela, nalik uveli roži.... A vendar ga je zavidal radi Krisoteme ves Rim.

Na to se je spomnil Popeje, — in ona sloveča Popeja se mu je zdela isto tako nekaka brezdušna, voščena maska. V tej deklici s prijetnim licem ni bila samo Vesna, marveč tudi žareča „Psycha“, katerá je prošinjala vse njeno rožnato telo, kakor žarek prešinja svetilnico.

»Vinicij ma prav«, si je pomislil »in moja Krisotema je stara, stara... kakor Troja!«

Na to, obrnivši se k Pomponiji Grecini in pokazavši na vrt, je dejal:

»Sedaj razumem, domina, da pri takšni dvojici rajše ostajate doma nego se udeležujete gostij v Palatinu ali v cirku.«

»Da,« odvrne ona, obrnivši svoj pogled na to stran, kjer sta letala mali Aulo in Ligija.

Stari vojskovodja pa je jel praviti zgodbo dekleta in to, kar je slišal pred več leti od Atelija Histera o narodu Ligov, bivajočih na daljnem severu.

Mladi ljudje so končali igro z žogo ter se nekaj časa šetali po vrtu, podobni ob temnem ozadju med mirtami in cipresami trem belim kipom.

Ligija je držala malega Aula za roko. Čez nekaj časa se vsedejo na klop pri ribniku sredi vrta. Toda mali Aulo skoči kmalu na noge, da bi plašil ribe v prozorni vodi. Vinicij pa nadaljuje razgovor, ki ga je bil začel na sprehodu.

»Tako je,« je dejal z globokim, tresočim glasom. — »Komaj sem dospel semkaj, so me poslali k azijskim legijam. Mesta nisem poznal, ni življenja, niti ljubezni. Znam na izust nekoliko stihov Anakreonta in Horaca, toda tako kakor Petronij ne znam govoriti v verzih. Deček sem obiskoval šolo Musoniovo, kateri nam je govoril, da sreča je v tem: hoteti to, kar hočejo bogovi, — radi češar je odvisno vse od naše volje. Jaz pa si mislim, da je še druga večja in dražja sreča, katera ni odvisna od naše volje, ker jo more podati samo ljubezen.

Ako iščejo to srečo celo sami bogovi, torej jo iščem, Ligija, tudi jaz, ki doslej nisem poznal ljubezni. Jaz ho-dim po njih stopinjah ter iščem ono, ki bi mi mogla dati to srečo«

Umolknil je in čez nekaj časa je bilo slišati samo lahno pljuskanje vode, v katero je mali Aulo metal kamenje ter plašil ž njimi ribe. Vinicij je nadaljeval še s tišjim in mehkejšim glasom:

»Saj poznaš Vespazianovega sina Tita? Pravijo, da ko je komaj prekoračil deška leta, se je tako zaljubil v Bereniko, da mu je tuga skoro ugonobila življenje. Tako bi umel tudi jaz ljubiti, o Ligija! Bogatin najde bogatejšega nego je sam, slavnega zasenči drugi z večjo slavo, močnega močnejši premaga Ali pa more cesar, ali more sam Bog doživeti večje razkošje, ali biti srečnejši, nego preprost smrtnik ob času, ko mu na prsih vtriplje drugo drago srce, ali ko poljubljuje ljubljene ustnice? Takrat nas ljubezen dela enake bogovom, o Ligija!«

In ona ga je poslušala nemirna ter začudena, kakor bi poslušala glas grške piščalke ali glas citer. Časih se ji je zdelo, da jej Vinicij poje nekako čudno pesem, katera se zadira v njen posluh, vzburja v žilah njeno kri ter ob enem prešinja srce z omedlevico, strahom in nekako nerazumljivo radostjo. Zdelo se jej je tudi, da jej govori nekaj, kar je dremalo doslej v njej in da dobivajo do tega časa v meglo pogreznene sanje določnejšo in krasnejšo obliko.

Med tem se je pomaknilo solnce že davno za Tiberio ter stalo že dokaj nizko nad Janikulskim vrhom. Na nepremične ciprese je padala rdečkasta svetloba in vse ozračje je bilo prešinjeno ž njo. Ligija je dvignila svoje modre, kakor iz spanja prebujene oči, pogledala Vinicija, in on, v večernem svitu sklonjen nad njo, s tresočo se prošnjo v očeh, se jej je zdel v tem hipu lepši, nego so vsi grški in rimski bogovi, katerih kipe je videla v svetiščih. On lahko stisne njeno roko s svojo ter vpraša:

»Ali si uganila, Ligija, čemu sem ti rekel to?«

»Ne!« zašepeta ona tako tiho, da jo je Vinicij komaj slišal.

Toda ni verjel, in stiskaje čimdalje močnejše njeno ročico, bi jo bil pritisnil k prsim, vtripajočim vsled nemira, zbujenega po čarobni deklici. Bil bi ji nemara spregovoril še več vročih besed, ko bi se ne bil prikazal na stezi, obšajeni z mirtami, stari Aulo, ki se jim približa ter reče:

»Solnce že zahaja; torej čuvajta se večernega hlada in ne šalita se z Libitino.«

»Ne«, odvrne Vinicij, »nisem se še ogrnil doslej s togo, ali ne čutim hladu.«

»O, sladko podnebje sicilijansko, kjer se zbira po večerih narod na trgih, da se poslavlja s skupno pesmijo od zahajajočega solnca!« In pozabivši, da je svaril še pred hipom sam pred Libitino, jame pripovedovati o Siciliji, kjer je imel imetje in veliko gospodarstvo, v katero se je bil zaljubil. Spomnil se je tudi, da mu je že večkrat prišlo na misel, preseliti se v Sicilijo ter ondi mirno končati življenje. »Dovolj rado zebe onega, kateremu so zime pobelile glavo. Še ne pada listje z drevja in nad mestom se razpenja laskavo nebo, toda kadar vinograd porumeni, kadar sneg zapade v albanskih gorah ter bogovi posetijo z mrzlimi vetrovi Kampanjo, takrat, kdo vé, če se ne preselim v zatišje na svoje posestvo na deželi.«

»Ali res nameravaš zapustiti Rim, Plaucij?« vpraša ga naglo vznemirjen Vinicij.

»Ta namen imam že davno«, odvrne Aulo, »ker je ondi dokaj mirnejše in varnejše.«

Na to jame hvaliti znovič svoje sadnike, črede, hišo, skrito v zelenju, ter griče, obraščene z drevjem in grmovjem, med katerim brenče roji čebel. Toda Vinicij se

ni zmenil za tako pripovedovanje, marveč je mislil jedino na to, da bi utegnil izgubiti Ligijo, ter je pogledal za Petronijem, kakor bi pričakoval od njega jedinega rešitve.

Petronij, sedeč poleg Pomponije, je med tem gledal za zahajajočim solncem, zrl po vrtu in dvojici, sedeči ob ribniku. Bela obleka obeh je kar žarela v žarkih zahajajočega solnca pred temnim ozadjem zelenja in mirt.

Na nebu so jeli oblaki rdeti ter prehajati v vijolčasto barvo. Jeden pas na nebu je svetlikal v lilijno beli barvi. Črni obrisi cipres so postali še razločnejši nego pri belem dnevu, pri ljudeh, med drevjem in na vsem vrtu je zavladal večerni mir.

Petronija je osupnil oni mir, osupnila zlasti zadovoljnost ljudij. Na licu Pomponije, starega Aula, njiju dečka in Ligije je bilo nekaj takega, kar še ni videl na licih ljudij, ki so ga obkoljevali vsaki dan, ali bolje: vsako noč. In s posebnim začudenjem je mislil na to, da mora tu tičati nekaka krasota in sladkost, katerih on, dasi je neprestano dirjal za njima, ni poznal. Te misli ni mogel potlačiti v sebi in, obrnivši se k Pomponiji, je dejal:

»Premišlujem v duhu, kako različen je vaš svet od onega, v katerem vlada naš Neron.«

Ona pa, dvignivši svojo drobno lice k večerni zarji, je dejala ganljivo preprosto:

»Nad svetom ne vlada Neron, marveč — Bog.«

Nastalo je za nekaj časa molčanje. V bližini triklinija v drevoredu so se začuli koraki starega vojskovodje, Vinicija, Ligije in malega Aula — toda predno so dospeli, vpraša še Petronij:

»Ti torej veruješ v bogove, Pomponija?«

»Verujem v jednega Boga, ki je najpravičniji in vse-mogočen«, odvrne žena Aula Plaucija.

III.

»Veruje v jednega Boga, ki je najpravičniji in vse-mogočen«, je ponavljal Petronij, ko sta sedela z Vinicijem zopet v nosilnicah. »Ako je Bog vse-mogočen, zapoveduje nad življenjem in smrtjo, ako je pravičen, po zasluženju pošilja smrt. Čemu torej nosi Pomponija žalno obleko po Juliji? Ker žaluje za Julijo, žali Pomponija svojega Boga. To modrovanje moram ponoviti naši Opici, ker si mislim, da sem v zgovornosti jednak Sokratu. Kar se tiče žen, pritrdim, da ima vsaka tri ali štiri duše, toda nobene pametne. Naj pomisli Pomponija s Seneko ali s Kornutom na to, kaj je njihov veliki Logos.... Naj pozove sence Ksenofonta, Parmenida, Zenona in Platona, ki se dolgočasijo ondi v Kimerejskih gajih kakor ptički v kletki, — jaz sem hotel govoriti ž njo in Plaucijem o nečem drugem. Pri svetem trebuhu egiptske Izide! Ko bi rekel kar tako naravnost, čemu sva prišla, slutim, da bi zazvonela njihova čednost kakor bronast ščit, ako vdariš po njem. Nisem smel. Ali mi verjameš, Vinicij, da nisem smel?

Pavi so krasni ptiči, toda kričijo preveč. Bal sem se krika. Vsekako moram le pohvaliti tvojo izvoljenko. Pravcata »Jutrnica!« Ali pa veš, na kaj me je še spominjala? Na Vesno! Toda ne na to našo v Italiji, kjer se komaj tu pa tam kakšna jablan pokrije s cvetjem, marveč na ono Vesno, katero sem nekoč videl v Helveciji, mlado, svežo, jasno-zeleno. Pri blede Seleni — ne čudim se ti, Marko; vedi pa, da ljubiš Diano ter da Aulo in Pomponija sta gotova pripravljena te razkosati, kakor so razkosali nekdej psi Aktaiona.«

Vinicij ni dvignil glave. Nekaj časa je molčal, na to pa je jel govoriti s koprnečim, jecljajočim glasom:

»Koprnel sem po njej poprej, a sedaj koprnim še bolj. Ko sem jo prijel za roko, me je prešinil ogenj. Moram jo imeti. Ako bi bil Jupiter, bi jo obsenčil z oblakom, kakor on boginjo Io, in padel bi na njo liki dežju, kakor je on na Danao. Hotel bi brez prestanka poljubovati njena usta. V svojem naročju bi jo rad slišal zdihovati. Hotel bi ubiti Aula in Pomponijo, njo pograbit in ponesti na rokah v svojo hišo. Danes ne bom spal. Ukažem bičati sužnja ter poslušati njegov stok.....«

»Pomiri se,« mu reče Petronij.

»Moram jo imeti,« nadaljuje Vinicij. »Prišel sem k tebi po svet; ako mi ga ne daš, dobim ga sam. Aulo smatra Ligijo za hčer. Čemu naj bi jaz zrl na njo kakor na sužnjico? Ako ni druge poti, naj krasi vrata moje hiše, jih mazili z volčjo mastjo in sedi kot soproga pri mojem ognjišču.«

»Pomiri se, strastni potomec konzulov! Za to ne vodo barbarov na vrveh za našimi vozovi, da bi se ženili ž njihovimi hčerami. Čuvaj se nasledkov! Izberi si kako drugo sredstvo ter prepusti sebi in meni nekoliko časa za pomislek. Tudi meni se je zdelo, da je Krizotemida Jupiterjeva hči, a vendar se nisem oženil ž njo, kakor se ni oženil Neron z Akto, dasi so trdili o njej, da je hči kralja Atala. Pomiri se! Pomisli, če ona hoče zapustiti radi tebe Aulovo hišo, nimajo pravice, pridrževati jo. Vedi pa, da ne govoriš sam, marveč da je zanetil tudi v njej Eros plamen. Jaz sem videl to in meni smeš verjeti. Potrpi! Za vse se dobi sredstvo, toda danes sem že preveč mislil, in to me utrujuje. Obljubujem ti, da hočem premišljevati,

jutri o tvoji ljubezni in naj se ne imenujem Petronij, ako ne dobim kakega sredstva.«

Na to umolkmeta oba. Potem, čez nekaj časa, reče Vinicij že mirnejše:

»Hvala ti, — Fortuna ti bodi naklonjena.«

»Potrpi!«

»Kam si naju dal nésti?«

»H Krizotemidi.«

»Srečen, da imaš njo, katero ljubiš.«

»Jaz? Ali pa veš, kaj me še miče pri Krizotemidi? To, da me vara z mojim nekdanjim oproščencem, s pljunkarjem Teoklejem, ter si misli, da tega ne vidim. Nekoč sem jo imel rad, sedaj me pa miče njena lažnjivost in neumnost. Pojdi z menoj k njej! Ako začne ljubkovati ter ti črtati s prstom, v vinu namočenim, črke po mizi, vedi, da nisem ljubosumen.«

Na to se dasta donesti h Krizotemidi.

Toda v predveži položi Petronij Viniciju roko na ramo ter reče:

»Počakaj, zdi se mi, da sem našel sredstvo.«

»Naj ti to nagradijo bogovi....«

»Da, tako je! Slutim, da je to najboljše sredstvo. Veš kaj, Marko?«

»Poslušam te, — moja Atena....«

»Čez nekoliko dnij bo že uživala božanska Ligija v tvoji hiši sad Demetre....«

»Večji si nego Cezar!« zakliče Vinicij navdušen.

IV.

Petronij je ostal mož beseda.

Drugega dné po posetu Krizotemide je spal sicer ves dan, toda zvečer se je dal odnesti na Palatin ter imel z Neronom zaupen razgovor, vsled katerega se je tretjega dne pred Plaucijevo hišo pojavil centurij na čelu nekoliko pretorijanskih vojakov.

Časi so bili negotovi in strašni. Poslanci takšne vrste so bili ob enem tudi napovedovalci smrti. Radi tega je tudi v tem hipu, ko je centurij udaril po vratih Aulove hiše in ko je dal nadzornik atrija znamenje, da se v veži nahajajo vojaki, je zavladala zbeganost po vsej hiši.

Rodbina je takoj obkolila starega poveljnika, kajti nihče ni dvomil, da grozi nevarnost pred vsem drugim njemu. Pomponija, objemši ga okrog vratu, se je stiskala z vso močjo k njemu in zasanela njena usta so se urno premikala, izgovarjaje potihoma neke besede. Ligija, bleda kakor platno, mu je poljubovala roko; mali Aulo se je držal njegove toge; — s hodnikov ter iz prostorov, odločenih služabnikom, iz kopeli ter iz kleti so jeli vreti skupaj celi roji sužnjev in sužnjic. Bilo je slišati krike: »heu! heu! me miserum!« Ženske so jele glasno jokati; nekatere so si jele praskati lica ali pokrivati glave.

Le jedini stari vojskovodja, privajen tolikokrat zreti smrti v oči, je ostal miren in samo njegovo kratko, orlovi glavi podobno lice je bilo kakor izklesano iz kamena.

Čez nekaj časa je pomiril tarnajoče, zapovedal služabnikom, naj se razidejo, ter dejal:

»Pusti me, Pomponija! Ako je prišel moj konec, imela bova čas, da se posloviva.«

Na to jo je lahno odrinil, — ona pa je rekla tiho:

»Ko bi bila tvoja usoda ob enem tudi moja, o Aulo!«

Na to, zgrudivši se na kolena, je jela moliti z ono zaupljivostjo, s kakoršno more navdahniti človeka le strah pred izgubo kakega dragega bitja.

Aulo je šel v atrium, kjer ga je čakal centurij. Bil je to stari Kaj Hast, bivši njegov podložnik in tovariš v britanskih vojnah.

»Pozdravljen, vojskovodja,« je dejal. »Prinašam ti povelje in pozdravljenje od cesarja, — tu pa so tablice in znamenje, da prihajam v njegovem imenu.«

»Hvaležen sem cesarju za pozdravljenje, pa tudi povelje izvršim,« odvrne Aulo. »Da si mi zdrav, Hast, toda povej, s kakšnim poveljem prihajaš!«

»Aulo Plaucij«, začne Hast, »cesar je izvedel, da prebiva v tvoji hiši hči kralja Ligo, katero je oni kralj še za vladanja božanstvenega Klaudija oddal v roke Rimljanov za zastavljenko, da meje rimske države ne bodo prekoračene. Božanstveni Nero ti je hvaležen, poveljnik, za to, da si jo tako dolgo let gostoljubno vzgojeval. Ker pa noče še dalje, delati ti nadlege, in ker se ob enem briga za to, da ostane deklica še nadalje zastavljenka pod varstvom cesarja in senata, — zato ti zapoveduje, da jo daš v moje roke.«

Aulo je bil preveč izkušen vojak ter preveč kreposten mož, da bi bil začel radi te izpovedi zaman zgubljati besede ali kazati se žalostnega. Toda izbruh nagle jeze in bolesti se mu je pojavil na čelu.

Pred tako naježenimi njegovimi obrvi so trepetale nekdanj britanske legije, in še v tem hipu se je pojavil strah na Hastovem licu. Toda sedaj se je vsled povelja začutil Aulo Plaucij brez orožja. Nekaj časa je zrl na tablice in na znamenje, na kar je pogledal starega centurija ter dejal že povsem mirno:

»Počakaj, Hast, v atriju, dokler ti ne oddamo dekleta.«

Po teh besedah odide na drugi konec hiše na prostor, imenovan oecus, kjer so ga prestrašeni čakali Pomponija Grecina, Ligija in mali Aulo.

»Nikomur ne grozi smrt, niti prognanstvo na daljne otoke«, je dejal, »toda cesarjev poslanec je vendar-le naznanjevalec nesreče. Zate se gre, Ligija.«

»Za Ligijo!« zakliče začudena Pomponija.

»Tako je!« odvrne Aulo.

In obrnivši se k deklici, nadaljuje:

»Tebe, Ligija, smo vzgojevali doslej v naši hiši kakor svoje dete. Toda ti veš, da nisi najna hči. Ti si le zastavljena, katero je izročil tvoj narod Rimu, in varstvo nad teboj pripada cesarju. Radi tega te jemlje cesar iz naše hiše.«

Aulo je govoril mirno, le z nekakim čudnim, nenavadnim glasom. Ligija je poslušala njegove besede, kakor bi ne razumela, za kaj gre. Lice Pomponije je prebledelo; v vratih, ki drže s hodnika k oecu, se jamejo kazati prestrašena lica sužnjic.

»Cesarjeva volja se mora izpolniti,« reče Aulo.

»Aulo!« zakliče Pomponija, objemaje deklico, kakor bi jo hotela braniti, »bolje bi bilo, ko bi umrla.«

Ligija, pritiskaje se k njenim prsim, je ponavljala: »mati! mati!« in vsled bolesti ni mogla spraviti iz sebe druge besede.

Raz Aulovo lice je odsevala jeza in boleost.

»Ko bi bil sam na svetu«, je rekel zamolklo, »ne dal bi je od sebe žive, in moji sorodniki bi še danes morali prinestve žrtve ‚Jovi liberator-ju...‘ Toda nikake pravice nimam, pogubiti tebe in najno dete, katero še utegne doživeti srečnejše čase. Še danes pojdem k cesarju ter ga poprosim, naj spremeni povelje, Ali kaj dosežem, ne vem. Med tem pa ostani zdrava, Ligija! Vedi, da sva jaz in Pomponija vsikdar blagrovala dan, ko si prišla k našemu ognjišču.«

Po teh besedah ji položi roko na glavo, in dasi si je prizadeval, ostati miren, vendar se je razodevala v njegovem tresočem glasu globoka žalost v hipu, ko je Ligija obrnila v njega oči, zalite s solzami, ter prijemši njegovo roko, jela jo poljubljati.

»Bodi pozdravljena, ti veselje naše starosti in svetloba naših očíj!« reče jej.

Na to se vrne urno v atrium, da premaga ginjenost, katera se ne spodobi vojskovodji. Pomponija sprejme Ligijo v spalnico ter jo jame tolažiti in pomirjati. Njene besede so zvenele kaj čudno v tej hiši, v kateri je na odločenem prostoru stal še ‚larium‘ in ognjišče, na katerem je Aulo Plaucij, zvest davnemu običaju, prinašal žrtve domačim bogovom.

»Sedaj je napočil čas skušnje. Nekoč je prebodel Virginij prsi lastni hčeri, da jo tako reši iz Appijevih rok; poprej pa je še Lukrecija prostovoljno poplačala sramoto z življenjem. Cesarjeva hiša je brlog sramote, zlobe

in zločinov. Toda mi, Ligija, vemo, čemu nimamo pravice, stegniti po tebi svojih rok! . . . Tako je! Ona pravica, pod katero živimo, je druga, večja, svetejša; ona dovoljuje braniti se zlobi in sramoti, ko bi bilo treba to obrambo tudi poplačati z mukami in življenjem. Kdor pride čist iz bivališča popačenosti, ta ima še tem večjo zaslugo. Naša zemlja je tako bivališče, toda na srečo traja življenje samo jeden trenutek, za njim pa sledi vstajenje mrtvih iz groba, za katerim že ne vlada več Neron, marveč neskončno usmiljenje, kjer boleost nadomešča radost, solze pa nadomešča veselje.«

Na to je jela govoriti o sebi. Da, mirna je, toda njene prsi so polne bolnih ran. Na očeh njenega Aula še visi mrena, njega še ni obsejal žar svetlobe. Ni jej dovoljeno vzgojiti sina v Resnici. Ako pa pomisli, da more biti tako do konca življenja, da napoči trenutek ločitve, in sicer stokrat hujši in bolestnejši, nego sta začasni, nad katerim se sedaj zgražajo, — tedaj ne more pojmiti, na kak način bi mogla biti brez njih v nebesih srečna. Dokaj nočij je že prejokala, dokaj nočij prebila v molitvi, proseča Boga usmiljenja in milosti. Toda svojo bolečino daruje Bogu ter čaka in upa. A sedaj, ko jo je doletela nova rana, ko jej povelje okrutneža jemlje drago golobico, — ono, katero je imenoval Aulo svetlobo svojih očí, ona še upa in veruje, da se še nahaja moč, večja od Neronove, ter milosrčnost večja od njegove zlobe.

Na to je pritisnila še močnejše k sebi glavico deklice, ki jej je pokleknila k nogam ter skrivši oči v gubah njene obleke, ostala tako dlje časa molčé; ko je pa konečno dvignila glavico, se je pojavil na njenih licih že večji mir.

»Žal mi je za teboj, mati, za očetom in bratom, toda vem, da bi upor ne hasnil nič, — marveč bi le ugonobil vas vse. Obljubujem ti, da teh tvojih besed v cesarjevi hiši nikdar ne pozabim.«

Na to jo objame še enkrat, in ko se vrneta v spalnico, se jame poslavlјati od malega Plaucija, — od starega Grka, od njegovega učitelja, od svoje služabnice, katera jo je nekoč pestovala, ter od vseh sužnjev.

Jeden njih, visok in širokopleč Lig, katerega so klicali v hiši Ursa, in kateri je takrat ob enem z Ligijno materjo in z drugimi služabniki prišel v rimski tabor, jej pade k nogam ter kliče, obrnen k Pomponiji:

»O domina! dovoli mi iti s svojo gospo, da jej ondi služim ter jo čuvam v cesarjevi hiši.«

»Ti nisi naš, marveč Ligijin služabnik«, odvrne Pomponija Grecina, »toda vprašanje je, ali te spusté skozi cesarjeva vrata, in na kak način upaš čuvati jo?«

»Ne vem, domina; vem samo to, da se železo v mojih rokah lomi kakor treska ...«

Aulo Paucji, ki je stopil v tem hipu, je mahoma poizvedel, kaj vse pomeni. Ne samo, da ni ugovarjal Ursovi prošnji, marveč je proglasil, da nimajo niti pravice, zadrževati ga. Odpošiljaje Ligijo kot zastavljenko, po katero je poslal cesar, morajo ob enem ž njo odposlati tudi njeno spremstvo, katero sedaj isto tako preide pod cesarjevo varstvo. Tu je pošepetal Pomponiji, da pod pretvezo, češ, da je to njeno spremstvo, jej more dati toliko sužnjic, kolikor jih smatra za primerno, — in teh jej centurij ne more odbiti.

Za Ligijo je bila to prava tolažba. Pomponija je bila vesela, da bo imela služabnice, kakoršne si izbere sama.

Tako ji je poleg Ursa odločila staro pestunjo, dve Ciperki, izurjeni v česanju, in dve kopališki služabnici germanski. Izbrani so bili izključno spoznavalci novega nauka, čegar učenec je bil Urso že nekoliko let. Pomponija je mogla računati na zvestobo teh služabnikov ter se je radovala v mislih, da se na ta način zrnice Resnice zaseje tudi v hiši cesarjevi.

Napisala je tudi nekoliko besed Akti, Neronovi oproščenki, kateri je priporočila Ligijo v varstvo. Pomponija je sicer ni videla na zborih spoznavalcev novega učenja, čula pa je od njih, da jim Akta nikdar ne odreče uslug ter da željno čita liste Pavla iz Tarse.

Sicer pa je bilo znano, da mlado Akto tare neprestano žalost, da je povsem drugačnejše bitje nego ostale ženske okrog Nerona; da je nekak dober duh cesarske palače.

Hast je prevzel sam nalogo, izročiti pismo Akti. Smatral je samo po sebi umevno, da kraljeva hči mora imeti svoje služabnike, in zato ni niti trohice odgovarjal odpravi služabništva v palačo, marveč se le čudil malemu številu. Prosil pa je, naj se požurijo, ker se je bal, da bi ne bil kaznovan radi premale skrbi v izpolnovanju povelj. Napočila je ura ločitve. Oči Pomponije in Ligije se zalijejo s solzami; Aulo še enkrat položi Ligiji roko na glavo, in čez kratko vojaki odvedejo, med krikom mladega Aula, ki je s svojimi drobnimi pestmi grozil centuriju, Ligijo v cesarsko palačo.

Stari vojskovodja zapove pripraviti nosilnice, nato se je zaprl s Pomponijo v pinakotek, ki je bila v zvezi z oecem, ter je rekel:

»Čuj me, Pomponija! Namenjen sem k cesarju, dasi slutim, da bo to zamán, in dasi Senekova beseda pri njem

več ne velja, vendar pojdem tudi k Seneki. Dandanašnji imajo več veljave Sofonij, Tigelin, Petronij ali Vatiniј

Kar se tiče cesarja, nemara on še nikdar v življenju ni slišal o národu Ligijcev; ako je pa vendar le zahteval, naj mu oddamo Ligijo kot zastavljenko, je storil le radi tega, ker ga je nekdo naščuval k temu. Lahko je uganiti, kdo je to storil.«

Ona je hipoma dvignila k njemu oči ter rekla:

»Petronij?«

»Da.«

Nastalo je za trenutek molčanje, na kar vojskovodja nadaljuje:

»Taka je posledica, ako spustimo čez prag koga izmed teh ljudij brez časti in vesti. Prokleta bodi ura, ko je došel Vinicij v našo hišo. On nam je privel Petronija. Gorjé Ligiji, ker hočejo jo imeti za priležnico.«

In njegov glas je postal vsled žalosti in jeze nad storjeno krivico še bolj žvižgajoč nego drugekrati. Nekoliko časa je bojeval hud notranji boj, samo stisnene pesti so pričale, kako hud je bil ta boj.

»Častil sem doslej bogove«, je dejal, »zdaj pa verujem, da jih ni nad svetom in da je samo jeden, zloben, znoreli in strašanski nestvor, čegar ime je — Neron.«

»Aulo!« reče Pomponija. »Neron je samo peščica gnilega prahu proti Bogu.«

Aulo jame hoditi s širokimi koraki po kamenitem tlaku v pinakoteki. V svojem življenju je storil dokaj velikih činov in le malokdaj ga je doletela kaka nesreča, katere tudi ni bil vaje. Stari vojak je bil navezan na Ligijo bolj nego si je bil sam mislil, in sedaj se ni mogel

spoprijazniti z mislijo, da jo je zgubil. Razun tega se je čutil tudi ponižanega.

Težko je počivala na njem roka, katero je zasmehoval, ob enem pa tudi čutil, da je njegova moč proti tej moči preslaba.

Toda, ko je naposled potlačil v sebi jezo, ki mu je begala misli, je dejal:

»Slutim, da nam je Petronij ni odvzel za cesarja; toliko se gotovo noče zameriti Popeji. Torej jo hoče imeti zá-se ali za Vinicija. Še danes to poizvem.«

Čez malo časa so ga odnesli v nosilnicah proti Palatinu. Pomponija je šla, ko je ostala sama, k malemu Aulu, ki ni nehal jokati za sestro ter groziti cesarju.

V.

Aulo je imel prav, ko je dvomil, ali ga pusté pred Nerona. Odgovorili so mu, da se cesar vadi v petju s Terpnosom ter da sploh noče sprejemati onih, katerih sam ni poklical. Z drugimi besedami je pomenilo to, da naj bi Aulo tudi v prihodnje nikar preveč ne skušal, sniti se ž njim.

Zato pa je sprejel Seneka, dasi ga je kuhala vročnica, starega poveljnika s častjo, kakoršna se mu spodobi, toda ko je slišal, za kaj tu gre, se je trpko nasmehnil ter dejal:

»Samo jedno uslugo ti morem skazati, plemeniti Plaucij, to je: ne pokazati nikdar cesarju, da moje srce čuti tvojo bolečino in da ti želim pomagati. Ako bi se postal cesarja le najmanjši sum, pa vedi, da ti ne vrne več

Ligije, ko bi tudi ne imel drugega vzroka, nego ta, da bi to storil meni na jezo.«

Odsvetoval mu je tudi iti k Tigelinu, k Vatiniju, ali Viteliju.

Nemara bi se dalo pri njih kaj opraviti z denarjem, nemara bi mu hoteli vstreči, da bi s tem razsrdili Petronija, čegar vpliv si prizadevajo spodkopati, toda zelo verjetno je, da bi izdali cesarju, kako draga je Ligija Plauciju, in v tem slučaju bi je cesar bržkone ne oddal.

In stari modrijan je začel govoriti z bridko ironijo, katero je obračal proti sebi. »Molčal si, Plaucij, molčal cela leta, in cesar nima rad onih, kateri molčé. Zakaj nisi strmel nad njegovo lepoto, čednostjo, petjem, nad njegovimi deklamacijami, nad ježo in njegovimi vozovi?! Čemu nisi proslavil smrti Britanika, nisi spregovoril pohvalnih besed ubijalcu svoje matere, nisi mu izročil čestitk, ko je dal zadaviti Oktavijo? Premalo pozornosti, Aulo, s katero mi pri dvoru srečno živimo, se že maščuje.«

Po teh besedah vzame posodico, katero je imel privezano za pasom, zajme ž njo vode, osveži si žejna usta ter nadaljuje:

»Oh, Neron ima hvaležno srce. On te ima rad, ker si služil Rimu ter proslavil njegovo ime na konec sveta. Rad ima pa tudi mene, ker sem mu bil učitelj v mladosti. Radi tega, glej, vem, da ta voda ni zastrupljena in mirno jo pijem; kar se tiče vina v moji hiši, bi utegnilo biti manj zanesljivo. Vodovodi nam donašajo vodo od albanskih gora, in kdor bi jo hotel zastrupiti, bi moral zastrupiti vse vodovode v Rimu. Kakor vidiš, človek še more biti na svetu varen ter more mirno uživati starost. —

Čutim se sicer bolnega, toda več mi boleha duša nego telo.«

To je bila resnica. Seneka ni imel one duševne moči, kakoršno sta imela na primer Kornut ali Trazej; njegovo življenje je bilo dolga vrsta popustljivosti nasproti pregreham. Sam je to čutil, sam razumel, da spoznavalec načel Zenona iz Kitije mora hoditi po drugi poti, in radi tega je trpel več nego vsled bojazni pred smrtjo.

Toda vojskovodja mu seže v besedo.

»Plemeniti Anej!« reče, »vem, kako ti je cesar poplačal tvojo skrb, katero si imel ž njim v mladosti. Toda to, da so nam odvzeli dekle, je vzročil Petronij. Pokaži mi sredstvo, kako dospeti k njemu, vpliv, kateremu podlega, ter porabi vso zgovornost v prid staremu prijatelju.«

»Petronij in jaz«, odvrne Seneka, »sva človeka iz dveh nasprotnih taborov. Sredstev, kako dospeti k njemu, ne poznam; on ne podlega nikakemu vplivu. Mogoče, da je poleg vse svoje popačenosti še najboljši izmed vseh onih, katere zbira sedaj Neron okrog sebe. Toda dokazovati mu, da je storil nekaj slabega, bi značilo toliko, kakor zapravlјati zlati čas po nepotrebnem. Petronij je izgubil že davno čut, s katerim se razločuje dobro od slabega. Dokaži mu, da ravna slabo, in nemara ga spreleti sramota. Kadar ga srečam, mu porečem: Tvoj čin je dostojen oproščenega sužnja. Ako to ne pomaga, ne pomaga nič.«

»Hvala tudi za to,« odvrne poveljnik.

Na to se je dal odnesti k Viniciju, katerega je zalotil pri vaji v borbi z domačim borilcem. Pri pogledu na mladega moža, zabavajočega se mirno ob času, ko mu je bila Ligija odvzeta, se je Aulo hudo razsrdil, in radi tega

ga je tudi po končani borbi obsul z očitanji in tožbami. Ko je čul Vinicij, da je bila Ligija odpeljana k cesarju, je prebledel tako strašno, da ga Aulo ni za trenutek ni mogel smatrati za sokrivca pri tem nasilstvu. Mladeničevo čelo se je pokrilo s kapljicami znoja; kri, ki mu je za trenutek šinila k srcu, mu je udarila v silnemrodu v lice, oči so se mu zaiskrile, usta mu dregetala. Kar zvijsal se je od ljubosumnosti in jeze. Zdelo se mu je, da je Ligija sedaj, ko je prestopila prag cesarjeve palače, zanj izgubljena za vedno. Brž ko je spregovoril Aulo Petronijevo ime, je prešinil sum kakor blisk glavo mladega vojaka, kajti bodisi da je s tem, da je pripeljal Ligijo, si hotel pridobiti cesarjevo naklonjenost, ali pa jo je hotel pridržati zá-se. Tega, da bi zagledal Ligijo, pa bi ob enem ne zakoprnel po njej, ni mogel niti verjeti. Togota, prirojena njegovemu rodu, ga je odnašala kakor splašenega konja ter mu jemala zavest.

»Poveljnik«, reče s pretrganim glasom, »vrni se domu ter me počakaj! Vedi, ko bi bil Petronij tudi moj oče, vendar bi se maščeval nad njim za to krivdo, storjeno Ligiji. Vrni se domu ter me počakaj. Niti Petronij niti cesar je ne bosta imela.«

Obrnivši se s stisnjenimi pestmi k voščnim kipom, stoječim v kotu atrija, zarohni jezno:

»Pri teh mrtvih obličjih jima prisegam smrt! Najprvo umorim nju, potem pa samega sebe!«

Po teh besedah se dvigne ter zakliče še enkrat Aulu: »Počakaj me!« Na to zdirja kakor znorel iz atrija ter drvi naravnost k Petroniju, odrivaje na cesti ljudi, ki so mu delali napotje.

Aulo se vrne domu, ne brez vsake nade. Upal je, da Vinicij privede Ligijo nazaj v njegovo hišo, ako je Pe-

tronij pregovoril cesarja k temu zategadel, da bi jo pridobil za Vinicija. Nemalo tolažbo je začutil pri misli, da bo Ligija maščevana ter obvarovana s smrtjo pred sramoto in oskrumbo. Verjel je, da Vinicij izvrši vse, kar je obljubil. Videl je njegovo jezo, poznal strast, prirojeno vsemu njegovemu rodu. On sam, dasi je ljubil Ligijo, kakor lastni oče, bi privolil rajše v njeno smrt, nego v to, da pride v roke cesarju.

Aulo je bil vojak; o stoizmu je težko kaj slišal, toda po svojem značaju se ni dosti razlikoval od stoikov. Po njegovem nazoru je bilo bolje izbrati smrt nego sramoto.

Vrnivši se domu, je pomiril Pomponijo, zbudil v njej nado, katero je gojil sam, in ona sta pričakovala poročila od Vinicija. Časih, ko so se oglasili v atriju koraki kakega sužnja, sta si mislila, da je to že Vinicij, ki jima je pripeljal ljubljeno deklico, ter sta bila pripravljena podeliti mu svoj blagoslov. Toda čas je tekkel, ali nobenega sporočila ni bilo.

Še le zvečer je nekdo potrkal na vrata.

Čez nekaj časa pride suženj ter poda Aulu pismo. Stari poveljnik, dasi je rad kazal, da se zna premagati, je s tresočimi rokami vzel pismo, kakor bi tu šlo za blagor vse njegove hiše.

Nakrat se mu je lice zmračilo, kakor bi padla nanj senca debelega oblaka.

»Čitaj!« je dejal, obrnivši s k Pomponiji.

Pomponija je vzela pismo ter čitala:

»Marko Vinicij pošilja pozdrav Aulu Plauciju. Kar se je zgodilo, se je zgodilo po volji cesarjevi, pred katero sklonite glave, kakor sva to storila jaz in Petronij.«

Sedaj je nastalo dolgo molčanje.

VI.

Petronij je bil doma. Vrtar ni smel zadržati Vinicija, ki je pridrivil v atrium kakor burja ter, ko je poizvedel, da je Petronij v biblioteki, z enako naglico planil tjekaj, in dobivši Petronija pišočega, izpulil mu trs iz roke, ga prelomil ter ga pohodil z nogami. Na to ga prime z roko za ramo, približa svoje lice k njegovemu in ga vpraša s hripavim glasom:

»Kaj si storil ž njo? Kje je?«

Sedaj se je pripetilo nekaj nepričakovanega. Oni babji Petronij pograbi roko mladega atleta kakor z nekajimi železnimi kleščami ter reče:

»Jaz sem samo zarana slab, proti večeru pa se mi vrača nekdanja gibčnost. Poskusi se mi iztrgati. Telo-vadbe te je moral učiti tkalec, obnašanja pa kovač.«

Na njegovem licu vendar ni bilo opaziti jeze, v očeh se mu je odbijal odsev poguma in eneržije. Čez nekaj časa je spustil Vinicija, ki je stal pred njim pokoren, osramočen, besen.

»Jekleno roko imaš«, je dejal, »toda pri vseh peklen-skih bogovih ti prisegam, da ti porinem nož v grlo, ako si me izdal, — bodisi tudi v dvorani cesarjevi.«

»Govoriva mirno«, odvrne Petronij. »Jeklo, kakor vi-diš, je močnejše od železa, torej dasi bi iz tvoje roke bilo mogoče napraviti dve, vendar ni treba, da bi se te bal. Seveda, pomilujem tvojo surovost, in ako bi se mogel ču-diti nehvaležnosti ljudij, čudil bi se najprej tvoji nehva-ležnosti.«

»Kje je Ligija?«

»V pasti, v hiši cesarjevi.«

»Petronij!«

»Pomiri se ter sedi! Prosil sem cesarja za dve reči, kateri mi je obljubil; prva je, da je bila Ligija odvedena iz Aulove hiše, druga pa, da bi bila prepuščena tebi. Ali imaš v gubah svoje toge nož? Moreš me zabosti. Toda svetujem ti, da počakaš nekoliko dnij, kajti drugače bi te vrgli v zapor, in med tem časom bi se Ligija dolgočasila v tvoji hiši.«

Nastalo je molčanje. Vinicij začudeno gleda Petronija ter reče čez nekaj časa:

»Odpusti mi! Ljubim jo, in ta ljubezen mi meša možgane.«

»Občuduj me, Marko! Onokrat sem rekel cesarju: Moj sestričnik Vinicij se je tako zaljubil v to dekle, ki gostuje v Aulovi hiši, da se je spremenila njegova hiša od samih vzdihljajev v pravcato parno kopel. Niti ti, cesar, niti jaz, tako sem rekel, katera veva, kaj je prava lepota, bi ne dala za njo niti tisoč sestercev, toda ta mladenič je bil zmerom bedast, sedaj pa je znorel popolnoma.«

»Petonij!«

»Ako ne razumeš, da sem rekel to, ker ti hočem zagotoviti Ligijo, potem bi kmalu verjel, da sem govoril resnico. Natvezel sem Rdečebradcu, da tak estetik, kakor je on, ne more smatrati podobnega dekleta za lepo, in Neron, ki ne sme drugače zreti na ljudi, nego z mojimi očmi, ne najde na njej lepote ter je ne poželi. Bilo je potrebno, zavarovati se pred opico ter deti jo na vrvico. Z Ligijo se sedaj on ne seznani, pač pa Popeja, ki se bržkone tudi potrudi, da jo čim prej spravi iz palače. Dalje

sem malomarno rekel Rdečebradcu: Vzemi Ligijo ter daj jo Viniciju! Pravico imaš do tega, kajti ona je zastavljena, in ako to storiš, škoduješ samo Plauciju. In on se je strinjal s tem. Ni imel niti najmanjšega vzroka, ne strinjati se s tem, to tem več, ker sem mu dal priložnost, da s tem razžali vrle ljudi. Napravi te za stražarja zastavljene, odda v tvoje roke oni ligiški zaklad; ti pa, zaveznik bojevitih Ligijcev ter zajedno zvesti sluga cesarjev, od tega zaklada ničesar ne zapraviš, marveč se le pobrineš za njega pomnožitev. Cesar jo samo vsled starega običaja pridrži nekoliko dnij v svoji hiši, na to pa jo pošlje k tebi — srečen človek!«

»Ali je to resnica? Ali jej ne grozi nevarnost v cesarjevi hiši?«

»Ako bi imela ostati ondi, bi govorila Popeja o njej z zastrupovalko Lokusto, toda teh nekoliko dnij jej ne grozi ničesar. V palači cesarjevi biva deset tisoč ljudi. Mogoče, da je Neron ne zagleda, ker je meni poveril izvršitev te reči. Pravkar je bil pri meni centurij s poročilom, da je odpeljal deklico v palačo ter jo izročil Akti. To je kaj dobra duša, ta Akta, radi tega sem naročil, naj jo izročí njej. Pomponija Grecina je očitvidno tudi tega mnenja, ker jej je pisala. Jutri bo gostija pri Neronu. Zagotovil sem ti prostor poleg Ligije.«

»Odpusti mi, Kaj, mojo razdraženost,« reče Vinicij.
»Slutil sem, da si jo dal odpeljati zá-se ali za cesarja.«

»Morem ti odpustiti razdraženost, toda težavneje mi je oprostiti ti tvoje surovo obnašanje, nedostojno vpitje, in glas, ki me spominja igralcev more. To mi mrzi, Marko, in tega se čuvaj! Vedi, da cesarjev zaupnik je Tigelij;

vedi pa tudi, da ko bi hotel vzeti dekle zá-se, da bi ti zrl sedaj naravnost v oči ter ti rekel:

»Vinicij! vzamem ti Ligijo ter jo pridržim, dokler me ne bo dolgočasila.«

Po teh besedah pogleda Viniciju naravnost v oči, kar je mladeniča še bolj zbegalo.

»Kriv sem,« je dejal. »Dober in vrl človek si in zahvaljujem te za to iz vse duše. Dovoli mi samo, da te še vprašam: čemu nisi zaukazal, da bi bila Ligija odvedena naravnost v mojo hišo?«

»Radi tega, ker hoče cesar ohraniti davni običaj vsaj na videz. Ljudje v Rimu bodo govorili o tem, da smo jim vzeli Ligijo kot zastavljenko; dokler bodo torej govorili, ostane ona v palači cesarjevi. Na to ti jo potihoma pošlje in vsemu bo konec. Rdečebradec je kaj strahopeten pes. On vé, da njegova moč je neomejena, toda ne mara prestopkov zoper običaje. Meni samemu je že prišlo večkrat na misel, čemu zločinec, bodisi še tako velik in varen pred kaznijo, kakor cesar, si vendar vedno prizadeva, ostati vsaj navidezno zvest pravici in čednosti? Po mojih mislih je umor brata, matere in žene bolj dostojen kakeka azijskega kraljeviča nego rimskega cesarja, toda, ko bi se mi to pripetilo, ne pisal bi opravičevalnih pisem senatu. Neron pa jih piše, Neron se briga vsaj navidezno za običaje, Neron je strahopetec. Tiberij ni bil tako strahopeten, vendar je opravičeval vsak svoj prestopok. Čemu je temu tako? Kako je to čudno, neradovoljno spoštovanje, ki jo skazuje pregreha čednosti! Ali veš, kaj se mi zdi? Godi se to radi tega, ker je zlo ostudno, čednost pa krasna. Pravi estetik je torej ob enem čednosten človek. Danes moram žrtvovati nekoliko vina

sencam Protagora, Prodika in Gorgija. Pokazalo se je, da so tudi sofisti še za nekaj na svetu. Čuj, kaj ti govorim dalje. Vzel sem Ligijo Aulu, da jo dam tebi. Prav! Toda Lisip bi ustvaril za vaju krasne skupine. Oba sta lepa in radi tega je lepo tudi moje postopanje, in ker je lepo, ne more biti slabo. Vedi, Marko, radi tega sedi pred teboj čednost, poosobljena v Petroniju. Ako bi živel Aristid, bi moral priti k meni ter ponuditi mi sto min za kratko razlaganje o čednosti.«

Toda Vinicij, katerega je istinitost bolj zanimala, nego razlaganje o čednosti, reče:

»Jutri bom videl Ligijo in potem jo bom imel vsaki dan, do smrti.«

»Ti boš imel Ligijo, jaz pa bom imel na vratu Aula. On pozove vse pozemske bogove na maščevanje proti meni. Ko bi se bil on vsaj poprej nekoliko izuril v govorništvu! ... Toda ošteval me bo tako, kakor bivši vratar moje klijente, katerega sem radi tega poslal v prisilno delavnico na deželo.«

»Aulo je bil pri meni. Obljubil sem mu, da mu pošljem poročilo o Ligiji.«

»Piši mu, da volja božanstvenega cesarja je najvišji zakon in da prvi tvoj sin dobi ime Aulo. Treba je, da starca nekoliko potolažiš. Poprositi hočem Rdečebradca, naj ga jutri pozove v goste, da te vidi v triklinu poleg Ligije.«

»Ne stori tega,« odvrne Vinicij. »Jaz ju pomilujem, zlasti Pomponijo.«

Na to sede, da napiše ono pismo, s katerim pripravi starega vojskovodjo ob poslednjo nado.

VII.

Pred Akto, bivšo Neronovo ljubico, so se uklanjale nekdam najvišje glave v Rimu. Toda ona se že takrat ni hotela vmešavati v javne posle, in ako je uporabila kedaj svoj vpliv na mladega vladarja, se je zgodilo to le radi tega, da je izprosila milost za koga. Skromna in tiha si je pridobivala hvaležnost mnogih ter si nikogar ni napravila za sovražnika. Ni mogla je sovražiti niti Oktavija. Zavistneži je niso smatrali nevarno. Znano je bilo, da ona še neprenehoma ljubi Nerona, toda le z bolestno, otožno ljubeznijo, katera ne goji več nikake nade, marveč se hrani samo s spominom na one trenutke, ko Neron ni bil samo mlajši, marveč tudi lepši. Bilo je znano, da ne more odtrgati duše od teh spominov ter da ničesar več ne pričakuje, dasi se ni bilo bati, da se cesar povrne k njej. Zrli so na njo kakor na bitje brez obrambe in radi tega je imela mir.

Popeja jo je smatrala samo za tiho služabnico ter za neškodljivo do te mere, da si ni prizadevala, odstraniti jo iz palače.

Ker jo je pa ljubil cesar nekoč ter jo zapustil brez nasilstev na miren, da, celo na prijateljski način, radi tega so ohranili do nje nekatere obzire. Neron, poslovivši se od nje, jej je dal v palači stanovanje in v njem posebno spalnico ter peščico služabnikov. Ker pa sta prisedla Pallas in Narcis, Klaudijeva oproščenca, časih s Klaudijem h gostiji, ter kot važna ministra zavzemala častna mesta, je bila tudi ona časih pozvana k cesarjevi mizi. Nemara se je to zgodilo za to, ker je njena divna postava v resnici

krasila pojedino. Sicer pa je postal cesar pri izberi družbe že davno brezobziren. K njegovi mizi je prisedala najrazličnejša mešanica ljudij vsakoršnega poklica in stanu.

Bili so med njo senatorji, toda večinoma taki, ki so bili sposobni tudi za dvorne norce; patriciji, stari in mladi željni razkošja in uživanja; ženske s slavnimi imeni, ki pa se niso sramovale, deti si zvečer na glavo plave vlašulje ter iskati v stranskih ulicah zabavnih naključij; — visoki uradniki in duhovniki, ki so se pri polnih vrčih radi posmehovali samim bogovom, poleg njih pa vsakovrstna druga zmes, sestavljena iz pevcev, godcev, plesalk ter pesnikov, kateri, deklamujé stihe, so mislili na sesterce, katerih si pridobé s pohvalo cesarjevih verzov. Pogrešal nisi tudi stradajočih modrijanov, ki so poželjivo sledili z očmi za skledami z jedili; slovečih jezdecev in čarovnikov ter dokaj druge sodrge, med katero so bili tudi taki, ki so v znamenje suženjstva z dolgimi lasmi zakrivali odrezana ušesa.

Odlični gostje so prisedli naravnost k mizam, nižji pa so skrbeli med obedom za zabavo, čakáje trenotka, ko jim služništvo dovoli, planiti nad ostanke hrane in pijače.

Goste take vrste so oskrbovali cesarju Tigelij, Vatiniij in Vitelij ter bili večkrat celo prisiljeni, dati gostom cesarjevemu stanovanju primerno obleko, ker on je ljubil nad vse tako družbo.

Sjaj dvora je pozlačeval vse ter vse pokrival z bleiskom. Veliki in mali potomci velikih rodov ter sodrga s pouličnega tlaka, veliki umetniki ter puhli ostanki talentov, vsi ti so se rinili v palačo, da tu nasitijo oči s sijajem, prekašajočim človeško domišljijo, da se približajo delilcu

vseh milostij in bogastva, jedin pogled, ki jih je mogel ali zares ponižati, ali jim pa tudi neizmerno koristiti.

Tega dne bi imela tudi Ligija biti navzoča na taki gostiji. Strah, negotovost, lahko razumljiva po tako nagli premembi njene usode, je vzbujala v njej željo do upora. Bala se je cesarja, bala ljudij, bala se palače, katere trušč jo je onesveščal, bala se gostij, o katerih razuzdanosti je dokaj slišala od Aula, od Pomponije Grecine in njiju prijateljev. Dasi je bila še mlada, vendar ni bila neizkušena, kajti slabe vesti so dohajale v tedanjem času celo na otroška ušesa.

Vedela je torej, da jej v tej palači grozi zlo, pred katerim jo je svarila ob času slovesa Pomponija. Ker je imela mlado dušo, katere se še ni dotaknila popačenost, ter spoznavajoča oni vzvišeni nauk, ki ga jej je vcepila njena rediteljica, je obljubila, da se bo varovala pregreh, svoji rediteljici in onemu božjemu učitelju, v katerega ni samo verjela, marveč ga tudi ljubila radi njegove bridke smrti in veličastnega njegovega vstajenja.

Vedela je tudi, da sedaj niti Aulo niti Pomponija Grecina ne bosta odgovorna za njeno ravnanje, torej je pre-mišljevala, ali bi ne bilo bolje, upreti se ter niti ne iti na gostijo.

Od jedne strani sta se oglašala v njeni duši strah in nemir, od druge pa se je rodila v njej želja, pokazati pogum in vstrajnost proti mukam in smrti. Saj tako je zapovedal božji učitelj ter dal sam najlepši vzgled. Pomponija jej je dejala, da unetejši spoznavalci si želé takšne skušnje ter celo prosijo Boga — za njo. Videla se je že mučenico z ranami na rokah in nogah, belo kakor sneg, lepšo od nadzemeljske lepote, in beli angelčki so jo nesli

v nebesa; take in temu podobne prizore je videla v svoji domišljiji. Bilo je v tem dokaj otročarije in nekoliko zaljubljenosti v samo sebe, kakoršno je Pomponija grajala. Sedaj, ko je upor, cesarjevi volji mogel privabiti na njo kruto kazen, ko so se mučeniške prikazni mogle uresničiti, se je pridružila k njenim sanjam še neka radovednost gledé tega, kako jo bodo sodili in kako muko si izmislijo za njo.

In tako se je zibala njena na pol otroška duša na dve strani. Toda Akta je poizvedela o tem omahovanju ter jo pogledala tako začudeno, kakor bi deklica govorila to v vročnici. Postaviti se po robu volji cesarjevi? Nakopati si v prvem hipu ná-se njegovo jezo? Za to je treba, da je človek otrok, ki ne vé, kaj govori. Iz Ligijinih besed je razvidno, da ni več zastavljena, marveč pozabljena hči svojega národa. Ne brani je nobena mednarodna pravica, in ko bi jo tudi branila, cesar je dovolj močan, da v svoji jezi potepta to pravico. Cesarju se je zljubilo, vzeti jo k sebi, in od tega trenutka ravna ž njo, kakor hoče. Odslej je odvisna od njegove volje, nad katero ni močnejše na svetu. »Tako je«, je nadaljevala, »tudi jaz sem čitala liste Pavla iz Tarse ter vem, da prebiva nad zemljo Bog, da je Sin božji, ki je vstal od mrtvih, — ali samo na zemlji je pa le cesar. Zapomni si to, Ligija! Vem tudi, da ti tvoj nauk ne dovoljuje biti to, kar sem bila jaz, ter da vam in stoikom, o katerih mi je pripovedoval Epiktet, je moči izbrati samo smrt, ako je treba izbirati med sramoto in smrtjo. Ali pa se smeš nadejati, da te čaka le smrt, brez sramote? Kaj mar nisi čula o Sejanovi hčerki, ki je bila še skoro otrok, a katera je bila na Tiberijevo povelje oskrunjena vsled zakona, ki ne dopušča, kaznovati devico s

smrtjo? Ligija! Ligija! Ne draži cesarja! Kadar napoči trenotek, ko ti bo treba izbirati med sramoto in smrtjo, pa storiš tako, kakor ti tvoja resnica veleva, toda prostovoljno ne išči pogube ter ne draži zemeljskega, a vrhu tega tako okrutnega boga.«

Akta je govorila to z veliko dobrohotnostjo, celo z navdušenjem. Ker pa je bila kratkovidna, je sklonila svoje nježno lice nizko k Ligijinemu licu, kakor bi se hotela prepričati, kak vtis so napravile na njo njene besede.

Ligija jo je objela z detinsko zaupljivostjo ter zaklicala:

»Kako dobra si, Akta!«

Akta, ganjena vsled te pohvale in zaupljivosti, jo je pritisnila na srce in potem, oprostivši se iz njenega objetja, je dejala:

»Moja sreča je minila, moje veselje je prešlo, toda zlobna nisem.«

Na to, sprehajáje se z drobnimi koraki semtertje, je govorila obupno sama sebi:

»Ne, tudi on ni bil zloben. Sam je mislil takrat, da je dober ter je hotel biti dober. Vem to najbolje. To vse je prišlo pozneje ... Ko je nehal ljubiti me ... Drugi so ga napravili takega, kakoršen je, — drugi in Popeja.«

Trepalnice se ji porosé s solzami. Ligija jo je gledala za trenotek s svojimi modrimi očmi, naposled je rekla:

»Ti ga pomiluješ, Akta?«

»Pomilujem,« jej odvrne zamolklo.

S sklenjenimi rokami in otožnega lica jame znovič sprehajati se.

Ligija jo vpraša bojazljivo dalje:

»Ti ga ljubiš, Akta?«

»Ljubim.«

Čez nekaj časa je dodala:

»Nihče razun mene ga ne ljubi.«

Nastalo je molčanje. Akta se je trudila, da bi znovič pridobila mir, ki ga je izgubila pri tem spominu. Ko se je konečno nekoliko pomirila, je rekla:

»Govorive o tebi, Ligija! Niti ne misli na to, da bi se protivila cesarju. To bi bila znorelost. Konečno pa se pomiri! Poznam dobro to hišo ter sodim, da ti od cesarjeve strani ne grozi ničesar. Ko bi te hotel Neron imeti za-sé, ne bil bi te dal odvesti na Palatin. Tukaj vlada Popeja, in od onega časa, ko mu je povila hčerko, ima cesarja še bolj v svoji oblasti.

Ne. Neron je sicer naročil, da naj bi bila navzoča na gostiji, toda doslej te ni videl, niti ni vprašal po tebi, torej mu zá-te ni mnogo mar. Nemara te je odvzel Aulu in Pomponiji samo radi tega, ker se jezi na nju. Petronij mi je pisal, naj skrbim zá-te, in iz tega, da mi je pisala, kakor veš, tudi Pomponija, je moči soditi, da so se dogovorili. Nemara je storil to na njeno prošnjo. Ako je temu tako, ako on od Pomponije naprošen skrbi zá-te, pa ti tu ne grozi nič, in kdo vé, če te Neron na njegovo besedo ne pošlje Aulu? Ne vem, ali ga ima Neron preveč rad, toda vem, da je le poredkóma drugačnega mnenja nego je Petronij.«

»Oh, Akta,« je odgovorila Ligija. »Petronij je bil pri nas poprej, predno so me odvedli, in moja mati je bila prepričana, da me je dal Neron odpeljati na njegovo besedo.«

»To bi bilo slabo!« jej reče Akta.

»Nemara je rekel Petronij pri kaki večerji pred Neronom, da je videl v Aulovi hiši zastavljenko Ligijcev, in

Neron, ki mnogo drži na svojo moč, te je zahteval samo radi tega, ker zastavljenci pripadajo cesarju. Sicer pa on nima rad Aula niti Pomponije ... Ne! Ne zdi se mi primerno, da bi se bil poprijel Petronij tega sredstva, ko bi te hotel odvzeti Aulu ... Ne vem, ali je Petronij boljši od onih, ki cesarja obkrožujejo. Nemara pa razun Petronija dobiš še koga drugega, ki se potegne zá-te.

Nisi li videla v Aulovi hiši nikogar izmed onih, ki so iz cesarjeve bližine.«

»Videla sem Vespazijana in Tita.«

»Cesar ju nima rad.«

»In Seneko.«

»Zadošča, da Seneka kaj svetuje, potem Neron stori nasprotno.«

Jasno lice Ligijino jame zalivati rdečica.

»In Vinicija ...«

»Ne poznam ga.«

»To je Petronijev sorodnik, ki se je vrnil pred kratkim iz Armenije.«

»Mar misliš, da ga ima Neron rad?«

»Vinicija imajo radi vsi.«

»Ta bi se potegnil zá-te?«

»Da.«

Akta se prijazno nasmeje ter reče:

»Torej ga gotovo vidiš na gostiji. Udeležiš pa se, bodisi tudi zato, ker se je moraš ... Samo tak otrok, kakoršen si ti, more misliti drugače, sicer pa, ako se hočeš le vrniti v Aulovo hišo, imaš danes priložnost, poprositi Petronija in Vinicija, naj ti s svojim vplivom pridobita pravico, vrniti se. Ako bi bila ona tukaj, bi rekla ravno to, kar pravim jaz, da bi bilo naravnost nespametno in po-

gubno, upirati se. Cesar bi nemara ne opazil, da nisi navzoča, toda ko bi to doznal ter si domislil, da si se drznila nasprotovati njegovi volji, pa bi ne bilo več rešitve záte.

Pojdi Ligija! Ali že čuješ ta hrup v hiši? Solnce se že niža in gostje se kmalu jamejo shajati.«

»Prav imaš, Akta«, odvrne Ligija, »pojdem na tvoj nasvet.«

Koliko je bilo v tem sklepu želje, zagledati Vinicija in Petronija in koliko ženske radovednosti, da bi vsaj enkrat v življenju videla tako gostijo ter cesarjev dvor, slovečo Popejo in druge krasotice ter vse to nečuveno izobilje, o čegar čaru so pripovedovali v Rimu, — na to bi Ligija sama ne vedela odgovoriti. Toda Akta je imela prav in deklica je to dobro čutila. Bilo je treba iti, ker jej je velevala pamet in potreba, da ne more biti drugače, torej je jenjala omahovati.

Akta jo je odvedla v posebni unktorij, da bi jo oblekla. Dasi je bilo v cesarjevi hiši obilo sužnjic ter je imela Akta dokaj postrežnic, vendar je iz sočutja do deklice, katere lepota in nedolžnost sta jo ganili v srce, storila to, da jo je oblekla sama. Pokazalo se je, da je v mladi Grkinji navzlic njeni žalosti in navzlic čitanju listov Pavla iz Tarse ostalo še mnogo helenskega duha, kateremu je veljala krasota telesa nad vse drugo na svetu. Ko je slekla Ligijo, se ni mogla premagati, da ne bi glasno zaklicala vsled začudenja nad prekrasno dekličjo postavo, ustvarjeno kakor iz biserne tvarine, in odstopivši za nekoliko korakov, jo je gledala nekaj časa vsa prevzeta.

»Ligija!« je zaklicala naposled, »ti si stokrat zalša nego Popeja!«

Toda deklica, vzgojena v strogi Pomponijini hiši, kjer so se brigali za sramežljivost tudi takrat, ko so bile ženske same skupaj, — je stala pred njo čarobna kakor basenski sén, harmonična kakor delo Praksiteljevo, ali nekaka ubrana pesem, toda osupla, rdeča od sramežljivosti, z rokami, skrižanimi na prsih, stisnjenimi koleni in pobešenimi očmi. Naposled se je naglo zganila, dvignila roko in izdrla iglo, ki je držala skupaj njene lase, potresla z glavo in se pokrila ž njimi kakor s plaščem.

Akta se jej je približala ter, dotaknivši se njenih temnih las, rekla: »Oh, kake lase imaš. Ne posujem jih z zlatim praškom, ker se že lesketajo sami po sebi. Samo semtertje jih nekoliko nadičim, da bodo taki, kakor bi padel na nje solnčni žarek. Čarobna mora biti vaša dežela, kateri se rodé take deklice.«

»Jaz se je ne spominjam,« odvrne Ligija. »Urso mi je dejal, da so pri nas sami gozdi...«

»A v gozdih cveto cvetice«, reče Akta, namočivši dlan v vazo, napolnjeno z dišavo, s katero je pomazala Ligijine lase. Ko je bila s tem gotova, je jela drgniti vse njeno telo z duhtečimi olji in na to jej je oblekla mehko tuniko zlate barve, brez rokavov, na katero bi imel priti snegobeli »peplum.« Ker pa jej je bilo treba poprej počesati lase, za to jo je orgnila med tem z velikim ogrtačem, »synthesis« imenovanim, in posadivši jo na stol, jo je prepusbila pozvanim sužnjicam ter nekoliko oddaljena gledala, kako so jo česale. Dve sužnjici sta oblekli Ligiji na noge nove bele, rdeče izšivane čeveljčke ter jih privezali z zlatimi trakovi k alabastrovim nogam. Ko je bilo česanje gotovo, so jo ogrnile s peplumom, na kar je jej Akta pripela bisere okrog vratu ter, dotaknivši se tu pa tam las

z zlatim praškom, se je dala tudi sama obleči, ogledujoča Ligijo ves čas z občudovanjem.

Kmalu je bila gotova tudi ona, in ko so se pred glavnimi vrati prikazale prve nosilnice, sta odšli obe v prostorni kriptoportik, odkoder je bilo moči videti glavna vrata, notranjo galerijo ter dvorišče, obkoljeno s stebričjem iz numidskega mramorja.

Polagoma je dohajalo čimdalje več ljudij skozi visoka vrata, nad katerimi je skupina kipov odnašala na videz v ozračje Apolla in Diano. Ligija je bila vsa zadivljena pri pogledu na ta lišp, o kakoršnjem v skromni Aulovi hiši ni imela niti slutnje. Bilo je o solničnem zahodu in poslednji njegovi žarki so padali na rumene stebre iz numidskega mramorja, ki so se v tem hipu svetili kakor zlato ter ob enem spreminjali svojo barvo. Med stebričjem poleg belih kipov Danaid in drugih bogov ali junakov se je rila množica ljudij, moških in žensk, podobnih isto tako kipom, kajti imeli so na sebi toge, segajoče do tal, na katerih je ugašal blesk zahajajočega solnca. Orjaški Herkul, katerega glava je bila še v svetlobi, dasi ga je od prs navzdol zagrinjala senca, je ogledoval mračno to množico. Akta je kazala Ligiji senatorje v togah, v barvastih tunikah s polumescem na nogah; viteze in slavne umetnike, rimske gospe, opravljene na rimski in grški način ter v fantastičnih vshodnih krojih, z lasmi po kačje zakrivljenimi ali po vzgledu kipov boginj počesanih tesno k glavi ter ozalšanih s cveticami. Mnogo mož in žena je imenovala Akta z imenom, dodavaje k imenom kratke, večkrat kaj grozne zgodbe, nad katerimi se je Ligija kar zgražala, se jim čudila in strmela nad njimi.

Bil je tó za njo čuden svet, čegar lepota je zaslepljevala njene oči, toda čegar zoprnosti ni znala pojmiti dekličja njena pamet. V zarji na nebu, v vrstah nepremičnih stebrov, gubečih se v daljavi, ter v ljudeh, podobnih kipom, je bilo moči opaziti nekak mir; zdelo se jej je, da v tem obzidju živé brez skrbi prosti, zadovoljni in srečni polubogovi, med tem pa jej je tih Aktin glas odkrival čimdalje več novih strašnih tajnostij te palače in teh ljudij. Tu je bilo videti hodnik, na čegar stebrih in tlaku je bilo še opaziti krvave madeže, s katerimi je poškropil beli mramor Kaligula, ko je padel pod nožem Kassija Kereja. Ondi je bila umorjena tudi njegova žena ter dete ubito z udarcem ob kamenje; tu pod tem krilom je podzemeljska ječa, v kateri si je od gladu ogrizel roke mlajši Druz; ondi je bil zastrupljen starejši; tam se je zvijal od strahu Gemelij, tam je lomil krč Klaudija, tam Germanik, — povsod so slišale te stene vzdihne in tožbe umirajočih, in ti ljudje, ki hité sedaj na gostijo v togah in barvastih tunikah, ozalšani s cveticami in dragotinami, bodo nemara jutri že med obsojenci; nemara na marsikaterem licu zakriva smeh strah, nemir in jutršnjo negotovost. Preplašena misel Ligijina ni mogla dovolj urno slediti Aktinim besedam; oni posebni svet je vezal s čimdalje večjo močjo njene oči; — srce se jej je krčilo od strahu in njene duše se je polastilo nagloma neizmerno, nepopisljivo koprnenje po Pomponiji Grecini, po tihi Aulovi hiši, v kateri je vladala ljubezen, ne pa zločinstvo.

Med tem pa so dohajali od Vica Apollina neprestano novi gostje; bilo je slišati trušč in krič klientov, spremljajočih svoje patrone. Na dvorišču in med stebričem je rojila množica cesarjevih sužnjev, malih otrok in pretori-

janskih vojakov, stoječih na straži v palači. Šemtertje se je med belimi ali zagorelimi obrazi prikazalo črno lice Numida v pernatih čeladih ter z velikimi zlatimi uhani v ušesih. Donašali so skupaj pljunke, citre, umetne kitice iz cvetic, vzgojenih v pozni jeseni, ter zlate, srebrne in medene svetilnice. Čimdalje bolj se je mešal trušč s pljuskom vodometa, čegar visoko kvišku brizgajoči pobarvan prod vode, padajoč iz višine na mramor, se je razpršil na njem liki solza.

Akta je jenjala pripovedovati, toda Ligija je zrla še neprestano, kakor bi iskala koga v tej gneči. Nakrat jej je zalila lice rdečica. Med stebričjem sta se prikazala Vinicij in Petronij ter korakala k velikemu triklinu, lepa, mirna, podobna v svojih togah dvema belima bogovoma. Ligiji se je zdelo, kakor bi se jej bilo veliko breme zvalilo s srca, ko je med tujimi ljudmi zagledala ona dva znana obraza, zlasti ko je zagledala Vinicija. Ni se čutila več tako osamljeno. Neizmerno koprnenje po Pomponiji in Aulovi hiši, ki jo je pred hipom mučilo, jelo jej je biti manj nadležno. Snidenje z Vinicijem in pričakovani razgovor ž njim sta oglušila vse druge glasove. Zamán se je spominjala vsega zlega, kar je čula poprej o cesarjevi hiši, zamán Pomponijine svaritve; navzlic onim pripovedkam in svarilu je začutila, da se gostije ne le mora, marveč celo hoče udeležiti. Misel, da čez malo časa začuje oni mili prijetni glas, ki jej je govoril o ljubezni ter o sreči, dostojni bogov, in kateri jej je odmeval še sedaj kakor pesem v njenih ušesih, — je vzbujala v njej naravnost veselje.

Toda nakrat se je prestrašila tega veselja. Zdelo se jej je, da se v tem hipu izneverja onemu čistemu učenju,

v katerem je bila odgojena, izneverja Pomponiji in sami sebi. Vse kaj drugega je, ako greš prisiljen kam, ali pa radovati se take prisiljenosti. Čutila se je pregrešno, nevedno in propalo. Polastil se je je obup in kar jokati je hotela. Ako bi bila sama, bi bila pokleknila, trkala se ob prsi, ponavlja je: kriva sem, kriva sem! Akta, prijemši jo za roko, jo je odpeljala skozi zunanje prostore v veliki triklin, kjer je bila prirejena gostija; kar stemnilo se jej je pred očmi, šumelo jej je v ušesih in glasno vtripanje srca jej je obteževalo dihanje. Kakor v snu je zaslišala krik, s katerim je pozdravljala množica cesarja, kakor v snu je videla cesarja samega. Krik jo je ogluševal, lesk slepil, vonjava jo prevzemala, in izgubivši ostanek zavesti, je komaj še mogla poznati Akto, katera, položivši jo pri mizi, se je sama vlegla poleg nje.

Toda kmalu je začula zamolkel, znani glas od druge strani:

»Bodi pozdravljena, najlepša izmed deklet na zemlji in izmed zvezd na nebu. Bodi pozdravljena, božanstvena Kallina!«

Ligija, streznivši se nekoliko, je pogledala: poleg nje se je vsedel Vinicij.

Bil je brez toge, ker je običaj veleval odkladati togo pri gostijah. Telo mu je pokrivala samo škrlatasta tunika brez rokavov, v katero so bile všite srebrne palme. Rami je imel goli, ozalšani po vshodnem običaju z dvema širokima zlatima naramnikoma. Na glavi je imel venec iz cvetic. S svojimi nad korenitim nosom zrastlimi obrvi, s ponosnimi očmi in z zarujavelo poltjo je bil kot nekaka poosobljena podoba mladosti in moči. Ligiji se je zdel

tako lep, da je, ko se je otresla poprejšnje zbežanosti, komaj mogla odgovoriti:

»Bodi pozdravljen, Marko!«

Vinicij nadaljuje:

»Srečne moje oči, ki te vidiš, srečna ušesa, ki čujejo tvoj glas, ki mi je milejši nego glasovi piščalke in citer. Ko bi mi bilo naročeno, naj izbiram, kdo ima na gostiji počivati poleg mene, ti, Ligija, ali Venera, izbral bi si tebe, ti oboževanka!«

In uprl je pogled nanjo, kakor bi se hotel nasititi s tem pogledom, kar požiral je z očmi njeno lepoto, in njegov pogled je razodeval srečno ter neskončno ljubezen.

»Vedel sem, da tem zagledam v hiši cesarjevi«, je nadaljeval, »toda ko sem te zagledal, se je polastilo moje duše tako veselje, kakor bi me bila iznenadoma doletela ta sreča.«

Ko se je zavedla Ligija in je začutila, da jej je on v tej hiši najbližji in jedini znanec, je jela ž njim govoriti. Povpraševala ga je po vsem, česar ni razumela, in kar jo je napolnjevalo s strahom. Od kod je vedel, da jo dobi v cesarjevi palači in čemu je ona tukaj? Čemu jo je cesar odtrgal od Pomponije? Ona se tu boji ter se hoče vrniti. Umrla bi od koprnjenja, ako bi ne imela nadeje, da se Petronij in on potegneta za njo pri cesarju.

Vinicij jej pojasni, da je izvedel za njeno usodo od samega Aula. Čemu je tukaj, tega ne ve. Cesar nikomur ne da pojasnila zastran svojih povelj. Vsekakor pa naj se ne boji, ker je on, Vinicij, pri njej ter tudi ostane pri njej.

Rajše bi izgubil pogled, nego bi njo izgubil izpred očí, rajše bi izgubil življenje, nego njo zapustil. Ona je

njegova duša, zato jo bo tudi čuval tako kakor svojo dušo. Postavi jej doma oltar kakor svetemu božanstvu in daruje jej miro in aloe ter cvet z jablane.... In ako se boji v hiši cesarjevi, pa tudi dalje v tej hiši ne ostane.

Dasi je bilo v njegovih besedah nekoliko lažij, se je vendar zdelo Ligiji, da govori resnico, kajti njegova čustva so bila resnična. Prevzelo ga je v istini odkritosrčno pomilovanje; njene besede so mu segale v dušo tako, da se ni mogel premagati, zlasti ko se mu je jela zahvaljevati ter ga zagotavljati, da ga bo imela Pomponija rada za to njegovo dobroto, ona sama pa mu bo vse življenje hvalležna. Zdelo se mu je, da se nikdar v življenju ne more upreti taki prošnji. Njegovo srce se je začelo tajati. Njena krasota je napajala njegove občutke, zakoprnel je strastno po njej, toda ob enem je začutil, da mu je zares draga in da bi jo zares zamogel častiti nekako božanstvo. Ob enem je čutil tudi potrebo, govoriti o njeni lepoti in o svojih čustvih. Ker pa je trušč na gostiji postajal čimdalje večji, radi tega se je primaknil bliže k njej ter jej jel šepetati ljubeznive besede, ki so mu izvirale iz globine duše, zvoneče kakor godba ter opojne kakor vino.

In opijanil jo je. Med temi tujci, ki so jo obkoljevali, se jej je zdel vedno bližji, vedno dražji ter udan jej od vse duše. Pomiril jo je; obljubil jej je, da jo hoče rešiti iz hiše cesarjeve, da je ne zapusti in da jej hoče služiti. Poprej je govoril v hiši Aulovi le splošno ž njo o ljubezni in o sreči, kakoršno zamore ona podeliti, sedaj pa jej je dejal naravnost, da jo ljubi, da mu je najljubša, najdražja.

Ligija je prvič v življenju slišala take besede iz moških ust ter poslušaje jih čutila, da se nekaj sprebuja v njej, kakor iz spanja, da jo obkoljuje nekaka sreča, v ka-

teri se neizmerno veselje meša z neizmernim nemirom. Lice jej je zalila rdečica, srce jej je močno bilo, ustnice so se jej vsled čudenja odprle. Polastil se je je strah radi tega, da posluša tako govorjenje, a vendar bi za vse na svetu ne hotela preslišati niti jedne besede.

Časih je pobesila oči, pa znovič obračala k Viniciju pogled, jasen, bojazljiv in ob enem radoveden, kakor bi mu hotela reči: nadaljuj! Trušč, godba, vonjava cvetic, vonjava arabskih kadil jo je jela znovič omamljati. V Rimu je bila navada, ležati pri gostijah, toda doma je bil Ligijin prostor med Pomponijo in malim Aulom; sedaj pa je počival poleg nje Vinicij, mlad, hraber, koprneč mož — in ona, čuteča toploto, ki je prihajala od njega, je začutila ob enem sramežljivost in razkošje. Polasčevala se je je nekaka sladka bolezen, nekaka omedlevica — pozabljenje, kakor bi jo prevzemal sen.

Toda njena bližina je jela delovati tudi na njega. Lice mu je bledelo, nosnice so se mu širile kakor konju. Bilo je moči opaziti, da tudi njemu močno utriplje srce pod škrlatasto tuniko, kajti dihanje se mu je kratilo in besede so se mu trgale v ustih. Sedaj je bil prvič njej tako blizu. Misli so se mu jele mesti, v žilah je začutil plamen, kateri si je zaman prizadeval pogasiti z vinom.

Toda ne vino, marveč njeno čarobno lice, njene gole roke, njene dekličje prsi, zibajoče se pod barvano tuniko, ter vsa njena postava, skrita v belih gubah njenega pepla, ga je mamila čimdalje bolj. Konečno je stisnil njeno roko, kakor je bil vaje, storiti v Aulovi hiši ter, potegnivši jo k sebi, šepetal jej s tresočimi se ustnicami:

»Jaz te ljubim, Kalina... moja oboževana....«

»Marko, pusti me!« mu odvrne Ligija.

»Moja oboževana — ljubi me!« nadaljuje Vinicij razvnet.

Toda v tem hipu se oglasi Akta, ležeča na drugi strani poleg Ligije.

»Cesar vaju gleda.«

Vinicija se polasti huda jeza na cesarja in na Akto, ki ga je opozorila na pretečo nevarnost. Mlademu človeku je bilo v tem hipu zoperno celo prijateljsko svarilo, mislil si je, da hoče Akta nalašč pretrgati njegov razgovor z Ligijo.

Dvignivši glavo ter pogledavši preko Ligije mlado oproščenko, je rekel zlobno:

»Minil je že čas, Akta, ko si na gostijah počivala poleg cesarja, in ljudje pravijo, da ti preti slepota — kako ga torej moreš videti?«

»Vendar ga vidim,« odvrne mu ona otožno. »On je tudi kratkoviden ter vaju gleda skozi smaragd.« Vse, kar je delal Nero, je vzbujalo pozornost celo njegovih najbližjih, torej je tudi Vinicij postal nemiren; njegova strast se je poglobila in večkrat je obrnil skrivoma svoj pogled proti oni strani, kjer je počival cesar.

Ligija, ki ga je izpočetka videla le kakor v megli ter pozneje zatopljena v navzočnost in razgovor z Vinicijem, se ni niti ozrla po cesarju; še le sedaj je obrnila proti njemu radovedne in prestrašene oči.

Akta je govorila resnico. Cesar, sklonjen nad mizo, pomežikuje na jedno oko in drži v prstih pred drugim očesom okroglo oglajen smaragd, ki ga je nepestando rabil, ju je gledal. Za trenotek se je srečal njegov pogled s pogledom Ligijinim, in dekličjega srca se je polastila bojazen. Ko je bivala še otrok na Aulovem posestvu v Siciliji

na deželi, jej je pripovedovala stara egiptovska sužnjica o zmajih, skrivajočih se po gorskih votlinah, in sedaj se jej je zdelo, da jo gleda zelenkasto oko takega zmaja. Prijela je Vinicija za roko kakor otrok, ki se boji, in razni vtisi so se jej križali po glavi. To je bil torej on? Ta grozen, vse-mogočen vladar? Ni ga videla doslej še nikdar ter mislila, da je drugačen. Predočevala si ga je z nekakim groznim okamenelim licem ter zlobnimi črtami, med tem pa je zagledala veliko glavo, sedečo na debelem vratu, seveda strašno, toda ob enem tudi smešno, kajti bila je od daleč podobna glavi otroka. Tunika ametistove barve, prepovedane navadnim ljudem, je metala višnjevkasto senco na široko in kratko njegovo lice. Lase je imel črne, počesane po načinu, kateri je bil uvedel Oto. Brade ni nosil; položil jo je pred kratkim na žrtvenik Jupitru, za kar mu je bil ves Rim hvaležen. Na njegovem čelu, nad obrvi močno napetem, je bilo nekaj olimpijskega. V naježenih obrvih se je zrcalila zavest vse-mogočnosti; toda pod tem čelom polboga je bilo lice opice, pijanca, glumača, polno omahujočih želj, zalito, dasi še mlado, z maščobo, bolešno, nesramno.

Ligiji se je zdel na prvi pogled sovražen ter pred vsem drugim oduren. Čez nekaj časa je odložil smaragd ter jo nehal gledati. Sedaj je zagledala njegove napete, modre oči, pomežikujoče pred lučjo, oči kakor steklene, brez mislij, podobne očem mrličev.

Cesar, obrnivši se k Petroniju, je dejal:

»Ali je to ona deva, katero ljubi Vinicij?«

»Da, to je ona!« odvrne Petronij.

»Kako se imenuje njen narod?«

»Ligijci.«

»Vinicij jo smatra za krasotico?«

»Navleci dekličji peplum na star trhel oljkin panj in Vinicij ga bo smatral za lepoto. Toda na tvojem obličju, o neprekosljivi veščak, že čitam obsodbo nad njo! Niti treba ni, da bi jo izrekel. Tako je: suha, upadla nalik maku na tankem stebelu, ti pa, božanstveni estetik, ceniš pri ženski pred vsem drugim steblo, in prav imaš. Lice samo dosti ne šteje. Že dokaj sem se naučil od tebe, toda tako bistrega očesa še nimam, kakor ga imaš ti... Pripravljen sem vadjati s Tulijem Senecijem za njegovo ljubljeno, da, dasi je na gostiji, kjer vsi ležé, težavno izreči sodbo o vsej postavi, si vendar ti prav pogodil, ko si dejal, da je ozka v bedrih.«

»Preozka v bedrih,« ponavlja Nero ter zapre oči.

Na Petronijevih ustih se prikaže komaj vidljiv smeh, in Tulij Senecij, ki se je doslej razgovarjal z Vestinom, ali bolje, ki se je posmehoval sanjam, v katere je verjel Vestinij, se obrne k Petroniju, in dasi ni imel niti pojma, za kaj gre, je dejal:

»Motiš se, Petronij! Jaz držim s cesarjem.«

»Prav!« odvrne Petronij. »Ravnokar sem dokazoval, da imaš trohico razuma, cesar pa trdi, da si pravcati osel.«

»Habet,« reče Nero, smeje se ter obrnivši srednji prst navzdol, kakor je bil navajen delati v cirku v znamenje, da je dobil gladijator rano ter da mora biti ubit.

Vestinij pa, misleč si, da se še pomenkujejo o sanjah, zakliče:

»Jaz vsekako le verujem v sanje; tudi Seneka mi je dejal, da veruje vá-nje.«

»Minulo noč se mi je sanjalo, da sem bila vestalka,« je rekla Kalvija Krispinila, sklonivši se čez mizo.

Na te besede jame Nero ploskati in tudi ostali so posnemali njegov vzgled tako, da je dlje časa trajalo to ploskanje, kajti Krispinila, že nekolikokrat ločena žena, je bila znana po svoji razbrzdanosti vsemu Rimu.

Krispinile to ni spravilo v zadrego, kajti rekla je:

»Eh, kaj! Saj so vse že stare in grde. Jedina Rubrija je še podobna ljudem, in tako bi bili čedni vsaj dve, dasi Rubrija dobiva po leti pege.«

»Dovoli, prečista Kalvija,« reče Petronij, »vestalka moreš ti biti samo v snu.«

»A ko bi cesar zapovedal?«

»Verjamem, da se izpolné časih tudi najčudnejše sanje.«

»Ker se zares izpolné,« reče Vestinij, »razumem one ljudi, ki ne verujejo v bogove, toda kako je mogoče, ne verjeti v sanje?«

»A vedeževanje?« vpraša Nero. »Bilo mi je prerokovano, da napoči konec Rima in da bom vladal nad vsem vshodom.«

»Vedeževanja in sanje se večkrat strinjajo,« reče Vestinij. »Nekoč je poslal neki prokonzul, kaj neveren človek, v Mopsov tempel sužnja z zapečatenim pismom, katero mu je prepovedal odpreti, da bi se prepričal, ali malik zna odgovoriti na vprašanje, zapisano v zapečatenem pismu. Suženj je prespal vso noč v svetišču radi tega, da bi imel vedeževalne sanje, na kar se je vrnil ter rekel gospodarju: »Sanjalo se mi je o mladeniču, jasnem kakor solnce, ki mi je rekel samo jedno besedo: 'črnega'. Prokonzul, zaslišavši to, je prebledel in, obrnivši se k svojim,

enako malovernim gostom, rekel: »Ali pa veste, kaj je stalo v pismu?«

Po teh besedah je Vestinij umolknil ter, dvignivši čašo, napil se vina.

»Kaj je bilo v pismu?« vpraša Senecij.

»V pismu je bilo vprašanje: Kakega bika naj darujem, belega ali črnega?«

Toda pozornost, vzbujeno s pripovedovanjem, pretrga Vitelij, kateri, prišedši že na pol pijan na gostijo, se spusti nakrat brez vzroka v razbrzdan smeh.

»Čemu se ta sodček loja smeje?« vpraša Nero.

»S smehom se ljudje razlikujejo od živalij« reče Petronij; »on nima drugega sredstva, dokazati, da ni divji prešič.«

Vitelji se hipoma neha smejati. Mlaskáje z ustnicami, na katerih je bilo še videti sled polivke in masti, se jame ozirati po navzočih s tako čudnim pogledom, kakor bi jih ne bil videl poprej. Na to dvigne roko, podobno vajšnici, ter reče s hripavim glasom:

»Padel mi je z roke vitežki prstan, ki sem ga pode doval po očetu«.

»Ki je bil čevljar,« doda Neron.

Vitelij se zopet spusti v smeh ter jame iskati prstan v peplu Kalvije Krispinile.

Na to jame Vatini posnemati krič prestrašene žene. Nigida, Kalvijina prijateljica, mlada vdova z otročjim licem ter s poželjivimi očmi, reče glasno:

»On išče, česar ni izgubil.«

»A kar ni za nič, ako bi tudi našel,« doda pesnik Lukan.

Gostija je postajala čimdalje veselejša. Čete sužnjev so donašale neprestano nova jedila; iz velikih váz, napolnjenih s snegom ter prepletenih z bršljanom, so donašali posode z različnim vinom, s katerim so se kar zalivali. Na mizo in na goste so neprestano padale rože.

Petronij je jel prositi Nerona, naj poprej, nego se gostje napijejo, počasti gostijo s svojim petjem. Navzoči gostje so podpirali njegovo prošnjo, toda Neron se je upiral. Tu ne gre samo za pogum, dasi mu ga vsikdar ne ostaja. Bogovi vedo, koliko ga stanejo vsakovrstne poskušnje zares, ne ogiblje se jih, ker vé, da je treba storiti kaj za umetnost; sicer pa, ako ga je Apollo obdaril z lepim glasom, tega božjega daru ne sme zametovati . . . Razume se seveda, da je to celo nekaka obzirnost do države, toda nocoj je v resnici hripav. Po noči si je položil svinčene uteži na prsi, toda nič mu ni pomagalo Namnjen pa je iti v Ancij, da se ondi nasrka morskega zraka

Toda Lukan ga jame rotiti v imenu umetnosti in človeštva. Vsem je že znano, da je zložil božanstveni pesnik in pevec novo pesem na čast Veneri, v primeri s katero je Lukrecija le cvilenje enoletnega volka. Naj bo torej gostija prava gostija. Tako dober vladar, kakor je Neron, ne sme napravljati take muke svojim podložnikom: Ne bodi okrutnež, cesar!«

»Ne bodi okrutnež!« ponové vsi bliže sedeči.

Neron sklene roki na prsih v znamenje, da mora odjenjati. Sedaj se pojavi hvaležnost na vseh licih in vse oči se obrnejo k njemu. Toda poprej je še naročil, naj naznanijo Poppeji, da bo pel, ter pové navzočim, da ni prišla na gostijo, ker se ne počuti dobro, da jej pa nobeno zdra-

vilo tako ne pomaga kakor njegovo petje; radi tega bi mu bilo žal, ako bi ne porabila te prilike.

Poppeja je prišla takoj. Dasi je nadvladala Nerona kakor podložnika, je vendar vedela, da bi bilo nevarno dražiti njegovo nečimernost, kadar se je hotel odlikovati s pesništvom, s petjem ali z ježo.

Prišla je krasna kakor boginja, opravljena isto tako kakor Neron v obleki ametistove barve. Okrog vratu je imela ovratnik iz ogromnih biserjev, katere je bil nekoč uplenil Masinissa. Bila je zlatolasa, sladka in dasi je bila ločena že od dveh mož, je bila videti še vendar kakor dekle.

Občinstvo jo je pozdravljalo glasno; čuli so se klici: božanstvena Augusta.

Ligija še nikdar ni videla nič tako divnega ter niti ni hotela verjeti svojim očem, kajti znano jej je bilo, da Poppeja Sabina je bila jedna izmed najnevrednejših žensk na svetu. Vedela je od Pomponije, da je ona pregovorila cesarja, da je dal umoriti mater in ženo; poznala jo je iz pripovedovanja Aulovih gostov in služabnikov; čula je, da so njene kipe po noči podirali in razmetovali po mestu; čula je o zbadljivkah, katerih pisci so morali prebiti najhujše kazni, a vendar so se nahajale vsako jutro nove na mestnem obzidju. A sedaj pri pogledu na proslavljeno Poppejo, katero so spoznovalci Kristusovi smatrali za pravo poosobljenje zlega in pregreh, se jej je zdelo, da bi taki mogli biti samo angeli ali drugi nebeščanje. Ni mogla niti očes odtegniti od nje in nehoté se jej je izvilo iz ust vprašanje:

»Oh, Marko, ali je to mogoče?«

On, že nekoliko vinjen in nestrpljiv radi tega, da je toliko rečij mikalo njeno pozornost ter jo ločilo od njega in njegovih besed, jej reče:

»Da, ona je krasna, toda ti si stokrat krasnejša. Ti ne poznaš same sebe, sicer bi se zaljubila vá-se kakor Narcis. Ona se koplje v mleku oslic, tebe pa je Venera gotovo okopala v svojem mleku. Ti ne poznaš sama sebe, ocelle mi! Ne ogleduj je. Obrni oči k meni, ocelle mi! Dotakni se s svojimi ustnicami te čaše z vinom in potem se je tudi jaz na tem mestu dotaknem«

Na to se jej je čimdalje bolj bližal, ona pa se je umikala k Akti.

V tem hipu je zavladala tišina, kajti cesar je vstal.

Pevec Diodor mu je podal pljunko, imenovano delta, drugi, Terpnos, ki je imel spremljati igro, se mu je približal s strojem, imenovanim stablium. Neron je oprl delto ob mizo, dvignil oči kvišku in čez trenotek je v triklinu zavladala tišina, katero je dramil samo šum padajočih rož.

Na to je jel peti, ali bolje prednašati, spremljan z glasovi dveh pljunk, svojo pesem o Veneri.

Niti glas, sicer nekoliko zamolkel, niti stihi niso bili baš slabi, tako da je Ligija čutila novo očitiranje vesti; kajti pesem, dasi je proslavljala nečisto, pagansko Venero, se jej je zdela vendar lepa, in sam cesar z lovorjevim vencem na čelu ter kvišku dvignjenimi očmi se jej je zdel sedaj lepši in dokaj manj strašen, manj oduren, nego ob začetku gostije.

Gostje so jeli glasno ploskati. Klici: »O glasovi nebeški!« so se razlegali naokrog. Nekatere ženske, dvignivši roke kvišku, so tako obstale, kakor očarane, celo potem, ko je bilo petje že končano, druge so si otirale

solzne oči; v vsej dvorani pa je vrelo kakor v čebelnjaku. Poppeja, sklonivši svojo zlatolaso glavo, je dvignila k ustom Neronovo roko ter jo molče dolgo tako držala, a mladi Pitagoras, Grk, prezale rasti, s katerim se je pozneje že na pol znoreli Neron dal poročiti, je pokleknil sedaj pred njegove noge.

Toda Neron je zrl ponosno na Petronija, čegar pohvala mu je bila čez vse draga. Petronij pa je dejal:

»Kar se godbe tiče, mora biti Orfej v tem hipu ves žolt od nevošljivosti, kakor je tukaj Lukan poleg tebe; kar se pa tiče stihov, obžalujem, da niso slabši, kajti potem bi morda našel primernih besed v pohvalo.«

Lukan mu ni zameril besed o nevošljivosti, marveč ga hvaležno pogledal in, kazaje navidezno slabo voljo, jel momljati:

»Prokleta usoda, ki me sili živeti ob enem s takim pesnikom. Človek bi si še našel prostora v spominu ljudij in na Parnasu, tako pa ugaša kakor oljnata svetilka na solncu«.

Petronij, ki je imel občudovanja vreden spomin, jame ponavljati posamezne stihe, poveličevati posamične misli in jih tolmačiti. Lukan se je delal, kakor bi pri čaru poezije pozabljal svojo nevošljivost, ker mu je navdušeno pri-trjeval.

Na Neronovem licu se je pojavilo razkošje in brez-končno samoljubje. Sam jim je citoval stihe, katere je smatral za najlepše, konečno se je jel veseliti nad Lukanom, govoreč mu, naj ne izgublja poguma, zakaj kakoršen se kdo rodi, tak tudi je, kajti čast, katera se skazuje Jupitru, še ne krati češčenja drugim bogovom.

Na to je vstal, da spremi Poppejo, katera je želela oditi, ker se zares ni počutila dobro. Gostom, ki so vstali, je zapovedal, naj zavzamejo znovič svoje prostore, ter obljubil, da se kmalu vrne. To se je čez kratko zares zgodilo; vrnil se je, da se je omamljal z dimom kadila ter bil navzoč prireditvam, ki so jih pripravili za gostijo on sam, Petronij ali pa Tigelin.

Potem so zopet čitali stihe, poslušali dijaloge, v katerih je občudovanje nadomeščalo duh. Na to je proslavljen mimik Paris predstavljal zgodbe Jone, hčerke Inahove. Gostom in zlasti Ligiji, ki še ni videla nič podobnega, se je zdelo, da gleda čudeže in čare. Paris je znal s pregibi rok in telesa naznačevati reči, o katerih se je človeku zdelo, da jih ni mogoče naznačiti s plesom. Njegove roke so migale v zraku, tvoreče svetel oblak, živ, poln drgeta, objemaje na pol omedlelo dekličjo postavo, tresočo se od razkošja. Bila je to slika, ne ples, predstavljajoča tajnost ljubezni, čarobna in nesramna, in ko so pozneje prišli koribantje ter začeli pri glasovih citer, piščalk, cimbal in bobnov bakhanski ples, poln divjega vrišča ter še divjeje razbrzdanosti, se je zdelo Ligiji, da jo požge živi ogenj, da mora strela udariti v to hišo, ali da se mora strop udreti na glave gostov. Toda od zlate mreže, razpete pod stropom, so padale neprestano rože. Vinicij, že na pol vinjen, je dejal:

»Videl sem te v Aulovi hiši pri vodometu ter se zaljubil vá-te. Bilo je to ob svitu; mislila si si, da te nihče ne gleda, toda jaz sem te videl.... A vidim te tako še sedaj, dasi te zakriva »peplum«. Odloži peplum kakor Kri-spinilla. Vidiš! Bogovi in ljudje iščejo ljubezen. Nad njo ni

ničesar vzvišenejšega na svetu. Opri glavo na moje prsi ter zapri oči!»

In njene žile so vtripale na sencih in na rokah. Zazdelo se jej je, da leti v nekako brezno, in oni Vinicij, ki se jej je s početka zdel tako bližnji in krepak, namesto da bi jo čuval, jo vleče tje doli! Pretresla jo je žalost; začela se je znovič bati gostije, njega in same sebe. Nekak glas, podoben glasu Pomponije, je še klical v njeni duši: Ligija, ohrani se! Toda nekaj jej je rekalo, da je že prepozno, da kogar je ovel podobni plamen, kdor je videl to vse, kar se je godilo na gostiji, v komur je srce tako bilo kakor v njej, ko je poslušala Vinicijeve besede, kogar se je polastil takšen trepet, kakor nje, ko se jej je približal, ta da je že pogubljen na veke. Čutila se je slabo. Časih se jej je zdelo, da omedli, in potem, da se zgodi nekaj strašnega. Vedela je, da nihče, kdor je hotel uiti cesarjevi jezi, ne sme vstati, dokler ne vstane cesar, toda ko bi temu tudi ne bilo tako, je čutila, da ni imela moči do tega.

Med tem pa je bilo do konca gostije še daleč.

Sužnji so prinašali še nova jedila ter neprestano polnili posode z vinom, a pred mizo, postavljeno v podobi podkove, sta se prikazala dva atleta, da se skažeta v borbi pred gosti.

Takoj sta se spoprijela. Močni, od olja se lesketajoči njuni telesi sta se zvili v jeden klopčič, njune kosti so hreščale v železnih rokah; izza krepko stisnjenih čeljustij se je slišalo zlokobno škripanje z zobmi. Časih je bilo slišati uren topot z nogami po tlaku, posutem z žafranom, na to sta nepremično obstala ter utihnila, in gledalcem se je zdelo, da imajo pred seboj skupino, izklesano iz kamena. Oči Rimljanov so z zadivljenjem gledale igro. Toda

borba ni trajala predolgo, kajti Kroto, mojster in predpostavljenec šole gladijatorov, ni slovel zaman kot najmočnejši človek v državi. Njegov nasprotnik je jel dihati čimdalje hitreje, potem pa zatulil, lice mu je postalo zasanelo in naposled mu je izbruhnila skozi usta kri, in padel je.

Gromovito ploskanje je pozdravilo konec borbe. Kroto pa, oprši nogo na nasprotnikovo ramo, je prekrižal orjaške roke na prsih ter zrl z očmi triumfatorja po dvorani.

Potem so prišli posnemovalci živalij in njih glasu, igralci in glumači, toda gostje se za-nje niso dosti zmenili, kajti vino se jim je že preveč kadilo v glavah. Gostija se je spreminjala čimdalje bolj v pijančevsko razbrzdano orgijo. Sirske deklice, ki so plesale poprej bakhanski ples, so se pomešale med goste.

Godba se je spremenila v nereden, divji živžav citer, pljunk, armenskih cimbal, egiptovskih sister, tromb in rogov; kadar so se hoteli gostje razgovarjati, so zakričali godcem, naj se oddaljijo. Ozračje, ki je bilo že prenasičeno z vonjavo cvetlic in olja, s katerim so lepi dečki ob času gostje škropili mize gostov, je po vonjavi žafrana in človeške sape postalo dušljivo, svetilnice so le medlo brlele, venci na čelih so se krivili, lica bleдела ter pokrivala se s kapljicami znoja.

Vitelij je padel pod mizo. Nigida se je slekla do pasu, oprla svojo pijano otročjo glavo ob Lukanove prsi in on, tudi pijan, je jel odpihovati zlati prašek z njenih las ter je z neizmerno zadovoljnostjo dvignil oči kvišku. Vestinij je ponovil z upornostjo pijanca že kakih desetkrat Mopsov odgovor na zapečaćeno prokonzulovo pismo, in Tulij, ki

se je posmehoval bogovom, je govoril z zategljivim in po kolcanju pretrganim glasom:

»... kajti ako je Sferos Ksenofanov okrogel, grešnik priznaj, da takega boga je moči kotati z ного pred seboj kakor sod.«

Domicij Afer, stari ovaduh, je postal po teh besedah razburjen in v tej razburjenosti si je polil celo tuniko. Verjel je neomahljivo v bogove. Ljudje govoré, da Rim pogine; so celo taki, ki trdé, da že gine. O, gotovo!

Ako pa pride do tega, se zgodi to gotovo zategadelj, ker mladina nima vere ter ne more imeti čednostij. Opuštili so tudi stare stroge običaje in nikomur ne pride na misel, da se epikurejci ne ubranijo barbarom. A to zamán. Kar se njega tiče, obžaluje, da je doživel take čase in da mora iskati v razveseljevanju varstvo pred muko, ki bi ga sicer ugonobila kmalu.

Po teh besedah je potegnil k sebi sirsko plesalko ter jel z brezzobnimi usti poljubovati njen vrat in hrbet. Konzul Memmij Regul se je nasmejal ter, dvignivši svojo plešasto glavo kvišku, dejal:

»Kdo pravi, da Rim propade? Budalost! Jaz, konzul, vem to najbolje... Videant consules! trideset legij čuva našo pax romana!« Pritisnivši roke k sencím, je začel klicati po dvorani:

»Trideset legij! trideset legij!.. Od Britanije pa do ozemlja Partov!«

Toda naglo je umolknil ter, pritiskivši si prst k čelu, je dejal:

»A res, celo dva in trideset...«

Na to je zropotal pod mizo, kjer je začel bljuvati jezik pelikanov, peneče platničarice, mrzle gobe, saranče, pražene na strdi, ribe, meso in vse, kar je snedel in popil.

Domicija pa vendar ni zadovoljila množica legij, čuvajočih rimski mir.

»Ne, ne, Rim mora propasti, ker je izginila vera v bogove in stare običaje. Rim mora propasti, in to je škoda, ker življenje je prijetno, cesar je milostljiv, vino je dobro! oh, to je škoda!«

In naslonivši glavo na pleča svoje sirske plesalke, se glasno razjoče.

»Kaj je življenje na onem svetu! Ahilej ima prav, ko pravi, da je bolje biti hlapec v podsolnčnem svetu, nego kraljevati v kimerejski pokrajini. In vendar je vprašanje, ali res so bogovi, čeprav nevera kvari mladino.«

Lukan je odpihal med tem ves zlati prašek z Nigidijinih las, katera se je upijanila ter zaspala. Na to je vzel bršljan od vaze, stoječe pred njo, ter ga zvil okrog nje. Ko je bil gotov, je zrl z blaženim in vprašujočim pogledom po navzočih.

Potem je nakitil z bršljanom tudi samega sebe ter ponavljal z globokim prepričanjem:

»Sedaj nisem več človek, marveč favn.«

Petronij ni bil pijan, toda Neron, ki je spočetka z obzirom na svoj »nebeški« glas pil le malo, je naposled praznil čašo za čašo ter se upijanil. Hotel je še dalje popevati svoje stihe, to pot grške, toda zmotil se je ter zapel pesmico Anakreonovo. Pomagali so mu Pitagor, Diodor in Terpnos, toda ker jim ni šlo, so umolknili.

Neron pa je začel kot veščak in estetik proslavljati milino Pitagorovo ter mu je razvnet celo poljubil roko. Tako zalo je videl samo enkrat... Pri kom...

Prislonivši roko k mokremu čelu, je jel premišljovati. Čez nekaj časa se mu je pojavil na licu strah:

»Aha! Pri materi! Pri Agripini!«

In nakrat ga je osupnila grozna prikazen.

»Pravijo,« je dejal, »da v mesečnih nočeh hodi po morju. Nič drugega, samo blodi, kakor bi nečesa iskala. A ko se približa čolnu, — pogleda vanj ter odide. Ribič pa, katerega je pogledala, umre hipoma.«

»To ni slaba snov,« reče Petronij.

Vestinij, skrčivši vrat kakor čaplja, zašepeta potihoma:

»Ne verujem v bogove, pač pa verujem v duhove.«

Toda Neron se ne zmeni za njegove besede ter nadaljuje:

»Vendar sem izvršil lemuralia. Nočem je videti. Sedaj je že peto leto. Moral sem jo obsoditi, — kajti poslala je k meni morilce; ako bi jih ne bil prestrigel, ne poslušali bi danes mojega petja.«

»Hvala, cesar, v imenu mesta in sveta!« zakliče Domicij Afer.

»Vina, naj nam šine v glave!«

Trušč je zahrumel znovič. Lukan, ovit z bršljanom, je hotel vse prekričati, zato je vstal in klical:

»Nisem človek, marveč favn ter prebivam v gozdu! E... ho... ooo!«

Konečno se je upijanil tudi cesar, upijanili se močje in ženske. Vinicij ni bil manj pijan nego drugi in sedaj se je poleg poželenja vzbudila v njem še želja po prepiru, kar se mu je pripetilo vsikdar, kadar se je nasrkal vina. Zasanelo njegovo lice je postalo še bledejšo, jezik se mu je zapletal, ko je govoril z glasom, vzvišenim in že zapovedujočim:

»Daj se mi poljubiti! Danes ali jutri, — to je vse jedno! Cesar te je vzel iz Aulove hiše radi tega, da te daruje meni, razumeš! Cesar te je meni namenil, predno te je vzel... Moraš biti moja! Daj se mi poljubiti, nočem čakati na jutro! Urno usta sem!«

In objel jo je, toda Akta jo je branila, pa tudi sama se je branila s poslednjimi močmi. Čutila je, da gine... Zamán pa se je trudila z obema rokama odriniti njegovo gladko roko; zamán je z glasom, ki je razodeval žalost in tugo, prosila, naj ima ž njo usmiljenje. Vinicijevo dihanje se jej je čimdalje bolj bližalo; njegovo lice je bilo že tesno poleg njenega. Ni bil to več davni, dobri, njeni duši skoro dragi Vinicij, marveč pijanec, zlobni satir, ki jo je napolnjeval z grozo in studom.

Moči so jo čimdalje bolj zapuščale. Zamán je obračala strani obraz, da bi se izognila njegovim poljubom. On je vstal, objel jo z obema rokama, urno dihal ter poljuboval njena obledela usta.

Toda v tem hipu je nekaka orjaška moč odstranila njegovo roko od njenega vratu s tako lahkoto, kakor bi bila to roka deteta; prav ista moč je tudi porinila Vinicija na stran kakor suho vejo, ali kakor uveli list. Kaj se je zgodilo? Vinicij si je drgnil začudene oči ter zagledal nad seboj orjaško postavo Liga, katerega so klicali Ursa in katerega je spoznal v Aulovi hiši.

Lig je stal mirno ter samo gledal Vinicija z modrimi očmi tako čudno, da je mlademu človeku kar kri zaostajala v žilah; na to je vzel svojo zapovednico v naročje ter odšel potihoma ž njo iz triklina.

Tudi Akta je odšla za njim v tem hipu.

Vinicij je ostal za trenutek kakor okamenel, na to pa se je dvignil ter zdirjal k vratom.

»Ligija! Ligija!«

Toda koprnjenje, osuplost, jeza in vino so mu izpodmahnile noge. Spodtaknil se je enkrat, dvakrat, na kar je, prijemši jedno plesalko za gole roke, vprašal, pomežikuje z očmi:

»Kaj se je zgodilo?«

Ona pa je vzela kupico z vinom ter mu jo smehljaje se ponudila.

»Pij!« je rekla.

Vinicij je izpil ter se jej zvrnil k nogam.

Večina gostov je ležala že pod mizo; drugi so hodili semtertje z negotovimi koraki; zopet drugi spali poleg mize na vajišnicah, hropé ali bljuvaje v spanju preobilno popito vino, a na pijane konzule, senatorje, na pijane viteze, pesnike, modrijane, na pijane plesalke ter žene patricijev, na ves ta svet še ne mogočen, vendar že brezdušen, ovenčan in razbrzdan, toda tudi že gineč, so iz zlate mreže, pripete k stropu, padale neprestano cvetlice na cvetlice.

Zunaj pa je jelo svitati.

Ursa nihče ni zadržal, nihče niti ni vprašal, kaj dela. Oni gostje, ki še niso ležali pod mizo, se niso menili več za svoje prostore. Služabniki, videči orjaka, nesočega na rokah udeležnico gostije, so mislili, da je to suženj, ki odnaša svojo pijano zapovednico. Konečno je šla za njima tudi Akta in njena navzočnost je odstranjala vsakoršen sum.

Tako so odšli iz triklina v sosednjo sobano in od tod na galerijo, ki je držala k prostorom, v katerih je prebivala Akta.

Ligijo so toliko zapustile moči, da je počivala kakor mrtva na Ursovih rokah. Toda ko jo je ovel hladen, čist jutranji zrak, je odprla oči. Jelo se je daniti. Čez nekaj časa, stopaje med stebričjem, so krenili skozi stranska vratca, ki niso držala na dvorišče, marveč na vrt, na katerem so vrhovi pinij in cipres že rudeli v jutranji zarji. V tem oddelku ogromne palače je bilo prazno; odmev godbe in trušč iz dvorane-obednice se je sem komaj slišal.

Ligiji se je zdelo, da je bila iztrgana iz pekla ter odnešena na jasni božji svet. Zapustila je oni nagnusni triklinum. Tukaj je bilo nebo, zarja, svetloba in tišina. Deklica se je spustila v jok in stiskaje se k orjaku, je ponavljala:

»Domu, Urso! Domu k Aulovim!«

»Pojdeva!« jej odvrne Urso.

Med tem so dospeli v mali atrij pred Aktinim stanovanjem. Tam posadi Urso Ligijo na mramornasto klop poleg vodometa, Akta jo je jela pomirjati ter jo siliti, naj počije. Zagotavljala jo je, da jej za sedaj ne grozi nikaka nevarnost, ker pijani gostje bodo spali ves dan do večera. Toda Ligija se dlje časa ni mogla pomiriti in stiskaje senci z obema rokama, je ponavljala kakor otrok:

»Domu! K Aulovim!«

Urso je bil pripravljen. Pri vratih sicer stoje pretorijani, toda teh se lahko izogne. Vojaki ne zadržujejo onih, ki odhajajo. Pod obokom je vse polno nosilnic. Ljudje jamejo odhajati v celih tolpah. Nihče jih ne pridrži. Odi-deta ob enem z množico ter gresta naravnost domu. Konečno pa, čemu sta tukaj? Kakor mu njegova kraljica veli, tako mora biti. Radi tega je on tukaj. A Ligija je ponavljala:

»Da, Urso, pojdiva!«

Toda Akta je morala imeti razum za oba. Odideta! Da! Nihče jih ne pridrži. Toda zbežati iz hiše cesarjeve, ni dovoljeno, in kdor to vendar-le stori, razžali njegovo veličanstvo. Odideta, toda na večer prinese centurij na čelu vojakov obsodbo smrti Aulu, Pomponiji Grecini ter privede Ligijo nazaj v palačo in za njo ne bo več rešitve. Ako jo vzamejo Aulovi pod svojo streho, jih čaka gotova smrt.

Ligiji omahnejo roke. Ni bilo pomoči. Morala je izbirati med poginom Plaucijev in med svojim lastnim. Ko je bila na gostiji, se je nadejala, da jo Vinicij in Petronij izprosita od cesarja ter jo oddasta Pomponiji, sedaj pa je videla, da sta uprav ona pregovorila cesarja, da jo je odzvel Aulovim. Ni bilo pomoči. Samo čudež jo še more rešiti iz tega brezna. Čudež in moč božja!

»Akta«, je dejala obupno, »ali si čula, kar je rekel Vinicij, da me je podaril cesar njemu in da danes večer pošlje po-me sužnje ter me vzame v svojo hišo?«

»Slišala sem«, odvrne Akta.

In sklenivši roke je umolknila. Obup, s katerim jej je Ligija govorila, ni našel v njej odmeva. Saj je bila vendar ob svojem času ljubljenska Neronova. Njeno srce, dasi dobro, ni moglo prav pojmiti onečaščenja, ki sledi iz takih razmer. Bivša sužnjica se je suženjstvu nekako privadila, in kar je še več, še vedno je ljubila Nerona. Ko bi bil hotel vrniti se k njej, bi stegnila po njem roke kakor po svoji sreči. Razumevši sedaj jasno, da Ligija mora bodisi postati ljubljenska mladega in zalega Vinicija, ali pa sebe in Aulov rod spraviti v pogin, ni niti pojmila, kako more deklica še omahovati.

»V palači cesarjevi«, je rekla čez nekaj časa, »bi ne bila varnejša nego v hiši Vinicijevi.«

In prišlo jej je na misel, da so njene besede, naj jih zavija kakorkoli, vendar-le značile: spoprijazni se z usodo ter bodi priležnica Vinicijeva. — Toda Ligiji, ki je še čutila njegove poljube, polne živalskega poželenja, vroče kakor oglje, na svojih ustah, je kri od sramote silila v glavo, ko je na to samo pomislila.

»Nikdar!« je zaklicala. »Ne bom niti tukaj, niti pri Viniciju! Nikdar!«

Akta se je začudila tej odločnosti.

»Moja draga«, je rekla, »ali ti je Vinicij tako zopern?«

Toda Ligija jej vsled joka ni mogla odgovoriti. Akta jo je pritisnila k prsim ter jo pomirjala. Urso je težko dihal ter stiskal svoje velike pesti; zvestejši od psa svoji kraljici, ni mogel prenesti njenih solz.

V njegovem ligiškem, na pol divjem srcu se je rodila želja, vrniti se v dvorano, zadaviti Vinicija in v slučaju potrebe tudi cesarja; bal pa se je razodeti to svoji zapovednici, ker ni bil gotov, če bi nemara ta čin, ki se je zdel njemu tako preprost, ne bil dostojen spoznavalca križanega Jagnjeta.

Akta, stisnivši se k Ligiji, jo vpraša znovič:

»Tako močno ga sovražiš?«

»Ne,« odvrne jej Ligija, »ne morem ga sovražiti, ker sem kristijanka.«

»Vem, Ligija. Vem tudi iz listov Pavla iz Tarse, da vam ni dovoljeno dati samega sebe v sramoto, da se smrti ne smete bolj bati nego greha; toda povej mi, ali ti dovoljuje tvoj nauk, spravljati druge v smrt?«

»Ne.«

»Kako torej moreš navaliti cesarjevo maščevanje na Aulovo hišo?«

Nastalo je za trenutek molčanje. Pred Ligijo se je znovič odprlo brezkraino brezno.

A mlada oproščenka je nadaljevala:

»Vprašam te, ker mi je žal zate, za dobro Pomponijo, Aula in njunega otroka. Jaz že dolgo živim v tej hiši ter vem, kaj znači cesarjeva jeza. Ne, vi ne morete zbežati od tod. Samo jedna pot je: prositi Vinicija, naj te vrne Pomponiji.«

Toda Ligija se je zgrudila na kolena, hoteča prositi nekoga drugega. Tudi Urso je pokleknil in oba sta molila v hiši cesarjevi ob jutranji zori.

Akta je prvokrat videla tako molitev ter ni mogla odtrgati očíj od Ligije, katera, obrnena strani od nje, je dvignila roke ter obračala pogled proti nebu, kakor bi od ondot čakala rešitve.

Jutranji svit je osvetljeval njene črne lase in beli »peplum« se je odbijal v njenih zrenicah, in ona, vsa v lesku, je bila kakor poosobljena luč. Na njenem obledelem licu, v odprtih ustah, v povzdignjenih rokah ter v očeh, obrnenih proti nebu, je bilo opaziti nekako nadzemeljsko navdušenost. Tudi Akta je razumela sedaj, čemu Ligija ne more postati komu priležnica. Pred bivšo Neronovo ljubljenco se je bil odgrnil kos preproge, zakrivajoč povsem drugi svet, nego je bil ta, katerega je bila navajena. Osupnila jo je ta molitev v hiši zločinstva in sramote.

Pred kratkim se jej je zdelo, da za Ligijo ni rešitve, sedaj pa je začela verjeti, da se more zgoditi kaj nenavadnega, da jej pride rešitev tako močna, da sam cesar ne bo zmožen, upreti se jej, da pride z neba nekaka krilata

vojska na pomoč deklici, ali da solnce razprostre pod njo svoje žarke ter jo potegne k sebi. Slišala je že o mnogih čudežih med kristijani ter sedaj mislila, da je to očitvidna resnica, ko je videla Ligijo tako moliti.

Ligija je naposled vstala z licem, osvetljenim z nadejo. Urso je tudi vstal ter sključen poleg klopi zrl na svojo zapovednico, pričakovaje njenih povelj.

A njene oči so se ovlažile in v kratkem jej dve debeli solzi pritečeta po licih.

»Naj Bog blagoslovi Pomponijo in Aula«, je dejala. »Ne smem navaliti pogina na njuno glavo, ne vidim jih torej nikdar več.«

Na to, obrnivši se k Ursu, mu reče, da jej je sedaj le on jedini še ostal na svetu, da mora torej biti njen varuh, da, njen oče.

Ne sme iskati varstva v Aulovi hiši, ker bi naprtila na njo cesarjevo jezo. Ne more pa tudi ostati niti v hiši cesarjevi, niti v Vinicijevi. Naj jo torej Urso vzame, naj jo odpelje iz mesta ter jo kodi skrije, kjer je ne najde ni Vinicij, niti njegovi služabniki. Ona pojde povsod za njim, bodisi za morje, za gore, k barbarom, kjer ni slišati rimskega imena, kamor moč cesarjeva ne sega. Naj jo vzame in reši, kajti on jedini jej je še ostal.

Lig je bil pripravljen to storiti, in v znamenje, da jo hoče poslušati, se je sklonil ter objel njene noge. Toda na Aktinem licu, ki je pričakovala čudeža, se je pojavila prevara. Samo to sta opravila z ono molitvijo? Zbežati iz hiše cesarjeve, storiti zločinstvo razžaljenja veličanstva, katero mora biti maščevano, ko bi se tudi Ligija utegnila skriti? Cesar se maščuje na Aulovih. Ako le hoče zbežati, naj zbeži iz Vinicijeve hiše. In cesar, ki se ne ukvarja

rad s tujimi zadevami, nemara ne bo hotel pomagati Viniciju, zasledovati Ligijo, vsekako pa tako izostane zločin razžaljenja veličanstva.

Tudi Ligija je imela podobne misli na beg. Aulovi ne bodo vedeli, kje je, niti Pomponija... Zbeži, toda ne iz Vinicijeve hiše, marveč na poti v njegovo hišo. Ko je bil pijan, jej je rekel, da pošlje po njo zvečer svoje sužnje. Gotovo je govoril resnico, katere bi ne bil izbleknil, ako bi bil trezen.

Očividno je on sam, ali nemara sta oba s Petronijem videla pred gostijo cesarja ter začula od njega obljubo, da jo njima odda drugi večer. In ako bi danes na njo pozabili, pridejo po njo jutri. Toda Urso jo ubrani. Pride, odnese jo iz nosilnice, kakor jo je odnesel iz triklina, ter pojdeva v svet. Ursu se nihče ne more upreti. Njega bi ne zadržal bržkone niti oni grozni borilec, ki se je sinoči boril v triklinu. Toda, ako bi utegnil Vinicij poslati ponj mnogo sužnjev, pojde Urso takoj k škofu Linnu po svet in pomoč. Škof se je usmili, ne pusti je v rokah Vinicija ter zapove kristjanom, iti z Urso njej na pomoč. Oni jo rešijo in potem jo Urso odpelje iz mesta ter jo skrije kje pred rimsko močjo.

Na licu se jej prikaže zopet rdečica, celo nasmehnila se je. Zaupanje se je povspelo v njej zopet na vrh, kakor bi bila nadeja v rešitev že uresničena. Nakrat objame Akto okrog vratu in, pritisnivši jej krasne ustnice k ušesu, zašepeče:

»Ti nas ne izdaš, Akta, kaj ne?«

»Pri senci svoje matere,« odvrne Akta, »ne izdam vas; ti pa prosi svojega Boga, da te Urso srečno odpelje«.

Plave orjakove oči so se lesketale od sreče. Ne znal bi si ničesar izmisliti, ko bi si še tako lomil svojo glavo, toda kaj takega on gotovo izvrši. Naj si že bo po dnevu ali po noči, — njemu je to vsejedno ! . .

Pojde k škofu, kajti škof na nebu čita, kaj je potrebno in kaj ni. Toda kristjane bi celo znal sam zbrati. Ima dokaj znancev, sužnjikov, gladijatorjev ter prostih ljudi. Lahko jih zbere kakih tisoč. Oprosti svojo zapovednico, pa tudi iz mesta jo odpelje. Pojdeta bodisi na konec sveta, bodisi tjekaj, odkoder sta prišla, kjer še nihče ni slišal o Rimu.

Na to se zagleda pred se, kakor bi se hotel zagledati v nekako minulo reč, neizmerno oddaljeno, ter reče:

»V gozd! Hej, kak gozd, kak gozd ! . .«

Čez nekaj časa se zdrami iz svoje zamišljenosti.

Nu, sedaj pojde k škofu in zvečer bo že sto ljudij pričakovalo nosilnice. Potem pa naj jih spremljajo že ne samo sužnji, marveč celo pretorijani ! ! Naj si nihče ne drzne priti pod njegovo pest, bodisi tudi oborožen. Je-li mar železo tako močno? Treba je samo krepko udariti po železu, niti v njem glava ne ostane cela. Toda Ligija z veliko, toda ob enem z detinsko važnostjo dvigne prst kvišku:

»Urso, ne ubijaj!« reče mu.

Lig si založi svojo roko, lopati podobno, za tilnik ter, drgnivši si vrat, jame nekaj mrmrati. Mora jo vendar rešiti, svojo luč. Sama je rekla, da je sedaj odvisna od njega . . .

Potruditi se hoče, kolikor bo mogoče. Toda, ko bi se pripetilo kaj nehoté? . . Mora jim jo vendar vzeti. Nu, ko bi se pripetilo . . . hoče se kesati in nedolžno Jagnje prositi,

naj se usmili njega, reveža . . . On vendar tega Jagnjeta ni hotel žaliti, samo roko ima tako težko . . .

In velika razburjenost se je zrcalila na licu, toda prižadeval si je, da bi jo skril, radi tega se prikloni ter reče:

»Pojdem torej k svetemu škofu.«

Akta, objemši Ligijo okrog vratu, je jokala . . . Razumela je sedaj, da se nahaja nekak svet, v katerem, bodisi tudi v trpljenju, tiči več sreče nego v vsem sijaju in razkošju hiše cesarjeve. Še enkrat se odpro pred njo nekaka vrata luči, toda ob enem je tudi začutila, da ni vredna, da bi šla skozi ta vrata.

IX.

Ligija je pomilovala Pomponijo Grecino, katero je ljubila iz vse duše; žal jej je bilo vse Aulove hiše, toda njen obup je preminil. Nasprotno je začutila nekako sladkost pri misli, da pojde sedaj radi svoje Resnice v tuj, nepoznani svet. Nemara je tičalo v tem tudi nekoliko otroške radovednosti, kako da bode ono življenje med barbari, med divjimi zvermi, toda dokaj več še globoke vere, da ravnáje po tem načinu, ravna tako, kakor je zapovedal »božji učenik,« in da odslej bo on sam bdél nad njo kakor nad svojim poslušnim in zvestim otrokom.

Kaj jo je moglo doleteti hudega? Ako jo doleti kako trpljenje, prenese je v Njegovem imenu; ako dospě nepričakovana smrt, — saj jo On pokliče k sebi, in nekoč, kadar umre Pomponija, se vidita zopet ter bosta skupaj celo večnost. Večkrat si je še v Aulovi hiši mučila svojo otroško glavico s tem, da ona, kristijanka, ne more učiniti ni-

česar za Križanega, katerega se je spominjal Urso s toliko udanostjo. Toda sedaj je napočil ta trenutek.

Ligija se je smatrala v resnici srečno ter je govorila o tej svoji sreči z Akto, katera pa je ni mogla razumeti. Zapustiti vse, zapustiti hišo, izobilje, mesto, vrtove, svetišča, vse, kar je krasno, zapustiti solčni svet ter svoje bližnje, a to čemu? Ali radi tega, da uide ljubezni mladega in lepega moža? Tega Akta nikakor ni mogla umeti. Časih je začutila, da je prav tako; da, da tiči v tem nekaka tajna sreča, toda razločno si tega ni mogla pojasniti, zlasti ne za to, ker je Ligijo pričakoval beg, ki je mogel končati nesrečno, in na katerem je bilo mogoče celo zgubiti življenje. Toda te svoje bojzani ni hotela razodeti Ligiji. Med tem se je tudi popolnoma zdanilo; bil je jasen dan in solnce je pokukalo v atrium. Jela jej je prigovarjati, naj se počije, ker je bila po prebdeli noči potrebna počitka.

Ligija se jej ni upirala, na kar sta odšli obe v kubikul, ki je bil tudi prostoren in bogato opremljen vsled nekdanje dotike cesarja k Akti. Tu sta se vlegli skupaj, toda Akta navzlic utrujenosti le ni mogla zaspati. Bila je zmerom žalostna in nesrečna, toda zdaj jo je začel prešinjati nekak nemir, katerega poprej ni poznala. Doslej se jej je življenje brez jutra zdelo težavno; sedaj pa ni imelo za njo nikake cene.

V glavi jej je nastala čimdalje večja zmešnjava. Vrata k luči so se jej jela zopet odpirati in takoj zapirati. Toda v hipu, ko so se jej odprla, jo je zaslepljevala svetloba tako, da ničesar jasno ni videla. Pač pa je slutila, da tiči v tej luči nekaka neizmerna sreča, ki presega vse mere in proti kateri je vsaka druga ničeva, kakor bi bila ničeva celo ta, ako bi na primer cesar odstranil Popejo ter se zopet po-

vrnil k njej, k Akti. Ob enem se jej je zdelo, da oni cesar, katerega je ljubila ter ga nehoté smatrala za nekakega poluboga, je nekak revež, nič boljši od sužnja, a ona palača s stebričem iz numidskega mramora, da ni nič boljša od kupa kamenja. Naposled so jo začeli mučiti oni občutki, katerih si ni mogla pojasniti. Hotela je zaspati, toda mučena od nemira — ni mogla.

Misleča si, da Ligija, nad katero visi toliko nevarščin in negotovostij, takisto ne spi, se je obrnila k njej, da bi se pomenkovala ž njo o večernem begu.

Toda Ligija je mirno spala. V temni kubikul je prodiralo skozi zaveso nekoliko solnčnih žarkov, v katerih je plesal prah, podoben zlatemu prahu. V tej svetlobi je zapazila Akta Ligijino nežno lice, odprto na golo roko, zaprte oči in nekoliko odprta usta. Dihala je enakomerno, kakor navadno dihamo v spanju...

»Spi. Ona more spati,« je pomislila Akta. »Je pač še dete.«

Čez trenutek jej pride na misel, da je temu detetu ljubši beg, nego bi postala Vinicijeva ljubljenska, ljubše pomanjkanje nego sramota, ljubše prognanstvo nego krasna hiša, obleka, nakit, gostije, glasovi pljunk in citer.

»Zakaj?«

Pogledala je Ligijo, kakor bi hotela najti odgovor na njenem spečem licu. Zrla je na njeno čisto čelo, njene mično vzbočene obrvi, njene črne trepalnice, odprta usta, na mirno dihanje, od katerega so se dvigale nje dekličje prsi, in zopet si je domislila:

»Ej, kako je vsa drugačna nego jaz!«

Ligija se jej je zdela nekak čudež, nekaka božanstvena prikazen, nekaka ljubljenska bogov, stokrat lepša nego

vse cvetice v cesarjevem vrtu, nego vsi kipi v cesarjevi palači. Toda v srcu Grkinje ni bilo nevošljivosti; nasprotno, misel na nevarnost, ki bi grozila dekletu, jo je napolnovala s pomilovanjem. Zbudili so se v njej nekaki materni občutki; Ligija se jej ni zdela samo krasna kakor mičen sen, marveč ob enem tudi vredna ljubezni. Približavši svoja usta k njenim črnim lasem, jih je jela poljubovati.

Ligija pa je spala mirno, kakor bi bila doma pod varstvom Pomponije Grecine. In spala je dovolj dolgo. Že je minul poldan, ko je odprla svoje modre oči ter se začudena ozirala po kubikulu naokrog.

Očividno se je čudila, da ni v Aulovi hiši.

»To si ti, Akta?« je rekla naposled, zagledavši v mraku lice Grkinje.

»Jaz sem, Ligija.«

»Ali je že večer?«

»Ne, dete, toda poldan je že minil.«

»Urso se še ni vrnil?«

»Urso ni rekel, da se vrne, toda zvečer bo čakal s kristijani na nosilnice.«

»Resnica.«

Na to sta zapustili kubikul ter odšli v kopel, kjer je Akta okopala Ligijo. Potem jo je odpeljala k zajutruku, na to pa na vrt poleg palače, v katerem jej ni grozila nikaka nevarnost, kajti cesar in njegovi odličnejši dvorniki so še spali. Ligija je sedaj prvič v svojem življenju videla te lepe vrte, polne cipres, pinij, hrastov, oljk in mirt, med katerimi je bilo videti cele skupine kipov, ki so se bliščali in se zrcalili, tu in tam so cveteli celi gaji rož, namakani z vlago vodometrov; pri vhodih v čarobne votline je rastel bršljan ali vinska trta; po vodi so plavali srebrni labudi,

med kipi in drevjem so hodile udomačene gazele iz afrikanških puščav in raznobarvnate tice, nanešene skupaj iz vseh znanih pokrajin sveta.

Vrtovi so bili prazni; le semtertje so delali na njih sužnji z lopatami v roki, popevaje pesmi pri delu; drugi, katerim je bilo dovoljeno, si za trenutek počiti, so sedeli poleg kapnic, ali v senci hrastov v migljajočih solnčnih žarkih, prodirajočih skozi veje: zopet drugi so trgali rože ali blede vijoličnast cvet žafrana. Akta in Ligija sta se sprehajali dolgo, ogledujé vso to lepoto, in dasi je bila Ligija nekoliko otožna, vendar je bila še preetročja, da bi se bila mogla ubraniti radovednosti in občudovanju. Prišlo jej je na misel, da bi cesar v taki palači in v takih vrtovih mogel biti zelo srečen, ako bi bil dober.

Ker sta bili nekoliko utrujeni, sta sedli na klop, skrito v goščavi cipres, ter se jeli pogovarjati o tem, kar jima je najbolj težilo srce, namreč o večernem Ligijinem begu. Časih se jej je zdelo, da je ta namen naravnost bedast, da se ne more posrečiti, Pomislila je, da bi bilo stokrat bolje poskusiti, če bi se mar Vinicij ne dal ganiti. Čez nekaj časa je vprašala Ligijo, kako dolgo že pozna Vinicija, in če mar ne misli, da bi se dal preprositi, da bi jo vrnil Pomponiji?

Toda Ligija otožno odmaja s svojo temno glavico.

»Ne. V Aulovi hiši je bil Vinicij drug, zelo dober, toda od včerajšnje gostije se ga bojim ter rajše zbežim k Ligom.«

»V Aulovi hiši ti je bil drag?« vpraša jo Akta dalje.

»Da!« odvrne Ligija, pobesivši glavo.

»Ti vendar nisi sužnjica, kakor sem bila jaz,« reče po kratkem pomisleku Akta. »S teboj bi se mogel Vinicij po-

ročiti. Zastavljena si ter hči ligijskega kralja. Aulovi te ljubijo kakor lastno dete in gotova sem, da te z veseljem sprejmejo za hčer. Vinicij bi se s teboj mogel poročiti, Ligija.«

Toda ona je odgovorila tiše in še otožnejše:

»Rajše zbežim k Ligom.«

»Ligija, ali res nočeš, da takoj grem k Viniciju, ga zbudim, ako še spi, ter mu rečem to, kar sedaj pravim tebi? Da, moja draga, pojdem k njemu ter mu porečem: Vinicij, glej, kraljeva hči ter drago dete slavnega Aula, ako jo ljubiš, vrni jo Aulovim in potem jo odpelji ženo iz njihove hiše.«

Toda deklica je odgovarjala z glasom že tako tihim, da ga je Akta komaj mogla slišati:

»Rajše k Ligom...«

In dve solzi sta se jej lesketali na zaprtih trepalnicah.

Daljši razgovor jima pretrga šum bližajočih se korakov, in predno se je utegnila Akta ogledati, kdo da prihaja, se je pojavila pred klopjo Sabina Poppeja z malim spremstvom sužnjic. Dve sta jej držali nad glavo šope nojevih peres, zasajenih v zlato protje, s katerimi sta jo hladili ter jo ob enem zakrivali vročim solnčnim žarkom: pred njo pa je črna Etijopka, z napetimi prsi, nesla na rokah otroka, povitega v škrlat. Akta in Ligija sta vstali, misleči si, da Poppeja pojde mimo klopi ter se na nju niti ne ozre; toda ona je pred njima obstala ter rekla:

»Akta, kraguljčki, katere si prišla na ikunkulo (na punčko), so bili slabo prišiti; dete je jednega utrgalo ter si ga delo v usta; sreča, da je Lilita zapazila to o pravem času.«

»Odpusti, božanstvena Poppeja,« odvrne Akta, pre-križavši roke na prsih ter pobesivši glavo.

Toda Poppeja je že vprla oči v Ligijo.

»Kdo je ta sužnjica?« je vprašala.

»To ni sužnjica, oboževana Augusta, marveč gojenka Pomponije Grecine ter hči kralja Ligov, katero je on dal Rimljanom v poroštvo.«

»Ali te je prišla obiskat?«

»Ne, Augusta. Ni še dolgo, kar biva v palači.«

»Ali je bila sinoči na gostiji?«

»Bila je, Augusta.«

»Na čegavo privoljenje?«

»Na povelje cesarjevo.«

Po tem razgovoru je ogledala Poppeja še podrobnejše Ligijo, katera je stala pred njo s pobešeno glavo ter le časih radovedno odprla svoje modre oči. Kmalu pa jej pri tem pogledu pokrije lice mrak. Ljubosumna, kakor je bila, je imela neprestano v mislih svoje mičnosti in svojo moč; radi tega pa se je tudi neprestano bala, da je kaka srečna tekmovalka ne bi spodrinila, kakor je spodrinila ona Oktavijo. Zato je tudi vsako lepo lice v palači vzbujalo v njej sum. Z očmi veščaka je pregledala Ligijine črte, ocenila vsako posamičnost njenega lica ter se prestrašila. »To je pravcata vila,« je dejala v duhu. »Venera jo je rodila.« In nakrat se jej je zazdelo, na kar še doslej ni dostikrat pomislila, da je dokaj starejša nego ona. Pri spominu na to se je zgrozila; polastil se je je nemir in bojazen jej je jela rojiti po glavi. »Nemara je Neron ni videl, ali pa, zroč na njo skozi smaragd, njene lepote ni utegnil oceniti. — Toda kaj se zgodi, ako jo sreča po dnevu, pri solnčni svitlobi tako čarobno? A vrhu tega ona ni sužnji-

ca, sicer potomkinja rodu barbarjev, toda vsekakor le kraljeva hči! Neumrljivi bogovi! Ona je enako lepa kakor jaz, toda mlajša! In guba med trepalnicami se jej je še povečala, a oči se jej pod zlatimi trepalnicami hladno zaleskečejo.

Obrnivši se k Ligiji, jo vpraša z navideznim mirom:

»Ali si govorila s cesarjem?«

»Ne, Augusta.«

»Čemu si rajši tukaj nego v Aulovi hiši?«

»Ne bivam tukaj prostovoljno. Petronij je pregovoril cesarja, naj me vzame Pomponiji, — in jaz nisem rada tukaj, gospa!«

»Ali bi se rada vrnila k Pomponiji?«

To vprašanje je izrekla Poppeja z nežnim, mehkejšim glasom, in v Ligijino srce je stopila nadeja.

»Gospa,« je rekla, stegnivši k njej roke, »cesar je obljubil, da me dá za sužnjico Viniciju; toda potegni se ti zá-me ter me vrni Pomponiji.«

»Torej Petronij je pregovoril cesarja, naj te vzame iz Aulove hiše ter te dá Viniciju?«

»Da, gospa! Vinicij namerava še danes poslati služabnike po mene, toda ti, dobrotljiva, imej usmiljenje z menoj.«

Po teh besedah se je pripognila ter, prijemši rob Poppejine obleke, čakala njenega odgovora z utripajočim srcem. Poppeja jo je jasnega lica nekaj časa gledala, končno se zlobno nasmehnila ter rekla:

»Obljubim ti, da še danes postaneš Vinicijeva sužnjica.«

In odšla je nalik krasni, toda zlobni prikazni. Akti in Ligiji je še doletaval na ušesa jok otroka, katerega je bila odnesla črna pestunja.

Ligijine oči se napolne s solzami, toda čez trenutek je prijela Akto za roko ter rekla:

»Vrnive se! Pomoči se je nadejati samo od tam, od koder more priti.«

In vrnili sta se v atrium, ki ga do večera nista zapustili. Ko se je stemnilo ter so prinesli sužnji svetiljke z velikimi plameni, sta bili obe zelo blede. Njun razgovor se je pretrgal vsaki hip. Neprestano sta poslušali, če se mar nihče ne bliža. Ligija je ponavljala neprestano, da bi bila vesela, ako bi se vse zgodilo že danes, dasi jej je žal, da mora zapustiti Akto. Urso jo mora čakati ondi v temi. Njeno dihanje je postalo naglejše ter glasnejše. Akta je grabila v naglici skupaj, kar je mogla, dragotine, zavezuje jih v robec, ter rotila Ligijo, naj ne zavrže tega daru in sredstva k begu. Časih ju je v globoki večerni tišini mamil posluh. Zdelo se jima je, da čujeta za zagrinjalom nekaj šepet, pa zopet oddaljen otroški jok, ali lajanje psov.

Nakrat pa se zagrinjalo v veži brez šuma dvigne in visok, zagorel mož, z licem po osepnicah razoranem, se pojavi nalik duhu v atriju. Ligija na mah spozna Vinicijevega oproščenca, ki je zahajal često v Aulovo hišo.

Akta zakriči, toda Aticin se globoko prikloni ter reče:

»Pozdravljenje božanstveni Ligiji od Marka Vinicija, ki jo že čaka z gostijo v hiši, ozaljšani z zelenjem.«

Dekličja usta obledé kakor kreda.

»Že grem!« mu odvrne.

A za slovo še vroče objame Akto.

X.

Vinicijeva hiša je bila ozaljšana z zelenjem, z mirto in bršljanom, iz katerih so bile narejene zavese po stenah in nad vrati. Stebri so bili opleteni z vinsko trto. V atriju, nad čegar lino je bila razpeta volnena škrlatasta preproga za varstvo pred nočnim hladom, je bilo jasno kakor po dnevu. Tu so viseli svečniki z osmimi ali dvanajstimi svetilkami v podobi dreves, živalij, tičev ali kipov, držečih svetilnice, napolnene z duhtečim oljem, izklesani iz alabastra, mramora, ali vlti iz pozlačene korintijske medi, ne sicer tako sijajni, kakor oni sloveč svetilnik iz templja Apolonovega, ki ga je rabil Neron, toda v vsakem oziru, mojstersko delo.

Nekatere so bile zagrnjene z aleksandrijskim steklom, ali s prozornimi tkaninami iz Indije, rdeče, modre, žolte in vijoličaste barve, tako, da je v vsem atriju bilo vse polno raznobarnih žarkov.

Povsod naokrog se je širila vonjava narde, katere se je bil privadil na vshodu. Ozadje hiše, v katerem so se sprehajali sužnji, moški in ženske, je bilo isto tako jasno osvetljeno. V triklinu je bila pripravljena miza za čvetero ljudij, kajti h gostiji bi imela poleg Vinicija in Ligije prisesti tudi Petronij in Krizotemida.

Vinicij se je ravnal v vsem po Petronijevih besedah, kateri mu je svetoval, naj ne gre po Ligijo sam, marveč naj pošlje po njo Aticina z dovoljenjem, ki ga ima od cesarja, ter jo sprejme v svoji hiši sicer iskreno, toda primerno resno.

»Včeraj si bil pijan«, mu je dejal. »Videl sem te, da si se obnašal kakor nekak kamiñar iz albanskih gor. Ne bodi preveč strasten ter zapomni si dobro, da je sladko zaželeto, toda še slajše biti zaželen.«

Krizotemida je imela v tem oziru svoje posebno mnenje, ki se je od Petronijevega dokaj razlikovalo, toda poslednji, imenujoč jo svojo vestalko in golobico, jej je jel razlagati, kaka razlika mora biti med izurjenim jezdecem v cirku in med mladeničem, ki še le prvič zasede konja.

Na to, obrnivši se k Viniciju, nadaljuje:

»Pridobi si njeno zaupanje, razveseli jo ter bodi nežen do nje! Kaj nerad bi videl otožno gostijo. Prisezi jej, bodisi tudi na Hades, da jo vrneš Pomponiji, potem pa se potrudi za to, da bi jutri raje ostala nego vrnila se k njej«.

Na to je še pristavil, kazaje na Krizotemido: »Že pet let obdelavam to bojazljivo grlico vsak dan več ali manj na ta način, in jaz se ne morem pritoževati o njeni trdosrčnosti«.

Krizotemida ga je udarila s pahljačo iz pavjega perja in rekla: »Kdaj sem se ti protivila, ti satir!«

»Z ozirom na svojega prednika . . . «

Ali nisi klečal pred menoj?«

»Da bi krasil prste tvojih nog z biseri«.

Krizotemida je nehoté pogledala na noge, kjer so res lesketali biserji na prstih, in oba, ona in Petronij, sta se začela smejati. Toda Vinicij se ni brigal za njiju nagajanje. Srce mu je nemirno bilo pod vezanimi oblačili sirskega svečenika, katera si je oblekel za sprejem Ligije.

»Morali so že zapustiti palačo«, je rekel kakor samemu sebi.

»Moralí so že«, je odvrnil Petronij; »med tem ti lahko pripovedujem prerokovanje Apolijona in Tijane ali ono zgodbo Rufinovo, katere nisem končal, zakaj da ne, tega si sam ne morem razložiti«.

No Vinicija so prav tako malo zanimala prorokovanja Apolijonova kakor zgodbe Rufinove. Njegove misli so bile pri Ligiji, in dasi je čutil, da je dostojneje, ako jo počaka doma, nego da bi kakor birič vdrl v palačo, vendar je včasih obžaloval, da ni šel sam po njo, da bi jo prej videl ter sedel k njej v temo nosilnicé«.

Med tem so prinesli sužnjiki trinožnik, ozaljšán z ovnovimi glavami, in bronaste posode z ogljem, na katero so posipali dišave iz mire iz narde.

»Zdaj gredo proti Karinam«, je zaklical Vinicij.

»Ne more več čakati; nemara jim poleti še naproti in jih zgreši«, zakliče Krizotemida.

Vinicij se je smehljal, kakor da mu duh niti ni pričujoč, in dejal: »Nasprotno; jaz počakam«.

Nakrat pa jame težko dihati in gibati nosnice. Petronij pomigne z ramení in reče:

»V njem ni niti za sesterč modrijana in nikdar iz tega Marsovega sina ne napravim človeka«.

Vinicij ga ni slišal.

»Že so na Karinah! ...«

In res so že krenili proti Karinam. Sužnji, imenovani ‚lampadariji‘, so korakali spredaj; drugi, imenovani ‚pedisequi‘, pa so šli ob strani nosilnic. Aticin pa je korakal za njimi, nadzorovaje spreved.

Šli so polagoma, kajti svetilnice v mestu, skoro nerazsvetljenem, so le slabo osvetljevale cesto. Vrhú tega so bile ulice v bližini cesarske palače večinoma prazne;

le tu pa tam si srečal človeka s svetilnico, toda tam dalje je bilo nenavadno živo. Od vseh kotov so dohajali ljudje po trije, štirje skupaj, vsi brez bakelj, vsi v temnih plaščih. Nekateri so šli za sprevedom, pomešaje se med sužnje, drugi pa so v večji tolpi dospeli z nasprotne strani. Nekateri so se zvijali, kakor bi bili pijani. Časih so na ta način ovirali spreved, da so lampadariji klicali:

»Prostor za plemenitega tribuna Marka Vinicija!«

Ligija je skozi odgrnen zastor videla one temne čete ter se je jela strahu tresti. Polastila se je je bojazen in nadeja. »To je on. To je Urso in kristijanje. Torej se to zgodi že sedaj!« je dejala z drhtečimi ustnicami. »O Kristus, pomagaj! O Kristus, reši me!«

Toda tudi Aticin, ki se iz početka ni zmenil za ono živahno množico, se je jel končno vznemirjati. Bilo je v tem nekaj čudnega. Lampadariji so morali čimdalje pogostoma klicati: »Prostor za nosila plemenitega tribuna.« Od strani so se jeli nepoznani ljudje riniti k nosilnicam, da je Aticin zapovedal sužnjikom, naj jih zapodé s palico.

Nakrat se oglasi spredaj krič, ob enem tudi pogasnejo luči; okrog nosilnic nastane trušč in pretep.

Aticin je hitro sprevidel vse; to je bil napad.

Spoznavši to, se je prestrašil. Vsem je bilo znano, da se je cesar pogostoma radi zabave rad klatil med Augustijanci; na Suburi in iz drugih delov mesta je bilo znano, da je časih prinesel iz ponočnih izletov domu bule in rane, toda kdor se je temu branil, je bil obsojen k smrti, naj si je bil tudi senator. Hiša vigilov, kateri bi morali stražiti mesto, ni bila preveč oddaljena, toda straža se je v podobnih slučajih delala, kakor bi bila gluha in slepa.

Okrog nosilnice je vrelo. Ljudje so se borili, topli, metali ter teptali drug drugega. Aticinu šine v glavo misel, da mora pred vsem drugim rešiti Ligijo in sebe, ostalo pa prepustiti usodi. Dvignivši jo iz nosilnic, je hotel zginiti ž njo v temi.

Toda Ligija jame klicati:

»Urso! Urso!«

Na sebi je imela belo bleko, lahko jo je bilo slišati. Aticin vrže na njo z drugo prosto roko svoj plašč, kar mu v tem hipu strašna roka stisne grlo in na glavo mu pade druga, enako težka! Padel je takoj na tla, kakor vol, udarjen s kijem pred Jupiterjevim oltarjem.

Sužnji so ležali večinoma na tleh, ali pa so se skušali rešiti z begom, zaletavajoči se v temi ob obzidje. Na mestu pretepa so ostale samo razbite nosilnice. Urso je nesel Ligijo k Suburi, njegovi tovariši so pohiteli za njim ter se razkropili na poti.

Sužnji so se jeli pred Vinicijevo hišo zbirati in posvetovati. Bali so se, vrniti se. Po kratkem posvetovanju so se vrnili na mesto, kjer so bili napadeni. Našli so nekoliko mrličev in med njimi tudi Aticina. Še je dihal, toda po krču, ki ga je popadel, se je stegnil ter nepremično obležal.

Dvignili so ga, odnesli ter obstali ž njim pred vrati. Bilo je treba naznaniti gospodarju, kaj se je zgodilo.

»Gulo naj to pove«, je jelo šepetati nekoliko glasov, »kri mu teče, kakor nam po licu, in gospodar ga ima rad. Gulo je bil pred njim varnejši nego kdo drugi.«

German Gulo, stari suženj, ki je nekdaj pestoval Vinicija in katerega je ta podedoval po materi, Petronijeve sestre, je dejal:

»Jaz mu to naznanim, toda pojdimo vsi, da ná-me samega ne pade njegova jeza.«

Vinicij je bil že močno nestrpljiv. Petronij in Krizotemida sta se mu posmehovala, toda on je hodil z urnimi koraki po atriju, ponavljáje:

»Že morajo biti tukaj! Že morajo biti tukaj!«

Hotel je že oditi, toda oba sta ga pridrževala.

Toda nakrat se v veži oglasé koraki in v atrium truščema priropočejo sužnji ter, obstavši poleg stene, dvignejo roke kvišku in ponavljajo stokaje:

»Aaaa! — aa!«

Vinicij skoči k njim.

»Kje je Ligija?« zakliče s strašnim glasom.

»Aaaa! — aa!«

Gulo stopi naprej s svojim krvavim licem ter zakliče urno in žalostno:

»Glej, kri, gospodar, branili smo se! Glej, kri! Naša kri!« Toda ni mogel končati, kar je hotel reči, kajti Vinicij pograbi bronast svečnik ter ga z jednim mahljajem ubije. Na to se prime z rokama za glavo, puli si lase ter ponavlja hropeče:

»Me miserum! Me miserum!«

Lice mu postane zasanelo, oči mu otrpnejo in pena se mu prikaže na ustih.

»Brezovke!« zakliče z nečloveškim glasom.

»Gospod! Aaaa!... imej usmiljenje!« prosijo sužnji. Petronij vstane in na licu se mu pojavi nevolja.

»Pojdi Krizotemida,« reče; »ako hočeš gledati meso, pa ti dam odpreti na Karinah mesnico.«

Po teh besedah odide iz atrija in kmalu se je po vsej hiši, ozaljšani z zelenjem ter pripravljeni za gostijo, razlegalo stokanje in žvižganje brezovk, ki je trajalo skoro do jutra.

XI.

To noč Vinicij ni šel počivat. Po Petronijevem odhodu, ko stokanje tepenih sužnjev ni moglo ukrotiti njegovih bolečin niti njegove besnote, je zbral skupaj druge služabnike ter, stopivši jim na čelo, šel v pozni noči iskat Ligijo. Preiskali so eskvilinski oddelek mesta, potem Suburo, Vicus Skeleratus in vse bližnje kote. Na to je šel okrog kapitola, dospel čez Fabricijev most na otok in preiskal oddelek mesta za Tiberu.

Toda to je bila gonja brez smotra, kajti niti sam ni imel nadeje, da bi našel Ligijo. Iskal jo je le radi tega, da kako tako prebije to grozno noč. Vrnil se je domu šele ob svitu, ko so jeli dohajati v mesto že vozovi in mule prekupcev ter so peki že odprli prodajalnice. Vrnivši se, je zapovedal odnesti Gulovo truplo, katerega se doslej nihče ni smel dotakniti; na to je zapovedal one sužnje, katerim je bila Ligija odvzeta, poslati v delavnice na svojih posestvih, kar je bila kazen hujša od smrti.

Konečno se je vrgel na ležišče v atriju ter razburjen premišljeval, na kak način bi poiskal ter se polastil Ligije.

Odreči se je, zgubiti jo, ne zagledati je več, se mu je zdelo povsem nemogoče, in pri samem spominu na to se ga je polaščevala blaznost. Svojeglavna nprav mladega vojaka je prvič v življenju naletela na oviro, na drugo ne-

zdrobljeno voljo, ter iz početka nikakor ni mogel pojmiti, kako je to mogoče, da si kdo drzne ovirati njegove želje. Vinicij bi bil poprej pripravljen, dopustiti, da bi se svet in mesto zasulo v razvaline, nego da bi ne imel doseči tega, kar je hotel. Bil mu je odvzet čar razkošja skoro izpred ust; zdelo se mu je torej, da se je tu zgodilo nekaj, kar kliče po maščevanju k pravici božji in človeški.

Pred vsem drugim ni smel ter ni mogel pomiriti se z usodo, kajti po ničemur ni tako koprnel kakor po Ligiji. Zdelo se mu je, da ne more živeti brez nje. Ni si znal odgovoriti, kaj bo delal brez nje jutri, kako bo prestajal naslednje dneve. Časih se ga je pollaščevala jeza, ki se je bližala že znorelosti. Hotel jo je imeti za to, da bi jo mogel biti, da bi jo mogel vleči za lase, privleči jo do kubikula ter radovati se nad njeno nesrečo; takoj pa se ga je polastilo grozno koprnenje po njenem glasu, po njeni postavi, po njenih očeh, in čutil je, da bi se jej rad zgrudil k nogam. Klical jo je, grizel si roke ter stiskal si glavo z rokami. Končno je povsem onemogel; ni mogel niti misliti več, kako bi se je polastil.

Po glavi so mu rojila tisočera sredstva, toda jedno bolj bedasto od drugega. Končno si je domislil, da mu je nihče drugi ni prestrigel nego Aulo, ali da vsaj on mora vedeti, kje se Ligija sedaj skriva. In vstal je, hoteč zdirjati v Aulovo hišo. Ako mu je ne dajo, ako se ne zboje njegovih groženj, pa pojde k cesarju; ker zatoži starega poveljnika nepokornosti, dobi njegovo obsodbo na smrt, poprej pa ga že z mukami prisili, da pove, kje je Ligija.

Tudi takrat, ako mu jo dajo prostovoljno, ne opusti maščevanja. Resnica, sprejeli so ga v svojo hišo ter ga oskrbovali, toda to ne pomeni nič. Ta jedina krivica ga

oproščuje vsake hvaležnosti. In maščevanja željna, trda njegova duša se je jela že radovati pri pomisleku na obup Pomponije Grecine, kadar prinese centurij staremu Aulu obsodbo na smrt. Bil je že zagotovljen, da jo dobi, ako mu Petronij pomaga. Sicer pa tudi cesar ne odreče ničesar svojim augustijancem, samo ako nima do prosilca nikake osobne mržnje.

Nakrat pa mu srce skoro prestane vtripati pri pomisleku na grozno slutnjo.

»Kaj potem, ako mu je odvzel Ligijo sam cesar?«

Splošno znano je bilo, da si je cesar večkrat po noči preganjal dolgčas s klatenjem po mestu. Petronij mu je večkrat tovarišil na teh zabavah. Poglavitni njih namen je bil: loviti ženske ter metati jih na vojaškem plašču tako dolgo v zrak, da so omedlele.

Neron je imenoval one pohode »lov na bisere«, kajti včasih se je pripetilo, da je bil v oddaljenih predmestjih med revnim prebivalstvom vlovljen pravcati biser. Tedaj se je spremenilo — metanje na vojaškem plašču — v pravo zaplembo bisera; poslana je bila na Palatin, ali na nekako izmed številnih cesarjevih vil, ali pa jo je podaril Neron kakemu svojih tovarišev. Tako se je utegnilo zgoditi tudi z Ligijo. Cesar si jo je ogledal na gostiji, in Vinicij ni niti za trenutek dvomil, da jo je moral spoznati za najlepšo izmed žensk, katere je doslej videl. Ni moglo biti drugače. Gotovo. Neron jo je imel pri sebi na Palatinu ter jo je mogel odkrito pridržati. Toda prav je imel Petronij, ko je rekel: Cesar nima dovolj poguma do zločinov in to, kar bi lahko storil javno, je storil rajše skrivoma. K temu bi ga utegnila pripraviti bojazen pred Poppejo. Viniciju je šinilo v glavo, da Aulovi bi si ne drznili, vzeti mu z na-

siljem deklice, katero mu je daroval cesar. Kdo bi se torej drznil kaj takega? Nemara oni orjaški Lig, ki si je drznil stopiti v triklinij ter jo je na rokah odnesel od gostije? Toda kam bi jo skril? Kam bi jo mogel odpeljati? Ne, suženj bi si ne drznil kaj takega. Radi tega ni storil tega nihče drugi nego cesar.

Pri tej misli se je Viniciju stemnilo pred očmi in kapljice znoja so mu pokrile čelo.

V tem slučaju bi bila Ligija izgubljena za zmerom. Iz vseh drugih rok bi bilo mogoče, izpuliti jo, samo ne iz teh. Sedaj je z večjo pravico nego prej smel ponavljati: »Vae misero mihi!« V domišljiji je že videl Ligijo v Neronovem naročju ter sedaj prvič v svojem življenju razumel, da so na svetu občutki, katerih človek niti ne more prenesti. Še le sedaj je spoznal, kako jo je ljubil. Kakor se vtapljajočemu človeku pojavi pred očmi vse njegovo življenje, tako se je spomnil tudi Vinicij vseh trenutkov, katere je preživel z Ligijo. Videl jo je, slišal je vsako njeno besedo. Videl jo je pri vodometu, videl v Aulovi hiši in na gostiji.

Čutil jo je znovič blizu poleg sebe, čutil vonjavo njenih las, toploto njenega telesa, razkošje poljubov, s katerimi je pokril po gostiji nedolžna njena usta. Imel jo je pred seboj stokrat krasnejšo, sladkejšo, zaželjivo in izbrano med vsemi umrljivimi ljudmi in vsemi božanstvi.

In pri misli, da vse to, kar se mu je tako zarilo do srca, kar mu je prešlo v njegovo kri ter postalo njegovo življenje, je utegnil pograbit Neron, polastila se ga je taka mučna boleost, da bi bil najrajše butal z glavo ob steno, dokler bi se mu ne razletela. Čutil je, da bi mogel zblazneti, da, da bi povsem gotovo zblaznel, ker bi se ne mogel maščevati. Kakor se mu je zdelo poprej, da bi brez

Ligije ne mogel živeti, tako je vedel sedaj, da bi ne mogel umreti, dokler se ne maščuje.... Ta jedina misel mu je povzročala olajšavo. »Jaz bom tvoj Kassij Kereon!« je ponavljal, mislé na Nerona.

Čez trenutek je zgrabil s pestjo prsti iz cvetličnih loncev, stoječih okrog krnice, ter izrekel grozno prisego. Erebu, Hekati in domačim bogovom v zagotovilo, da maščevanje tudi izvrši.

In odleglo mu je. Imel je vsaj čemu živeti ter s čem prebiti dneve in noči. Potem, popustivši nakano, da čim najpoprej poišče Aula, se je dal odnesti na Palatin. Ako ga ne spusté k cesarju, ali ako ga vprašajo, če nima mar pri sebi orožja — mislil si je — pa mu bo to dokaz, da je ugrabil Ligijo cesar. Orožja vendar ni vzel seboj. Postal je sicer ves zbehan, toda kakor ljudje, ukvarjajoči se z jedino mislijo, si je dobro ohranil zavest, kadar je šlo za maščevanje. Bal se je, da bi mu ne ušlo. Radi tega je hotel najpoprej govoriti z Akto; slutil je, da od nje poizve resnico. Časih mu je šinila v glavo celo nadeja, da nemara zagleda Ligijo, in te misli se je držal. Nemara jo je cesar ujel, ne vedé, koga je ujel, in danes mu jo vrne. Toda v kratkem je zavrgel to misel. Ako bi mu jo bili hoteli poslati, bi bili to storili že včeraj. Akta jedina mu je mogla pojasniti vse; njo je treba najpoprej poiskati.

Ko je prišel do takega sklepa, je zapovedal sužnjem, naj se požurijo. Potoma je premišljeval o Ligiji in o maščevanju. Slišal je, da duhovniki egiptovske boginje Pahte umejo poslati bolezen, na kogar hočejo, ter si umislil, poizvedeti od njih, na kak način to storé.

Na vshodu so mu tudi rekli, da židje umejo nekako zaklinjanje, s pomočjo katerega se pokrije sovražnikovo

telo z vredí. Med sužnji doma je imel nekoliko židov; sklenil je torej, da takoj, ko se vrne domu, jih da mučiti, dokler mu ne razodenejo te svoje tajnosti. Z največjim razkošjem je mislil na rimski kratki meč, kateri odpre vrelec krvi, takšen, kakoršen je odprl rano Kaja Kaligule, pustivši neizbrisljive sledove na stebrih portika.

Sedaj je bil pripravljen, pomoriti vse, kar je bilo živega v Rimu, in ako bi mu bogovi osvete rekli, da pomro vsi ljudje, izvzemši njega in Ligijo, bi bil tudi v to privolil.

Pri vratih se je trudil, kolikor mu je bilo mogoče, ostati hladnokrven. Pri pogledu na pretorijansko stražo si je domislil, da najmanjša ovira od njene strani mu bo dokaz, da se nahaja Ligija po volji cesarjevi zopet v palači,

Prvi centurij se mu je prijateljski nasmehnil. Stopivši nekoliko korakov naprej, je dejal:

»Pozdravljen, plemeniti tribun! Ako želiš, pokloniti se cesarju, nisi izbral za to primerneга časa, ker ne vem, če ti bo mogoče, ga videti.«

»Kaj se je zgodilo?« vpraša Vinicij.

»Drobna božanstvena Augusta je včeraj nenadoma zbolela. Cesar in Poppeja sta pri njej v družbi zdravnikov, sklicanih skupaj iz vsega mesta.«

To je bil važen dogodek. Cesar je od sreče skoraj obnorel, ko se mu je rodila hčerka in sprejel jo je z nadčloveškim veseljem. Poprej pa je še senat na najslavnejši način priporočil Poppejo bogovom. V Antiju, kjer se je dete rodilo, so se priredile sijajne igre ter se je postavil tempel obema Fortunama. Neron, ki v ničemur ni znal ohraniti mere, je takisto brez mere ljubil to dete. Pa tudi Poppeji je bilo to dete drago, bodisi le radi tega, da je

utrjevalo njeno stališče ter je radi njega bil njen upliv nepremagljiv.

Od zdravja in od življenja drobne Auguste je mogla biti odvisna vsa država, toda Vinicij je bil zamišljen v lastno zadevo, v lastno ljubezen, da se ni dosti zmenil za centurijevo novico in odvrnil:

»Hočem samo videti Akto.«

Po teh besedah odide skozi vrata.

Toda Akta je tudi imela opraviti pri otroku, in moral je dolgo čakati na njo. Prišla je še le o poludne vsa utrujena in bleda. Pri pogledu na Vinicija je še huje obledela.

»Akta!« je zaklical, zgrabivši jo za roko in privlekši jo na sredo atrija, »kje je Ligija?«

»Hotela sem tebe vprašati po njej«, mu odvrne Akta z očitanjem v pogledu.

A on, dasi se je bil namenil, poizvedeti vse mirno od nje, se znovič prime obupno za glavo, in raz lica mu odseva boleost in jeza.

»Nimam je. Ugrabili so mi jo potoma.«

Čez nekaj časa, ko se je nekoliko streznil, približavši svoje lice k Aktinemu licu, reče škripaje z zobmi:

»Akta!... Ako ti je drago življenje ter nočeš biti vzrok nesreče, katere se niti ne moreš predočiti, povej mi resno: ali je ni ugrabil cesar?«

»Cesar ni odšel včeraj iz palače.«

»Pri senci tvoje matere, pri vseh bogovih te rotim: ali ni v palači?«

»Pri senci svoje matere te zagotavljam, da ona ni v palači in cesar ti je ni odvezel. Včeraj je zbolela mala Augusta in cesar se ni ganil od zibelke.«

Vinicij se oddahne. To, kar se mu je zdelo najgroznejše, mu je jenjalo groziti.

»Nu«, reče, sedé na klopi ter stiskáje pesti, »pa so mi jo ugrabili Aulovi. — Gorjé jim!«

»Aulo Plaucij je bil danes zarana tukaj. Nisva se mogla srečati, ker sem imela opraviti pri otroku, toda popraševal je po Ligiji Epafrodito in druge cesarjeve služabnike. Predno je odšel, je rekel, da še pride, ker hoče govoriti z menoj.«

»Hotel je odvrniti od sebe sum. Ako bi ne bil vedel, kaj se je zgodilo z Ligijo, bi jo bil prišel iskat v mojo hišo.«

»Pustil mi je nekoliko besed na tablici, iz katerih razvidiš, da je vedel, da je bila Ligija na tvojo in Petronijevo željo odvedena v hišo cesarjevo. Mislil pa si je, da ti jo pošljejo danes zarana ter je tudi bil danes pri tebi in tam so mu povedali, kaj se je zgodilo.«

Po teh besedah je šla v kubikul ter se čez malo časa vrnila s tablico, katero jej je pustil Aulo.

Vinicij jo je prečital ter umolknil. Akta mu je zrla v obraz, kakor bi hotela čitati v njem, ter čez nekaj časa rekla:

»Ne, Marko. Zgodilo se je, kar je Ligija sama hotela.«

»Ti si vedela, da je hotela zbežati!« zahrumi Vinicij.

Toda Akta ga pogledala s svojimi kalnimi očmi zelo strogo.

»Vedela sem, da noče biti tvoja priležnica.«

»A kaj pa si bila ti vse svoje življenje?«

»Jaz pa sem bila poprej sužnjica.«

Vinicij se ni nehal razburjati. Cesar mu je daroval Ligijo, torej mu ni treba povpraševati, kaj je bila poprej.

Poišče jo, ko bi bila tudi skrita pod zemljo ter stori ž njo vse, kar bo sam hotel. Tako je! Ona bo njegova priležnica. Zapove jo preteptsti, kolikokrat se mu bo ljubilo. Ako mu bo nasprotovala, dá jo poslednjemu od svojih sužnjev, ali pa jo prisili, da mu bo gonila ročni mlin na njegovem zemljišču v Afriki.

Sedaj jo pojde iskat in najde jo sam radi tega, da jo kaznuje, ukroti in spokori.

In razburjeva je se čedalje huje, je že kar besnel, tako, da je spoznala Akta, da on obeta veliko več nego more izvršiti in da iz njega govori srd in muka. Z duševnimi njegovimi mukami bi imela še sočutje, toda prekoračena mera srda je izcrpala njeno potrpežljivost, in radi tega je vprašala, kaj prav za prav hoče od nje.

Vinicij jej ni mogel takoj odgovoriti. Prišel je k njej radi tega, ker si je mislil, da mu ona poda kako poročilo; sicer pa je prav za prav prišel le k cesarju, in ker ni mogel govoriti ž njim, je zašel k njej. Ligija je nasprotovala z begom cesarjevi volji, torej ga on poprosi, naj cesar zapove, iskati jo po vseih mestu, po vsej državi, ko bi bilo treba uporabiti za to vse legije ter pokukati v vsako koč. Petronij gotovo podpre njegovo prošnjo, in iskanje se počne že danes.

»Čuvaj se, da je ne zgubiš za zmerom, ako jo najdejo na povelje cesarjevo,« mu odvrne Akta.

Vinicij nagubanči čelo.

»Kaj to pomenja?« vpraša.

»Čuj me, Marko! Včeraj sva bili z Ligijo na vrtu, kjer sve srečali Poppejo in ž njo vred drobno Augusto, katero je nesla zamorka Lilita. Zvečer je dete zbolelo in

Lilita trdi, da je dobilo uroke, in sicer od one tujke, katero so srečali na vrtu.

Ako dete ozdravi, se sicer to pozabi; ako pa ne ozdravi, zatoži Poppeja Ligijo kot čarovnico, in kadar jo najdejo, ne bo več rešitve za njo.«

Na to nastane trenutek molčanja. Potem se oglasi Vinicij:

»Mogoče je, da jo je urekla; tudi mene je urekla.«

»Lilita trdi, da je dete takoj začelo jokati, ko je je nesla mimo naju. In res se je jokalo. Gotovo so že bolno odnesli na vrt. Marko, išči jo sam, kjer hočeš, toda dokler mala Augusta ne bo zdrava, ne govori o njej s cesarjem, kajti s tem naprtiš na njo Poppejino maščevanje. Dovolj se je že najokala revica radi tebe; naj sedaj vsi bogovi čuvajo njeno glavo.«

»Ti jo ljubiš, Akta«? jo vpraša Vinicij pikro.

V očeh oproščenke se prikažejo solze.

»Da, ljubim jo.«

»Ker ti ni poplačala ljubezni s sovraštvom kakor meni.«

Akta ga je gledala za trenutek, kakor bi omahovala, ali kakor bi hotela spoznati, ako je govoril ž njo odkritosrčno.

»Strasten in slep človek! Ona te je ljubila!«

Vinicij poskoči po teh besedah kakor blazen. Laž! Sovražila ga je. Kako more to Akta vedeti? Ali jej je mar priznala to Ligija sama?

Kaka je taka ljubezen, katera si rajše izbira prognanstvo, sramoto, revščino, negotovost, doživeti jutrišnji dan in nemara celo bedno smrt, nego pa ovenčano hišo, v kateri jo čaka ljubljeni mož z gostijo? Bolje bi bilo, da ne bi

slišal takih besed, ki ga naravnost delajo blaznega. Ne bil bi dal tega dekleta za vse zaklade sveta, — ona pa je zbežala. Kaka ljubezen je ta, katera se boji razkošja ter rodi bolest? Kdo naj to razume? Kdo to pojmi? Ako bi ne imel nadeje, da jo najde, porinil bi si meč v srce. Bili so trenutki v Aulovi hiši, ko je verjel sam v svojo srečo, toda sedaj vé, da ga je sovražila, ga sovraži ter umre s sovraštvom do njega v svojem srcu.

Toda Akta, dasi bojazljiva in nežna, ga razjarjenega pokrega: Koliko si je prizadeval, da si jo pridobi? Namesto, da bi se poklonil Aulu in Pomponiji ter ju prosil za njeno roko, jo je po tihotapsko zvabil od nju. Hotel je imeti iz nje ne ženo, marveč priležnico, njo, gojenko vrle hiše, kraljevo hči. Pripeljal jo je v hišo zločinstva in sramote, omadeževal njene nedolžne oči s pogledom na ostudno gostijo, ravnal ž njo kakor s kako nesramnico. Ali se je mar spomnil, kaj je njej Aulova hiša, kaj Pomponija Grecina, ki je odgojila Ligijo? Mar ni dovolj pameten, da bi uganil, da so te ženske drugačne nego Nigida, nego Kalvija Krispinila, nego Poppeja, nego vse te, katere vidi v cesarjevi hiši? Ali mar, zagledavši Ligijo, ni takoj razumel, da je to čednostna deva, katera si rajše izbere smrt nego sramoto? Mar ne vé, da ona časti bogove, čistejše in boljše nego je brezsramna Venera, ali nego Isis, katero časté razbrzdane Rimljanke? Ne! Ligija jej ni priznala ničesar, toda rekla je, da pričakuje rešitev od Vinicija; opojilo jo je upanje, da jej izprosi od cesarja, da se sme vrniti nazaj k Pomponiji. Ko je to pripovedovala, je zardela pri tem kakor deklica, katera ljubi in upa. Njeno srce je bilo zanj, toda on sam jo je osupil, razburil in razžalil; naj jo torej išče sedaj s pomočjo cesarjevih vojakov, toda naj tudi

pomni, ako pade na njo sum, ako umre Poppejino dete, da je njena smrt neodvrnljiva.

Vinicijevo jezo je jelo premagovati močno ganutje. Novica, da ga je ljubila Ligija, ga je pretresla do dna duše. Spomnil se je, kako je poslušala na Aulovem vrtu njegove besede z rdečico na licu ter z iskrečimi očmi. Zdelo se mu je, da ga je takrat zares začela ljubiti, in nakrat se ga polasté pri spominu na to občutki sreče, stokrat večje, nego je bila ona, po kateri je koprnel. Pomislil je, da bi jo mogel imeti v hiši poslušno in ljubečo, ki bi bila namazala njegova vrata z volčjo mastjo ter kakor žena njegova sedela pri njegovem ognjišču. Bil bi slišal iz njenih ust svete besede: »Kjer si ti, Kaj, ondi sem tudi jaz, Kaja,« in bila bi njegova za vedno. — — — Čemu ni ravnal tako?

Saj je bil celo pripravljen k temu. A sedaj je nima več ter je ne more najti, in ko bi jo tudi našel — utegne jo s tem ugonobiti; ko bi je tudi ne ugonobil, ne bo ga hotela niti ona, niti Aulovi. Vsled jeze so še mu ježili lasje na glavi, toda njegova jeza se sedaj ni obračala več proti Aulovim, niti proti Ligiji, marveč proti Petroniju. On je bil vsega kriv. Ko bi ne bilo Petronija, ne bilo bi treba Ligiji zbežati, bila bi njegova nevesta, in nobena nevarnost bi ne visela nad njeno drago glavico. Sedaj pa se je že zgodilo; brezvspešno je popravljati to, kar se ne dá popraviti.

»Prepozno!«

Zdelo se mu je, da se je odprlo pred njegovimi nogami brezno. Ni vedel, kaj ima početi, kaj storiti, kam iti. Akta je ponovila kot odmev besedo »prepozno«, ki se je glasila iz tujih ust kakor obsodba na smrt. Vedel je jedino to, da mora najti Ligijo, kajti drugače se zgodi ž njim kaj groznega.

Ogrnivši se mehanično s toga, je hotel že oditi, ne da bi se bil poslovil pri Akti, kar se nakrat odgrne pred njim preproga, ki loči vežo od atrija, ter nakrat zagleda pred seboj tugujočo Pomponijo Grecino.

Očividno je tudi ona izvedela, da je zginila Ligija, in misleča si, da ona lože nego Aulo poizve kaj o tem od Akte, je prišla k njej po novice. Ker je srečala Vinicija, je obrnila proti njemu svojo drobno, blede lice ter rekla čez trenutek:

»Bog ti naj odpusti, Marko, krivico, katero si storil nam in Ligiji.«

Vinicij je stal z nagubanim čelom, z občutkom nesreče in krivde, toda ni razumel, kako bi mu Bog imel in mogel to odpustiti, in čemu mu je Pomponija govorila o odpuščanju, ko bi imela govoriti le o maščevanju.

Konečno je odšel z glavo brez sveta, polno težkih mislij, velikih skrbij in otrpnelosti.

Na dvorišču in pod galerijami so se porjavale nemirno tolpe ljudi.

Med sužnji iz palače so se gnetli vitezi in senatorji, ki so prišli povpraševati po zdravju male Auguste ter so ob enem hoteli, pokazati se v palači in tako razodeti svojo skrb, bodisi tudi le zgolj cesarjevim sužnjem.

Novica o bolezni 'božanstvenega' deteta se je urno raznesla, kajti pri vratih so se prikazovale neprestano nove postave in zunaj je bilo videti celo množico. Nekateri iz prišlecev, videči, da je Vinicij odšel iz palače, so ga povpraševali po novicah, toda on, ne odgovarjaje na vprašanja, je šel dalje, dokler ga Petronij, ki je tudi prišel po novice, ni ustavil.

Vinicij bi se bil pri pogledu nanj brezdvomno zopet razjaril ter storil v cesarjevi palači kaj groznega, ako bi ne bil odhajal baš od Akte ves potr, onemogel in uničen, da ga je za trenutek zapustila celo prirojena mu vročevrvnost.

Odrinil je Petronija ter hotel iti dalje, toda ta ga je ustavil posiloma.

»Kako se ima božanstvena Augusta?« ga je vprašal.

Toda to nasilje je razburilo znovič Vinicija ter ga zelo razžalilo.

»Naj pogoltne peklo njo in to hišo!« je odgovoril, škripáje z zobmi.

»Molči — nesrečnež!« reče Petronij ter, ozrši se okrog, urno dodá:

»Ako hočeš izvedeti kaj o Ligiji, pojdi z menoj! Ne, tukaj ne povem nič. Pojdi z menoj, povem ti, česar se spominjam, v nosilnicah.«

In objemši mladega moža, ga urno odvede iz palače.

Za to mu je tudi bilo poglavitno mar, ker ni imel nikakih poročil. Kot človek, ki je rad svetoval ter je navzlic včerajšnjemu ogorčenju imel vendar mnogo sočutja z Vinicijem, in čuteč se ob enem odgovornega za vse, kar se je pripetilo, si je nekaj domislil, in ko sta sedla v nosilnice, je dejal:

»Pri vseh vratih sem nastavljal svoje sužnje, da stojé na straži, ter jim dal temeljit popis dekleta in tega orjaka, ki jo je odnesel od cesarjeve gostije. Ni dvoma, da jo je nam on izpulil. Čuj me! Mogoče, da jo namerava Aulo skriti kje na deželi, in v tem slučaju bomo vsaj vedeli, na katero stran jo je odpeljal. Ako je pri vratih ne zapazijo,

bo nam to dokaz, da je ostala v mestu, in še danes jo začnemo iskati.«

»Aulovi ne vedo, kje se nahaja,« odvrne Vinicij.

»Ali si prepričan o tem?«

»Videl sem Pomponijo. Tudi ona jo išče.«

»Včeraj ni mogla oditi iz mesta, kajti vrata so bila zaprta. Dva moja služabnika stražita pri vsakih vratih. Jeden ima oditi za Ligijo in za orjakom, drugi pa se takoj vrniti, da nam naznani, kam sta odšla.«

»Ako je še v mestu, jo najdemo, kakor tudi onega Liga, katerega je po sledu lahko spoznati. Srečen si, da ti je ni pograbil cesar in da se to ni zgodilo, to ti morem zagotoviti, kajti na Palatinu nimajo zá-me nikakih tajnostij.«

Toda Vinicij, prevzet več od žalosti nego jeze, je s pretrganim glasom, z razčiljem začel praviti Petroniju, kaj je slišal od Akte, kaka nova nevarnost grozi Ligiji, nevarnost tako grozna, da bo treba ubeženko skrbno skriti pred Poppejo, ako se sploh najde njeno skrivališče. Na to je trpko oštel Petronija za njegov svet.

Ako bi ne bilo Petronija, bi bilo vse drugače. Ligija bi ostala pri Aulovih, in Vinicij bi se lahko shajal ž njo vsaki dan ter bil pri tem srečnejši nego cesar. In ker se je dal premagati občutkom, se je pri tem čimdalje bolj razgreval, da so mu končno od žalosti in jeze jele solze kapati iz očíj.

Petronij, ki se ni nadejal, da bi mladi mož mogel biti tako zaljubljen, ter videvši solze obupa v njegovih očeh, si je rekel v duhu:

»O močna gospa otoka Cipra, ti jedina kraljuješ nad bogovi in ljudmi!«

XII.

Ko sta stopila pred Petronijevo hišo iz nosilnic, jima naznani nadzornik atrija, da se še ni vrnil nikdo onih sužnjev, katere je poslal k vratom. »Atriensis« jim je naročil, naj še podvojijo pozornost, ter jim zažugal, da bo vsakdo hudo tepen, kdor ne bo pazil dovolj na one, ki odhajajo iz mesta.

»Glej,« je dejal Petronij, »brezdvomno sta še v mestu, in ako je tako, pa ju najdemo. Naroči pa tudi ti svojim ljudem, naj gredo stražit vrata, zlasti onim, katere si bil poslal po Ligijo; ti jo lože spoznajo.«

»Zapovedal sem, naj jih pošljejo na zemljišča na deželo,« reče Vinicij; »sedaj pa prekličem to zapoved ter naročim, naj gredo k vratom.«

In zapisavši nekoliko besed na tablico, z voskom prevlečeno, jo dá Petroniju, kateri jo pošlje takoj v Vinicijevo hišo.

Na to odideta v notranji portik ter, vsedši se na marmornato klop, jameta se razgovarjati.

Zlatolasa Eunika in Iras jima prineseta pod noge bronaste podnožnike in potem, vstopivši se poleg stolov, jima nalivata vino v čaše iz krasnih ozkovratnih vrčev, katere so dobivali Rimljani iz Volaterra in Cecine.

»Ali imaš med svojimi ljudmi katerega, ki bi poznal onega orjaškega Liga?« vpraša Petronij.

»Poznala sta ga Atacin in Gulo. Toda Atacin je padel včeraj pri nosilnicah, Gula pa sem ubil sam.«

»Pomilujem ga,« reče Petronij. »On ni nosil samo tebe, marveč tudi mene na rokah.«

»Hotel sem ga že oprostiti,« odvrne Vinicij, »toda kaj za to? Govoriva rajše o Ligiji. Rim, to je morje.«

»Saj biseri se love v morju. Gotovo jo najdemo, ako ne danes, pa jutri, toda najdemo jo. Oštevaš me sedaj, da sem ti svetoval, uporabiti uprav to sredstvo; toda sredstvo je bilo samo na sebi dobro; slabo je postalo še le takrat, ko se je obrnilo na slabo. Saj si čul od samega Aula, da se namerava z vso rodbino preseliti v Sicilijo. Tako bi bila deklica isto tako daleč od tebe.«

»Bil bi šel za njo,« odvrne Vinicij, »in Ligija bi bila popolnoma varna. Saj sedaj, ako ono dete umre, bo Poppeja ne le sama verjela, marveč celo cesarja prepriča o tem, da je otrokovo smrt zakrivila Ligija.«

»Tako je. To me je tudi vznemirilo. Toda deklica utegne ozdraviti. Pa ko bi tudi umrla, najde se kako sredstvo.«

Petronij se nekoliko zamisli, potem nadaljuje:

»Poppeja je po svojem veroizpovedanju povsem enaka židom. Ona veruje v zlobne duhove. Cesar je kaj babjeveren. Ako razširiva novico, da so Ligijo odnesli hudi duhovi, najde ta novica take, ki jej bodo verjeli, zlasti radi tega, ker je ni ugrabil cesar, niti Aulo Plaucij, in ker je izginila v resnici na tajnosten način. Lig sam ni bil zmožen, to izvršiti, ter bi moral imeti pomoč; kje pa naj reven suženj nabere v enem dnevu toliko ljudij?«

»Sužnji se podpirajo vzajemno v vsem Rimu.«

»Pa to poplašajo s krvjo. Da, tudi to je znano, da na tvoje sužnje pade odgovornost in kazen. Ako jim razodeneš misel o zlih duhovih, ti takoj pritrdijo, da so jih videli na lastne oči, kajti to jim bo služilo v opravičenje. Ako vprašaš katerega za poskušnjo, ali je mar videl kako

so jo nesli v ozračje, pa ti pri Jupitru priseže, da je bilo tako.«

Vinicij, ki je bil isto tako babjeveren, pogleda Petronija močno vznemirjen.

»Ako Ursus ni mogel dobiti ljudij na pomoč, in ako sam jedini ni mogel odnesti Ligije, kdo jo je torej odnesel?«

Petronij se nasmehne.

»Vidiš,« reče, »verjamejo nama, saj še skoro ti na pol verjameš. Takšen je svet, ki se smeje bogovom. Verjamejo nama ter je ne bodo iskali, in midva jo med tem nastaniva kje daleč za mestom, v kateri tvoji ali moji vili.«

»A kdo jej je mogel pomagati?«

»Njeni enoverci,« odvrne Petronij.

»Kateri? katere bogove časti? Moral bi to bolje vedeti nego ti.«

»Skoro vsaka ženska v Rimu spoznava druge. Povsem gotovo je, da jo je Pomponija odgojila v oni veri, katero spoznava sama, toda v koga veruje, tega ne vem. Samo jedno je gotovo, da je še nihče ni videl, da bi v katerem našem templju darovala našim bogovom. Bila je zatožena, da je kristijanka, toda to ni mogoče. Domača sodba jo je očistila tega sumničenja. O kristijanih pravijo, da ne časte samo oslove glave, marveč da so tudi sovražniki človeškega rodu ter da doprinašajo najodurnejša zločinstva. Pomponija ne more biti kristijanka, kajti ona je znana po svojih čednostih, in sovražnica človeškega rodu bi ne ravnala tako s sužnjimi, kakor ravna ona.«

»V nobeni hiši ne ravnaajo ž njimi tako blago, kakor v Aulovi,« seže mu v besedo Vinicij.

»Torej vidiš! Pomponija mi je omenila nekaj o nekem bogu, ki je baje jeden, vseмогоčen in usmiljen. Kam je poskrila vse ostale, to je njena stvar, toda ta njen Logos bi ne bil posebno mogočen, da nasprotno, bil bi še prav reven bog, ako bi imel samo dve čestiteljici: Pomponijo in Ligijo ter kot nameček k njima še Ursa. Mora biti več spoznavalcev te nove vere, in ti so prispeli Ligiji na pomoč.«

»Ta vera velewa odpuščati,« reče Vinicij. »Srečal sem pri Akti Pomponijo, in ona mi je rekla: Naj ti bog odpusti krivico, katero si storil nam in Ligiji.«

»Očividno je njihov bog nekak ‚curator‘, zelo dobrosrčen. Ha, naj ti odpusti, in v znamenje odpuščanja naj ti vrne deklico.«

»Žrtvoval bi mu jutri hekatombo. Ne diši mi jed, niti kopelj, niti spanje. Vzamem svetilnico ter se pojdem sprehajati po mestu. Nemara jo najdem preoblečeno. Bolan sem ...«

Petronij ga je gledal sočutno. Resnica, Viniciju so se lesketale oči kakor v vročnici; neobrit ter nepočesan je bil res kakor bolnik. Iras in zlatolasa Eunika sta ga tudi sočutno gledali, toda zdelo se je, da ju on ne vidi. Vinicij in Petronij se nista zmenila za navzočnost sužnjic, kakor bi se ne zmenila za pse, ko bi se potikali okrog nju.

»Kuha te vročnica?« reče Petronij.

»Da.«

»Čuj me torej! Ne vem, kaj bi ti zapisal zdravnik, toda vem, kaj bi storil sam, ako bi bil na tvojem mestu. Poprej, nego se dobi prava, poiskal bi pri drugi to, kar mi je zbežalo ž njo. Videl sem v tvoji vili odlične ženske Ne ugovarjaj mi Vem, kaj je ljubezen, kakor tudi to,

ako težimo po jedni, da nam je ne more nadomestiti druga. Toda pri lepi sužnjici je moči najti vsaj za trenutek zabavo.«

»Nočem!« odvrne Vinicij.

Toda Petronij, ki mu je bil v resnici naklonjen ter je iskreno želel, olajšati njegovo trpljenje, je premišljeval, kako bi napravil.

»Nemara tvoje sužnjice nimajo za-te čara novosti,« reče čez nekaj časa — toda — (in pri tem pogleda Iras ter Euniko in položi konečno roko na bedra zlatolase Grkinje) poglej na to Karitko. Pred nekoliko dnevi mi je dal mladi Fontež Kapiton za njo tri mlade dečke iz Klasomene, kajti lepših dečkov nemara niti Skopas ni ustvaril. Niti sam ne vem, kako da sem še ostal do nje doslej hladen. Saj me vendar ni ovirala misel na Krizotemido! I, nu, darujem ti jo, vzemi jo!«

Zlatolasa Eunika, zaslišavši to, je nakrat obledela, ter zroča s prestrašenimi očmi Vinicija, pridrževala sapo, čakaje njegovega odgovora.

Vinicij pa naglo vstane ter jame govoriti urno kakor človek, kateri radi bolečin, ki mu jih prizadeva bolezen, noče slišati ničesar.

»Ne, ne! Ni mi mar za njo, kakor ne za druge! Hvala ti, toda — nočem je. Grem iskat Ligijo po vsem mestu. Zapovej, da mi dajo galsko svetilnico. Pojdem za Tiberio Ko bi vsaj Ursa kje zagledal!«

Po teh besedah urno odide. Ko je Petronij videl, da ne vzdrži na mestu, si ni prizadeval, pridržati ga. Smaatrajoč pa Vinicijev odgovor le za mimogredočo mržnjo do žensk, ki niso bile Ligije, in ne hoteč, da bi njegova

naklonjenost ostala brez posledic, reče, obrnivši se k sužnjici:

»Eunika, skoplješ se, namažeš, preoblečeš ter pojdeš v Vinicijevo hišo.«

Toda ona se zgrudi pred njim na kolena ter ga s sklenjenimi rokami prosi, naj je ne dá od hiše. Ne gre k Viniciju ter hoče rajše tukaj nositi drva v hipokausto nego biti tam prva služabnica. Noče! Ne more! Prosi ga, naj ima ž njo usmiljenje. Naj jo dá pretepsti bodisi tudi vsaki dan, samo naj je ne pošilja od hiše.

In tresoča se kakor topolin list, stegne proseče k njemu roke, da jo je on osuplo poslušal. Sužnjica, ki se drzne prositi, ko bi bilo treba že izvršiti povelja, je bilo nekaj nečuvnega v Rimu, da Petronij niti svojim ušesom ni hotel verjeti. Ker pa je bil izobražen, ni hotel biti okruten.

Njegovim sužnjikom, zlasti kar se tiče razveseljevanja, je bilo mnogo več dovoljeno nego drugim, toda pod pogojem, da so izvršili poprej zvesto svoje dolžnosti ter voljo gospodarjevo častili kakor voljo božjo. Ako pa so se pregrešili proti tema zahtevama, pa tudi ni hranil kazni, katera je bila za take prestopke navadna. Radi tega tudi ni dopustil, da bi mu sužnjiki nasprotovali in da bi ga kaj vznemirjalo, torej, zroč za trenutek na klečečo deklico, reče:

»Pokličeš Tejrezija ter se urno vrneš semkaj ž njim.«

Eunika je trepetaje vstala ter s solznimi očmi odšla in se vrnila z nadzornikom atrija, Kretanom Tejrezijem.

»Vzemi Euniko,« mu zapove Petronij, »ter naštej jej petindvajset palic, toda tako, da jej kože ne poškoduješ.«

Na to odide v knjižnico in, prišedši k mizi iz rožnatega mramora, jame izdelovati svojo „Gostijo Trimalkionovo“.

Toda Ligijin beg ter bolezen male Auguste sta ga preveč vznemirjala, da ni mogel dolgo delati. Zlasti ona bolezen je bila vелеvažna. Petroniju pride na misel, da tudi nanj utegne pasti odgovornost, ako cesar verjame, da je Ligija malo Augusto začarala, kajti le na njegovo prošnjo je bila Ligija privedena v palačo. Računal pa je na to, da cesarju pri prvem srečanju zadostno pojasni, kako nespačetna je ona sumnja; nekoliko pa se je tudi zanašal na naklonjenost, katero je gojila do njega Poppeja. Ta je sicer svojo naklonjenost skrivala, toda ne toliko, da se je bistroumni Petronij ne bil mogel domisliti. Nekaj časa je majal z rameni nad svojo bojaznijo; na to pa je odšel v triklin, da se je okrepčal. Konečno se je dal odnesti v palačo na Marsovem polju in potem h Krizotemidi.

Na poti v triklin, pred vhodom v hodnik za sužnje, zagleda pri steni med drugimi sužnji šibko Euniko ter, pozabivši, da ni dal Tejrezijanu drugega povelja nego to, da jo pretepe, se zamrači ter ozira po njem.

Ker ga ne najde med sužnjiki, se obne k Euniki.

»Ali si bila tepena?« jo vpraša.

Ona se mu vdruči k nogam, pritisne rob njegove toge k ustom ter odvrne:

»O da, gospod! Bila sem, gospod!« In njen glas je nekako razodeval radost in hvaležnost. Očividno si je mislila, da je prestala udarce namesto odhoda iz hiše in da sedaj že sme ostati. Petronij, ki je to razumel, se začudi strasti te sužnjice, toda bil je preizboren veščak človeških

značaje, da ne bi uganil, da je le zgolj ljubezen morala biti vzrok te strasti.

»Ali imaš svojega ljubega v tej hiši?« jo vpraša.

Ona pa dvigne k njemu svoje modre, s solzami zalite oči ter odgovori tiho, da jo je bilo komaj moči slišati:

»Da, gospod!«

In s temi očmi ter lasmi, počesanimi na zatilnik, z bojaznijo in nado na licu, je bila tako lepa ter ga je gledala tako proseče, da je Petronij, ki je kot modroslovec sam proslavljajal moč ljubezni, in kot estetik imel sočutje ž njo.

»Kateri izmed njih je tvoj ljubček?« je vprašal, pokazavši jej služabnike.

Toda na to vprašanje ni dobil odgovora. Eunika je samo pobesila glavo ter ostala nepremično pri njegovih nogah.

Petronij pogleda po sužnjikih, med katerimi so bili nekateri kaj čedni mladeniči, toda z nobenega obličja ni mogel ničesar čitati; nasprotno pa je zapazil na vseh nekaj čuden nasmeh. Na to je pogledal še enkrat Euniko, klečečo pri njegovih nogah, ter odšel molčé v triklin.

Ko se je okrepčal, se je dal odnesti v palačo in potem h Krizotemidi, pri kateri je ostal do pozne noči.

Vrnavši se, je dal poklicati Tejrezija.

»Ali je bila Eunika tepena?« ga je vprašal.

»Da, gospod. Nisi pa dovolil poškodovati jej kože.«

»Mar ti nisem dal, kar se nje tiče, drugega povelja?«

»Ne, gospod,« odvrne nemirno ,atriensis'.

»Prav. Kateri izmed sužnjev je njen ljubček?«

»Nikdo, gospod.«

»Kaj veš o njej?«

Tejrezij odvrne z nekoliko negotovim glasom.

»Eunika nikdar ne zapusti po noči kubikula, v katerem spi s staro Akrizono in Afido; nikdar po svojem okopanju ne ostane v kopelji ... Druge sužnjice se jej smejejo ter jo imenujejo Dijano.«

»Dovolj,« odvrne Petronij. »Moj sorodnik Vinicij, kateremu sem danes zarana daroval Euniko, je ni sprejel; torej ostane v hiši. Lahko greš.«

»Ali še smem govoriti o Euniki, gospod?«

»Naročil sem, da poveš vse, kar veš.«

»Vsa 'familija' govori o begu deklice, ki bi imela bivati v hiši plemenitega Vinicija. Po tvojem odhodu je prišla Eunika k meni ter mi rekla, da pozna človeka, ki jo more najti.«

»A!« zakliče Petronij. »Kdo je ta človek?«

»Ne poznam ga, gospod. Mislil pa sem, da ti moram to naznaniti.«

»Prav. Naj oni človek čaka jutri v moji hiši na prihod tribuna, katerega jutri v mojem imenu poprosiš, da me obišče.«

Atrienzij se prikloni ter odide.

Petronij je nehoté mislil na Euniko. S početka se mu je zdelo povsem jasno, da mlada sužnjica hoče, naj bi Vinicij našel Ligijo vsaj radi tega, da bi ne silili njo, iti v njegovo hišo; — na to mu je prišlo na misel, da oni človek, katerega Eunika naznačuje, utegne biti njen ljubček; toda ta misel mu je bila zoprna. Bilo je sicer povsem lahko poizvedeti resnico; treba bi bilo samo poklicati Euniko, toda bilo je že pozno. Petronij je bil po dolgem bivanju pri Krizotemidi truden ter je hotel iti spat. Potoma v kubikul se je spomnil, a sam ni vedel čemu, da ima Krizotemida že v

kotih pri očeh male vraske. Pomislil je tudi, da je njena lepota bila bolj razupita po Rimu nego je bila v resnici, in da je Fonteј Kapiton, ki mu je ponujal tri dečke iz Klazomene za Euniko, hotel dobiti jo preveč po ceni.

XIII.

Viniciј je seveda poslal svoje ljudi na vse poti, ki drže na deželo, ter prijavil vojakom v mestu, da sta zbežala dva sužnja, popisavši temeljito Ursa in Ligijo. Ob enem je tudi določil nagrado onemu, ki ju vjame. Vsekako pa je bilo dvomljivo, ali ju vjamejo, in ko bi ju tudi našli, ali se bodo poveljniki mest smatrali za opravičene, da ju smejo pridržati na zasebno prošnjo Viniciјеvo, nepotrjeno od pretorja. . . Za doseg takega potrjila pa ni bilo časa. Sicer pa je Viniciј, preoblečen v sužnja, iskal ves včerajšnji dan Ligijo po vseh kotih mesta; ni pa mogel najti najmanjšega sledu za ubežnikoma.

Drugega dné, komaj ko se je Petronij v unktoriju oblekel, je prišel k njemu Viniciј, ki ga je bil poklical Tejrezij. Vedel je že, da od mestnih izhodov niso poslali nikakih novic, in ta zavest ga je še bolj potrla, namesto da bi ga potolažila, v dokaz, da se Ligija še zmerom nahaja v mestu. Zlasti ga je vznemirjala slutnja, da jo je Urso utegnil odpeljati iz mesta takoj po zaplembi, predno so še dospeli Petronijevi sužnji stražit vrata. Resnica, v jeseni, ko se krajšajo dnevi, so vrata še precej zgodaj zapirali, pa so jih zopet odpirali odhajalcem, katerih je bilo zmerom dovolj. Za obzidje je bilo moči dospeti tudi na druge načine, in ti so bili sužnjem, ki so hoteli zbežati iz mesta, dobro znani.

Srečal je tudi ljudi iz Aulove hiše, ki pa so isto tako nekoga iskali, in to ga je potrdilo v prepričanju, da je Aulovi niso zaplenili in da tudi oni ne vedo, kaj se je zgodilo ž njo.

Ko mu je torej Tejrezij dejal, da so našli človeka, ki je zmožen, poiskati jo, je stekel takoj v Petronijevo hišo in takoj po prvem pozdravu jel ga povpraševati po njem.

»Takoj ga zagledamo,« odvrne Petronij. »To je znaneč Eunike, katera takoj pride, vredit gube moje toge in katera nama kaj več pove o njem.«

»Ona, katero si mi hotel včeraj darovati?«

»Da, to je ona, katero si včeraj zavrgel, za kar sem ti zelo hvaležen, zakaj to je najboljša »vestiplica« (vrejevalka gub na obleki) v vsem mestu.«

Komaj je to odgovoril, je dospela vestiplica ter, vzemši togo, položeno na naslonjaču, jo razgrnila in hotela ž njo ogrniti Petroniju rame. Obličje je imela jasno, tiho in iz oči jej je sijala radost.

Petronij jo pogleda; zdela se mu je zelo krasna. Čez trenutek, ko je, ogrnivši ga s togo, jela vrejati njene gube, je opazil, da njene roke imajo prekrasno barvo bledih rož, prsi in pleča pa so jej prozorna in bela nalik biserni matici ali alabastru.

»Eunika,« reče, »ali je tukaj oni človek, o katerem si pravila včeraj Tejrezijanu?«

»Da, gospod.«

»Kako mu je ime?«

»Kilon Kilonid, gospod.«

»Kdo je ta?«

»Zdravnik, modrijan in vedeževalec, kateri zna čitati človeško usodo ter prerokovati bodočnost.«

»Ali je napovedal bodočnost tudi tebi?«

Eunika vsa zardi; rdečica jej pokrije celo ušesa in vrat.

»Da, gospod.«

»Kaj ti je prerokoval?«

»Da me doleti boleost in sreča.«

»Boleost te je doletela včeraj iz Tejrezijeve roke, danes torej mora dospeti sreča.«

»Je že prišla, gospod.«

»Kaka?«

A ona je zašepetala potihoma:

»Ostala sem.«

Petronij položi roko na zlatolaso njeno glavo.

»Dobro si mi vredila danes gube, zadovoljen sem s teboj, Eunika.«

Njene oči se zalesketajo pri tem dotikljeju od sreče in prsi se jej jamejo urneje dvigati.

Petronij in Vinicij odideta v atrij, kjer ju je pričakoval Kilon Kilonid, kateri, zagledavši ju, se jima globoko prikloni. Petronij se nasmeje, ko se spomni, da si je še včeraj mislil, da bi utegnil to biti Eunikin ljubček. Človek, ki je stal pred njim, ni mogel biti ta. V tej čudni postavi je bilo nekaj smešnega in odurnega. Ni še bil star; v njegovi mršavi bradi in kodrastih lasih je bilo le tu pa tam zapaziti kako belo nit. Trebuh mu je bil udrt, hrbet sključen, tako, da se je na prvi pogled zdelo, da je grbast; iznad krivega hrbtanca pa je štrlela kvišku velika glava z opičjim obrazom ter ob jednem s presumljivim lisičjim pogledom. Njegova zarumenela polt je bila pokrita z lišaji in nos je pričal, da gospodar rad srka vino. Zanemarjena obleka, namreč črna tunika iz kozje volne, ter enako capast plašč, sta

oznanjali umišljeno ali pa resnično revščino. Petroniju je pri pogledu nanj prišel na misel Homerjev Terzites; radi tega, odgovorivši z migljajem roke na njegov poklon, je dejal:

»Da si mi pozdravljen, božanstveni Terzites! Kako se imajo tvoje rane, katere ti je zadal pod Trojo Ulisej, in kaj dela on na polju elizejskem?«

»Plemeniti gospod,« odvrne Kilon Kilonid, »najmodrejši izmed umrlih, Ulisej, pošilja z mojim posredovanjem najmodrejšemu izmed živčih, Petroniju, pozdrav in prošnjo, naj pokrije z novim plaščem moje rane.«

»Pri Hekati Triformidi!« zakliče Petronij, »odgovor je vreden plašča.«

Toda daljši razgovor jima pretrga nestrpljivi Vinicij, ki ga vpraša:

»Ali veš dobro, česa se ti bo lotiti?«

»Ako sužnji v dveh sijajnih hišah ne govoré ničesar drugega in za njima to novico ponavlja pol Rima, potem ni težavno, vedeti to,« odvrne Kilon. »Včeraj po noči je bila odpeljana deklica, izgojena v hiši Aula Plaucija, z imenom Ligija, ali prav za prav Kalina, katero so tvoji sužnji, o gospod, spremljali iz cesarjeve palače v tvojo ,insulo', in jaz prevzamem nalogo: najti jo v mestu, ali ako je — kar pa ni resnici podobno — zapustila mesto, pokazati ti, plemeniti tribun, kam je zbežala in kje se je skrila.«

»Prav,« odvrne Vinicij, kateremu je bil odgovor všeč, »kaka sredstva pa imaš k temu?«

Kilon se zvito nasmeje.

»Sredstva imaš ti, gospod, jaz imam samo razum.«

Tudi Petronij se nasmehne, ker je bil povsem zadovoljen s svojim gostom.

»Ta človek more najti deklico,« si je mislil.

Vinicij nagrbanči čelo ter reče:

»Zvitež, ako mi lažeš radi dobička, pa zapovem, naj te s palicami pobijejo.«

»Modrijan sem, gospod, in modrijan ne more biti željen dobička, zlasti ne takega, kakoršnega mi velikodušno obljubuješ.«

»Ah, ti si modrijan?« ga vpraša Petronij. »Eunika mi je rekla, da si zdravnik in vedeževalec. Odkod poznaš Euniko?«

»Prišla je k meni po svet, ko se je moja slava dotaknila njenih ušes.«

»Kakšnega sveta je želela?«

»Zastran ljubezni, gospod. Hotela se je ozdraviti brezvspešne ljubezni.«

»In ti si jo ozdravil?«

»Storil sem še več, gospod; dal sem jej amulet, kateri jej zagotovi ljubezen. V Pafosu na Cipru je tempel, v katerem hranijo Venerin pas. Dal sem jej dve niti od tega pasa, zadelani v mandlovi lupini.«

»In dal si si to dobro plačati?«

»Za ljubezen nikdar ni moči dovolj plačati. Ker pa mi manjkata dva prsta na desni roki, nabiram denar za sužnja-pisarja, da zapisuje moje misli ter ohrani moj nauk svetu.«

»H kateri šoli pripadaš, božanstveni modrijan?«

»Jaz sem cinik, gospod, ker imam luknjast plašč; sem stoik, ker prenašam revščino potrpežljivo; sem peripatetik, ker radi pomanjkanja nosilnic hodim peš od krčme do

krčme ter potoma učim one, ki so pripravljeni, dati za vino.«

»Pri vrču postaneš govornik?«

»Heraklit je trdil: »vse teče«; ali mar moreš zanikati gospod, da je vino tekočina?«

»On je trdil, da ogenj je božanstvo; božanstvo ti torej sedi na rdečem nosu.«

»Tudi božanstveni Dijogen je trdil, da temelj vsega je ozračje; čim toplejše je ozračje, tim popolnejša da tudi vstvarja bitja, a iz najtoplejših bitij pa nastanejo duše modrijanov. Ker pa v jeseni nastane hladno vreme, mora pravi modrijan greti svojo dušo z vinom. Isto tako ne moreš tudi ugovarjati, gospod, da bi vrč vina izpod Kapuje ali Telezije ne razprostrl toplote po vseh kosteh človeškega telesa.«

»Kilon Kilonid, kje je tvoja domovina?«

»Nad Pontom Euksinom. Jaz sem iz Mesembrije.«

»Kilon — velik si!«

»Toda preziran,« dodá otožno modrijan.

Vinicij postane znovič nestrpljiv. Gledé na nado, ki se mu je pojavila v duši, bil bi rad, da bi se bil Kilon takoj poprijel posla, in ves razgovor se mu je zdel nepotrebno zapravljjanje časa, radi katerega se je srdil na Petronija.

»Kedaj jo začneš iskati?« reče, obrnivši se h Grku.

»Sem jo že začel,« odvrne Kilon. »A dasi sem tukaj ter odgovarjam na tvoja vprašanja, jo ipak že iščem. Samo zaupaj mi, spoštovani tribun, ter vedi: ko bi se na ulici zgubila zapona od obuvala, da gotovo najdem zapono, ali pa vsaj onega, ki jo je našel.«

»Ali so te rabili za tak posel?« ga vpraša Petronij.

Grk dvigne oči.

»Premalo se dandanašnji ceni čednost in modrost, da bi celo modrijan ne bil prisiljen, iskati si drugih sredstev za življenje.«

»Kaka so tvoja sredstva?«

»Vedeti vse, postreči z novicami onim, ki koprné po njih.«

»In kateri jih plačajo?«

»Oh, gospod, treba mi je, naročiti si pisarja, sicer moja modrost umre z menoj vred.«

»Ako doslej nisi nabral toliko, da bi si kupil plašč, tedaj tvoje zasluge niso preveč znamenite.«

»Skromnost me ovira, razglašati jih. Toda pomisli, gospod, da dandanašnji ni več takih dobrotnikov, kakoršnih je bilo drugekrati vse polno, katerim je bilo prijetno z zlatom zasipavati zasluge. Ne, moje zasluge niso majhne, pač pa je mala človeška hvaležnost. Ako kje izgine dragoceni suženj, kdo ga najde, ako ne jedini sin mojega očeta? Ako se pojavijo na zidu rogajoči se napisi na božanstveno Poppejo, kdo razkrije povzročitelja? Kdo zasledi v knjigarnah stih na cesarja? Kdo izpove, kaj se govori v hišah senatorjev in vitezov? Kdo nosi pisma, katera se ne zaupajo sužnjem, kdo posluša novice pri vratih brivcev, za koga nimajo tajnosti točarne in pekarne, komu zaupajo sužnji, kdo zna pregledati nakrat vso hišo od atrija do vrta, komu so znane vse ulice, kotje, skrivališča; kdo vé, kaj se govori v kopelih, v cirku, na trgih, v šolah lanistov, v kolarnah, pri prodajalcih sužnjev ter v arenah?«

»Pri bogovih, dovolj, plemeniti modrijan!« zakliče Petronij, »ker sicer vtoneva v tvojih zaslugah, v tvoji čednosti, modrosti in zgovornosti. Dovolj! Hotela sva vedeti, kdo si, in sedaj veva.«

Vinicij je bil vesel. Mislil si je, da ta človek, kadar ga spusté na sled kakor lovskega psa, ne odjenja poprej, predno ne najde skrivališča.

»Prav,« reče, »ali potrebuješ navoda?«

»Potrebujem orožja.«

»Kakega?« ga vpraša Vinicij začuden.

Grk nastavi jedno roko, z drugo pa pokaže, kako se šteje denar.

»Sedaj so taki časi,« reče vzdihuje.

»Ti boš torej osel,« reče Petronij, »ki hoče zmagati trdnjavo s pomočjo zlata.«

»Jaz sem le reven modrijan, gospod,« odvrne pokorno Kilon; »zlato imate vi.«

Vinicij mu vrže vrečico, katero Grk vjame v zraku navzlic temu, da sta mu manjkala dva prsta na desnici.

Na to dvigne glavo ter reče:

»Gospod, že sedaj vem več, nego si moreš misliti. Nisem prišel s praznimi rokami. Vem, da Aulovi deklice niso ugrabili; govoril sem ž njihovimi služabniki. Vem, da je ni na Palatinu, kjer imajo vsi opraviti z malo, bolno Augusto, in nemara si tudi domislim, čemu vam je ljubša moja pomoč nego pomoč vigilov in cesarjevih vojakov. Vem, da jej je beg olajšal služabnik, ki je doma iz one dežele, kakor ona. On ni mogel najti pomoči pri sužnjih, kajti sužnji, kateri vsi drže za jedno vrv, bi ne mogli nasprotovati tvojim sužnjem. Pomagati so mu morali samo enoverci«

»Čuj, Vinicij«, seže mu Petronij v besedo, »mar nisem že tudi jaz rekel tega?«

»To je čast zá-me,« reče Kilon. »Deklica, gospod, — nadaljuje, obrnivši se k Viniciju, — brezdvomno časti ono

božanstvo, kakor najvrlejša izmed vseh Rimljank, plemenita matrona Pomponija. Slišal sem, da je bila Pomponija sojena doma, ker spoznava nekako tuje božanstvo, toda od služabnikov nisem mogel izvedeti, kako je to božanstvo in kako se imenujejo njegovi spoznavalci. Ko bi mogel o tem kaj izvedeti, bi šel k njim ter bi postal najpobožnejši med njimi, da bi si tako pridobil njih zaupanje. Mar bi mi ti, gospod, ki si, kakor vem, tudi prebil nekoliko dnij v hiši plemenitega Aula, ne mogel dati kakega poročila?«

»Ne morem,« reče Vinicij.

»Povpraševala sta me dolgo razne reči, plemenita gospoda, in jaz sem odgovarjal na vprašanja; dovolita torej sedaj, da tudi jaz vaju nekaj vprašam. Ali si videl, spoštovani tribun, nekake kipe, žrtve, znake ali amulete pri Pomponiji ali pri svoji oboževani Ligiji? Mar nisi videl, da bi med seboj črtali nekake znake, katere le oni sami razumejo?«

»Znake? Počakaj! Da. Videl sem nekoč, kako je Ligija načrtala v pesek ribo.«

»Ribo? Aa! Ooo! Ali je storila to enkrat, ali večkrat?«

»Enkrat.«

»Ali veš gotovo, gospod, da je načrtala ... ribo? Oo!«

»Tako je,« odvrne Vinicij radoveden. »Ali znaš uganiti, kaj to pomeni?«

»Ali znam?« zakliče Kilon.

In poklonivši se v znamenju slovesa dodá:

»Naj Fortuna razsuje nad vama obema svoje darove, cenjena gospoda.«

»Reci, da naj ti dado plašč!« zakliče za njim Petronij.

»Ulisej se ti zahvaljuje za Terzita,« odvrne Grk.

In poklonivši se znovič, odide.

»Kaj praviš o tem plemenitem modrijanu?« vpraša Petronij Vinicija.

»Pravim, da on najde Ligijo!« zakliče Vinicij radostno, »toda pravim takisto, ko bi bila kje država lopovov, bil bi on lahko kralj v tej državi.«

»Ne ugovarjam. Moram se s tem stoikom nekoliko bliže seznaniti, sedaj pa naročim, prekaditi po njem atrium.«

Kilon Kilonid, ogrnivši se z novim plaščem, potehta na dlani pod njegovimi gubami mošnjiček, ki ga mu je bil vrgel Vinicij, in vseč mu je bil njegov žvenket, kakor tudi njegova teža. Korakáje polagoma ter oziraje se nazaj, ali mar iz Petronijeve hiše ne gledajo za njim, je korakal mimo stebričja Livija ter, prišedši h griču Virbiovu, krenil proti Suburi.

»Treba je stopiti k Sporu ter žrtvovati nekoliko vina Fortuni.

Našel sem naposled, kar sem že dolgo iskal. Mladi je vročkrven in bogat kakor rudnik v Cipru in za to ligiško tičico je pripravljen dati polovico premoženja. Da, takega sem iskal že dolgo. Treba pa je največje pozornosti, kajti njegova radovednost ne obeta nič dobrega. Oh, volčja ščeneta zapovedujejo dandanes na svetu. Manj bi se bal onega Petronija. O, bogovi, koliko velja danes zvijača več nego čednost. Načrtala ti je ribo na pesek? Ako vem, kaj to pomeni, pa naj se zadavim nad kosom kozjega sira. Toda poizvem. Ker pa ribe živé pod vodo ter je iskanje pod vodo težavnejše nego na kopnem, torej mi plača za to ribo še posebej. Še jeden tak mošnjiček, in

mogoče mi bo odvreči to zlodjevo bisago ter kupiti si sužnja. Toda kaj bi rekel, Kilon, ko bi ti svetoval, da ne bi kupoval sužnja, marveč sužnjo? Poznam te. Vem, da se strinjaš. Ko bi bila tako zala, kakor na primer Eunika, pa bi se še sam pomladil pri njej ter bi imel od nje do-
stojne in zale dohodke. Prodal sem ravno Euniki dve niti svojega starega plašča. Bedasta je, toda ko bi mi jo Petronij daroval, pa bi jo vzel. Da, da, Kilon, sin Kilonov ...

Zgubil si očeta in mater! Sirota si, kupi si torej za tolažbo sužnjico. Ona more seveda nekje stanovati, torej jej Vinicij preskrbi stanovanje, v katerem najdeš tudi ti zavetje; mora se oblačiti, torej Vinicij plača njeno obleko; mora jesti, torej jo bo Vinicij živil.

Oh, kako težavno je življenje! Kje so oni časi, ko je za udarec bilo moči dobiti toliko boba s slanino, da ga je komaj obdržal z obema rokama, ali kos kozjega črevesa, nalit s krvjo, tako dolg, kakor roka dvanajstletnega dečka. Toda tukaj-le je ta zlod Spor! V krčmi najlože kaj poizve človek.

Tako govoré sam s seboj je stopil v krčmo, dal si prinesiti vrč črnega, in zapazivši nezaupen gospodarjev pogled, je izvlekel iz mošnjička zlati denar ter, položivši ga na mizo, rekel:

»Zelo sem se trudil danes s Seneko od ranega jutra do poldne, in tu imam ono, s čemur me je moj prijatelj obdaroval za na pot.«

Okrogle oči Sporove se pri pogledu na denar še povečajo in vino je takoj stalo pred Kilonom. Ta pa, namočivši vanj prst, načrta ribo na mizo ter reče:

»Ali veš, kaj to pomeni?«

»Riba? Nu, riba je to, riba!«

»Bedast si, ako prilivaš toliko vode k vinu, da se more v njem najti riba. To je znak, ki na jeziku modrijanov pomenja: nasmeh Fortune. Ako bi bil uganil, bi se nemara tudi tebi nasmejala sreča. Pazi, da boš znal ceniti modroslovje, pravim ti, ker sicer jo zamenim za krčmo, k čemur mi moj osebni prijatelj Petronij že dolgo pri-govarja.«

XIV.

Več dnij po tem dogodku se Kilon nikjer ni pokazal. Vinicij je od trenutka, ko je izvedel od Akte, da ga je Ligija ljubila, še stokrat močnejše hrepenel, da bi jo našel. Iskal jo je tudi sam, ne hoteč se ob enem poslužiti pomoči cesarjeve, kateri je bil še vedno v skrbah radi življenja male Auguste.

Niso pomagale žrtve, darovane v templju, niti zdravniška veda, ali čarodejna sredstva, katerih so se naposled poslužili. Čez teden dnij je dete umrlo. Žalost je legla na cesarjev dvor in nad ves Rim. Cesar, ki je pri rojstvu deteta kar norel od veselja, je norel sedaj od obupa in, za-prši se dva dni v sobo, ni ne jedel, ne pil, in dasi so v palačo dospele čete senatorjev in augustijanov, ki so mu prišli izražat žalost in sočutje, vendar ni hotel nikogar videti. Senat se je sešel k izredni seji, v kateri je bilo umrlo dete proglašeno za boginjo; sklenili so, naj se po-stavi tempelj in v njem nastavi poseben svečenik.

V drugih templjih so se doprinašale otroku na čast žrtve; zlivali so se njeni kipi iz dragocenih kovin, in po-greb je bil pravcata svečanost, pri kateri je narod obču-

doval neizmerno žalost cesarjevo ter jokal ž njim vred, tegal roke po darovih ter se pred vsem drugim zabaval nad nenavadnim prizorom.

Petronija je ta smrt močno vznemirjala. Bilo je znano po vsem Rimu, da jo Poppeja pripisuje čarom. To so ponavljali za njo tudi zdravniki, ki so na ta način mogli opravičiti brezvspešnost svojega truda, ter duhovniki, katerih žrtve so ostale brezvspešne, in zaklinjači, ki so se bali za svoje in drugih življenje. Petronij je bil sedaj vesel, da je Ligija zbežala. Ker ni želel nič hudega Aulovim, ker je želel vse dobro sebi in Viniciju, radi tega, ko je bila v znamenje žalosti sneta pred palačo postavljena cipresa, se je napotil k zaslišanju, dovoljenemu senatorjem in augustijanom, da bi se prepričal, koliko je pripisoval Neron vere govoric o čarih, ter da bi zabranil slabe nasledke, ki bi nemara utegnili nastati iz tega.

Poznaváje Nerona, je dopuščal, ko bi on čarom tudi ne verjel, da se bo vendar delal, da veruje že radi tega, da pokaže s tem čim večjo tugo, da bi se nad komursibodi mogel maščevati, in končno, da bi se branil mnenju, da so ga bogovi jeli kaznovati za zločinstva.

Petronij ni verjel, da bi cesar svoje dete v resnici in čez mero ljubil, dasi je bil strasten v svoji ljubezni; prepričan je bil, da bo pretiraval svojo boleost. In ni se motil. Neron je zaslišaval izraze sočutja senatorjev in vitezov z licem kakor iz kamenā, z očmi, vprtimi v jedno točko, in bilo je videti, ako pri tem zares trpi, da ob enem misli tudi na to, kako ta njegova bolečina vpliva na navzoče. Posnemal je Niobo ter predstavljal roditeljsko žalost tako, kakor bi jo predstavljal igralec na odru. Ni pa znal vstrajati v molčeči, to je v okameneli boleosti, kajti časih se je

jel zvijati ter sipati si prah na glavo, časih pa je glasno tarnal.

Zagledavši Petronija, je skočil po koncu ter s tragičnim glasom začel klicati, da so ga vsi slišali:

»Eheu! Tudi ti si kriv njene smrti. Na tvoj nasvet je prišel v to obzidje zlobni duh, kateri je posrkal z jednim pogledom življenje iz njenih prs. Gorjé mi! Da bi moje oči ne zrle Helijeve svetlobe! Gorjé mi! eheu! eheu!«

In pri tem se mu je zvišal glas ter se konečno spremenil v obupni krik, toda Petronij je sklenil v tem hipu, da postavi vse na jedno kocko, na kar, stegnivši roko, je urno pograbil svilnat robec, kateri je zmerom nosil na vratu, ter mu ga položi na usta.

»Gospod!« je rekel važno, »ugonobi Rim in ves svet v svoji žalosti, toda ohrani nam svoj glas.«

Navzoči in celo Neron sam so za ta trenutek ostrmeli, samo Petronij ni bil vznemirjen. Vedel je dobro, kaj dela. Vedel je, da je bilo Terpnosu in Diodoru strogo zapovedano, naj zapreta cesarju usta, kadar bi preveč napenjal svoj glas in se tako izpostavljal nevarnosti.

»Cesar,« je nadaljeval Petronij z isto resnobo in otožnostjo, »doživeli smo neizmerno zgubo, naj nam ostane vsaj ta sladka tolažba!«

Neronu se zakremži obraz in čez trenutek mu iz oči privro solze. Hipoma se opre z dlanmi ob Petronijeve rame ter, položivši glavo na njegove prsi, ponavlja ilhteč:

»Ti jedini izmed vseh si mislil na to, ti jedini, Petronij, ti jedini!«

Tigellin je postajal zelen od jeze. — Petronij pa je nadaljeval:

»Pojdi v Antijsko! Tam je prišla ona na svet, tam se je razlila nad teboj radost, tam naj se razlije ná-te tudi mir. Naj morski zrak osveži tvoje božanstveno grlo, naj se tvoje prsi nasrkajo slane vlage. Mi zvesti pojdemo povsod za teboj, tolažiti hočemo tvojo bolečino s prijateljstvom, ti pa razvedriš našo žalost s pesnijo.«

»Da,« odvrne Nero žalostno; »napišem njej na čast slavospev ter priredim zanj napev.«

»A potem poiščeš toplo solnce v Bajamu.«

»In na to pozabljenje v Grški.«

»V domovini poezije in pesmij.«

In raz obličje mu je ginil polagoma mrak, kakor gine megla, zakrivajoča solnce, in nastal je razgovor, seveda še poln žalosti, toda ob enem tudi poln načrtov za bodočnost, tikajočih se potovanja, umetniških nastopov, da, tudi avdijenc, katere je zahteval napovedan prihod armenskega kralja Tiridata. Tigellin je poskušal napeljati govorico na čarodejstva, toda Petronij, že gotov, da doseže svoj namen, mu seže v besedo:

»Tigellin,« reče, »mari sodiš, da čari in coprnije morejo škodovati bogovom?«

»Sam cesar je govoril o njih,« odvrne dvornik.

»Bolečina je govorila, ne pa cesar; toda kaj sodiš ti o tem?«

»Bogovi so premogočni, da bi mogli podleči moči čarov.«

»Ali bi mogel tajiti božanstvo cesarja in njegove rodbine?«

»Peractum est!« zahrumi Eprijski Marcel, ki je stal poleg, ponovivši s tem klic, s katerim se je oglasilo ljudstvo,

ko je bil gladijator v areni udarjen tako, da ni bilo treba več, ubijati ga.

Tigellin potlači v sebi jezo. Med njim in Petronijem je že dolgo trajala borba za prednost, da je imel cesar proti njemu manj bojazni, ali bolje, da je bil proti njemu bolj svoboden, toda Petronij, kadar koli sta se srečala, ga je zmerom prekosil z razumom in bistrumnostjo.

Tako se je zgodilo tudi sedaj. Tigellin je umolknil ter si napisal v spomin one senatorje in viteze, kateri so ga v hipu, ko je Petronij bil namenjen iti iz dvorane, obkolili, misleč si, da po tem, kar se je zgodilo, postane on gotovo prvi ljubljeneц cesarjev.

Petronij, zapustivši palačo, se je napotil k Viniciju, povedal mu svoj razgovor s cesarjem in Tigellinom, ter dejal:

»Nisem samo odvrnil nevarnosti od Aula Plaucija, marveč tudi od naju obeh in od Ligije, katero sedaj ne bodo iskali že radi tega, ker sem svetoval oni rdečebradati opici, naj odpotuje v Antijo in od ondod v Neapol ali Bajamo. Pa tudi pojde, kajti v Rimu ni smel javno nastopiti v gledališču, a jaz vem, da že dolgo namerava nastopiti v Neapolju. Potem sanja o Grški, kjer hoče peti v vseh znatnejših mestih in z vsemi venci, katere mu darujejo Grki, slaviti svoj vhod v Rim. Ves ta čas bomo lahko brez skrbi iskali Ligijo ter jo nekje varno skrijemo. Kaj? Našega plemenitega modrijana še ni bilo tukaj?«

»Tvoj plemeniti modrijan je nečimnik. Ne, ni ga bilo, in se tudi več ne prikaže.«

»Jaz imam boljše mnenje, ako ne o njegovi priljudnosti, pa vsaj o njegovem razumu. Puščal je kri tvojemu mo-

šnjičku, ter pride zopet, bodisi samo radi tega, da to stori drugič.«

»Naj se čuva, da mu jaz ne puščam.«

»Ne stori tega, bodi potrpežljiv, dokler se temeljito ne prepričaš o njegovi pokvarjenosti. Ne dajaj mu več denarja, nasprotno pa mu obljubi bogato nagrado, ako ti pri-
nese temeljito poročilo. Ali si se lotil česa tudi sam?«

»Dva moja oproščenca, Nimfidij in Demas, jo iščeta v spremstvu šestdeseterih ljudij. Onemu sužnju, ki jo najde, sem obljubil prostost. Vrh tega sem še poslal sužnje na vsa pota, ki držé iz Rima, naj po krčmah povprašujejo po Ligu in po deklici. Tudi sam tekam po mestu po dnevu in po noči, računáje na srečno naključje.«

»Karkoli izveš, sporoči mi, jaz moram oditi v Antijo.«

»Prav.«

»In ako kako jutro, sprebudivši se, porečeš, da za jedno dekle se ni treba toliko mučiti in toliko truditi, pa pridi v Antijo! Tam ne bo nedostajalo žensk, niti vedrila.«

Vinicij se jame urnimi koraki sprehajati po veži. Petronij, zroč ga za trenutek, reče naposled:

»Povej mi odkritosrčno, ne kakor strastnež, kateri se sam prepričuje in sam razvnama, marveč kot razumen človek, ki odgovarja prijatelju: ali ti je še zmerom toliko mar za Ligijo?«

Vinicij za trenutek obstane, pogleda Petronija, kakor bi ga doslej še ne bil videl, ter se jame znovič sprehajati. Bilo je očitno, da duši v sebi jezo. Konečno mu zavest lastne slabosti, žalosti, jeze in nepomirljive tuge priženeta v oči dve solzi, ki sta povedali Potroniju več nego najzgovornejša usta.

Petronij se zamisli ter reče čez trenutek:

»Sveta ne drži na hrbtu Atlas, marveč ženska, ki se časih igra ž njim kakor z žogo.«

»Da!« odvrne Vinicij.

Na to se jameta poslavlјati. Toda v tem hipu naznani suženj, da Kilon Kilonid čaka v predveži ter prosi, da bi smel pred gospodarjevo obličje. Vinicij naroči, naj ga takoj spusté, Petronij pa reče:

»Glej, mari ti nisem rekel? Pri Herkulu, ohrani samo mir, sicer on nadvlada tebe, ne pa ti njega.«

»Pozdrav in čast plemenitemu bojnemu tribunu in tudi tebi, gospod!« reče Kilon, ko vstopi. »Naj bo naša sreča enaka vajini slavi in slava naj preleti ves svet, od stebrov Herkulovih do meje Arsacide.«

»Pozdravljen, postavodajec čednosti in modrosti,« odvrne Petronij.

Vinicij ga vpraša z navideznim mirom:

»Kaj prinašaš?«

»Poprej sem ti prinesel, gospod, nadejo, sedaj pa ti prinašam zagotovilo, da bo deklica najdena.«

»To pomeni, da je doslej še nisi našel?«

»Da, gospod, toda našel sem, kaj pomenja znamenje, ki ti ga je načrtala; vem, kdo so oni ljudje, ki so ti jo odnesli, ter poznam vero, med katere priznavalci jo je treba iskati.«

Vinicij je hotel skočiti raz sedež, na katerem je sedel, toda Petronij mu položi roko na ramo ter, obrnivši se h Kilonu, reče:

»Nadaljuj!«

»Ali si pa povsem gotov, da je deklica načrtala v pesek ribo?«

»Tako je,« zahrumi Vinicij.

»Pa je ona kristijanka in odvzeli so ti jo kristijanje.«
Nastane trenutek molčanja.

»Čuj, Kilon,« reče končno Petronij. »Moj sorodnik ti je bil odločil za poiskanje dekleta znatni znesek, toda tudi nič manj znatno število palic, ako ga hočeš prevariti. V prvem slučaju si oskrbiš ne jednega, marveč tri pisarje, v drugem pa ti modroslovje vseh sedmerih modrijanov s tvojim lastnim vred ne bo zadoščevalo za zdravilno mast.«

»Deklica je kristijanka, gospod!« zakliče Grk.

»Premisli dobro, Kilon. Nisi bedast človek! Znano je, da sta Junija Silana ter Kalvija Krispinila obdolžili Pomponijo Graecino, da je priznavalka kristijanskega praznoverja, toda znano je tudi to, da jo je domača sodba te sumnje oprostila. Mar hočeš nama nakvasiti, da Pomponija in Ligija pripadata k sovražnikom človeškega rodu, k zastrupovalcem vodometrov in vodnjakov, k čestiteljem oslove glave, k ljudem, ki more otroke ter se udajajo najgrši razbrzdanosti? Premisli si, Kilon, da osti tega poročila ne začutiš na svojem hrbtu!«

Kilon sklene roke v znamenje, da tega ni kriv, na kar reče:

»Gospod, izgovori grški besede: Jezus Kristus, Sin božji, Odrešenik.«

»Prav. — Izgovarjam! Kaj sledi iz tega?«

»A sedaj vzemi prve črke vsake izmed teh besed ter jih postavi tako, da tvorijo jeden izraz.«

»Riba!« reče Petronij začuden.*)

*) To znači po grški: Ἰησοῦς Χριστός, Θεοῦ Υἱός, Σωτήρ. Iz početnih črk sestavljena beseda znači: ἰχθύς = riba.

»Radi tega je postala riba geslo kristijanov«, dé Kilon ponosno.

Nastane trenutek molčanja. V dokazih Grka je bilo nekaj tako prepričevalnega, da se oba prijatelja nista mogla otresti osupnenja.

»Vinicij,« vpraša Petronij, »ali se ne motiš, da ti je Ligija zares načrtala ribo?«

»Pri vseh podzemeljskih bogovih, človek bi pa res kar znorel!« zakliče mladi mož strastno. »Ko bi mi bila načrtala tiča, pa bi dejal, da tiča!«

»Torej je kristijanka!« ponovi Kilon.

»Ali mari to pomenja,« reče Petronij, »da Pomponija in Ligija zastrupljata vodnjake, morita otroke, vjete na ulici, ter se paseta v razbrzdanosti? Budalosti!

Ti, Vinicij, si bil dlje v njihovi hiši, jaz sem bil tam le malo časa, toda dobro poznam Aula in Pomponijo, da, dovolj poznam tudi Ligijo, da morem reči: budalost in obrekovanje.

Ali je riba geslo kristijanov, temu je težavno ugovarjati, in ako sta oni kristijanki, pa pri Proserpini! kristijani očitvidno niso to, za kar jih smatrajo.«

»Govoriš, kakor Sokrat, gospod,« odvrne Kilon. »Kdo je že kedaj proučil kristijane? Kdo spoznal njihovo vero? Ko sem pred tremi leti potoval iz Napolja v Rim — (čemu nisem tam ostal!) — se mi je pridružil človek — zdravnik Glauk, o katerem so govorili, da je bil kristijan, in prepričal sem se, da je bil to dober in vrl človek.«

»Mari nisi poizvedel od tega čednostnega človeka sedaj, kaj pomenja riba?«

»Žal! Potoma je v neki krčmi z nožem nekdo zbodel poštenega starca, ženo in njegove otroke pa so zavlekli k

prodajalcem sužnjev. Jaz sem, braneč ga, pri tem ob dva prsta. Toda ker med kristijani ni težavno za čudeže, imam upanje, da mi zopet zrasteta.«

»Kako to? Ali si mar postal kristijan?«

»Včeraj, gospod, včeraj! To je zakrivila ta riba. Glej kako moč ima v sebi. Čez nekoliko dnij bom najunetejši izmed unetih, da me spusté k vsem svojim tajnostim, in ko se to zgodi, tudi poizvem, kje se skriva deklica.

Mogoče, da se mi moje kristijanstvo bolje izplača nego moje modroslovje. Zaobljubil sem tudi Merkurju, da mu žrtvujem dve jalovici enake starosti in enake velikosti, katerima dam pozlatiti rogove, ako mi pomaga, poiskati dekle.«

»Torej včerajšnje tvoje kristijanstvo in bivše tvoje modroslovlje ti dovoljuje, verovati v Merkurija?«

»Jaz verujem vedno v to, kar mi je verovati treba, in to je moje modroslovje, katero mora zlasti Merkurju biti prijetno. Na nesrečo pa, častita gospoda, vesta, kako sumljiv je ta bog. Ne zaupa niti obljubi modrijanov in rad bi dobil jalovici naprej, toda to mi povzroča ogromne stroške. Vsakdo ni Seneka, in meni moj žep za to ne zadošča. Ko bi pa plemeniti Vinicij hotel na račun tega zneska, katerega je obljubil, nekoliko«

»Niti vinarja, Kilon!« reče Petronij, »niti vinarja. Vinicijeva radodarnost prekosi tvoje nadeje, toda še le po tem, ko bo Ligija že najdena, to je, ko nam pokažeš njeno skrivališče. Merkur ti mora zaupati dve jalovici, dasi se temu ne čudim, da do tega nima volje; na to stran ga poznam predobro.«

»Čujta me, častita gospoda! Odkritje, katero sem vama razodel, je veliko, kajti dasi še nisem našel deklice,

našel sem vendar pot, na kateri jo je treba iskati. Razposlala sta oproščence in sužnje po vsem mestu in po deželi; ali pa je vama mari prinesel kateri kakšno poročilo? Ne. Jaz sem je prinesel. Med vajinimi sužnji utegnejo biti kristijanje, za katere ne vesta, ker se je to praznoverje že povsod razširilo, a ti, namesto da bi vama pomagali, vaju le izdajo. Ni dobro to, da me tukaj vidijo, zatorej ti, plemeniti Petronij, zapovej Euniki, naj molči; ti pa isto tako, plemeniti Vinicij, razglasi, da prodajam mast, s katero, ako se konji namažejo, se jim zagotovi zmaga v cirku. Jaz sam bodem iskal in sam najdem ubežnika! Vidva pa zapajta mi ter vedita, da to, kar dobim naprej, bo samo spodbuja zá-me, ker bom s tem še bolj zagotovljen, da mi obljubljena nagrada ne uide.

— Oh, da! Kot modroslovec preziram denar, dasi ga ne prezirajo niti Seneka, niti Musonij, niti Kornat, kateri pa niso zgubili svojih prstov v obrambi bližnjega, in kateri svoja imena lahko izroče potomstvu, ker vse sami pišejo. Toda ne gledé na sužnjika, katerega nameravam kupiti, ne gledé na Merkurja, kateremu sem namenjen darovati, zah-teva iskanje mnogo denarja. Že sem dobil v teh dnevih rane na nogah od same hoje.

Zahajal sem h krčmarjem, da se ondi pomenim kaj z ljudmi, k pekom, k mesarjem, k prodajalcem oljk in k ribičem.

Pretaknil sem vse ulice in kote, bil sem v vseh skri-vališčih ubeglih sužnjev, zapravil sem skoraj sto asov v mori, bil sem v predilnicah, sušilnicah; videl sem lastnike oslov in rezbarje; videl ljudi, ki ozdravljajo mehur in pulijo zobe, govoril sem s prekupniki posušenih smokev, bil sem na pokopališčih, in vesta-li čemu? Zato, da črtaje

povsod ribo ter zroč ljudem v oči, začujem, kaj poreko na to znamenje. Dlje časa nisem izvedel ničesar, dokler nisem zagledal starega sužnja pri vodometu, ki je zajemal vodo ter jokal. Približavši se mu, sem ga vprašal, čemu joče. Na to sva se vsedla na stopnjice vodometa in pripovedoval mi je, da je vse svoje življenje skladal sesterec k sestercu, da bi ž njim odkupil dragega mu sina, toda njegov gospodar, z imenom Pansa, mu je vzel denar, sina pa še drži nadalje v sužnosti.«

»In radi tega jočem — je dejal starec, kajti naj si tudi zatrjujem: Zgodi se volja božja, vendar se revni grešnik ne more vzdržati solz.«

Tu, kakor v predslutnji sem namočil prst v vodo ter mu načrtal ribo, on pa je dejal: »Tudi jaz stavim svoje nadeje v Kristusa.« Vprašal sem ga: »Ali si me spoznal po znamenju?« On mi je dejal: »Da, mir bodi s teboj.« Sedaj sem jel poizvedovati, in poštenjak mi je povedal vse. Njegov gospodar, oni Pansa, je sam oproščenec velikega Panse, ki dovažajo po Tiberi v Rim kamenje, katero sužnji in najeti ljudje iz splavov odnašajo na obrežje, ter ponoči dovažajo k stavbam, da bi po dnevu ne delali ljudem napotja na ulici. Pri njem dela mnogo kristijanov, tudi njegov sin; toda to delo presega človeške moči, in radi tega ga je hotel odkupiti. Toda Pansa je pridržal denar in sužnja. Pripoveduje o tem, je jel znovič jokati, in jaz sem pomešal svoje solze z njegovimi solzami, kar mi ni delalo težave, nekaj radi mojega mehkega srca, nekaj pa radi tega, ker sem radi dolge hoje dobil krč v noge. Začel sem tarnati, da, prišedši pred nekoliko dnevi iz Napolja, ne poznam nikogar izmed bratov, da ne vem, kje se shajajo k molitvi. On se je čudil, da mi kristijanje v Napolju niso dali

pisem na rimske brate, toda jaz sem mu dejal, da so mi bila ukradena na poti.

Na to mi je naročil, naj pridem ponoči k reki, češ, da me seznani z brati in da me popelje v hišo molitve in k starešinam, kateri vladajo krščansko občino. Zaslišavši to, sem se toliko razveselil, da sem mu dal svoto, potrebno za odkup iz sužnjosti njegovega sina z nadejo, da mi to dični Vinicij dvojnotero nagradi...«

»Kilon,« seže mu Petronij besedo. »V tvojem pripovedovanju plava laž na površju resnice kakor olje nad vodo. Prinesel si važno novico, tega ne tajim, marveč pravim, da je storjen gledé na iskanje Ligije velik korak naprej, toda ne skušaj, z lažjo oblatiti svoje novice!

Kako se imenuje oni starec, od katerega si poizvedel, da se kristijanje spoznavajo med seboj z znamenjem ribe?«

»Euricij, gospod. Revni, nesrečni starec! Spomnil me je Glauka, zdravnika, katerega sem branil pred razbojniki, in uprav s tem me je ganil...«

»Verjamem, da si ga spoznal in da se s tem znanjem znaš okoristiti, toda denarja mu nisi dal. Nisi mu dal niti aša, ali razumeš? Nič mu nisi dal.«

»Toda pomagal sem mu dvigniti vedro in o njegovem sinu sem govoril ž njim z največjim sočutjem. Da, gospod! kaj bi se dalo skriti pred Petronijevo bistrovidnostjo? Nisem mu dal denarja, ali bolje rečeno, dal sem mu ga; toda samo v duhu, v mislih, kar, ako bi bil pravi modrijan, bi mu moralo zadoščati... A dal bi mu ga še več za to, ker sem to spoznal za potrebno in koristno. Le pomisli, kako bi mi nakrat pridobil vse kristijane, pridobil pristop k njim, kakšno zaupanje v njih bi on zbudil nasproti meni.«

»Resnica,« reče Petronij, »to bi imel storiti.«

»Prav radi tega prihajam, da bi to mogel storiti.«
Petronij se obrne k Viniciju.

»Ukaži mu izplačati pet tisoč sestercev, toda v duhu
in v mislih...«

Toda Vinicij reče:

»Dam ti služabnika, kateri ponese potrebno svoto, in
ti poveš Euriciju, da služabnik je tvoj suženj, ter našteješ
staremu pred njim denar. Ker si prinesel važno novico,
dobiš toliko tudi zá-se. Pridi po služabnika in po denar
zvečer.«

»To govori cesar!« zakliče Kilon. »Ali dovoliš, gospod
da ti posvetim svoje delo ter tudi dovoliš, da danes zvečer
pridem samo po svoj denar, kajti Euricij mi je dejal, da je
ves splav izpraznjen in da novi dospe iz Ostije še le čez
nekoliko dnij. Mir z vama! Tako se poslavlja jo kristija-
nje... Kupim si sužnjico, to je, hotel sem reči sužnjika...
Ribe se love na trnek, a kristijan je na ribo. Pax vobiscum!
Pax! pax! pax!«

XV.

Petronij Viniciju.

Po zanesljivem sužnju ti pošiljam iz Anti je to-le pi-
smo, na katero upam, navzlic temu, ko je tvoja roka bolj
privajena meču in sulici nego peresu, da s posredovanjem
tega poslanca brez nepotrebnih zavlačenj odgovoriš. Za-
pustil sem te na dobrem sledu in polnega nadeje, torej slu-
tim, da si sladko željo v naročju Ligije bodisi že pomiril,
ali da jo pomiriš predno zimski veter zapiha čez Kampanjo
raz griče Sorakte. O moj Vinicij! Naj ti bo učiteljica zlata

boginja ciperska, ti pa bodi učitelj te ligiške jutrnice, ki beži pred solncem ljubezni. A zapomni si to, da mramor sam na sebi, ko bi bil tudi najdražji, dobi pravo ceno še le takrat, kadar ga spremeni v umetno delo kiparjeva roka. Bodi tak kipar ti, carissime! Ljubiti še ni dovolj, treba je naučiti se ljubezni in znati učiti jo.

Razkošje začuti tudi preprosti narod, da, celo živali, toda pravi človek se uprav s tem razlikuje od njih, da jo spreminja v plemenito umetnost, in veseleč se je, se zaveda vse njene božanstvene cene ter tako nasičuje ne samo telo, marveč tudi dušo. Večkrat, kadar tu mislim na praznoto in bednost našega življenja, mi prihaja nehote v glavo, da si si nemara ti izbral najbolje in da ne cesarjev dvor, marveč vojna in ljubezen sta jedini reči, ki zaslužita, da se njima na ljubo rodi človek.

V vojni si bil srečen, bodi torej srečen tudi v ljubezni, in ako si radoveden, kaj se godi na cesarjevem dvoru, pa ti semtertje kaj o tem povem. Sedimo tukaj v Antiji ter se brigamo za naš nebeški glas; čutimo neprestano sovraštvo do Rima in na zimo nameravamo napotiti se v Bajo, da on nastopi javno v Napolju, čegar prebivalci kot Grki znajo nas bolje ceniti nego volčje pleme, prebivajoče na obrežju Tibere. Tu se snidejo ljudje iz Bajame, iz Pompeje, iz Puteole, Kume in Stabije; ploskanja in vancev ne bo nedostajalo, da odpotujemo končno v Ahajo.

A spomin na malo Augusto? Da! Še jo objokujemo. Prepevamo slavospeve, katere smo sami zložili, in sicer tako krasne, da so se Sirene iz ljubosumnosti skrile v najglobejše votline Amfitrite. Poslušali bi nas delfini, ko bi jih ne oviral trušč morja. Naša bolečina se še ni pomirila doslej, torej jo kažemo v vseh pozicijah, kakoršne nam

nudi plastika, in brigamo se pri tem jedino za to, ali se nam dobro prilega in če mar ljudje znajo to krasoto tudi ceniti. Oh, moj dragi! umremo kot glumač in komedijant.

Tukaj se nahajajo vsi Augustijanje in vse Augustijanke, ne prištevaje k temu pet sto oslic, v čijih mleku se koplje Poppeja, ter tisoč služabnikov. Časih je tukaj kaj veselo. Kalvija Krispinila se urno stara, pravijo, da je prosila Poppejo, naj jej dovoli, kopati se takoj za njo.

Lukan je udaril Nigidijo v lice, ker si domišljuje, da ima ljubavne zveze z gladijatorjem. Spor je v igri s kockami zaigral svojo ženo Senecijono. Torquat Silan mi je ponudil za Euniko štiri rujavce, kateri to leto zmagajo pri dirki. Nisem mu je dal, pa tudi tebe zahvaljujem, da je nisi sprejel.

Kar se tiče Torquata Silana, niti ne vé revež, da je že več senca nego človek. Njegova smrt je neizogibna. Ali pa veš, kaj je temu vzrok? To, da je pravnuk božanstvenega Augusta. Zanj ni več rešitve. Tak je naš svet.

Pričakovali smo, kakor ti je znano, Tiridata, med tem pa je Vologez napisal žaljivo pismo. Ker je premagal Armenijo, prosi, da mu jo prepustimo za Tiridata, sicer tudi da je nam itak ne oddá. Preprosta stvar! Napovedali smo torej vojno. Korbulo dobi tako oblast, kakoršno je imel za časa borbe s pomorskimi roparji veliki Pompej.

Neron je za trenutek omahoval; očitvidno se boji slave, katero utegne v slučaju zmage pridobiti Korbulo. Premišljeval je, ali mari naj ne ponudi glavnega poveljništva našemu Aulu. Toda to je zabranila Poppeja, kateri je Pomponijina čednost očitvidno sol za oči.

Vacinij nam je napovedal neke nenavadne gladijatorske borbe, katere namerava izvesti v Beneventu. Evo, do

česa se navzlic pravilu: „ne sutor supra crepidam“ v naših časih lahko povspnejo čevljarji. Vitelij je potomec čevljarjev, a Vacinij njegov sin. Mogoče, da je še sam smolil dreto. Histrio Alitur nam je včeraj krasno predstavljal Edipa. Vprašal sem ga tudi kot žida, ali so kristijanje in židje jedno in isto. Odgovoril mi je, da židje imajo starodavno vero, kristijanje pa da so nova sekta, ki je še le pred kratkim nastala v Judeji. Tam so za časa cesarja Tiberija križali človeka, čegar spoznavalci se vsakega dne množijo ter ga smatrajo za boga. Zdi se, da nobenih drugih bogov, zlasti naših, nočejo poznati. Ne razumem, kaj bi jim to moglo škodovati.

Tigellin mi že javno kaže svojo neprijaznost. Doslej je imel to prednost pred menoj, da se bolj boji za življenje ter je ob enem večji lopov nego jaz, kar ga zbližuje z Rdečebračcem. Ta dva se pozneje sporazumeta, na to pa napoči moja ura. Kedaj pride do tega, ne vem, pa mora priti do tega. Tu pojde samo za čas. Med tem se je treba zabavati. Življenje samo na sebi bi tukaj ne bilo slabo, ko bi ne bilo Rdečebračca. Njemu na ljubo se časih človek gnjus samemu sebi. Borbo za njegovo prijaznost je moči smatrati za tekmovalje v cirkus, za nekako igro, za borbo, v kateri zmaga ugajanje lastni samoljubnosti. V resnici si to razlagam tako in časih se mi zdi, da sem nekak Kilon, niti trohice boljši od njega. Kadar ga ne boš potreboval, pošlji mi ga; meni se je prikupil način njegove govorice. Pozdravi mi svojo božanstveno kristijanko, ali rajše poprosi jo v mojem imenu, da bi za te ne bila riba. Poročaj mi o svojem zdravju, o ljubezni; ljubi, nauči se ljubiti ter ostani zdrav!«

M. G. Vinicij Petroniju!

»Ligije še nimam! Ko bi ne imel nadeje, da jo kmalu najdem, ne dal bi ti odgovora, kajti kadar se človeku pristudi življenje, se mu tudi pisati ne ljubi. Hotel sem se prepričati, ali mi Kilon ne laže, zato sem ono noč, ko je prišel po denar za Euricija, se ogrnil sam z vojaškim plaščem ter šel neopažen za njim in za dečkom, katerega sem mu dal. Ko sta dospela na mesto, sem opazoval od daleč, skrit za stebrom ob pristaji, in prepričal sem se, da Euricij ni bil izmišljena oseba. Spodaj pri reki je množica ljudij pri svetlobi bakelj odnašala kamenje raz veliki plav ter skladala na obrežju. Videl sem, kako se jim je približal Kilon, kako se začel razgovarjati z nekim starcem, ki se mu je čez trenutek zgrudil k nogam. Ostali so ga obkolili, na kar se začuje njihov krik občudovanja. Pred mojimi očmi je podal suženj moj mošnjiček Euriciju, kateri, pograbivši ga, je jel moliti z rokami, razpetimi proti nebu, a poleg njega je pokleknil nekdo drug, očitno njegov sin.

Kilon je govoril še nekaj, toda tega že nisem več slišal; blagoslovil je oba klečeča in druge navzoče, naredivši nad njimi v zraku križ, kateri oni očitno zelo časté, ker so se vsi zgrudili na kolena. Polastila se me je volja, stopiti med nje ter ponuditi tri take mošničke onemu, ki izda Ligijo, toda bal sem se skaziti Kilonu delo in radi tega sem čez trenutek odšel.

Zgodilo se je to dvanajsti dan po tvojem odhodu. Od tega časa je bil pri meni nekolikokrat. Sam mi je rekel, da si je med kristijani pridobil velik ugled. Pravil mi je, da Ligije ni našel doslej radi tega, ker se nahaja v Rimu neštevilna množica kristijanov, ki se med seboj ne poznajo ter ne morejo vedeti, kaj se godi med njimi. Vrhu tega so oni zelo previdni in molčljivi, toda Kilon se vsekako nadja,

da poizve sčasoma za vse njihove tajnosti, dospe do njihovih starešin, katere imenujejo presbiterje. Nekoliko jih je že spoznal ter začel že poizvedovati, toda zelo oprezno, da s svojo naglico ne vzbudi sumnje ter si ne pokvari vsega posla. In dasi mi je težavno čakati, dasi mi nedostaja potrpežljivosti, vendar vem, da ima prav, ter — čakam.

Poizvedel sem tudi, da imajo skupne prostore, v katerih opravljajo svoje molitve, večkrat celo zunaj mesta v zapuščenih hišah ter v arenah. Tam časté Kristusa, prepevajo ter opravljajo svoje svečanosti. Takih prostorov je mnogo. Kilon si misli, da Ligija zahaja nalašč med druge vernike nego Pomponija, a to samo radi tega, da v slučaju, ko bi iskali Ligijo, lahko smelo trdi, da ne vé, kje se ona skriva. Mogoče, da so jej celo presbiterji svetovali, naj bo takó oprezna. Kadar Kilon najde oni prostor, pojdem vsakako ž njim, in ako mi bogovi dopusté, da zagledam Ligijo, pa ti prisežem pri Jupiterju, da mi je nihče več ne izpuli iz rok.

Sedaj mislim neprestano na te prostore molitve. Kilon noče, da bi hodil ž njim. Boji se, toda jaz ne morem mirno sedeti doma. Spoznam jo takoj, naj bi bila tudi preoblečena, ali pod zagrinjalom. Oni se tam shajajo ponoči, toda jaz jo spoznam tudi v temi. Spoznam jo po njenem glasu in njenem kretanju. Pojdem pa tjekaj preoblečen ter hočem ogledati si vsakogar, kdor pride ali odide.

Neprestano mislim na njo, pa jo tudi takoj spoznam. Kilon ima jutri priti, in potem pojdeva. Tudi orožje vzajem s seboj. Nekoliko mojih sužnjev, katere sem bil odposlal na deželo, se je že vrnilo s praznimi rokami. Toda sedaj sem prepričan, da se ona nahaja v mestu in nemara ni daleč. Pregledal sem že dokaj hiš, izgovarjáje

se, da jih hočem vzeti v najem. Pri meni se jej bo godilo stokrat bolje, kajti ondi živi celo mravljishče uboštva. Ničesar jej nočem prikratiti. Pišeš mi, da sem pravo pogodil, a vendar sem si izbral le skrbi in trpljenje. Najpoprej obiščemo one hiše, ki so v mestu, potem še le odrinemo za mestno obzidje. Vsako jutro se nečesa nadajam, ker drugače bi niti ne mogel živeti. Praviš, da je treba znati ljubiti; tudi jaz sem znal z Ligijo govoriti o ljubezni, toda sedaj koprneče pričakujem Kilonā in doma mi ni prestatī. Ostani zdrav!«

XVI.

Kilon se dolgo ni pokazal, tako, da Vinicij spočetka ni vedel, kaj si ima misliti o njem. Zamān si je ponavljal, da iskanje se mora vršiti počasi, ako hoče, da se mu vspēh posreči. Vsekako pa se je njegova burna kri in njegova zdražljiva narava upirala tem glasovom razuma. Ne delati ničesar, čakati, sedeti s prekrižanimi rokami, to je bilo tako zoprno njegovemu značaju, da se s tem nikakor ni mogel strinjati. Klatenje po vseh mestnih zakotjih v temnem sužnjiškem plašču je smatral samo za prevaro lastne brezposelnosti, ker je bilo tudi brezvspešno ter ga ni moglo uzadovoljiti. Njegovi ljudje, katerim je zapovedal, naj Ligijo poiščejo, so bili še stokrat okornejši nego Kilon. Poleg ljubezni, katero je gojil do Ligije, se je budila v Viniciju nova strast, strast igralca, ki na vsak način hoče dobiti. Tak je bil Vinicij zmerom.

Od svojih mladih nog je delal vedno to, kar je hotel, in sicer z vstrajnostjo člveka, ki ne pojmi, da je kaj ne-

mogočega, da se je treba časih čemu odreči. Vojaška disciplina je sicer brzdala za nekaj časa njegovo samoglavnost; nasprotno pa je v njem utrdila prepričanje, da vsako povelje, katero je dal podložnim, mora biti izpolnjeno. Njegovo daljše bivanje na vshodu sredi slabih in na slepo pokorščino privajenih ljudij ga je le utrdilo v veri, da za njegov 'hočem' ni nikake meje. Sedaj pa se je v pravi ljubezni pojavila taka meja.

V vseh teh nasprotjih in v tem odporu, ki ga je videl v Ligijinem begu, je bilo zanj nekaj nerazumljivega, nekaka zagonetka, nad katero si je zamán lomil glavo. Čutil je, da je govorila Akta resnico, da Ligija je bila mrtva zanj. Ako je pa bilo temu tako, čemu bi dajala prednost revščini in nestalnemu bivanju pred ljubeznijo, pred njegovo skrbjo in pred bivanjem v sijajni njegovi hiši? Na to vprašanje ni mogel najti odgovora, marveč je prišel samo do gotovega, nejasnega občutka, da med njim in Ligijo, med njunimi nazori, med njegovim in Petronijevim svetom ter med svetom Ligije in Pomponije Grecine se nahaja neka razlika, neko nesporazumljenje, neka globoka propast, katere ni mogoče z nobeno rečjo zakriti in poravnati. Pri takem premišljevanju je prišel še ob ostanek ravnotežja, katero je hotel vzdržati Petronij v njem. Napočili so trenutki, v kateri niti ni vedel, ali Ligijo ljubi, ali jo sovraži; vedel je samo to, da jo mora najti. Rajše bi bil imel, da bi ga bila pogoltnila zemlja, nego da bi je več ne imel videti, da bi ne imela biti njegova. Domišljija mu jo je stavila časih tako temeljito pred oči, da se mu je zdelo, kakor bi v resnici stala pred njim; spomnil se je vsake besede, katero je spregovoril ž njo ter jo slišal od nje. Čutil jo je poleg sebe, čutil jo na svojih prsih, v

svojem naročju, in njegovo koprnjenje ga je podžigalo kakor ogenj.

Ljubil jo je in klical.

In ko je pomislil na to, da ga je ona ljubila in da je mogla prostovoljno izpolniti vse, kar je zahteval od nje, se ga je polasčevala bridka tuga ter mu napolnjevala srce z neizmerno veliko tesnobo.

Toda bili so tudi taki trenutki, v katerih je kar blede od jeze ter se radoval nad mislijo, kako Ligijo spokori, kadar jo najde. Hotel jo je dobiti, hotel imeti kot spokorjeno sužnjico, toda ob enem je čutil, da bi rajše postal sam suženj, ko bi mu bilo dano na izbéro: ali naj postane njen suženj, ali pa naj je nikdar več ne zagleda.

Bili so dnevi, v katerih je mislil na sledove, katere bi na njenem rožnatem telesu puščal bič, a ob enem bi hotel poljubovati te sledove. Prišlo mu je celo na misel, da bi bil srečen, ko bi jo mogel ubiti.

V tej muki, negotovosti in gorju je izgubljal svoje zdravje in svojo svežost. Kot gospodar je postal okrut in nespameten. Sužnji ter zlasti oproščenci so se mu trepetaje bližali; ko pa so jeli padati po njih neusmiljeni ter nezasluženi udarci, so ga jeli skrivoma sovražiti. On je to videl in še huje čutil svojo osamljenost ter se še tim huje maščeval nad njimi. Premagoval se je samo pred Kilonom, ker se je bal, da ne bi opustil iskanja. Kilon je to opazil, ga nadvladal ter postal čimdalje bolj nadležen, zvišuje neprestano svoje zahteve. Iz početka je neprestano zagotavljal Vinicija, da pojde vse izpod rok brzo in urno; sedaj pa si je jel izmišljevati vsakovrstne zapreke, in dasi ni nehal trditi, da bo njegovo iskanje imelo

dober uspeh, vendar ni več tajil, da bo iskanje trajalo še dolgo.

Končno, po dolgem pričakovanju, je prišel k njemu tako mračnega lica, da je Vinicij kar zbledel, ko ga je pogledal. Skočivši proti njemu, je komaj imel toliko moči, da ga je vprašal:

»Ali je ni med kristijani?«

»Ne, ne, gospod,« odvrne Kilon, »toda med njimi sem našel tudi zdravnika Glauka.«

»O kom govoriš; kdo je ta?«

»Ali si že pozabil, gospod, na starca, ki je potoval iz Napolja v Rim, in radi katerega sem, ko sem ga branil, prišel ob dva prsta, radi česar ne morem držati peresa? Razbojniki, ki so pograbili njegovo ženo in otroke, so ga sunili z nožem. Pustil sem ga skoro že umirajočega v neki krčmi pri Minturni in dolgo sem se jokal za njim. Sedaj pa sem se prepričal, da še živi ter da pripada kristijanski občini v Rimu.«

Vinicij, ki ni mogel razumeti, za kaj tu gre, je razumel samo to, da oni Glauko je nekaka velika zapreka, ki ovira poiskanje Ligije! Vsekako pa je potlačil svojo jezo, ki je že silila na dan, ter dejal:

»Ker si ga branil, je njegova dolžnost, naj ti bo hvaležen in naj ti pomaga.«

»Oh, dostojni tribun! Niti bogovi niso vedno hvaležni, a kaj še ljudje?! Da, dolžan mi je hvalo! Na nesrečo pa ima starec slab spomin, pa mi radi tega ni samo nehvaležen, marveč me, kakor sem izvedel od nekaterih enovercev, še dolži, da sem bil dogovorjen z razbojniki in da sem jaz povzročitelj njegove nesreče. To je plačilo za moja dva prsta.«

»Prepričan sem, da je temu tako, kakor on trdi!« reče Vinicij.

»Torej veš, gospod, več nego on,« odvrne mirno Kilon, »ker on si samo misli, da je bilo tako, kar pa ga vsekako ni oviralo, da ne bi nahujskal zoper mene kristijane, hoteč maščevati se nad menoj. On je namenjen to gotovo storiti, in tovariši so namenjeni, pomagati mu. Na srečo mu ni znano moje ime in v oni hiši, odločeni za molitev, me ni spoznal. Jaz pa sem ga takoj spoznal ter ga celo hotel objeti. Zadržala me je samo previdnost, kakor tudi moj običaj: premisliti vsak korak poprej, predno ga storim. Ko sem šel iz hiše molitve, sem jel poizvedovati po njem, in oni, ki ga poznajo, so mi rekli, da je to človek, katerega je izdal njegov tovariš iz Napolja. Sicer bi itak ne vedel, da on to govori o meni.«

»A kaj je to meni mari? Povej mi, kaj si poizvedel v hiši molitve?«

»Tebi, gospod, to seveda ni mari, toda meni je to zelo mari, kakor tudi moja koža. Ker pa hočem, da bi me preživel moj nauk, se rajše odrečem nagradi, katero si mi obljubil, nego da bi žrtvoval življenje nečimnemu mamonu, brez česar, kot pravi filozof, znam živeti in iskati božanstveno resnico.«

Vinicij pristopi k njemu z neprijateljskim licem ter spregovori z zamolklim glasom.

»A, kdo ti je rekel, da te poprej doleti smrt iz Glaukove roke nego iz moje? Od kod veš, pes, da te ne pokopljem na svojem vrtu?«

Kilon je bil bojazljivec. Hipoma je razumel, da je treba samo še jedne besede, pa bo po njem.

»Hočem jo iskati, gospod, in najdem jo!« zakliče urno.

Nastalo je molčanje, in bilo je slišati samo urno dihanje Vinicijevo ter oddaljeno petje sužnjev, ki so delali na vrtu.

Ko se prepriča Grk čez nekaj časa, da se je pomiril mladi patricij, reče:

»Smrt je šla mimo mene, toda gledal sem jo tako mirno kakor Sokrat. Ne, gospod, nisem rekel, da se hočem odreči iskanja; hotel sem samo reči, da je to iskanje združeno z velikimi nevarnostmi záme. Dvomil si o svojem času, če se nahaja kak Euricij na svetu, in ker si se prepričal na lastne oči, da sin mojega očeta govori resnico, torej me menda nimaš na sumu, da sem si izmislil Glauka?

Toda ko bi bila to samo izmišljotina in ko bi mogel povsem varno hoditi med kristijani, kakor sem hodil nek-daj, pa bi dal za to ono revno staro sužnjico, katero sem kupil pred tremi dnevi, da me bo oskrbovala v moji starosti. Toda Glauko, gospod, živi, in ako me on zagleda, pa je gotovo, da me ti več ne zagledaš, in kdo ti v tem slučaju poišče deklico?«

Umolknil je za trenutek, si otrl solzo ter nadaljeval:

»Kako naj jo iščem, dokler Glauko živi, ker lahko vsaki hip naletim nanj; in ako se to zgodi, pa me bo konec, in z menoj vred bo tudi konec mojemu iskanju.«

»Kam meriš? Kaj svetuješ? Česa se nameravaš lotiti?«

»Aristotel nas uči, gospod, da se manjše koristi morajo žrtvovati večjim, in kralj Prijam je pogostoma dejal, da starost je težko breme. To breme starosti in nezgode teži Glauka že davno, in sicer tako močno, da bi bila smrt

zanj le dobrota. Kaj je po Senekovem mnenju smrt drugega nego osvobojenje?»

»Šali se s Petronijem, ne pa z menoj; sedaj pa povej, kaj hočeš!»

»Ako je krepost to, kar neumnost, pa naj dopusté bogovi, da ostanem bedast na veke. Hočem, gospod, na vsak način odstraniti Glauka, kajti dokler on živi, je moje življenje in moje iskanje v neprestani nevarnosti.«

»Najmi torej ljudij, ki ga pobijejo s palicami, in jaz jih plačam.«

«Odero te, gospod, pozneje pa se bodo podvizali okoristiti se s tvojo tajnostjo. Lopovov je v Rimu toliko, kolikor je zrn peska v areni, toda ti niti ne verjameš, kako so dragi, kadar človek potrebuje njihove pomoči. Ne, dostojni tribun. Kaj ko bi jih stražniki vlovili pri delu? Na vsak način bi povedali, kdo jih je najel in ti bi imel sitnosti. Mene ne bi obsodili, ker jim ne povem svojega imena. Nimaš prav, da mi ne zaupaš, kajti ako tudi nimaš vere v moje poštenje, moraš vendar pomniti, da tu gre za dve reči: za mojo kožo ter za nagrado, katero si mi obljubil.»

»Koliko potrebuješ?»

»Potrebujem tisoč sestercev, kajti pomisli, gospod, da moram poiskati poštene lopove, kateri, vzemši aro, ne izginejo brez sledu. Za dobro delo dobro plačilo!«

Nekoliko pa potrebujem tudi sam, da si otarem solze, katere pretočim nad Glaukom. Bogove pokličem za priče, da sem ga ljubil v resnici. Ako danes dobim tisoč sestercev, pa bo njegova duša že čez dva dni v Hadu in tam še le spozna, ako si ohrani spomin in da misli, kako ga sem ljubil. Ljudi najmem še danes ter jim porečem, da jim od jutrajšnjega večera vsaki dan odtegnem po sto se-

stercev, dokler bo Glauko živ. Razun tega imam krasen načrt, kateri se mi ne sme ponesrečiti.«

Vinicij mu še enkrat obljubi zaželeno svoto, ob enem pa mu prepove govoriti dalje o Glauku, ter ga vpraša, kake novice mu je prinesel, kje se potikal ves ta čas, kar ga ni bilo, kaj vse videl in našel. Toda Kilon ni mogel povedati mnogo novega. Bil je še v dveh drugih molilnicah ter skrbno opazoval vse, zlasti še ženske, toda ni zapazil nobene, ki bi bila podobna Ligiji. Kristijanje ga že smatrajo za svojega, in od onega časa, ko je dal odkupnino za Euricijevega sina, ga zelo spoštujejo kot človeka, ki hodi po sto stopinjah Kristusovih. Od njih je tudi poizvedel, da je jeden njihov veliki postavodajec, neki Pavel iz Tarse, vsled zatožbe židov zaprt v Rimu, pa je tudi sklenil, da se hoče ž njim seznaniti. Toda še bolj ga je razveselila novica, da je najvišji duhovnik vse sekte, ki je bil poprej Kristusov učenec in kateremu je Kristus izročil oblast nad kristijane vsega sveta, namenjen v kratkem času priti v Rim. Vsi kristijanje ga hočejo videti na svoje oči, vsi hočejo slišati njegov nauk. Gotovo se skliče radi tega veliki zbor, na katerem hoče biti tudi on, Kilon, navzoč, in kar je še več, ker se bo v taki gneči lahko skriti, zato popelje tjekaj tudi Vinicija. In oba gotovo najdeta Ligijo. Ako Glauka odpravi, ne bo to združeno z velikimi nevarnostmi. Maščevati bi se mogli tudi kristijani, toda oni so znani po svoji miroljubnosti.

Na to jame Kilon pripovedovati, a to ne brez začudenja, da nikdar ni zapazil, da bi se bili kristijanje udajali razkošju, ali da bi zastrupovali vodnjake in vodomete, niti da bi bili sovražniki človeškega rodu, ali da bi častili osle ter se hranili z otroškim mesom. Ne, tega nikdar ni videl.

Brezdvomno bi se med njimi našli taki, ki bi bili voljni za denar odstraniti Glauka, toda njihov nauk, kolikor mu je znano, zabranjuje zločinstva ter zapoveduje odpuščati krivico.

Vinicij se takoj spomni, kaj mu je pri Akti rekla Pomponija Grecina, in radi tega je rad poslušal te Kilonove besede. In dasi je njegova ljubezen do Ligije bila časih podobna mržnji, bilo mu je vendar drago, ko je slišal, da vera, katero je spoznavala ona in Pomponija, ni nikakor ogavna, niti zločinska. Pač pa se ga je polastila neka nejasna zavest, da je uprav to tajnostno češčenje Kristusovo povzročilo razkol med njim in Ligijo, pa se je jel bati vere in sovražiti jo.

XVII.

Kilonu je bilo v resnici mari za to, da bi odstranil Glauka, kateri, dasi je bil že prileten človek, vendar ni bil še bolehav starec. V tem, kar je bil rekel Viniciju Kilon, je bilo mnogo resnice. On je ob svojem času v resnici poznal Glauka, ga izdal razbojnikom, pripravil ga ob rodino ter ga izročil smrti.

Spomin na ta dogodek je lahko prenašal, kajti zapustil je Glauka umirajočega, ali ne v krčmi, marveč pod milim nebom poleg Minturne, ter nikakor ni slutil, da bi utegnil Glauko ozdraviti in dospeti v Rim. Radi tega se je v resnici ustrašil, ko ga je zagledal med zbranimi kristijani, in v prvem hipu se je hotel celo odreči svojemu poslu, namreč iskanje Ligije. Toda od druge strani se je Vinicija še huje ustrašil. Razumel je, da mora izbirati med

bojaznijo pred Glaukom ter med progonstvom in maščevanjem mogočnega patricija, kateremu bi brezdvomno prišel na pomoč še močnejši Petronij. Spomnivši se tega, Kilon ni dolgo omahoval. Pomislil je, da je vedno bolje, ako ima človek male, ne pa velike sovražnike, in dasi se je njegova plašna narava nekoliko zgražala nad krvavimi čini, je vendar spoznal za potrebno, da mora biti Glauko umorjen s pomočjo tujih rok.

Sedaj mu je bilo mari samo za to, da izbere prave ljudi, in prav na to so merile besede, ki jih je spregovoril pred Vinicijem. Preživljaje noči najpogosteje po krčmah, prenočujejé ondi med ljudmi brez podstrešja, brez časti in vere, je lahko našel koga, ki bi se lotil dela, toda še lažje kakega takega, ki bi, začutivši pri njem denar, vzel »aro« ter potem izpulil od njega vso svoto s strašenjem, da ga izroči v roke stražnikov. Vrh tega so ga v poslednjem času jeli mrziti oni klateži, strašni in odurni ljudje, ki so se potikali po sumljivih hišah na Suburi ali za Tiberu. Sodeč vse po samem sebi, ni še poznal dovolj kristijanov, niti njih učenja; mislil pa si je, da za to gotovo najde med njimi pripravne ljudi, ker se mu je zdelo, da so še bolj napeti od drugih; torej je sklenil, urediti stvar tako, da izvrše to, kar hoče, ne za denar, marveč radi svoje gorečnosti.

Radi tega je šel zvečer k Euriciju, o katerem je bil prepričan, da mu je bil udan z vso dušo in da hoče rad storiti vse, kar mu bo mogoče. Ker pa je bil po svoji naravi zelo previden, se ni mogel odločiti, da bi mu povsem zaupal svojo nakano, ki bi utegnila v starcu omajati vero v njegovo krepost in bogaboječnost. Njemu pa je bilo pred vsem drugim mari za to, da najde pripravne ljudi

ter se potem ž njimi dogovori o vsej zadevi tako, da bodo iz obzirov do samih sebe hranili vso nakano v največji tajnosti.

Starec Euricij, odkupivši sina, je najel jedno izmed malih prodajalnic, katerih je bilo vse polno okrog Velikega cirka (Circus Maximus), da je v njej prodajal olje, bob, razno pecivo ter z medom oslajšano vodo gledalcem, ki so prišli gledat igre. Kilon ga je našel doma, urejujočega svojo štacuno ter, pozdravivši ga v imenu Kristusovem, se je jel ž njim takoj razgovarjati o zadevi, ki ga je k njemu privedla. Ker je skazal Euriciju veliko uslugo, je računal na to, da mu oni to poplača s hvaležnostjo. On potrebuje samo dva ali tri krepke može, katerim ne manjka poguma, da odvrnejo nevarnost, katera ne preti samo njemu, marveč vsem kristijanom. On je sicer siromak, ker je skoro vse, kar je imel, dal Euriciju, vendar pa bi tudi tem ljudem plačal njihovo službo, ako mu bodo zaupali ter izvršé zvesto vse, kar jim bode naročeno.

Euricij in njegov sin Kvart sta ga poslušala kot svojega dobrotnika, in le malo je manjkalo, da se nista zgrudila pred njim na kolena. Oba sta ga zagotavljala, da sta pripravljena storiti vse, karkoli bi zahteval od nju, ker sta verjela, da tak svet človek ne more zaželei ničesar, kar bi se ne strinjalo z naukom Kristusovim.

Kilon ju je zagotavljaj, da je temu tako, pri čemur je dvignil oči ter se delal, kakor bi molil, toda on je le mislil na to, ali bi ne bilo prav, sprejeti njuno ponudbo, s čemur bi si mogel prihraniti več tisoč sestercev. Premišljeval je za trenutek ter se konečno odločil, da zavrže njuno ponudbo. Euricij je bil starec, katerega niso toliko tlačila njegova leta, nego skrbi in bolezen, in Kvart je imel ko-

maj šestnajst let. Kilon pa je potreboval pred vsem drugim gibčnih in krepkih ljudi. Tudi gledé onih tisoč sestercev si je domislil, da se mu posreči, da s svojo zvijačo pridrži večino zase.

Ponujala sta mu še nekaj časa svojo službo; ker ju je odločno odbil, sta odstopila. Kvart je dejal:

»Poznam peka Demasa, gospod, kateremu pri ročnih mlinih delajo sužnji in drugi najeti ljudje. Jeden izmed teh poslednjih je tako krepak, da more delati ne za dva, marveč za štiri, in sam sem videl, kako je vzdigal kamen, katerega niti štirje možje niso mogli premakniti.«

»Ako je to bogaboječ človek ter voljen žrtvovati se za svoje brate, pa me seznani ž njim,« odvrne Kilon.

»On je kristijan,« odvrne Kvart, »kajti pri Demasu delajo večinoma kristijanje. Delajo tam po dnevu in po noči in on pripada k nočnim delavcem. Ako greva sedaj, najdeva ga pri večerji. Danes stanuje poleg Emporija.«

Kilon je drage volje privolil. Emporium se je nahajal na vznožju Aventinskega griča, torej ne daleč od Velikega cirka. Tjekaj je bilo moči priti poleg reke Portik Aemilia, ognivši se ovinka okrog hriba, kar je močno skrajšalo pot.

»Star sem že,« reče Kilon, ko sta dospela med stebriče, »in časih mi spomin povsem odpove svojo službo. — Da, tudi našega Kristusa je izdal jeden izmed njegovih učencev, toda sedaj se nikakor ne morem spomniti imena tega izdajalca...«

»Bil je to Judež, gospod, ki se je obesil,« odvrne Kvart, čudeč se v duši, kako je mogel starec na to ime pozabiti.

»Oh, da Judež! Hvala ti!« odvrne Kilon.

Na to gresta nekaj časa molčé. Dospeta k Emporiju, ki pa je bil že zaprt, torej se mu izogneta, in ko sta obšla žitnice, v katerih se je ljudem v potrebi razdajalo zrnje, kreneta na levo k hišam, ki so se raztegale proti griču Testacija in k Foru Pistoriju. Ondi obstaneta pred leseno hišo, iz katere se je začul ropot ročnih mlinov. Kvart stopi v hišo, Kilon pa, ki se ni rad kazal ljudem in kateri je živel v neprestani bojazni, da bi utegnil kje srečati zdravnika Glauka, je ostal zunaj.

»Rad bi poznal tega Herkula, ki služi tu za mlinarja,« reče sam sebi, ogledujé zvezdnato nebo. »Ako je to lopov in zviti človek, stalo me bo dokaj truda, predno ga pridobim za svoj namen; ako pa je kreposten in bedast kristijan, pa mi stori brezplačno vse, kar bodem hotel.«

Daljšé premišljevanje mu pretrga Kvart, ki pride iz hiše s človekom, oblečenim v samo tuniko, imenovano 'exomis', ki je bila prikrojena tako, da je desna roka in desna stran prsij ostala gola. Tako obleko, ki je močno olajševala prosto gibanje, so rabili zlasti delavci. Kilon, pogledavši prišleca, se zadovoljno oddahne, ker še vse svoje žive dni ni videl takih rok in takega prsnega ogrodja.

»Tukaj je, gospod,« reče Kvart, »oni brat, katerega si hotel videti.«

»Mir Kristusov bodi s teboj!« odvrne Kilon, »a ti, Kvart, reci temu bratu, koliko zaslužim vere in njegovega zaupanja in potem se vrni domu v imenu božjem, kajti potrebno je, da svojega starega očeta ne puščaš samega.«

»To je svet človek,« reče Kvart, »ki je dal vse svoje premoženje, da je mene, katerega niti ni poznal, odkupil

iz sužnjosti. Naj mu za to pa Gospod in Odrešenik pripravi plačilo v nebesih!«

Orjaški delavec, ko je to slišal, se pripogne ter poljubi Kilonu roko.

»Kako ti je ime, brat?« ga vpraša Grk.

»Pri svetem krstu mi je bilo dano ime Urban, oče.«

»Urban, dragi moj. Ali imaš dovolj časa, da se svobodno porazgovoriš z menoj?«

»Naše delo se začne o polnoči, in sedaj nam še le pripravljajo večerjo.«

»Časa je torej dovolj; pojdiva k reki in tam začuješ moje besede.«

Šla sta ter sedla na kamenito ograjo v tišini, katero je dramil samo ropot ročnih mlinov ter pljusk mimo plavajočih valov. Kilon se zagleda v delavčevo lice, na katerem je razven mračnosti in turobnosti bilo še nekaj, kar se je navadno opazalo na licu barbarov, bivajočih v Rimu, a vendar se mu je to ljece kazalo iskreno in dobročutno.

»Da, da,« reče sam sebi. »To je dober in bedast človek, ki brezplačno ubije Glauka.«

Na to ga vpraša:

»Urban, ali ljubiš Kristusa?«

»Ljubim ga iz vse svoje duše, iz vsega srca,« odvrne delavec.

»In svoje brate in svoje sestre ter one, ki so te naučili, da veruješ v Kristusa?«

»Ljubim tudi njih, oče.«

»Mir bodi s teboj.«

»Tudi s teboj, oče.«

Nastala je zopet tišina, samo oddaljeni mlini so ropotali in tam spodaj je šumela voda.

Kilon se razgleda v jasno mesečino ter jame govoriti z zamolklim glasom o Kristusovi smrti. Govoril je tako, kakor da ne govori Urbanu, marveč kakor da samega sebe spominja te smrti, ali da zaupa nekako tajnost spavajočemu mestu. Bilo je v tem nekaj ganljivega in ob enem slavnostnega.

Delavec se je jokal, in ko je Kilon začel tarnati, da ob času smrti Odrešenikove ni bilo nikogar, ki bi ga bil branil, ako že ne križanja, pa vsaj ostudnega razžaljenja od strani vojakov in židov, je jel delavec stiskati svoje orjaške pesti vsled tuge in tajne jeze. Smrt ga je ganila do solz; ko pa se je spomnil one množice, ki se je rogala na križ pripetemu Jagnjetu, pa se je razburila v njem njegova preprosta duša ter se mu rodila v srcu želja po maščevanju.

Med tem ga vpraša Kilon urno:

»Ali veš Urban, kdo je bil Judež?«

»Vem, vem, toda on se je obesil!« zakliče delavec.

In v njegovem glasu si skoro razbral žalost, da si je izdajalec sam odmeril kazen in da mu ne more pasti v roke.

Kilon pa nadaljuje:

»Ko bi se ne bil obesil ter bi ga kateri kristijan srečal kje na suhem, ali na morju, ali bi mar ne bil dolžan, maščevati se nad njim za muke, kri in smrt Odrešenikovo?«

»Kdo se ne bi maščeval, oče?«

»Mir bodi s teboj, zvesti služabnik Jagnjetov. Da, svobodno nam je odpuščati sebi storjene krivice, toda

kdo ima pravico, odpuščati krivico, storjeno Bogu? Toda kakor kača rodi kačo, zloba zlobo ter izdaja izdajstvo, tako se je tudi iz Judeževega strupa rodil drugi izdajica. In kakor je oni rimskim vojakom in židom izdal Odrešenika, tako hoče tudi ta, ki živi med nami, izdati volkovom njegove ovčice, in ako tega izdajstva nihče ne prepreči, ako nihče o pravem času ne stre glave tej kači, pa čaka nas vse pogin in z nami vred bo konec tudi češčenja tega božjega Jagnjeta.«

Delavec ga je gledal z največjim nemirom, kakor bi si ne mogel pojasniti tega, kar je ravno kar slišal. Grk pa si je pokrill glavo s koncem svojega plašča ter začel govoriti s takim glasom, kakor bi prihajal izpod zemlje:

«Gorjé vam, služabniki pravega Boga; gorjé vam, kristijanje in kristijanke!«

In zopet je nastalo molčanje, zopet je bilo slišati samo ropot mlinov, zamolklo petje mlinarjev in šum reke.

»Oče!« ga vpraša delavec, »kdo je ta izdajica?«

Kilon pobesi glavo. »Kdo je ta izdajica? Sin Judežev, sin njegovega strupa, ki se oglašá za kristijana ter hodi v hišo molitve le radi tega, da bi mogel zatožiti brate pri cesarju, češ, da cesarja nočejo spoznati za Boga, da zastrupljajo vodnjake, da moré otroke in da hočejo uničiti mesto, da bi niti kamen ne ostal na kamenu. Radi tega bo čez nekoliko dnij dano povelje pretorijanom, naj povežejo starce, ženske in otroke ter jih odpeljejo na morišče, da jih ondi umoré, kakor so pomorili sužnje Pedanija Sekunda. In vse to je storil ta novi Judež. In ako prvega nihče ni kaznoval, ako nihče ni branil Kristusa ob uri njegove smrti, kdo ne bi kaznoval, kdo ne bi strl glave

tega gada poprej, predno ga zasliši cesar? Kdo ga ugonobi, kdo ubrani pogina bratov in vere v Kristusa?»

Urban, ki je sedel doslej na kameniti ograji, nakrat vstane ter reče:

»Jaz to storim, oče.«

Tudi Kilon vstane ter za trenutek gleda delavčevo lice, osvetljeno od mesečne svetlobe, na to stegne roko ter jo polagoma položi na njegovo glavo.

»Pojdi med kristijane,« reče mu svečano, »pojdi v hišo molitve ter vprašaj po zdravniku Glauku, in kadar ti ga pokažejo, pa ga takoj ubij v imenu božjem!«

»Po Glauku?« ponovi Urban, kakor bi si hotel vtisniti v svoj spomin to ime.

»Ali ga poznaš?«

»Ne poznam ga. Kristijanov je v Rimu na tisoče, ki se vsi ne poznajo. Toda jutri se snidejo v Ostrijanu ponoči vsi bratje in sestre do poslednjega človeka, kajti dospel je veliki apostol Kristusov, ki nas bo učil, in tam mi bratje pokažejo Glauka.«

»V Ostrijanu?« vpraša nakrat Kilon. »Torej za mestnim obzidjem. Vsi bratje in sestre? Po noči? Za obzidjem v Ostrijanu?«

»Da, oče. To je naše pokopališče med ulico Salsarsko in Nomentansko. Mar ne veš, da bo ondi učil veliki apostol?«

»Že dva dni nisem bil doma ter nisem prejel njegovega pisma. Tudi tega, kje je Ostrijan, nisem vedel doslej, ker sem še le pred kratkim dospel semkaj iz Korinta, kjer se ravnokar snuje kristijanska občina. Tako je. Toda ako te je Kristus navdahn timer, pa pojdi, moj sin, po noči v Ostrijan; tam najdeš med brati Glauka ter ga v

mesto nazaj grede ubiješ, za kar ti bodo odpuščeni vsi tvoji grehi. A sedaj mir bodi s teboj! ...»

»Oče! ...«

»Poslušam, služabnik Jagnjetov.«

Na delavčevem licu se prikaže zadrega. Še pred nedavnim je ubil človeka, nemara celo dva, toda Kristusov nauk prepoveduje ubijati. Ubil ju je, ker se je branil, toda tudi to ni dovoljeno; ni ju pa ubil — Bog obvaruj — radi dobička. Škof sam mu je dal ljudi, da naj pomagajo mu, toda zabranil jim je, koga ubiti; on pa je vendar-le ubil, toda nehoté, ker ga je Bog oblagodaryl s preveliko močjo... A sedaj pa to odkritosrčno obžaluje... Drugi tovariši prepevajo pri svojem delu, on pa je nesrečen in misli na svoj greh in na to razžaljenje božjega Jagnjeta. Koliko je že premolil, koliko prejokal ter prosil tega božjega Jagnjeta, naj mu odpusti! Pa vendar še čuti doslej, da se še ni kesal dovolj... A sedaj pa je obljubil znovič, ubiti izdajalca...

Nu, dobro. Oprostiti se more samo ona krivica, ki jo človek sam pretrpi — torej ga tudi ubije bodisi celo pred očmi vseh bratov in sester. Toda Glauko mora biti poprej postavljen pred sodnijo svojih bratov, škofa in apostola. Ubiti ni težko, in ubiti izdajico, to je človeku tako prijetno, kakor ubiti volka ali medveda, toda kaj, ko bi Glauko umrl nedolžen? Kako naj prevzame na svojo vest novi boj, novi greh in novo razžaljenje božjega Jagnjeta?

»Za obsodbo ni več časa, moj sin,« odvrne Kilon, »kajti izdajalec pojde iz Ostrijana naravnost k cesarju v Ancij, ali pa se skrije v koči nekega patricija, kateremu služi. Dam ti znamenje, katero pokažeš, ko bo Glauko ubit, pa te še škof in veliki apostol blagoslovita za to.«

Po teh besedah izvleče iz žepa droben novec, na kar seže po nož, ki mu je visel za pasom, načrta ž njim na novcu znamenje križa in ga poda delavcu.

»To je obsodba za Glauka in znamenje za tebe. Umo-riš Glauka, znamenje pa pokažeš škofu, in on ti odpusti ta uboj, katerega nisi izvršil prostovoljno.«

Delavec stegne nehoté roko po novcu, toda ker mu je prvi uboj še preživo ostal v spominu, radi tega začuti pri tem nekak tajni strah.

»Oče,« reče s prosečim glasom, »ali vzameš to de-ja-nje na svojo vest; ali si slišal sam Glauka, da namerava izdati brate?«

Kilon je razvidel, da je treba priti na dan z dokazi, spregovoriti nekatera imena, kajti sicer se v orjakovo srce prikrade dvom.

Nakrat se mu zasveti srečna misel v glavi.

»Čuj, Urban,« reče, »prebivam v Korintu, toda moj rojstni kraj je otok Kos ter učim tu v Rimu Kristusov nauk neko služabnico iz mojega kraja, kateri je Eunika ime. Ona služi kot ‚vestiplika‘ v hiši cesarjevega prijate-lja, nekega Petronija. V tej hiši sem torej čul, kako se je Glauko ponudil, da hoče izdati vse kristijane; vrhu tega je obljubil drugemu cesarjevemu zaupniku, Viniciju, da mu med kristijani poišče neko deklico...«

Tu umolkne ter začuden pogleda delavca, čegar oči so se nakrat razsvetlile, kakor oči divje zverine in čegar lice je postalo nekako divje in grozno.

»Kaj ti je?« vpraša ga prestrašen.

»Nič, oče. Jutri ubijem Glauka!...«

Grk se zamisli. Čez trenutek prime delavca za roko ter ga obrne tako, da mu je mesec svetil naravnost v

obraz. Gledal ga je dolgo, dolgo. Bilo je videti, da omahuje, ali ga naj še kaj vpraša, ter poizve vse, ali pa naj ostane pri tem, kar je poizvedel, ali si domislil.

Naposled je vendar-le prevladala v njem prirojena mu previdnost. Oddahnil se je globoko enkrat, dvakrat, na to položil zopet roko na delavčevo glavo ter ga vprašal s slavnostnim, resnim glasom:

»Torej pri svetem krstu so ti dali ime Urban?«

»Da, oče!«

»Nu, mir bodi s teboj, Urban!«

XVIII.

Petronij Viniciju:

»Slabo je s teboj, carissime! Venera ti je očitvidno zmešala vse misli, odvzela ti razum, spomin in moč, da ne misliš na ničesar drugega nego na ljubezen. Prečitaj še enkrat to, kar si mi odgovoril na moje pismo, in takoj spoznaš, kako je tvoja misel postala malomarna do vsega, kar se ne tiče Ligije, ker se tvoj spomin bavi samo ž njo ter se neprestano vrača k njej in kroži nad njo kakor jastrebnjak nad svojim plenom. Pri Poluksu, najdi jo že vendar, ker sicer te tvoj ogenj spremeni v pepel ter se nemara celo spremeniš v egiptovskega Sfinga, ki se je, kakor pripovedujejo, zaljubil v blede Izido ter postal za vse drugo gluh in slep in sedaj samo čaka po noči, da more svojo drago zagledati s svojimi kamenitimi očmi.

Pojdi preoblečen na večer po mestu, ter obišči s svojim modrijanom hiše molitve kristijanov. Vse, kar budi nadejo ter preganja dolgi čas, je vredno hvale. Toda iz

prijateljstva do mene me ubogaj še to: oni Urso, Ligijin suženj, je očitvidno nenavadno močen človek; zato poišči Krotona in pojdite jo vsi trije iskat. To bi bilo najbolj pametno in najbolj varno. Kristijanje — ako pripadata k njim Pomponija Grecina in Ligija, — gotovo niso taki lopovi, za kakoršne jih smatrajo; toda pri odnosu Ligije so pokazali, da ne poznajo šale, ako gre za kožo kake ovčice iz njihove črede. Kadar zagledaš Ligijo, vem, da se ne boš znal premagati in jo boš hotel takoj odpeljati; kako pa izvršiš to sam s Kilonom? Toda Kroton si bo znal pomagati, naj bi branilo Ligijo tudi deset takih orjakov, kakor je Urso. Ne daj se izkoriščati od Kilona, toda za Krotona naj ti ne bo žal denarja. Izmed vseh svétov, katere ti morem dati, je ta najboljši.

Tu so že nehali govoriti o mali Augusti in o tem, da je umrla vsled čarov. Poppeja se je še časih spomni, toda cesarjeve misli so se jele ukvarjati z nečem drugim. Sicer pa, ako je resnica, da je božanstvena Augusta zopet v drugem stanu, pa tudi spomin na ono dete izgine brez sledu. Že smo nekoliko dnij v Napolju, ali bolje v Bajami.

Ako bi bil ti sposoben na kaj misliti, pa bi moral odmev našega bivanja tukaj doleteti tudi na tvoja ušesa, kajti v Rimu gotovo ne govoré o čem drugim. Dospeli smo semkaj v Bajo, kjer so nas iz početka mučili spomini na mater ter grizenje vesti.

Ali pa veš, kako daleč je že dospel Rdečebradec? Do tega, da je tudi uboj matere zanj samo poetiška snov in osnutek tragikomedije. Njega je poprej mučila vest samo radi tega, da je plašljivec. A sedaj, ko se je prepričal, da je svet še vedno, kakor je bil pod njegovimi nogami, in se noben bog ni maščeval nad njim, vidi se mu najpri-

mernejše, da straši ljudi s svojo usodo. Večkrat vstane po noči, trdeč, da ga preganjajo furije, pa nas zbudi iz spanja, gleda okrog sebe, postavlja se kot glumač, igrajoč ulogo Oresta, in sicer kaj slab glumač; deklamuje grške verze ter gleda, ali se mu čudimo. In mi se seveda čudimo, a mesto da bi mu rekli: »pojdi spat, bedak!« postajamo isto tako tragični ter branimo velikega umetnika pred furijami. Pri Kastoru, moral si izvedeti vsaj to, da je že javno nastopil v Napolju. Zbrali so vse Grke iz Napolja in bližnjih mest, kateri so napolnili areno s tako neprijetnim smradom po česnu in znoju, da sem zahvaljeval bogove za to, da mi ne treba sedeti v prvih vrstah med Augustijanci, marveč sem se nahajal z Rdečebradcem za areno. Ali pa hočeš verjeti, da se je bal? Da, bal se je v resnici! Prijel me je za roko ter si jo položil na srce, katero je zares močno utripalo.

Dihanje se mu je kratilo, in v hipu, ko bi imel nastopiti, je obledel kakor pergament, in na čelo so mu stopile kapljice znoja. A vendar mu je bilo dobro znano, da so v vseh vrstah sedežev sedeli pripravljene pretorijanci, oboroženi s cepci, s katerimi bi bili v sili in potrebi vzbujali strmenje in navdušenost. Toda tega ni bilo treba. Nobena čreda opic iz okolice kartaginske ne more tako tuliti, kakor je tulila ta druhal. Pravim ti, da je smrad po česnu segal celo do prizorišča. Neron se je priklanjal, stiskal si roke na srce, metal z rokami poljube ter se jokal. Na to je planil med nas, ki smo čakali za areno, kakor pijan, klicaje: »Kaj je vsa posvetna slava proti tej moji slavi?« Druhal pa je še vedno tulila in ploskala, znajoča, da s tem izploska sebi milost, darove, zahvalne govore, loterijne listke in nove nastope cesarja glumača. Jaz se jim niti ne

čudim, da mu ploskajo, kajti kaj takega se pri nas še ni videlo. Cesar pa je ponavljal vsaki hip: Evo, kaj so Grki! Evo, kaj so Grki! In zdi se mi, da se je od tega trenutka njegovo sovraštvo do Rima še povečalo. Samo na sebi se razume, da so bili odposlani v Rim poslanci s poročilom o tem triumfu, in sedaj pričakujemo svečane zahvale senata.

Takoj po prvem Neronovem nastopu se je tu pripetil čuden dogodek. Gledališče se je iznenadoma podrlo, toda še le takrat, ko so gledalci bili že odšli. Bil sem na mestu, toda nisem videl, da bi bili izpod podrtije izvlekli kakega mrliča. Mnogi izmed Grkov gledajo na to, kakor na jezo bogov, ker se je cesar izneveril svojemu poklicu, toda on nasprotno trdi, da je to samo znamenje naklonjenosti bogov, kateri očitvidno ljubijo njegovo petje in vse one, ki poslušajo.

Radi tega so doprinašali zahvalne žrtve po vseh templjih; zanj pa je to nova spodbuda, da pojde v Ahajo. Vsekako pa mi je pred nekoliko dnevi rekel, da se boji, češ, kaj poreče na to rimski svet, če se mari ne upré zoper njega kakor iz ljubezni do njega, tako tudi iz bojazni, da bi izostale delitev zrnja in gledališke predstave, ako se cesar še dlje časa mudi v tujini.

Vsekako pa hočemo oditi v Benevent, da si ogledamo čevljarske igre, s katerimi se hoče odlikovati Vacinij, od tod pa pojdemo pod varstvom božanstvenih bratov Heleninih na Grško. Kar se mene tiče, sem se že prepričal do dobrega, da človek med bedaki postane sam bedast ter da nahaja celo nekaj čar v tej bedastoči. Grško in potovanje s tisoči ladij, uprav kakor nekaj zmagoslavni pohod Bahov, sredi nimf in bahantek, ovenčanih z zele-

nimi mirtami in vinsko trto, na vozovih, pred katerimi so zapreženi tigri, pa cvetje, venci, vzkliki: evoe! godba, poezija ter ploskajoča Hellada — vse to je slavno, toda mi tu gojimo še drznejše namene.

Hočemo ustvariti nekako vshodno, bajčno cesarstvo, državo palm, solnca, poezije ter sen spremeniti v resnico, v jedino razkošje življenja. Hočemo pozabiti na Rim in težišče sveta ter se nastaniti kje med Grško, Azijo in Egiptom; hočemo živeti ne življenje ljudij, marveč življenje bogov, ne znati, kaj je vsakdanjost, jadovati v zlatih ladjicah v senci škrlatastih jader po Arhipelagu; hočemo biti Apolin, Osirij in Baal v jedni osebi, rdeti kakor zarja, svetiti se kakor solnce, lesketati se kakor mesec, vladati, peti in sanjariti... Ali mari verjameš, da se tudi jaz, ki imam še vendar za jeden sesterč razuma, udajam tem domišljijam, misleč si, da so radi tega velike in neobičajne, ker so neizvršljive... Taka država bi bila nekaj, kar bi se ljudem čez mnogo stoletij zdelo slično sanjam. Dokler Venera ne vzame ná-se podobe nekake Ligije, ali vsaj take sužnjice, kakor je Eunika; dokler življenje ni ozalšano z umetnostjo, pa je ono samo na sebi pusto in prazno ter nam pogostoma kaže lice opice. Toda Rdečebradec ne uresniči svoje nakane, bodisi že radi tega, ker bi v onem bajnem kraljestvu poezije ne smelo biti prostora za izdajice, za podlost in smrt, med tem ko se v njem pod zastorom pesnika skriva slab glumač, bedast voznik in dolgočasni tiran. Neprestano ubijamo ljudi, kateri so nam v čemur si bodi na poti. Revni Torkvat Silan je že mrlič. Pred nekoliko dnevi si je bil odprl žile. Lekaniij in Licinij sta le s strahom sprejela konzulstvo, stari Trasej ne uide smrti, ker si prizadeva, biti pošten. Tigelin še doslej ni izmole-

doval povelja, naj si odprem žile. Potreben sem še ne samo kot *elegantiae arbiter*, marveč kot človek, brez čegar sveta bi bilo potovanje v Ahajo nemogoče. Vsekako pa si vedno mislim, da prej ali poznej se mora tako končati. Ali pa veš, na kaj vse mislim? Na to, da Rdečebralec ne dobi v roke moje čaše, katero poznaš in občuduješ. Ako boš ob uri moje mrti pri meni, dam ti jo, ako bodeš daleč, pa jo hočem razbiti. Toda sedaj imamo pred seboj še čevljarski Benevent, olimpijsko Grško ter *fatum*, ki vsakemu določuje njegovo neznano pot. Bodi zdrav ter najmi si Krotona, sicer ti še drugič vzamejo Ligijo. Kilon pa mi pošlji, kadar ga več ne boš potreboval, naj sem že kjerkoli. Napravim iz njega drugega Vacinija, in nemara se bodo senatorji in konzularni ljudje tresli pred njim, kakor se tresejo pred vitezom Smolo. Bilo bi dobro, ko bi človek doživel to čudo. Kadar dobiš Ligijo, naznani mi to, da žrtvujem za vaju par labudov in par golobov v tukajšnjem okroglem Venerinem templu. Videl sem pred kratkim v sanjah Ligijo na tvojih kolenih, čakajočo na tvoje poljube. Potrudi se, da se uresničijo te moje sanje. Naj na tvojem nebu ne bo oblakov; ako pa so, pa naj bodo rdeči in duhteči kakor kake rože. Ostani mi zdrav!»

XIX.

Komaj je Vinicij nehal čitati, pride v knjižnico Kilon neoglašen, kajti služabnikom je bilo poprej naročeno, naj ga spusté vsaki hip, bodisi po dnevu ali po noči.

»Naj ti bo božanstvena mati tvojega velikodušnega prednika Eneja« — je dejal — »tako milostljiva, gospod, kakor je bil meni milostljiv božanstveni sin Marijin.«

»Kaj to pomeni?« vpraša Vinicij, vstajáje od mize, poleg katere je sedel.

Kilon dvigne glavo ter reče:

»Našel sem!«

Mladi patricij osupne tako, da dlje časa ni mogel spregovoriti besedice.

»Ali si jo videl?« vpraša ga nemiren.

»Videl sem Ursa, gospod, ter govoril ž njim.«

»Ali veš, kje so jo skrili?«

»Ne, gospod! Drugi bi bil iz samega samoljubja pokazal Ligijcu, da je uganil, kdo da je; drugi bi bil poskušal poizvedeti, kje da stanuje ter bi naposled dobil udarec s pestjo, da bi se ne brigal več za posvetne reči, ker bi bil vzbudil v orjaku nezaupnost ter povzročil, da bi še v tej noči bilo najdeno za deklico drugo skrivališče. Jaz pa tega nisem storil, gospod! Dovolj mi je, da vem, da Urso dela pri nekem mlinarju poleg Emporija, kateri se imenuje Demas, uprav tako, kakor tudi tvoj oproščenec; dovolj, da sedaj kateri tvojih vrlih in zaupnih sužnjev gre jutri lahko skrivoma za njim ter odkrije njegovo skrivališče. Jaz ti samo prinašam zagotovilo, da je božanstvena Ligija v Rimu, ker je Urso tukaj, ter še drugo novico, da nocoj po noči bodo vsi kristijanje zbrani v Ostrijanu.«

»V Ostrijanu? Kje je to?« seže mu v besedo Vinicij, ki je očitno takoj hotel odriniti na naznačeno mesto.

»To je stari hipogeum*) med Salarsko in Nomentansko ulico. Oni pontifex maximus kristijanov, o katerem sem ti pravil in katerega so pričakovali mnogo pozneje, je že tu in nocojšnji večer bo krstil ter učil na tem poko-

*) Prostor pod zemljo.

pališču. Oni se še skrivajo s svojim naukom, kajti dasi še doslej ni nikakih razglasov, ki bi ga zabranjevali, morajo vendar-le biti previdni, ker jih ljudstvo sovraži.

Urso mi je rekel, da se vsi do poslednjega zbero nočoj v Ostrijanu, kajti vsakdo hoče videti in slišati onega, ki je bil prvi učenec Kristusov, katerega oni imenujejo Mesijo. In ker pri njih tudi ženske z moškimi vred poslušajo učenje, zato izmed žensk nemara ne bo navzoča jedino le Pomponija, ker bi se pred Aulom, častilcem starih bogov, ne mogla opravičiti, čemu je po noči zapustila hišo. Ligija pa, gospod, ki se nahaja pod varstvom Ursa in njihovih starešin, pojde tjekaj brezdvomno skupno z drugimi ženskami.

Vinicij, ki je živel doslej kakor v vročnici, podpiran jedino od nadeje, je začutil sedaj, ko se mu je imela ta nadeja izpolniti, nakrat tako slabost, kakor jo začuti človek po dolgem potovanju, ko že meni dospeti do cilja. Kilon to zapazi ter sklene, da si to izkoristi.

»Tvoji ljudje stojé seveda na straži pri vratih, in kristijanom mora biti to znano. Toda njim tega ni treba, jih tudi ne bo ovirala, in dasi je od reke pa do onih ulic precej daleč, vendar oni z veseljem pojdejo tjekaj, da zagledajo onega 'velikega apostola'. Sicer pa oni imajo na tisoč sredstev, s pomočjo katerih dospejo za obzidje. V Ostrijanu najdeš, gospod, Ligijo, in ako bi, kar pa ne mislim, nje ne bilo tam, pa bo tam Urso, kajti obljubil mi je, da pride tjekaj ter ubije Glauka, ali čuješ, plemeniti tribun? Potem pa bodisi, da pojdeš po njegovem sledu ter tako izveš, kje biva Ligija, ali pa zapoveš svojim ljudem, naj ga kot morilca ujamejo, in ko ga imaš v rokah, pa ga prisiliš k priznanju, kam je skril Ligijo. Jaz sem storil

svoje. Drugi bi ti, gospod, dejal, da je popil z Ursom deset vrčev najboljšega vina, ali da je zapravil ž njim v igri scriptac duodecim deset tisoč sestercev, ali da je za dva tisočaka kupil to novico... Vem, da bi mi ti to nagradil dvojnotero, vsekako pa sem hotel biti enkrat v življenju pošten, ker sem prepričan, da tvoja darežljivost, kakor je dejal velikodušni Petronij, moje stroške obilno nadkrili.«

Vinicij, ki je bil vojak ter se je navadil nadvladati se v vseh važnih slučajih, je urno premagal svojo slabost ter dejal:

»Nadeja v mojo darežljivost te ne prekani, toda ti pojdeš z menoj v Ostrijanum.«

»Jaz v Ostrijanum?« vpraša Kilon, ki ni imel niti trohice volje iti tjekaj. »Jaz, plemeniti tribun, sem ti obljubil, najti Ligijo, nisem ti pa obljubil, da jo zá-te vjamem. Pomisli, gospod, kaj bi se zgodilo z menoj, ko bi se oni ligijski medved, ki pobije Glauka, nakrat prepričal, da ga je pobil po krivem? Mari bi me ne smatral za povzročitelja storjenega uboja? Zapomni si, gospod, da čim večji je kdo modrijan, tem težavnejše mu je odgovarjati na vprašanja prostakov; kaj naj mu torej odgovorim, ko bi me vprašal, čemu sem zatožil zdravnika Glauka? Ako pa si vendar-le misliš, da se ti lažem, pa ti povem: plačaj mi še le takrat, kadar ti pokažem hišo, v kateri prebiva Ligija; danes mi pa pokaži samo košček svoje darežljivosti, da ne ostanem brez nagrade, ako ti, gospod, (česar pa naj te čuvajo bogovi) padeš v kako nesrečo. Tega bi tvoje srce nikakor ne preneslo.«

Vinicij stopi k škrinji, stoječi na mramornastem stolu z imenom ‚arca‘ ter, izvlekši iz nje mošnjiček, ga vrže Kilonu.

»To so ,skrupuli',« reče. »Kadar bo Ligija v mojih rokah, dobiš tak mošnjiček ,aureusov'«*).

»Jupiter!« zakliče Kilon.

Toda Viniciju se naježe obrvi.

»Tu dobiš najpoprej jesti, na to pa si lahko počiješ. Do večera se ne ganeš od tod, ko pa napoči noč, pojdeš z menoj v Ostrijanum.«

Na Kilonovem obrazu se pojavi po vrsti strah in omahovanje; na to pa se pomiri ter reče:

»Kdo se ti more upreti, gospod! Sprejmi te besede kot dobro naznanilo, kakor jih je sprejel tudi naš veliki junak v Amonovem svetišču. Kar se mene tiče, prevagajo ti ,skrupuli' (pri teh besedah potehta mošnjiček) vse moje poprejšnje, da niti ne govorim o tvojem prijateljstvu, v katerem počiva vsa moja sreča in razkošje...«

Toda Vinicij mu nestrpljivo seže v besedo ter ga vpraša, o čem se je razgovarjal v Ursom. Iz vsega pa je bilo povsem jasno jedno, namreč da Ligijino skrivališče danes najdejo, ali da jo bo mogoče ugrabiti še to noč, ko se bo vračala iz Ostrijana. Pri pomisleku na to se je pollaščevalo Vinicija naravnost znorelo veselje. Sedaj, ko je imel zagotovilo, da jo najde, sta tudi izginili zloba in jeza, ki sta se mu vzbujali časih v duši. Za to veselje jej je odpustil vse krivde. Mislil je samo na njo kot na drago in zaželeno bitje, in zdelo se mu je, kakor bi se mu bila vrnila z daljnega potovanja.

Hotel je že poklicati sužnje ter jim povedati, naj z venci ozaljšajo hišo; bil je pripravljen, odpustiti vsem; v tem hipu se ni srdil niti na Ursa. Kilon, ki mu je bil doslej

*) Skrupuli ali scrupulum, mal zlat denar, vreden približno tretji del aureusa, ki je bil vreden okoli 27 K našega denarja.

navzlic njegovih zaslug vsekako zoprn, se mu je zdel nakrat zabaven in zaslužen človek. Razjasnila se mu je hiša, zjasnile se mu oči, zjasnilo se mu lice. Začel je znovič čutiti mladost in razkošje življenja. Njegove dosedanje muke mu niso dopuščale, da popolnoma spozna, kolika je bila njegova ljubezen do Ligije. To je spoznal še le sedaj, ko ga je prevzela nadeja, da bo končno njegova. Težnja po njej se je budila v njem, kakor se na pomlad budi zemlja, ogrevana od solnca; toda to njegovo koprnjenje po njej ni bilo več strastno in divje, marveč radostno in nežno.

Začutil je v sebi nekako brezmejno krepkost ter bil prepričan, da mu vsi kristijanje celega sveta, da, niti sam cesar, ne odvzamejo Ligije, ko jo le enkrat še zagledajo njegove oči. —

Kilon, obodren po njegovi radosti, poprime za besedo ter mu jame dajati nasvete. Po njegovem mnenju se še ni smelo misliti, da je igra že dobljena, marveč je bilo treba ohraniti največjo previdnost, brez katere se more še vse spriditi. Zaklinjal je Vinicija, naj ne odnese Ligije iz Ostrijana. Treba je, da gresta tjekaj z zakrito glavo in z zakritimi lici ter se uzadovoljita s tem, da iz kakęga temnega kota pregledata navzoče. Kadar zagledata Ligijo, bode najbolje, da gresta od daleč za njo ter da skrbno pazita, v katero hišo se umakne, in še le drugega dné, ob svitu, obkoljita to hišo s številnimi sužnji ter jo odneseta pri belem dnevu. Ako je ona zastavljena, pripada prav za prav cesarju, torej je moči to storiti brez vsake zapreke. A v slučaju, ko bi je ne našla v Ostrijanu, pojdita za Ursom, in nasledek bo ravno tisti. Na pokopališče ni mogoče priti z veliko množico ljudij; lahko bi s tem obrnila ná-se pozornost, in kristijanje bi utegnili, kakor pri

odnosu Ligije, pogasiti vse luči, razpršiti se ali se poskriti v temi v skrivališča, ki so samo njim znana. Razun tega se morata oborožiti, pa še bolje bi bilo vzeti s seboj dva krepka moža, da bi bila v slučaju potrebe pripravljena na obrambo.

Vinicij je odobril vse te njegove nasvete ter, spomnivši se nasveta, ki ga mu je dal Petronij, je zapovedal svojim sužnjikom, naj mu privedejo Krotona, Kilon, ki je v Rimu vse poznal, se je zelo pomiril, ko je zaslišal ime znanega rokoborca, čegar nadčloveško moč je že večkrat občudoval ter takoj rekel, da hoče iti v Ostrijan. Mošnjček, napolnen z velikimi aureusi, se mu je zdel s Krotonovo pomočjo mnogo laže dosegljiv.

Radi tega je prisedel kaj dobre volje k mizi, h kateri ga je poklical atrensijski čez nekaj časa. Pri jedi je priporočal sužnjikom, da je prodal njihovemu gospodarju čudovito mast, s katero je treba namazati kopita najboljšim konjem, pa gotovo pusté pri dirki vse druge daleč za seboj. To mast ga je naučil delati neki kristijan, kajti kristijan je so veliko bolj vešč v čarih in čudežih nego li Tesalonci, dasi slovi Tesalija po svojih čarodejnicah. Kristijan je gojé do njega veliko zaupanje, in čemu ga gojé, domisli si lahko vsakdo sam, kdor vé, kaj pomenja riba. Tako govoreč jim je pozorno gledal v obraz, nadejaje se, najti med njimi kristijana in sporočiti to Viniciju. Ker ga je ta nadeja prevarila, je začel jesti in piti nenavadno poželjivo, hvaleč in zagotavlja je kuharja, da ga hoče kupiti od Vinicija.

Njegovo veselje je kazila samo jedna misel, da bo primoran iti po noči v Ostrijan; vsekako pa se je tolažil s tem, da pojde tje preoblečen, v temi ter spremljan od

dveh mož, katerih jeden je sloveč borilec, znan po vsem Rimu, drugi pa patricij ter visok vojaški dostojanstvenik. »Ako tudi zavohajo Vinicija,« je dejal sam sebi, »se vendar ne drznejo dvigniti nanj svojih rok; kar se pa mene tiče, naj bodo zadovoljni, ako zagledajo samo konec mojega nosa.«

Na to se je spomnil svojega razgovora z delavcem, in ta razgovor ga je napolnil z zaupanjem in novo nadejo. Niti trohice ni sumil, da bi ne bil ta delavec Urso. Vedel je iz pripovedovanja samega Vinicija in od onih, ki so spremljali Ligijo iz cesarjeve palače, o nenavadni moči tega človeka. In ker je vprašal Euricija po ljudeh, odlikujočih se z nenavadno močjo, ni bilo nikako čudo, da mu je ta pokazal Ursa. Tudi zadrega in razburjenost delavčeva, ko se je pred njim zmenil o Ligiji in Viniciju, nista dopuščali, dvomiti o tem, da ga ti osebi ne zanimata. Delavec je tudi omenil kesanje radi tega, ker je umoril človeka. Urso je res ubil Atacina, in končno se je vnanjost delavčeva popolnoma strinjala s tem, kar je pripovedoval Vinicij o Ligu. Samo ime je še moglo vzbujati sum, toda Kilonu je bilo že znano, da dobivajo kristijanje pri krstu nova imena.

»Ako Urso ubije Glauka,« je dejal Kilon sam pri sebi, »bode dobro, ako ga pa ne ubije, pa bo to dobro znamenje, kako težavno je kristijanom ubiti človeka. Saj sem vendar naznačil Glauka kot rojstnega sina Judeževega in kot izdajico kristijanov; bil sem tako zgovoren, da bi se bil omečil od mojih besed celo kamen ter bi mi obljubil, pasti na Glaukovo glavo, a vendar sem komaj naklonil onega ligiškega medveda, da mi je obljubil, položiti nanj svojo taco. Lastne krivde je treba odpuščati, za tuje ni

dovoljeno, maščevati se, kaj ti more torej, Kilon, groziti? Glauku ni dovoljeno, da bi se maščeval nad teboj... Ako ne ubije Urso Glauka za tako veliko krivdo, kakoršno je izdajstvo vseh kristijanov, ne ubije niti tebe za krivdo tako malo, kakor je izdajstvo jednega kristijana. V ostalem pa, kadar pokažem temu divjemu golobu gnezdo one grlice, pa si umijem roke ter se preselim nazaj v Napolj. Kristijanje tudi govore o nekakem umivanju rok; to je očitvidno način, da človek dobro izvrši, ako ima s kom opraviti. Kako dobri so ti kristijanje, a vendar kako slabo se govori o njih!

O bogovi, taka je pravica na svetu.

Drag mi je ta nauk radi tega, ker zabranjuje ubijati.

Ker pa ne dovoljuje ubijati, pa gotovo tudi ne dovoljuje ni krasti, ni goljufati, ni krivično pričati, in zato ne morem reči, da bi bil ta nauk lehak.

On očitvidno uči, ne samo srečno umirati, marveč tudi pošteno živeti. Ako kedaj dospem do premoženja ter bom imel tako hišo, kakoršna je ta, ter nekoliko sužnjev, pa je mogoče, da postanem kristijan tako dolgo, dokler mi bo to ugajalo. Kajti bogatin si more dovoliti vse, celo to, da je kréposten... Da! To je vera za bogatine, in nerazumljivo mi je, kako da je med njenimi spoznavalci toliko revežev. Kaj imajo od tega in čemu dopuščajo, da jim čednost tako veže roke? O tem moram enkrat podrobneje premišljevati.

A med tem pa hvala tebi, Herm, da si mi pomagal najti tega jazbeca. Toda ako si to storil radi dveh jalovic s pozlačenimi rogovi nočem te poznati. Sramuj se Argov ubijalec! Tako pameten bog, pa da niti tega naprēj ne vidi, da ne dobi ničesar. Ponudim ti svojo hvaležnost, in

ako hočeš poleg tega še dve govedi, pa si sam tretje, in v najboljšem slučaju bi bil sposoben za pastirja, ne pa za boga. Čuvaj pa se tudi, da kot modrijan ne dokažem ljudem, da te sploh ni, ker bi vsi nehali prinašati ti žrtve. Bolje je, da si ohraniš z modrijanom prijaznost.»

Tako se razgovarjaje s Hermom in sam s seboj, se je vlegel na ležišče, si del plašč pod glavo ter čez trenutek, ko so sužnji odnesli raz mizo posodo, zaspal. Zbudil se je, ali bolje zbudili so ga še le tedaj, ko je bil že dospel Kroton. Takoj je krenil v atrium ter tam z očitvidno radostjo ogledoval močno postavo lanista, bivšega gladijatorja, katera je s svojo ogromnostjo napolnovala skoro ves atrium.

Kroton se je bil že pogodil z Vinicijem za plačilo ponočnega pohoda ter mu dejal:

»Pri Herkulu! Dobro, gospod, da si se oglasil že danes, kajti jutri odrinem v Benevent, kamor me je pozval plemeniti Vacinij, da se spoprimem z nekim Sipaksom, najmočnejšim zamorcem, kar jih je rodila Afrika. Lahko si misliš, gospod, kako njegov hrbtnec zahrešči pod mojimi rokami; s to le pestjo mu razbijem črno njegovo bučo.«

»Pri Poluksu!« odvrne Vinicij. »Gotov sem, to tudi učiniš, Kroton.«

»In prav učiniš,« dodá Kilon. »Da, le razbij mu bučo. To je vrla misel in čin, ki je tebe vreden. Pripravljen sem napraviti stavo, da to tudi izvršiš. Namaži pa si sedaj ude z oljem, moj Herkul, ter opasaj se, kajti vedi, da boš imel opravek s pravim Kakom. Človek, ki čuva ono deklico, za katero je toliko mar dostojnemu Viniciju, mora biti strahovito močan.«

Kilon je dejal to radi tega, da spodbode Krotonovo častiželjnost; Vinicij pa reče:

»Tako je! Nisem ga sicer videl, toda rekli so mi, da more zavleči bika kamor hoče, ako ga pograbi za rogove.«

»Oj!« zakliče Kilon, ki si ni domišljeval, da je Urso tako močan.

Toda Kroton se porogljivo nasmeje.

»Zapovej, prečastni gospod,« reče, »da s to-le roko pograbim onega, katerega želiš, pa se z drugo še zmerom ubranim sedmerim takim Ligom ter prinesem dekle v tvojo hišo, naj bi tudi vsi rimski kristijanje kot kalabrijski volkovi drvili za menoj. Ako tega ne zvršim, pa se dam nabiti v tem impluviju do krvi.«

»Ne dovoli mu tega, gospod!« zakliče Kilon. »Oni jamemo lučati v nas kamenje, in kaj nam v tem slučaju pomaga njegova moč? Ali mar ni bolje, odnesti deklico iz njene hiše, da niti nje, niti sebe ne izpostavljamo poginu?«

»Nu, pa bodi tako, Kilon!« reče Vinicij.

»Tvoj denar, tvoja volja! Zapomni si, gospod, samo to, da jutri odrinem v Benevent.«

»Imam pet sto sužnjev v samem mestu,« odvrne Vinicij.

Na to jima da znamenje, naj odideta; sam pa gre v biblioteko, kjer sede ter napiše Petroniju naslednje besede:

»Kilon je našel Ligijo. Nocojšnji večer pojdem ž njim in s Krotonom v Ostrijan in takoj jutri jo ugrabim ter odnesem iz njene hiše. Naj izlijejo bogovi ná-te vse svoje blaženstvo. Bodi zdrav, carissime; veselje mi ne dopušča, da bi ti pisal dalje.«

In odloživši trs, jame čvrsto hoditi semtertje, z urnimi koraki, ker ga ni samó premagovala radost, marveč tudi vročnica. Zagotavljal je samega sebe, da jutri bo Ligija že v njegovi hiši. Ni še sicer vedel, kako hoče postopati z njo; čutil pa je, da hoče biti njen sluga, ako ga bo samo hotela ljubiti. Spomnil se je Aktinega zagotovila, da ga Ligija ljubi, in to ga je globoko ganilo. Treba je samo premagati neko dekliško sramežljivost ter neko obljubo, katero krščanstvo očitvidno zahteva od nje. Ako je temu tako ter bo Ligija konečno v njegovi hiši, pa se tudi udá bodisi njegovi nežnosti ali sili. Na to pa poreče sama sebi: »Izvršeno je« in od tega časa mu bo pokorna in ljubeča žena.

Prihod Kilonov mu pretrga prod teh blažilnih mislij.

»Gospod,« reče Grk, »še sem se spomnil; kaj, ko bi imeli kristijanje nekaka znamenja, nekake 'tessere', brez katerih bi nihče ne mogel priti v Ostrijan? Vem, da je to navadno pri njihovih hišah molitve, ker sem sam dobival take tessere od Euricija. Dovolí mi torej, gospod, iti k njemu, da ga vprašam po tem ter si preskrbim taka znamenja. —«

»Prav, plemeniti modrijan,« odgovori Vinicij veselo, »govoriš kot previden človek, in za to zaslužiš pohvalo. Pojdi torej k Euriciju, ali kamor koli hočeš, toda za poroštvo pustiš tukaj na mizi oni mošnjiček, ki si ga prejel.«

Kilon se je namrdnil, ker se ni rad ločil od denarja, naposled pa je le storil kakor mu je bilo ukazano, ter odšel.

Od Karina do cirka, poleg katerega se je nahajala Euricijeva štacuna, ni bilo posebno daleč; za to se je Kilon vrnil še pred večerom.

»Prinesel sem znamenja, gospod. Brez njih bi nas ne spustili noter. Poizvedel sem tudi dobro za pot ter takoj povedal Euriciju, da potrebujem znamenja samo za svoje prijatelje, češ, da sam tjekaj ne pojdem, kajti zá-me starca je tjekaj predaleč. Sicer pa jaz itak jutri zagledam velikega apostola, kateri mi ponovi najlepše odlomke iz svoje pridige.«

»Kako? Ne pojdeš? Moraš iti!« reče Vinicij.

»Vem, da moram iti, toda pojdem dobro našemljen in tudi vama svetujem, da to učinita, sicer utegnemo splasiti te tiče.«

Na to se jamejo pripravljati na pot, kajti že se je jelo mračiti. Oblekli so galijske plašče s kuklicami ter vzeli svetilnice. Vinicij je še preskrbel sebi in svojima tovarišema kratke krive nože. Kilon si je del na glavo lasuljo, katero si je bil preskrbel na poti od Euricija. In tako so šli, podvizajoči se, da bi dospeli k nomentanskim vratom poprej nego jih zapro.

XX.

Šli so čez vicus patricius poleg Viminala k starim viminalskim vratom na oni strani mesta, kjer je Dioklecij postavil pozneje sloveče kopališče. Šli so mimo ostankov obzidja Servija Tulija ter skozi zapuščene ulice dospeli na nomentansko cesto, da od tod krenejo na levo proti Salariji, kjer so dospeli na griče, na katerih je bilo vse polno jam za pesek, a semtertje tudi grobovi. Med tem se je bilo že popolnoma stemnilo, in le težavno bi bilo najti pot, ko bi jim je ne bili, kakor je napovedal Kilon,

kazali sami kristijanje. Toda na desno, na levo in spredaj so bile videti temne sence, ki so se oprezno bližale k peškovim jamam. Nekateri onih ljudij so nesli svetilnice, zakrivaje jih kolikor mogoče s svojimi plašči, drugi so šli v temi, ker so bolje poznali pot.

Izkušeni vojaški pogled Vinicijev je dobro razložil po gibanju mladeniče od starcev, podpirajočih se ob palico, in od žensk, zavitih v dolge halje.

Redki popotniki in vaščanje, odhajajoči iz mesta, so očitvidno smatrali te ponočne potnike za delavce, hiteče k peščečim jamam, ali pa za pogrebne družbe, ki so na noč priredile svoje obredne obhode. Čim dalje je šel mladi patricij s svojima spremljevalcema, tem več svetilnic je migotalo okrog jam, tem bolj je naraščalo število oseb. Nekateri so peli z zamolklimi glasovi: »Vstani, kdor spiš«, ali »Vstani od mrtvih«, časih so usta moških in žensk ponavljala ime Kristusovo. Toda Vinicij se ni dosti zmenil za te besede, ker si je mislil, da je nemara katera teh temnih senc Ligija. Nekateri, dospevši v obližje, so jih pozdravili, govoreči: »Mir bodi z vami,« ali »Hvala Kristusu!« Toda Vinicija je prevzemal nemir, in srce mu je jelo burno utripati, kajti zdelo se mu je, da sliši Ligijin glas. Njej podobne osebe in njenemu kretanju podobno gibanje ga je vsaki hip varalo v temi, in ko se je nekolikokrat prepričal o tem, izgubil je zaupanje v svoje oči.

Pot se mu je zdela zelo dolga. Okolica mu je bila dobro znana, toda v temi se ni mogel spoznati. Vsaki hip so naleteli na ozke predore, na kosce zidu in na nekeke zgradbe, katerih se ni spominjal. Naposled je pokal skozi oblake mesec ter osvetil okolico bolje nego

medle svetilnice. V daljavi se je jelo nekaj bliščati nalik ognju ali plemenu baklje. Vinicij se je sklonil h Kilonu ter ga vprašal, ali je to Ostrijan.

Kilon, na katerega so noč, oddaljenost od mesta ter one postave, podobne prikaznim, močno vplivale, odgovori z nekoliko negotovim glasom:

»Ne vem, gospod, nikdar še nisem bil v Ostrijanu. Toda lahko bi hvalili Kristusa kje bliže mesta.«

Čez nekaj časa zapazi, da mu je potreben razgovor, da s tem obodri svoj pogum, torej je dodal:

»Shajajo se kakor ubijalci, k večjemu, ko bi me oni Lig ne bil nalagal.«

Tudi Vinicij, ki je neprestano mislil na Ligijo, se začudi tej previdnosti in tajinstvenosti, s katero so se kristijanje shajali, hoteči poslušati svojega višjega pastirja.

»Kakor vse druge vere,« reče, »tako ima tudi ta med nami svoje spoznavalce, toda kristijanje so židovska sekta. Čemu se torej shajajo tukaj, ko pa za Tiberom stoji židovski tempel, v katerem židje pri belem dnevu darujejo žrtve.«

»Nikakor, gospod. Židje so uprav njihovi najhujši sovražniki. Rekli so mi, da pod sedanjim cesarjem bi bilo skoro prišlo do boja med židi in njimi. Cesarju Klaudiju je bilo tako zoprno ono gibanje, da je izgnal vse žide; sedaj pa je ta ukaz uničen. Kristijanje pa se skrivajo pred židi in pred našim ljudstvom, katero jih, kakor vam je znano, sovraži.«

Nekaj časa so šli molčé. Kilon, čegar strah je naraščal sorazmerno s tem, kolikor bolj so se oddaljevali od mestnih vrat, reče naposled:

»Vračaje se od Euricija, sem si izposodil pri nekem brivcu lasuljo, v nosnice pa sem si potlačil dva boba. Ne morejo me spoznati. Ako bi me pa vendarle spoznali, me ipak ne umoré. To niso hudobni ljudje, marveč so nasprotno vrlo pošteni ljudje, katere ljubim in visoko cenim.«

»Ne hvali jih pred časom,« odvrne mu Vinicij.

Med tem pridejo v ozek prekop, obkoljen od obeh strani z nasipom, nad katerim je bil na nekem mestu položen vodovod. Ko se je zopet pokazal mesec izza oblakov, zagledajo na koncu jame zid, pokrit z bršljanom, čegar listje se je v mesečini svetilo kakor srebro. To je bil Ostrijan.

Viniciju jame urneje utripati srce.

Pri vratih sta dva fossora*) pobirala znamenja. Čez kratko je stal Vinicij s svojima spremljevalcema na dovolj obširnem prostoru, ograjenem od vseh strani z zidom. Tu in tam so stali spomeniki, na sredi pa je bil videti hipogeum ali kriptā, čegar spodnji deli so tičali pod zemeljskim površjem, kjer so se nahajali podzemeljski grobovi. Pred vhodom v kripto (grobno) je šumel vodomet.

Bilo je videti na prvi pogled, da preveliko število ljudij ne more iti v grobno. Vinicij si je torej lahko domišljal, da se bo vršila pobožnost pod milim nebom na prostoru, na katerem se je zbrala znatna množica ljudij.

Kakor daleč je bilo moči dogledati, je migotala svetilnica, dasi jih je dokaj prišlo brez luči. Razun nekoliko glav, ki so bile odkrite, so vsi navzoči iz strahu pred

*) Kopači peska.

izdajalci ali pred hladom imeli glave zakrite, in mladi patricij je pomišljal s strahom, ako ostanejo vsi tako zakriti do konca, da mu pri tako medli svetlobi Ligije ne bo mogoče spoznati.

Povsem nepričakovano prižgo ljudje pred grobnico nekoliko smolnatih bakelj, katere zložijo v gromado.

Zjasnilo se je. Množica jame čez nekaj časa peti neko čudno pesem. Vinicij še nikdar v svojem življenju ni slišal podobne pesmi. Ono isto koprnjenje, katero je odmevalo iz pesmi, ki so jo poluglasno prepevali ljudje, ko so korakali proti pokopališču, je donelo tudi sedaj iz te pesmi, samo da dokaj glasneje in slovesnejše, ter je proti koncu postalo tako veliko in presunljivo, kakor bi ob enem z ljudmi začelo koprniti tudi vse pokopališče. Zdelo se je, da se glasi v tem nekak klic na pomoč, nekaka pokorna prošnja za rešitev v tej temi. Zdelo se je, kakor da kvišku povzdignene glave vidijo nekoga visoko tam gori, kako ga kličejo, da naj stopi k njim.

Ko je pesem utihnila, je napočil tak tajnosten trenutek pričakovanja, da so Vinicij in njegova tovariša pogledali nehoté proti zvezdam, kakor bi pričakovali, da se zgodi nekaj nenavadnega. Vinicij je videl v Mali Aziji, v Egiptu in v samem Rimu dokaj raznih svetišč, poznal mnogo veroizpovedanj, slišal dokaj pesmij, tu pa je še le prvič zagledal ljudi, ki kličejo boga ne radi tega, ker on hoče, da izvrše nekak odločen obred, marveč take, ki v resnici koprne za njim z vsem svojim srcem, kakor koprne otroci za svojim očetom ali za svojo materjo. Človek bi moral biti slep, da ne bi spoznal, da ti ljudje ne časté samo svojega boga, marveč ga tudi iz vse duše ljubijo, in tega Vinicij doslej ni videl v nobeni deželi, pri

nobenih obredih, v nobenem svetišču: zakaj v Rimu in na Grškem so oni, ki so še skazovali bogovom čast, delali tako radi tega, da si pridobé njih naklonjenost, ali pa iz strahu; toda nikomur ni prišlo na misel, da bi jih ljubil.

Dasi je Vinicij mislil samo na Ligijo, iskaje jo skrbno med množico, vendar ni mogel prezreti tako čudnih in nenavadnih rečij, ki so se godile okrog njega.

Hipoma vrže nekdo zopet nekaj bakelj na ognjišče, in rudasta svetloba zalije pokopališče. V tem hipu dospe iz grobnice starec, ogrnen s plaščem, toda gologlav, ter stopi na kamen, ki je stal pred ognjem.

Množica se zgane. Glasovi okrog Vinicija jamejo šepetati: »Peter! Peter!« Nekateri pokleknejo, drugi jamejo stezati k njemu roke. Nastala je tako globoka tišina, da je bilo slišati vsaki ogelj, ki je padel od gorečih bakelj, oddaljeni ropot voza na nometanski cesti ter piš vetra v pinijah, ki so rastle okrog pokopališča.

Kilon se pripogne k Viniciju ter pošepeta:

»To je on! Prvi učenec Kristusov, ribič!«

Starec pa dvigne kvišku svojo desnico ter prekriža z znamenjem križa zbrane vernike, ki se vsi spustijo na kolena. To je učinil tudi Vinicij s tovarišema, ker se niso hoteli izdati.

Mladi človek ni znal nadvladati svojih vtisov. Zdelo se mu je, da ona postava, katero vidi pred seboj, je dovolj preprosta — in nenavadna, in kar je še več, da ta njena nenavadnost izvira prav iz njene preprostosti.

Starec ni imel mitre na glavi, niti hrastovega venca na sencih, niti palme v roki ali zlate table na prsih, niti bele obleke, pretkane z zvezdami. Skratka: on ni imel

na sebi nikakšnih znakov, kakoršne so nosili vzhodni, egiptovski in grški duhovniki, ali rimski flamini.

In Vinicij znovič začuti isto razliko, ki jo je bil začutil, poslušaje pesem kristijanov. Ta „ribič“ se mu ni videl sličen nekakemu velikemu duhovniku, izurjenemu v obredih, marveč se mu je zdel kot nekaka preprosta, stara in neizmerno spoštljiva priča, ki prihaja iz daljave, da tu pove neko resnico, katero je videl, katere se je dotikal, katero je veroval, kakor verujemo v to, kar je dokazano, pa se je v to resnico tudi zaljubil radi tega, ker je vanjo veroval.

Na njegovem licu se je zrkalilo tako prepričanje, kakor je resnica sama. Vinicij, ki je bil skeptik, se ni hotel udati njegovemu vplivu, pač pa se je udal nekaki vročinski radovednosti, češ, kaj pride sedaj iz ust tega tajnostnega tovariša »Kristusovega« in kakšen je nauk, ki ga spoznavata Ligija in Pomponija Grecina.

Peter je začel govoriti. Govoril je kakor oče, ki opominja otroke ter jih uči, kako morajo živeti. Nalagal jim je, naj se odrečejo sijajnosti in razkošju; naj ljubijo revščino, istino in čistost; naj potrpežljivo prenašajo krivice in proganjanja; naj bodo pokorni svojim višjim; naj se čuvajo izdajstva, laži in obrekovanj; naj bodo vzgled ne samo drug drugemu med seboj, marveč tudi poganom. Vinicija, kateri je smatral za dobro samo to, kar mu je moglo vrniti Ligijo, in za zlo vse to, kar je delalo ovire med njim in njo, so se neprijetno dotaknili in ga celo razjezili nekateri nauki, kajti zdelo se mu je, da priporočaje čistost in borbo s strastmi, starec ne samo obsoja njegovo ljubezen, marveč celo oddaljuje od njega Ligijo ter jo utrjuje v odporu. Razumel je, da Ligija — ako je med

navzočimi ter poslušaj te besede in si jih ohrani v srcu, mora misliti i v tem hipu nanj kakor na nevredneža, na sovražnika tega nauka. Pri pomisleku na to se ga je polastila jeza. »Kaj sem tu slišal novega?« je rekel sam sebi. »To bodi oni tajnostni nauk? To je že slednjemu znano, vsakdo je to že slišal. Revščino in zmernost v potrebah priporočajo tudi ciniki, čednost je priporočal tudi Sokrat kot staro in dobro stvar. Ali mar vsak prvi odličnejši stoik, kakor na primer Seneka, ki ima pet sto miz iz cedrovega lesa, ne hvali zmernosti, ne priporoča resnice, strpljivosti v nezgodah, stanovitnosti v nesreči; ali mar ni vse to liki pokvarjeno žito, katero miši jedo ter ga ljudje ne marajo jesti, ker se je pokvarilo vsled starosti?« Razun jeze je čutil mladenič tudi nekako razočaranje, ker se je nadejal, da se mu tu odkrijejo nekake nepoznane, čarobne tajnosti, vrhu tega si je še domišljeval, da tu začuje govornika, ki bo vzbujal s svojo zgovornostjo začudenje, toda slišal je same preproste besede brez vsakega lepoticja. Čudil se je samo tej tišini in pozornosti, s katero je množica poslušala. In starček jim je zabičeval dalje, da naj bodo dobri, tihi, pravični, ubogi in čisti, a to ne radi tega, da najdejo mir v življenju, marveč da po smrti žive v Kristusu v takem veselju, v taki slavi in razkošju, kakoršnega še nihče ni okušal v življenju. In tu je Vinicij, dasi je še pred kratkim to zanikaval, moral priznati, da je vendar-le velika razlika med naukom tega starca in med tem, kar so učili ciniki, stoiki, ali drugi modrijani, kajti ti so krepost in čednost priporočali kot nekaj razumnega in priporočljivega za življenje, ta pa je za nje obljuboval neumrljivost, in sicer ne kakšno slabo, tužno in breznadejno umrljivost pod

zemljo, marveč sladko in sijajno, slično neumrljivosti samih bogov.

Govoril je o večnosti kakor o nekaki povsem gotovi resnici, radi česar je pri taki veri pridobila čednost neomejeno ceno, in trpljenje v tem življenju je postalo nekaj neverjetno blagega, kajti trpeti začasno za neskončno bodočo srečo, to je vse kaj drugega nego za to, ker to zapoveduje red v prirodi. In starec je govoril dalje, da resnico in čednost moramo ljubiti radi nju samih, ker najvišji predstavitelj istine in čednosti je Bog sam; kdor torej nju ljubi, ta ljubi Boga samega ter postane njegovo ljubljeno dete. Vinicij tega ni dobro razumel, toda vedel je to že davno iz besed, ki jih je bila rekla Pomponija Grecina Petroniju, da je ta Bog po mnenju kristijanov jeden in vse-mogočen, in ko je sedaj še slišal, da je najpravičnejši in najboljši, pa mu je nehoté prišlo v misel, da proti takemu Bogu so Jupiter, Saturn, Apollo, Junona, Vesta in Venera le nekakšna nepotrebna drhal, katerih vsakdo ravna na svojo pest. Toda najbolj je mladi mož še osupnil nad tem, ko je starec začel učiti, da Bog je ob enem tudi sama ljubezen; kdor torej ljubi ljudi, ta izvršuje njegovo najvišjo zapoved. Ni pa tudi dovolj, da ljubimo ljudi svojega plemena, ker je Bog-človek za vse prelil svojo kri ter tudi med pagani našel svoje izvoljence; ni tudi dovolj ljubiti one, kateri nam dobro delajo, kajti Kristus je odpustil tudi židom, ki so ga izdali v smrt, in rimskim vojakom, ki so ga pribili na križ; radi tega je treba onim, kateri nam delajo krivico, ne samo odpuščati, marveč jih tudi ljubiti in plačati jim hudo z dobrim; ni tudi dovolj, ljubiti dobre, marveč je treba ljubiti tudi hudobne ljudi, le z ljubeznijo moremo izpuliti iz srca njih zlobo.

Kilon je pomislil pri teh besedah, da je njegov trud zaman in da se Urban nikdar ne odloči, ubiti Glauka v tej noči, niti kedaj pozneje. Razveselil pa se je nad daljšimi zaključki, ki jih je posnel iz nauka tega starca: da niti Glauko ne ubije njega, ko bi ga tudi našel in spoznal. Vinicij pa ni več mislil na to, da v starčevih besedah ni ničesar novega, marveč se je vprašal zamišljen: Kakšen je ta Bog? Kakšen je ta nauk? Kakšno je to ljudstvo? Vse, kar je slišal, ni se moglo razvrstiti v njegovi glavi. Vse to so bili zanj neki nenavadni in doslej nečuvjeni pojmi.

Čutil je, ko bi hotel iti sam za tem naukom, da bi moral izročiti ognju svoje mišljenje, običaje, svoj značaj, vso svojo dosedanjo čut ter vse to spaliti v pepel in začeti novo življenje pod zapovedništvom nove duše. Nauk, ki mu je veleval, naj ljubi Parte, Grke, Egipčane, Gale in Britance, da naj odpušča svojim sovražnikom ter naj jim vrača dobro za hudo, se mu je zdel nekaka neumnost, toda ob enem je čutil, da tudi v tej neumnosti je nekaj nenavadnega, česar ni našel pri vseh dosedanjih modrijanih.

Domislil si je, da je ta nauk neizvršljiv, to pa radi tega, ker je božji. Zametoval ga je v duši, toda čutil, da odhaja od njega, kakor od livade polne cvetic upajajoče vonjave, radi katere, ko jo je enkrat jel srkati, mora kakor v deželi Lotofagov pozabiti na vse drugo ter samo koprniti po njej. Zdelo se mu je, da v tem nauku ni nič stvarnega, kakor tudi to, da razun njega je vse ostalo ničevno ter ni niti vredno, da bi človek mislil na to. Obkoljevale so ga nekake prikazni, na katere ni nikdar mislil, nekake orjaške sence in oblaki.... Pokopališče se mu je zdelo nekako zbirališče znorelcev, toda ob enem tudi

nekak tajnosten in strašen prostor, na katerem se, na nekakih mističnih tleh, rodi nekaj, česar še doslej ni bilo na svetu. Spomnil se je vsega, kar je govoril starec od prvega trenutka o življenju, o resnici, o ljubezni, o Bogu, in v mislih mu je zasvetila taka svetloba, kakor če nam kdo iznenadoma posveti pred oči. In kakor je navadno to ljudem, ki so posvetili vse življenje jedni svrhi, je pre-mišljeval tudi on vse to s stališča ljubezni do Ligije ter pri tej leskeči svetlobi videl samo jedno: ako je Ligija na pokopališču, ako posluša in spoznava ta nauk, da ne bo nikdar njegova ljubica.

In sedaj je prvokrat od onega časa, kar jo je spoznal v Aulovi hiši, Vinicij začutil, da ona ne bo njegova, ako jo tudi najde. Doslej mu še ničesar podobnega ni prišlo na misel, in tudi sedaj si ni mogel napraviti o tem stalnega računa, ker je bilo to samo neka kalna slutnja nenadomestljive zgube, neke nepričakovane nesreče. In prevzel ga je nemir, ki se je kmalo spremenil v viхро jeze proti kristijanom sploh in proti starcu posebe. Ta ribič, katerega je na prvi pogled smatral za priprostega človeka, je vzbujal v njem sedaj nekak čuden strah ter se mu kazal nekak tajnostni fatum, ki neizprosno in ob enem tragično odločuje njegovo usodo.

Fossor je priložil znovič nekoliko bakelj na ogenj, veter je nehal šumeti, in plamen se je dvigal naravnost proti bledim zvezdam. Starec se je spomnil smrti Kristusove ter začel govoriti samo o Njem. Vsi so pridržali sapo v prsih, in tišina je bila še večja nego poprej, da se je skoro čulo, kako jim utripajo srca. Ta človek je to videl ter pripoveduje tako, kakor oni, kateremu se je vsaka podrobnost vtisnila v spomin, da kadar zapre oči, še

zmerom to vidi. Pripovedoval jim je, kako se je vrnil od križa domu z Janezom, kako sta presedela dva dni in dve noči brez jedi in pijače vsa žalostna, prestrašena in razočarana, podpirajoča si glavo ob roke ter razmišljajoča o tem, da je On umrl. Oh, kako jima je bilo hudo, kako hudo! Že je napočil tretji dan, že je zora pobelila zidove, a ona z Janezom sta še zmerom sedela brez sveta, brez nadeje. In ker ju je že začel mučiti spanec (ker sta že noč pred njegovo smrtjo prečula brez spanja), sta se večkrat sprebujala ter jela znovič tarnati.

Komaj pa je izšlo solnce, je pritekla Marija Magdalena kakor brez sape in z razpuščenimi lasmi k njima, kliče: »Odnegli so nam Gospoda!« Ko sta ona to čula, sta vstala ter odšla h grobu. Janez, ki je bil mlajši, je zdirjal naprej, zagledal prazen grob, toda ni se drznil vstopiti. Še le ko so bili vsi trije skupaj, je vstopil on, ki jim to govori, in zagledal na kamenu ogrinjalo, toda telesa ni našel.

Prešnil jih je strah, kajti mislili so si, da so duhovniki Kristusa vzeli, in oba sta se še v večjih skrbah in večji žalosti vrnila domu. Med tem so dospeli še drugi učenci ter začeli skupno tarnati, da jih združene Gospod Bog lože usliši. Tudi ona sta bila vsa potrta, ker sta pričakovala, da njun učitelj odkupi Izrael; ker pa je danes bil že tretji dan, kar je umrl, nista razumela, čemu je Oče zapustil Sina, in rajše bi bila imela, da ne zagledata drugega dne ter umrjeta, tako težko jima je bilo to breme.

Spomin na one strašne trenutke je še sedaj izvalil starcu dve solzi iz očíj, kateri je bilo lahko opaziti pri svitu ognja, kako sta mu strkljali po sivi bradi.

Stara, skoro povsem plešasta glava se mu je jela tresti in glas mu je zamrl v prsih. Vinicij si je rekel v duhu: Ta človek govori resnico ter se joče nad njo. Pa tudi preproste poslušalce je stisnila žalost za grlo. Slišali so že večkrat o mukah Kristusovih in bilo jim je že znano, da veselje nastopi po žalosti; ker pa jim je to pripovedoval apostel, ki je sam vse to videl, so obupno vili roke ter še huje jokali in tarnali.

Polagoma so se pomirjali, kajti premagala jih je želja, da bi slišali še več. Starec je zaprl oči, kakor bi hotel bolje videti v duši minule dogodke, in nadaljeval je tako-le:

»Ko smo tako tarnali, je znovič pritekla k nam Marija Magdalena, govoreča, da je videla gospoda. Ker ga pa radi prevelike svetlobe ni mogla spoznati, si je mislila, da je to vrtnar, toda on jej je dejal: »Marija!« Na te besede je ona hipoma vskliknila: »Rabboni!« ter mu padla k nogam. On pa jej je zapovedal, naj gre k njegovim učencem, in potem izginil. Toda oni, njegovi učenci, jej niso verjeli, in ko se je od veselja jokala, so jo nekateri karali, drugi pa so si mislili, da jej je žalost zmešala pamet, ker jim je bila tudi rekla, da je v grobu videla angela, oni pa, prišedši tjekaj, so videli, da je grob pust in prazen.

Zvečer pa je prišel Kleofas, ki se je bil napotil z drugim učencem v Emavs ter se ž njim urno vrnil. Rekel je zbranim učencem: »Gospod je zares vstal!« Na to smo se zaprli v hišo, boječi se židov. Med tem pa se je On prikazal v sredi med nami, dasi vrata niso zaškripala, in ko smo se prestrašili, nam je dejal: Mir vam bodi!

In videl sem Ga, kakor so ga videli vsi drugi, a On je bil kakor svetloba, kakor sreča naših src, ker smo se bili prepričali, da je vstal od mrtvih in da se morje posuši, gore spremené v prah, njegove slave pa ne bo konec.

In čez osem dnij je Tomaž Didim vtaknil svoje prste v Njegove rane ter se dotaknil Njegove strani, in na to, padši k Njegovim nogam, zaklical: »Moj Gospod in moj Bog!« On pa mu je dejal: »Sedaj veruješ, ker si me videl. Blagor onim, ki niso videli, pa vendar verujejo!« Tudi mi smo slišali te besede, tudi naše oči so ga gledale, kajti bil je med nami.«

Vinicij je vse to slišal, in ž njim se je zgodilo nekaj čudnega. Pozabil je za trenutek, kje da je, ter zgubil sčasoma svojo zavednost in svojo zdravo sodbo. Ni mogel verjeti tega, kar je starec pripovedoval, toda čutil je, da bi človek moral biti slep in da bi se skregal s svojo pametjo, ko bi pripustil, da laže ta človek, kateri pravi sam: »Videl sem.« Bilo je nekaj v njegovem ganutju, v njegovih solzah, v vsej njegovi postavi, v vseh njegovih besedah, kolikor jih je izustil, da se ni moglo niti dvomiti o njegovi resnicoljubnosti. Viniciju se je za hip zdelo, da se mu sanja. Toda okrog sebe je videl mirno poslušajočo množico; vonjava bakelj se je dotikala njegovih nosnic, in pred njim je na kamenu stal star človek, z glavo nekoliko tresočo, ki je pričal, ponavlja je: »Videl sem!«

In pripovedoval jim je, kako je bilo dalje do Vnebohoda. Za časek je počival ter govoril zelo podrobno, toda bilo je videti, da se je vsaka najmanjša podrobnost vtisnila v njegov spomin kakor v kamen. Oni, ki so ga po-

slušali, so bili kar razvneti. Zmetali so z glave kape, da bi bolje slišali ter ne zgubili niti jedne besede, ki je imela za nje neizmerno ceno. Zdelo se jim je, da jih nekaka nadčloveška moč prenaša v Galilejo, da hodijo skupno z učenci po ondotnih gajih in nad vodami, da se je pokopališče spremenilo v tiberijsko jezero, na obrežju pa da stoji Kristus kakor takrat, ko ga je Janez zagledal iz ladije ter rekel: »To je Gospod!« in Peter je skočil v vodo ter jel plavati, da mu čim poprej pade k dragim nogam. Raz lic se jim je čitala neizmerna navdušenost, pozabljenje na to življenje, sreča in neizmerno veselje. Bilo je videti, da so ob času dolgega Petrovega govora mnogi imeli v duhu prikazen, in ko je začel pripovedovati, kako so se ob Vnebohodu razgrnili in potem zopet spoprijeli skupaj oblaki ter Ga zakrili apostolom, so se glave vseh nehoté obrnile proti nebu ter je napočil čas pričakovanja, kakor da se vsi tu zbrani nadejajo, da ga še zagledajo, ali kakor da pričakujejo, da stopi znovič iz nebes, da vidi, kako stari apostol pase zaupano mu čredo ter da blagoslovi njega in njegovo čredo.

In za te ljudi v tem hipu ni bilo Rima, ni bilo zno-relega cesarja, ni templov, niti paganskih bogov, marveč bil je samo Kristus, ki je napolnoval zemljo, morje, nebo, svet.

V oddaljenih hišah, raztrošenih poleg nomentanske ceste, so jeli že peti petelini, napovedujoči polnoč. V tem hipu pocukne Kilon Vinicija za plašč ter zašepeta:

»Gospod, tam ne daleč proč od starca vidim Ursa in pri njem neko dekle.«

Vinicij se zgane, kakor sprebujen iz spanja, in obrnivši se tjekaj, kamor mu je kazal Grk, zagleda — Ligijo.

XXI.

Vsaka kaplja krvi je zavrela v mladem patriciju, ko jo je zagledal. Pozabil je na svet, na starca in na svoje začudenje nad vsem tem, kar je bil ravnokar slišal, in pred seboj je videl samo njo jedino. Torej jo je konečno našel po tolikih mukah, po tolikih dnevih strahu in nemira! Sedaj je prvokrat v življenju spoznal, da se veselje more vreči človeku na prsi kakor divja zver ter jih zgnete tako, da človek ne more niti dihati. On, ki si je doslej mislil, da je „Fortuna“ dolžna izpolniti vsako njegovo željo, je sedaj komaj verjel svojim očem in svoji sreči.

Ko bi ne bilo tega nezaupanja, bila bi ga njegova zdražljiva narava utegnila pripraviti h kakemu nerazumnemu koraku; sedaj pa se je pred vsem drugim hotel prepričati, če mar to ni nadaljevanje onih čudežev, katerih mu je bila glava polna, in če se mu mar ne sanja. Toda ni bilo dvoma: videl je Ligijo, ki je bila oddaljena le nekoliko korakov od njega. Stala je na osvetljenem prostoru, da se je je lahko nagledal, kolikor je sam hotel.

Kuklica (kapuca) jej je bila zlezla z glave in jej razpletla lase; usta je imela nekoliko odprta, oči uprte v apostola, a lice zamišljeno in navdušeno. Imela je na sebi plašč iz temne volne, kakor kakšna kmečka deklica, toda Vinicij je še nikdar ni videl krasnejše, in navzlic vsej zmedenosti, ki ga je bila prevzela, se ni mogel ubraniti začudenju, kako je iz te čedne kmečke oprave zrla njena divna patricijska glavica. Ljubezen ga je palila kakor ogenj, ogromna, pomešana z nekakimi čudnimi občutki

tesnobe, resnobe in koprnenja. Čutil je razkošje, kakoršno mu je vzbujal pogled na njo; napajal se je ž njim kakor z oživljajočo vodo po dolgi žeji. Stoječa poleg orjaškega Liga, zdela se mu je manjša, nego je bila poprej, skoro kakor dete; opazil je tudi, da je nekoliko shujšala. Lice jej je bilo skoro prozorno ter se mu je videla slična nežni cvetki. Toda radi tega je še tem huje koprnel po tem, da si pridobi to bitje, ki se je tolikanj razlikovalo od drugih žensk, katere je bil videl na vshodu in v Rimu. Čutil je, da bi za njo dal vse druge in ž njimi vred še Rim in svet za nadavek.

In gledaje jo, bil bi popolnoma pozabil na vse, ko bi ga ne bil potegnil za rob njegovega plašča Kilon, boječ se, da ne bi storil nečesa, kar bi jih moglo spraviti v nevarnost. Med tem pa so kristijanje začeli moliti in prepevati. Za trenutek je zagromelo „Maranatha“ in potem je apostol začel krstiti z vodo iz vodometa one vernike, katere so presbiterji predstavili, da so pripravljeni za krst.

Viniciju se je zdelo, da te noči ne bo konec. Hotel je odriniti čim najpoprej za Ligijo ter pograbiti jo na poti ali v njenem stanovanju.

Konečno so nekateri jeli zapuščati pokopališče. Kilon pošepeta:

»Pojdimo, gospod, pred vrata; ker nismo sneli kuklic, nas ljudje gledajo.«

To je bila tudi resnica. Pri apostolovih besedah so vsi odložili kučme, da bi bolje slišali, samo oni niso tega učinili. Nasvet Kilonov je bil torej razumen. Stoječi pri vratih, so lahko zagledali vsakega, kdor je odšel, in Ursa ni bilo težko spoznati po njegovi postavi in orjaški rasti.

»Pojdimo za njima,« reče Kilon, »da vidimo, v katero hišo pojdeta, in jutri ali še nočno obkoliš, gospod, vse izhode s svojimi sužnji ter jo odneseš.«

»Ne!« reče Vinicij.

»Kaj torej hočeš učiniti, gospod?«

»Iti hočemo, za njo v njeno hišo ter pograbit jo takoj; kaj ne, da si pripravljen, Kroton?«

»Da,« odgovori lanist, »in prodam se ti, gospod, kakor suženj, ako ne zlomim križa onemu bivolu, ki jo čuva.«

Toda Kilon jima začne odsvetovati in ju rotiti pri vseh bogovih, naj ne delata tega.

Saj Kroton je bil najet samo za brambo v slučaju, ko bi bili spoznani, ne pa za to, da pomaga odnesti deklico. Ko bi jo hotela odnesti samo dva, se ne izpostavijo le v očitno nevarnost, marveč, kar je še več, utegnejo jo zgubiti izpred očíj, na kar se ona skrije na drugem mestu, ali pa zapusti Rim. A kaj potem? Čemu ne bi delovali zanesljivo, čemu izpostavljali samih sebe in vse podjetje v negotovost?

In navzlic temu, da si je Vinicij prizadeval premagati se, da Ligije ne pograbi na pokopališču za roki, je vendar čutil, da ima Grk prav ter bi se bil nemara ravnal po njegovem nasvetu, ako bi ne bilo Krotona, kateremu je šlo za nagrado.

»Zapovej, gospod, temu staremu jarcu, naj molči,« reče, »ali pa mi dovoli, naj mu položim svojo pest na glavo. Pred nekaj leti me je bil v Beksentumu, kamor me je na borišče pozval Lucij Saturn, napadlo v gostilnici sedem pijanih gladijatorov, toda nihče ni odšel s celimi rebri. Ne pravim, da bi bilo dobro, polastiti se dekleta sredi

množice, ker utegnili bi nam metati pod noge kamenje, toda kadar bo doma, se je polastim ter jo odnesem, kamor-le hočeš.«

Vinicij se razveseli, ko začuje te besede ter odvrne:

»Pri Herkulu, pa naj bode tako! Utegnilo bi se zgoditi, da bi je jutri ne našli doma, in ako jo plašimo, pa jo odpeljejo do jutri gotovo drugam.«

»Ta Lig se mi vidi strašansko močen,« zajeclja Kilon.

»Saj ni tebi naročeno, da mu držiš roke,« odgovori Kroton.

Morali so še dolgo čakati, in petelini so že napovedovali dan, predno so zagledali, da odhajati skozi vrata Urso in za njim Ligija. Spremljalo ju je nekoliko oseb. Kilonu se je zdelo, da vidi med njimi velikega apostola. Poleg njega je šel drugi starec, samo dokaj nižje rasti, dve postarni ženski ter deček, ki je nesel svetilnicô. Za to peščico je šla množica, broječa več nego dve sto oseb. Vinicij, Kilon in Kroton se pomešajo med to množico.

»Da, gospod,« reče Kilon. »Tvoja deklica se nahaja pod znamenitim varstvom. Ž njo gre on sam, veliki apostol; glej, kako ljudje poklekajo pred njega, kjerkoli gre mimo.«

Ljudje so v resnici poklekovali, toda Vinicij ni gledal na nje. Niti za trenutek ni pustil Ligije izpred očíj; mislil je samo na njo ter na to, kako bi se je polastil, in ker je bil kakor vojak privajen na razne slučaje, si je osnoval v svoji glavi z vojaško točnostjo ves načrt. Čutil je, da korak, katerega se meni lotiti, je drzen, toda vedel je dobro, da se samo drzna podjetja končajo srečno.

Pot je bila dolga, torej je potoma mislil tudi na ono propast, katero je napravil med njim in Ligijo oni čudni nauk, čegar spoznavalka je bila ona.

Sedaj je razumel vse, kar se je bilo zgodilo, kakor tudi to, čemu se je tako zgodilo.

Doslej Ligije še ni dobro poznal. Videl je v njej deklico, odlikujočo se s svojo krasoto nad drugimi, v katero je bil strastno zaljubljen; sedaj pa je spoznal, da jo je ta nauk napravil povsem drugačnejšo od vseh drugih žensk in da je naravnost bedasta nadeja, da si jo pridobi z blagom, razkošjem in bogastvom. Končno je razumel tudi to, česar oba s Petronijem nista razumela, da je ta novi nauk vcepljeval v duše nekaj nepoznanega temu svetu, v katerem je živel, in da Ligija, ko bi ga tudi ljubila, ne bi radi njega zapustila niti jedne krščanskih resnic, in ako ona pozna nekakšno razkošje, pa je ono gotovo povsem drugačnejše od onega, kateremu se udajajo on, Petronij, cesarjev dvor in ves Rim. Vsaka žensk, katere je poznal, bi mogla postati njegova ljubica, ta kristijanka pa more postati samo njegova žrtev.

Premišljuje o tem, je občutil veliko bolečino in jezo, toda ob enem si je bil tudi svest, kako onemogla je ta jeza. Da pograbi Ligijo, to se mu je zdelo sedaj mogoče, in bil je gotov, da tudi tako naredi; ob enem pa je bil tudi gotov, da si ž njo ne ve svetovati. Rimski vojaški tribun, prepričan, da moč meča in pesti, ki je nadvladala svet in bo neprestano vladala nad njim, — je sedaj prvič v življenju spoznal, da za njo mora biti še nekaj drugega, ter si je osupel stavil vprašanje: kaj je to?

Ni si mogel jasno odgovoriti. Po glavi so mu rojile samo slike pokopališča, zbrane množice in Ligija, kako je z vso svojo dušo poslušala onega starca, ki je govoril o mukah, smrti in vnebohodu Boga-človeka, ki je odkupil svet ter mu obljubil srečo na drugi strani Stiksa.

In ko je na to mislil, je nastala v njegovi glavi zmešnjava.

Toda iz tega premišljevanja ga vzdrami tarnanje Kilonovo, ki je začel tožiti nad svojo usodo. Bil je vendar najet, da naj poišče Ligijo ter jo je tudi, izpostavlja se v nevarnost, končno našel in pokazal. Toda čemu od njega zahtevajo še več? Kdo more zahtevati kaj podobnega od pohabljenca, kateremu manjkata dva prsta, od starega človeka, namenjenega modrovanju, vedi in čednosti? Kaj se zgodi, ako doleti plemenitega Vinicija pri unosu dekleta kaka nezgoda? Resnica je, da imajo bogovi dolžnost: čuvati nad izvoljenimi, toda ali se mar ne pripeti mnogokrat, da bogovi igrajo razne igre, namesto da bi gledali, kaj se godi na svetu? Fortuna, kakor je znano, ima zavezane oči, torej ne vidi niti po dnevu, kaj še le po noči! Naj se zgodi karkoli, naj oni ligiški medved vrže na plemenitega Vinicija kamen od žrnovega mlina, sod vina ali — kar je še huje — sod od vode, kdo prepreči, da ne pade na bednega Kilona za to očitaneje namesto nagrade?

On, bedni modrijan, se je tako navezal na plemenitega Vinicija kakor Aristotel na Aleksandra Macedonskega, in ko bi mu plemeniti Vinicij dal oni mošnjček, katerega je pred njegovimi očmi vtaknil za pas, odhajaje od doma, imel bi s čim pomagati si v slučaju nezgode, ali pa podkupiti kristijane. O, čemu nočejo poslušati nasvetov starca, katere mu narekuje razsodnost in izkušnost!

Ko Vinicij to čuje, izvleče mošnjček ter ga potlači Kilonu v roko.

»Vzemi in molči.«

Grk začuti, da je bil mošnjiček nenavadno težak, ter se ohrabri.

»Vsa moja nadeja,« pravi, »tiči v tem, da sta Herkul in Tezej izvršila še težja dela. A kaj je moj osobni, najbližji prijatelj Kroton, ako ne Herkul? Tebe pa, dostojni gospod, ne imenujem poluboga, ker si cel bog ter še nadalje ne pozabiš na svojega revnega in zvestega služabnika, za čegar potrebe je treba tedaj pa tedaj skrbeti, kajti ako se zaglobi v knjige, se ne zmeni za nič.....

Košček vrta s hišico, bodisi tudi z neveliko vežo, namenjeno za hlad po letu, bil bi kaj dostojen dar takega daritelja. Sedaj nameravam iz daljave gledati vaša junška dela ter prositi Jupitra, naj vam pomaga, ali pa, ako bo kaka sila, napravim tak trušč, da se pol Rima zbudi in vam pride na pomoč.

Kako slaba in nevarna je ta pot!

Olje mi je dogorelo v svetilnici. Ko bi me Kroton, takisto plemenit kakor močan, hotel vzeti na rame ter me donesti k vratom, prepričal bi se že naprej, ali mu bo lahko odnesti dekle ter bi učinil to, kar je učinil Enej, in pridobil bi vse v taki meri, da bi bil popolnoma zagotovljen o vspehu svojega podjetja.«

»Rajše bi nesel staro ovco, ki je poginila pred mesecem na garjah,« odvrne lanist, »toda ako mi daš oni mošnjiček, ki ti ga je izročil dostojni tribun, pa te ponese do mestnih vrat.«

»Naj se ti zvije palec na nogi!« odvrne Grk. »Már znači to, ravnati se po nauku onega častivrednega starca, ki je kazal siromaštvo in milosrdje, da sta dve najodličnejši čednosti?.... Mar ni to izrecno zapovedal, da me moraš ljubiti? Vidim, da iz tebe ne napravi nikdar niti

najslabšega kristijana in da je lože solncu prodreti skozi tvojo glavo.«

Kroton, ki je imel živalsko moč, pač pa nobenih človeških občutkov, reče:

»Ne boj se! Kristijan ne postanem. Nočem zgubiti kosa kruha!«

»Tako? Ko bi imel le betvico znanosti iz modroslovja, pa bi umel, da je zlato brez vsake cene.«

»Pridi nad me s svojim modroslovjem, jaz pa samo butnem z glavo v trebuh in videla bova, kdo zmaga.«

»Tako je mogel samo vol odgovoriti Aristotelu,« odvrne Kilon.

Začelo se je svitati. Bleda svetloba se je spuščala z neba na hiše in ozidje. Drevesa poleg pota, stavbe in nadgrobnji spomeniki jamejo semtertje kukati iz sence. Pot ni bila več prazna. Vrtnarji so že čakali, da se odpro mestna vrata, vodeči na vrvicah svoje osle in mule, obložene s sočivjem. Tu pa tam so škripali vozovi, na katere je bila naložena divjačina. Na obeh straneh poti je ležala pri tleh lahna megla, napovedujoča lepo vreme. Ljudje, nekoliko oddaljeni, so se zdeli v tej megli kakor duhovi. Vinicij se je zagledal v šibko postavo Ligijino, katera se je čimdalje bolj srebrila, čim bolj se je danilo.

»Gospod,« reče Kilon, »razžalil bi te, ko bi si domišljeval, da se tvoja darežljivost kedaj izčrpa, dasi sedaj, ko si me plačal, ne moreš sumiti, da bi govoril v svoj prospeh. Radi tega še enkrat svetujem, da najpoprej sam poizveš, v kateri hiši stanuje Ligija in še le potem greš domov po sužnje in nosilnice ter ne poslušáš tega slonovega rilca, Krotona, kateri se ti samo za to nudi, da

hoče ugrabiti dekline, da izžme tvoj mošnjček kakor vrečo sira.«

»Od mene te čaka udarec s pestjo med pleča, kar pomeni, da pogineš,« se oglasi Kroton.

»Od mene te čaka čutara kefalonskega vina, in to bova srkala,« odvrne Grk.

Vinicij ne odgovori besedice, ker so se bili že približali mestnim vratom, kjer so zagledali čuden prizor. Ko je šel veliki apostol skozi vrata, pokleknela ondi oba vojaka, in on položi za nekaj časa roki na železni čeladi, na to pa napravi nad njima znamenje križa. Mlademu patriciju doslej še na misel ni prišlo, da bi celo med vojaki utegnili biti kristijanje, in osuplo je pomislil, da kakor v gorečem mestu požira požar neprestano nove hiše, tako tudi ta nauk pridobiva dan na dan nove duše ter njegovo razširjanje presega človeški um. Osupnilo ga je to tudi z ozirom na Ligijo, ker se je bil prepričal, da bi se bili našli stražniki, ki bi jej bili olajšali tajni beg, ko bi bila hotela zbežati iz mesta. In v tem hipu se je zahvaljeval vsem bogovom, da se to ni zgodilo.

Prekoračivši oni prostor za mestnim obzidjem, na katerem ni bilo hiš, jamejo se kristijanje razhajati. Sedaj je bilo treba iti za Ligijo dalje in previdnejše, da ne obrnejo nase pozornosti. Kilon je začel tarnati, češ, da ga bole noge, ter je čimdalje bolj zaostajal, čemur pa Vinicij ni nasprotoval, ker si je mislil, da ne bo več potreboval tega bojazljivega in bolehavega Grka. Rad bi mu bil celo dovolil oditi, ko bi bil Grk to hotel; toda Kilona je zadrževala previdnost in radovednost. Šel je torej neprestano za njima, se jima časih približal in ponavljal svoje opomnje in nasvete, govoreč, da se mu zdi, da je oni starec, ki

spremlja apostola, povsem podoben Glauku, samo da je nekoliko manjši.

Šli so še dolgo, dokler niso prišli za Tiberu, in solnce se je že bližalo izhodu, ko se je razdelila ona četa, v kateri je bila Ligija. Apostol, stara ženska in deček so odšli po poti ob reki, starec majhne postave, Urso in Ligija pa so krenili v ozko ulico, prešli še kakih sto korakov ter stopili v neko hišo, v kateri sta bili dve štacuni, jedna za olje, druga pa za živali.

Kilon, ki je šel kakih petdeset korakov za Vinicijem in Krotonom, nakrat obstoji kakor bi se udril v zemjo ter stisnivši se k zidu jame na nju žvižgati, naj se vrneta k njemu.

Ona to tudi učinila, ker je bilo treba, da se posvetujejo.

»Idi,« reče mu Vinicij, »ter poglej, če mar nima ta hiša izhoda na drugo ulico.«

Kilon, navzlic temu, da je poprej tarnal, kako ga noge bolé, skoči tako živo, kakor bi imel na gležnjih Merkurjeva krila, ter se čez malo časa vrne.

»Ne,« reče, »vhod je samo jeden.«

Na to dvigne roki:

»Zarotim te pri Jupitru, Apolinu, Vesti, Kibeli, Izidi, Osirisu, Mitrasu, Balu in vseh bogovih z vshoda in zahoda, zarotim te, gospod, odstopi od svojega namena! ... Poslušaj me! ...«

Toda nakrat je umolknil, zapazivši, da je Vinicijevo lice zbledelo od jeze in da so se mu oči zalesketale kakor volku. Zadoščeval je le jeden pogled nanj, da se je prepričal, da ga ničesar na svetu ne more odvrniti od njegovega sklepa. Kroton je vlekel sapo v svoje Herkulove

prsi ter polagoma kimal s svojo ogromno glavo na obe strani, kakor to dela medved, zaprt v kletko. Sicer pa ni bilo opaziti na njegovem licu najmanjšega nemira.

»Jaz vstopim prvi!« spregovori.

»Ti pojdeš za menoj!« odgovori mu z zapovedujočim glasom Vinicij.

Čez trenutek zgineta oba v temni veži.

Kilon skoči za vogel najbližje ulice ter gleda izza vogla, kaj se zgodi.

XXII.

Vinicij se prepriča še le v veži, kako težavno je njegovo podjetje. Hiša je bila velika z več nadstropji, kakoršnih je bilo na tisoče v Rimu, da so služile najemnikom v stanovanje, pa so navadno bile pozidane tako urno in tako slabo, da skoro ni preteklo niti leto, da se ne bi bila katera podrla na glave svojih stanovalcev. Bili so to pravcati čebelnjaki, zelo visoki, pa tudi zelo ozki, polni raznih sob in čumnat, v katerih so stanovali mnogoštevilni najemniki. V mestu, v katerem mnogo ulic ni imelo imen, niso imele te hiše niti številke; gospodarji so zaupali pobiranje najemščine sužnjem, ti pa, ker niso bili siljeni, naznanjati mestnemu upraviteljstvu imena stanovalcev, jih pogostokrat sami niso poznali. Poizvedeti o kom v taki hiši, je bilo zelo težavno, zlasti ako ni bilo vratarja.

Vinicij in Kroton prekoračita dolgo vežo, podobno hodniku, ter dospeta na malo dvorišče, obzidano od vseh štirih strani. To dvorišče z vodomedom na sredi, čegar

voda je padala na kamenito skledo, zazidano v zemljo, je bil nekak atrium za vso hišo. Poleg zida so bile stopnice deloma kamenite, deloma lesene ter so držale h galerijam, od koder je bil vhod v stanovanja. Pa tudi spodaj so bile čumnate; nekatere so imele lesene duri, druge pa so bile zakrite z navadnimi zavesami, ki so bile večinoma preproste in oguljene.

Bilo je zarana v jutro, in na dvorišču ni bilo žive duše. Očividno so še vsi spali v vsej hiši, razun onih, ki so bili v Ostrijanu.

»Kaj naj učinim, gospod?« vpraša Kroton ter obstane.

»Počakajva tukaj, nemara se nekdo prikaže,« odvrne Vinicij.

Pri tem mu tudi pride na misel, da je bil Kilonov nasvet zelo praktičen. Ako bi imel poleg sebe nekoliko sužnjev, lahko bi jih razstavil pred vrata, od katerih se mu je zdelo, da so samo jedna pri hiši, na to pa bi dal pregledati vse kotiče; sedaj pa jima ni preostalo drugega nego poskusiti, če mar na slepo srečo ne najdeta Ligijinega stanovanja, drugače bi jo utegnili kristijanje, katerih se ni manjkalo v hiši, opozoriti na to, da jo nekdo kliče. Radi tega bi bilo tudi nevarno povprašati po njej katero tujo osebo. Vinicij je za nekaj časa premišljeval, ali naj gre domu po sužnje, kar se izpod jedne zavesa, zakrivajoče stanovanje, prikaže človek s sitom v roki ter se bliža k vodometu.

Mladi tribun na prvi pogled spozna Ursa.

»To je Lig!« zašepeta Vinicij.

»Ali naj mu takoj polomim kosti?«

»Počakaj!«

Urso ju ni videl, ker sta stala v senci pod zidom, ter začel mirno spirati v vodi zelenjavo, katero je imel v situ. Bilo je očitno, da, prebivši vso noč na pokopališču, je hotel sedaj pripraviti zajutrek. Čez trenutek je dovršil svoje delo, vzel mokro sito ter zginil ž njim za zaveso. Kroton in Vinicij sta šla za njim, misleča, da prideta naravnost v Ligijino stanovanje.

Močno pa sta se začudila, ko sta zapazila, da za to zaveso ni bilo stanovanja, marveč le drugi temen hodnik, na koncu katerega je bil mali vrt, v katerem je bilo videti nekoliko cipres, nekoliko mirt in mala hišica, prislonjena k steni velikega poslopja.

Oba sta spoznala takoj, da je ta okoliščina za nju kakor nalašč. Na dvorišču so se mogli sniti vsi stanovalci hiše, oddaljena kočja pa je olajšala njuno podjetje. Mislila sta, da se najpoprej otreseta Urša, na to pa z ugrabljeno Ligijo zdirjata na ulico, kjer si bosta že znala pomagati. Bržkone ju nihče ne ustavi, ako ju pa ustavi, pa porečeta, da bežita s cesarjevo zastavljenko. V takem slučaju bi se dal Vinicij spoznati stražnikom ter bi jih pozval na pomoč.

Urso se je uprav že bližal k mali hišici, kar začuje za seboj korake ter, zagledavši dva človeka, položi sito na balustrado in se vrne k njima.

»Kaj iščete tukaj?« ju vpraša.

»Tebe!« odvrne Vinicij.

Na to se obrne h Krotonu ter reče z ostrim, tihim glasom:

»Ubij ga!«

Kroton plane nanj kakor tiger, in še predno se je Lig mogel spametovati ter spoznati sovražnika, ga po-grabi s svojimi jeklenimi rokami.

Vinicij se je preveč zanašal na njegovo nadčloveško moč ter ni čakal konca te borbe. Smuknil je mimo nju, skočil k durim, odprl jih ter stopil v nekoliko temno sobo, osvetljeno samo od ognja, plapolajočega na ognjišču. Lesk od tega ognja je padal uprav na Ligijino lice. Druga oseba, sedeča pri ognju, je bil oni starec, ki je spremljal Ursa in dekle na poti iz Ostrijana.

Vinicij je planil v sobo tako naglo, da ga Ligija ni mogla niti spoznati. Še predno se je utegnila zavesti, jo pograbi okrog pasu in, dvignivši jo kvišku, steče ž njo proti izhodu. Starec mu sicer stopi na pot, toda on, pritisivši si z jedno roko dekle na prsi, z drugo prosto roko odrine starca. Kuklica mu pade z glave. Pri pogledu na to znano, a v tem hipu strašno lice, zastane Ligiji kri v žilah in glas jej zamre v grlu. Hotela je klicati na pomoč, toda ni mogla. Zaman si je prizadevala prijeti se za vrata, da bi se mu uprla. Prsti so jej odpovedali službo in bila bi bržkone prišla ob zavest, ko bi ne bila pred seboj zagledala strašnega prizora, ko je Vinicij ž njo dospel na vrt.

Tu je držal Urso na rokah nekega človeka s polomljenim hrbtncem in z navzdol visečo glavo, kateremu je iz ust tekla kri. Ko ju je zagledal, ga je udaril še enkrat s pestjo po glavi ter v tem hipu kakor razjarjena zverina skočil k Viniciju.

»Smrt!« pomisli mladi patricij.

Na to začuje kakor v snu Ligijin vzklik: »Ne ubijaj!« Na to začuti, kakor bi mu bila strela ošinila roke, s katerimi jo je objemal, naposled se je zemlja zavrtela ž njim okrog in svetloba je ugasnila v njegovih očeh. — — —

— — — — —

Kilon, skrit za voglom ulice, je čakal, da bo videl, kaj se zgodi, kajti radovednost se je v njem borila s strahom. Mislil je, da bo dobro, držati se Vinicija, ako se jima posreči, da Ligijo odneseta. Urbana se več ni bal, ker je bil gotov, da ga Kroton ubije. Pripravljal pa se je tudi za slučaj, ko bi se v doslej še praznih ulicah zbrali kristijanje ter bi se hoteli postaviti Viniciju po robu, da spregovori k njim kakor predstavitelj vlade, izvršitelj volje cesarjeve; v tem poslednjem slučaju pozove stražnike na pomoč mlademu patriciju zoper poulično drhal ter si s tem pridobi novo priznanje. V duhu je seveda sodil, da je Vinicijevo ravnanje nespametno; a zanašaje se na strašansko moč Krotonovo, je dopustil, da se utegne posrečiti.

Ako jima bo slaba predla, pa tribun sam odnese deklo, Kroton pa ga čuva na poti. Toda čas se je vlekel in strah ga je bilo pred ono tišino v veži, v katero je od daleč gledal.

»Ako ne najdeta njenega skrivališča, povzročita hrup, in to jo preplaši.«

Toda ta misel mu ni bila neugodna, ker je vedel, da v tem slučaju bo zopet potreben Viniciju in da za to uslugo dobi od njega znovič lepo število sestercev.

»Karkoli naredita, storita meni v prid,« je dejal sam sebi, »dasi si nobeden tega ne domišljuje. Bogovi, bogovi, samo dovolite mi....«

Nakrat pa je utihnil, ker se mu je zdelo, da se je nekaj prikazalo iz veže; stisnivši se k zidu, je gledal pred se ter pridrževal sapo v prsih.

In ni se prevaril, kajti iz veže se prikaže neka glava ter se jame ozirati na vse strani.

Čez trenutek pa je zginila.

»To je Vinicij ali Kroton,« pomisli Kilon. »Toda česta ugrabila dekleta, čemu ona ne kriči in čemu pregledujeta ulico? Ljudje ju srečajo tako ali tako, kajti predno dospeta do Karina, bo že beli dan. Kaj je to? Pri vseh neumrljivih bogovih!«

Nakrat mu stopijo vsi lasje po koncu na glavi.

Pri vratih se prikaže Urso, noseč v naročju Krotonovo truplo. Razgledavši se še enkrat, zdirja ž njim po prazni ulici k reki.

Kilon se tako stisne k zidu, da je bil sam podoben ometu.

»Po meni je, ako me zagleda,« si je mislil.

Toda Urso zdirja urno mimo vogla ter zgine za bližnjo hišo. Kilon, ne čakaje dalje, zbeži na poprečno ulico, klepetaje z zobmi.

»Ako me zagleda od daleč, ko se bo vračal, pa steče za menoj ter me ubije!« je dejal sam pri sebi. »Reši me, Jupiter, reši Apolin, reši Herm, reši Bog kristijanov! Zapustim Rim ter se vrnem v Mezembrijo, samo rešite me iz rok tega demona!«

Ta Lig, ki je ubil Krotona, se mu je zdel v tem hipu nekako nadčloveško bitje. Bežeč si je celo mislil, da je to nemara nekak bog, ki je vzel ná-se podobo barbarja. V tem hipu je verjel v vse bogove sveta, v vse vraže, katerim se je drugekrati rogal. Pa tudi to mu je prišlo v glavo, da je Krotona utegnil umoriti Bog kristijanov, in lasje so mu znovič stopili po koncu na glavi pri pomisleku, da je preziral doslej tako moč.

Predirjavši nekoliko ulic je zagledal delavce, ki so mu prihajali naproti, ter se nekoliko pomiril. V prsih mu

je zmanjkalo sape, torej je sedel na prag neke hiše ter si začel s koncem svojega plašča brisati znoj raz čelo.

»Star sem in potrebujem miru!« vzdihne.

Ljudje, prihajajoči mu nasproti, so krenili v stransko ulico, in on je zopet ostal sam. Mesto je še spalo. Jutranji šum se je oglašal samo v bogatejšem delu mesta, kajti sužnji bogatih ljudij so morali zgodaj vstajati; v tem delu mesta, kjer so stanovali svobodni ljudje, živeči na državne stroške, so vstajali ljudje pozno, zlasti po zimi. Kilon je precej časa posedel na pragu, dokler ga ni začelo zebsti, na to pa je vstal, in ko se je bil prepričal, da ni zgubil mošnjička, ki ga je dobil od Vinicija, je odšel s počasnimi koraki k reki.

»Nemara kje zagledam Krotonovo truplo!« je dejal sam sebi. »O bogovi! Ako je ta Lig človek, lahko bi si prislužil v enem letu milijon sestercev, kajti ako je zašušil Krotona kakor ščene, kdo se mu upre? Za vsak nastop na prizorišču dali bi mu toliko zlata, kolikor sam tehta.

On bolje čuva ono deklico nego Cerber peklo. Toda naj ga tudi peklo požre! Nočem imeti ž njim nikakega opravka. Preveč je koščen. Nu, kaj mi je početi? Ako je on kakemu Krotonu polomil kosti, pa gotovo tudi Vinicijeva duša cvili nad to prokleto hišo, čakajoča pogreba. Pri Kastoru! To je vendar patricij, prijatelj cesarjev, sorodnik Petronijev, po vsem Rimu poznan gospod in bojni tribun. Njegova smrt se ne more utajiti... Ali naj pojdem v tabor pretorijancev ali k stražnikom?...«

Umolkne ter jame premišljevati in čez nekaj časa reče:

»Gorjé mi! Kdo ga je pripeljal k oni hiši, ako ne jaz? Njegovi sužnji in oproščenci vedo, da sem zahajal k njemu, in nekateri celo vedo zakaj. Kaj se zgodi, ako me obdolže, da sem mu nalašč pokazal hišo, v kateri je našel smrt? Ko bi se tudi dokazalo, da nisem hotel njegove smrti, porečejo vendar-le, da sem mu jo jaz vzročil... Ker je patricij, ne mine mi to v nobenem slučaju brez kazni. Toda ko bi molče zapustil Rim ter se preselil kam daleč, padel bi ná-me še večji sum.

Bodisi tako ali tako, slabo je na vsak način. Tu je šlo samo za to, da si izmed dveh nesreč izbere manjšo. Rim je bil velikansko mesto, a Kilon je vendar čutil, da mu je jelo biti v njem tesno. Vsakdo drug bi mogel iti naravnost k prefektu vigilov ter mu povedati, kaj se je bilo zgodilo, in ako bi tudi nanj padel nekak sum, mirno čakati, kako se vse to izvrši. Toda vsa Kilonova prošlost je bila taka, da je vsako bližje znanje bodisi s prefektom mesta, ali s prefektom vigilov delalo le strah in skrbi, češ, da se s tem izpostavi vsakovrstnemu sumu, ki bi utegnil tem uradnikom priti na um.

Ko bi zbežal, značilo bi to, potrditi Petronija v mnenju, da je bil Vinicij po dogovoru izdan in ubit. Oni Petronij pa je bil močan človek, ki je mogel zapovedati redarjem po vsej državi in kateri bi se gotovo potrudil, da bi našel krivce, ko bi tudi bili na koncu sveta. Kilonu je prišlo na misel, ali naj gre naravnost k njemu ter mu pove vse, kar se je zgodilo. Da, to bi bilo najbolje! Petronij je bil miren človek, in Kilon je smel zaupati, da ga bo slušal do konca. Petronij, ki je vedel vse od začetka, bi tudi lože verjel v njegovo nedolžnost nego prefekt.

Toda predno je mogel iti k njemu, bi bil moral vsaj zanesljivo vedeti, kaj se je zgodilo z Vinicijem. Tega pa Kilon ni vedel. Videl je sicer Liga, kako je odnašal skrivaj Krotonovo truplo k reki, toda ničesar več. Vinicij je utegnil biti ubit, ali tudi le ranjen, ali ugrabljen. Še le sedaj si je Kilon domislil, da bi si kristijani gotovo ne drznili umoriti človeka tako mogočnega, Augustijanca in visokega vojaškega uradnika, kajti s tem zločinstvom bi navalili ná-se splošno proganjanje.

Dokaj verjetnejše je, da so ga nasilno pridržali, da s tem pridobé za Ligijo časa, da se skrije na drugem mestu.

Ta misel prešine Kilona z nadejo.

»Ako ga oni ligijski zmaj ni raztrgal pri prvem valu, pa je še živ, in ako je živ, pa bo pričal sam, da ga nisem izdal, in takrat se mi ne zgodi ničesar, marveč se pred menoj (o Herm, računaj znovič na dve jalovici!) odpira novo polje... Lahko najavim jednemu od njegovih oproščencev, kje naj išče gospodarja. Ali potem pojde k prefektu ali ne, to je njegova reč. Lahko tudi grem k Petroniju ter računam na nagrado. Iskal sem doslej Ligijo, sedaj bom iskal Vinicija, a potem znovič Ligijo... Samo prepričati s moram poprej, ali je Vinicij živ ali mrtev.

Tu mu pride na misel, da bi po noči mogel iti k peku Demasu ter povprašati po Ursu. Toda to misel je takoj zavrgel. Ni hotel imeti nikakega opravka z Ursom. Ako Urso ni ubil Glauka, odvrnil ga je od tega gotovo kateri starešina kristijanov, kateremu je zaupal svoj namen, češ, da je to nečist posel, na kateri ga je brez dvoma napotil nekak izdajica. Sicer pa so Kilonu pri samem pomisleku

na Ursa mravljinci zagomazeli po vsem telesu. Na to je sklenil, da zvečer pošlje Euricija po poročilo v ono hišo, v kateri se je to pripetilo. Sedaj pa je začutil potrebo se okrepčati, okopati in izpotiti. Prebdela noč, pot v Ostrijan ter beg izza Tibere so ga utrudili čez mero.

Samo jedna reč ga je neprestano veselila, da je imel pri sebi dva mošnjička; onega, katerega mu je dal Vinicij doma, ter onega, ki mu ga je dal na poti s pokopališča. Radi te srečne okoliščine, kakor tudi radi tega, ker je bil zelo truden, je sklenil, da se poprej pošteno najé ter se napije boljšega vina nego navadno.

In ko je napočil čas, da so jeli odpirati krčme, se je napil in najedel tako, da je povsem pozabil na kopelj. Najpoprej se je hotel do sitega naspati, in zaspanec se ga je polastil do te mere, da se je s počasnimi koraki vrnil v svoje stanovanje v Suburi, kjer ga je čakala za Vinicijev denar kupljena sužnjica.

In ko je vstopil v kubikul, temen kakor lisičji brlog, se je vrgel na postelj ter takoj zaspal.

Zbudil se je še le zvečer, ali prav za prav ga je zbudila sužnjica, kličoča ga, naj vstane, češ, da nekdo hoče nujno govoriti ž njim.

Kilon se takoj zbudi ter navleče ná-se plašč s kuklico in, naročivši sužnjici, naj se skrije, pogleda previdno v prednjo sobo.

Pri tem pogledu mu sapa zaostane v prsih, kajti pred vratmi kubikula zagleda Ursa.

Zagledavši ga, začuti, kako so mu otrpnile roke in noge, srce mu je nehalo utripati v prsih in po hrbtu mu zagomazi roj mravljincev ... Nekoliko trenutkov ni mo-

gel spregovoriti, na to pa je klopotaje z zobmi dejal, ali bolje zastokal:

»Siro! nisem doma... Jaz ne poznam — tega... dobrega človeka.«

»Rekla sem mu, da si tukaj in da spiš, gospod,« odgovori sužnjica, »in on me je poprosil, naj te zbudim.«

»O bogovi!.. Zapovem ti...«

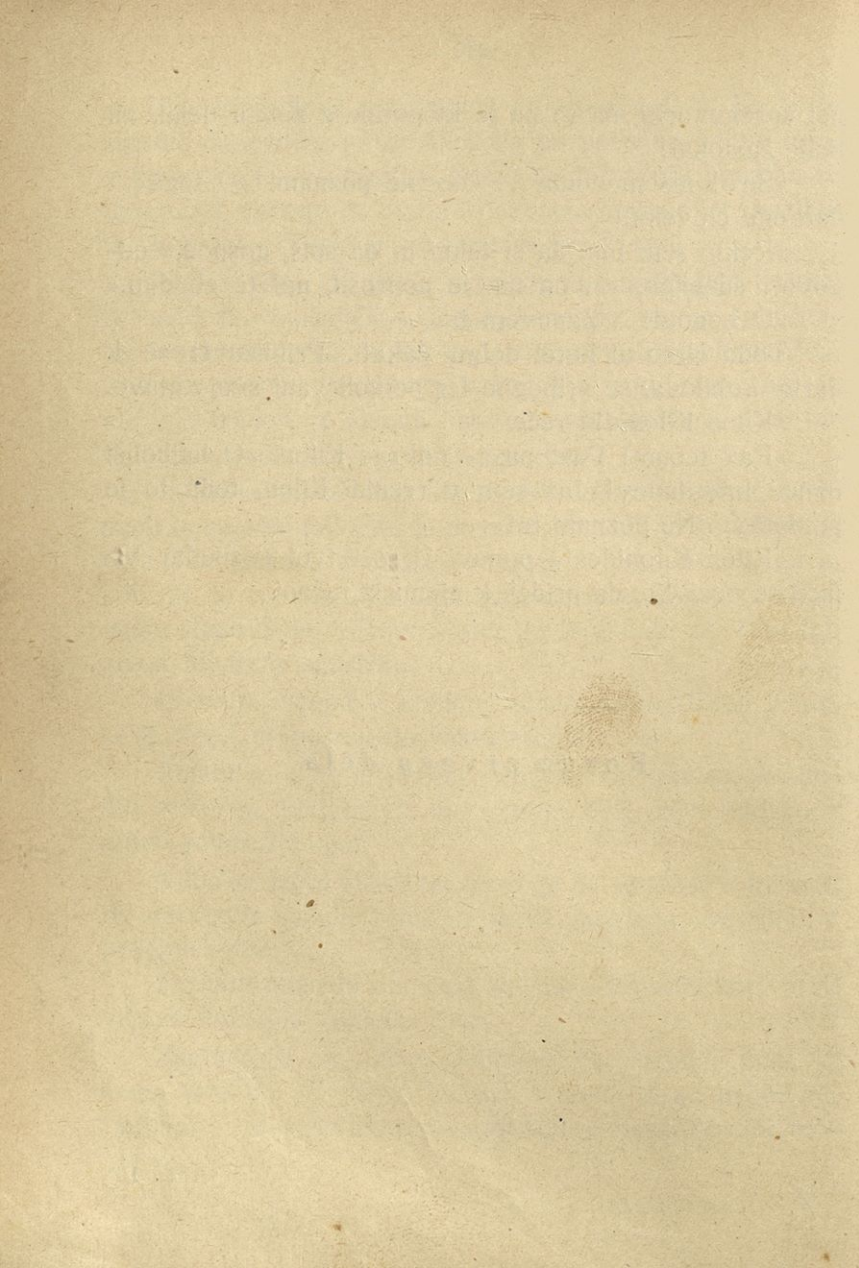
Toda Urso ni hotel dolgo čakati. Približavši se k durim kubikula, se pripogne ter pomoli vanj svojo glavo.

»Kilon Kilonid!« reče.

»Pax tecum! Pax, pax!« odvrne Kilon. »O najboljši izmed kristijanov! Jaz sem v resnici Kilon, toda to je pomota... Ne poznam te!«

»Kilon Kilonides!« ponovi Urso, »tvoj gospodar - Viničij te pozivlje, da prideš k njemu z menoj.«

Konec prvega dela.

Drugi del.

I.

Vinicija je prebudila občutljiva bolečina. V prvem hipu ni mogel razumeti, kje je in kaj se godi ž njim. V glavi mu je šumelo in pred očmi se mu je razprostirala nekaka megla. Polagoma se mu je vračala zavest; končno pa je videl kakor v megli tri osebe, sklonjene nad njim. Dve je poznal. Jeden je bil Urso, drugi pa oni starec, katerega je prekucnil, ko je hotel odnesti Ligijo. Tretji mu je bil popolnoma tuj; držal ga je za levo roko, tipaje jo od lakta do rame in delal take bolečine, da je Vinicij, pomisleč, da je to nekakšno maščevanje, zakričal skozi stisnjene zobe:

»Ubijte me rajše!«

Toda oni se niso zmenili za njegove besede, kakor bi jih niti ne bili slišali, ter jih smatrali zgolj za navadno stokanje. Urso, na čegar groznem barbarskem licu je bilo opaziti skrb, je držal kose belega platna, raztrgane na dolge poveze. Starec spregovori prvi ter vpraša človeka, ki je uravnaval Vinicijevo roko:

»Glauko, ali si gotov, da rana na glavi ni smrtna?«

»Da, spoštovani Krispin,« odvrne Glauko. Bil sem suženj na ladiji in, bivajoč potem v Napolju, sem ozdravil

dokaj ran, da sem z darovi, katere sem prejel za to, konečno odkupil sebe in svoje... Rana na glavi je lahka. Ko je ta mož (in pokimal je z glavo na Ursa) odvzel mlađeniču dekle ter ga treščil proti zidu, se je ta pri svojem padcu prestrigel z roko, katero si je zlomil ter si s tem rešil glavo in — življenje.«

»Marsikaterega brata si že obvezal,« reče Krispin »ter sloviš za iskušeneđa zdravnika. Radi tega sem poslal Ursa po tebe.«

»Kateri mi je potoma priznal, da je bil včeraj pripravljen, umoriti me.«

»Toda še poprej je priznal svojo nakano meni, in jaz, ki poznam tebe in tvojo ljubezen do Kristusa, sem mu raztolmačil, da nisi izdajalec, marveč je to le oni tujec, ki ga je hotel zapeljati k ubojstvu.«

»Bil je to hudobni duh, jaz pa sem ga smatral za angelja,« odvrne Urso ter globoko vzdihne.

»Drugokrat mi to poveš; sedaj je treba misliti na ranjenca.«

Po teh besedah je jel znovič ravnati Vinicijevo roko, kateri je navzlic temu, da mu je Krispin močil z vodo obraz, neprestano omedleval. To je bila zanj tudi sreča, da ni čutil bolečin na roki, katero mu je Glauko položil med dve izdolbeni deščici ter jo potem urno in krepko povezal, da je ni bilo moči ganiti.

Po dovršeni operaciji se je zbudil ter zagledal nad seboj Ligijo.

Stala je tesno poleg njegove postelje, držeča pred seboj skledo z vodo, v katero je Glauko sedaj pa sedaj namakal gobo ter močil ž njo Vinicijevo glavo.

Vinicij ni verjel svojim očem. Zdelo se mu je, da je to sen, ali da mu vročnica stavi pred oči drago prikazen. Šele čez nekaj časa je zašepetal:

»Ligija!«

Skleda jej je strepetala v rokah, ko je začula njegov glas; pogledala ga je z očmi, polnimi žalosti.

»Mir bodi s teboj!« mu odvrne potihoma. Z obličja jej je odsevala ljubezen in boleost.

On pa jo je gledal, kakor bi si hotel napolniti svoje zenice s tem pogledom, da bi mu v njih ostala njena slika tudi takrat, kadar zakrije trepalnice. Zrl je njeno lice, bledejšo in bolj shujšano nego je bilo poprej, zrl temne njene lase in revno obleko, ki se ni razlikovala od obleke preproste delavke. Gledal jo je tako presunljivo, da je pod vplivom njegovih pogledov njeno belo čelo začela zalivati rdečica. In zopet se je domislil, da jo ljubi nad vse, da te bledosti in shujšanosti je kriv on, ker jo je zapodil iz hiše, kjer so jo ljubili in jo je obkoljevalo izobilje, da jo je prognal v to revno stanovanje in v ta plašč iz temne volne.

A vender si je želel, da bi jo mogel obleči z najdražimi tkaninami in odičiti z vsemi dragotinami sveta; radi tega se ga je polastilo kesanje, pomilovanje in taka žalost, da bi jej bil padel k nogam, ako bi se bil mogel ganiti.

»Ligija,« jej je dejal, »ti nisi dopustila, da bi me ubli.«

Ona pa mu odvrne nežno:

»Naj ti Bog povrne zdravje!«

Za Vinicija, ki se je zavedal krivice, katero jej je bil doprinesel in jej še pripravlja, so hranile te besede v sebi pravi balzam. Pozabil je v tem trenutku, da skozi

njena usta govori nemara ono krščansko učenje, ter je samo čutil, da to govori ljubljena ženska in da tiči v tem odgovoru neka nenavadna dobrotà, ki ga pretresa do dnà duše. In kakor poprej od bolečin, tako je omedleval sedaj vsled ganutja. Polastila se ga je nekaka slabost, ki je bila ob enem težka in sladka. Zdelo se mu je, da pada v nekako brezno, ob enem pa je tudi čutil, da mu je dobro in da je — srečen. Pomislil je v teh trenutkih onemoglosti, da nad njim stoji neko božanstvo.

Med tem je Glauko izpral njegovo rano na glavi ter priložil na njo zdravilno mast. Urso vzame posodo iz Ligijinih rok, ona pa vzame raz mizo pripravljen kozarec z vodo, pomešano z vinom, ter ga pridrži k ustom ranjenca. Vinicij jo hlastno izpije ter začuti znatno polajšanje. Ker je bila rana obvezana, so se tudi bolečine zmanjšale. Zavest se mu je popolnoma vrnila.

»Daj mi še piti,« reče.

Ligija odide s praznim kozarcem v drugo sobo. Kri-spin zamenja z Glaukom nekoliko besed, na to pa pristopi k postelji ter reče:

»Vinicij, Bog ni dopustil, da bi bil izvršil zlobni namen, toda ohranil te je pri življenju, da se še spametuješ v svoji duši. Oni, pred katerim je vsaki človek samo prah, predal te je nam onemoglela v naše roke; toda Kristus, v katerega verujemo, nam je tudi naročil, ljubiti svoje sovražnike. Radi tega smo ti obvezali rane, in kakor je rekla Ligija, hočemo prositi Boga, naj ti povrne zdravje, toda dalje te ne moremo oskrbovati. Ostani sedaj miren ter pomisli, ali bi bilo primerno, da še dalje preganjaš Ligijo, katero si pripravil ob podstrešje in ob varuhe, ter z njo vred tudi nas, ki smo ti poplačali hudo z dobrim.«

»Vi me hočete zapustiti?« vpraša Vinicij.

»Hočemo zapustiti to hišo, v kateri bi nas utegnilo doseči preganjanje mestnega prefekta. Tvoj tovariš je obležal mrtev in ti, ki si odličen človek, ležiš tukaj ranjen. Mi sicer nismo tega zakrivili, vsekako pa bi nas tu utegnili doseči težka roka zakona.«

»Ne bojte se preganjanja,« reče Vinicij, »jaz vas hočem braniti.«

Krispin mu ni hotel odgovoriti, da jim ni mar le za prefekta in policijo, marveč da nimajo zaupanja tudi v njega in torej hočejo zavarovati Ligijo pred njegovim daljšim preganjanjem.

»Gospod,« reče, »tvoja desna roka je zdrava. Vzemi torej ploščico in napiši svojim služabnikom, da naj pridejo danes zvečer z nosilnicami po tebe, da te odnesejo na dom, kjer ti bo stanje ugodnejše nego sredi našega siromaštva. Mi stanujemo tukaj pri neki revni vdovi, ki se v kratkem vrne domu s svojim sinom, kateri tudi odnese tvoje pismo. Mi ostali pa si moramo poiskati drugo zavetje.«

Vinicij zbledi. Spoznal je, da ga hočejo ločiti od Ligije, in da, ako znovič zgubi, pa je nemara nikdar več ne zagleda v svojem življenju... Dobro je spoznal, da so se med njim in njo pripetili taki dogodki, radi katerih mora poiskati nova pota, na katera še ni utegnil misliti, ako si hoče pridobiti Ligijo. Razumel je tudi, da tem ljudem ni treba, da bi mu verjeli in da mu tudi ne verjamejo, ko bi jim celo presegel, da vrne Ligijo Pomponiji Grecini. Saj je mogel to že davno storiti, in namesto da proganja Ligijo, je mogel iti k Pomponiji ter jej priseči, da hoče od-

stopiti od daljšega prognanstva, in v takem slučaju bi jo bila Pomponija sama našla ter vzela deklico k sebi.

Ne! Čutil je, da jih nobena obljuba te vrste ne odvrne od sklepa, da oni ne sprejmejo od njega nobene še tako slovesne prisege, a to tem več, ker kot nekristijan je mogel priseči samo na svoje brezsmrtne bogove, v katere pa niti sam ni dosti verjel in katere so oni smatrali za hodobne duhove.

Vsekako pa si je vneto želel, sporazumeti se z Ligijo in ž njenimi varuhi na kakoršen si bodi način, za to pa mu je bilo treba časa. Zlasti mu je bilo mar za to, da bi jo vsaj nekaj dnij gledal. Kakor vtopljenec smatra kos deske ali vesla za rešitev, tako se je zdelo tudi njemu, da čez nekoliko dnij se mu posreči izvesti nekaj takega, kar ga zbliža ž njo, ali da sploh nekaj iztuhta, kar bode njej po volji.

In zbravši svoje misli, reče:

»Poslušajte me, kristijanje. Sinoči sem bil z vami vred v Ostrijanu ter sem poslušal vaš nauk. Toda ko bi ga tudi ne poznal, prepričala bi me vaša dobra dela, da ste pošteni in dobri ljudje. Recite oni vdovi, ki prebiva tukaj, naj tu ostane; ostanite tudi vi, pa tudi meni dovolite, da tukaj ostanem. Naj vam ta človek (pri tem pokaže na Glauka), ki je zdravnik ter zna celiti rane, poreče, ali je mogoče, da bi me danes prenesli domu. Bolan sem, imam zlomljeno roko, s katero ne smem nekoliko dnij niti ganiti, in radi tega vam pravim, da se ne ganem od tod, k večjemu, ako me odnesete posiloma.«

Tu preneha, kajti v razburjenih prsih mu je zmanjkalo sape. Krispin pa reče:

»Nihče, gospod, se ne posluži proti tebi nasilja; samo mi odnesemo odtod svoje glave.«

Mladi mož, ki ni bil navajen na upor, nakrat naježi obrvi ter reče:

»Počakaj, da si oddahnem.«

Čez nekaj časa nadaljuje:

»Za Krotonom, katerega je danes Urso zadušil, ne bo nihče vprašal. Imel bi danes oditi v Benevent, kamor ga je pozval Vacinij, torej si bodo vsi mislili, da je odšel. Ko sva šla s Krotonom semkaj v to hišo, naju nihče ni videl, razun jednega Grka, ki je bil z nama v Ostrijanu. Povem vam, kje prebiva, pa mi ga pripeljete, da mu naročim, naj molči, ker je to od mene plačan človek. Domu pošljem list, da sem tudi odšel v Benevent. V slučaju, ko bi bil Grk že kaj črhnil prefektu o tem, kar se je zgodilo, porečem, da sem Krotona umoril sam in da mi je on zlo-mil roko. Da to učinim, obljubujem vam pri senci svojega očeta in svoje matere! Lahko torej ostanete tukaj brez vsake nevarščine. Privedite mi Grka, kateremu je ime Kilon Kilonid!«

»Glauko ostane pri tebi, gospod,« reče Krispin, »ki se ob enem z vdovo pobrine zá-te.«

Vinicij še huje naježi obrvi.

»Čuj, starec, kaj ti povem,« mu odvrne. »Dolžan sem ti hvalo in zdiš še mi vrl in pošten človek, toda vsekako mi ne poveš tega, kar misliš. Ti se bojiš, da ne bi poklical svojih sužnjev, da bi odpeljali Ligijo? Ali ni temu tako?«

»Da, tako je!« odvrne Krispin resno.

»Torej vedi, da se hočem razgovarjati s Kilonom v vaši navzočnosti pred vami, da napišem list domačim, da sem odpotoval in da tudi pozneje nočem imeti drugih po-

slancev nego samo vas. Premisli vse to ter ne draži me dalje.«

Bil je hudo razburjen in lice mu je kar gorelo od jeze; radi tega je nadaljeval razčiljen:

»Mar si mislil, da ti zatajim, da hočem tu ostati radi tega, da jo gledam? Tudi bedak bi to pogodil, ako bi tudi tajil. Toda s silo se je nočem več polastiti. Pač pa ti povem nekaj drugega: Ako ona tukaj ne ostane, pa s svojo zdravo roko strgam obvezo raz zlomljeno roko, ne zavžijem ni jedi niti pijače in moja smrt naj pade ná-te in na tvoje brate. Čemu si me oskrboval, čemu nisi zapovedal, naj me ubijejo?«

In prebledel je od jeze in oslavljenja. Ligija, ki je v drugi sobi slišala ves razgovor ter je bila prepričana, da Vinicij ostane mož-beseda, se je prestrašila njegovih besed. Ona si ni želela njegove smrti. Ranjen in brezorožen je vzbujal v njej samo sočutje, ne pa strahu. Od onega trenutka, ko je zbežala, živeča med ljudmi, ki so bili neprestano navdahnjeni z verskimi občutki, ki so mislili samo na milosrdje brez meje, se je tudi sama navzela teh novih občutkov, tako, da so jej oni nadomeščali hišo, rod-bino, izgubljeno srečo ter jo prelevili v jedno onih krščanskih deklic, ki so pozneje popolnoma spremenile dušo tega sveta. Vinicij se je pregloboko zmešal v njeno usodo, da bi ga bila mogla pozabiti. Mislila je nanj po cele dneve ter večkrat prosila Boga za priložnost, v kateri bi, ravna je po duhu učenja, mu mogla poplačati z dobrim za hudo, ter z milosrdjem za prognanstvo ganiti in pridobiti ga za Kristusa. In sedaj se jej je zdelo, da je napočil tak trenutek, da je njena prošnja bila uslišana.

Približala se je h Krispinu z navdušenim licem ter začela govoriti, kakor bi iz nje govoril nekak drugi glas:

»Krispin, naj ostane on med nami, mi pa ostanemo pri njem, dokler ga Kristus ne ozdravi.«

In stari presbiter, navajen videti v vsem voljo božjo, videč njeno razburjenost, si je domislil, da nemara govori iz nje neka višja moč, radi česar se je prestrašil ter sklonil glavo.

»Nu, pa bodi tako, kakor veliš,« reče.

»Na Vinicija, ki ves čas ni odvrnil od nje očíj, je napravila ta urna Krispinova poslušnost globok vtis. Zdelo se mu je, da Ligija je med kristijani nekaka Sibila, ali duhovnica, katero vsi spoštujejo in ubogajo. In nehoté se tudi v njem vzbudi do nje spoštovanje. K ljubezni, katero je gojil do nje, se je pridružila sedaj še neka bojazen, radi česar se mu je zdelo, da je ta njegova ljubezen preveč drzna. Vsekako pa se ni mogel spoprijazniti z mislijo, da je njun odnošaj bil sedaj popolnoma spremenjen, da sedaj ni več ona, marveč je le on navezan na njeno voljo, ko leži tukaj bolan in onemogel; da ga niti ona ne smatra za napadujočo moč, marveč da je kot onemoglo dete izročen njeni volji. Za njegovo ponosno in svojeglavno nprav bi bile take razmere proti vsakemu drugemu bitju uprav neznosljive, toda sedaj ne samo da ni čutil te pokorščine, marveč je bil njen, svoji zapovedovalki, celo hvaležen. Bili so to občutki, katerih še nikdar ni doživel in katerih bi še pred jednim dnevom ne bil mogel niti pojmiti, kateri bi bili še v tem hipu vzbujali v njem strmenje, ko bi si jih bil mogel jasno predočiti. Toda on sedaj ni vprašal, čemu je to tako, kakor da je to povsem

naravno, ter je vedel samo to, da se čuti srečnega radi tega, da ostane.

In hotel jo je zahvaliti — iz hvaležnosti in še z nekakimi drugimi občutki, nepoznanimi mu do te mere, da jih ni znal niti imenovati, kajti ti občutki so bili — ponižanje. Vsled razburjenosti je postal tako slab, da ni mogel govoriti, in zahvaljeval se je zgolj z očmi, iz katerih mu je žarelo veselje, da ostane pri njej, da bo imel priložnost, jo gledati jutri, pojutrišnjem, nemara dolgo. To veselje mu je kalila samo bojazen, da bi ne izgubil tega, kar je iskal, bojazen tako velika, da se je bal, stisniti njeno ročico, ko mu je čez trenutek znovič podala vode, bal to storiti on — Vinicij — kateri je na cesarjevi gostiji posiloma poljuboval njena usta, in ko je zbežala, je prisegal, da jo za lase zavleče v kubikul ali jo dá pretepesti.

II.

Vinicij se je začel bati, da bi mu kaka neprilična zunanja pomoč ne skalila njegovega veselja. Kilon je mogel naznaniti mestnemu prefektu, ali njegovim domačim ljudem, da je nekam izginil, in v tem slučaju je bilo gotovo, da se v to zadevo vmešajo mestni stražniki. Šinila mu je sicer v glavo misel, da bi jim mogel zapovedati, naj mu Ligijo vjamejo in odpeljejo na dom, toda čutil je, da bi tega ne smel in ne mogel storiti. Bil je svojeglaven, drzen, lahkomišljen in ob času potrebe neizprosen človek; vsekako pa ni bil ni Tigelin niti Neron. Vojaško življenje mu je vcepilo v dušo čustvo pravičnosti in vere v neko višjo moč ter toliko vesti, da je mogel razumeti,

da tako ravnanje bi bilo neizmerno podlo. Nemara bi bil zmožen, doprinesti kaj takega v navalu jeze, ali kadar bi bil popolnoma zdrav, toda sedaj je bil bolan in strt, torej mu je bilo mar samo za to, da se nihče ne vrine med njega in Ligijo.

Z začudenjem je zapazil, da od onega časa, ko se je Ligija potegnila zanj, nista niti ona sama niti Krispin zahtevala od njega kakih obljub, uprav kakor da so bili že gotovi, da jih v slučaju potrebe obvaruje neka nadnaravna moč. Vinicij, kateremu se je od onega časa, kar je v Ostrijanu poslušal nauk in pripovedovanje apostolovo, jelo v glavi mešati ter mu je v njej zibnila razlika med mogočim in nemogočim, jel je že verjeti, da bi se to utegnilo res zgoditi. Toda ko je jel treznejše misliti, se je spomnil, kar jim je rekel o Grku, ter znovič izrekel željo, naj mu pripeljejo Kilona.

Krispin mu pritrdi, na kar sklenejo, naj odide Urso po Kilona. Vinicij, ki je v poslednjih dnevih pred odhodom v Ostrijan pogostoma pošiljal sužnje h Kilonu, je natanko opisal Ligu njegovo stanovanje, na to, napisavši na ploščico nekoliko besed, je dejal, obrnen h Krispinu:

»Dajte mu tole ploščico, kajti to je zvit in sumljiv človek, kateri je pogostoma, ko sem ga klical k sebi, veleval reči mojim ljudem, da ga ni doma. To je delal vedno takrat, kodar ni imel za-me prijetnih novic ter se je bal moje jeze.«

»Ako ga najdem, pripeljem ga semkaj, naj si mu bo to že ljubo ali ne,« odvrne Urso.

Na to je vzel plašč ter urno odšel.

Najti nekoga v Rimu ni bilo ravno lahko, naj si je bil kdo še tako natančno podučen o bivališču kakega

človeka; toda Ursu je v takem slučaju pomagal nagon v gozdu izrejenega človeka; vrhu tega pa je dobro poznal mesto ter kmalu došel pred Kilonovo stanovanje.

Njega samega pa ni poznal. Videl ga je samo enkrat v življenju, in še takrat ponoči. Pri tem pa se je tudi oni vitki in ponosni starec, ki ga je nagovarjal, da naj ubije Glauka, toliko razlikoval od tega ponižnega in prestrašenega Grka, da nihče ne bi mogel reči, da je to jedna in ista oseba. In ko je Kilon opazil, da ga Urso gleda kakor nekakega tujca, otrese se takoj nekoliko svojega strahu. Ko pa zagleda ploščico z Vinicijevo pisavo, se še bolj pomiri. Tako mu vsaj ni pretila nevarnost, da ga s premislekom vabijo v nekako zanjko. Pri tem se je še domislil, da kristijanje očitvidno za to niso ubili Vinicija, ker si niso drznili dvigniti roke na tako znamenito osebo.

»Vinicij me ubrani ob času potrebe, si je rekel v duhu, kajti za to me vendar ne kliče, da bi me dal umoriti.«

Osrčivši se še bolj, vpraša:

»Dobri človek, ali je poslal moj prijatelj, plemeniti Vinicij, nosilnice po me? — Imam noge otekle ter ne morem iti tako daleč.«

»Ne,« odvrne Urso, »pojdeva peš.«

»A kaj, ko ne bi hotel?«

»Ne delaj tega, kajti moraš iti.«

»Nu, pa pojdem, toda svojevoljno. Drugače bi me nihče ne prisilil, ker sem prost človek in prijatelj mestnega prefekta. Kot modrijan imam tudi sredstva proti nasilju, ker znam spreminjati ljudi v drevesa in živali. Toda grem, grem. Vzamem pa samo nekoliko toplejši plašč in kuklico, da me ne spoznajo sužnji v tem delu mesta, sicer bi me neprestano ustavljali ter mi poljubovali roke.«

Po teh besedah navleče na se drugi plašč, na glavo pa si natakne veliko galijsko kuklico iz bojazni, da bi ga Urso ne spoznal, kadar prideta na ulico.

»Kam me pelješ?« vpraša potoma Ursa.

»Čez Tiberu.«

»Nisem še dolgo v Rimu in nikdar še nisem bil tam, toda gotovo ondi žive ljudje, ki ljubijo čednost.«

Toda Urso, ki je slišal od Vinicija, da je Grk bil ž njim na pokopališču v Ostrijanu ter ga je tudi videl stopiti v hišo, v kateri je stanovala Ligija, se za trenutek ustavi ter reče:

»Ne lagaj, starec, kajti bil si danes z Vinicijem na Ostrijanu in pred našimi vrati.«

»Oh!« odvrne Kilon, »torej vaša hiša stoji za Tiberu? Nisem še dolgo v Rimu in ne vem dobro, kako se imenuje jeden ali drugi del mesta. Da, prijatelj! Bil sem pred vašimi vrati ter rotil Vinicija, naj ne hodi notri. Bil sem tudi v Ostrijanu, toda ali pa veš, zakaj? Zato, ker si že več časa prizadevam, spreobrniti Vinicija, radi česar sem tudi hotel, naj čuje najstarejšega izmed apostolov. Naj prešine božja svetloba v njegovo in tvojo dušo! Gotovo si kristijan, ker želiš, da naj resnica zmaga nad lažjo.«

»Da,« odvrne pokorno Urso.

Kilonu se vrne zopet prejšnji pogum.

»Vinicij je mogočen gospod,« reče, »in prijatelj cesarjev. On se še pogostoma udaja napadom hudega duha, in ko bi samo jeden las padel z njegove glave, pa bi se maščeval cesar radi tega nad vsemi kristijani.«

»Nas varuje višja moč.«

»Resnica, resnica! Toda kaj nameravate storiti z Vinicijem?« vpraša Kilon znovič vznemirjen.

»Ne vem. Kristus nam zapoveduje, da naj bomo usmiljeni.«

»Prav si povedal. Ohrani si to zmerom v spominu, sicer se boš cvrl v peklu kakor klobasica v ponvi.«

Urso se globoko oddahne, Kilon pa si domisli, da s tem, v jezi tako strašnim človekom, kadar je ganjen, lahko stori vse, kar hoče.

Želeč pa izvedeti, kaj se je vse dogodilo pri name-ranem unosu Ligije, vpraša dalje z glasom strogega sodnika:

»Kaj ste storili s Krotonom? Govori, toda resnico.«

Urso vdruhič vzdihne.

»To ti pove Vinicij.«

»To pomenja, da si ga zabodel z nožem, ali pa potolkel z batom.«

»Bil sem golorok.«

Grk se ni mogel ubraniti začudenju nad nadčloveško močjo tega človeka.

»Naj ti Plut! ... To je, hotel sem reči: Naj ti Kristus odpusti!

Nekaj časa sta šla molčé; na to reče Kilon.

»Jaz te ne izdam, toda čuvaj se stražnikov ...«

»Jaz se bojim Kristusa, ne pa stražnikov.«

»Prav je tako. Ni ga hujšega greha nego je uboj. Moliti hočem za-te, toda ne vem, ali bo pomagala moja molitev, ako ne skleneš, da se nikogar več ne dotakneš s svojo roko.«

»Nisem ga umoril nalašč,« odvrne Urso.

Kilon pa, ki se je hotel vsestransko zavarovati, le ni odjenjal Ursu studiti umor ter mu prigovarjati, naj napravi obljubo. Povpraševal ga je tudi o Viniciju, toda

Lig ni rad odgóvarjal na njegova vprašanja, ponavlja je, da iz ust Vinicija samega začuje vse, kar želi izvedeti. Razgovarja se tako, sta prekorakala dolgo pot, ki je ločila Grkovo stanovanje od onega dela mesta za Tiberó ter dospela pred naznačeno hišo.

Kilonu je začelo srce znóvič nemirno utripati. Vsled strahu se mu je zdelo, da ga Urso opazuje z nekim poželjivim pogledom. »Kakšna tolažba zá-me,« je dejal sam sebi, »ako me ubije nehoté! Vsekako pa bi imel najrajše, da ga ubije kap in ž njim vred vse Ligijce, stori to, Jupiter, ako moreš!« Premišljúje o tem, se še bolj zavija v svoji galijski plašč, izgovarja se, da se boji mraza. Konečno, ko prekoračita vežo in prvo dvorišče, dospeta v hodnik, skozi katerega je držala pot na oni vrtič pred hišico. Tu se Kilon nakrat ustavi ter reče:

»Doyoli mi, da si oddahnem, kajti drugače ne bom mogel govoriti z Vinicijem ter dati mu potrebnega sveta.«

»Po teh besedah obstane in dasi si je ponavljal, da mu ne preti nobena nevarnost, so se mu vendar-le tresle noge pri pomisleku, da sedaj dospe med one tajnostne ljudi, katere je videl v Ostrijanu.

Iz hišice na vrtu se začuje petje.

»Kaj je to?« vpraša.

»Praviš, da si kristijan, pa še tega ne veš, da je pri nas navada, hvaliti Odrešenika po vsakem okrepčilu s petjem,« odvrne Urso. »Mirijam se je že morala vrniti s svojim sinom in nemara je celo apostol sam pri njima. On vsaki dan poseti vdovo in Krispina.«

»Vedi me naravnost k Viniciju.«

»Vinicij je v isti sobi, kakor mi vsi, ker ta soba je največja, druge pa so samo temne kubikule, v katerih samo spimo. Vstopiva vendar, tam si počiješ.«

Vstopita. V sobi je bilo mračno, kajti bilo je oblačno vreme in plamenčki nekoliko svetilk so le slabo razsvetljevali mrak. Vinicij je v onem velikem plašču več slutil nego poznal Kilonu, in ko je ta zagledal v kotu posteljo ter na njej Vinicija, je zdirjal, ne zmeneč se za ostale, naravnost k njemu, kakor bi bil prepričan, da le pri njem bo najbolj varen.

»O, gospod, čemu nisi poslušal mojega sveta!« zakliče, sklenivši roke.

»Molči!« zapove Vinicij »ter slušaj!«

Na to jame uporno zreti Kilonu v oči ter govoriti mu resnobno in strogo, kakor bi zahteval, naj poslušalec dobro razume vsako njegovo besedo kot povelje in da naj mu ostane v spominu za zmerom.

»Kroton je planil ná-me, hotel me umoriti in oropati — razumeš! Ubil sem ga in ti ljudje so mi zavezali rane, katere sem dobil, ko sem se boril ž njim.«

Kilon je takoj razumel, da Vinicij, ako tako govori, dela to po dogovoru s kristijani in da hoče, naj mu poslušalec verjame. Spoznal je to raz lice in radi tega, ne da bi kazal dvom, niti začudenje, dvignil oči ter zaklical:

»To je bil strašen lopov, gospod! Saj sem te svaril, da mu ne zaupaš. Ves moj nauk se je odbijal od njegove glave kakor grah od stene. V vsem Hadu se ne nahaja zanj dovolj muk. Kajti kdor ne more biti pošten, ta mora biti lopov, in komu je težje biti poštenemu nego lopovu? Toda napasti svojega dobrotnika in tako uglednega gospoda O bogovi! ... «

Tu se spomni, da se je na poti predstavljal Ursu za kristijana ter — umolkne.

Vinicij reče:

»Ko bi ne bilo noža, ki sem ga imel s seboj, bil bi me ubil.«

»Blagoslavljam oni trenutek, ko sem ti svetoval, da vzameš s seboj nož.«

Toda Vinicij ostro pogleda Grka ter ga vpraša:

»Kaj si delal danes?«

»Kako? Mar ti že nisem povedal, gospod, da sem molil za tvoje zdravje?«

»A ničesar več?«

»In ravnokar sem nameraval, da te posetim, ko je dospel ta dobri človek z naznanilom, da me kličeš k sebi.«

»Tukaj imaš ploščico! Pojdeš ž njo v mojo hišo, poiščeš mojega oproščenca ter mu jo izročiš. Na njej je napisano, da sem odšel v Benevent. Sam pa porečeš Demasu, da sem odpotoval danes v jutro, ker me je Petronij pismeno pozval k sebi. Odšel sem v Benevent — razumeš!« ponovi s poudarkom.

»Odšel si, gospod. Zarano sem se poslovil od tebe pri Porta Kapena in od časa tvojega odhoda se me je polastila taka tuga, da celo umrjem radi nje, ako je ne potolaži tvoja velikodušnost, uprav kakor je nesrečna Zethosova žena*) umrla vsled tuge za Itylom.«

Vinicij, dasi bolan in privajen na Grkovo zvijačo, se vendar ni mogel ubraniti smeha. Veselilo ga je, da ga je Kilon tako dobro razumel, in radi tega reče:

»Pišem jim, naj ti obrišejo solze. Daj mi sem svetilnico.«

*) Aedon, katero je Zeno spremenil v slavčka.

Kilon, že popolnoma pomirjen, vstane, prestopi nekoliko korakov proti peči ter vzame jedno svetilko, ki so gorele na zidu. Kuklica mu pri tem zdrсне z glave in svetloba mu posveti naravnost v lice. Glauko skoči pri pogledu nanj s klopi ter urno se približavši, obstane pred njim:

»Cefas, ali me še poznaš?« vpraša.

In glas mu je bil tako strašen, da so strepetali vsi navzoči.

Kilon dvigne svetilnico, pa jo v istem času trešči na tla in, zvivši se v klopčič, jame tarnati:

»To nisem jaz! ... To nisem jaz! ... Milost!«

Glauko se obrne na stran k vernikom, ki so baš večerjali, ter reče:

»To je oni človek, ki me je prodal ter ugonobil mene in mojo rodbino! ...«

Njegova zgodovina je bila znana vsem kristijanom in Viniciju, kateri si le radi tega ni domislil, kdo je ta Glauko, ker je pri obvezovanju rane neprestano omedleval in ni slišal njegovega imena. Toda za Ursa je bil ta kratki trenutek, ki je napočil po Glaukovih besedah, kakor blisk v temi. Spoznavši Kilona, je z jednim skokom stal poleg njega, pograbil ga za ramena in, pripognivši ga nazaj, zaklical:

»On mi je prigovarjal, naj ubijem Glauka.«

»Milost!« zakriči Kilon Dam vām Gospod!« zakliče, obrnivši se k Viniciju, »reši me! Zaupal sem v te, torej potegni se za-me. Tvoje pismo odnesem! Gospod, gospod!«

Toda Vinicij, ki je najhladnokrvnejše izmed vseh zrl na to, kar se je bilo zgodilo, in sicer radi tega, ker mu

je ta zadeva bila znana in ker njegovo srce ni poznalo usmiljenja, reče:

»Pokopljite ga na vrtu; pismo odnese nekdo drug.«

Kilon si domisli, da so te besede izrekle njegovo obsodbo k smrti. Kostí so mu jele dregetati v strašnih Ursovih rokah in oči so se mu topile v solzah.

»Radi vašega Boga! usmiljenje!« je klical, »kristijan sem! ... Pax vobiscum! ... kristijan sem, in ako mi ne verjamete, krstite me še enkrat, dvakrat, trikrat. Ne umorite me! Usmiljenje!«

In njegov glas, zamolkel od bolečine, je postajal čimdalje slaběji. Med tem pa vstane izza mize apostol Peter, kima nekaj časa s svojo belo glavo, ki mu je lezla na prsi; oči je imel zaprte, toda pozneje jih odpre ter reče sredi globoke tišine:

»Odrešenik nam je dejal: Ako se je pregrešil tvoj brat zoper tebe, kaznuj ga; ako pa se kesa svojega dejanja, odpusti mu. In ako bi se sedemkrat obrnil k tebi s prošnjo za odpuščanje, odpusti mu!«

Po teh besedah zavlada še večja tišina.

Glauko je stal dlje časa mirno, zakrivaje si lice z rokama, naposled pa si jih odtrga ter reče:

»Cefas, naj ti Bog odpusti storjeno mi krivico, kakor ti jaz odpuščam.«

Tudi Urso takoj izpusti Kilona ter reče:

»Naj ti bo Odrešenik usmiljen in naj ti odpusti tako, kakor ti jaz odpuščam.«

Kilon je padel na tla ter opiraje se ob tlak z rokama, vrgel glavo kakor zverina, ki se vjame v zanjko, ter oziraje se naokrog čakal, od kod pride smrt. Očem in ušesom še ni verjel ter si ni drznil pričakovati odpuščanja.

Polagoma pa se mu je vračala zavest, samo zasanele ustnice so se mu strahu tresle. Apostol pa je dejal:

»Pojdi v miru!«

Kilon je vstal; ni pa še mogel govoriti. Nehoté se je približal k Vinicijevi postelji, kakor bi še pri njem iskal varstva, ker še ni imel časa, da bi premislil, da ga je uprav on obsodil, dasi se je posluževal njegovih uslug ter bil kolikor toliko njegov sokrivec; oni pa, proti katerim se je pregrešil, so odpustili. To mu je še le pozneje prišlo v glavo. Sedaj se mu je samo čitalo z obraza, da strmi in dvomi. Dasi je bil že razvidel, da je dosegel odpuščanje, je hotel vendar čim prej odnesti zdravo glavo od teh nerazumljivih ljudi, katerih dobrota ga je iznenadila skoro tako, kakor bi ga bila prestrašila njih okrutnost. Zdelo se mu je, da bi se moglo zgoditi zopet nekaj nepričakovanega, ako bi ostal še dalje, radi tega obstane pri Viniciju ter spregovori z bojazljivim glasom:

»Daj mi, gospod, pismo! Daj pismo!«

In pograbilši ploščico, katero mu je podal Vinicij, se prikloni najpoprej kristijanom, na to pa bolniku ter držeč se zidu, odide urno skozi vrata.

V hodniku, kjer je bilo temno, se mu znovič naježijo lasje na glavi, ker si je domislil, da utegne Urso priti za njim ter ubiti ga v temi. Hotel je dirjati na vso moč, toda noge so mu odpovedale službo in čez trenutek popolnoma otrpnile, kajti Urso je v resnici stal pred njim.

Kilon se zgrudi na tla in jame tarnati:

»Urban... v imenu Kristusa...«

Toda Urban mu reče:

»Ne boj se. Apostol mi je zapovedal, naj te odpeljem

skozi vrata, da ne bi zablodil v temi, in ako ti manjka moči, da naj te pospremim domu.«

Kilon dvigne obraz.

»Kaj praviš, kaj? Ne ubiješ me?«

»Ne, ne ubijem te, in ako sem te poprej zgrabil pretrdo ter ti premencal kosti, odpusti mi!«

»Pomagaj mi vstati« reče Grk. »Nočeš me ubiti? kaj? Odpelji me torej na ulico, — dalje pojdem sam.«

Urso ga dvigne s tál kakor peresce ter ga postavi na noge in odpelje skozi temni hodnik na drugo dvorišče, od koder je držala pot v vežo in na ulico. Na hodniku si ponovi Kilon znovič v duhu: »Že je po meni« in le takrat, ko je bil že na ulici, si oddahne ter reče:

»Dalje že pojdem sam.«

»Mir bodi s teboj!«

»Tudi s teboj! Tudi s teboj! — Dovolj mi, da si oddahnem.«

Ko Urso odide, se Kilon globoko oddahne. Z rokama jame tipati po prsih in bradi, kakor bi se hotel prepričati, da živi; na to pa z urnimi koraki odhiti naprej.

Prekoračivši nekoliko stotin korakov, obstane ter reče:

»Čemu me niso umorili?«

In navzlic temu, da se je pogostoma razgovarjal z Euricijem o krščanskem nauku, navzlic temu, da se je razgovarjal o tem z Ursom nad reko, in navzlic vsemu, kar je slišal v Ostrijanu, ni mogel najti odgovora na to vprašanje.

III.

Vinicij si isto tako ni mogel raztolmačiti tega, kar se je bilo zgodilo, ter ni bil niti trohice manj presenečen nego Kilon. Kajti ako so se proti njemu ti ljudje tako obnašali, ter namesto tega, da bi se maščevali, obvezali skrbno njegove rane, to je le deloma pripisoval vplivu njihovega nauka, katerega so spoznavali, v dokaj večji meri pa Ligiji, in le nekoliko svojemu dostojanstvu. Toda njihovo ravnanje s Kilonom je presegalo vse njegove pojme o mogočem odpuščanju človeškem.

Tudi njemu se je nehoté rodilo v duši vprašanje: čemu kristijanje niso ubili Grka? Lahko bi bili to storili brez vsake kazni. Urso bi ga bil zakopal na vrtu, ali pa bi ga bil po noči vrgel v Tiberio, po kateri so za časa nočnih pobojev zarano pogostoma plavala človeška trupla, za katerimi nihče ni vprašal, odkod so se vzela. Po Vinicijevem mnenju kristijanje niso le mogli, marveč so bili celo dolžni ubiti Kilona. Usmiljenje v obče ni bilo znano onemu svetu, h kateremu je spadal mladi patricij. Samo Atenčanje so postavili oltar boginji usmiljenja ter se dolgo časa upirali, da ne bi bile dovoljene v Atenah borbe gladijatorjev.

Bilo je tudi v Rimu v navadi, da se je premaganim dalo odpuščanje. Tako je n. pr. Kalikrat, kralj Bretoncev, ki je bil vjet za časa Klaudija, bil z vsem bogato založen ter je svobodno bival v mestu. Toda maščevanje za osebne krivice se je zdelo vsem, in zlasti še Viniciju, povsem primerno in pravično. Odpustiti krivico, to je bilo nekaj, kar se je upiralo njegovi duši. Čul je seveda v Ostrijanu,

da je treba ljubiti tudi sovražnike, toda smatral je to za nekako teorijo, ki nima veljave v življenju. Sedaj pa mu pride na misel, da Kilon ni bil ubit radi tega, ker se obhaja nekak praznik, ali da nemara v tem mesečnem času kristijanje ne smejo ubijati. Slišal je, da so časi, ko nekaterim narodom ni dovoljeno pričenjati vojne. Toda čemu v tem slučaju Grk ni bil oddan v roke pravice, čemu je dejal apostol, da je treba sedemkrat odpustiti, ko bi se kdo sedemkrat pregrešil, in čemu je rekel Glauko Kilonu: »Naj ti Bog tako odpusti, kakor ti jaz odpuščam?« Saj mu je vendar napravil Kilon najgroznejšo krivico, kakoršno le more človek storiti človeku, in Viniciju je pri samem pomisleku na to, kaj bi storil z onim, ki bi mu umoril Ligijo, zavrela kri kakor krop. Vedel je, da bi ne bilo strašnejših muk, nego so one, s katerimi bi se bil maščeval. Oni pa je le odpustil. Pa tudi Urso mu je odpustil, on, ki bi bil mogel ubiti v Rimu vsakogar, kogar bi bil hotel, a to povsem brez kazni, ker njemu je bilo treba samo, da ubije kralja nemorejskega gaja ter zavzame njegovo mesto. Ali bi se mogel človeku, kateremu se ni ubranil Kroton, upirati gladijator, ki je dosegel to čast, do katere se je povspel, samo s tem, da je ubil poprejšnjega »kralja«? Na vsa ta vprašanja je bil samo jeden odgovor: oni niso ubijali ljudi samo radi svoje dobrosočnosti, tako velike, kakoršne še doslej ni bilo na svetu, marveč radi brezskončne ljubezni do drugih ljudi, ki jim je zapovedovala, da naj povsem pozabijo na samega sebe, na storjene jim krivice, na svojo srečo in nesrečo, ter da živé le za druge.

Kakšno plačilo bi imeli prejeti za to ti ljudje, to je Vinicij čul v Ostrijanu, toda to mu nikakor ni hotelo iti

v glavo. Navzlic temu pa je vendar čutil, da je to pozemeljsko življenje, združeno z dolžnostjo: odrekati se vsemu dobremu in vsemu razkošju v prospeh drugim, moralo biti zelo pusto. Radi tega je tudi v tem, kar je mislil v tem hipu o kristijanih, bilo poleg začujenja združeno tudi pomilovanje in nekako preziranje. Zdelo se mu je, da so to ovce, katere morajo preje ali pozneje raztrgati volkovi; njegova rimljanska nprav pa ni bila sposobna, skazati nekakšno priznanje onim, ki se dajo kar tako ugonobiti. Iznenadilo ga je še posebno to, da se je nekako nenavadno veselje razlilo vsem po obrazu, ko je odšel Kilon. Apostol je pristopil h Glauku, položil roko na njegovo ter dejal:

»Kristus je zmagal v tebi!«

Glauko pa je dvignil svoje oči kvišku tako veselo in zaupno, kakor da se je nanj razlila neka velika in nenavadna sreča. Vinicij, ki je pojmlil samo radost nad dovršenim maščevanjem, ki ga je gledal z razširjenimi očmi od vročine, skoro tako, kakor bi bil zrl kekega pijanca. Videl pa je tudi, in sicer ne brez notranje razburjenosti, kako je Ligija pritislila svoje kraljeve ustnice na roko tega človeka, ki je bil videti kakor suženj, in zdelo se mu je, da je postalo nakrat na svetu vse narobe. Med tem pa se je vrnil Urso ter začel pripovedovati, kako je spremil Kilona na ulico in kako ga je poprosil, naj mu odpusti, ako mu je nemara nehoté poškodoval njegove kosti, za kar je tudi njega blagoslovil, in Krispin je razglasil, da je današnji dan dan velike zmage. Vinicij, ko je to slišal, je zgubil popolnoma osnovo svojih mislij.

Ko mu Ligija poda čez trenutek znovič hladilne pijače, jo pridrži ter reče:

»Torej si tudi ti meni odpustila?«

»Kristijanje smo. Ne smemo v srcu nositi jeze.«

»Ligija,« jej reče na to, »kakoršenkoli je tvoj Bog, spoštujem ga samo radi tega, ker je tvoj.«

Ona pa mu odvrne:

»Ljubil ga boš iz srca, ko ga spoznaš.«

»Samo radi tega, ker je tvoj,« ponovi Vinicij s slabjšim glasom.

Zaprli je trepalnice, ker se ga je znovič polastila omedlevica. Ligija je odšla, pa se čez kratko vrnila in, obstavši poleg njega, se sklonila čezenj, kakor bi se hotela prepričati, če mar spi. Vinicij, čuteč jo poleg sebe, je odprl oči ter se nasmehnil; ona mu je položila roko na oči, kakor bi ga hotela zazibati v spanec. Začutil je v srcu veliko slast, ob enem pa je tudi začutil, da se mu je bolezen shujšala. In to je bilo tudi res. Napočila je noč in ž njo vred se ga je polasčevala silnejša vročnica. Ni mogel zaspiti in sledil je z očmi za Ligijo, kamorkoli se je ganila. Sčasoma je nekoliko zadremal, toda v tem polusnu je videl in slišal vse, kar se je godilo okrog njega, ali pa se je istinitost pomešala z nekakimi vročinskimi prikaznimi. Zdelo se mu je, da se na nekem starem, zapuščenem pokopališču opravlja daritev v templu, v katerem je Ligija duhovnica. Ni je izpustil izpred očíj, marveč videl jo je na ščitu stolpa s pljunko v roki in vso obžarjeno z neko svetlobo, podobno onim duhovnicam, ki so po noči prepevale pesmi mesecu na čast, kakor jih je videl na vshodu. On sam je z velikim trdom stopal po strmih stopnicah, hoteč jo ugrabiti, toda za njim se je plazil Kilon, klepetaje z zobmi od strahu in ponavljaje: »Ne stori tega, gospod, kajti ona je duhovnica, za katero

se ,On' lahko maščuje. Vinicij ni niti pojmlil, kdo naj bi bil tisti ,On', razumel pa je vendar, da namerava izvršiti svetokradež, in strah se ga je polastil. Ko pa dospe do stebričja, obkoljujočega ščit stolpa, se prikaže nakrat pred Ligijo apostol z belo brado ter reče: »Ne stegaj po njej roke, kajti ona je moja.« Po teh besedah gre ž njo po produ mesečne svetlobe, kakor po cesti k nebesom, in on, Vinicij, steza za njima roke ter ju jame prositi, naj ga vzameta seboj.

Vzbudil se je, streznil se ter začel gledati okrog sebe. Ogenj na visokem ognjišču je že slabeje gorel, toda razširjal še dovolj svetlobe naokrog. Vsi navzoči so sedeli okrog ognja ter se gredli, kajti noč je bila hladna in soba dovolj mrzla. Vinicij je videl, kako dihaajo, ker jim je sapa v podobi sopare prihajala na dan. Na sredi je sedel apostol in pri njegovih nogah na nizkem podnožniku Ligija; potem Glauko, Krispin, Miriam, a na straneh na jedni Urso na drugi pa Nazarij, Miriamin sin, deček zalega lica in z dolgimi črnimi lasmi, ki so se mu vsipavali na ramena.

Ligija je poslušala, dvignivši oči k apostolu. Glave vseh so bile obrnjene proti njemu, on pa jim je govoril nekaj poluglasno. Vinicij ga jame gledati skoro z onim istim strahom, s katerim ga je gledal v svojem nemirnem spanju. Prišlo mu je na misel, da je v tej vročnici izvedel košček resnice, da mu je oni osiveli daljni gost v resnici otel Ligijo ter da jo vodi po neki neznani poti. Bil je tudi gotov, da starec govori o njem ter nemara syetuje, kako naj bo ločen od nje. Viniciju se je zdelo sploh nemogoče, da bi nekdo mogel govoriti nekaj drugega, in zbravši vse svoje moči, jame poslušati Petrovo pripovedovanje.

Toda motil se je zelo, kajti apostol je govoril znovič o Kristusu.

»Oni živé samo v tem imenu!« pomisli Vinicij.

Starec pa je pripovedoval, kako so vjeli Kristusa. Dospeli so vojaki in služabniki duhovnov, hoteči ga vjeti. In ko jih je Odrešenik vprašal, koga iščejo, so mu odgovorili: »Jezusa Nazarenskega.« Ko pa jim je rekel: »Jaz sem,« so padli na tla in si niso drznili, stegniti po njem svojih rok, ter so to storili še le potem, ko je še enkrat ponovil svoje vprašanje.

Tu apostol neha govoriti in, stegnivši roke k ognju, nadaljuje:

»Noč je bila hladna, kakor nocoj, toda v meni je vskipela kri; segel sem po meču, da bi Ga branil, ter odsekal uho služabniku velikega duhovnika. In bil bi ga branil bolj nego svoje življenje, ako bi mi ne bil rekel: Spravi svoj meč v nožnico. Mar naj ne pijem keliha, ki mi ga je poslal Oče?... In takrat so Ga pograbili ter zvezali.«

Po teh besedah si položi roke na čelo in umolkne, hoteč osvežiti za daljše pripovedovanje svoj spomin. Toda Urso se ni mogel premagati, torej je vstal in z železom popravil ogenj na ognjišču, da so iskre nalik zlatemu dežu pršale na vse strani ter je ogenj živeje zaplapolal. Na to pa je sedel ter zaklical:

»I naj bi se to zgodilo, kar bi se hotelo — hej!...«

Toda nakrat je umolknil, ko je zagledal, da si je Ligija položila prst na usta. Oddahnil si je glasno, in bilo je videti, kako je razburjena njegova duša, in dasi je bil pripravljen, poljubiti apostolu noge, da vendar ne more pojmiti vsega tega. Ako bi bil v njegovi navzočnosti

dvignil kdo roko na Odrešenika; ako bi bil on ž Njim ono noč, pa bi bile letele kar iveri od vojakov in duhovnikovih služabnikov.

In oči so se mu napolnile s solzami, ko se je samo spomnil na to, a to radi tuge in dušnih bolečin, kajti na jedni strani je mislil na to, da bi ne bil zgolj sam branil Odrešenika, marveč bi bil pozval na pomoč tudi svoje Ligijce, pogumne može, ter je z žalostjo spoznal, da bi bil s tem pokazal nepokorščino do Odrešenika ter s tem preprečil odrešenje sveta.

Radi tega se ni mogel ubraniti solz.

Čez trenutek si je Peter odtegnil roke od čela ter nadaljeval pripovedovanje. Vinicija pa se je znovič polastila dremota. To, kar je sedaj slišal, se mu je mešalo z onim, kar je pripovedoval apostol prejšnjo noč v Ostrijanu o onem dnevu, ko se je Kristus prikazal na obrežju Tiberijskega jezera. Videl je široko vodno planjavo in na njej ribiško ladijo, v ladiji pa Petra in Ligijo. On sam je plaval z vsemi močmi za njima, toda bolečina v zlomljeni roki ga je ovirala, da ju ni mogel dohiteti.

Burja mu je gnala valove v oči; jel se je vtapljati ter klicati s prosečim glasom pomoči. Med tem je Ligija pokleknila pred apostola, in ta je obrnil ladijo ter podal mu veslo, katerega se je poprijel ter dospel ž njega pomočjo na ladijo in se zgrudil na njeno dno.

Na to pa se mu je zdelo, da je vstal ter zagledal množico ljudi, plavajočih za ladijo. Valovi so s penami pokrivali njihove glave, pri nekaterih so se videle samo še roke, toda Peter je drugega za drugim rešil na ladijo, ki se je širila kakor po čudežu. Kmalu jo je napolnila cela množica, tako velika, kakor jo je videl v Ostrijanu,

a potem še večja. Vinicij se je čudil, kako so mogli vsi najti v ladiji prostora, in jel se je bati, da se ne pogreznejo na dno. Toda Ligija ga je jela pomirjati; kazala mu je neko luč na daljnem obrežju, proti kateremu so jadrali. Tu so se Vinicijeve sanje znovič pomešale z onim, kar je slišal iz apostolovih ust v Ostrijanu, kako se je Kristus prikazal enkrat nad jezerom. Tudi sedaj je v oni svetlobi na obrežju videl neko postavo, h kateri je vodil Peter ladijo. In čim bolj so se jej bližali, tem večja je bila tišina, tem gladkejša planjava in tem večja ona svetloba.

Ljudje so zapeli prijetno pesem, in ozračje se je napolnilo z duhtečo vonjavo; voda se je lesketala, kakor bi se blesketale na njunem dnu lilije in rože, a končno je ladija lahno trčila ob pesek. Takrat ga je Ligija prijela za roko ter rekla: »Pojdi, jaz ti bom vodnica!« In peljala ga je k svetlobi. — — — — —

Vinicij se znovič prebudi, toda le polagoma se mu razprašijo sanje. Nekaj časa se mu je že zdelo, da se spreha na jezerom, da ga obkoljuje množica, med katero je sam, ne da bi vedel čemu, začel iskati Petronija ter se zelo čudil, da ga ni mogel najti. Toda živa svetloba na ognjišču, poleg katerega ni bilo več nikogar, ga je streznila popolnoma.

Konci oljkinih vej so se le žarili pod pepelom, za to pa je protje pinij, katerega je bilo dovolj na žrjavici, gorelo z jasnim plamenom. V tej svetlobi je Vinicij zagledal Ligijo, sedečo poleg njegove postelje.

Pogled na njo ga je ganil do dna duše. Spomnil se je, da je prejšnjo noč prebdela v Ostrijanu ter na to bila ves dan po koncu, da mu je stregla, a sedaj, ko so vsi

šli k počitku, je še ona jedina bdela pri njegovi postelji. Lahko je bilo spoznati, da mora biti trudna, kajti tiho sedé je imela zaprte oči. Vinicij ni vedel, ali spi, ali pa je le zatopljena v svoje misli. Opazoval je njeno lice, njene pobešene trepalnice, njene roke, počivajoče na kolenih, in v njegovi paganski glavi se je jela roditi zavest, da poleg gole in brez suma krasne grške in rimske lepote je na svetu še neka druga, nova in neizmerno čista krasota, v kateri tiči duša.

Ni se mogel odločiti, da bi jo bil imenoval krščansko; toda misleč na Ligijo, je ni mogel ločiti od nauka, katerega je spoznavala ona. Razumel je tudi, da zdaj, ko so vsi odšli k počitku, jedino Ligija bdi pri njem, a to radi tega, ker jej njen nauk to zapoveduje. Toda ta misel, ki ga je silila, čuditi se temu učenju, mu ni bila po godu. Rajše bi bil imel, da bi Ligija to storila iz ljubezni do njega, radi njegovega lica, njegovih očíj in krepkega telesa, skratka: iz vseh onih vzrokov, radi katerih so se okrog njegovega vratu pogosto ovijale snegobeke roke Grkinj in Rimljank.

Nakrat pa je začutil, da bi Ligiji še nečesa nedostajalo, ko bi bila taka, kakoršne so druge ženske. Začudil se je samemu sebi ter ni vedel, kaj se godi ž njim, kajti zapazil je, da nastajajo v njem novi občutki in novi nazoni, katerih ni poznal v onem svetu, v katerem je doslej živel.

Med tem je tudi ona odprla oči. Ko je videla, da jo Vinicij gleda, je stopila k njemu ter mu rekla:

»Jaz sem pri tebi.«

On pa jej odvrne.

»Videl sem v sanjah tvojo dušo.«

IV.

Drugo jutro se je prebudil oslavljen, toda s hladno glavo, brez vročnice. Zdelo se mu je, da ga je zbudil nekak šepet, toda ko je odprl oči, ni bilo Ligije pri njem. Samo Urso je pripognjen nad ognjiščem razkopaval siv pepel ter iskal pod njim žrjavice, in ko jo je našel, jel je razpihovati tako, kakor bi to ne bil delal z ustmi, marveč s kovaškim mehom. Vinicij se spomni, da je ta človek zadavil včeraj Krotona, radi tega je z največjim zanimanjem, dostojnim ljubitelja arene, jel ogledovati orjaški njegov hrbet, podoben hrbtu ciklopa, in kakor steber močne njegove ude.

»Hvala Merkurju, da mi ni zavil vratu,« je pomislil v duhu. »Pri Poluksu! Ako so mu drugi Ligijci le količkaj podobni, pa imajo donavske legije ž njimi mnogo opravka!«

Na to spregovori glasno:

»Hej, suženj!«

Urso odvrne glavo od ognjišča, se skoro prijazno nasmeje ter reče:

»Bog ti daj, gospod, dober dan in dobro zdravje, toda jaz sem svoboden človek, ne suženj.«

Viniciju, ki je hotel izpraševati Ursa o njegovi domovini, so bile zelo po godu te besede, kajti razgovor s prostim človekom, bodisi tudi preprostim, je bil manj zo-prn njegovi rimski patricijski nravi nego razgovor s suženjem, v katerem niso ni postava, niti običaj videli človeške cene.

»Ti torej nisi Aulov?« ga vpraša.

»Ne, gospod. Jaz služim Kalini, kakor sem služil njeni materi, toda prostovoljno.«

Sedaj pripogne znovič glavo nad ognjišče, da razpiše oglje, na katero je naložil drv, potem pa reče:

»Pri nas ni sužnjev.«

»Kje je Ligija?« ga vpraša Vinicij.

»Nekoliko poprej je odšla in jaz ti imam pripraviti zajtek. Ona je prebdela pri tebi vso noč?«

»Čemu je nisi zamenil?«

»Ker je sama tako hotela, in moja dolžnost je: ubogati.«

Zamračil se je čez trenutek dodal:

»Ako bi nje ne ubogal, ne bil bi ti, gospod, več med živimi.«

»Ali ti je žal, da me nisi ubil?«

»Ne, gospod. Kristus nam je zabranil ubijati.«

»A Atacin? A Kroton?«

»Nisem mogel drugače!« zamrmlja Urso.

In otožno pogleda svoje roke, katere so očitvidno ostale poganske, med tem ko mu je duša prejela sveti krst.

Na to postavi lonec na ognjišče, počepne poleg ognjišča in jame zamišljeno gledati v ogenj.

»Tega si ti kriv, gospod,« reče naposled. »Čemu pa si stegnil svojo roko po njej, po kraljevi hčeri?«

Vinicij se v prvem hipu razsrdi radi tega, da si barbar in prostak drzne ne samo tako govoriti ž njim, marveč da mu še celo preti. K vsem čudnim in nenavadnim dogodkom, katere je bil doživel od minule noči, se je pridružil še jeden. Ker pa je bil slab ter ni imel pri rokah svojih sužnjev, se je premagal, zlasti še radi tega, ker

se je nadejal, da sedaj poizve nekatere podrobnosti iz Ligijinega življenja.

Pomirivši se, jame ga povpraševati o vojni Ligijcev s Svevi. Urso je rad pripovedoval, toda ni mogel dodati ničesar novega k temu, kar je bil Viniciju povedal že Aulo Plaucij.

Urso ni bil v boju, ker je spremljal zastavnike v tabor Atelija Histra. Vedel je samo to, da so Ligijci potolkli Sveve in Jacige, toda njihovega poveljnika in kralja so umorile jaciške pušice. Takoj na to so dobili novico, da so Semnonci zapalili gozde na njihovi meji in vrnili so se urno, da se maščujejo za ono krivico, in zastavniki so ostali pri Ateleju, ki je iz početka zapovedal, naj se jim skazuje kraljeva čast. Pozneje je Ligijina mati umrla. Rimski poveljnik ni vedel, kaj mu je početi z otrokom. Urso se je hotel vrniti v domovino, toda to potovanje je bilo nevarno radi divjih zverin in divjih plemen. Ko pa je došla novica, da namerava nekako ligijsko poslanstvo dospeti k Pomponiju, da mu ponudi pomoč proti Markomanom, pa jih odpošlje Hister k Pomponiju. Dospevši k njemu, so izvedeli, da pri njem ni bilo nikakih poslancev, radi česar so ostali v taboru, odkoder jih je Pomponij odpeljal v Rim in po dovršenem slovesnem vhodu je oddal kraljevo dete Pomponiji Grecini.

Vinicij ga je pozorno poslušal, dasi mu v tej zadevi samo nekatere podrobnosti niso bile znane. Njegovi ponosni nravi je zlasti ugajalo to, da mu je potrdila živa priča, da je Ligija kraljevega rodu. Kakor kraljeva hči, bi mogla zavzeti na cesarjevem dvoru tako mesto, kakoršno so tam zavzemale hčere najodličnejših rodbin, a to tem bolj, ker narod, čegar vladar je bil njen oče, se doslej še

nikdar ni bojeval z Rimom in dasi je bil barbarski, kajti po spričevanju Atelija Histra samega je imel neizmerno število bojevnikov.

To trditev je potrdil tudi Urso, ki je odgovoril na Vinicijevo vprašanje zastran Ligijcev:

»Mi prebivamo v gozdih, a zemlje je pri nas toliko, da nihče ne vé, kje jej je konec, pa tudi ljudij je tam obilno. V stepi so tudi leseni gradovi, v katerih je najti vsega dovolj, kajti to, kar Semnoni, Markomanje, Vandali in Kvadi po svetu naplenijo, jim mi poberemo. Oni si ne drznejo priti k nam, pač pa nam radi tega požigajo gozde. A mi se ne bojimo ne njih, niti rimskega cesarja.

»Bogovi so dali Rimljanom vrhovno oblast nad zemljo,« reče Vinicij resno.

»Bogovi, to so hudobni duhovi,« odvrne preprosto Urso, »in kjer ni Rimljanov, tam ni vrhovne oblasti.«

Popravivši ogenj, je nadaljeval kakor sam sebi:

»Ko je cesar vzel Kalino k sebi na dvor, sem si domislil, da bi jo tam utegnila doleteti kaka nesreča; hotel sem iti v naše gozde ter pripeljati naši kraljici Lige na pomoč. In Ligijci bi bili gotovo prihiteli na Dunaj, ker so to dobri ljudje, dasi so pogani. Oh, donesel bi jim bil »veselo novico« (evangelij)! Na vsak način pa pojdem tje, ko se Kalina vrne k Pomponiji; poklonim se jej ter jo poprosim, da mi dovoli iti tje, kajti Kristus se je rodil nekje daleč, oni pa še niso nič slišali o Njem. On je vedel bolje nego jaz, kje se ima roditi; toda ko bi bil pri nas na stepi prišel na svet, bi ga gotovo ne bili mučili, marveč bi ga bili mi čuvali in skrbeli, da bi mu nikdar ne manjkalo divjih zverin, ni gob, ni dobrih kož, niti jantara. In vse, karkoli bi bili vzeli Svevom in Marko-

manom, bi dali Njemu, samo da bi živel v izobilju in ugodno.«

Po teh besedah postavi k ognju posodo z jedjo, pripravljeno za Vinicija, ter umolkne. Njegove misli so očitno letele po ligijskih stepah, in ko je juha že začela vreti, jo vlije v pladnik, jo ohladi ter reče:

»Glauko je svetoval, da le prav malo giblješ tudi ono roko, ki ti je ostala zdrava, in radi tega mi je Kalina naročila, naj te varujem.«

Ligija je naročila! Temu ni bilo moči ugovarjati. Viniciju ni prišlo na misel, da bi nasprotoval njeni volji, uprav kakor bi bila cesarjeva hči ali boginja. Radi tega ni odgovoril Ursu niti besedice. Ta pa je sedel poleg njegove postelje ter jel vlivati juho v majhno skledico in nositi mu jo v usta. Delal je to tako nežno ter s sladkim nasmehom v modrih očeh, da Vinicij svojim očem ni verjel, da bi mogel to biti oni strašni titan, ki je včeraj zadavil Krotona ter planil nanj kakor burja in bil bi ga zdrobil na drobne kosce, ko bi se ga ne bila usmilila Ligija. Mladi patricij je sedaj prvič v življenju jel misliti na to, kaj se more goditi v prsih prostaka, služabnika in barbarja.

Toda Urso se je pri tem opravku pokazal kakor skrbna, toda zelo nespretna pestunja. Skledica se mu je pogostoma zgubila v njegovi orjaški pesti, tako da ni ostalo mesta za Vinicijevo usta. Po nekoliko ponesrečenih poskusih se je rojak razžalostil ter dejal:

»Ej, lože bi vlovil bivola! ...«

Vinicij se je velikanu nasmejal, toda njegove besede so vsekako vzbudile le njegovo pozornost. Videl je večkrat v cirkus strašne bivole, pripeljane iz severnih step, na

katere so se s strahom zaganjali najpogumnejši »bestiarji«, in kateri so, kar se tiče velikosti in moči, le nekoliko zaostajali za sloni.

»Ali si že poskusil, pograbit kedaj tako žival za roge?« ga vpraša tiho.

»Bal sem se to storiti, dokler nisem dosegel dvajset let,« odvrne Urso, »pozneje pa se je tudi to zgodilo.«

In znovič je jel hraniti Vinicija, toda še bolj nespretno nego poprej.

»Moram poprositi Miriam ali Nazarija,« reče.

V tem hipu pa se prikaže izza zavese bleda Ligijina glava.

Čez trenutek je stopila iz kubikula, v katerem se je očitvidno hotela vleči k počitku, ker je imela na sebi samo široko tuniko, katero so stari Rimljani imenovali ‚capitium‘, in lasje je imela razpletene.

Vinicij, kateremu je jelo srce pri pogledu na njo močnejše utripati, jame jej očitati, čemu še ne spi, toda ona mu vesela odvrne:

»Ravnokar sem hotela vleči se, toda poprej še zamenim Ursa.«

Po teh besedah je vzela skledico, sedla na posteljo ter jela hraniti Vinicija, ki se je čutil radi tega upokojen in srečen. Ko se je pripognila k njemu, je začutil čarobno toploto njenega telesa, in njeni razpleteni lasje so mu padali na prsi. Bil je pri tem bled od ganutja, ob enem pa je tudi začutil, da mu je ta glava draga in mila nad vse drugo na svetu. Poprej je samo koprněl po njej, sedaj pa jo je jel ljubiti z vso svojo dušo. Poprej je bil, kakor večina ljudij, slep sebičnež, ki se je brigal le za samega sebe, sedaj pa se je jel brigati tudi za njo.

Čez nekaj časa se jej je zahvalil za hrano, dasi je užival veliko slast, da jo je mogel gledati, ter jej rekel:

»Dosti je! Pojdi no počivat, moja boginja!«

»Ne kliči me tako,« mu odvrne, »ker tega ne slišim rada.«

Navzlic temu se je vendar nasmejala ter nekoliko pozneje rekla, da jej je spanec že prešel, da ne čuti nobene utrujenosti ter da niti ne pojde počivat, dokler ne pride Glauko. On je poslušal njene besede kakor godbo, in v srcu se mu je čimdalje bolj razburjalo, čutil je čimdalje večjo ljubezen in hvaležnost ter se je ob enem rodila v njem misel, kako naj jej pokaže to svojo hvaležnost.

»Ligija,« spregovori po kratkem molčanju, »jaz te poprej nisem poznal, toda sedaj vem, da sem hotel dospeti k tebi po napačni poti, radi tega ti velim: vrni se k Pomponiji Grecini ter bodi zagotovljena, da od danes nihče ne bode skušal, odpeljati te.«

Njeno lice naenkrat obledi.

»Čutila bi se srečna,« odgovori, »ko bi jo mogla videti od daleč, toda vrniti k njej se več ne morem.«

»Čemu?« jo vpraša Vinicij začuden.

»Mi kristijanje vemo od Akte, kaj se godi na Palatinu. Mar še nisi slišal, da je cesar kmalu po mojem begu, še pred svojim odhodom v Napoli, pozval k sebi Aula in Pomponijo, ter v misli, da sta mi ona pomagala, jima strogo zažugal. Na srečo mu je Aulo mogel odgovoriti: »Ti veš, gospod, da še nikdar nisem omadeževal z lažjo svojih ust, radi tega ti prisežem, da jej nisva pomagala k begu in midva takisto ne veva, kaj se je zgodilo ž njo.« In cesar mu je verjel ter potem pozabil, jaz pa po nasvetu naših starešin nikdar nisem pisala materi, kje da sem, a to vsled

tega, da more zmerom priseči, da ne vé zá-me. Ti nemara ne razumeš tega, toda nam ni dovoljeno lagati, naj si bi nam tudi šlo za glavo. Tako nam vелеva naš nauk, po katerem uralnavamo svoje življenje. Radi tega tudi nisem videla Pomponije od onega časa, kar sem zapustila njeno hišo, dasi jej še časih pa časih doleti na ušesa novica, da sem še živa in na varnem.«

Pri teh besedah se je polasti tuga in oči se jej napolne s solzami, toda kmalu se pomiri ter reče:

»Vem, dá je tudi Pomponiji dolg čas za menoj, toda mi kristijanje imamo tolažbo, kakoršne drugi nimajo.«

»Da,« odvrne Vinicij, »vaša tolažba je Kristus, toda jaz tega ne razumem.«

»Poglej na nas: za nas ni ločitve, ni bolečin in trpljenja, ako pa vse to le pride, se spremeni v veselje. Tudi smrt sama, katero smatrate vi za konec življenja, je za nas še le njega začetek ter promena slabe sreče v boljšo; z njo se spremeni nemir v pravi mir. Pomisli, kakšen mora biti nauk, ki nam zapoveduje, naj bomo usmiljeni tudi do sovražnikov; ki nam prepoveduje laž, očiščuje našo dušo od zlobe ter nam obljubuje po smrti večno srečo.«

»Slišal sem v Ostrijanu ter videl sam, kako ste postopali z menoj in s Kilonom. Kadar na to mislim, se mi zdi, da so to zgolj sanje in da niti ušesom ne smem verjeti. Toda odgovori mi na drugo vprašanje: ali si srečna?«

»Da,« odvrne Ligija. — »Spoznavaje Kristusa, ne morem biti nesrečna.«

Vinicij jo pogleda s takim pogledom, kakor bi to, kar je ravnokar izrekla, presegalo vsako mero človeškega razuma.

»Ali bi ne hotela vrniti se k Pomponiji?«

»Hotela bi ter tudi pojdem, ako bo to božja volja.«

»Torej ti velim: vrni se in jaz prisežem na svoje bogove, da nikdar več ne sežem po tebi.«

Ligija se za trenutek zamisli, na to pa odvrne:

»Ne. Ne morem izpostavljati svojih prijateljev v nevarnost. Cesar nima rad Plaucijev. Ko bi se vrnila, — saj veš, kako sužnji vsako novico razneso po mestu — pa bi bila tudi moja vrnitev kmalu znana po vsem Rimu. Neron bi gotovo izvedel o tem od svojih sužnjev. In takoj bi dal kaznovati Aula, ali pa bi me znovič odvezel Aulovim.«

»Da,« reče Vinicij ter naježi obrvi, »to bi se utegnilo zgoditi. On bi to storil, bodisi samo radi tega, da pokaže, da se mora njegova volja izvršiti. Resnica, da je on ná-te samo pazabil, ali pa vsaj ni hotel ná-te misliti, domišljevaje si, da se je samo meni, ne pa njemu zgodila krivica. Toda nemara bi te odvezel Aulovim ter dal meni in jaz bi te takoj vrnil Pomponiji.«

Toda ona ga vpraša otožno:

»Vinicij, ali bi me hotel znovič videti na Palatinu?«

Toda on stisne zobe ter jej odvrne:

»Ne! Prav imaš. Govoril sem bedasto. Ne.«

In zdelo se mu je, da je nakrat zagledal pred seboj propad brez dna. Bil je patricij, vojaški tribun in mogočen človek, toda navzlic vsej moči tega sveta, h kateremu je pripadal, je bil bedak ter nihče ni mogel uganiti njegove volje in njegove zlobe. Ne računati ž njim, ne bati se ga, to so mogli samo taki ljudje, kakor so kristijanjanje, kateri se za ničesar na svetu, ni za ločitev in muke, da, celo za smrt niso zmenili mnogo. Groza časa, v ka-

terem so živeli, se je pokazala Viniciju v vsej svoji ogavni nagoti. On ni mogel vrniti Ligije Aulovim, a to iz strahu, da se je okrutnež ne bi spomnil ter jej ne dal okušati svoje jeze. Celo s tem, ko bi jo vzel za ženo, je mogel ugonobiti njo, sebe in Aulove. Treba je bilo samo nekoliko slabe volje, pa so uničeni vsi skupaj. Sedaj začuti Vinicij prvič v svojem življenju, da se svet mora premeniti, preroditi, ker sicer postane na njem življenje neznosno. Razumel je tudi to, kar mu je še pred nekoliko trenutki bilo temno, da so v takih okoliščinah samo kristijanje mogli biti srečni.

Najbolj pa ga je žalostilo to, da je spravil sam sebe in Ligijo v tako nezgodo, da iz te zamotanosti ni bilo več izhoda. Ves otožen spregovori:

»Veš, Ligija, ti si srečnejša od mene. Ti imaš v tej revščini, v tej preprosti sobi, sredi teh prostakov svoj nauk in svojega Kristusa, jaz pa imam samo tebe, in ko sem te izgubil, sem bil kakor berač, ki nima svoje strehe niti kruha. Ti si mi dražja nego ves ostali svet. Iskal sem te, ker nisem mogel živeti brez tebe. Nisem hotel ni spati, niti jesti. Ko bi ne bil imel náde, da te najdem, bil bi se nabodel na svoj meč. Toda bojim se smrti, ker bi te potem ne mogel več gledati.

Govorim ti čisto resnico, da ne morem brez tebe živeti in da sem doslej bil živ samo ysled nadeje, da te najdem in zagledam. Se-li še spominjaš najinega razgovora v Aulovi hiši? Enkrat si mi načrtala na pesek ribo, in jaz nisem vedel, kaj to pomeni. Ljubil sem te že takrat bolj nego svoje življenje in tudi ti si slutila, da te ljubim. Med tem je dospel Aulo, prestrašil naju z Libitinom ter pretrgal najin razgovor. Pomponija je rekla

Petroniju pri slovesu, da Bog je jeden, vsegamogočen in usmiljen, toda nama niti na misel ni prišlo, da vaš Bog je Kristus. Naj mi nakloni tebe in ljubiti ga hočem, naj bi bil tudi Bog sužnjev, tujcev in beračev.

Ti sediš pri meni ter misliš samo nanj. Misli tudi ná-me, sicer ga bom sovražil. Za-me si ti jedino božanstvo. Blagoslovljen tvoj oče in tvoja mati, blagoslovljena dežela, ki te je rodila. Hotel bi objemati tvoje noge in priklanjati se tebi, ti moja boginja. Ti ne veš, ne moreš vedeti, kako te ljubim! ...«

Govoré tako pogladi z roko svoje blede čelo ter zapre oči. Njegova narava ni nikjer poznala mere, niti srdi, niti v ljubezni. Govoril je razvneto kakor človek, ki je izgubil oblast nad seboj ter ne zna brzdati svojih besed niti svoje navdušenosti. Toda govoril je istino iz dna svoje duše.

Bilo je videti, da bolečina, očaranje, poželenje, spoštovanje, nagromadivši se v njegovih prsih, je naposled vse pridrla v potoku besed na beli dan. Ligiji se je zdelo, da so njegove besede prenapete, toda srce jej je jelo nasilno utripati, kakor bi hotelo raztrgati tuniko, ki je pokrivala njene prsi. Ni se mogla ubraniti sočutja do njega in do njegovih muk. Ugajalo jej je ono spoštovanje, s katerim je govoril ž njo. Čutila je, da je ljubljena in oboževana čez mero, čutila, da ta razbrzdan in nevaren človek je sedaj z dušo in telesom njen kakor suženj, in prav ta pokorščina njegove moči jo je napolnovala s srečo. Njeni spomini so oživali. Bil je to za njo zopet oni ponosni in kakor paganski bog zali Vinicij, kateri jej je v Aulovi hiši govoril o ljubezni ter budil kakor iz sna njeno, takrat še na pol otroško srce, oni Vinicij, čegar

poljube je še čutila na ustnicah in iz čegar objetja jo je iztrgal Urso na Palatinu, uprav kakor bi jo bil odnesel iz ognja. Samo da je sedaj s svojo bolečino na orlovem licu, z bledim čelom, s prosečimi očmi, ranjen, popolnoma potlačen in spokoren vsled ljubezni in udanosti, bil uprav tak, kakoršnega si je želela, kakoršnega bi bila hotela imeti takrat, — torej dražji nego kedaj poprej.

Nakrat pa je spoznala, da more napočiti trenutek, v katerem bi ju njuna ljubezen pograbila kakor vihar, in spoznavši to, je začutila tudi ona to, kar je čutil kratko poprej on, da namreč stoji na kraju brezna.

Čemu je zapustila Aulovo hišo? Čemu se je rešila z begom, čemu se skrivala tako dolgo v najbolj zapuščenem delu mesta? Kdo je bil ta Vinicij? Augustijanec, vojak in Neronov dvornik. Gotovo se je ž njim vred udeleževal vseh njegovih razbrzdanostij in lopovščin, kakor je to pričala gostija, na katero Ligija ni mogla pozabiti; saj je ob enem z drugimi hodil v temple ter doprinašal žrtve paganskim bogovom, v katere nemara ni verjel, pa jih je vendar spoštoval.

Saj jo je preganjal radi tega, da bi jo napravil sužnjo in ljubljenko, da bi jo vrgel v oni strašni svet sijajnosti, razkošja in brezsramnosti, ki je klical ná-se jezo in maščevanje božje. Sedaj se jej je seveda zdelo, da je ves spremenjen, toda ali mar ni malo poprej dejal, da je pripravljen i sovražiti Kristusa, ako bo ona mislila samo na Njega. A Ligiji se je zdelo, da je že zgolj misel na kako drugo ljubezen, nego na ljubezen Kristusa, velik greh proti Njemu in Njegovim naukom, in ko je zapazila, da bi se na dnu njene duše utegnili zbuditi nekaki drugi ob-

čutki in težnje, se je je polastila bojazen pred svojo bodočnostjo in pred svojim srcem.

V tem hipu notranjega razpora jo je dobil Glauko, ki je prišel pogledat k bolniku. Na Vinicijevem licu se takoj pojavi jeza in nestrpljivost. Jezil se je radi tega, da mu je pretrgal razgovor z Ligijo, in ko ga je Glauko jel drugo izpraševati, mu je odgovarjal skoraj prezirjivo. Vendar pa se je kmalu pomiril, toda ako si je nemara Ligija domišljevala, da je to, kar je slišal v Ostrijanu, moralo uplivati na njegovo ponosno nprav, pa se je morala prepričati, da se je motila. Spremenil se je bil samo radi nje, sicer pa mu je srce ostalo trdno in surovo, pravcato rimsko in volčje srce, v katerem ni bilo prostora za blagi nauk krščanske vere, kakor tudi ne za hvaležnost.

In Ligija je odšla vsa v skrbeh in zelo vznemirjena. Poprej je darovala v molitvi Kristusu svoje srce mirno in čisto kakor solza. Sedaj pa je bil uničen ta mir. V čašo cvetja je zlezel strupeni črv ter jo začel ugonabljati. In dasi že dve noči ni spala, jej vendar spanec ni prinesel miru. Zdelo se jej je, da Neron na čelu Augustijancev, bahantinj, koribantov in gladijatorjev v Ostrijanu na vozu z rožami ovenčanem, gazi tolpe kristijanov, njo pa Vinicij prime za roke, dvigne jo na svojo kočijo, pritiska na svoje prsi ter jej šepeta: »Pojdi z nami!«

V.

Od tega trenutka je bolj poredkoma zahajala v družinsko sobo ter se bolj poredkoma bližala njegovi postelji. Toda mir se jej več ni vrnil. Videla je, da jo Vinicij

zasleduje s prosečim pogledom, da čaka na vsako njeno besedo kakor na milost, da trpi, pa se vendar ne sme pritoževati, da je s tem popolnoma ne zapodi od sebe, da ona sama mu je vse zdravje in veselje, in njeno srce je bilo radi tega prenapolnjeno sočutja. Kmalu je tudi opazila, da čim bolj želi se mu izogniti, tem večjo žalost čuti do njega, tem dražji jej je. Mir jo je povsem zapustil.

Časih se jej je zdelo, da jo obkoljuje nekaka mreža, da bi bila neprestano pri njem, bodisi že radi tega, ker božji nauk vелеva, plačevati hudo z dobrim, in da bi, razgovarjaje se ž njim, ga mogla za ta nauk pridobiti. Toda vest jej je takoj dejala, da s tem le vara samo sebe, da jo nekaj drugega vleče k njemu, — namreč njegova ljubezen in njegov pogled. Tako je živela v neprestanem boju, ki je naraščal od dne do dne.

Časih se jej je zdelo, da jo obkolje nekaka mreža, iz katere hoče ona zbežati, pa se čimdalje le bolj zapleta va njo. Morala je tudi priznati, da je vsakega dne čutila večjo potrebo, videti ga, da jej je bil njegov glas vsaki dan dražji, da se mora z vso svojo močjo boriti z željo, sedeti neprestano pri njegovi postelji. Ko se mu je približala ter se je on razveselil, je strepetalo od veselja tudi njeno srce. Nekega dne je zapazila solzo na njegovih trepalnicah, in tu se je je prvič v življenju polastila misel, da bi mogla to solzo posušiti s poljubom. Prestrašena radi te misli in prezirajoča samo sebe, je prejkala vso naslednjo noč.

A on je bil potrpežljiv, kakor bi bil prisegel sam sebi, da se hoče izuriti v potrpežljivosti. Kadar so se mu časih od nestrpljivosti, svojeglavnosti in jeze zale-

sketale oči, se je takoj premagal in potem zrl nemirno za njo, kakor bi jo hotel prositi odpuščanja, in to jo je še globokeje ganilo. Nikdar si ni domišljevala, da bi bil gojil do nje toliko ljubezni, in kadar je mislila na to, se je čutila ob enem kriva in srečna. Vinicij pa se je bil tudi v resnici spremenil. V svojem razgovoru z Glaukom ni bil več osoren. Pogostoma mu je prišlo na misel, da ta bedni zdravnik in suženj, ta stara tujka Mirjam, ki mu je tudi rada postregla, ter Krispin, katerega je neprestano videl zatopljenega v molitev, — so pač tudi ljudje. Čudil se je takim mislim, ki pa mu niso bile več nepovoljne. Urso se mu je sčasoma prikupil, in razgovarjala sta se po cele dneve, kajti ž njim je mogel govoriti o Ligiji. Orjak je bil neizcrpljiv v svojem pripovedovanju, in dasi je bolniku le semtertje postregel, je vendar kazal, da mu je silno naklonjen.

Ligijo je smatral Vinicij neprestano za bitje, ki stoji za sto stopinj više od drugih, ki so jo obkoljevali. Navzlic temu pa se je spoprijaznil kolikor toliko tudi s temi preprostimi in revnimi ljudmi, kar ni doslej storil nikdar v življenju, ter na njih odkrival razne vrline, kar mu doslej nikdar še na misel ni prišlo.

Nikakor pa ni mogel trpeti Nazarija, ker se mu je zdelo, da si mladenič dovoljuje, gojiti ljubezen do Ligije. Dlje časa se je premagoval, da bi mu ne pokazal svoje nevolje, toda enkrat, ko je Nazarij prinesel deklici dve prepelici, ki ju je kupil na trgu za denar, kateri si je bil sam zaslužil, se je oglasil v Viniciju znovič Kvirijev potomec, kateremu je bil sin premaganega naroda še manj nego najbednejši suženj. Začuvši, kako se mu je

Ligija zahvalila, je grozno obledel, in ko je Nazarij odšel po vodo za tici, je dejal:

»Ligija, kako se moreš spozabiti ter sprejemati darove? Mar ne veš, da Grki imenujejo ljudi njegovega naroda židovske pse?«

»Ne vem, kako jih imenujejo Grki,« odvrne Ligija, »pač pa vem, da je Nazarij kristijan in moj brat.«

Na to ga žalostno in začudeno pogleda, ker že ni bila več vajena slišati podobne besede od njega. Vinicij pa stisne zobe, samo radi tega, da jej ni rekel, da takega brata bi dal pretepsti na smrt, ali pa bi ga poslal na deželo, kjer naj kakor ‚compeditus’*) koplje prst v njegovih vinogradih v Siciliji...

Vendar pa se premaga, potlači v sebi svojo jezo ter čez nekaj časa reče:

— »Odpusti mi, Ligija! Ti si mi kraljeva hči in ljubljeno dete Plaucijevo.«

Premagal se je toliko, da je obljubil Nazariju, ko se je zopet prikazal v sobi, da mu daruje par pavov ali flamingov, katerih je imel polne vrte, kadar se vrne v svojo vilo. —

Ligija je razumela, koliko truda ga je morala veljati podobna zmaga nad samim seboj. Toda čim pogosteje se je to zgodilo, tem rajše ga je ona imela. Njegova zasluga gledé Nazarija pa je bila vendar večja nego si je domišljevala. Vinicij se je sicer mogel nanj za trenutek hudovati, ni pa mogel biti nanj ljubosumen. Mirijamin sin ni značil v njegovih očeh mnogo več nego pes, a vrhu tega je bil še otrok, kateri, ako je ljubil Ligijo, jo je ljubil le po otročje. Dokaj težji boj pa je moral mladi tribun

*) Človek, ki dela z zvezanimi nogami.

izbojevat i s samim seboj, da se je udajal molčé onemu češčenju, s kakoršnim je bilo med temi ljudmi obkoljeno ime Kristusovo in Njegov nauk. V tem oziru so se go-dile v Viniciju čudne reči.

Bil je to, naj si bo že kakor hoče, nauk, v kateri je verovala Ligija, radi česar je bil pripravljen, spoznavati ga tudi on. Potem, čim bolj se mu je vračalo zdravje, tem bolj se je spominjal dolge vrste dogodkov, ki so se pri-petili od one noči v Ostrijanu, dolge vrste pojmov, ki so se mu od onega časa vrinili v glavo, tem bolj je bil osu-pnen nad nadčloveško močjo onega nauka, ki je segal tako globoko v človeške duše. Spoznal je, da tiči v njem nekaj nenavadnega, nekaj, kar še ni bilo na svetu, in ču-til je, da je nemara nastala doba, kakoršna je bila ona, ko še Jupiter in Saturn nista vladala nad tem svetom. Ni smel dvomiti tudi o nadnaravnem porodu Kristusov-em, niti o njegovem vstajenju in njegovih čudežih. Očitne priče, ki so to pripovedovale, so bile toli častit-ljive ter so preveč sovražile laž, da bi mogel pripustiti, da pripovedujejo o rečeh, ki se niso zgodile. Sicer pa je rimski skeptizem dopuščal, ne verjeti v bogove, pač pa je verjel v čudeže. Vinicij se je nahajal pred neko čudno zagonetko, katere ni mogel rešiti.

Od druge strani pa se mu je ta nauk zdel tako pro-tiven sedanjemu redu, tako neizvršljiv v dejanju, kakor noben drugi. Po njegovem mnenju so bili nemara v Rimu in po vsem svetu hudobni ljudje, toda svetovni red je bil vendar-le dober.

Ako bi bil na primer cesar pošten človek, ako bi bel senat sestavljen iz takih ljudij, kakor je bil Trazej, ne pa iz nečimnikov in razuzdancev, — česa bi si bilo

še več želeli? Rimska država in rimska vrhovna oblast sta bili dve povsem dobri stvari, razlika med ljudmi povsem umestna in pravična. Med tem pa je ta novi nauk, po Vinicijevem mnenju, moral spreobrniti ves dosedanji red, razdreti vsako vrhovno oblast ter poravnati vse razlike. Kaj bi se zgodilo torej z državo in z rimskim gospodarstvom? Ali bi mar mogli Rimljani nehati gospodovati ter spoznati celo vrsto podjarmljenih narodov za sebi enake? To se ni moglo več uravnati v patricijevi glavi. Vrhu tega je bil ta nauk zoprni vsem njegovim navadam, njegovim nazorom, značaju in pojmom o življenju.

Ni si mogel predočiti, kako bi mogel živeti v služaju, ko bi sprejel ta nauk. Bal se ga je ter ga občudoval, toda da bi ga sprejel, temu se je upirala vsa njegova narava. Konečno je tudi razumel, da ga le samo on še loči od Ligije, in ko je to pomislil, ga je sovražil iz vse svoje duše. Isto tako si je tudi že pojasnil, da uprav ta nauk je ogrnil Ligijo z neko izjemno, neizrekljivo krasoto, ki je v njegovem srcu vzbudil razun ljubezni tudi spoštovanje in kateri mu je napravil Ligijo dražjo od vseh drugih bitij na svetu. In tedaj je tudi on jel ljubiti Kristusa. Razumel je povsem jasno, da ga mora bodisi ljubiti, bodisi sovražiti, da proti Njemu ne more ostati hladnokrven.

Zdelo se mu je, da ga vlečeta k sebi dve nasprotujoči si moči; zibal se je v mislih, zibal v občutkih ter ni vedel, kaj naj si izbere. Vsekako pa je že sklanjal čelo ter molčé skazoval čast Bogu, katerega ni razumel, in sicer radi tega, ker je bil to Ligijin Bog.

Ligija je videla, kaj se je godilo v njem, kako se je boril in kako se je vsa njegova narava protivila temu

nauku, in dasi jo je to od jedne strani bolelo, pa je vendar od druge strani ono bolno in nemo spoštovanje, ki ga je skazoval Kristus, vedno bolj in bolj nagibalo k njemu njeno srce. Spomnila se je Pomponije Grecine in Aula. Za Pomponijo je bila izvir vsake tuge in neprestane žalosti misel, da po smrti ne bo več združena s svojim Aulom. Sedaj je Ligija jela bolje razumevati to bolečino in tugo. Sedaj je tudi ona imela drago bitje, s katerim jej je grozila večna ločitev. Časih je kajpada dopuščala, da se tudi njegova duša sčasoma odpre Kristusovi resnici, toda to prepričanje ni dolgo trajalo. Poznala ga je in ga razumela preveč dobro. Vinicij — pa kristijan! Ta dva pojma se nista mogla vrediti v njeni glavi. Ako umni in resnobni Aulo ni postal kristijan pod vplivom modre in dobre Pomponije, kako naj postane kristijan Vinicij? Na to ni bilo odgovora, pač pa se je oglašal drugi odgovor, da zanj ni nadeje niti rešitve.

Toda Ligija je zapazila z grozo v srcu, da ta obsodba v pogubo, ki visi nad njim, namesto, da bi ga odrivala od nje, ga jej radi pomilovanja nad njim dela še dražjega. Časih je hotela spregovoriti ž njim o mračni njegovi bodočnosti, toda ko je sedla k njemu in mu rekla, da zunaj kristijanske vere ni življenja, se je on, ko je bil že bolj zdrav, nakrat dvignil s pomočjo svoje zdrave roke ter, položivši glavo na njena kolena, rekel: Ti si življenje! — Pri teh besedah se jej je vstavila sapa, zapustila jo zavest in nekaka razkošna tajna slast spreletela jo je od glave do pet. In prijevši ga z rokami za senci, ga je hotela dvigniti, pri tem pa se je sama tako nagibala k njemu, da se je z ustnicami dotaknila njegovih

las, in precej časa je preteklo, predno je nehalo to ljubovanje, ki je vezalo drugega k drugemu.

Naposled se je Ligija zdramila ter zbežala, čuteča živi ogenj v svojih žilah in omotico v glavi. To pa je bila le kapljica, ki je skipela iz prenapolnene čaše.

Vinicij ni niti slutil, kako drago bo moral plačati ta trenutek sreče, toda Ligija je spoznala, da sedaj je njej sami treba iskati rešitve.

Vso noč po tem večeru je prebdela v solzah in v molitvi, z bridkimi občutki, da ni niti vredna, da bi molila, a še manj, da bi bila uslišana. D drugega dne je šla zarano iz kubikula ter, poklicavši Krispina v utico na vrt, pokrito z uvenelim listjem in bršljanom, mu odkrila vso svojo dušo ter ga ob enem prosila, naj jej dovoli, zapustiti Mirijaminino hišo, ker že več ne zaupa sama sebi, da bi mogla premagati v srcu ljubezen do Vinicija.

Krispin, ki je bil star in strog človek, zaglobljen neprestano in edino v premišljevanje, se je ž njo strinjal v tem, da naj zapusti Mirijaminino hišo, ni pa našel oprostilne besede za njeno ljubezen, ki je bila pregrešena po njegovem mnenju. Bil je razjarjen do dna srca pri misli, da je ta Ligija, katero je čuval od časa njenega bega, katero je imel rad, katero je utrdil v veri in na katero je zrl doslej kot na belo lilijo, ki je zrastle na prsti kristijanskega nauka, mogla najti v svoji duši prostor za drugo ljubezen nego za nebeško. Mislil si je, da nikjer na vsem svetu ni bilo najti čistejšega srca za hvalo Kristusovo. Hotel mu jo je žrtvovati kot biser, kot dragocenost svojih rok, in radi tega ga je prevara, katero je doživel sedaj, zelo osupnila in razžalostila.

»Idi ter prosi Boga, naj ti odpusti tvoj greh,« reče ji mrzko. »Beži, dokler te hudobni duh, kateri se te je polastil, ne pripravi popolnoma v padec, dokler ne zatajiš svojega Odrešenika.

Bog je umrl za tebe na svetem križu, da je z lastno krvjo odkupil tvojo dušo, toda ti si se zaljubila v onega, ki te je nameraval dobiti za svojo priležnico. Bog te je po čudežu rešil iz njegovih rok, ti pa si odprla svoje srce nečistemu poželenju ter se zaljubila v sina teme. Kdo pa je on? Prijatelj in sluga Antikrista, tovariš razbrzdavnosti in zločinov.

Kam te neki povede drugam, ako ne v to sodomo, v to brezno, v katerem živi sam in katero Bog ugonobi s plamenom svoje jeze? Jaz pa ti velim: bolje bi bilo, ko bi bila umrla; bolje, da bi se bila stena te hiše podrla na tvojo glavo, predno se je ta gad priplazil v tvoje srce in ti je ošlinil s svojim grešnim strupom.«

In razvnel se je čimdalje huje, zakaj Ligijin greh v njem ni vzbujal samo jezo, marveč tudi gnus proti človeški naravi sploh in proti ženski naravi še posebe, katerih niti kristijansko učenje ni moglo ubraniti Evinih slabostij.

Zanj ni značilo to nič, da je deklica bila doslej čista in da je hotela zbežati od te ljubezni, katero je tako skesano spoznavala in se je izpovedala. Krispin jo je hotel spremeniti v angela, da jo odnese v višavo, v kateri je bila samo ljubezen do Kristusa, ona pa se je zaljubila v tega Augustijanca! Sama misel na to je napolnovala njegovo srce z grozo, da je bil ves onemogel radi take prevare. Ne! tega ji ni mogel odpustiti. Hotel jo je kaznovati z osornimi besedami, radi katerih mu je lice žarelo kakor

živa žrjavica; toda še zmerom se je boril sam s seboj, da jih ni izustil ter je samo s svojimi suhimi rokami mahal nad prestrašeno deklico. Ligija se je čutila kriva, toda nikakor ne v toliki meri. Mislila si je, da dovolj zadosti za svoj greh, ako se preseli iz Mirijamine hiše. Krispin pa jo je poteptal v prah, pokazavši jej praznoto in nečimnost duše, kakoršne se doslej ni nadejala. Mislila si je nasprotno, da ji stari presbiter, na katerega je od onega časa, ko je zbežala iz Palatina, zrla kot na očeta, pokaže nekoliko sočutja, da jo potolaži, jo obodri in okrepča.

»Jaz žrtvujem Bogu svojo prevaro in svojo bolest,« jej je dejal, »ti pa si prevarila celo Odrešenika, kajti zašla si v močvirje, čegar sopara ti je zastrupila dušo. Mogla si jo žrtvovati Kristusu kot dragoceno posodo ter reči Mu: Napolni jo s svojo ljubeznijo, o Gospod! Toda tebi je bilo ljubše, ukloniti se služabniku hudega duha. Naj ti Bog odpusti, naj se te usmili, toda jaz, dokler ne stareš te kače... jaz, ki sem te smatral za izvoljeno...«

A tu nakrat preneha, ker je opazil, da nista bila sama.

Skozi špranje med uvenelim listjem in bršljanom, ki je enako zelenel po zimi in po leti, je zagledal dva človeka, katerih eden je bil apostol Peter. Drugega ni mogel takoj spoznati, ker mu je plašč iz debele tkanine, tako imenovan »cilicium«, zakrival jedno stran lica. Časih se je Krispinu zdelo, da je to Kilon.

Ona, zaslišavši vzvišen glas Krispinov, sta vstopila v utico ter se vsedla na kamenito klop. Tu si Petrov tovariš odkrije glavo, ki je bila zelo shujšana ter samo na sencih obraščena s kodrastimi lasmi. Krispin je zagledal obledelo lice, zardele oči, zakriviljen nos ter nič kaj zale,

toda duhovite črte, v katerih je Krispin spoznal Pavla in Tarsa.

Ligija se je zgrudila na kolena in obupno objela z obema rokama Petrove noge ter, skrivši svojo izmučeno glavo v gube njegovega plašča, vstrajala tako dlje časa, ne rekši niti besedice.

Peter pa reče:

»Mir vajinima dušama!«

Zagledavši pa deklico pri svojih nogah, vpraša, kaj se je zgodilo. Krispin mu jame takoj pripovedovati vse, kar mu je priznala Ligija; njeno pregrešno ljubezen, njen namen, da hoče zbežati iz Mirijaminine hiše, ter svojo žalost, da se je duša, katero je hotel žrtvovati Kristusu čisto kakor solzo, omadeževala s pozemeljskimi občutki ter se zaljubila v pristaša vseh zločinov, katere je imel na vesti paganski svet in kateri so vpili po maščevanju božjem.

Ligija je čimdalje močnejše objemala apostolove noge, kakor bi pri njem iskala zavetja in vsaj nekoliko sočutja.

Apostol, poslušavši vse do konca, se je sklonil ter položil svojo roko na njeno glavo, na kar je pogledal starega duhovnika ter dejal:

»Krispin, mar nisi slišal, da je naš ljubljeni Učenik bil v Kani na ženitovanju in da je blagoslovil ljubezen med možem in ženo?«

Krispinu omahneta roki. Začudeno pogleda govornika ter ne more spregovoriti ni besedice.

Apostol, pomolčavši za trenutek, ga vpraša znovič:

»Krispin, ali si mar misliš, da bi se Kristus, ki je dovolil Mariji Magdaleni, počivati pri njegovih nogah, in

kateri je odpustil očitni grešnici, odvrnil od tega deteta, čistega tako, kakor je čista lilija na polju?

Ligija se jokaje še bolj stisne k Petrovim nogam, ker je spoznala, da ni iskala pri njem zaman tolažbe. Toda apostol dvigne njeno objokano lice ter jej reče:

»Dokler oči onega, katerega ljubiš, ne zagledajo luči resnice, dotlej se ga ogibaj, da te ne zapelje v greh, pač pa moli zanj ter vedi, da nisi ti kriva, da ga ljubiš. To pa, da hočeš sama ubežati skušnjavi, bode ti le prišteto v zaslugo. Ne muči se, ne jokaj, kajti pravim ti, da te milost našega Odrešenika ni zapustila, da bodo uslišane tvoje molitve in da po žalosti pridejo dnevi veselja.«

Po teh besedah položi obe roki na njene lase ter, dvignivši oči, jo blagoslovi. Z lica mu je sijala nadzemljiska dobrota.

Osramočen Krispin se jame pokorno opravičevati:

»Pregrešil sem se proti usmiljenju,« pravi, »toda mislil sem si, da je, odprši srce pozemljski ljubezni, zatajila Kristusa.«

A Peter mu odgovori:

»Jaz sem ga trikrat zatajil, a vendar mi je odpustil ter mi zapovedal, pasti Njegove ovce.«

»A zato,« nadaljuje Krispin, »ker Vinicij je Avgustijanec....«

»Kristus je premagal še trša srca,« odvrne Peter.

Pavel iz Tarse, ki je doslej molčal, položi sedaj roko na srce ter reče:

»Jaz sem proganjel in smrti ozročeval služabnike Kristusove. V času kamenovanja Štefana sem čuval obleko onih, ki so ga kamenjali. Jaz sem hotel ugonobiti resnico na vsej zemlji, kjer prebivajo ljudje, a vendar me je Go-

spod izbral, da naj jo oglašam po vsej zemlji. In označeval sem jo po Judeji, v Grški, na otokih in v tem brezbožnem mestu, ko sem prvič bival tu kot jetnik. A sedaj, ko me je poklical Peter, moj poglavar, sem dospel v to hišo, da pripognem h Kristusovim nogam to ponosno glavo ter da zasejam seme vere v ta kamenita tla, da obrodí obilen sad.»

Po teh besedah vstane. Krispinu se je zdelo, da je ta majhen, sključen človek izpovedal o sebi to, kar je bil v resnici, namreč velikan, ki do temelja razruši svet ter nadvlada ljudi in zemljo.

VI.

Petronij Viniciju:

»Bodi usmiljen, predragi, ter ne posnemaj v svojih pismih ni Lacedemonca, niti Julija Cezarja. Ko bi vsaj tako kakor on mogel napisati: veni, vidi, vici! še bi razumel ta lakonizem. Toda tvoje pismo znači: veni, vidi, fugi*). Ker pa je to poslednje povsem nasprotno tvoji naravi, ker si konečno doživel nadnaravne dogodke, za to potrebuje tvoje pismo pojasnila. Očem nisem verjel, ko sem čital, da je oni Lig tako lahko zadavil Krotona, kakor kaledonski pes zadavi volka v hibernijskem klancu. Ta človek je vreden *toliko zlata, kolikor sam tehta, ter je odvisno zgolj od njega samega, če hoče nemara postati ljubljeneц cesarjev. Ko se vrnem v mesto, moram se ž njim bliže seznaniti; dam si napraviti njegov kip iz bronu. Rdečebradec kar počí od radovednosti, ko mu povem, da

*) Prišel sem, videl ter bežal.

je kip izdelan po naravi. Pravi atleti so postali čimdalje redkejši v Italiji in Grški; o vzhodu pa niti ne govorim. Germanci so sicer visoki, toda mišice imajo pokrite z maščobo ter so bolj veliki nego krepki. Poizvej od Liga, ali je on samo izjema, ali pa se nahaja še več njemu podobnih ljudij v njegovi očetnjavi? In kadar napoči čas, da boš ti ali jaz primoran, prirediti javne igre, pa bo tudi dobro vedeti, kje se dobé najkrepkejši ljudje.

Med tem pa, hvala bogovom, vshodnim in zahodnim, da si ušel živ iz takih rok. Živ pa si ostal gotovo le radi tega, ker si patricij in sin slovečega človeka. Toda vse, kar si doživel, me zanima v največji meri; ono pokopališče, na katerem si bil med kristijani, oni sami in njihovo ravnanje s teboj, novi Ligijin beg in naposled ona tuga in nemir, ki veje iz tvojega kratkega pisma..... Razjasni mi vse, ker mnogo rečij ne razumem; ali da ti povem resnico, rečem odkritosrčno, da ne razumem ni kristijanov, ni tebe, niti Ligije. In ne čudi se, da te jaz, ki se ne brigam za ničesar na svetu, razun za samega sebe, poprašujem po vsem tem tako natanko. Mene zanima vse, kar se je pripetilo, ker sem vsemu temu jaz prvi pričetnik.

Piši mi urno, ker še zmerom ne vem, kedaj se bova videla. V glavi Rdečebradca se menjajo sklepi, kakor spomladni vetrovi. Ker smo že v Beneventu, je izrekel željo, da hoče odpotovati na Grško ter ne vrniti se več v Rim. Tigellin mu prigovarja, naj se vrne vsaj za kratek čas, kajti narod, koprneč po njem (čitaj: po zabavah in kruhu), bi se sicer utegnil vzburiti. Radi tega še ne vem, kako bo.

Ako nadvlada Ahaja s svojim čarom, se utegne še pripetiti, da odpotujemo celo v Egipt. Najljubše bi mi bilo, ko bi prišel k meni, ker bi tvojemu duševnemu stanju potovanje in zabave zelo koristile, toda utegnilo bi se zgoditi, da bi nas ne našel več tukaj. Pomisli pa vsaj na to, ali bi mar ne bilo bolje, ako bi se odpočil na svojih posestvih v Siciliji, nego da sediš v Rimu? Piši mi obširno o samem sebi. To pot ti ne želim ničesar drugega nego zdravja, ker pri Poluksu ne vem, česa ti imam želeti.«

Vinicij, sprejemši to pismo, ni imel iz prva volje, odgovoriti nanj. Slutil je nekako, da odgovora ni treba, da odgovor nikomur ne vstreže, ničesar ne pojasni, ničesar ne razvozla. Bil je ves potr in življenje se mu je zdelo sama nečimurnost. Zdelo se mu je, da ga Petronij nikdar ne bo mogel razumeti in da se je zgodilo nekaj takega, kar ju je oddaljilo drug od drugega. Ni mogel najti v sebi niti ravnotežja. Vrnivši se iz mesta, razprostirajočega se na drugi strani Tibere, v svojo sijajno ‚insulo‘ (palačo) na Karini, je bil še dovolj slab ter je prve dneve bil prav zadovoljen, da si je mogel počiti v onem izobilju, ki ga je obkoljevalo. Toda ta zadovoljnost je bila zelo kratka. Kmalu je začutil, da mu je življenje povsem pusto, da vsega tega, kar ga je doslej zanimalo, bodisi ni več, ali pa vsaj ne v poprejšnji meri. Isto tako je tudi čutil, kako so v njegovi duši popokale one strune, ki so ga doslej vezale z življenjem, novih pa ni bilo. Ko je pa pomislil, da bi mogel iti v Benevent in potem v Ahajo ter se zaglobiti v morje znorelih zabav, je začutil neko grenkost v svojem srcu.

Zakaj in čemu mi je vse to? To je bilo prvo vprašanje, ki mu je prišlo v glavo. Isto tako si je sedaj prvič

domislil, da bi ga odslej dolgočasili Petronijeve razgovori, njegovo bistroumje, njegovo znamenito izražanje mislij in izbira primernih besed za vsako misel.

Na drugi strani ga je jela tudi dolgočasiti samota. Vsi njegovi znanci so bili pri cesarju v Beneventu, torej je moral sedeti doma sam, z glavo, polno mislij, s srcem, polnim občutkov, katerih si ni mogel razložiti. Bili so seveda trenutki, v katerih si je mislil, da bi mogel vse bolje pojmiti in razumeti, ako bi imel nekoga, s komur bi se razgovoril. Radi tega je čez nekoliko dnij sklenil vendar-le odgovoriti Petroniju, dasi ni gotov, da mu tudi on odgovori. Pisal mu je naslednje pismo:

»Ti želiš, naj ti pišem obširneje, in rad ti izpolnim željo. Ni mi pa znano, ali bom sedaj dovolj razumljiv, ker še meni samemu marsikaj od tega ni jasno.

Opisal sem ti svoje bivanje med kristijani in njihovo postopanje s sovražniki, h katerim so z vso pravico smeli prišteti tudi mene in Kilona, kakor tudi to, kako so me oskrbovali in kako je znova izginila Ligija. Ne, dragi moj, oni mi niso prizanesli radi tega, ker sem sin slovečega moža. Taki obziri nimajo pri njih veljave; saj so odpustili tudi Kilonu, dasi sem jim sam prigovarjal, naj ga pokopljejo na vrtu. To so ljudje, kakoršnih doslej svet še ni videl, to je nauk, kakoršnega doslej še nismo slišali. Ne morem ti reči drugega nego to, da kdor jih hoče meriti z našo mero, ta se močno vara. Pravim ti pa, ko bi bil ležal z zlomljeno roko v svoji hiši, ko bi mi bili stregli moji ljudje, da bi bil nemara doživel več ugodnostij, ne pa toliko nežne pozornosti nego sem je doživel med njimi.

Vedi pa, da je tudi Ligija taka, kakor vsi drugi. Ko bi bila moja sestra, ali moja soproga, ne mogla bi biti boljša

do mene. Večkrat mi je veselja kipelo srce, ker sem si mislil, da jè le samo ljubezen morala biti vzrok, da je do mene tako dobra. Pogostoma sem videl, da se zrcali ljubezen v njenem pogledu, in takrat — ne vem, če mi boš verjel — sem sredi teh priprostih ljudij v revni sobi, ki je služila ob enem za kuhinjo in za triklinum, bil dokaj srečnejši nego li kdaj poprej. Ne, ona ni bila malomarna do mene, še danes se mi zdi nemogoče misliti drugače.

Vendar pa je Ligija sama pred menoj tajno odšla iz Mirijamine hiše. Sedaj prešedim cele dneve z glavo, podprto z roko, ter premišlujem, čemu je to storila. Pisal sem ti, da sem jej ponudil, da jo hočem vrniti Aulovim. Odgovorila mi je, da je to nemogoče, ker so Aulovi odšli v Sicilijo, in pa radi tega, ker bi po sužnjih izvedel o tem cesar ter bi mi jo utegnil odvzeti. Resnica, ona je vsekako razvidela, da je ne mislim dalje preganjati, da se odpovem vsakoršnemu nasilju, in ker ne morem nehati, ljubiti jo, niti živeti brez nje, da jo hočem odpeljati skozi ovenčana vrata v svojo hišo in jo kot svojo ženo posaditi poleg svojega ognjišča... A vendar je zbežala? Čemu? Tu jej ni grozila nikaka nevarnost. Ako me ni ljubila, mogla je zavreči mojo ljubezen. Oni dan pred njenim odhodom sem spoznal čudnega človeka, Pavla iz Tarse, ki se je razgovarjal z menoj o Kristusu in o Njegovem nauku.

Govoril je tako prepričevalno, da se mi je zdelo, da vsaka njegova beseda prevrača v dim ves dosedANJI red na svetu. Ta človek me je po njenem begu posetil ter mi dejal: »Kadar Bog odpre tvoje oči ter ti sname ž njih mreno, kakor jo je snel iz mojih oči, takrat spoznaš, da je prav storila, ter jo morda zopet najdeš.« Še sedaj si nad temi besedami lomim glavo, kakor bi jih bil slišal iz ust Pi-

tije v Delfih. Časih se mi zdi, da jih že nekoliko razumem.

Oni ljubijo vse ljudi, a vendar so neprijatelji našega življenja, naših bogov in ... naših zločinov; zbežala je torej od mene kakor od človeka, ki pripada temu svetu in s katerim bi morala živeti tako, kakor smatrajo kristijanje za pregrešno. Nemara porečeš, da me je mogla odbiti ter jej ni bilo treba oditi. Toda kaj, ako me ona ljubi? Pa je hotela ubežati tej ljubezni! Pri sami misli na to, bi hotel poslati svoje ljudi v vse kote Rima, ki bi kričali po hišah: »vrni se, Ligija!« Toda časih nastanejo trenutki, v katerih ne razumem, čemu je to storila. Jaz bi jej vendar ne brnil, verovati v Kristusa, in še sam bi mu postavil oltar v atriju. Ako imam jednega boga več, kaj mi to more škodovati, in čemu naj bi ne veroval vanj jaz, ki v stare bogove mnogo ne verujem? Zanesljivo sem prepričan, da kristijanje nikdar ne lažejo, a oni vendar trdé, da je On vstal od mrtvih. Tega ni mogel storiti človek. Oni Pavel iz Tarse, ki je rimski državlján, a je žid in dobro pozna stare hebrejske knjige, mi je pravil, da je prihod Kristusov bil napovedan pred tisoč leti od prerokov. To vse je nadnaravno, toda se li mar ne dogaja marsikaj nadnaravnega povsod? Saj še sedaj ni povsem potihnila govorica o Apoloniju iz Tijane. To pa, kar je trdil Pavel, da ni cele kopice bogov, marveč da je samo jeden, smatram tudi jaz za pametno. Tudi Seneka je tega mnenja in po njem še mnogi drugi.

Kristus je živel, dal se je križati, da je odrešil svet, ter je vstal od mrtvih. Vse to je živa resnica, radi česar ne poznam vzroka, čemu bi moral biti nasprotnega mnenja, čemu bi Mu ne imel postaviti oltarja, ko sem že vendar nameraval postaviti ga Serapisu. Ne bilo bi mi

tudi pretežavno, odreči se tujih bogov, saj itak vsak količkaj razumnejši človek vanje ne veruje več. Toda zdi se mi, da bi še tega vsega kristijanom ne bilo dovolj. Ni jim zadosti, da kdo spoštuje Kristusa, marveč je treba, da po Njegovem nauku tudi živi; tako torej stojiš pri obrežju morja, katero ti svetujejo prekoračiti peš. Ko bi jim to tudi obljubil, bi oni vendar le čutili, da so prazne besede. Tebi je znano, kako ljubim Ligijo, ter veš, da ni ničesa, česar ne bi izvršil za njo. Vendar pa ne morem na njeno željo vzeti na svoje rame Sorakte ali Vezuv, niti spraviti na dan trazimensko jezero, ali spremeniti svoje črne oči v modre, kakoršne imajo Ligijci. Ko bi ona to želela, hotel bi učiniti tudi to, toda ni v moji moči. Nisem sicer modrijan, nisem pa tudi tako bedast, kakor si si ti nemara mislil.

Torej ti povem: ne vem, kako si kristijanje mislijo življenje, toda to mi je znano, da kjer se pričenja njih nauk, tam se konča rimska vlada, tam konča Rim, konča življenje ter razlika med zmagovalcem in premaganim, med bogatinom in revežem, med gospodarjem in sužnjem, tam preneha vlada in cesar ter ves svetovni red, a namesto tega nastopi Kristus ter nekakšno milosrdje, kakoršnega doslej ni bilo, ter neka dobrota, nasprotna človeškim in našim rimskim nagonom. Meni je seveda dokaj več mar za Ligijo nego za Rim in vso njegovo oblast, ter bi se dosti ne zmenil, ko bi tudi propal ves svet, samo ko bi le njo mogel imeti v svoji hiši. Toda to je vse kaj drugega. Njim, kristijanom, ni dovolj, da se prilagodiš besedam, marveč je treba, da tudi čutiš, da je samo tako prav ter ničesar drugega nimaš v svoji duši. A jaz — bogovi so mi priča — tega ne morem! Mar razumeš, kaj to

pomeni? Nekaj tiči v moji naravi, kar nasprotuje temu nauku, in ko bi ga tudi priznavala moja usta, ko bi se tudi držal njegovih predpisov, dejala bi mi moja pamet, da to delam le iz ljubezni do Ligije, in ko bi nje ne bilo, da bi mi ničesar bolj zoprnega ne bilo na svetu. Čudna stvar pa je to, da to razume tudi oni Pavel iz Tarse, da to razume navzlic svoje preprostosti in nizkega stanu tudi oni stari theurg, njihov poglavar Peter, ki je bil učenec Kristusov. Ali veš, kaj ona delata? Molita zá-me ter prosita zá-me nekaj, kar ona imenujeta milost; toda mene muči samo nemir in čimdalje večje koprnenje po Ligiji.

Pisal sem ti, da je odšla skrivoma, toda odhajaje mi je zapustila križ, ki ga je sama naredila iz vejice srebot. Ko sem se prebudil, našel sem ga v svoji postelji. Sedaj ga imam spravljenega v svojem 'lararju' ter sam prav ne vem, čemu se mu bližam tako, kakor bi tičalo v njem nekaj božanstvenega. Ljubim ga, ker so ga zvezale njene roke, ter ob enem mrzim, ker naju on loči. Časih se mi zdi, da tiče v vsem tem nekaki čari in da je oni theurg Peter, dasi pripovedujejo, da je bil preprost ribič, dokaj večji od Apolonija in od vseh drugih, ki so bili pred njim, in da je on začaral nas vse: Ligijo, Pomponijo in mene samega.

Pisal si mi, da iz mojega poslednjega pisma diše nemir in otožnost. Otožnost me prevzema radi tega, ker sem jo znovič zgubil, nemir pa za to, ker se je v meni vse nekako spremenilo. Odkritosrčno ti povem, da moji naravi ni ničesar bolj zopernega, nego oni nauk, a vendar, odkar sem se seznanil ž njim, ne poznam več samega sebe. So-li to čari ali ljubezen? Kirka je s svojim dotikanjem spreminjala človeška telesa, v meni pa se je

spremenila duša. Ko sem se vrnil domu, me nihče ni pričakoval. Vsi so mislili, da sem v Beneventu in da se tako kmalu ne vrnem, radi tega sem našel v vsej hiši nered, pijane sužnje ter gostijo, katero so si priredili v mojem trikliniju. Smrti so se poprej nadejali nego mene, in gotovo bi se nje ne bili toliko ustrašili. Tebi je znano, kako s krepko roko vladam v svoji hiši, radi tega so se zgrudili na kolena ter nekateri celo omedleli od strahu. Ali pa veš, kaj sem storil? V prvem hipu sem v resnici hotel poiskati šibe ali razbeljeno železo, toda takoj na to sem začutil neko sramoto, in jeli so se mi smiliti ti siromaki. Med njimi se nahajajo tudi stari sužnji, katere je še moj ded, M. Vinicij, za cesarja Augusta pripeljal od Rena. Zaprl sem se v svojo knjižnico in tam so mi prišle čudne misli v glavo, namreč, da po tem, kar sem slišal in videl med kristijani, ne smem tako ravnati s sužnji, kakor sem doslej ravnal, ker so tudi oni ljudje. Oni so nekoliko dnij prebili v smrtnem strahu, ker so si mislili, da sem odložil to radi tega, da si za njih izmislim nekako strašnejšo kazen, toda jaz jih nisem kaznoval, ker jih nisem mogel. Tretjega dne sem jih poklical k sebi ter sem jim rekel: »Odpuščam vam, toda glejte, da mi s točno službo popravite svojo krivdo.« Na to so se zgrudili na kolena, zalili se s solzami, stezali proti meni roke ter me klicali svojega očeta, in s sramoto ti priznam, bil sem radi tega močno ganjen. Zdelo se mi je, da vidim v tem hipu sladko Ligijino lice in njene oči, polne solz, kako se mi zahvaljuje za to ravnanje. Čutil sem sam pri tem solze v očeh... Evo, priznavam ti, da si brez nje ne vem pomagati, da se osamljen ne počutim dobro, da sem naravnost nesrečen in da je moja žalost še večja nego si nemara domi-

šljuješ. Kar se tiče mojih sužnjev, me je nekaj osupnilo. Moje odpuščenje nikakor ni povečalo njihove lehkomi-selnosti, niti ni razdrlo redu, toda strah jih nikdar poprej ni tako spodbujal k delu, kakor jih sedaj spodbuja hvalježnost.

Ne samo, da mi sedaj zvesto služijo, marveč celo tekmujejo med seboj, kdo bi poprej pogodil moje misli; a vse to ti omenjam radi tega, ker sem rekel na dan svojega odhoda od kristijanov Pavlu, da bi vsled njegovega nauka moral razpasti svet, kakor sod brez obroča, ali on mi je odvrnil: »Večja je vez ljubezni nego vez strahu.« In sedaj sem se prepričal, da je to živa resnica. To isto sem doživel tudi na svojih klientih, ki so me prišli pozdravit, ko so izvedeli, da sem se vrnil. Znano ti je, da nasproti njim nisem bil nikdar skop, toda moj oče se je proti njim držal ponosno ter je tudi mene tega priučil. In ko sem sedaj zagledal njihove oguljene plašče ter upadla njih lica, sem začutil neko pomilovanje. Zapovedal sem, naj jim dajo jesti, na to pa sem sam govoril ž njimi; poklical sem nekatere po imenih, vprašal nekatere po ženah in otrocih in znovič sem videl v njihovih očeh solze, znovič se mi je zdelo, da me Ligija vidi, da jo to veseli in da me hvali. Ne vem, ali se mi res že začenja mešati, ali da me nemara ljubezen pripravlja ob pamet; vem pa in čutim, da me ona gleda iz daljave, ter se bojim, storiti nekaj takega, kar bi njo razžalostilo. Da, kaj, dušo so mi spremenili, in časih se počutim pri tem dobro, časih pa mi to dela le tugo, ker se bojim, da sem zgubil svojo nekdanjo možatost, svojo eneržijo ter tako več ne bom sposoben za zborovanje, za sodišče, za gostijo in za vojsko.

To so v resnici nekakšni čari! Da ti pokažem, kako sem spremenjen, ti še povem to, kar mi je prišlo na misel že takrat, ko sem bil še bolan: da bi Ligije ne ljubil, kakor jo ljubim, ko bi bila podobna Nigidiji, Kopeji, Krispinili in drugim našim ženskam, ko bi bila enako nesramna, enako neusmiljena, enako lahkomišljena. A uprav za to, ker jo ljubim radi tega, kar naju loči, si lahko domišliš, kakšen kaos se rodi v moji duši, kako tičim v temi, kako pred seboj ne vidim nobene prave poti in kako ne vem, kaj mi je početi. In ako se more življenje primerjati z vrelcem, pa iz mojega vrelca teče namesto vode nemir. Živim samo v nadeji, da jo nemara zopet zagledam; časih se mi zdi, da mora do tega priti. Toda kaj se zgodi z menoj čez jedno ali čez dve leti, tega ne vem, ne morem uganiti. Iz Rima ne odidem. Sedaj bi ne mogel prenešati družbe Augustijancev, toda pri vsem tem me v moji žalosti in nemiru tolaži samo misel, da sem blizu Ligije, da izvem kaj o njej od zdravnika Glauka, ki mi je obljubil, da me hoče posetiti, ali pa vsaj od Pavla iz Tarse.

Ne! ne zapustil bi Rima, ko bi mi tudi ponujali oblast nad Egiptom. Vedi pa tudi to, da sem pri kiparju naročil nagrobni kamen za Gula, katerega sem nekoč ubil v jezi. Prepozno sem se spomnil, da me je nosil na rokah in da me je prvi učil, kako se pšica deva na lok. Ne vem, čemu sem se ga sedaj spomnil in čemu čutim žalost po njem... Ako se boš čudil vsemu temu, kar ti pišem, moram ti reči, da se tudi sam čudim, toda pišem ti živo resnico. Da si mi zdrav!«

VII.

Na to pismo Vinicij ni dobil odgovora. Petronij mu ni pisal, ker se je nadejal, da utegne cesar vsak hip zapovedati, naj se vrnejo v Rim. Ko se je naposled raznesla ta novica po mestu, je prebudila veliko veselje v srcih mestne druhali, katera je že kar koprnela po igrah, po razdavanju žita in olja iz bogatih skladišč v Ostiji.

Helij, Neronov oproščenec, je naposled napovedal njegovo vrnitev v senatu. Toda Neron, ukrcavši se s svojim dvorom v Mizenumu, se je vračal polagoma ter se mudil v vsakem pomorskem mestu, bodisi radi tega, da se je odpočil, ali pa da je nastopil v gledališču.

V Minturni, kjer je zopet javno prepeval, se je ponudil nekoliko dnij, na to pa je znovič premišljeval, ali naj se vrne v Napolj ter naj ondi čaka na prihod pomladi, ki se je napovedavala poprej nego navadno.

Vinicij je ves ta čas prebil zaprt v svoji hiši, premišljuje o Ligiji in onih novih dogodkih, ki so mu napolnovali dušo ter ustvarjali v njej nove pojme in občutke.

Samo sedaj pa sedaj je videl zdravnika Glauka, čegar vsak poset ga je navdajal z notranjo radostjo, ker se je mogel ž njim razgovarjati o Ligiji. Glauko v resnici ni vedel, kje je našla zavetje, vsekako pa ga je zagotavljaj, da so se starešine za njo skrbno pobrinili. Enkrat mu je, ganjen radi njegove tuge, celo sporočil, kako je apostol Peter pokaral Krispina za to, ker je Ligiji očitajal njeno pozemeljsko ljubezen. Ko je mladi patricij to slišal, je ves razburjen prebledel.

Tudi njemu se je že nekekrati zdelo, da Ligija ni malomarna do njega, vendar pa se ga je pogostoma pollaščeval dvom in negotovost; sedaj pa je prvič slišal potrjilo svojih teženj in svojih nadenj iz tujih, in vrhu tega še kristijanskih ust. V prvem hipu hvaležnosti je hotel kar zdirjati k Petru. Poizvedevši pa, da ga ni v mestu, marveč da uči v okolici, je jel rotiti Glauka, naj ga odpelje k njemu, obljubujé mu, da za to bogato obdari siromake v občini. Zdelo se mu je, da so vse ovire odstranjene, ako ga le Ligija ljubi, kajti on je bil pripravljen vsak hip, spoznavati Kristusa. Toda Glauko, dasi mu je na vso moč prigovarjal, naj sprejme sveti krst, ga vendar ni mogel zagotoviti, da si že s krstom pridobi Ligijo, toda rekel mu je, da se sveti krst mora sprejeti samo iz ljubezni do Kristusa, ne pa v kak drugi namen. »Treba je, da ima človek tudi kristijansko dušo,« mu je dejal, in Vinicij, katerega je vsak ugovor dražil, je jel razumeti, da Glauko kot kristijan govori to, kar je primoran govoriti.

Sam si še ni mogel temeljito pojasniti tega, da se je njegova narava poglavitno spremenila v tem, da je nek-daj ljudij in vse drugo meril samo po svoji sebičnosti, sedaj pa se je že spoprijaznil z mislijo, da druge oči morejo drugače videti, druga srca drugače čutiti in da prava resnica ni zmerom to isto, kar smatramo za osebno korist.

Želel si je tudi pogostoma videti Pavla iz Tarse, ker so ga njegove besede pretresale in spodbujale njegovo radovednost. V duši je že tuhtal dokaze, s katerimi je hotel pobijati njegov nauk; upiral se mu je v mislih, vendar pa si je želel, videti in slišati ga. Toda Pavel je odšel v Aricijo, in ker so tudi Glaukovi poseti postali čimdalje bolj redki, je ostal konečno Vinicij popolnoma osamljen.

Za to je začel znovič kolovratiti po zakotjih okrog Subure in po ulicah za Tiberu, v nadeji, da nemara vsaj od daleč zagleda Ligijo. Ko ga je pa prevarila tudi ta nadeja, je postal še mračnejši in nestrpljivejši. Naposled pa je napočil čas, ko se je nekdanja narav ponovila v njem s tako močjo, s kakoršno se valovi povračajo k obrežju, od katerega so se odbili. Zdelo se mu je, da je bil bedak, da mu ni treba mašiti si glavo z mislimi, ki ga navdajajo z žalostjo, in da je najbolje, ako sprejme od življenja to, kar mu ono more dati. Sklenil je torej, pozabiti Ligijo ter brez nje iskati razkošje in užitek. Čutil pa je, da je to poslednja poskušnja, ter se spustil v vrtinec življenja s slepo, prirojeno mu eneržijo in odločnostjo.

Življenje samo se mu je zdelo, da ga spodbada k temu. V zimskem času izumrlo in zapuščeno mesto jelo se je znovič oživljati vsled nadeje na skorajšnjo vrnitev cesarjevo. Bližala se je pomlad. Sneg se je pred dihom afrikanskih vetrov raztopil na albanskih gorah. Trava se je na vrtilih pokrila z vijolicami. Na forumu in na Marsovem polju je kar rojilo ljudij, ki so se greli na toplem solncu. Na agijski cesti, po kateri so se navadno vozili na sprehod iz mesta, se je jelo pojavljati dokaj ovenčanih kočij. Že so se prirejali izleti na albanske gore. Mlade žene so z izgovorom, da hočejo skazovati češčenje Junoni v Lanuviju in Dijani v Ariciji, odhajale iz hiše, da bi našle zunaj za mestom zabavo, družbo in razkošje.

Tu je zagledal Vinicij nekega dné Petronijevo Krizotemido, obkoljeno od celega krdela mladih vitezov in starih senatorjev, ki so radi službe morali ostati v mestu. Krizotemida je sama držala na vajetih svoje drobne korziške konjiče, mahala po njih z zlatim bičem in smehljala

se svojim čestiteljem. Zagledavši Vinicija, je pridržala konje, pozvala ga na voz in odpeljala ga v svojo hišo na gostijo, ki je trajala vso noč. Vinicij se je na tej gostiji upijanil tako, da ni niti vedel, kedaj so ga pripeljali domov. Pač pa se je spomnil, da ga je Krizotemida vprašala po Ligiji ter jej je on, že popolnoma pijan, zлил na glavo vrč falernskega vina.

Pomislivši drugega dné, ko se je bil že streznil, nato, je še začutil jezo. Krizotemida pa, pozabivši na razžaljenje, ga je posetila drugega dné v njegovi hiši ter ga znovič vzela s seboj na apijsko cesto, na kar je prebila pri njem na večerji ter mu priznala, da je ni zapustil samo Petronij, marveč tudi njegov svirač in da je njeno srce sedaj popolnoma svobodno. Čez teden dnij ga je zopet posetila, toda ti ljubavni odnošaji niso obetali trajnosti. Dasi od časa, ko se je pripetil oni prizor z vinom, nihče ni več zinił Ligijinega imena, Vinicij se vendar ni mogel otresti svojih mislij na njo. Neprestano se mu je zdelo, da ga gledajo njene oči, in to čustvo ga je napolnovalo z nekim strahom. Jezil se je na samega sebe, da se ne more iznebiti teh mislij in da s svojim ravnanjem žali Ligijo. Po prvem prizoru ljubosumnosti, ko mu je Krizotemida očitala dve sirski deklici, jo je surovo zapodil. Ni pa nehal uživati razkošja ter razbrzdano živeti, in delal je to nekako na kljub Ligiji, toda končno je zapazil, da ga misel na njo ne zapusti ni za trenutek, da je ona vzročiteljica vseh njegovih dobrih in slabih dejanj, da ga ničesar razun nje na svetu ne zanima. Polastila se ga je nejevolja in utrujenost. Razkošje mu je postalo zoprno ter mu pustilo samo grizenje vesti. Smatral se je za največjega nesrečnika, in to ga je časih navdalo z največjo

tugo in z osupnenjem, ker je drugekrati imel za dobro vse, kar mu je ugajalo. Končno je popolnoma zgubil svobodo in zaupanje v samega sebe ter se pogreznil v neko otrpnelost, iz katere ga ni mogla zdramiti niti novica o cesarjevi vrnitvi. Ničesar ga ni več zanimalo, niti k Petroniju ni šel, dokler ga ta ni pozval, poslavši po njega celo nosilnico.

In dasi ga je Petronij radostno sprejel, mu je vendar nekako nehoté odgovarjal na njegova vprašanja; toda naposled so izbruhnili na dan dolgo zatajevani občutki ter mu pritekli iz ust nalik reki. Še enkrat mu je povedal, kako je iskal Ligijo, kako bival med kristijani, ter vse, kar je tam videl in slišal, vse, kar mu je tičalo v glavi in srcu, konečno pa je jel tarnati, da se je pogreznil v kaos, v katerem je zgubil mir ter svoj zdravi razum. Ničesar ga več ne vabi, ničesar mu ne tekne, sploh ne vé, česa naj se drži in kako naj ravna. Pripravljen je, spoznavati Kristusa in slediti za Njim, ter pojmi vzvišenost Njegovega nauka, ob enem pa tudi čuti do njega nepremagljiv upor. Razume tudi, da bi Ligija ne bila popolnoma njegova, kajti ko bi jo tudi dobil, moral bi deliti njo s Kristusom. Živi, kakor bi ne živel, brez nadeje, brez bodočnosti, brez vere v srečo, in od vseh strani ga obkroža tema, iz katere zamán išče izhoda ter ga ne more najti.

Dokler je govoril, je opazoval Petronij spremenjeno njegovo lice ter njegove roke, s katerimi je tako čudno mahal pred seboj, kakor bi resnici iskal poti v temi, ter molčal.

Nakrat pa je vstal, približal se Viniciju, razgrnil mu s prstom lase nad ušesom ter dejal:

»Ali pa že veš, da imaš nekoliko sivih las na sencih?«

»Mogoče,« odvrne Vinicij. »Saj ne bo nikako čudo, ako mi sčasoma osivé vsi.«

Oba umolknetata. Petronij je bil pameten človek ter je pogostoma premišljeval o človeški duši in o človeškem življenju. Vendar življenje, kakoršno sta sprovajala oba, je moglo biti po svoji notranjosti srečno ali nesrečno, toda na vnanjost je bilo mirno. Kakor more strela ali potres porušiti tempelj, tako je mogla samo nesreča vzburkati to življenje, ki se je samo na sebi skladalo iz pravih črt, ki se v svojem teku niso križale. Toda sedaj je potekalo nekaj drugega iz Vinicijevih besed, in Petronij je prvič stal pred duševnim vozlom, katerega doslej nihče ni mogel razvozlati. Bil je toliko razumen, da je popolnoma spoznal njegovo važnost, toda navzlic vsemu svojemu bistroumnju ni znal odgovoriti na dana vprašanja; končno je rekel po dolgem molčanju:

»To so brez dvoma čari.«

»Tudi jaz mislim tako,« odvrne Vinicij, »in večkrat se mi je že zdelo, da sva oba začarana.«

»Kaj bi bilo,« povzame Petronij, »ko bi se obrnil na Serapisove duhovnike? Brezdvomno je med njimi, kakor med duhovni sploh, dokaj goljufov; pa so tudi taki, ki uganejo največje tajnosti.«

Toda izrekel je to brez vere in z negotovim glasom, ker je celo sam čutil, da ta nasvet iz njegovih ust se utegne zdeti prijatelju čuden, da, celo smešen.

Vinicij si drgne čelo ter reče:

»Čari! . . Videl sem čarovnike, katerim so služile neke tajne, podzemeljske moči; videl sem tudi take, ki so jih rabili na škodo svojih sovražnikov. Toda kristijani živé v siromaštvu, odpuščajo sovražnikom, priporočajo pokor-

ščino, krepost in usmiljenje, čemu bi jim torej bili čari, da bi se jih posluževali?«

Petronij se jame jeziti, da njegov razum na to ne more najti odgovora; vendar pa ni hotel tega priznati, torej odvrne, samo da nekaj reče:

»To je neka nova sekta...«

Čez trenutek pa nadaljuje:

»Kako vse to greni življenje! Ti občuduješ dobroto in čednosti teh ljudi, toda jaz ti pravim, da so hudobni, ker so sovražniki človeškega življenja kakor bolezen in smrt sama. Teh boleznij imamo že dovolj, ni nam treba še kristijanov. Samo preštej jih: Cesar, Tigelin, čevljarji, ki vladajo nad potomci starih Kviritov, oproščenci, ki sedé v senatu, pri Kastoru, dovolj je tega zlega! To je pogubna in odurna sekta. Ali si že skusil, otresti s sebe to tugo ter užiti nekoliko življenja?«

»Skušal sem,« odvrne Vinicij.

Petronij nekoliko pomisli ter reče:

»Oh izdajica! Sužnji urno razneso vse novice: prevzel si mi Krizotemido!«

Vinicij prezirljivo mahne z roko.

»Na vsak način sem ti hvaležen,« nadaljuje Petronij. »Pošljem ji par čevljev, obšitih z biseri, kar v mojem ljubavnem jeziku pomeni: »Odidi!« Sedaj sem ti dvojno-tero hvaležen. Prvič za to, da nisi vzel Eunike, drugič pa, da si me rešil Krizotemide. Poslušaj me: pred seboj imaš človeka, ki je rano vstajal, se okopal, se gostil, imel Krizotemido, pisal satire ter semtertje tudi prozo prepletel z verzi, ki pa se je dolgočasil kakor cesar ter večkrat se ni mogel ubraniti turobnih mislij. Ali pa veš, čemu je to bilo? Radi tega, ker sem daleč iskal to, kar je bilo

blizu... Zala žena je zmerom vredna toliko zlata, kolikor sama tehta; ženska pa, ki vrhu tega še ljubi, je sploh neprecenljiva. Take ne kupiš ni za vse zaklade Veresove. Zato pa govorim sam sebi to, kar pravim tudi tebi: napolnujem svoje življenje s srečo, kakor vrč z najboljšim vinom, ki ga daje zemlja, dokler mi ne omahne roka, dokler mi ne obledé usta. Kaj bode dalje, za to se ne brigam. To je moja najnovejša filozofija.«

»Njej si se uklanjal zmerom. To ni nič novega.«

»V njej tiči vsa moja tolažba, katera mi je poprej manjkala.«

Po teh besedah pokliče Euniko, ki je prišla v beli opravi, zlatolasa, ne več kot sužnja, marveč kot boginja ljubezni in sreče.

On stegne proti njej roke ter reče:

»Pojdi!«

Pritekla je k njemu, sedla mu na kolena ter mu ovila roko okrog vratu in sklonila glavo na njegove prsi. Vinicij je zapazil, kako je njeno zalo ličice zardelo in so se ji pokrile oči z neko čarobno meglo. Tvorila sta skupaj zalo skupino ljubezni in sreče.

Petronij je segel z roko k plitki vázi, stoječi poleg nju na mizi, ter vzešši iz nje polno pest vijolic, jel jih sipati Euniki na glavo in prsi. Na to pa je odgrnil tuniko z njenih ram ter rekel:

»Srečen on, ki je našel, kakor jaz, ljubežen takega bitja. Časih se mi zdi, da sva kakor dva bogova. Poglej semkaj: ali je mogel Praksitel, ali Miron, ali Skopas, ali Lizika ustvariti kedaj kaj bolj mičnega? Ali ima Par ali Pentelikon podoben mramor, topel, rožnat in zaljubljen?

Nahajajo se ljudje, ki poljubujejo robove váz, jaz pa rajši iščem razkošja tam, kjer ga istinito morem najti.«

Po teh besedah jej jame poljubovati vrat in ramena, ona pa se je tresla in oči so se jej zapirale pa zopet odpirale z izrazom neizrekljivega razkošja. Čez trenutek Petronij dvigne svojo glavo ter reče Viniciju:

»Pomisli sedaj, kaj so proti temu tvoji mračni kristijanje; ako pa le ne pojmiš te razlike, pa pojdi k njim... Ta prizor te ozdravi.«

Vinicij razširi nosnice, skozi katere je prodirala vonjava vijolic, napolnujoča vso sobo, ter obledi, ker mu pride na misel, da bi bilo to največje, bodisi tudi svetokradežno razkošje, ko bi mogel kdo poljubovati Ligijina ramena, naj bi se potem prodrl tudi ves svet. Takoj pa se spomni, kaj se godi v njem, ter se prepriča znovič, da tudi v tem hipu misli samo na Ligijo.

Petronij pa reče:

»Eunika, moja oboževana deva, zapovej, da nama priredé gostijo in venca na glavo.«

Ko je odšla, se obrne Petronij k Viniciju.

»Hotel sem jo oprostiti zoper njeno voljo, Pretor mi je skazal to uslugo, ne zahtevaje, naj bi bila Eunika pri tem navzoča. Toda ona tega ne vé, kakor jej je takisto neznanò, da bo ta hiša in vsi moji biseri, izvzemši moje drago kamenje, kadar umrem, njena last.«

Po teh besedah vstane, jame korakati po sobi ter reče:

»Ljubezen spreminja nekatere ljudi več, druge manj, pa je spremenila tudi mene. Nekdaj sem rad srkal vá-se vonjavo vrbe, toda vsled tega, ker ima Eunika rada vi-

jolice, so se tudi meni prikupile, in od onega časa, ko je nastopila pomlad, diševa zgolj vonjavo vijolic.«

Konečno obstane pred Vinicijem ter ga vpraša:

»Ali ti, se li še zmerom maziliš z nardovo mastjo?«

»Daj mi mir!« odvrne mu mladi mož.

»Hotel bi, da nekoliko bolje pogledaš Euniko, in govorim ti o njej samo radi tega, ker nemara tudi ti iščeš daleč to, kar je blizu. Nemara tudi pri tebi bije kje v tvoji spalnici za sužnje iskreno in zvesto srce. Priloži si tak balzam na svoje rane. Praviš, da te Ligija ljubi? Mogoče! Toda kakšna je ta ljubezen, ko se ti pa odreka? Mar ne pomeni to, da tiči v njej še nekaj močnejšega, nego je njena ljubezen? Ne, dragi moj, Ligija ni Eunika.«

»To je samo prevara,« odvrne na to Vinicij. »Ko sem te videl poljubujočega Eunikina ramena, sem si takoj domislil, da bi mi Ligija mogla tako odkriti svoja, pa naj bi se takoj zemlja odprla pod nama. In pri tej misli me je prešinil strah, uprav kakor bi se bil polastil vestalke, ali kakor bi hotel onečastiti kakšno božanstvo... Ne Ligija ni Eunika, — samo da pojnim jaz to razliko drugače nego ti. Tebi je ljubezen spremenila nosnice, da sedaj rajše vohaš vijolice nego vrbovlje, meni pa je spremenila dušo in navzlic vsemu koprnenju imam rajše, da je Ligija taka, kakoršna je, ne pa da bi bila podobna drugim.«

Petronij skomigne z rameni.

»Torej se ti ne godi nobena krivica. Toda jaz tega ne razumem.«

Vinicij pa odvrne vneto:

»Da, da... Midva se več ne moreva razumeti.«

Nastane zopet tišina. Čez nekaj časa reče Petronij:

»Naj Had (peklo) pogoltne tvoje kristijane! Navdali so te z nemirom in ugonobili tvoje življenje! Naj jih Had pogoltne! Motiš se, ako si misliš, da je njihov nauk blagodejen, kajti blagodejno je samo to, kar dela ljudi srečne. To pa je: lepota, ljubezen in oblast, toda oni smatrajo vse to za nečimurnost. Motiš se, ako si misliš, da so oni pravični, kajti ako naj hudo plačujemo z dobrim, s čem naj potem plačujemo dobro? Ako pa je plačilo za dobro kakor tudi za hudo enako, čemu naj bodo potem ljudje dobri?«

»Ne, plačilo ni enako, marveč po njihovem nauku vsakega čaka kazen ali nagrada v prihodnjem življenju, kateremu ni konca.«

»Na to ne dam ničesar, kajti o tem se moramo šele prepričati, ali je mogoče videti... brez očij. Jaz trdim, da so to le prazne marnje... Urso je zadavil Krotona, ker ima železne mišice; — vsi ostali pa so bedaki, in bodočnost ne more biti bedakom.«

»Za nje pričenja življenje šele po smrti.«

»To je, kakor bi kdo rekel, da se dan začenja z nočjo. Ali nameravaš ugrabiti Ligijo?«

»Ne. Ne morem jim poplačati dobro s hudim ter sem prisegel, da tega ne storim.«

»Ali nameravaš sprejeti Kristusov nauk?«

»Hočem, toda moja narava se temu upira.«

»Ali pa utegneš pozabiti na Ligijo?«

»Ne.«

»Potem odpotuj!«

V tem hipu pridejo sužnji z naznanilom, da so jedi že na mizi. Petronij, kateremu se je zdelo, da mu je šinila dobra misel v glavo, nadaljuje potoma v triklinij:

»Prehobil si že dokaj sveta, toda samo kot vojak, ki

hiti na naznačeno mu mesto ter se ne mudi na poti. Pojdi z nami v Ahajo. Cesar se še ni zarekel, da ne bi zašel tje. Na poti je namenjen se povsodi ustavljati, prepevati, zbirati vence ter pleniti templje, in končno kot zmagovalec vrniti se v Italijo. To bodi nekak pohod Baha in Apolona v jedni osebi. Augustijanci, Augustijanke, na tisoče citer — pri Kastoru! Vredno je, da si človek to ogleda, ker doslej svet še ni videl nič sličnega.»

Po teh besedah leže pri mizi poleg Eunike in, ko mu suženj položi na glavo venec iz anemonk, nadaljuje:

»Kaj si videl v Korbulozi službi? Ničesar. Ali si videl vse slavnejše grške templje, kakor jaz, ki sem celi dve leti hodil iz rok jednega spremljevalca v roko drugega? Ali si bil na Rodu, da bi bil videl ono mesto, kjer je stal kolos? Ali si videl v Panopiji in Focidi glino, iz katere je Prometej delal ljudi? ali v Sparti jajce, katero je znesla Leda, ali v Atenah slavni sarmatski oklep, narejen iz konjskih kopit, ali na Eboeji Agamemnonovo ladijo, ali čašo, kateri je služila za obliko leva stran Heleninih prsij? Ali si videl Aleksandrijo, Memfido, piramide, lase Izide, katere si je izpulila vsled žalosti in tuge za Osirisom? Ali si čul tarnanje Memnonovo?

Svet je širok, in vse se še ne konča za Tiberio. Jaz hočem spremljati cesarja, toda potem, na povratku semkaj, ga zapustim ter poidem na Ciper, kajti zlatolasa moja boginja si želi, da naj enkrat v Pafosu žrtvujeva skupno Cipridi par golobov, in vedi, da kar si ona želi, to se tudi zgodi.»

»Jaz sem tvoja sužnja,« reče Eunika.

On nasloni svojo ovenčano glavo na njeno krilo ter smehlja se, reče:

»Jaz pa sem suženj svoje sužnjice. Obožavam te, boginja, od glave do pete.«

Na to se obrne k Viniciju ter reče:

»Pojdi z nama na Ciper. Pred vsem drugim pa ne pozabi, da moraš videti cesarja. Napačno je, da doslej nisi bil pri njem. Tigelin je pripravljen, okoristiti se s tem slučajem v tvojo škodo. On sicer ne goji do tebe osobnega sovraštva, toda rad te pa tudi nima, že radi tega ne, ker si sin moje sestre.... Porečemo mu, da si bil bolan. Moramo si tudi izmisliti, kaj mu odgovorimo, ako bi slučajno vprašal po Ligiji.

Najbolje storiš, ako mahneš z roko ter mu rečeš, da si jo imel, dokler ti ni jela presedati. On to dobro razume. Reci mu tudi, da te je bolezen zadrževala doma, da je tvojo vročnico še povečala žalost, da nisi mogel priti v Neapolj ter tam poslušati njegovo petje in da ti je k zdravju pomagala samo nadeja, da ga vendar še kje slišiš. Ne boj se pretiranja. Tigelin obeta, da izmisli za cesarja nekaj velikega in izrednega. Bojim se, da me ne bi spodkopal. Bojim se tudi tvojega ravnanja...«

»Ali pa veš,« spregovori Vinicij, »da se nahajajo ljudje, ki se cesarja ne bojé ter živé tako mirno, kakor bi ga niti ne bilo.«

»Vem, koga imaš v mislih — kristijane.«

»Da, oni jedini... A kaj je naše življenje drugega nego neprestani strah?«

»Daj mi mir s svojimi kristijani. Ne bojé se cesarja, ker on nemara o njih še ni slišal ter gotovo o njih ničesar ne vé in mu je za nje toliko mar kolikor za uvenelo listje. Toda jaz ti pravim, da so bedaki, in to čutiš sam, ko praviš, da tvoja narava nasprotuje njihovemu nauku, a to

radi tega, ker spoznavaš njihovo budalost. Ti si človek iz druge gline in radi tega daj sebi in meni ž njim mir. Nam je znano, kako naj živimo in umremo, kaj pa premorejo oni, to se še ne vé.«

Vinicija so osupnile te besede. Vrnivši se domu, je jel premišljevati o tem, češ, da je nemara zares dobrota in milosrčnost kristijanov le dokaz slabosti njihovih duš. Zdelo se mu je, da krepki in značajni ljudje ne bi mogli tako odpuščati. In domislil si je, da uprav to bi utegnilo biti vzrok, da se njegova rimska duša toliko upira temu nauku. »Nam je znano, kako naj živimo in umremo.« je rekel Petronij. Toda oni? Oni znajo samo odpuščati ter ne poznajo ni prave ljubezni, niti prave mržnje.«

VIII.

Ko se je cesar vrnil v Rim, je bil srdit radi tega, da se je vrnil, in že čez nekoliko dnij se je v njem znovič vzbudila želja: odriniti v Ahajo. Izdal je seveda oglas, v katerem je najavil, da ne izostane dolgo in da javni državni posli ne bodo v nevarnosti. V družbi Augustijancev, med katerimi je bil tudi Vinicij, je šel na Kapitol, da daruje bogovom žrtev za srečno potovanje. Toda drugega dné, ko je posetil Vestin tempelj, se je pripetilo nekaj, kar je spremenilo vse njegove nakane. Neron ni veroval v bogove, pa se jih je bal; zlasti ga je tajnostna Vesta napolnovala z bojaznijo. Pri pogledu na njen kip in na sveti ogenj so se mu od groze ježili lasje na glavi, klepetal je z zobmi, tresel se na vsem životu ter prijel za roko Vinicija, ki je slučajno stal pri njem. Takoj ga odnesejo iz templja

ter ga pospremijo v njegovo palačo, kjer se je sicer kmalu zavedel, vendar pa je ostal ves dan v postelji. Na to je izjavil v veliko začudenje navzočih, da odloži svoje potovanje na poznejši čas, ker ga je boginja tajno svarila pred naglico. Uro pozneje so že oglašali glasniki javno po vsem Rimu, da cesar, videč otožne obraze prebivalcev, katere ljubi, kakor oče ljubi svoje otroke, hoče ostati med njimi ter ž njimi deliti veselje in žalost. Narod, razveseljen, da še ne bode konec iger in delitve žita, je tolpomoma privrel pred vrata cesarjeve palače ter glasno proslavljal božanstvenega cesarja. Cesar je vstal od igre s kockami, s katero se je zabaval z Augustijanci, ter rekel:

»Da, moral sem odložiti potovanje. Egipt in oblast nad vshodom mi ne utečeta, ker mi je to že napovedano, torej mi ne uide tudi Ahaja. Naročim prekopati korintski zaliv in v Egiptu postavimo take spomenike, proti katerim so piramide zgolj otročje igrače. Dalje zapovem postaviti sfinga, sedemkrat večjega, nego je oni, ki poleg Memfide zre v puščavo, ob enem pa tudi naročim, naj mu izklešejo moje lice. Prihodnja stoletja bodo govorila samo o tem spomeniku in o meni.«

»Ti si si že zgradil spomenik s svojimi verzi, ki so ne samo sedemkrat, marveč trikrat po sedemkrat večji nego je Keopsova piramida,« reče Petronij.

»A s petjem?« vpraša Neron.

»Gotovo, ko bi bilo mogoče postaviti tak kip, kakor je kip Memnonov, ki bi se oglašal s tvojim glasom ob solnčnem vshodu! Morje, ki obliva Egipt, bi bilo zmerom prenapolneno z ladijami, na katerih bi se dovažali ljudje od vseh stranij sveta, da poslušajo tvoje pesmi.«

»Oh, kdo bi to mogel storiti?« reče Neron.

»Toda ti moreš zapovedati, da te izklešejo iz skale, kakor se voziš v kočiji.«

»Resnica, to tudi ukažem.«

»To bo darilo ljudstvu.«

»V Egiptu se poročim z Luno, ki je ovdovela, ter postanem v resnici bog.«

»Nam pa daš za žene zvezde, in takrat napravimo novo sestavo, ki se bo imenovala sestava Neronova. Samo Vitelija oženi z Nilom, da bo plodil hippotame. Tigellinu daruj puščavo, da postane kralj vseh šakalov.«

»Kaj pa določiš meni?« vpraša Vacinij.

»Naj te Apis blagoslovi! Pripravil si nam tako krasne igre v Beneventu, da ti ne morem želeči slabega. Pripravi par čevljev za sfinga, katerega gotovo zebe v nočni rosi, potem pa izdelaš čevlje vsem kolosom, ki stojé pred templji. Vsakdo najde tam rokodelstvo, kakoršno mu tiče. Domicij Afer, na primer, postane blagajnik, ker je znan kot pošten človek. Ljubo mi je, cesar, da toliko sanjariš o Egiptu, in zelo mi je žal, da si odložil svoje potovanje.«

Neron pa reče:

»Vaše umrljive oči niso videle ničesar, ker božanstvo postane nevidljivo za vsakega, za kogar hoče. Torej vedi, ko sem bil v templju Veste, je stala ona poleg mene, ter mi šepetala v uho: »Odloži svoje potovanje!« In to se je zgodilo tako nepričakovano, da sem se prestrašil, dasi bi moral biti le hvaležen bogovom, da me tako čuvajo.«

»Vsi smo se prestrašili,« reče Tigelin, »in vestalka Rubria je omedlela.«

»Rubria!« reče Neron. »Kako bel vrat ima!«

»Toda takoj zardi, kadar vidi tebe, božanstveni cesar.«

»Da, opazil sem to že sam. To je čudno. Vestalka! Nekaj božanstvenega tiči v vsaki vestalki in Rubria je jako zala.«

Na to se za trenutek zamisli, potem pa vpraša:

»Povejte mi, čemu se ljudje huje bojé Veste nego drugih bogov? Čemu je to? Celo mene samega je stresal strah, dasi sem sam najvišji duhovnik. Spominjam se samo, da sem omahnil v znak ter bi bil padel na tla, ako bi me nekdo ne bil prijel. Kdo me je obdržal?«

»Jaz,« odvrne Vinicij.

»Ah, ti, ,strogi Ares'! Čemu te ni bilo v Beneventu? Rekli so mi, da si bolan, in zares ti je lice upadlo. Čul sem, da te je Kroton hotel ubiti.. Ali je to res?«

»Da, zlomil mi je roko, toda ubranil sem se mu.«

»Z zlomljeno roko?«

»Pomagal mi je neki barbar, ki je močnejši od Krotona.«

Neron ga začudeno pogleda.

»Močnejši od Krotona? Nemara se šališ? Kroton je bil najmočnejši med vsemi; sedaj pa je najmočnejši Sifaks iz Etiopije.«

»Pravim ti, cesar, kar sem videl s svojimi očmi.«

»Kje je ta biser? Ni li postal nemorenski kralj?«

»Ne vem, cesar. Izgubil sem ga izpred očíj.«

»Ali ne veš, katerega rodu je?«

»Imel sem zlomljeno roko ter nisem mogel vprašati po njem.«

»Išči ga ter mi ga pripelji.«

»Jaz se potrudim za to,« reče Tigelin.

Toda Neron nadaljuje k Viniciju:

»Hvala ti, da si me prijel. Lahko bi si bil pri padcu razbil glavo. Nekdaj si mi bil vrl tovariš, toda odkar si bil v vojni ter služil pod Korbulo, si nekako zdivjal in le redko kedaj te vidim.«

Pomolčavši za trenutek, reče:

»Kako se ima ona deklica, ki je ozka v bedrih, v katero si se zaljubil in katero sem vzel Aulovim radi tebe?«

Vinicij zardi, toda Petronij mu takoj priskoči na pomoč.

»Stavim, ne vem kaj, gospodar,« reče, »da je na njo že pozabil. Ali ne vidiš njegove zadrege? Povprašaj ga, koliko jih je že bilo od onega časa, pa ne vem, ali ti bo mogel na to odgovoriti. Viniciji so vrli vojaki, pa še boljši petelini. Treba jim je samo krdela. Kaznuj ga za to, gospodar, toda ne vabi ga na gostijo, katero nam je obljubil prirediti Tigelin tebi na čast na Agripinem jezeru.«

»Ne, tega vendarle ne storim. Zaupam pa Tigelinu, da nam tam ne bo manjkalo krasotic.«

»Ali mar naj krasotice nedostajajo ondi, kjer je Amor?« odvrne Tigelin.

Neron pa reče:

»Vse mi že preseda. Ostal sem samo vsled volje boginje v Rimu, toda tega ne morem prenesti. Odidem v Ancium. Dušim se v teh tesnih ulicah, sredi teh nagnusnih kotov in nesnažnih hiš. Veter donaša smrad v mojo palačo in na moje vrtove. Oh, ko bi kak potres ugonobil Rim, ali ko bi ga kak razjarjen bog zravnal z zemljo, takrat bi vam pokazal, kako se mora zidati mesto, ki je glava sveta in moja prestolnica.«

»Cesar,« odvrne Tigelin, »ti praviš, ko bi kak razjarjen bog ugonobil mesto, mar ni tako?«

»Da; toda kaj?«

»Mar ti nisi bog?«

Neron prezirljivo mahne z roko ter reče:

»Bomo videli, kaj nam pripraviš na Agripinem jezeru. Potem odidem v Ancium. Vi ste vsi premajhni ter ne pojmite, da je meni treba velikih rečij.«

Po teh besedah zapre oči ter dá znamenje, da si želi počitka. Augustijanci se tudi začnejo razhajati. Petronij odide z Vinicijem ter mu reče:

»Sedaj si tudi ti povabljen, da prideš na to zabavo. Rdečebradec se je odrekel svojega potovanja, zato pa bo razgrajal bolj nego drugekrat po mestu kakor v svoji hiši. Glej, da v tem razgrajanju tudi ti najdeš zabavo in pozabljenje. Za zlodja, podjarmili smo svet ter imamo pravico zabavati se. Ti si, Marko, kaj zal mladenič, in prav temu pripisujem nekoliko svojo naklonjenost do tebe. Pri efežki Dijani! Ko bi ti samo mogel videti svoje naježene obrvi in svoje lice, na katerem se še opaža stara kri Kviritova! Vsi drugi poleg tebe so kakor nekaki oproščenci. Da, tako je! In da ni te čudne vere, bila bi Ligija že danes v tvoji hiši. Poskusi mi še enkrat dokazati, da oni niso sovražniki ljudij in človeškega življenja... S teboj so lepo ravnali, pa si jim lahko za to hvaležen, toda jaz bi na tvojem mestu čutil mržnjo do onega nauka ter si poiskal naslado tam, kjer jo je mogoče najti. Ti si za mladenič, ponavljam ti, in po Rimu kar mrgoli zalih žensk.«

»Jaz se samo čudim, da ti vse to že ne preseda,« odvrne Vinicij.

»Kdo ti je to rekel? Meni to preseda že davno, toda jaz nisem v tvojih letih. Sicer pa imam tudi druge za-

bave, katerih ti nimaš. Jaz imam rad knjige, katerih ti ne ljubiš, imam rad poezijo, katera tebi preseda, imam rad zalo posodo, drago kamenje in dokaj drugih rečij, za katere ti ne maraš; imam bolečine v križu, katerih ti nimaš, a končno sem našel Euniko, — ti pa nisi našel ničesar njej podobnega... Jaz se počutim dobro v svoji hiši sredi množice umetnih del, toda iz tebe ne napravim nikdar pravega estetika. Jaz vem, da v svojem življenju ne najdem ničesar več nego to, kar sem že našel; ti pa niti sam ne veš, česa se še nadejaš in kaj še iščeš. In ko bi te sedaj zatekla smrt, umrl bi poleg vse svoje žalosti in vse svoje srčnosti z nekim začudenjem, da moraš že zapustiti ta svet; jaz bi jo sprejel s prepričanjem, da na vsem svetu ni več ničesar, česar bi še ne bil okusil. Ne mudi se mi, nočem pa tudi odlašati; potrudim se samo za to, da svoje življenje do konca preživim veselo. Na svetu so tudi veseli skeptiki. Stoiki so v mojih očeh bedaki, toda stoicizem nas vsaj utrjuje. Tvoji kristijanje pa prinašajo na svet žalost, ki je v življenju to, kar je v prirodi dež. Veš li, česa sem se spomnil? Tega, da utegne biti na zabavi, ki nam jo priredi Tigelin na obrežju Agripinega jezera, tudi nekoliko lupanarjev, in pri njih bodo zbrane ženske iz prvih rimskih rodbin. Ali bi se res ne našla nobena, ki bi te mogla potolažiti? Tam bodo tudi dekleta, ki prvič stopajo v svet, uprav kakor vile. Tako je naše rimsko cesarstvo!... Že je toplo. Južni veter ogreje vodo in ne bo škodoval golim telesom. A ti, Narcis, vedi, da ni nobene, ki bi te zavrgla, niti jedna, naj bi bila tudi vestalka.«

Vinicij se udari s pestjo po glavi kakor človek, ki je neprestano zatopljen v jedno misel.

»Treba je prav posebno srečnega naključja, da bi naletel na jedno tako...«

»A kdo je kriv temu, ako ne kristijanje! Toda ljudje, katerih znamenje je križ, ne morejo biti drugačnejši. Poslušaj me! Grška je bila krasna ter je stvarila modrost sveta, a med tem smo mi ustvarili moč. A kaj misliš, da nam more prinesiti to učenje? Ako veš, pa mi pojasni to, ker, pri Poluksu! tega si ne morem domisliti.«

Vinicij pomigne z rameni.

»Zdi se mi, da se bojiš, da bi postal kristijan?«

»Bojim se, da si sam ne ogreniš svojega življenja. Ako ne moreš biti Grk, pa bodi Rimljan: vladaj in uživaj! Naše strasti niso kar tako brez osnove, ker izvirajo iz naših mislij. Jaz preziram Rdečebreadca, ker je bedak, — grški komedijant. Ako bi bil Rimljan, priznal bi mu pravico, počenjati take neumnosti.

Ako sedaj, ko prideš domu, najdeš kakšnega kristijana, pokaži mu jezik. Ako bo to zdravnik Glauko, ne bo se temu čudil. — Na svidenje na jezeru Agripe!«

IX.

Pretorijanci so stražili gaje, razpenjajoče se po obrežju Aripinega jezera, da bi prevelike tolpe gledalcev ne delale napotja cesarju in njegovim gostom, ker se je itak vse, kar se je v Rimu odlikovalo z bogastvom, duhovitostjo ali krasoto, udeležilo one gostije, kateri ni bila nobena enaka na svetu. Tigelin je hotel nagraditi cesarju njegovo potovanje v Ahajo ter ob enem prekositi vse one, ki so kedaj proslavljali Nerona, in pokazati mu, da ga

nihče drugi nego on sam ne more tako zabavati. Radi tega, prebiva je še s cesarjem v Napolju in potem v Beneventu, je že delal za to priprave ter razposlal povelja, naj mu iz najbolj oddaljenih pokrajin sveta pripeljejo živali, tiče, redke ribe in rastline, da ne omenjamo dragocenih posod in tkanin, s katerimi bi imela biti poveščana znamenitost gostije.

Uporabili so se dohodki celih pokrajin na poplačilo teh priprav, toda velikemu ljubljencu cesarjevemu se na to ni bilo treba ozirati. Njegov vpliv je vsakega dne naraščal. Tigelin nemara ni bil Neronu dražji od drugih, za to pa mu je bil najpotrebnejši.

Petronij ga je dokaj nadkriljeval s svojim umom, z duhovitostjo in uglaženostjo, ter je znal s svojimi besedami bolje zabavati cesarja, toda na svojo nesrečo je prekašal v tem samega ter s tem vzbujal njegovo nevošljivost. Ni tudi znal biti pokoren vsem njegovim zapovedim, in cesar se je bal njegove sodbe, kadar je šlo za umetniški ukus. Pri Tigelinu pa se nikdar ni nahajal v zadregi. Že sam naslov „arbiter elegantiarum“, kakor so imenovali Petronija, je vzbujal v Neronu nevoljo, kajti komu neki naj se prilega, ako ne njemu samemu? Tigelin pa je bil vendar toliko razsoden, in ko je videl, da se ne more kosati ni s Petronijem, ni z Lukanom, ali z drugimi, ki so se odlikovali s svojim stanom, z nadarjenostjo ali učenostjo, je sklenil, da jih zasenči s svojo vnetostjo v službi in jih iznenadi s takšnim sijajem, da bo celo Neron sam strmel nad tem.

Gostijo je ukazal prirediti na orjaškem splavu iz pozlačenih brun. Njega rob je bil obložen s prekrasnimi školjkami, nalovljenimi v Rdečem in Indijskem morju,

katere so se lesketale v vseh barvah mavrice. Splav je bil ves porasel s palmami, s celim gajem lotosa in razcvelih rož, med katerimi so bili skriti vodometi, iz katerih je brizgala duhteča voda, ter krasni kipi bogov in zlate ter srebrne kletke, napolnene z raznimi ticami. Na sredi je bil na srebrnih drogovih postavljen velik šotor, ali bolje samo streha iz sirskega škrlata, da ni ovirala razgleda; pod njim so se nalik solncu svetile mize, pripravljene za goste, obložene z aleksandrijskim steklom, kristalom in drugimi dragocenostmi, zaplenjenimi v Italiji, na Grškeli in v Mali Aziji. Splav, ki je bil radi grmičja in drevja povsem podoben otoku, je bil z zlatimi in škrlatastimi vrvmi privezan k ladijcam v podobi rib, labudov in pelikanov; v teh ladijcah so sedeli pri pobarvanih veslih nagi veslarji in nage zale veslarke, katere so imele lase počesane po vshodni šegi, ali pa preprežene z zlatimi mrežicami.

Ko je Neron, dospevši s Poppejo in Augustijanci, stopil na splav ter sedel pod škrlatasto streho, so vesla zapljuskala po vodi, zlate in škrlataste vrvi so se napele in splav z gosti se je jel premikati ter plavati po jezeru. Obkoljile so ga tudi druge ladjice in manjši splavi, polni igralk na pljunke in citre, katerih rožnata telesa so se odbijala na modrem nebu in na zelenkasti vodi kakor tudi na njih godalih, in zdelo se je, da je tam razcvetelo najčudnejše cvetje.

Iz pobrežnih gajev in fantastičnih stavb, postavljenih nalašč za to slavnost, ter zakritih z gostim grmičjem, se je tudi glasila godba in petje.

Klici veselja so zadoneli po vsej okolici, da je zašumel ves gaj in so se povsod razlegali glasovi tromb in

rogov. Sam cesar, ki je imel na eni strani Poppejo, na drugi pa Pitagora, se je temu zelo čudil, in ko so se med ladjicami pojavile mlade deklice, sužnjice, oblečene kakor Sirene, pokrite z zelenimi luskinami, ni štedil besed, s katerimi je hvalil Tigelina. Vsekako pa je kakor iz navade pogledal Petronija, da bi slišal ‚arbitero‘vo‘ sodbo, toda Petronij se je kazal dolgo malomarnega in še le, ko so ga vprašali, je odgovoril:

»Moja misel je, gospod, da deset tisoč nagih deklic napravlja manjši vtis nego jedna.«

Cesarju pa je vendar zelo ugajala plavajoča gostija, ker to je bilo nekaj novega. Na mizo so dohajale take izbrane jedi, da bi bil sam Apitij zameketal pri pogledu na nje, in vina so donášali toliko vrst, da bi se bil Oton, ki jih je navadno nalival osemdeset, od sramote skril pod vodo, ko bi bil vse mogel videti.

Poleg miz so, razun žensk, sedeli sami Augustijanci, katere je Vinicij vse nadkriljeval s svojo lepoto. Nekoč se mu je s postave in z lica čitalo, da je vojak, a sedaj mu je notranja tuga in unanja bolečina toliko oplemenila obličje, kakor bi se ga bila dotaknila nežna roka umetnika kiparja. Njegova polt je bila manj zagorela, vendar pa je ohranila na sebi rumenkasto barvo numidskega mramora; oči so mu bile večje in otožnejše. Samo prsi so mu bile krepke, kakor da so stvarjene za oklep, in na vratu mu je sedela glava grškega boga ali pravzor patricija, ponosna in zala ob enem. In ko mu je Petronij dejal, da se ga ne bi branila nobena Augustijanka, govoril je resnico. Tudi sedaj so ga gledale vse, ne izvzemši niti Poppeje, niti vestalke Rubrije, katero si je cesar želel imeti na gostiji.

Vina, ohlajena v snegu iz gora, so kmalu ogrela srca in glave gostov. Iz goščave na obrežju so dohajale neprestano nove ladjice v obliki divjih konj in povodnih vil. Modro površje jezera je bilo videti kakor posuto z listki cvetic, nad katerimi so letali prižasti metulji. Nad ladjami so se povznašali sēmtertje na srebrnih in modrih nitih privezani golobje ter drugi ptiči iz Indije in iz Afrike. Solnce je prejadralo že večino obzorja, toda dan — v začetku majnika — je bil topel, celo soparen. Splav se je gugal pri udarcih z vesli, ki so po taktu godbe bredla po vodi, toda v ozračju ni bilo najmanjše sapice in gaj je stal, kakor bi poslušal, kakor bi se bil zagledal v to, kar se je godilo na vodi. Splav je neprestano krožil po jezeru in vozil čimdalje bolj pijane in vriskajoče goste. Gostovanje še ni doseglo polovice časa, ko že ni bilo opaziti več onega redu, po katerem so gostje prisedli k mizam. Sam cesar je dal prvi vzgled, ker je vstal in zapovedal, naj se dvigne Vinicij, ki je počival poleg vestalke Rubrije, in zavzemši njegov triclinum, jel jej nekaj šepetati na uho. Vinicij je tako došel k Poppeji, ki je čez nekaj časa stegnila proti njemu roko ter ga prosila, naj ji zapne naramnico. Ko je to izvršil z nekoliko drhtečimi rokami, mu je vrgla izpod svojih dolgih trepalnic čuden pogled, kakor da je vsa osramočena, in stresla je svojo zlato glavico, kakor bi se nečemu upirala.

Med tem se je solnce povečalo, zardelo ter polagoma zahajalo. Splav je krožil sedaj blizu obrežja, na katerem so bile videti tolpe ljudij, preoblečene v faune ali satire; vsi ti so piskali na piščalke, na žvrglje ali pa ropotali z bobni; poleg njih so stale tolpe deklic, predočujočih vile, drijade in kamadrijade. Konečno je zagrnil mrak pijane

goste, ki so prepevali na čast luni, a nakrat se je vse jezero razsvetlilo od tisoč svetilk. Tudi iz stavb, ki so stale na obrežju, so žarele luči, a pred njimi so se pojavile nove tolpe ljudi, med temi nage žene in hčerke iz odličnih rimskih hiš, ki so z glasom in z rokami jele vabiti goste.

Naposled se je splav približal obrežju. Cesar in Augustijanci so odrinili v gaj ter se ondi razpršili po kolibah, skritih med gostim grmičjem, in votlinah, umetno prirejenih med vodometi in vrelci. Strast je prevzela vse; nihče ni vedel, kam je smuknil cesar, kdo je senator, kdo vitez, kdo plesalec ali godec. Satiri in fauni so s krikom jeli poditi vile... Svetilnice so ugašale. Semtertje je v gaju nastala tema. Povsod se je čul glasen krič, tu smeh, tu šepet ali zamolklo dihanje. Rim do tega časa še ni videl nič enakega.

Vinicij ni bil pijan, kakor na oni gostiji v cesarjevi palači, na kateri je bila tudi Ligija, pa tudi njega je ohamilo vse to, kar je videl, in naposled se ga je polastila želja po razkošju. Dospevši v goščavo, je zdirjal z drugimi, opazuje drijade, katera izmed njih je najzališa. Vsak hip so šinile mimo njega nove tolpe vil, katere so preganjali satiri, senatorji in vitezi. Zagledavši naposled tolpo deklic, katerim je načelovala deklica, opravljena za Dijano, je skočil k njej, da bi bolje videl boginjo, ali nakrat mu je srce zamrlo v prsih. Zdelo se mu je, da je v boginji s polumesecem na glavi spoznal Ligijo.

Obkoljile so ga ter plesale okrog njega, hoteče ga zvabiti, naj bi jih lovil; na to pa so zbežale nalik plašnim srnam. Toda on je stal na mestu z močno utripajočim srcem, brez sape, kajti spoznal je, da Dijana ni bila Ligija,

da ji niti trohice ni bila podobna. Preveliko ganutje ga je pripravilo ob moči. Začutil je nakrat neizmerno koprnjenje po Ligiji, kakor ga ni začutil še kedaj poprej, in znovič mu je ogromen val čiste ljubezni napolnil srce. Ligija mu ni bila še nikdar tako draga, tako čista; nikdar je še ni ljubil tako vneto, kakor sredi te znorelosti in divje razbrzdanosti.

Pred kratkim je hotel sam piti iz tega keliha ter se udeležiti razbrzdanosti, sedaj pa je nakrat začutil do vsega tega odpor in gnus. Čutil je, da ga nekaj duši, da njegovim prsim manjka sape, očem pa zvezd, katerih niso zakrivale goste veje tega strašnega gaja, in odločil se je, da zbeži. Toda komaj je napravil par korakov, je stopila predenj nekaka postava, ki je imela glavo ovito z zavojem, ter naslonivši roko ob njegovo ramo, jela šepetati, oblivaje ga s svojo vročo sapo:

»Jaz te ljubim! Pojdi! Nihče naju ne zagleda. Požuri se!«

Vinicij se zgane, kakor sprebujen iz sna.

»Kdo si?«

Toda ona ga objame ter nadaljuje:

»Požuri se! Glej, kako je tu prazno, in jaz te ljubim. Pojdi!«

»Kdo si?« ponovi Vinicij.

»Ugani!«

Po teh besedah pritisne skozi zavoj svoje ustnice na njegova usta ter stisne k sebi njegovo glavo; in ko ji naposled zmanjka sape, dvigne od njega svoje lice.

»To je noč ljubezni, noč pozabljenja!« spregovori urno sopeč. »Danes je vse dovoljeno! Jaz sem tvoja!«

Toda Vinicija je neugodno dirnil njen poljub ter ga napolnil z novim odporom. Njegova duša in njegovo srce sta bili povsem nekje drugje, in na vsem svetu ni bilo zanj drugega razun Ligije.

Odrinivši z roko tajnostno osebo reče:

»Bodisi kdor koli hočeš, jaz ljubim drugo ter nočem tebe.«

Ona po skloni k njemu glavo.

»Dvigni zavoj!«

V tem hipu pa zašumi listje v bližnjem grmu in tajnostna oseba zgine nalik prikazni, samo od daleč se je še čul njen čuden in zlovesten smeh.

Petronij stopi pred Vinicija.

»Vse sem videl in slišal,« reče.

A Vinicij mu odvrne:

»Pojdiva od tod.«

In šla sta. Pustila sta za seboj osvetljene lupanare, gaj, vrsto pretorijanskih jezdecev ter našla Vinicijeve nosilnice.

»Pojdem s teboj,« reče Petronij.

Sedla sta v nosilnice. Potoma sta oba molčala. Še le, ko sta bila v atriju Vinicijeve hiše, reče Petronij:

»Ali pa veš, kdo je bila?«

»Rubrija?« vpraša Vinicij, ter se zgrozi pri sami misli na to, ker je Rubrija vestalka.

»Ne.«

»Kdo torej?«

Petronij reče tiho:

»Vestin ogenj je onečaščen, ker je Rubrija bila s cesarjem. Toda s teboj je govorila ...«

Tu doda še tiše:

» ... sama Augusta.«

Nastalo je za trenutek molčanje.

»Cesar ni mogel,« spregovori Petronij, »skriti pred njo svojo strast do Rubrije, pa je nemara hotela maščevati se nad njim. Jaz pa sem vaju razgnal radi tega, kajti zavrgši Augusto, ko si jo spoznal, bi bil brez rešitve izgubljen ti in Ligija in nemara celo jaz.«

Vinicij se razsrdi.

»Sit sem že Rima, cesarja, gostij, Auguste, Tigelina in vas vseh. Dušim se, ne morem dalje tako živeti, ne morem! Ali me razumeš?«

»Izgubil si glavo in trezno sodbo, Vinicij!«

»Ljubim samo njo jedino na svetu.«

»I nu torej?«

»Nočem druge ljubezni, nočem vašega življenja, vaših gostij, vaše razbrzdanosti, vaših zločinov.«

»Kaj se godi s teboj? Ali si kristijan?«

Mladi mož pa se prime z rokami za glavo ter ponavlja obupno:

Še ne! Še ne!«

X.

Petronij odide domu, zmigovaje z rameni in zelo vznemirjen. Zapazil je sedaj tudi on, da se z Vinicijem ne razumeta več in da ste jima duši popolnoma ločeni. Nekdaj je imel Petronij na mladega vojaka velik vpliv. Bil mu je v vsem vzor, in pogostoma je zadoščevalo nekoliko ironičkih besed, da se je Vinicij nečemu odrekel, ali nečesa poprijel. Od vsega tega ni sedaj ostalo ničesar

več. Petronij ni niti skušal uporabljati nekdanjih sredstev, ker je vedel, da se njegovo bistrumje in ironija speljeta po novih potih, katere je v Vinicijevi duši položila ljubezen in zbližanje s krščanskim svetom. Izkušeni skeptik je spoznal, da je izgubil ključ do te duše. Bil je vznemirljen radi tega, kakor tudi vsled bojazni, katero je še povečala dogodba v tej noči. »Ako to od strani Auguste ni le minljiva težnja, marveč prava strast,« si je mislil Petronij, »pa se zgodi jedno izmed dvojnega: da se ji Vinicij ne upre, in takrat utegne biti slučajno ugonobljen, ali pa, kakor se sedaj kaže, se ji upre, in takrat je ugonobljen za gotovo in ž njim vred nemara tudi jaz, bodisi le radi tega, ker je moj sorodnik, ker Augusta razlije mržnjo na ves naš rod ter uporabi ves svoj vpliv v korist Tigelina.« Naj si je že tako ali tako, na vsak način je slabo. Petronij je bil pogumen človek in smrti se ni bal, toda radi tega, ker od nje ničesar ni pričakoval, se tudi ni hotel prenaaglit. Po dolgem premišljevanju je prišel do zaključka, da bo najbolje, ako se odpravi Vinicij iz Rima na potovanje. Oh! Ko bi mu mogel pridodati na potovanje Ligijo, kako rad bi to storil. Domišljeval si je, da ne bo tako težko, pregovoriti ga k temu. Takrat bi se razširila na Palatinu vest, da je Vinicij zbolel, in s tem bi nemara odvrnil nevarnost od njega in od sebe.

Augusta seveda ni za to gotovo vedela, ali jo je Vinicij spoznal; lahko si je domišljevala, da radi tega tudi njeno samoljubje ni preveč trpelo. Drugače pa bi utegnilo to biti v prihodnje, in to je treba zabraniti.

Petronij je hotel pred vsem drugim pridobiti čas, kajti vedel je, da Tigelin takoj izgubi svoj vpliv, brž ko odide cesar v Ahajo, ker nikakor ni bil veščak v lepi

umetnosti. Na Grškem pa si je bil Petronij svest svoje zmage nad vsemi svojim tekmeci.

Odloči se torej, da bo pazil na Vinicija in ga pregovori, naj odpotuje. Nekoliko dnij je mislil na to, ali bi ne kazalo, dobiti od cesarja povelje, naj Ligija z ostalimi kristijani vred zapusti Rim, kajti ako ona odide, odide za njo tudi Vinicij. Za to bi ne bilo treba cesarja dolgo nagovarjati, ker je bilo to lahko mogoče. Saj še temu ni davno, ko so židje vzročili iz sovraštva med kristijani nemir, in cesar Klaudij, ne razločujoč jedne od drugih, je prognal žide. Čemu torej naj bi Neron ne prognal kristijanov? V Rimu bi potem bilo dokaj več prostora. Petronij je po oni „plavajoči gostiji“ videl vsaki dan Nerona na Palatinu in v drugih palačah. Kaj lahko je bilo vsiliti mu podobno misel, zlasti ker cesar nikdar ni kazal upora, ako mu je kdo pravil nekaj, kar je nekomu prinašalo pogubo ali škodo. Po dolgem premišljevanju osnuje si Petronij ves načrt. Pripraviti hoče v svoji hiši gostijo ter na njej nakloniti cesarja, da izda potrebno povelje. Ob enem se je nadejal, da cesar njemu izroči to nalogo, da naj jo izvrši. Takrat bi takoj odpravil Ligijo, kakor se to spodobi Vinicijevi ljubljenci, na primer v Bajo, naj se ondi ljubita in pogovarjata o krščanstvu, dokler hočeta.

Med tem je pogostoma zahajal k Viniciju, prvič za to, ker ga je navzlic svoje sebičnosti iskreno ljubil, drugič pa za to, da ga spravi na potovanje.

Vinicij se je delal, kakor da je bolan, in ni se pokazal na Palatinu, kjer so si vsaki dan izmišljali nove načrte. Nekega dné je naposled Petronij čul iz cesarjevih ust, da hoče čez tri dni za stalno odriniti v Ancium, in takoj je odšel naslednjega dné k Viniciju s to novico.

Vinicij mu pokaže imenik oseb, povabljenih v Ancium, ki ga mu je prinesel zarano privrženec cesarjev.

»Na njem je tudi moje ime,« spregovori, »kakor tudi tvoje. Gotovo najdeš tak imenik doma, ko se vrneš v svojo hišo.«

»Ako bi ne bil med povabljenimi, takrat bi to pomenilo, da moram umreti, toda ne bojim se, da bi se to zgodilo pred potovanjem v Ahajo. Tam me bo Neron še potreboval.«

Na to, pregledavši listino, reče:

»Komaj smo prišli v Rim, moramo zopet zapustiti hišo ter odriniti v Ancium. — Toda moramo, kajti to ni samo vabilo, marveč ob enem tudi povelje.«

»A ko bi kdo tega ne ubogal?«

»Dobil bi povelje druge vrste, naj gre na dokaj daljše potovanje, na ono, s katerega ni več vrnitve.«

»Sedaj moram v Ancium... Glej, v takih časih živimo in kako revni sužnji smo.«

»To si zapazil šele danes?«

»Ne. Toda glej, ti si mi dokazoval, da je krščanska vera sovražnica človeškemu življenju, ker nas veže v okove. Ali pa so ti okovi težji od onih, katere nosimo mi? Ti si mi dejal: Grška je ustvarila modrost in lepoto, Rim pa moč. Kje je naša moč?«

»Pokliči k sebi Kilona, ker danes nimam prav nič veselja za modrovanje. Pri Herkulu, nisem jaz ustvaril teh časov in nisem za nje odgovoren. Govoriva o Anciju. Vedi, da te ondi čaka velika nevarnost in da bi bilo zá-te nemara bolje, ko bi se poskusil z onim Ursom, ki je zadavil Krotona, nego da pojdeš tjekaj, a vendar moraš iti.«

Vinicij malomarno mahne z roko ter reče:

»Nevarnost! Mi vsi tavamo v mraku smrti in vsaki hip zgine nekatera glava v tem mraku.«

»Mar naj ti naštejem one, ki so imeli nekoliko razuma, in sicer še za časov Tiberija, Kaligule, Klaudija in Nerona, pa so doživeli osemdeset ali celo devetdeset let? Naj ti bo za vzgled samo Dominik Afer! Ta se je mirno postaral, dasi je vse svoje življenje bil tat in lopov.«

»Nemara uprav zato, nemara uprav zato!« odvrne Vinicij.

Na to jame pregledovati listino ter reče:

»Tigelin, Vacinij, Sekto Afrikan, Akvilin Regul, Suilij Nerulin, Eprij Marcelo in tako dalje. Kakšna gromada lopovov in capinov! Tu glej, ti dandanes vladajo svet!... Ali bi mar za nje ne bilo priličnejše, da bi vozili kakšno sirsko ali egiptovsko božanstvo po mestih, brenkali na pljunko ter si služili svoj kruh z vedeževanjem ali s plesom?«

»Ali da bi kazali učene opice, izurjene pse, ali osla, ki piska na piščalko,« doda Petronij. »Vse to je resnica, toda govoriva o nečem važnejšem. Pazi ter poslušaj me. Rekel sem na Palatinu, da si bolan in da ne moreš zapustiti svoje hiše, toda tvoje ime je vendar na imeniku, kar je dokaz, da nihče tega ni verjel, kar sem rekel, pač pa se je nekdo pobrigal za to, da ne izostaneš. Neron se za te ni brigal, ker si ti zanj samo vojak, s katerim se je moči razgovarjati samo o igrah in cirku, ki pa o pesništvu in godbi nima pojma. Zato se je za uvrstitev tvojega imena pobrinila nemara Popeja, in to pomeni, da njena želja po tebi ni bila samo minljiva težnja, marveč da koprni, da bi te pridobila.«

»Ta Augusta je pogumna!«

»Pogumna je in močna brez dvoma, ker te lahko ugonobi brez rešitve. O, naj jo samo Venera navdahne s kakšno drugo ljubeznijo, toda dokler poželi tebe, moraš se je čuvati kakor največje nevarnosti. Rdečebradcu je jela že presedati, in radi tega daje pred njo prednost Rubriji ali Pitagori, vsekako pa bi si iz zgolj samoljublja izmislil za naju najstrašnejšo osveto.«

»V gaju nisem vedel, da je ona govorila z menoj, toda slišal si ter tudi veš, da sem ji odgovoril, da ljubim drugo in da je nočem.«

»Toda jaz te rotim pri vseh podzemeljskih bogovih: ne zapravljaj še one trohice razuma, ki so ti ga pustili kristijanje. Kako moreš še omahovati, ko imaš izbirati med mogočo in gotovo pogubo? Mar ti nisem že rekel, da bi ne bilo rešitve za tebe, ako bi ranil Augustino samoljublje? Ako ti je že omrzelo življenje, pa si rajše odpri žile, ali pa se vrzi na meč, a ne žali Poppeje, ker to bo ložja smrt. Nekdaj sem se dokaj lože razgovarjal s teboj. Mar te bo to oviralo ljubiti svojo Ligijo? Zapomni pa si pri tem, da jo je Poppeja videla v palači in da ji ne bo pretežavno, domisliti si, radi koga odbijaš njeno vzvišeno ljubezen. In takrat jo poišče, najsi bi bila tudi pod zemljo. In tako ugonobiš ne le samega sebe, marveč tudi Ligijo, ali razumeš?«

Vinicij je poslušal, kakor bi mislil na nekaj drugega, naposled reče:

»Jaz jo moram videti.«

»Koga? Ligijo?«

»Ligijo?«

»Ali veš, kje je?«

»Ne.«

»Začneš jo torej znovič iskati po starih pokopališčih za Tiberu?«

»Ne vem, toda moram jo videti.«

»Prav, ako je kristijanka, pa bo nemara pametnejša nego ti, in gotovo se pokaže, ako noče tvojega pogina.«

Vinicij skomigne z rameni.

»Ona me je rešila iz Ursovih rok.«

»Ako hočeš to storiti, pa se požuri, ker Rdečebradec ne bo odlašal odhoda. Obsodbe k smrti more pošiljati tudi iz Ancija.«

Vinicij ga ni poslušal. Ukvarjal se je samo z jedno mislijo: videti Ligijo, torej je jel premišljevati, kako naj to doseže.

Med tem se je pripetilo nekaj, kar je lahko moglo odstraniti vse ovire. Drugega dne zarano je prišel k njemu povsem iznenadoma Kilon.

Prišel je ves postaran, oguljen, s sledovi gladu na licu ter v capastem plašču, toda služabništvo, kateremu je bilo ukazano, naj ga pusti vsaki čas, po dnevu in po noči, ga ni smelo ovirati, radi česar je prišel v atrij, stopil pred Vinicija ter spregovoril:

»Naj ti bogovi podaré neumrljivost in naj razdelé s teboj oblast nad zemljo!«

Vinicija je v prvem hipu mikalo pokazati mu vrata. Toda takoj si je domislil, da Grk nemara vé nečesa o Ligiji, torej je njegova radovednost premagala v njem mržnjo.

»Ali si to ti?« ga vpraša. »Kaj se godi s teboj?«

»Slabo je, Jupiterjev sin,« odvrne Kilon. — »Prava krepost, to je dandanašnji blago, po katerem nihče ne vpraša, pa se mora modrijan uzadovoljiti s tem, ako si

more kupiti enkrat v petih dnevih pri mesarju ovčjo glavo, da jo ogloda v svoji sobi pod streho, zalivaje jo s solzami. Oh, gospod! Vse, kar si mi dal, potrošil sem za knjige pri Atraktu, pozneje pa so me okradli in me ugonobili. Sužnjica, katera bi imela popisati moj nauk, je zbežala, pobravši vse to, s čemur me je tvoja velikodušnost obdarila. Revez sem, pa sem si domislil, kam neki naj grem, ako ne k tebi, Serapis, katerega ljubim, katerega obožavam in za katerega sem že enkrat izpostavil v nevarnost svoje življenje?»

»Čemu si prišel in kaj mi prinašaš?»

»Prišel sem po pomoč — in prinašam ti svojo revščino, svoje solze, svojo ljubezen in naposled tudi novice, katere sem si oskrbel iz ljubezni do tebe. Ali se še spominjaš, gospod, kako sem ti ob svojem času rekel, da sem sužnjici božanstvenega Petronija odstopil jedno nit iz pasa Venere na Pafosu? Sedaj sem poizvedel, da jej je to pomagalo, in ti sin Solnca, ki veš, kaj se vrši v oni hiši, tudi gotovo veš, kaj je tam Eunika. Imam pa še jedno tako nit. Prihranil sem jo za te, gospod.«

Tu umolkne, ker je zapazil jezo, ki se je zbirala na Vinicijevih obrvih. Hoteč pa odvrniti nevihto, nadaljuje urno:

»Vem, kje prebiva božanstvena Ligija; pokažem ti, gospod, ulico in hišo.«

Vinicij potlači razdraženost, ki se ga je polastila pri tej novici ter reče:

»Kje je ona?»

»Pri Linu, najstarejšemu krščanskemu duhovniku. Ona stanuje pri njem z Ursom, ki pa zahaja po svoji nekdanji navadi k mlinarju, ki se imenuje isto tako, kakor

tvoj dispensator, gospod, Demas! Da, Demas! Urso dela pri njem po noči, ako torej obkoljiš Ligijino stanovanje po noči, pa ga ne bo tam ... Lin je starec in v hiši sta razun njega še dve stari ženski.

»Odkod veš vse to?«

»Spomni se, gospod, da so me kristijanje imeli v svojih rokah, pa so mi prizanesli. Glauko se zares moti, domišljujé si, da sem jaz vzrok njegove nesreče, toda revež si je to vtepel v glavo ter še sedaj verjame, pa oni so mi vendar-le prizanesli! Zato se ne čudi, gospod, da mi je hvaležnost napolnila srce. Jaz sem še človek iz starih, boljših časov. Radi tega sem si tudi mislil: ali mi je res mogoče pozabiti na svoje prijatelje in dobrotnike? Ali bi ne bila to najčrnejša nehvaležnost, ko ne bi povprašal za njimi, ko ne bi poizvedel, kako se imajo, kako jim služi zdravje in kje bivajo? Pri pesinuški Cibeli! Nikakor, tega nisem zmožen. Iz početka me je bilo strah, da ne bi razumevali napak moje nakane.

Toda ljubezen, katero gojim do njih, se je pokazala večjo nego bojazen; zlasti mi je pridodala nadeje ona lahkota, s katero se ondi odpuščajo vse krivice. Pred vsem drugim pa sem mislil ná-te, gospod. Poslednje najino podjetje se ni posrečilo, toda ali se more sin Fortune spoprijazniti s to mislijo? Svoje novo podjetje sem dobro pretuhtal. Hiša stoji na samoti. Ako zapoveš svojim sužnjem, da jo obkolijo, pa ti niti miš ne uide. O gospod, gospod! Na tebi samem je, ali bo ona kraljica še to noč v tvoji hiši. Toda ako se to zgodi, pa pomisli, da je k temu obilno pomagal reven in gladen sin mojega očeta.«

Viniciju je zakipela kri v glavo. Skušnjava je še enkrat potresla vse njegovo bitje. Da, tako je. To bi bil

vspeh, gotov uspeh! Ako bo imel enkrat Ligijo poleg sebe, kdo mu jo odvzame? Ko napravi enkrat Ligijo za svojo ljubljenco, kaj ji naj preostane drugega, nego da ostane pri njem za zmerom? Naj propade vse učenje! Kaj naj značijo njemu takrat kristijanje z vsem svojim milosrdjem in s svojo čudno vero? Ali mar še ni čas, otresti se vsega tega? Ali mar ni čas, da jame živeti tako, kakor živé vsi? Kaj potem stori Ligija, kako združi svojo usodo z vero, katero spoznava, to je postranska reč. Na tem ni dosti. Poglavitno je, da postane njegova, in to še danes. Pa tudi to je vprašanje, ali še ostane v njeni duši ta vera, ko bo v povsem novem svetu, v krasnem in razkošnem življenju, kateremu se bo morala udati. A to se more zgoditi še danes. Zadošča samo, pridržati Kilona in izdati o mraku potrebno povelje. A potem nastane veselje brez konca! »Kaj je bilo moje življenje?« si pomisli Vinicij.

»Veriga samih muk, nemirne strasti in vprašanja brez odgovora.«

Tako pa se reši in izvrši vse. Spomnil se je sicer, da jej je obljubil, da po njej več ne stegne svojih rok. Toda na koga je prisegel? Ni prisegel bogovom, ker va-nje ne veruje, ni prisegel Kristusu, ker še ni njegov spoznavalec. Sicer pa, ako si bo mislila, da se ji godi krivica, pa se oženi ž njo, in ji tako nagradi doprinešeno krivico. Da, on čuti, da mu je to tudi dolžnost, ker mu je rešila življenje. Tu se spomni onega dneva, ko je pridrvil s Krotonom v njeno hišo: spomni se, kako je stegnil Urso roke po njem, in vsega, kar se je zgodilo pozneje. Videl jo je zopet sklonjeno nad svojo posteljo v obleki sužnjice, krasno kakor boginjo, dobro in milosrčno. Oči so se mu nehote obračale k larariju, k onemu križu, ki ga mu je od-

hajaje zapustila. Mar naj ji poplača vse to z novim napadom, naj jo za to za lase vleče v svoj kubikul kakor sužnjo?

Kako naj to izvrši, ko pa toliko koprne po njej, ko jo tako vneto ljubi; ljubi pa jo tudi uprav radi tega, ker je taka, kakoršna je. In nakrat je začutil, da mu ne zadošča, imeti jo v svoji hiši, objemati jo posiloma s svojimi rokami, marveč da njegova ljubezen zahteva nekaj več, namreč njenega privoljenja, njene ljubezni, njene duše. Blagoslovljena njegova hiša, ako vnide va-njo prostovoljno, blagoslovljena ta ura, blagoslovljen ta dan in vse življenje! Takrat bo njegova sreča neizmerna nalik morju in čista kakor solnce. Toda ako jo ugrabi posiloma, pa bi to značilo, da za zmerom izgubi tako srečo, in da ob enem omažežuje in ugonobi ono, ki mu je bila najdražja in katero jedino je ljubil na svetu.

Groza se ga je polastila, ko je pomislil na to. Pogledal je Kilonu, ki se je zagledal vanj, vtaknivši roko pod plašč. V tem hipu se ga polasti nepopisljiva ogavnost do dosedanjega pomočnika, združena z željo, poteptati ga, kakor poteptamo odurnega črva ali strupeño kačo. Kmalu si je domislil, kaj mu je storiti. Kakor pa ni poznal v ničemur prave mere in ravnanje le po nagonu svoje stroge rimske nravi, se je obrnil h Kilonu ter mu dejal:

»Ne storim tega, kar mi svetuješ. Da pa vendar ne odideš brez nagrade, katero si zaslužil, dam ti naštetih tri sto palic v domačem ergastulu.«

Kilon obledi. Vinicijevo lice je bilo tolikanj resno, da niti za trenutek ni mogel sumiti, da bi bilo obljubljeno plačilo zgolj le šala.

Radi tega se zgrudi na kolena ter zvišuje se jame tarnati z jokajočim glasom:

»Kako to, perzijski kralj? Čemu?... Piramida ljubezni! Kolos milosrdja! Čemu? Zakaj? Star sem, lačen, reven... Služil sem ti, a tako mi to plačuješ?«

»Kakor ti kristijanom,« odvrne Vinicij ter pokliče dispensatorja.

Toda Kilon skoči k njegovim nogam in, objemši jih krčevito, spregovori z grozno obledelim licem:

»Gospod, gospod!... Star sem!... Petdeset, ne pa tri sto... petdeset jih je dovolj. Sto ne pa tri sto... Milost, milost!«

Vinicij ga odrine z nogo ter ponovi svojo zapoved. Takoj za dispensatorjem pritečeta dva krepka Kvada, ki pograbit Kilonu za ostanke las, mu ovijeta glavo z njegovim plaščem ter ga odvlečeta v ergastul.

»V imenu Kristusovem!« zakliče Grk pri vratih v hodnik.

Vinicij ostane sam. Dano povelje ga je osvežilo in oživilo. Zbiral je svoje raztresene misli. Čutil je veliko olajšavo, in zmaga, ki jo je dosegel nad samim seboj, ga je vsega navdušila. Zdelo se mu je, da je napravil velik korak k Ligiji in da mora za to doseči nekako nagrado. V prvem hipu si ni niti domislil, kako krivično je postopal s Kilonom, da ga je dal preteptati za to, za kar ga je poprej plačeval. Bil je še preveč Rimljan, da bi ga bila bolela tuja bolečina in da bi imel v sebi le količkanje obzirnosti do revnega Grka. Ko bi bil samo pomislil na to, bi bil razvidel, da ni učinil prav, ko je zapovedal, kaznovati malovredneža.

Toda on je mislil samo na Ligijo ter dejal: ne povrnem ti s hudim za dobro, in ako poizveš kedaj, kako sem postopal z onim, ki me je hotel zavesti, naj stegnem po tebi roke, mi boš za to hvaležna.«

Toda tu nakrat obstane. Ali bi odobraval to Ligija, kar je storil s Kilonom? Saj vera, katero ona spoznava, vелеva odpuščati. Saj so kristijanje odpustili nesrečnežu, dasi so imeli več vzrokov za maščevanje.

Šele sedaj se mu oglasi v duši klic: »V imenu Kristusa!«

Spomnil se je, da se je s takim klicem Kilon`rešil iz Ursovih rok, ter je sklenil, odpustiti mu ostalo kazen.

Že je hotel poklicati dispenzatorja, kar ta sam nakrat stopi pred njega ter reče:

»Gospod, oni starec je omedlel, nemara celo umrl. Ali naj zapovem, da ga še dalje bijejo?«

»Zdramite ga ter privedite sem.«

Oskrbnik atrija izgine za zaveso, toda Kilona brez dvoma ni bilo tako lahko zdramiti, ker je Vinicij dolgo čakal in postajal že nestrpljiv, predno so sužnji privedli Kilona in se oddaljili na dano znamenje.

Kilon je bil bled kakor platno in od nog mu je na mozaiko curkoma tekla kri. Vsekako pa se je zavedal ter, zgrudivši se na kolena in sklenivši roke, klical:

»Hvala ti, gospod. Velik si in usmiljen!«

»Pes,« reče Vinicij, »vedi, da sem ti odpustil radi onega Kristusa, kateremu se sam zahvaljujem za življenje.«

»Služiti mu hočem, Njemu in tebi.«

»Molči in poslušaj! Vstani. Pojdeš z menoj ter mi pokažeš hišo, v kateri prebiva Ligija.«

Kilon vstane, toda komaj se je držal na nogah; obledi še huje, uprav kakor mrlič ter reče s slabim glasom:

»Gospod, jaz sem v resnici lačen... Pojdem, gospod, pojdem, samo moči me zapiščaj... Zapovej, naj mi dajo vsaj ostanke iz sklede tvojega psa, pa pojdem!«

Vinicij zapove, naj mu prineso jedi in mu dajo košček zlata ter nov plašč. Toda Kilon, ki je zelo oslabil vsled strahu in glada, ni mogel iti niti takrat, ko se je najedel, dasi so se mu lasje ježili na glavi, ker se je bal, da Vinicij tega ne bi smatral za upor ter zapovedal, da ga znovič pretepo.

»Samo ko me vino nekoliko ogreje,« ponovi klepetaje z zobmi, »pa pojdem, bodisi tudi na Grško!«

Čez nekaj časa je nabral moči in šla sta. Pot je bila dolga, kajti Lin je prebival, kakor večina kristijanov, za Tiberom, ne daleč od stanovanja Mirijamininega. Kilon na posled pokaže Viniciju malo hišico, ograjeno z zidom ter vso pokrito z bršljanom, in reče:

»Tukaj je, gospod!«

»Prav,« odvrne mu Vinicij. »Sedaj odidi, toda poprejši, kaj ti povem. Pozabi, da si mi služil, pozabi kje stanuje Mirijam, Peter in Glauko; pozabi na to hišico in na vse kristijane. Pridi vsak mesec v mojo hišo, kjer dobiš od mojega oproščenca vsakokrat dva cekina. Ako boš pa še nadalje zalezoval kristijane, pa zapovem, da te zopet kaznujejo ter te izročim v roke mestnemu prefektu.«

Kilon se prikloni ter reče:

»Pozabim jih.«

Toda ko Vinicij krene v drugo ulico, stegne roko ter mu zagrozi s pestjo in zakliče:

»Pri Ati in pri Furijah, ne pozabim.«

Na to ga znovič zapusté moči.

XI.

Vinicij gre naravnost v hišo, v kateri je stanovala Mirijam. Pri vratih sreča Nazarija, ki je bil zelo v zadregi, ko ga je zagledal. Vinicij ga prijazno pozdravi ter ga poprosi, naj mu pokaže v materino sobo.

V sobi najde razun Mirjame še Petra, Glauka, Krispina ter tudi Pavla iz Tarse, ki se je bil prav takrat vrnil iz Fregele. Vsi so se začudili, zagledavši mladega tribuna. Vinicij spregovori:

»Pozdravljam vas v imenu Kristusa, katerega častite!«

»Naj bo Njegovo ime hvaljeno na veke!«

»Videl sem vašo krepost ter se prepričal o vaši dobrotljivosti, radi tega prihajam k vam kot prijatelj.«

»Tudi mi te pozdravljamo kot prijatelja,« odvrne Peter. »Sedi, gospod, ter zajmi z nami in bodi naš gost.«

»Sedem in tudi zajmem z vami, toda poslušajta me poprej, ti Peter in ti Pavel iz Tarse, da spoznata mojo odkritosrčnost. Vem, kje je Ligija, prihajam izpred Linove hiše, ki ni daleč od tod. Imam pravico do nje, ker sem jo dobil od cesarja; imam v mestu, v svoji hiši, okolo pet sto sužnjev, s katerimi bi lahko obkoljil njeno stanovanje ter jo ugrabil, pa vendar nisem storil tega in tudi v prihodnje ne storim.«

»Radi tega bo počival blagoslov Gospodov nad teboj in bo očiščeno tvoje srce,« reče Peter.

»Hvala ti, toda poslušajte me dalje: Nisem izvršil tega, dasi me muči tuga in dolgčas. Predno sem bil pri vas, bi jo bil brezpogojno ugrabil in posiloma pridržal.

toda vaša krepost in vaš nauk, katerega res še ne spoznavam, je spremenil nekaj v moji duši ter se več ne zanašam na samo moč. Niti sam ne vem, kako se je to zgodilo, pa vendar je tako! In radi tega prihajam k vam, ker vi Ligiji nadomeščujete očeta in mater, pa vam pravim: dajte mi jo za ženo, pa vam prisežem, da ji ne bom branil, spoznavati Kristusovo vero, marveč da se je hočem učiti celo sam.«

Govoril je to, glavo ponosno po koncu držé, s čvrstim glasom, vendar pa je bil razburjen in noge so se mu tresle pod dolgo haljo. Ko je pa po njegovih besedah nastalo molčanje, je nadaljeval, kakor bi bil hotel preprečiti nepovoljen odgovor.

»Vem, kaj naju loči, toda rad jo imam kakor svoje oči; in dasi še nisem kristijan, nisem vendar sovražnik niti vaš, niti Kristusov. Govoriti vam hočem popolnoma resnično, da mi morate verjeti. Sedaj pojde res za moje življenje, vendar pa vam povem resnico. Kdo drugi bi vam nemara rekel: »Krstite me!« Jaz pa vam pravim: »Poučite me!« Verujem, da je Kristus vstal od mrtvih, ker to pripovedujejo ljudje, ki ljubijo resnico in kateri so ga videli po smrti. Verujem, ker to vidim sam, da vaša vera rodi krepost, pravičnost in milosrdje, ne pa zločina, katerih vas dolžé. Doslej te vere še nisem dobro spoznal. Vem samo to, kar sem spoznal iz vaših del, iz razgovora z Ligijo, ali iz občevanja z vami. A vendar vam ponavljam, da se je v meni nekaj spremenilo. Nekdaj sem z železno roko gospodoval nad svojimi služabniki, sedaj tega ne morem. Nekdaj nisem poznal milosti, sedaj pa jo poznam. Nekdaj sem bil zaljubljen v razkošje, sedaj pa sem zbežal od Agripovega jezera, ker mi je radi razbrz-

danosti zastala sapa. Nekdaj sem se zanašal na moč, sedaj pa sem se jej odrekel. Vidim, da sam sebe več ne poznam, toda ognusile so se mi gostije, ognusilo se mi je vino petje, citre in venci, gnusen mi je ves cesarjev dvor, naga telesa in vsi zločini. In sedaj, ko pomislim na to, da je Ligija kakor gorski sneg, da je taka vsled vaše vere, pa ljubim tudi to vero in jo želim spoznati. Ker pa je ne razumem, ker ne vem, če bom mogel po njej živeti, če jo prenese moja narava, radi tega živim v negotovosti, v muki, uprav kakor v kaki ječi.«

Pri tem se mu je na čelu nagubalo v debelo vrasko in lice mu je zardelo; na to pa spregovori še urnejše in živahnejše:

»Evo, vidite, kako se mučim vsled ljubezni in mraka. Rekli so mi, da pri vaši veri nima cene niti življenje, niti človeško veselje, niti sreča, niti postava, niti red niti oblast, niti vlada rimska. Ali je temu tako? Rekli so mi, da ste norci, povejte torej, kaj prinašate? Je-li greh ljubiti? Je-li greh veseliti se? Je-li greh, iskati srečo? Ali ste sovražniki življenja? Ali mora res kristijan biti ubog? Ali naj se res odpovem Ligiji? Kaka je vaša vera? Vaša dela in vaše besede so prozorne kakor voda, toda kaj leži na dnu te vode? Vidite, da sem odkritosrčen. Razpršite temo. Kajti rekli so mi še to: Grška je ustvarila modrost in lepoto. Rim moč, kaj pa nam prinašajo oni? Povejte torej, kaj prinašate? Ako je za vašimi durmi svetloba, odprite mi jih!«

»Mi prinašamo ljubezen,« odvrne Peter .

Pavel iz Tarse pa dodá:

»Ko bi govoril človeške in angeljske jezike, ljubezni pa ne bi imel, bi bil kakor doneč bron...«

Srce starega apostola pa gane muka duše, ki je nalik ptici, zaprti v kletki, iskala zraka in solnca, zatorej prime Vinicija za roko ter reče:

»Kdor trka, temu se odpre. Tudi nad teboj je milost Gospodova, in radi tega blagosloviljam tebe, tvojo dušo in tvojo ljubezen v imenu Gospodovem.«

Ko Vinicij, ki je že iz početka bil ves prevzet, začuje ta blagoslov, skoči k Petru in takrat se pripeti nekaj ne- navadnega. Ta ponosni potomec Kviritov, ki še do ne- davna ni videl v siromaku človeka, prime roko starega Galilejca ter si jo hvaležno pritisne na usta.

Pa tudi Peter je bil vesel, ker je videl, da je seme pa- dlo zopet na dobro zemljo in da se je v njegovo mrežo ujela zopet jedna duša.

In vsi navzoči, razveseljeni nad tem javnim zname- njem spoštovanja do božjega apostola, zakličejo jedno- glasno:

»Hvala Bogu na višavah!«

Vinicij vstane vedrega lica ter dé:

»Vidim, da med vami prebiva sreča, ker že sam ču- tim, da sem srečen ter si mislim, da me prepričate tudi o drugih stvareh. Toda še to vam povem, da se to ne zgodi v Rimu. Cesar odrine v Ancij in jaz moram ž njim, ker sem dobil tako zapoved. Vam je znano, ako ga ne bi ubogal, da bi to bila moja smrt. Toda ako sem našel mi- lost v vaših očeh, pojdite z menoj, da me poučite v vaši veri. Tam boste varnejši nego jaz sam, v tej veliki gneči ljudij vam bo mogoče oglaševati moč resnice celo na cesarskem dvoru.

Pravijo, da Akta je kristijanka, pa tudi med preto- rijanci so kristijanje, ker sem sam videl, kako so vojaki

poklekovali pred teboj, Peter, pri nomentanskih vratih. V Anciju imam vilo, v kateri se bomo zbirali, da v bližini samega Nerona poslušamo vaš nauk. Glauko mi je dejal, da ste pripravljeni za jedno dušo potovati na kraj sveta; torej storite tudi zá-me, kar ste dōprinesli za one, radi katerih ste prišli sem iz Judeje; storite to ter ne zapustite moje duše!«

Ko so oni to slišali, so se jeli posvetovati, razveseljeni nad zmago svojega nauka in nad velikim pomenom, kakoršnega bo imelo za paganski svet spreobrnjenje Augustijanca, potomca jednega najstarejših rimskih rodov. Bili so zares pripravljeni potovati na kraj sveta za jedno človeško dušo, saj vendar po smrti Učenika niso delali nič drugega, torej jim zanikovalni odgovor niti na misel ni prišel. Toda Peter je bil doslej pastir vse občine, torej ni mogel iti, za to pa je Pavel iz Tarse, kateri je še pred kratkim bil v Ariciji in v Fregeli ter se pripravljajl znovič na daljno pot na vzhod, da obišče ondotne cerkve in da jih poživi z novo vnemo, rad privolil, da hoče spremljati mladega tribuna v Ancij, kajti tam bo lahko najti ladijo, jadrajočo po grškem morju.

Viniciju je bilo žal, da ga ne bo spremljal Peter, kateremu se je imel marsikaj zahvaliti, vendar pa se jim je iskreno zahvalil, in konečno se obrnil k staremu apostolu z novo prošnjo.

»Ker vem, kje prebiva Ligija,« reče, »bi mogel sam iti k njej ter jo vprašati, kakor se spodobi, ali me hoče za moža, ako postane moja duša krščanska, toda rajše poprosim tebe, apostol: dovoli mi, da jo vidim, ali me pa sam pospremi k njej. Ne vem, kako dolgo ostanem v Anciju, in znano vam je, da pri cesarju ni nihče gotov,

da dočaka jutrišnjega dneva. Petronij sam mi je dejal, da tam nikakor ne bom varen. Dovolite mi, da jo še poprej vidim, predno odidem, da nasitim s pogledom na njo svoje oči in da jo vprašam, ali hoče pozabiti na vse hudo, kar sem ga ji prizadel, ter deliti z menoj vse dobro?»

Apostol Peter se dobrotljivo nasmehne ter reče:

»Kdo bi ti mogel odbiti to opravičeno željo moj sin!«

Vinicij se znovič sklone k njegovi roki, ker ni mogel več zmagovati ganutja svojega srca, apostol pa ga po boža po glavi ter reče:

»Ne boj se cesarja, kajti pravim ti, da ti noben las ne pade z glave.«

Na to pošlje Marijamo po Ligijo, naročivši ji, da ji ne sme povedati, koga zagleda pri njih, da bo deklíčje veselje toliko večje.

Tjekaj ni bilo daleč, torej so navzoči čez malo časa zagledali na vrtu Mirijamo, ki je vodila Ligijo za roko.

Vinicij jima je hotel steči naproti, toda vsled pogleda na ljubljeno bitje so mu odpovedale pokorščino moči, da je kar brez sape z vtripajočim srcem stal na mestu ter se komaj držal po koncu. Ginjen je bil stokrat bolj nego takrat, ko je prvič zaslišal pšice Partov žvižgati okrog glave.

Ona je pritekla, ne pričakuje tolikega iznenadenja, ter pri pogledu nanj ostala kakor vzdana. Zardela je, pa zopet zbledela ter z osuplimi očmi zrla navzoče.

Toda videla je okrog sebe jasne poglede, polne dobrote. Apostol Peter se jej je približal ter dejal:

»Ligija, ali ga imaš še zmerom rada?»

»Nastalo je molčanje. Ustnice so ji zadrgetale kakor otroku, ki se hoče jokati, ker čuti svojo krivdo ter vidi, da jo treba priznati.

»Odgovori,« reče ji apostol.

Ona po odvrne pokorno in tiho, zgrudivši se pred Petrom na kolena:

»Da...«

Vinicij v tem hipu poklekne poleg nje in Peter položi svojo roko na njuni glavi ter reče:

»Ljubita se v Gospodu in na Njegovo hvalo, ker ni greha v vajini ljubezni.«

XII.

Šetaje se po vrtu je ponovil Vinicij Ligiji s kratkimi, toda iz globine srca izvirajočimi besedami vse to, kar je poprej rekel apostoloma. Pravil jej je o nemiru svoje duše, o spremembi, ki je nastala v njem, ter končno o neizmernem koprnenju, katero mu je zagrenjalo življenje od onega časa, ko je zapustil Mirijamino hišo. Priznal je Ligiji, da jo je hotel pozabiti, toda ni mogel. Mislil je na na njo po dnevu in po noči. Spominjal ga je na njo oni križec, ki ga mu je bila zapustila in kateri je uvrstil v svojem lariju ter ga častil kot nekaj božjega. In tesnoba ga je prevzemala čimdalje bolj, kajti ljubezen njegova je bila močnejša nego on ter se je že v Aulovi hiši polastila njegove duše. Drugim predejo nit življenja Parke, njemu pa so jo predle ljubezen, tesnoba in žalost. Zlobna so bila njegova dela, toda izvirala so iz ljubezni. Ljubil jo je pri Aulovih in na Palatinu, ko jo je videl poslušajočo v Ostri-

janu Petrove besede, ko je šel s Krotonom, da bi jo ugrabil, ko je bdela pri njegovi postelji in ko ga je zapustila.

Prišel je Kilon, ki je poiskal njeno stanovanje ter mu svetoval, naj jo odnese, toda je rajše kaznil Kilona ter odšel apostola prosit za resnico in za njeno roko... Naj bo blagoslovljen oni trenutek, ko mu je prišla ta misel v glavo, kajti sedaj je pri njej in ona več ne bo bežala od njega, kakor je zbežala zadnjič iz Mirijaminine hiše.

»Jaz nisem zbežala pred teboj,« reče Ligija.

»Čemu si torej to storila?«

A ona je dvignila k njemu oči ter sramežljivo pobe-sivši glavo odgovorila:

»Ti veš...«

Vinicij umolkne za trenutek od prevelike sreče, na to pa jame znovič govoriti o tem, kako so se mu polagoma odpirale oči, da je ona povsem drugačnejša od Rimljank in da je podobna jedino Pomponiji. Ni pa znal ji to dobro razložiti, ker niti sam ni dobro razumel tega, kar je čutil. Vedel je samo to, da se mu je v njej pokazala neka povsem druga lepota, kakoršne še doslej ni bilo na svetu in katera ni samo največja dragocenost, marveč tudi vsa njegova duša. Rekel jej je, kar jo je silno razveselilo, da jo je ljubil uprav za to, ker je zbežala pred njim in da bo ona kraljica pri njegovem ognjišču.

Na to jo je prijel za roko, ker ni mogel dalje govoriti; gledal jo je, kakor bi zrl na srečo svojega življenja ter ponavljal njeno ime, kakor bi se hotel prepričati, da jo je našel in da je pri njej.

»O, Ligija! O Ligija!«

Konečno jo je vprašal, kaj se je godilo v njeni duši, in ona mu je priznala, da ga je ljubila že v Aulovi hiši in

da bi bila Aula in Pomponijo prosila, naj bi se ne srdila nanj, ko bi jo bil pripeljal iz Palatina k njima.

»Prisegam ti,« reče ji Vinicij »da mi niti na misel ni prišlo, ugrabiti te od Aulovih. Petronij ti nemara pové, da sem mu že takrat rekel, da te ljubim in da te želim za ženo. Rekel sem mu: naj namaže z volčjo mastjo moja vrata in naj sedi pri mojem ognjišču! Toda on se mi je nasmešnil ter naščuval cesarja, naj te kot zastavljenko odvzame Aulovim in te dá meni. Kolikokrat sem ga za to proklinjal v svoji žalosti, toda nemara je tako odredila Previdnost, ker drugače bi ne bil spoznal kristijanov in ne razumel tebe.«

»Veruj mi, Marko,« odgovori Ligija, »da te je sam Kristus nalašč pripeljal k meni.«

Vinicij začuden dvigne glavo.

»Resnica!« reče živo. »Vse se je snovalo tako čudno, da sem se, iskaje tebe, srečal s kristijani. V Ostrijanu sem osuplo poslušal apostola, kajti kaj takega še nikdar nisem slišal. Ali si molila zá-me?«

»Da,« odgovori mu Ligija.

Šla sta mimo utice, pokrite z gostim bršljanom, in približala se mestu, kjer je Urso, zadavivši Krotona, planil na Vinicija.

»Tukaj bi bil poginil,« spregovori mladi človek, »ko bi ne bilo tebe.«

»Ne omenjaj tega!« odgovori Ligija »ter odpusti to Ursu.«

»Ali naj mu zamerim to, da te je branil? Ko bi bil moj suženj, takoj bi mu daroval svobodo.«

»Ako bi bil suženj, bi ga bili Aulovi že davno oprostili.«

»Ali se spominjaš?« nadaljuje Vinicij, »da sem te hotel vrniti Aulovim? Toda ti si mi odgovorila, da bi utegnil cesar to zvedeti ter se maščevati nad njimi. Glej, sedaj ju boš lahko obiskovala, kadar boš hotela.«

»Kako to, Marko?«

»Pravim ,sedaj', in si mislim, da ju boš lahko brez vsake ovire obiskovala, ko bodeš moja. Da! Ko bi cesar vse to izvedel in vprašal, kaj sem storil z zastavljenko, ki mi jo je zaupal, pa mu porečem: »Oženil sem se ž njo in ona hodi k Aulovim z mojim privoljenjem.« On se ne bo mudil dolgo v Anciju, ker hoče odriniti v Ahajo; ako pa ondi tudi ostane, ni treba, da bi bil vsaki dan pri njem. Ko me Pavel iz Tarse pouči o vaši veri, takoj sprejemem krst, vrnem se semkaj, pridobim si naklonjenost Aulovih, ki se v teh dneh vrnejo v mesto, in odslej ne bo več nikakih zaprek. Vzamem te in te posadim pri svojem ognjišču. O carissima! Carissima!«

Po teh besedah stegne roko, kakor bi samo nebo hotel pozvati na pričo, in Ligija ga pogleda s svojimi jasnimi očmi ter reče:

»Takrat pa ti porečem: Kjer si ti Kaj, tam sem tudi jaz Kaja.«

»Ne, Ligija!« zakliče Vinicij. »Prisegam ti, da še nobena žena ni uživala takega spoštovanja v hiši svojega moža, kakor ga bodeš ti.«

Nekaj časa sta šla molčé, prenapolnena prevelike sreče, zaljubljena drug v drugega ter nekako podobna dvema bogovoma, pa tako zala, kakor bi ju bila pomlad rodila s cvetjem na svet.

Naposled sta obstala pred cipreso, ki je stala pred vhodom v sobo. Ligija se opre ob njeno deblo. Vinicij pa jo jame prositi s tresočim glasom:

»Zapovej Ursu, naj gre k Aulovim ter prinese tvoje reči k meni.«

Ona, zardevši kakor roža ali kakor juterna zarja, pa odgovori:

»Običaj velewa drugače...«

»Vem, vem. To je običajno posel pronube*), toda stori to meni na ljubo. Vzamem te reči s seboj v svojo vilo v Ancij, kjer me bodo spominjale ná-te.«

Pri teh besedah sklene roki ter ponovi kakor dete, kadar prosi:

»Pomponija se vrne v teh dneh; stori torej tako, draga deva, stori, carissima!«

»Naj to stori Pomponija kakor hoče,« odvrne Ligija, ki še huje zardi pri spominu na »pronubo«.

In znovič sta umolknili, kajti ljubezen jima je ustavljala dihanje v prsih. Ligija je stala oprta s hrbtom ob cipreso in lice je imela v senci povsem belo in podobno cvetu. Pobesila je oči in prsi so se ji dvigale; pa tudi Vinicij je spreminjal barvo na licu. V tišini sta razločno čula utripanje svojih lastnih src in v tej opojnosti se jima je zdelo, da se je ta cipresa z grmiči mirte in z bršljanom spremenila v vrtec ljubezni.

Med tem se je pokazala Mirijama na vratih ter ju poklicala k južini. Vsedeta se med apostola, in ta sta zrla na nju kakor na mlado pokolenje, ki je imelo po njuni smrti ohraniti in dalje širiti novi nauk. Peter je lomil in blagoslovil kruh; na licih vseh je počival mir in neka neizmerna sreča je napolnovala vso sobo.

*) Ženska, ki spremlja zaročnico ter jo poučuje o dolžnostih zakonske žene.

»Glej,« reče naposled Pavel, obrnivši se k Viniciju, »ali smo sovražniki življenja in veselja?«

Vinicij mu odvrne:

»— Zdaj vem, kako je v resnici, ker še nikjer nisem bil tako srečen, kakor med vami.«

XIII.

Zvečer istega dné, stopaje čez Forum domu, zagleda Vinicij pri vhodu na vicus Tuscus pozlačene nosilnice Petronijeve, katere je nosilo osem Bitinjcev, in ustavivši jih z roko, pristopi k zastoru.

»Želim ti ugodno in sladko spanje!« spregovori, zagledavši Petronija dremajočega.

»Ej, to si ti!« reče Petronij, sprebudivši se. »Da, zadremal sem, kajti noč sem prebil na Palatinu. Sedaj pa sem namenjen, kupiti si nekaj za čitanje v Anciju ... Kaj je novega?«

»Hodiš po knjigarnah?« ga vpraša Vinicij.

»Da. Nočem napraviti nereda v biblijoteki in radi tega si hočem kupiti za pot nekaj posebnega. Gotovo je izšlo kaj novega od Muzonija in Seneke. Iščem tudi Perzeja in dobro izdanje Virgilijevih eklog, katerih še nimam. Oh, kako sem utrujen in kako me bolé roke od snemanja zavojev ... Ko pa sem že v knjigarni, me sili radovednost, da še pregledam to in ono. Bil sem pri Avirunu in pri Atraktu na Argiletu, a poprej še pri Soziju na vicusu Sandalariju. Pri Kastoru, kako sem zaspan!«

»Bil si na Palatinu, torej te vprašam, kaj je slišati novega? Pošlji nosilnice domu, pusti knjige ter pojdi z menoj. Pa porečeva katero o Anciju in še kaj drugega.«

»Prav,« odvrne Petronij, stopivši iz nosilnic. »Ali že veš, da pojutrišnjem odrinemo v Ancijum?«

»Od kod bi to vedel?«

»Na kakem svetu pa živiš? Torej ti jaz prvi prinašam to novico? Da! Bodi pripravljen pojutrišnjem zarano. Grah na olju ni pomagal, niti robec okrog debelega vratu ni pomagal in Rdečebradec je postal hripav. Vendar navzlic temu nihče ne črhne, da bi se potovanje odložilo.

Neron kolne Rim in njegov zrak, vse, na čemur svet stoji, — rad bi ga zravnal z zemljo ali ugonobil z ognjem ter samo želi, da čim prej pride na morje. On pravi, da ga smrad, ki mu ga veter donaša iz ozkih ulic, spravi celo v grob. Danes so zažigali žrtve v vseh večjih templjih, da se mu vrne glas, in gorjé Rimu, zlasti senatu, ako se mu kmalu ne vrne!«

»Drugače ne bi imel povoda, iti v Ahajo.«

»Ali ima mar naš božanstveni cesar samo jeden talent?« reče Petronij smehljaje se. »On bi lahko nastopil v olimpskih igrah kot pesnik s svojim požarom Troje, ali kot voznik, ali kot skladatelj, kot atlet, ali celo kot plesalec, in pobral bi v vsakem slučaju vse vence, odločene za zmagovalce. Ali veš, čemu je postal ta gorila hripav? Radi tega, ker se je hotel včeraj kosati z našim Parisom, pa nam je predstavljal v plesu Ledine dogodbe, pri čemur se je spotil in prehladil. Bil je ves moker kakor jegulja, ko jo vzameš iz vode. Menjal je krinke drugo za drugo, vrtil se kakor vreteno, mahal z rokami kakor pijan mornar, da je bilo grdo zreti na ta veliki trebuh in njegove tanke noge. Paris ga je poučeval dva tedna, toda misli si Rdečebradca kot Ledo ali kot boga labuda! Da je to labud, o tem niti govora. Toda on hoče s tem nasto-

piti pred občinstvom, najpoprej v Anciju, potem pa v Rimu.«

»Že to je vzbudilo pohujšanje, da je javno prepeval; toda tega, da rimski cesar stopa pred občinstvo kakor mimik, pač ne prenese Rim.«

»Moj dragi, Rim prenese vse, in senat se celo še zahvali ‚očetu domovine‘.«

Čez trenutek pa dodá:

»Poulična drhal je celo ponosna na to, da je cesar njen norec.«

»Reci mi sam, ali more biti kaj podlejšega?«

Petronij skomigne z rameni.

»Ti živiš v svoji hiši ter misliš samo na Ligijo in na kristijane, torej nemara niti ne veš, kaj se je pripetilo pred nekoliko dnevi. Neron se je javno poročil s Pitagorom, in pri tem se je smatral on za zaročnico. Ali se ti ne zdi, da je mera njegove znorelosti že polna, kaj? Tudi jaz sem bil navzoč! Prenesem marsikaj, vendar priznavam ti, da sem si mislil: ako so kje kaki bogovi, pa morajo dati znamenje... Toda cesar ne veruje v bogove, in prav ima.«

»On je v jedni osebi najvišji duhovnik, bog in ateist (bogatajec),« reče Vinicij.

Petronij se jame smejati.

»Resnica! Ni mi še to prišlo na misel, toda to je nekaj, česar še doslej svet ni videl.«

Na to umolkne ter reče:

»Kajti treba je še dodati, da ta najvišji duhovnik, ki ne veruje v bogove, in ta bog, ki se bogovom smeje, se boji bogov, dasi je ateist.«

»Dokaz tega je to, kar se je pripetilo v templu Veste.«

»Kakšen je ta svet!«

»Svet je tak, kakoršen je cesar. Toda dolgo to ne bo trajalo.«

Tako se razgovarjaje vstopita v Vinicijevo hišo. Vinicij veselo zapové, naj prinesejo večerjo, in obrnivši se k Petroniju reče:

»Ne, moj dragi, svet se mora preroditi.«

»Mi ga ne spremenimo,« odvrne Petronij, »že radi tega ne, ker je človek v časih Nerona kakor metulj: živi v solncu ljubezni, in pri prvem hladnem popihu gine, bo-disi i nehoté. Pri Majinem sinu! Večkrat se vprašam: po kakem čudežu je mogel doživeti Lucij Saturn tri in devetdeset let, preživeti Tiberija, Kaligulo, Klaudija? Toda dovolj o tem. Ali dovoliš, da smem poslati tvoje nosilnice po Euniko? Zaspalost mi je prešla, in hotel bi se veseliti. Naroči, da pridejo k večerji citeristi, in potem se pomeniva kaj o Anciju. Potrebno je, da misliva na to, zlasti ti.«

Vinicij naroči, da pošljejo nosilnice po Euniko. Rekel je, da na bivanje v Anciju niti ne misli in da si radi tega ne bo belil glave. Naj si s tem belijo glave oni, kateri ne znajo živeti drugače nego v žarkih cesarjeve milosti. Sveta še ni konec na Palatinu, zlasti ne za one, ki imajo kaj drugega v srcu in v duši.

Govoril je to tako brezskrbno, tako živo in veselo, da je to Petronija kar osupnilo. Šele čez nekoliko časa mu reče:

»Kaj se godi s teboj? Tak si danes, kakoršen si bil takrat, ko si nosil cesarjevo zlato bulo okrog vratu.«

»Srečen sem,« odgovori Vinicij. »Poklical sem te nalašč, da bi ti to povedal.«

»Kaj se ti je pripetilo?«

»Nekaj takega, kar bi ne dal za rimsko državo.«

Po teh besedah položi roko na naslonjač, podpre glavo ter jame govoriti veselega lica in z jasnim pogledom:

»Ali se še spominjaš, ko sva bila skupaj pri Aulu Plauciju in kako si tam prvokrat videl božanstveno deklico, katero si imenoval juternico in Vesno? Ali se spominjaš one Psihe, one neprekosljive in najzaljše vseh deklic in naših boginj?«

Petronij ga je gledal tako začudeno, kakor bi se hotel prepričati, če je v njegovi glavi še vse v redu.

»Komu praviš to?« reče naposled. »Kajpada, da se spominjam Ligije.«

»Njen ženin sem,« reče Vinicij.

»Kaj?«

Vinicij vstane ter pokliče dispenzatorja:

»Naj se zberejo vsi sužnji tukaj pred menoj — vsi do poslednjega! Urno!«

»Njen ženin si?« ponovi Petronij.

Dokler se je on čudil, se je napolnil atrium z množico ljudij. Prihiteli so zasopljene starci, možje v najboljših letih, ženske, deklice in otroci. Vsaki hip so dohajali novi in atrij se je polnil čimdalje bolj. Na hodnikih, imenovanih 'fauces', so bili slišati glasovi, s katerimi so se klicali sužnji v raznih jezikih. Konečno so se vstopili vsi k zidu in pod stebričje. Vinicij je stal pred impluvijem, obrnil se k oproščencu Demasu ter dejal:

»Oni, ki so služili v moji hiši dvajset let, naj gredo jutri k pretorju, kjer dosežejo svobodo. Oni, ki niso služili dvajset let, dobé tri kose zlata in dvojno porcijo jedi na teden. Ergastulom na deželi se pošlje povelje: naj se jim odpusti kazen, naj se jim snamejo verige od nog in naj dobivajo dovolj hrane. Vedite, da je zá-me napočil srečen dan ter hočem, da bi veselje bilo splošno.«

Nekaj časa so stali molčé, kakor bi ne verjeli svojim ušesom. Na to so vzdignili vsi kvišku roke in vsa usta so klicala:

»Aaa! gospod! aaa!...«

Vinicij jim dá z roko znamenje, naj odidejo. Torej so odšli, dasi so hoteli zgruditi se k njegovim nogam in se mu zahvaliti, ter napolniti vso hišo z veseljem in srečo.

»Jutri,« reče Vinicij, »jim še naročim, naj odidejo na vrt in naj črtajo pred seboj znamenja v pesek, kakoršna hočejo. »One, kateri načrtajo ribo, oprosti Ligija.«

Toda Petronij, ki se ničemur dolgo ni čudil, se je zopet ohladil in vprašal:

»Ribo? Aha! spominjam se, kar je rekel Kilon, — to je znamenje kristijanov.«

Na to poda roko Viniciju ter reče:

»Sreča je vedno tam, kjer jo človek vidi. Naj vama Flora nasiplje cvetja pod noge mnogo in mnogo let! Želim ti vsega, česar si sam želiš.«

»Hvala ti, a to tem več, ker sem si mislil, da me boš od tega odvrčal; a to vidiš, bi bilo zaman.«

»Jaz da te bom odvrčal? Nikakor ne. Nasprotno, pravim ti, da prav delaš.«

»Ha, nestanovitnež!« odvrne veselo Vinicij. »Ali si že pozabil, kaj si mi bil dejal nekoč, ko sva šla iz hiše Pomponije Grecine?«

Petronij mu odvrne hladnokrvno:

»Ne, toda spremenil sem svoje mnenje.«

Čez trenutek pa doda:

»Moj dragi! v Rimu se vse spreminja. Možje spreminjajo žene, žene spreminjajo muže, čemu bi tudi jaz ne smel spremeniti svojega mnenja? Ni manjkalo dosti, da bi se bil Neron poročil z Akto, o kateri so radi tega zatrjevali, da je kraljevega rodu. Toda kaj? On bi bil imel vrlo ženo, mi pa častito Augusto. Pri Protu! Zmemor bom spreminjal svoje mnenje, kolikorkrat spoznam to za primerno. Kar se tiče Ligije in njenega kraljevega rodu, je on dokaj jasnejši, nego vsi Aktini dokazi na pergamentih. Samo glej, da se v Anciju čuvaš pred Poppejo, ki se rada maščuje.«

»Na to celo ne mislim. Niti las mi ne pade ondi z glave.«

»Ako si misliš, da me še enkrat pripraviš do tega, da se čudim, pa se motiš. Toda odkod imaš to zagotovilo?«

»To mi je rekel apostol Peter.«

»A, to ti je rekel apostol Peter! Proti temu ni dokazov. Dovolj mi pa, da uporabim nekatera sredstva previdnosti, bodisi samo za to, da apostol Peter ne bo lažnjiv prerok, kajti ako bi se apostol Peter slučajno zmotil, lahko bi izgubil tvoje zaupanje, katero mu bo še v bodoče dobro služilo.«

»Delaj, kar hočeš, toda jaz mu verjamem. Ako si pa misliš, da me odvrneš od njega, porogljivo ponavlja njegovo ime, pa ti povem, da se motiš.«

»Torej dovoli mi še jedno vprašanje: ali si že postal kristijan?«

»Doslej še ne, toda Pavel iz Tarse pojde z menoj, da mi razloži Kristusov nauk, in potem sprejemem krst, kajti to, kar si ti dejal, da so oni sovražniki življenja in veselja, ni resnično.«

»Tem bolje za te in za Ligijo,« odvrne Petronij.

Potem skomignivši z rameni reče kakor sam sebi:

»Čudim se samo temu, kako ti ljudje pridobivajo privržencev in kako se ta sekta širi.«

Vinicij pa mu spregovori s takšno vnemo, kakor bi bil že sam krščen:

»Da! Na tisoče in stotisoče ljudij je kristijanov v Rimu, v italijanskih mestih, na Grškem in Aziji! Kristijani so že v legijah, med pretorijanci ter celo v sami cesarjevi palači. Ta nauk spoznavajo sužnji in svobodni, siromaki in bogatini, plebejci in patriciji. Ali mar veš, da so tudi nekateri Kornelijci kristjani, da je Pomponija Grecina kristijanka, isto tako tudi Oktavija in Akta? Da, ta nauk si osvoji ves svet; samo on ga more prenoviti. Ne majaj z rameni, kajti kdo vé, ako se čez mesec dnij ali čez jedno leto sam ne pokristijaniš?«

»Jaz?« zakliče Petronij. — »Ne pri Letinem sinu! to se ne zgodi, naj si bi tudi imelo učenje v sebi takisto božanstveno kakor človeško resnico... To bi zahtevalo truda, jaz pa se prav nerad trudim. Zahtevalo bi zatajevanja, jaz pa se v življenju nerad zatajujem. S tvojim značajem, ki je enak ognju in kropu, se je moglo pripetiti

nekaj takega, toda jaz? Jaz imam svoje dragotine, svoje váze in svojo Euniko. V Olimp ne verujem in si ga prirejam na zemlji ter ga hočem uživati, dokler me ne zadene strela božanstvenega strelca, ali dokler mi cesar ne naroči, naj si odprem žile. Vrhu tega imam rad tudi vonjavo vijolic in dobre jedi... Ljubim tudi naše bogove... kot retorične figure, ter Ahajo, v katero se odpravljam z našim debelim, tankonožnim, neprekosljivim in božanstvenim cesarjem Augustom Periodonicesom, Herkulom — Neronom!«

Po teh besedah se pri sami misli, da bi mogel sprejeti nauk galilejskih ribičev, razveseli ter jame poluglasno peti:

»Z zeleno mirto hočem venčati svoj meč,
nalik Hermodiju in nalik Aristogetonu...«

Nakrat je umolknil, ker je oproščenec dal znamenje, da je dospela, Eunika.

Takoj po njenem prihodu donesejo tudi večerjo, in citraši zapoje nekoliko pesmij. Vinicij je pripovedoval Petroniju, kako ga je na to misel, naj gre naravnost k apostolom, pripravil Kilon in da je na to misel prišel uprav takrat, ko so Kilona bičali.

Petronij, katerega se je znovič polastil zaspanec, položi roko k čelu ter reče:

»Ta misel je bila dobra, ker je tudi vspeh bil dober. Toda, kar se tiče Kilona, bi bil jaz naročil, dati mu pet kosov zlata. Ker pa si ga le dal bičati, bilo bi bolje, pretepsti ga na smrt, kajti kdo ve, če se mu sčasoma naši senatorji še ne bodo priklanjali, kakor se dandanes pri-

klanjajo našemu čevljarskemu vitezu Vaciniju. Lahko noč!«

In snevši si vence, oba, on in Eunika, vstaneta ter gresta domu. Ko odideta, stopi Vinicij v knjižnico ter napiše Ligiji to-le pismo:

»Hočem, kadar, o boginja, odpreš svoje zale oči, naj ti to pismo reče: dobro jutro! Zato ti nocoj pišem, dasi te jutri vidim. Cesar odide pojutrišnjim v Ancium in jaz — oh! moram ga spremljati. Rekel sem ti že, da bi postavil na kocko svoje življenje, ko bi ga ne ubogal, toda sedaj bi še kaj nerad umrl. Toda ako ti želiš, naj ne pojdem, pa napiši samo jedno besedo in jaz ostanem, in Petronij prevzame nalogo, da odvrne vsako nevarnost od mene. — Danes, ko je dan veselja, sem razdal nagrado sužnjem, kateri so služili v moji hiši dvajset let; jutri zarano jih popeljem k pretorju, da jih oprosti. Ti, predraga, me moraš za to pohvaliti, kajti zdi se mi, da se to strinja z onim sladkim naukom, katerega spoznavam, in ponavljam ti, da sem to storil radi tebe. Jutri jim porečem, da se imajo tebi zahvaliti za svojo prostost, da ti bodo hvaležni in poveličevali tvoje ime. Zato pa se sam izročam v sužnjost tebi in sreči, in dal Bog, da se nikdar več ne oprostim. Proklet naj je Ancij in potovanje Rdečebradca. Trikrat, štirikrat srečnejši sem od Petronija, da nisem tako moder kakor on, ker bi nemara moral iti ž njim celo v Ahajo! Sedaj pa mi bo trenutek ločitve slajšal spomin na Tebe. Kolikorkrat mi bo le mogoče se odtrgati, zasedom konja ter pohitim v Rim, da potolažim svoje oči s pogledom na te, svoj posluh pa s tvojim glasom.

Kadar pa tega ne bom mogel, pošljem ti svojega oproščenca s pismom in z vprašanjem, kako se ti godi.

Pozdravljam te, o boginja, ter objemam tvoje noge. Ne srdi se, da te imenujem boginja. Ako mi to zabraniš, te bom ubogal, toda sedaj še ne znam drugače. — Pozdravljam te iz tvoje bodoče hiše — s celo dušo.«

XIV.

V Rimu je bilo že znano, da hoče iti cesar potoma v Ostijo, da tam vidi največjo ladijo na svetu, ki je bila tačas pripeljala žito iz Aleksandrije, in da pojde od tam po obrežni poti dalje v Ancij. Povelja so bila razdana že pred nekoliko dnevi, radi tega so se zbirale že zarano v jutro pri Portu Ostiensis tolpe mestnih postopačev in ljudij vseh narodov, da nasitijo svoje oči s pogledom na cesarjev sprevod, kateremu se rimsko ljudstvo nikdar ni moglo dovolj načuditi. Potovanje v Ancij ni bilo dolgo, niti težavno; v samem mestu je bilo mnogo vil in krasnih palač; tam je bilo mogoče najti vsega, kar sta želela mehkužnost in ugodno življenje. Toda cesar je bil vaje, jemati s seboj na pot vse reči, ki so mu bile priljubljene, od godal in domačega orodja do kipov in mozaik, katere so vozili s seboj celo takrat, kadar je imel le za kratek čas oditi iz Rima.

Radi tega so ga vsakokrat spremljala cela krdela sužnjev, ne všteti velikega števila pretorijanskih vojakov in Augustijancev, od katerih vsakdo je imel celo tolpo sužnjev.

Tega dne zarano so gnali pastirji iz Kampanije, oblečeni v kozje kože in z opaljenimi obrazi od solnca, skozi mestna vrata pet sto oslic, da se je Poppeja takoj dru-

gega dne po dohodu v Ancij mogla okopati v njih mleku. Gledalci so s smehom zrli na dolga ušesa črede, pomikajoče se naprej v kolobarjih prahu, ter radostno poslušali žvižganje bičev in divji krič pastirjev. Ko so bili osli že odšli naprej, so pritekli na cesto celi roji dečkov, ki so cesto skrbno osnažili in posuli na njo cvetice in jegličje pinij. Zbrana množica si je z zadovoljnostjo pripovedovala, da bo vsa pot v Ancij tako posuta s cvetjem, katero so nabrali po zasebnih vrtovih po okolici, ali pa so ga kupili od prodajalcev v Portu Magionis. In čim bolj se je danilo, tem večja je postala gneča. Nekateri so pripeljali s seboj cele rodbine, in da bi jim čas ne bil predolg, so razprostrli plahte po kamenju, namenjenem za novi tempel Cerere, ali pa so jedli „prandium“ pod milim nebom.

Tu so se razgovarjali o cesarjevem odhodu, o njegovem daljšem potovanju ter o potovanju sploh, pri čemur so mornarji in dosluženi vojaki pripovedovali o čudežih v pokrajinah, o katerih so slišali ob času daljših pohodov in v katere še doslej ni zašla rimska noga. Meščanje, ki še niso bili dalje nego na via Appia, so poslušali osuplo o čudežih Indije in Arabije, o arhipelagu, o morju, ki obliva Britanijo, kjer je imel Briarij na nekem otoku zaprtega Saturna, in kjer so prebivali duhovi; o pokrajinah Hiperberojskih, o morskih rokavih: o sikanju in rjoventu, katero so dajale od sebe vode Oceana v trenutku, ko se je zapadajoče solnce potopilo v kopelj. In lahko je bilo tolpo pripraviti do tega, da je verjela v te vesti, v katere so verjeli celo tako ljudje kakor Plinij in Tacij. Govorili so tudi o novi ladiji, katero je imel ogledati cesar, ki je bila pripeljala za dve leti pšenice in vrhu tega še štiri sto popotnikov in množico divjih zverin, na-

menjenih za razne poletne zabave. In radi tega je bilo ljudstvo udano cesarju, ki ni samo redil, marveč tudi zaval to svojat. In za to je bila tudi vsikdar pripravljena, navdušeno pozdravljati ga.

Pojavil se je oddelek numidskih jezdecev pretorijanske vojske. Imeli so na sebi žolto opravo z rdečimi pasovi in velike naušnice, ki so metale zlat odsev na njihova črna lica. Ostrina njihovih bambusovih sulic se je lesketala na solncu nalik plamenu. Ko so bili oni prošli, je stopal za njimi sprevod, podoben procesiji. Tolpe so se jele gnesti, da bi si mogle ogledati sprevod, toda dospeli so oddelki pretorijancev, ki so obstopili na obeh straneh ceste ter zabranili množici, stopiti na njo. Spredaj so drdrali vozovi, vozeči šotore iz rdečega in vijoličkastega škrlata in šotore iz povsem belega bisa, pretkanega z zlatimi nitmi; vshodne preproge, mize iz cedrovine, plošče iz mozaik ter kuhinjsko posodo; kletke s tiči od vshoda, juga in zahoda, katerih možgani ali jeziki bi imeli priti na cesarsko mizo; amfore z vinom in košare s sadjem.

Predmete, za katere se je bilo bati, da se razbijejo, so nesli sužnji. Bilo je videti na stotine ljudij, nosečih posodo in kipe iz korintske medi; tu so bile videti etruške in grške vaze, kakor tudi zlata, srebrna, ali iz aleksandrijskega stekla narejena posoda. Med njimi so korakali mali oddelki pretorijancev, pešcev in jezdecev. Pri vsakem krdelu sužnjev so čuvali nadzorniki, oboroženi z biči, h katerim so imeli privešene kosove svinca in železa. Sprevod ljudij, ki so nosili vse te predmete, je bil zelo podoben nekaki pobožni procesiji, in ta sličnost je bila tem večja, ko so se pojavili cesarjevi godbeni stroji. Tu so bile videti pljunke,

grške, hebrejske in egiptovske lire, formingi, citre, piščalke, dolga trobila in cimbale. Kdor je videl to morje strojev, nadetih z zlatom, srebrom in dragimi kamni, kako so se lesketali na solncu, ta si je lahko mislil, da tu mimo bog Apolo ali Bah potuje po svetu. Na to so se pojavile krasne kočije, polne skakačev, plesalcev in plesalk, slikovito razdeljenih s tirsovimi paličicami v rokah. Za njimi so se peljali sužnji, ki niso bili namenjeni za postrežbo, marveč za zabavo: mali dečki in deklice, nabrani po vsej Grški in mali Aziji. Dekleta so imela dolge lase ali pa umetno spletene v kite, spravljene v zlate mrežice, ter so bila podobna amoram; lica so imela pokrita z zavoji iz bojazni, da bi njihovo nežno polt ne ogulil veter iz Kampnije.

In znovič je dospel pretorijanski oddelek orjaških Sikambrijcev z dolgimi bradami, jasno rdečimi lasmi in plavimi očmi. Pred njimi so praporčki, ki so se imenovali „imaginariji“, nesli rimske orle, table in napise, kipe rimskih in germanskih bogov, in naposled cesarjevo poprsje. Zdelo se je, da se zemlja udara pod njihovimi enakomernimi težkimi koraki, in oni, kakor bi se zavedali svoje moči, katero so mogli uporabiti celo proti cesarju, so prezirljivo zrli na poulično svojat, pozabivši najbrže, da so mnogi med njimi prišli v to mesto v verigah.. Toda ni jih bilo mnogo; glavna moč pretorijanskega moštva je ostala v taboru v mestu, da je čuvala nad njim in ga vzdrževala v mejah. Ko so odšli naprej, so dospeli Neronovi levi in tigri, da bi imeli koga zapreči v vozove, ako bi se mu zljubilo, posnemati Dionisa.

Vodili so jih Indi in Arabci na jeklenih verigah, toda bili so takò poviti z venci, da se je zdelo, da so ustvarjeni

iz samega cvetja. Po večjih krotilcih ukročene živali so zrle ono tolpo s svojimi zelenkastimi očmi in časih dvignile svoje ogromne glave, strašno sople s svojimi nosnicami ter se lizale s svojimi hrapavimi jeziki.

Sedaj so dospele cesarske nosilnice in kočije, večje in manjše, pokrite z zlatom in škrlatom, ter ozaljšane s slonovo kostjo, biserji in dragotinami: za njimi pa zopet mali oddelek pretorijancev v rimski opravi, sestavljen iz italških prostovoljcev,*) pa zopet krdela sužnjev, dečkov in deklic in za njimi sam cesar, čegar prihod je že od daleč napovedovalo kričanje množice.

Med gledalci je bil tudi apostol Peter, ki je enkrat v življenju hotel videti cesarja. Spremljala ga je Ligija, ki je imela zakrito lice z gostim zavojem, ter Urso, čegar moč je bila deklici najzanesljivejša opora. Lig je vzel jeden kamen, odločen za stavbo novega svetišča, in ga prinesel apostolu, da je stopil nanj ter vse bolje videl. Množica je s početka godrnjala, ko jo je Urso odrival: ko je pa vzdignil ter sam odnesel kamen, kakoršnega bi štirje najkrepkejši možje ne bili premaknili, se je spremenilo mrmranje v občudovanje, in začudili so se klici: macte! macte! okrog Ursa. Uprav v tem hipu je došel cesar. Sedel je na vozu, ki je bil podoben odprtemu šotoru, da so ga tako mogli vsi videti. Pred kočijo je bilo vpreženih šest belih idumejskih konj, ki so bili podkovani z zlatimi podkvami. Na kočiji je imelo prostora več oseb,

*) Prebivalci Italije so bili še za cesarja Augusta oproščeni vojaške službe, vsled česar je bila tako imenovana *cohors ita ica*, ki je navadno stala v Aziji, sestavljena iz samih prostovoljcev. Isto tako so pri pretorijanski straži, kolikor ni bila sestavljena iz tujcev, služili sami prostovoljci.

toda Neron je hotel obrniti ná-se vso pozornost, radi tega se je vozil sam ter imel pri nogah samo dva pritlikovca. Na sebi je imel belo tuniko in ametistovo togo, ki je metala vijoličast lesk na njegovo lice. Na glavi je imel lovorjev venec. Od časa svojega odhoda v Neapelj se je bil prilično zredil. Lice mu je bilo dokaj širje, pod spodnjo čeljustjo mu je visel dvojnati podbradek, pa se je zato zdelo, da so njegova usta, ki so že itak bila preblizu nosa, tičala sedaj pod samim nosom.

Njegov debeli vrat je kakor navadno zakrival svilnat robec, kateri si je vsak hip popravljajl s svojo belo in debelo roko, na kateri so se poleg krvavih peg videle rdeče dlake. Ni pa dovolil epilatorjem, da mu jih izpulijo, ker mu je bilo rečeno, da bi mu s tem prsti utegnili oslabeti in dregetati in da bi ne bil sposoben, svirati na pljunko. Na njegovem licu se je zrkalila kakor zmerom brezkraina praznota, združena z utrujenostjo in tugo. Sploh je bilo to lice strašno in ob enem bedasto. Vozeč se, je obračal glavo na obe strani, pomežikaval z očmi ter pozorno poslušal, kako ga pozdravljajo. In pozdravljala ga je res prava vihra vsklikov: Zdrav nam bodi, božanstveni cesar, imperator! Zdrav zmagovalec! Zdrav neprekosljivi sin Apolonov! Zdrav Apolon!« Poslušaje te besede, se je zadovoljno smehljajl; vsekako pa se mu je časih lice zmračilo, kajti rimsko ljudstvo je bilo zlobno in, zaupajoče v svojo moč, si je časih dovoljevalo kaj zasmehujoče napade tudi proti takim velikim triumfatorjem, katere je v resnici spoštovalo in visoko cenilo. Znano je bilo, da je nekoč kričalo ljudstvo pri vhodu Julija Cezarja v Rim: »Meščanje, čuvajte svoje žene, kajti k vam prihaja plešasti babež!« Samoljubni Neron ni prenesel ni-

kakega žaljenja; vsekako pa so se iz množice čuli klici: »Rdečebradec! Kam vržeš svojo plamtečo brado? Ali se bojiš, da bi se Rim vnel od nje?« A oni, ki so tako kričali, niso vedeli, da ta njihova šala krije v sebi strašno pro-roštvo. Ti glasovi vendar cesarja niso posebno jezili, in sicer vsled tega ne, ker brade ni nosil, kajti že davno jo je bil žrtvoval v zlati šatulji Jupiterju na Kapitolu. Drugi pa so skriti za kamenjem in med množico glasno kričali: »Matricida! Neron! Orest! Alemeon!« a zopet drugi: »Kje je Oktavija? ... Odvrzi ta škrlat!« Poppeji, ki se je peljala tik za njim, pa so klicali: »Flava coma!«, kar je pomenilo: poulična lahkoživka. Neronovo muzikalno uho je dobro razbralo te vsklike, in sedaj pa sedaj je nastavil na oko svoj izbrušeni smaragd, da vidi in si zapomni one, ki so tako klicali. Ta njegov pogled je obstal tudi na velikem apostolu, ki je stal na svojem kamenu, in nikomur izmed te brezštevilne množice ni prišlo v misel, da v tem hipu se gledata dva vladarja sveta, od katerih jeden premine kmalu kakor nekaj kratek sen, dočim si drugi, ta starec v preprosti obleki, osvoji mesto in ves svet za zmerom.

Med tem je prošel mimo cesar, in za njim je osem Afrikancev neslo prekrasne nosilnice, v katerih je sedela od ljudstva sovražena Poppeja. Imela je na sebi, takisto kakor Neron, obleko amestistove barve, a lice je imela posipano s pudrom. Sedela je nepremično zamišljena in malomarna ter bila povsem slična boginji, ki je krasna in zlobna ob enem in jo nosijo v sprevodu. Za njo je sledilo še veliko število moških in ženskih dvorskih služabnikov in cele vrste voz, obloženih z raznim okrasjem in drugimi razkošnimi predmeti. Solnce je bilo že visoko na nebu, ko so korakali mimo Augustijanci v sijajnem spre-

vodu, spreminjajoči neprestano svojo barvo. Leni Petro-nij, od množice živahno pozdravljen, je sedel s svojo suž-njico v nosilnici; Tigelin se je peljal v kočiji, v katero so bili vpreženi povsem drobni konji v beli opravi s škrla-tastim okrasjem. Bilo je videti, kako je vsaki hip napenjal vrat, da bi zapazil, če ga mar cesar ne pozove k sebi. Množica je izmed drugih z radostnimi vskliki pozdravljala Licijana Pizona, s smehom Vitelija, z žvižganjem Vacinija. Proti konzuloma Liciniju in Lekaniju je ostala množica hladna, med tem ko so Tullija Senecija, katerega so ljubili, da niso vedeli za kaj, ter Vestina burno pozdravljali. Dvornikov je bilo brez števila; vse, kar je bilo bogatega in znamenitega v Rimu, je odhajalo v Ancium. Neron nik-dar ni potoval drugače nego s tisoč vozovi; krdelo onih, ki so ga spremljali, je prekašalo število vojakov v legiji. *) Ljudje so kazali drug drugemu tudi Domicija Afrikanca in postaranega Lucijana Saturnina; tu je bil tudi Vespa-zijan, ki še ni bil odšel na vojno v Judejo, iz katere se je vrnil po cesarsko krono; tu sta bila njegova sinova, mladi Nerva in Lukan, bili so Anij Gallo in Kvintinija ter dokaj žensk, slovečih po svojem bogastvu, lepoti in raz-košnem življenju. Množica je obračala oči po znanih obra-zih, po vozovih, konjih in čudni noši služabnikov, zbra-nih iz vseh narodov sveta. V tej množici sijajnih in raz-košnih predmetov ljudstvo ni vedelo, kaj naj si najpoprej ogleda; s tem nenavadnim sijajem niso bile zaslepljene samo oči vseh, marveč se je temu čudil tudi slehernega um, zroč na vse to zlato in srebro, ves ta rdeč in vijolič-kast škrlat, ves ta blesk dragega kamenja, biserov in slo-nove kosti.

*) Legija je štela ob času cesarjev 12.000 mož.

Zdelo se je, da se celo solnčni žarki razprašujejo pred tem sijajnim bleskom. In dasi je med množico bilo dokaj tudi takih ljudij, katerim je glad zrl iz očij, vendar pogled na vse to ni vzbujal v njih zgolj težnjo po uživanju, marveč jih je napolnoval ob enem tudi z razkošjem in ponosom, ko so pomislili na to velikansko moč Rima, pred katero se je uklanjal ves svet. Saj na vsem svetu ni bilo nikogar, ki bi si bil smel domišljevat, da ta moč ne preživi vseh vekov in vseh narodov in da se ji nič na svetu ne more upreti.

Vinicij je potoval na koncu spreveda. Ko je pa zagledal apostola in Ligijo, katerih tukaj ni pričakoval, je skočil iz svoje kočije, pozdravil ju z ganjenim glasom ter začel govoriti kakor človek, kateremu se mudi:

»Ti si prišla? Ne vem, kako naj se ti zahvalim, o Ligija!... Bog mi ni mogel poslati večjega iznenadenja. Pozdravljam te še enkrat; poslavljam se, toda ne za dolgo. Potoma razpostavim partijske konje ter hočem vsaki dan, kadar bom prost, priti k tebi, dokler si ne izprosim stalnega odpusta. Zdrava ostani!«

»Zdrav bodi, Marko!« odvrne mu Ligija ter potihoma doda:

»Naj te spremlja Kristus in naj ti odpre dušo s Pavlovimi besedami!«

On se je razveselil v svojem srcu, da je njej toliko mar za to, da kmalu postane kristijan, torej jej je odgovoril:

»Ocelle mi! Naj pa bode tako, kakor praviš. Pavel je rajše odšel z mojimi ljudmi, vsekako pa je pri meni ter mi bo tovariš in učitelj... Odgrni zavoj, moja radost, da te vidim še enkrat. Zakaj si se tako zakrila?«

Ona dvigne z roko zavoje ter mu pokaže svoje jasno lice, svoje iskreče se oči ter ga vpraša s smehom:

»Ali to ni prav?«

In njen smeh je imel v sebi nekoliko dekličjega kljubovanja, toda Vinicij jo ponosno pogleda ter reče:

»To ni dobro za moje oči, katere želé, da do smrti gledajo samo tebe.«

Na to se obrne k Ursu ter dodá:

»Urso, čuvaj jo kakor punčico v očesu, ker to ni samo tvoja, marveč tudi moja domina.«

Po teh besedah jo prime za roko ter si jo pritisne k ustnicam v največje začudenje množice, katera ni mogla pojmiti, za kaj ta odlični Augustijanec skazuje tako čast deklici, stoječi pred njim v priprosti obleki.

»Zdrava ostani!...«

Na to se urno oddalji, kajti cesarjev spreved se je bil že znatno pomaknil naprej. Apostol Peter ga jame toplo hvaliti, zelo vesel, da ga mlada njegova gospodinja tako rada posluša in tako prijazno gleda.

Spreved se je oddaljeval in prah solnčnih žarkov, zlato pobarvan, ga je zakrival, toda oni so še dolgo zrlí za njim, dokler se jim ni približal mlinar Demas, tisti, pri katerem je delal Urso po noči.

Poljubil je apostolu roko ter ga povabil, naj gre za-jutrkovat, češ, da stoji njegova hiša blizu emporia in da morajo biti lačni, ker so večino dneva prebili pri mestnih vratih.

Šli so torej ž njim in odpočivši si ter okrepčavši se v njegovi hiši so se vrnili še le proti večeru za Tiberó. Ho-teči prekoračiti reko čez Emilijev most, so korakali čez clivus Publicus, ki se razprostira po avantinskem griču

med temploma Diane in Merkurja. Apostol Peter se je oziral z višine po bližnjih in daljnih stavbah ter se globoko zamislil. Osupnila ga je velikost in moč tega mesta, v katero je bil došel oznanovat besedo božjo. Doslej je videl samo rimske legije in rimsko gospodarstvo po krajih, katere je prepotoval; toda to so bili samo posamezni udje one moči, katero je videl danes osredotočeno v cesarjevi osebi. To neizmerno, grabežljivo in sebično mesto, gnilo do samih kostij ter ob enem nepremagljivo v svoji moči, ta cesar, ki je ubil brata, mater in ženo, za katerim se je vlekla cela množica krvavih sledov, nič manjših, nego je bilo njegovo dvorsko spremstvo, razuzdanec in bedak, a ob enem gospodar nad trideseterimi legijami in po njih nad vso zemljo; ti dvorniki, pokriti z zlatom in škrlatom, ki pa niso bili gotovi, da doživé jutrišnji dan, pa so bili vendar mogočnejši nego mnogi kralji, — vse to se mu je zdelo nekako peklensko kraljestvo zlobe in krivice. In začudil se je v svojem preprostem srcu, kako je mogel dati Bog tako neomejeno oblast satanu, kako mu je mogel prepustiti vso zemljo, da jo muči, gazi in tepta, da ji pije kri, da jo ugonablja kakor uima ter požiga kakor ogenj.

In pri teh mislih je strepetalo njegovo apostolsko srce ter je rekel v duhu svojemu Učeniku: »Gospod, kaj naj počnem v tem mestu, v katero si me poslal? Njegova so morja in suha zemlja, njegove živali na kopnem in v vodi, njegova mesta, kraljestva in legijoni, ki jih čuvajo, jaz pa sem, Gospod, preprost ribič iznad jezera! Kaj naj počnem in kako naj nadvladam njegovo zlobo?«

Tako govoreč je dvignil k nebu svojo sivo tresočo se glavo ter molil in klical na pomoč iz globine srca svojega božjega Učenika, poln bojazni in tuge.

Iz te zamišljenosti ga je zdramil glas Ligiije, ki mu je rekel:

»Vse mesto je, kakor bi bilo v ognju...«

Solnce tega dné je zares čudno zahajalo. Njegova ogromna plošča se je že za polovico skrila za janikulski grič in vse obnebje je pokrivala rudasta zarja. Na desno so videli orjaško obzidje Velikega cirka, nad njim so se dvigale palače na Palatinu, in uprav pred njimi za forom Boariumom in Velebrumom se je razgrinjal grič Kapitol z Jupiterjevim templom. Obzidje, stolpi in templi so se nekako kopali v blesku one zlato-rudaste zarje. V däljavi vidni deli reke so bili tudi popolnoma rudasti, kakor bi se ondi pretakala sama kri, in čimbolj je solnce zapadalo za janikulski grič, tem bolj je njega svetloba postajala rdeča, ki se je širila in širila, dokler ni zalila vseh sedmeh vrhov, s katerih se je stakala po vsej okolici.

»Vse mesto je kakor v ognju,« je ponovila Ligiija.

Peter si je zakril z rokami oči ter rekel:

»Jeza božja počiva nad njim.«

XV.

Vinicij Ligiji:

»Suženj Flegon, po katerem ti pošljem to pismo, je kristijan ter jeden teh, ki zadobé svobodo iz tvojih rok, moja najdražja golobica. To je star služabnik naše hiše, in zato morem po njem poslati pismo povsem zaupno in brez bojazni, da to pismo ne bi prišlo v tvoje roke. Pišem ti iz Laurentuma, kjer smo se ustavili radi vročine. Tu je imel Othon prekrasno vilo, katero je o svojem času da-

roval Poppeji, in ona mu je ni vrnila, dasi se je ločila od njega. Ko pomislim na vse one ženske, katere me sedaj obkoljujejo, in na tebe, pa se mi zdi, da so iz Deukalijonovega kamenja nastali različni ljudje, ti pa si nastala iz kristala. Čudim se ti in te ljubim z vso dušo tako, da bi hotel govoriti samo o tebi, in kar siliti se moram, da ti pišem o svojem potovanju in druge dvorske novice. Cesar je bil tukaj Poppejin gost, in ona mu je pripravila sijajen sprejem. Ni pozvala sem mnogo Augustijancev, toda jaz in Petronij sva bila med povabljenimi. Po obedu smo se vozili v zlatih ladjicah po morju, katero je bilo popolnoma mirno, kakor zaspano in tako plavo, kakoršne so, o boginja, tvoje oči! Veslali smo sami, kar je očitno ugajalo Augusti, da jo vozijo konzuli ali njih sinovi. Cesar, stoječ pri krmilu, v škrlatasti togi, je prepeval slavospev morju, kateri je zložil minulo noč ter mu z Diodorom preskrbel napev. Na drugih ladjicah so nas spremljali sužnji iz Indije, ki znajo svirati na morskih školjkah, in okrog nas so se pojavljali delfini, kakor bi jih bila zares izvabila godba iz globeli Amfitride. A jaz, ali veš, kaj sem vse delal? Mislil sem ná-te, koprnel po tebi in bil bi rad vzel to morje, to vreme in to godbo ter vse daroval tebi. Ali hočeš, da se enkrat nastanimo nad morskim obrežjem, daleč od Rima, draga moja Ligija? Imam zemljišče v Siciliji, kjer je ves gozd mandeljevih dreves, ki cveto nalik rožam ter stojé tako tesno pri morju, da se njih veje dotičejo morske površine. Tam te hočem ljubiti in poveščevati oni nauk, katerega me nauči Pavel, ker sedaj mi je že znano, da on ne nasprotuje ljubezni in sreči. Ali hočeš? ... Ker pa ne morem slišati odgovora iz tvojih sladkih ust, pišem ti dalje, kaj se je bilo dogodilo na la-

diji. Obrežje je bilo kmalu ostalo daleč za nami, in ko smo pred seboj zagledali jadra, je takoj nastalo pričkanje, ali je to navadna ribiška ladija, ali pa ona velika ladija iz Ostije. Jaz sem jo zagledal prvi in Augusta je dejala, da mojim očem ni ničesar skritega, ter spustivši urno na lice zavoje, me je vprašala, če bi jo spoznali tudi pod zavojem. Petronij ji odgovori takoj, da za oblakom niti solnca ni moči videti, toda ona je rekla kakor v šali, da tako bister pogled bi mogla zaslepiti samo ljubezen, ter jela naštevati mi razne Augustijanke, izpraševaje me, katero njih da ljubim. Odgovarjal sem ji popolnoma mirno, in ona je proti koncu omenila tudi tvoje ime. Govoreča o tebi, je znovič odgrnila zavoj ter me pozorno in ob enem ježno pogledala. Zares sem hvaležen Petroniju, ki je ob tem času zasuknil ladjico ter odvrnil od mene njeno pozornost, kajti ako bi bil čul o tebi kakšno zaperno ali smešno besedo, ne bil bi mogel potlačiti svoje jeze in z veslom razbil bi glavo tej zlobni in razuzdani ženski... Ali se še spominjaš, kar sem ti pripovedoval pred svojim vhodom v Linovo hišo o onem dogodku na obrežju Agripinega jezera? Petronij se boji zá-me ter me je še danes rotil, naj ne želim Poppejinega samoljubja. Toda Petronij me več ne razume ter ne vé, da razun tebe zame na svetu ni več razkošja, ni lepote, niti ljubezni, in da Poppejo samo preziram in mrzim. Ti si popolnoma spremenila mojo dušo do te mere, da bi se k svojemu prejšnjemu življenju ne mogel več vrniti. Toda ne boj se, da bi me tu doletelo kaj slabega. Poppeja me ne ljubi, kajti ona ni zmožna nikogar ljubiti, in njene želje izvirajo samo iz jeze na cesarja, kateri je še vedno pod njenim vplivom, in kateri jo nemara še ljubi, pa je vendar več ne štedi ter ne skriva pred njo

svoje nesramnosti in svojih zločinstev. Rečem pa ti še nekaj drugega, kar te mora povsem pomiriti. Peter mi je rekel pred odhodom, naj se ne bojim cesarja, češ, da mi tu niti las ne pade z glave in — jaz mu verjamem. Neki glas mi pravi v duši, da vsaka njegova beseda se mora izpolniti, in ako je on blagoslovil najino ljubezen, da niti cesar, niti vsa moč Hada, niti sama Usoda ne zmore odtegniti mi tebe, o Ligija! Kadar mislim na to, sem srečen, kakor da sem sam Nebo, katero jedino je srečno in mirno. Toda tebe, kristijanko, nemara žali to, kar ti govorim o Nebu in Usodi? V tem slučaju mi odpusti, ker grešim nehoté. Krst me sicer še ni prerodil, toda moje srce je enako prazni čaši, katero ima Pavel iz Tarse napolniti z vašim sladkim naukom, ki je tem slajši za-me, ker je to tvoja vera. A ti, boginja, vpiši mi v zaslugo vsaj to, da sem iz te čaše izlil vse to, kar jo je poprej napolnovalo, da sem sedaj povsem podoben žejnemu človeku, ki stoji pred čistim vrelcem. Naj torej najdem milost v tvojih očeh.

V Anciju hočem po dnevu in po noči poslušati Pavla, ki je med mojimi ljudmi že prvi dan zadobil tak vpliv, da ga obkoljujejo brez nehanja in da ga ne smatrajo samo za čarovnika, marveč skoro za nekako nadzemeljsko bitje. Včeraj sem zapazil veselje na njegovem obrazu, in ko sem ga vprašal, kaj dela, mi je odgovoril: „Sejem“. Petronij ve, da je on med mojimi ljudmi, kakor tudi Seneka, ki je čul o njem od Gallona. Toda zvezde že bledé, o Ligija, in jutranji „lucifer“ sveti čim dalje jasnejše. Kmalu tudi od zarje zarudi morje, toda vse še spi okrog mene in samo jaz mislim ná-te, ker te ljubim. Pozdravljam te ob enem z rano zoro, sponsa mea!«

XVI.

Vinicij Ligiji:

»Ali si že bila, moja draga, kdaj z Aulovimi v Anciju? Ako nisi, se bom čutil srečnega, če ti ga bom mogel enkrat pokazati. Že od Laurenta so razstavljene po obrežju same vile, druga za drugo, v Anciju samem je nepregledna vrsta palač in stebričja, katerih stebri se zrkaliyo v vodi, ako je lepo vreme. Tudi jaz imam tukaj vilo nad samim morjem, in za njo sadnik iz oljk in cipres, in kadar pomislim, da bo ta vila enkrat tvoja, pa se mi zdi mramor dokaj svetlejši, vrtovi dokaj bolj senčnati in morje dokaj modrejše. O, Ligija, kako krasno je življenje in kako sladka ljubezen!

Stari Meniklej, ki oskrbuje to vilo, je nasadil na vadah pod mirtami cele kupe potočnic. Ko sem jih zagledal, sem se spomnil Aulove hiše, vašega impluvija in vašega vrta, v katerem sem sedel poleg tebe. Tudi tebe bodo te potočnice spominjale na tvojo rojstno hišo, in radi tega sem gotov, da se ti prikupi Ancij in ta-le vila. Takoj po dohodu sva se dolgo razgovarjala s Pavlom pri obedu. Govorila sva o tebi, na kar me je on začel poučevati, in jaz sem ga pozorno poslušal. Rečem ti samo to, ko bi znal pisati tako, kakor zna to Petronij, da bi ti še ne mogel opisati vsega, kar sem občutil v svojem umu in svoji duši. Nisem se nadejal, da more biti na svetu taka sreča, taka lepota in tak mir, ki ga ljudje ne spoznavajo. Toda vse to si prihranim za razgovor s teboj, ko bom v prvem prostem času mogel pohiteti v Rim. Povej mi, kako more zemlja ob enem nositi takšne ljudi, kakor so apostol Peter,

Pavel iz Tarse in cesar? Vprašam te to radi tega, ker sem onega večera, ko sem poslušal Pavla, prebil pri Neronu; ali pa veš, kaj sem čul tamkaj? Najpoprej je sam cesar čital svojo pesem o propadu Troje, na to pa je začel tožiti, da še nikdar ni videl gorečega mesta. Zavidal je Prijama ter ga imenoval srečnega človeka, da je videl propast in požar svojega rojstnega mesta. Na to mu je rekel Tigelin: »Reci, božanstveni cesar, samo jedno besedo, pa jaz prvi vzamem bakljo, in ko napoči noč, zapalim Ancijum.« Toda cesar mu je dejal, da je bedak. »Kam naj grem takrat — mu je dejal — srkat morski zrak in čuvat svoj glas, s katerim so me obdarili bogovi in kateri, kakor pravijo, moram čuvati v blagor človeštva?

Ali mi mar ne škoduje samo Rim, mar radi zadušljivih izparov iz Sabure in Eksvilina ne dobim kašlja in mar bi goreči Rim ne ponudil stokrat krasnejšega in tragičnejšega pogleda nego Ancij?«

Sedaj so jeli vsi govoriti o tem, kako neizrečeno tragedijo bi kazala slika takega mesta, ki si je podjarmilo ves svet, spremenjenega v kup sivkastega pepela. Cesar je dejal, da bi potem njegove pesmi nadkrilile pesmi Homerjeve; na to pa je jel praviti, kako bi znovič postavil mesto in kako bi se potomstvo moralo čuditi temu njegovemu delu, pred katerim bi se kar razprašila vsa druga človeška dela. In pijani gostje so jeli takoj govoriti: »Stori to, stori!« On pa jim je odgovoril: »Moral bi imeti zvestejše in udanejšje prijatelje.« Priznam ti, da sem bil zelo vznemirjen, ko sem vse to slišal, ker ti, carissima, stanuješ v Rimu. Sedaj pa se celo sam smejem nad to bojaznijo ter si mislim, da bi si cesar in Augustijanci, kakor so tudi bedasti, ne drznili izvesti podobne neumnosti, toda

glej, kako se človek boji za svojo ljubezen, vendar bi mi bilo dokaj ljubše, ko bi Linova hiša ne stala v ozkem zakotju za Tiberu, kjer stanujejo sami delavci, na katere bi se v takem slučaju ne oziralo. Kar se mene tiče, bi niti palatinske palače ne smatral za te primerne, a vendar bi hotel, da bi ne pogrešala nobene onih ugodnostij, na katere si privajena od mladosti. Vrni se v Aulovo hišo, moja Ligija! Jaz sem dolgo in dolgo premišljeval o tem. Ko bi bil cesar v Rimu, utegnila bi zares dospeti novica o tvoji vrnitvi po sužnjih na Palatin, obrniti na tebe pozornost in vzbuditi prognanstvo radi tega, ker si se drznila, ravnati proti cesarjevi volji. Toda on ostane dolgo v Anciju in predno se vrne, nehajo tudi sužnji že govoriti o tem. Lin in Urso lahko odideta s teboj. V ostalem pa gojim nadejo, da pojdeš ti, moja boginja, še mnogo poprej nego zagleda cesar Palatin, stanovat v svojo hišo na Karinah. Blagoslovljen bodi dan, ura in minuta, kadar prestopiš moj prag, in ako to učini Kristus, katerega se učim spoznavati, pa naj bo blagoslovljeno njegovo ime! Služiti mu hočem in dati zanj svoje življenje in svojo kri. Napačno sem povedal: služiti mu hočeva oba, dokler se nama ne pretrga nit življenja. Ljubim in pozdravljam te z vso dušo.«

XVII.

Urso je zajemal vodo iz vodnjaka ter vlekel vrv z dvojnato amforo in pri tem popeval neko ligijsko pesem ter z veselimi očmi gledal Ligijo in Vinicija, ki sta stala sredi cipres na Linovem vrtu kakor dva kipa. Niti najmanjši vetrič ni prepihaval njune obleke. Na zemljo se je

razgrinjal zlat in bajni somrak, ona dva pa sta se razgovarjala v večerni tišini, držeča se za roke.

»Ali te ne doleti kaka nezgoda, Marko, da si brez cesarjeve vednosti zapustil Ancij?« ga vpraša Ligija.

»Ne, moja draga,« odvrne Vinicij. »Cesar je rekel, da se hoče za dva dni zapreti s Terpnosom, da uglasbita njegove nove pesmi. On to večkrat stori in takrat se ne briga za ničesar. Sicer pa, kaj je meni mar cesar, kadar sem pri tebi? Kar sahnem sem že od koprnjenja, in v poslednjih nočeh me je zapustil spanec. Časih, ko sem od utrujenosti zadremal, sem se nakrat sprebudil s čudnimi občutki, da ti preti neka nevarnost; časih se mi je sanjalo, da so mi pokradli konje, ki bi me imeli prinesti iz Ancija v Rim in na katerih prepotujem to pot urneje nego vsak cesarjev glasnik. In nisem mogel vzdržati dalje brez tebe. Preveč te ljubim, predraga, moja najdražja!«

»Vedela sem, da prideš. Urso je na mojo prošnjo dvakrat stekel na Karine ter vprašal po tebi v tvoji hiši. Lin se mi je smejal in Urso prav tako.«

In v resnici se je videlo, da ga je pričakovala, kajti na sebi ni imela več svoje preproste obleke, marveč mehko, belo stolo, iz katere je kukala njena zala temna glavica kakor zvonček iz snega. Nekoliko rudastih anemonk je dičilo njene lase.

Vinicij ji poljubi roko, na to pa sedeta oba na kamentito klop sredi divje brajde in objemši se z rokama molče ogledujeta večerno zarjo, katere blesk se je odbijal v njih očeh.

Čar večerne tišine ju je objel.

»Kako je tu tiho, kako krasen je svet,« reče Vinicij z zamolklim glasom. »Bliža se kaj čarobna noč. Čutim se

srečnega, kakor še nisem bil nikdar doslej v življenju. Povej mi, Ligija, kaj je to? Nikdar si nisem mislil, da bi mogla biti na svetu taka ljubezen. Mislil sem si, da je samo ogenj v krvi in pohlepna strast, sedaj pa vidim, da človek more ljubiti z vsako kapljo krvi, z vsakim dihom ter neprestano čutiti tako sladek mir, kakor bi mu že upokojila dušo Sen in Smrt. To je zá-me nekaj novega. Ogledujem mir drevja, in zdi se mi, da ga čutim tudi v sebi. Sedaj še le razumem, da je na svetu sreča, katere ljudje doslej niso poznali. Sedaj še le razumem, čemu sta bili ti in Pomponija Grecina vedno tako zadovoljni.... Da! Ta mir daje Kristus...«

Ona položi v tem hipu svoje zalo ličice na njegovo ramo ter reče:

»Moj dragi Marko!«

Dalje ni mogla govoriti. Radost, hvaležnost in zagotovilo, da še le sedaj ga more svobodno ljubiti, so ji odvzele glas ter napolnile njene oči s solzami ganutja. Vinicij objame drobno njeno telo, stiska ga k sebi ter reče:

»Ligija! naj bo blagoslovljen oni trenutek, v katerem sem prvokrat slišal Njegovo ime.«

A ona mu je odgovorila tiho:

»Ljubim te, moj Marko!«

Znovič sta umolknila oba; niti jedna beseda se jima ni mogla izviti iz prs. Na cipresah je ugasnila poslednja solnčna zarja in vrt se je jel zalivati s srebrom od mesečne svetlobe.

Vinicij je spregovoril čez nekaj časa:

»Jaz vem... Komaj sem vstopil, komaj sem poljubil tvoje roke, čital sem ti v tvojih očeh vprašanje, ali že razumevam oni božji nauk, katerega ti spoznavaš, ali sem

že krščen? Ne, krščen še nisem, nu, ali pa veš, moja draga, zakaj ne? Za to, ker mi je Pavel dejal: »Jaz sem te prepričal, da je Bog prišel na svet, toda naj te z vrelcem milosti oblije Peter, ki je prvi položil na-te roke in te prvi blagoslovil.« A jaz tudi hočem, da ti, moja najdražja, vidiš moj krst in da mi bo kumica Pomponija. Radi tega nisem še krščen doslej, dasi verujem v Odrešenika in v sladek njegov nauk. Kako naj ne bi veroval, da je Kristus prišel na svet, ko pa to pravi Peter, ki je bil njegov učenec, in Pavel, kateremu se je prikazal? Kako naj ne verujem, da je Bog, ko je pa vstal od mrtvih? Saj so ga videli tudi drugi v mestu, na jezeru in na gori, in to le taki ljudje, ki ne poznajo laži. Jaz sem to verjel že od časa, ko sem v Ostrijanu poslušal Petra, kajti že takrat sem rekel: na vsem svetu bi vsak drugi človek lože lagal nego ta, ki pravi: »Videl sem!« Toda vašega nauka sem se bal. Domišljeval sem si, da v njem ni modrosti, ni krasote, niti sreče. Sedaj pa, ko ga poznam, kakšen človek bi bil, ako ne bi želel, naj bi na svetu vladala resnica ne pa laž, ljubezen ne pa sovraštvo, dobrota ne pa zločinstvo, zvestoba ne pa nezvestoba, sočutje ne pa maščevanje? Kdo bi mogel biti tak, da bi si tega ne želel in ne hotel? A vse to uči vaš nauk. Tudi drugi si žele pravice, toda samo vaš nauk dela človeško srce v resnici pravično. A pri tem ga še dela čisto, kakor je tvoje in Pomponijino, in zvesto, kakor je tvoje in Pomponijino. Slep bi bil, ko bi tega ne videl. Ako pa je pri tem Kristus Bog obljubil še večno življenje in srečo tako neizmerno, kakoršno more dati samo Bog, — česa si more človek želeči še več? Ko bi vprašal Seneko, čemu on hvali čednost, ako razbrzdanost prinaša več sreče, pa bi mi

gotovo ne vedel odgovoriti ničesar pametnega. Toda jaz vem, čemu moram biti čednosten. Radi tega, ker čednost in ljubezen izvirata od Kristusa, in vsled tega, da takrat, kadar mi smrt zatisne oči, najdem novo življenje, novo srečo, najdem samega sebe in tebe, moja najdražja! Kako naj ne ljubim in ne sprejemem nauka, ki ob enem napoveduje resnico ter nadvlada smrt? Kdo ne bi stavil dobrega nad hudo? Jaz sem si mislil, da ta nauk nasprotuje sreči, med tem pa me je Pavel prepričal, da nam on ničesar ne odvzame, marveč nam še daje. Vse to se mi je komaj moglo zravhati v glavi, toda čutim, da je temu tako, ker še nisem bil nikdar tako srečen in bi ne mogel biti srečen, ko bi se te bil polastil s silo in te imel v svoji hiši.

Rekla si mi ravnokar: »Ljubim te!« in teh besed bi ne dobil od tebe, ko bi te bila tudi silila vsa moč Rima. O Ligija! Moja pamet mi velevala, da je ta nauk zares božji in najboljši, srce to čuti in takima dvema silama — kdo se naj vpre?«

Ligija ga je poslušala, vprši vanj svoje modre oči, ki so pri mesečni svitlobi bile podobne mistiškim cvetkam ter isto tako resne, kakor cvetke.

»Da, Marko! To je resnica!« reče ter mu nasloni svojo glavo na njegovo ramo.

V tem trenutku sta se čutila oba srečna, ker sta čutila, da ju razun ljubezni družijo še neka druga sladka in nerazrušljiva moč, radi katere je njuna ljubezen postala čvrsta in nespremenljiva tako, da jo ničesar ne more ugonobiti, niti sama smrt. Njuno srce je prešinjalo zagotovilo, da se ne nehata nikdar ljubiti, da ne nehata nikdar pri-

padati drug drugemu. Radi tega je njuno dušo prevzemal neki neizrekljivi mir.

Vinicij je razun tega še čutil, da je to ne samo povsem čista, nego tudi povsem nova ljubezen, kakoršne še doslej svet ni imel, niti poznal. Ž njo se je v njegovem srcu strinjalo vse: Ligija, Kristusov nauk, svetloba meseca, spavajoča tišina v cipresah, čarobna noč in ves svet se mu je zdel napolnen ž njo.

Čez nekaj časa ji je dejal z zamolklim in tresočim se glasom:

»Ti boš duša moje duše ter mi boš na vsem svetu najdražja. Enako nama bosta utripali srci, ob enem hočeva moliti in biti hvaležna Kristusu.

O moja predraga! Kaj si moreva misliti boljšega nego to, da tu sproveva skupno življenje pred Bogom, kadar pa naju zaloti smrt, da se najne oči kakor po prijetnem snu znovič odpro k novi svetlobi. Čudim se samo temu, da tega poprej nisem razumel. Ali pa veš, kaj se mi zdi sedaj?

Zdi se mi, da temu nauku se nihče ne more ustavljati. Čez dve ali tri sto let ga sprejme ves svet; ljudje pozabijo na Jupitra in ne bo več drugih bogov nego samo Kristus, ne bo drugih templov nego samo krščanski. Kdo bi si vendar ne želel sreče? Ah slišal sem razgovor Pavla s Petronijem, in veš li, kaj je rekel Petronij pri koncu? »To ni za-me!« mu je dejal, toda ničesar drugega mu ni vedel odgovoriti.

»Ponovi mi Pavlove besede,« reče mu Ligija.

»Bilo je to v moji hiši neki večer. Petronij je jel šaljivo govoriti, kakor je on že navajen, in Pavel mu je dejal: »Kako moreš, modri Petronij, zanikati to, da je Kristus vstal od mrtvih, ko še takrat nisi bil na svetu?

Peter in Janez sta ga videla, pa tudi jaz sem ga videl na potu v Damask. Najprvo naj tvoja modrost dokaže, da lažemo, in še le potem moreš zanikati naše pričevanje.« Toda Petronij je odgovoril, da ni namenjen pričkati se, ker veruje, da na svetu se dogaja marsikaj nerazumljivega, kar pa vendar verodostojni ljudje potrjujejo. Pri tem pa je vse kaj drugega, iznajti kakega tujezemskega Boga, in zopet kaj drugega, sprejeti njegov nauk. »Nočem — je dejal — slišati o ničemur, kar bi mi moglo skaziti življenje in pokvariti njega lepoto. Ne vem sicer, ali so naši bogovi pravi, toda dobri so in veselo ter ugodno lahko živimo pri njih.«

Pavel mu je odgovoril: »Ti zametuješ nauk ljubezni, pravičnosti in milosrdja iz bojazni pred skrbmi življenja, toda pomisli vendar, Petronij, ali je vaše življenje zares brez skrbi? Niti ti, gospod, niti nihče iz najbogatejših, ko zaspi zvečer, ne ve, če ga mar jutri že ne pričakuje obsodba k smrti. Toda povej sedaj, ko bi cesar spoznaval ta nauk, ki zapoveduje ljubezen in pravičnost, ali bi tvoja sreča ne bila dokaj zanesljivejša? Ti se bojiš za svoje veselje, ali pa bi ti življenje takrat ne bilo dokaj veselejše? Kar pa se tiče lepote in ugodnosti življenja, ako ste pozidali tudi na čast jedinega Boga ljubezni in resnice? Ti hvališ svojo usodo, ker si premožen in živiš v izobilju, toda istotako bi utegnil biti reven in zapuščen, dasi si potomec velike hiše, in gotovo bi se ti zdelo ugodnejše na svetu, ko bi vsi ljudje spoznavali Kristusa. V vašem mestu dajejo celo premožni roditelji svoje otroke od hiše, ker se nočejo truditi z izrejo otrok, in take otroke imenujete 'alumne'. Tudi ti, gospod, bi lahko bil tak alumen. Toda ko bi tvoji stariši živeli po naši veri, bi se to

ne moglo pripetiti. In kadar bi, doživlevši moška leta, vzel v zakon ljubljeno ženo, gotovo bi si želel, naj ti ostane zvesta do smrti. A med tem, glej, kaj se godi pri vas, koliko imate tu sramote, nezvestobe in brezsramnosti! Da, vi se čudite, ako je še kaka ženska, katero imenujete univira. Toda jaz ti pravim, da one, ki bodo nosile Kristusa v srcu, ne bodo nezveste možem, kakor tudi krščanski možje ohranijo zvestobo ženam. Toda vi ne morete zaupati svojim vladarjem, niti svojim očetom, niti ženam, niti otrokom, niti služabnikom. Pred vami se trese ves svet, vi pa trepetate pred svojimi sužnji, ker veste, da lahko vsako uro pričnejo proti vam strašen boj, kakor se je že enkrat pripetilo. Ti si bogat, toda ne veš, če ti že jutri ne pobero tvojega bogastva; ti si mlad, pa ne veš, če ti mar jutri že ne bo treba umreti. Ti ljubiš, toda nemara že preži ná-te izdajstvo; imaš rad vile in kipe, toda že jutri moreš biti progan v puščavo Pandatarijo; imaš tisoč služabnikov, toda jutri ti služabniki morejo prelititi tvojo kri. In ako je temu tako, kako moreš biti miren, vesel in srečen? Jaz pa oznanujem ter učim nauk, ki zapoveduje vladarjem, naj ljubijo svoje podložnike, in gospodarjem, da naj bodo dobri do svojih sužnjev, a sužnjem, naj ubogajo svoje gospodarje, ter vsem, naj bodo pravični in usmiljeni, in zato jim obetam srečo, neskončno kakor morje.

Kako torej moreš reči, Petronij, da ta nauk kazi življenje, ko ga nasprotno le zboljšuje, in ko bi bil sam stokrat srečnejši in varnejši, ako bi on tako obsegal ves svet, kakor ga obsega vaša rimska vlada.«

Tako je govoril Pavel, o Ligija, in Petronij mu je rekel: »To ni za-me!« ter odšel z izgovorom, da je truden.

Pri odhodu je še rekel: »Stokrat ljubša mi je moja Eunika nego tvoj nauk, žid, toda s teboj se nočem kosati v govorništvu.« — Toda jaz sem poslušal njegove besede s celo dušo, in ko je govoril o naših ženah, pa sem z vsem srcem poveličeval oni nauk, pod katerega vodstvom si ti odrastla, kakor zrastejo v pomladi lilije na bujni celini. In mislil sem si takrat: zato je Popeja zapustila dva moža radi Nerona, radi tega je Kalvija Krispinila, radi tega so Nigida in skoro vse, kar jih poznam, razun jedine Pomponije, tržile z vero in prisegami, in samo ta jedina, samo ta moja ne odstopi, ne goljufa, ne pogasi ognjišča, ko bi me tudi goljufalo in zapustilo vse, v kar sem zaupal. In rekel sem si v duhu: S čim te hočem za to zahvaliti, ako ne z ljubeznijo in spoštovanjem? Ali si čutila, da sem se tam v Anciju neprestano razgovarjal s teboj, kakor bi bila pri meni? Ljubim te stokrat bolj zato, da si zbežala pred menoj iz cesarevje palače. Sedaj jo mrzim tudi jaz. Mrzim njeno razkošje in godbo ter hočem samo tebe jedino. Reci le jedno besedo, pa zapustiva Rim ter se nastaniva nekje daleč.«

Ona, ne prizdignivši glave od njegovega ramena, je dvignila zamišljeno svoje modre oči na posrebrnene veje ciprese ter odgovorila:

»Prav, Marko. Pisal si mi o Siciliji, kjer se hočejo tudi Aulovi nastaniti na stare dni.«

Vinicij ji je radostno segel v besedo:

»Da, moja draga. Naša zemljišča niso daleč vsaksebi. Tam je čuden kraj, kjer je podnebje še milejše, kjer so noči še ugodnejše od rimskih, razkošne in svetle. Tam je doma samo življenje in sreča!«

Na to je pričel sanjariti o prihodnosti.

»Tam je moči pozabiti vse skrbi. V gajih med oljkami se bova sprehajala ter počivala v njih hladu. O, Ligija! Kakšno bo to življenje: ljubiti in tolažiti se, ter ob enem častiti sladkega Boga, skazovati na vse strani dobrote v miru.«

Oba sta umolknila, zagledavši se v prihodnost. On jo je čimdalje močneje stiskal k sebi, pri čemur se mu je lesketal na roki v mesečni svetlobi vitežki prstan. V tem oddelku mesta, kjer so stanovali sami revni delavci, so že vsi spali, in ničesar ni dramilo več nočne tišine.

»Ali dovoliš, da odidem k Pomponiji?« ga vpraša Ligija.

»Da, predraga. Pozovemo jo v našo hišo, ali pa sama odideva k njej. Ako hočeš, vzameva s seboj apostola Petra. On je že utrujen od starosti in dela. Tudi Pavel nas bo obiskoval, da spreobrne Aula Plaucija, in kakor vojaki snujejo svoje naselbine v daljnih krajih, tako osnujemo tudi mi kristijansko naselbino.«

»Ligija dvigne roko ter prijemši Vinicijevo hoče jo poljubiti, toda on ji reče povsem tiho, kakor bi se bal, preplašiti svojo srečo:

»Ne, Ligija, ne! Jaz te častim in obožujem: daj ti meni roko.«

»Ljubim te.«

Vinicij poljubi njeno kakor jazmin belo roko, in nekoliko časa sta lahko poslušala, kako jima vtripata srci. V zraku ni bilo čuti niti najmanjšega vetriča in ciprese so stale tiho in nepremično, kakor da tudi one pridržujejo sapo v prsih.

Nakrat pa se je v tej tišini nepričakovano oglasilo rjojenje. Ligija je vsa strepetala, Vinicij pa je ostal ter rekel:

»Levi rjovejo v svojih vivarijih.«

Oba sta poslušala. Prvemu rjoventu je odgovorilo drugo, tretje, deseto, od vseh strani. V mestu je bilo časih po več tisoč levov, nastanjenih pri raznih arenah, ki so po noči s svojimi debelimi glavami butali ob železne kletke in s svojim rjoventem oglašali svoje koprnenje po puščavi in svobodi. Tako so jeli rjoveti tudi sedaj, in oglašuje se v nočni tišini drug drugemu, so napolnili z rjoventjem vse mesto. Bilo je v tem nekaj nenavadno groznega, zato je tudi Ligija, kateri so ti glasovi razprašili vse jasne slike v srečno prihodnost, s strahom in grozo poslušala to rjoventje.

Toda Vinicij jo je objel z desnico ter rekel:

»Ne boj se, predraga. Igre so blizu, zato so vsi vivariji polni divjih zverin.«

Nato stopita oba v Linovo hišo, spremljana neprestano z mogočnim rjoventjem divjih levov.

XVIII.

Med tem je Petronij v Anciju vsakega dné dosežal novo zmago nad Augustijanci, ki so se ž njim borili za cesarjevo milost. Tigelin je popolnoma izgubil ves svoj vpliv. V Rimu, kjer je bilo treba odstranjevati ljudi, ki so se kazali, biti nevarni, pobirati njihovo imetje, izvrševati razne politične posle, prirejati igre, ki so se odlikovale s svojim razkošjem in s svojim neukusom, ter naposled izpolnovati vsako cesarjevo željo, tu je bil Tigelin na vse pripravljen, in radi tega zelo potreben. Toda v Anciju, sredi palač, ki so se zrkale v morju, je sprovajal cesar

helensko življenje. Od ranega jutra do poznega večera so se čitali stih, reševala se njih vsebina in oblika, vršila se zabava z glasbo in gledališkimi igrami, kratka, delalo se je vse to, s čemur se je zabaval in ponašal grški genij. V taki priložnosti je moral Tigelina in vse druge Augustijance daleč nadkriliti izobraženi in duhoviti Petronij, ki jih je prekašal s svojim ukusom in s svojim ostroumjem.

Cesar je iskal njegovo družbo, poslušal njegovo mnenje, vprašal ga za svet, kadar je sam delal, ter skazoval mu večje prijateljstvo nego kedaj poprej. Vsi so si že mislili, da je končno zmagal njegov vpliv, da se je prijateljstvo med njim in cesarjem vtrdilo tako, da se odslej več ne raztrga. Celo oni, ki so tega znamenitega Epikurejca poprej prezirali, jeli so ga sedaj obkoljevati ter tekmovati med seboj za njegovo prijaznost. Mnogi so se radovali v svoji duši, da je naposled dobil prevago človek, ki je dobro vedel, kaj si ima o kom misliti, kateri je s skeptičnim smehom poslušal prilizovanje svojih včerajšnjih sovražnikov, pa radi svoje lenobe, ali radi svoje izobrazbe, ni bil maščevanja željan ter svoje moči ni uporabljal na škodo drugih. Napočili so trenutki, ko bi bil lahko ugonobil celo samega Tigelina, toda on ga je rajše izpostavil smehu ter se rogal njegovi surovosti in preprostosti. Senat v Rimu si je bil oddahnil, ker že poldrugi mesec ni bila razglašena nobena smrtna kazen. V Anciju in v mestu so si pripovedovali, kako sta živela razkošno cesar in njegov ljubljene, a vendar je vsakomur bilo ljubše, da je cesar bil tako razkošen, ne pa zverski, kakoršen je bil pod Tigelinovimi rokami. Tigelin sam je čutil, da je njegovo stališče popolnoma omajano, ter je že mislil na to, ali bi mar ne kazalo, popustiti borbo, zlasti ker je cesar

večkrat dejal, da v vsem Rimu in na dvoru se nahajata samo dva človeka, ki se povsem razumeta, in ta dva da sta prava Helenca: on in Petronij.

Osupljiva gibčnost Petronijevega je utrjevala ljudi v prepričanju, da njegov vpliv potraja dalje od vseh drugih. Nihče si ni mogel niti misliti, kako bi cesar mogel prebiti brez njega, s kom bi se mogel razgovarjati o poeziji, godbi, dirkah, in komu bi pogledal v oči, kadar bi se hotel prepričati, ali je zares dobro to, kar je delal. Petronij v navadni svoji malomarnosti ni pripisoval, kakor se je zdelo, temu svojemu stališču nikake cene. Bil je malomaren, lenoben, bistroumen in skeptičen kakor nekdanj. Časih je delal na ljudi vtis človeka, ki se smeje njim, sebi, cesarju in celemu svetu. Časih si je drznil izreči grajo cesarju naravnost v oči, in ko so drugi že mislili, da je zabredel predaleč, ali da si pripravlja pogin, je znal grajo nakrat tako zaobrniti, da mu je služila v prosep. Med navzočimi pa je to vzbujalo prepričanje, da ni nikake neprilike, iz katere bi se ne izmotal zmagoslavno. Enkrat, za teden dni po Vinicijevi vrnitvi iz Rima, je čital cesar v malem krogu svojih dvornikov odlomek iz svoje Troje, in ko je končal ter so mu navzoči z burnimi vskliki izrazili priznanje, je odgovoril Petronij, katerega je cesar vprašal za sodbo s pogledom:

»Slabi stihi, ki so vredni, da se vržejo v ogenj.«

Navzočim so nehala vtripati srca vsled strahu, kajti Neron še nikdar ni slišal take obsodbe; samo Tigelinu se je lice zasvetilo od veselja.

Vinicij je pobledel, misleč si, da Petronij, ki se nikdar ni upijal, je do dobrega pijan.

Neron pa ga vpraša s sladkim glasom, v katerem se je vendar le razodevalo globoko ranjeno samoljublje:

»Kaj nahajaš v njih slabega?«

Petronij pristopi k njemu:

»Ne verjemi jim,« reče, pokazavši z roko navzoče, »ker oni ne znajo ničesar. Vprašaj me, kaj je slabega v tvojih stihih? Ako hočeš izvedeti resnico, pa ti jo povem: Oni so dobri za Vergilija, dobri za Ovida, dobri celo za Homera, nikakor pa ne zá-te. Ti ne smeš tako pisati. Ta požar, kateri popisuješ, nima dovolj ognja, ta plamen dovolj ne greje. Ne poslušaj Lukanovega prilizovanja. Njemu bi se za take stihe priznala genijalnost, toda tebi ne. Ali pa veš, čemu? Zato, ker si večji nego so oni. Komur so bogovi dali to, kar so dali tebi, od tega se more zahtevati več. Toda ti postajaš len. Po ‚prandiju‘ rajše spiš nego bi pilil svoje stihe. Ti moreš ustvariti delo, o kakoršnjem še svet ni slišal, in radi tega ti pravim v lice: napiši bolje!«

Vse to je govoril povsem malomarno, kakor bi se smejal, in cesarju se od veselja napolné oči s solzami, ko je dejal:

»Bogovi so mi dali nekoliko talenta, toda pri tem so mi dali še več, pravega poznavalca in prijatelja, ki mi jedini zna povedati resnico v oči.«

Po teh besedah stegne svojo debelo, z rudastimi dlakami pokrito roko proti zlatemu svečniku, vplenjenemu v Delfah, da bi sežgal stihe.

Toda Petronij mu jih je vzel, predno se je plamen dotaknil papirja.

»Ne, ne!« zakliče. »To so slabi stihi, pa vendar-le pripadajo človeštvu. Prepusti jih meni.«

»Dovoli mi, da ti jih pošljem v ovitku,« odvrne Neron ter ga objame.

Čez nekaj časa pa nadaljuje:

»Tako je, prav imaš. Moj požar Troje dovolj ne sveti, moj ogenj dovolj ne pali. Mislil sem, da zadošča, ako sem enak Homerju. Jaz nisem dovolj drzen ter ne poznam samega sebe, in to uprav je, kar me je doslej ovi-ralo. Ti si mi odprl oči, Ali pa veš, čemu je temu tako, kakor praviš? Ako hoče kipar napraviti kip boga, poišče si vzor, jaz pa nisem imel nobenega vzora. Nisem videl še nikdar gorečega mesta, zato tudi moj popis ni resničen.«

»Pravim ti, da človek mora biti velik umetnik, pa on zna tudi to.«

Neron se zamisli; čez trenutek pa reče:

»Odgovori mi, Petronij, na jedno vprašanje: Ali ti je žal, da je zgorela Troja?«

»Ali mi je žal? Pri šepavem možu Venerinem, ni mi žal. A povem ti zakaj. Troja bi ne bila zgorela, ko bi Prometej ne bil ljudem podaril ognja, ko bi Grki ne bili Prijamu napovedali vojne; ko bi ne bilo ognja, bi Aischil ne bil napisal svojega Prometeja, takisto, kakor bi brez vojne Homer ne bil napisal Ilijade. Mene pa dokaj bolj veseli, da imamo Prometeja in Ilijado, nego da bi se bilo ohranilo mesto, bržkone umazano in nesnažno, v katerem bi sedel nekak prokurator ter te dolgočasil z obravnavami v mestnem areopagu.«

»Temu se pravi pametno govoriti,« odvrne cesar. »Poeziji in umetnosti je dovoljeno žrtvovati vse. Srečni Ahajci, ki so dali Homeru snov k Ilijadi, in srečen Prijam,

ki je videl propad svoje domovine. A jaz? Jaz še nisem videl gorečega mesta!»

Nastalo je molčanje, katero je naposled pretrgal Tigelin.

»Saj sem ti že rekel, cesar,« reče, »zapovej, in jaz zažgem Ancijum. Ali veš kaj? Ako ti je žal za te vile in palače, pa naročim, sežgati ladije v Ostiji, ali pa ti postavim na albanskem obrežju leseno mesto, v katero sam vržeš ogenj. Ali hočeš?«

Toda Neron ga je pogledal prezirljivo.

»Jaz naj gledam goreče lesene stavbe? Tvoja pamet se je že popolnoma izjalovila, Tigelin! Pri tem pa tudi vidim, da zelo slabo ceniš moj talent in mojo Trojiko, ako si misliš, da bi nekaka druga žrtev bila tu prevelika.«

Tigelin je bil v zadregi. Neron pa je dejal čez trenutek, kakor bi hotel spremeniti predmet razgovora:

»Leto se bliža ... O, kakšen smrad se mora razširjati sedaj po Rimu, a vendar bo treba vrniti se tjakaj k letnim igram.«

Tigelin mu reče:

»Kadar odpraviš Augustijance, cesar, dovoli mi, prebiti za trenutek s teboj ...«

Vinicij je za uro pozneje, vračaje se iz cesarjeve vile, rekel Petroniju:

»Kar bal sem se za trenutek zá-te. Mislil sem si, da si se upijanil in da si zgubljen za zmerom. Pomisli, da igraš s smrtjo.«

»To je moja arena,« mu odvrne malomarno Petronij, »in veseli me prepričanje, da sem na njej najboljši gladiator. Glej, kako se je to končalo. Moj vpliv se je tega večera še povečal. On mi pošlje svoje stihe v ovitku.

(hočeš li staviti z menoj?), ki bo jako dragocen in ob enem neukusen. Naročim svojemu zdravniku, naj spravi vanj svoja čistilna sredstva. Storil sem to tudi za to, da Tigelin, videč, kako se to izvrši, me bo hotel posnemati, in lahko si domišljam, kaj se zgodi, kadar on to poskusi. Videti bo to tako, kakor bi pirenejski medved hotel hoditi po vrvi. Smejal se bom kakor Demokrit. Ako bi hotel, lahko bi prekotalil Tigelina ter postal namesto njega pretorijanski prefekt. Toda jaz sem prelen. Ljubše mi je tako življenje, kakoršno sprovajam, naj sem tudi primoran, čitati cesarjeve stihe.«

»Kakšna gibčnost je to, ki zna grajo spremeniti v pohvalo? Ali so oni stihi zares tako slabi? Jaz tega ne razumem.«

»Niso slabši od drugih. Lukan ima v jednom prstu več talenta, pa tudi Rdečebradec ni brez njega. On pa še vrhu tega ljubi poezijo in glasbo. Čez dva dni morava biti pri njem, da slišiva uglasbeno himno v čast Afroditi, kojo namerava danes ali jutri dovršiti. Le malo nas je povabljenih: samo jaz, ti, Tulij Senecio in mladi Nerva. A zastran njegovih stihov sem ti rekel nekoč, da jih rabim po jedi tako, kakor rabi Vitelij pelikanovo pero, toda to ni resnica. Časih so dovolj duhoviti. Besede Hekube so celo ganljive... Ona se pritožuje o mukah pri porodu, in Neron je našel srečne izraze za to, najbrž radi tega, ker sam v bolečinah rodi vsak svoj stih. Časih ga celo pomilujem. Pri Poluksu! Kakšna čudna mešanica je to! Kaligula je bil zmešan, pa vendar ni bil tak čudak.«

»A kdo ve, kam ga še privede ta znorelost?« omeni Vinicij.

»Lahko mogoče, da se pripeti kaj takega, vsled česar se bodo ljudem še v poznih stoletjih ježili lasje na glavi od groze. In uprav to tudi je, kar vzbuja mojo radovednost, in dasi se dolgočasim nalik Jupitru Amoskemu v puščavi, si vendar-le mislim, da pod drugim cesarjem bi se še bolj dolgočasil. Tvoj žid Pavel je kaj zgovoren človek, to mu priznavam, in ako bodo podobni ljudje označevali oni nauk, pa morajo biti naši bogovi pripravljeni na skorajšno selitev. Resnica je, da bi bili vsi bolj varni, ako bi na primer cesar bil kristijan. Toda tvoj prerok iz Tarse ni pomislil, kò mi je navajal svoje dokaze, da je uprav meni draga ta nevarnost v mojem življenju. Kdor ne igra na kocke, on ne zaigra tega, kar ima, a ljudje vendarle igrajo. V tem tiči nekako razkošje, neko pozabljenje. Poznal sem sinove vitezov in senatorjev, ki so prostovoljno postali gladijatori. Praviš, da se igram z življenjem; ako je temu tako, pa delam to za to, ker me to veseli. Vaše kristijanske čednosti bi me le dolgočasile uprav tako kakor Senekove razprave. Radi tega Pavlova zgovornost ná-me ni imela nikakega upliva. On bi moral vedeti, da taki ljudje, kakor sem jaz, ne sprejmejo tega nauka nikdar. A s teboj je drugače! Tvoj značaj je tak, da moreš bodisi sovražiti kristijane, bodisi postati sam kristijan. Jaz priznavam, da imajo prav, pri tem pa se mi zdeha. Mi norimo ter rinemo v propast; nekaj nepoznanega nas čaka v bodočnosti, nekaj se nam lomi pod nogami, pa vendar hočemo znati umreti, in med tem se nočemo odreči življenju in služiti smrti, dokler nas ona sama ne pobere. Življenje imamo radi življenja, ne pa radi tega nauka.«

»Pomilujem te, Petronij.«

»Ne pomiluj me bolj nego se jaz sam pomilujem. Nekoč se med nami nisi počutil slabo, in vojskuje se v Armeniji si koprnél po Rimu.«

»Tudi sedaj koprnim po Rimu.«

»Da, ker si se zaljubil v krščansko Vestalko, ki stane za Tiberó. Ne čudim se temu ter te niti ne grajam radi tega. Čudim se dokaj bolj temu, da pri tem nauku, o katerem trdiš, da je morje sreče, in pri tej ljubezni, katera ima biti kmalu venčana, žalost ne zgine s tvojega obraza. Pomponija Grecina je zmerom otožna, pa tudi ti si se nehal smejati, odkar si postal kristijan. Ne prepričaj me, da prinaša ta nauk veselje. Iz Rima si se vrnil še otožnejši. Ako se vi tako po krščansko ljubite, pri svetlih kodrih Bahovih! ne pojdem po vaših stopinjah.«

»To je nekaj drugega,« odvrne Vinicij. »Jaz pa ti prisežem ne pri svetlih kodrih Bahovih, marveč pri duši svojega očeta, da v prejšnjem času nikdar nisem čutil take sreče, kakor jo čutim sedaj. Toda dolgčas me muči neprestano, in kar je še več, zdi se mi, ako sem oddaljen od Ligije, da visi nad njo neka nesreča. Ne vem kakšna, ne vem, odkod bi mogla priti, toda slutim jo, kakor slutimo uimo.«

»Čez dva dni poskusim, pridobiti ti odpust, da smeš oditi iz Ancija za toliko časa, za kolikor sam hočeš. Poppeja je mirnejša, in kolikor vem, od njene strani ne grozi ničesar tebi, niti Ligiji.«

»Še danes me je vprašala, kaj sem delal v Rimu, dasi sem odšel tje skrivoma.«

»Mogoče, da te je dala zasledovati. Sedaj pa bo morala računati z menoj.«

Vinicij je obstal ter rekel:

»Pavel mi je rekel, da nas Bog časih opominja, pa vendar ne dovoljuje, verovati v slutnje. Jaz se tudi temu branim, toda ubraniti še ne morem. Povem ti, kaj se je pripetilo, da mi bo lažje pri srcu. Sedel sem z Ligijo v tako prijetni noči, kakor je nocojšnja, pa sva se razgovarjala o najinem bodočem življenju. Ne morem ti povedati, kako sva bila mirna in srečna. Tu pa so nakrat zarjovel levi. To je sicer v Rimu nekaj navadnega, vendar pa od tega časa nimam več miru. Zdi se mi, da je bila v tem neka grožnja, neka tajna napoved nesreče... Tebi je znano, da me strah ne premaga tako lahko; takrat pa se mi je zdelo, da je groza napolnila vso temno noč. To je prišlo tako čudno in tako iznenadoma, da mi še zmerom odmeva v ušesih ter sem neprestano nemiren v svojem srcu, kakor da Ligija potrebuje moje pomoči, da naj jo ubranim nekaj strašnega, ubranim teh levov. Pridobi mi dovoljenje, da odidem, ker sicer pojdem brez dovoljenja. Ne morem ostati tukaj, ponavljam ti, ne morem!«

Petronij se je nasmehnil.

»Do tega še ni prišlo,« spregovori, »da bi sinove konzularnih mož ali njihove žene metali levom v arenah. Lahko vaju doleti vsaka druga smrt, samo ne taka. Sicer pa, kdo vé, ali so to bili zares levi, ker tudi germanski zubri grozno tulijo. Kar se mene tiče, se smejem slutnjam in usodi. Sinoči je bila jasna noč, in videl sem padati zvezde kakor dež. Marsikomu je neprijeten tak prizor, jaz pa sem si samo mislil: ako je med njimi tudi moja zvezda, pa mi vsaj ne bo manjkalo spremljevalcev!«

Na to je umolknil za trenutek in rekel po kratkem pomisleku:

»Sicer pa, vedi, ako je vaš Kristus vstal od mrtvih, da nemara tudi vaju ubrani pred smrtjo.«

»Nemara,« odvrne Vinicij ter pogleda nebo, posuto z zvezdami.

XIX.

Neron je igral in prepeval slavospev na čast ‚Vla-darke Cipra‘, kateri je bil sam zložil in uglasbil. Tega dné mu glas ni nagajal in čutil je, da njegova skladba ugaja navzočim. To mu je tolikanj vedrilo dušo, da je bil v resnici navdušen. Pri koncu pa je kar prebledel od tega ganutja. In to je bilo prvičrat v njegovem življenju, da ni hotel poslušati hvale od navzočih. Nekaj časa je sedel, držeč roke vprte ob citre, na to pa je vstal ter rekel:

»Truden sem in moram iti na svež zrak. Uglasbite mi med tem citre!«

Po teh besedah si je omotal vrat s svilnatim robcem.

»Vidva pojdeta z menoj,« reče, obrnivši se k Petroniju in Viniciju, ki sta sedela v kotu dvorane. »Ti, Vinicij, podaj mi roko, Petronij pa bo govoril z menoj o godbi.«

Na to odidejo na teraso pred palačo, potlakovano z alabastrom ter posuto z žafranom.

»Tu človek svobodneje diše,« reče Neron. »Dušo imam ganjeno in otožno, dasi vidim, da s to pesmijo, katero sem vam zapel na poskušnjo, morem nastopiti javno in da bo to slavje, kakoršnega še ni dosegel noben Rimljan.«

»Lahko nastopiš bodisi tukaj, v Rimu ali v Ahaji. Občudoval sem te z vsem srcem in razumom, o božanstveni!« odvrne Petronij.

»Vem. Ti si preveč len, da bi se silil k hvali. Odkritosrčen si kakor Tulij Senecijo, samo da ti več razumeš nego on. Reci mi, kaj sodiš o godbi?«

»Ko poslušam pesem, ko ogledujem uprego, katero vodiš v cirku, ali zali kip, ali lepi tempelj, ali dično sliko, čutim, da mi ugaja to, kar vidim, in da biva v moji navdušenosti vse to, kar nam te reči morejo dati. Toda kadar čujem godbo, zlasti tvojo, pa se odpira pred menoj neprestano nova lepota in razkošje. Dirjam za glasovi, lovim jih, toda predno jih vjamem, priteko zopet novi in novi, uprav kakor morski valovi, ki prihajajo iz brezkončnosti. Zato ti pravim, da godba je kakor morje. Stojimo na jednom obrežju ter gledamo v daljavo, toda drugega obrežja nam ni moči dogledati.«

»Oh, kako globok poznavalec si!« reče Neron.

Nekaj časa so hodili molčé ter je samo žafran šelestil pod njihovimi nogami.

»Izrazil si mojo misel,« spregovori naposled Neron, »in zato pravim vselej, da me v vsem Rimu ti jedini moreš razumeti. Tako je. Uprav to isto tudi jaz sodim o godbi. Kadar sviram ali pojem, vidim take reči, o katerih še nisem vedel, da so na svetu. Največkrat jih ne znam niti imenovati ter ne morem jih pojmiti s svojim razumom, marveč jih samo čutim. Cesar sem, ves svet je moj ter premorem vse. Toda godba mi odkriva nova kraljestva, nove gore, nova morja, novo razkošje, kakoršnega še nisem poznal doslej. Čutim bogove ter vidim Olimp. Nekak nenaraven veter veje nad menoj; gledam kakor v megli neko neizmernost, tiho in tako jasno, kakor je izhod solнца. Ves vsemir igra okrog mene, in pravim ti (tu je Neronu strepetal glas od pravega ganutja), da jaz cesar in

bog čutim se v tem hipu majhnega kakor prah. Ali mi verjameš?»

»Da. Samo veliki umetniki morejo čutiti, da so pred samo umetnostjo majhni.«

»Nocojšnja noč je noč odkritosrčnosti, torej odprem pred teboj dušo kakor prijatelju in povem ti še več. Mar misliš, da sem slep ali brez razuma? Mar misliš, da ne vem, da pišejo v Rimu po obzidju razne psovke o meni, da me imenujejo ubijalca matere, ubijalca žene, da me smatrajo za spako in odkrutnika radi tega, ker je Tigelin pridobil od mene nekoliko obsodb k smrti za svoje sovražnike?

Da, moj dragi, smatrajo me za spako in jaz to vem... Naprtili so mi tolikanj okrutnostij, da se res povprašujem časih, če sem zares okrutnik. Toda oni tega ne razumejo, da dela človeška časih morejo biti okrutna, človek sam pa vendar-le ni okrutnik. Ah, nihče mi ne verjame in tudi ti, moj dragi, mi ne verjameš, da ob času, kadar godba giblje mojo dušo, čutim se tako dobrega kakor dete v zibelki. Prisegam ti pri zvezdah, ki se lesketajo nad nami, da govorim čisto resnico. Ljudem še ni znano, koliko dobrega leži v tem srcu in kakšne zaklade jaz opažam v njem, kadar mi godba odpira vrata do njih.«

Petronij ni niti najmanje dvomil o tem, da Neron ne bi govoril resnice; znano mu je bilo, da godba res more vzbujati razne plemenite naklonjenosti njegove duše, zasute z gorami sebičnosti, razbrzdanosti in zločinov. Pa mu je dejal:

»Treba te je poznati tako dobro, kakor te poznam jaz. Rim te nikdar ni znal dovolj oceniti.«

Cesar se opre krepkejše ob Vinicijevo ramo, kakor bi bil hotel omahniti pod bremenom te krivice, ter reče:

»Tigelin mi je dejal, da si v senatu šepetajo na ušesa, da Diodor in Terpnos lepše igrata na citrah nego jaz. Odrekajo mi torej tudi to! Toda ti, ki zmerom govoriš resnico, reci mi odkritosrčno: ali brenkata ona lepše od mene, ali le tako dobro kakor jaz?«

»Nikakor ne. Ti igraš dokaj nežnejše, pa vendar z večjo močjo. Ti si umetnik, ona dva pa sta samo veščaka. Sicer pa, kdor prvič čuje nju, ta razume najbolje, kaj si ti.«

»Ako je tako, pa naj ostaneta živa. Gotovo si nikdar ne domislita, kakšno uslugo si jima napravil ta hip. Sicer pa, ko bi ju obsodil, moral bi dva druga vzeti na njuno mesto.«

»A ljudje bi rekli naposled, da iz ljubezni do godbe ugonabljaš v državi godbo. Ne ubijaj nikdar umetnosti radi umetnosti, o božanstveni!«

»Kako si ti povsem drugačen od Tigelina,« odgovori Neron. »In glej, jaz sem umetnik v vsem. Ker pa godba pred menoj odpira prostore, o katerih niti nisem slutil, pokrajine, v katerih ne vladam, razkošje in srečo, katere nisem poznal — radi tega ne morem sprovajati navadnega življenja. Glasba mi govori, da biva nadnaravnost, in za to jo iščem z vso svojo močjo, ki so mi jo dali bogovi v roke. Časih se mi zdi, ako hočem doseči oni olimpijski svet, da moram nadkriliti človeško vsakdanjost v dobrem ali v hudem. Znano mi je tudi, kako govoré ljudje o meni, češ da sem zmešan in bedast. Toda jaz ne norim, marveč samo iščem; ako pa norim, godi se to le vsled

dolgega časa in vsled nestrpljivosti, da tega, česar iščem, ne morem najti. Jaz iščem, ali me razumeš, in radi tega hočem biti večji nego navaden človek, kajti le na ta način morem postati največji umetnik.«

Tu poniža glas, da ga Vinicij ne bi slišal, ter, naslo-nivši usta k Petronijeveму ušesu, jame šepetati:

»Ali veš, da sem samo zaradi tega obsodil k smrti mater in ženo? S tem sem hotel doprinesiti žrtev neki nepoznani moči, kakoršne še ni doprinesel noben človek. Mislil sem si, da se vsled tega dogodi nekaj nenavadnega, da se odpro vrata, za katerimi zagledam nekaj nezna-nega. Najsi bi to že bilo lepše ali strašnejše nego si more misliti človeški um, samo da je le veliko in nenavadno ... Toda niti ta žrtev ni zadoščala. Da se odpro empirijska vrata, za to je treba večje žrtve, — naj se torej zgodi to, kar zahteva usoda.«

»Kaj nameravaš učiniti?«

»Uvidiš to poprej nego si sam misliš. Med tem pa vedi, da sta dva Nerona. Jeden je tak, kakoršnega pozna-jo ljudje, drugi pa je umetnik, katerega poznaš samo ti, kateri, dasi nori kakor Bah, dela to samo radi tega, ker ga duši vsakdanjost in praznota navadnega življenja in kateri bi jo rad napolnil, ko bi moral to učiniti tudi z ognjem in železom ... O, kako bo ta svet pust, kadar mene več ne bo! .. Nihče še tega ne sluti, da, niti ti ne, dragi moj, kakšen sem jaz umetnik! Toda uprav za to tudi tr-pim in ti govorim odkritosrčno, da mi je duša časih tako otožna, kakor te ciprese, ki stojé pred nami. Težavno je človeku nositi ob enem največje breme vlade in breme največjega talenta.«

»Čutim s teboj, o cesar, z vsem svojim srcem in z menoj vred tudi zemlja in morje, ne izvzemši Vinicija, ki te obožuje v svoji duši.«

»On je bil meni vedno drag,« reče Neron, »dasi služi Marsu, ne pa Muzam.«

»On služi pred vsem drugim Afroditi,« odvrne Petronij.

In nakrat se odloči, da z jednim mahljajem pomaga svojemu nečaku ter ob enem odvrne od sebe nevarnost, ki mu je pretila.

»Zaljubljen je kakor Trojilo v Kresido,« nadaljuje. »Dovoli mu, gospod, da odide v Rim, ker drugače mi kar vsahne. Ali veš, da se je ona ligijska zastavljena, katero si mu podaril, zopet našla in jo je Vinicij, odhajaje v Ancij, pustil pod varstvom nekega Lina? Nisem ti omenjal tega, ko si zlagal svoj slavospev, kar je najvažnejše izmed vsega drugega. Vinicij je hotel, da bi ona bila njegova ljubica; ko pa se je pokazalo, da je čednostna kakor Lukrecija, se je vanjo zaljubil ter želi se ž njo oženiti. To je kraljeva hči, torej odličnega rodu — on pa je pravi vojak: vzdise, sahne in ječi, ob enem pa čaka dovoljenja svojega cesarja.«

»Cesar ne izbira žene svojim vojakom. Čemu mu je treba privoljenja?

»Rekel sem ti, gospod, da te obožuje.«

»Radi tega sme biti še bolj gotov, da mu to dovolim. Ona je zala deklica, samo preozka v bedrih. Augusta Poppeja se mi je pritoževala o njej, da je urekla najino dete v vrtu na Palatinu.«

»Toda jaz sem dokazal Tigelinu, da bogovi niso podložni nikakemu vplivu. Ali se spominjaš, božanstveni, kako si se na to nasmejal in zaklical sam: habet!«

»Spominjam se.«

Na to se obrne k Viniciju:

»Ali jo ljubiš tako, kakor trdi Petronij?«

»Ljubim, gospodar,« odvrne Vinicij.

»Torej ti zapovem, da jutri odrineš v Rim, se ž njo oženiš in da ne prideš pred me brez poročnega prstana.«

»Hvala ti, gospodar, iz dna duše.«

»O, kako je prijetno, osrečevati ljudi,« reče cesar.

»Vse svoje življenje ne bi hotel delati ničesar drugega.«

»Skaži nama še jedno milost, božanstveni,« reče Petronij, »ter izreci to svojo voljo pred Augusto. Vinicij bi si ne drznil nikdar, oženiti se z osebo, k ne ugaja Augusti; ti pa, gospod, lahko z jedno besedo potolažiš njeno nejevoljo, ako izrečeš, da si to sam zapovedal.«

»Prav,« odvrne cesar. »Tebi in Viniciju ne morem odreči ničesar.«

Na to se vrne v vilo, ona dva pa sledita za njim polna veselja, da se je to srečno izteklo. Vinicij se je moral premagati, da ni objel Petronija okrog vratu, kajti sedaj se mu je zdelo, da so odstranjene vse ovire in vsa nevarnost.

V atriju pa sta mladi Nerva in Tulij Senecio zabavala Augusto s svojim razgovorom, Terpnos in Diodor pa sta ubirala strune na citrah. Neron je vstopil, sedel na stol, bogato vdelan z želvovino, ter pošepetal nekaj na uho grškemu dečku in potem čakal.

Deček se takoj vrne z zlato škrinjico. Neron jo odpre in, potegnivši iz nje navratnik iz velikih opalov, reče:

»Te dragotine so vredne današnjega večera.«

»Lesketajo se kakor zarja,« spregovori Poppeja, misleča si, da je navratnik njej namenjen. — Cesar se ne-

koliko časa poigra z dragocenimi kameni, naposled pa reče:

»Vinicij, v mojem imenu oddaj ta navratnik mladi ligijski kraljici, s katero se moraš na mojo zapoved poročiti.«

Poppeja obrne jezen in začuden pogled v cesarja in Vinicija ter ga konečno upre v Petronija. Toda ta, sklonjen malomarno čez naslonjač, pogladi z desno roko pljunko, kakor bi si hotel dobro zapomniti njeno obliko.

Vinicij se med tem zahvali za dar, pa pristopi k Petroniju, ter mu reče:

»S čem naj se ti zahvalim za vse to, kar si storil zame danes?«

»Žrtvuj Evterpi par labudov,« odgovori mu Petronij, »hvali cesarjeve pesmi ter smejaj se vsem zlim slutnjam. Nadejam se, da rjojenje levov ne bo več vznemirjalo snu ni tebi, niti tvoji ligijski liliji.«

»Ne,« odvrne Vinicij, »sedaj sem popolnoma miren.«

»Naj vama bo sreča naklonjena! Toda sedaj pozor, kajti cesar je vzel znovič v roke liro. Pridrži sapo, poslušaj ter prelivaj solze.«

Cesar je v resnici vzel liro v roke ter dvignil oči kvišku. V dvorani je prenehal vsak razgovor in vsi so sedeli nepremično kakor bi okameneli. Samo Terpnos in Diodor, ki bi imela spremljati cesarja, sta kimala z glavami, gledala cesarja, pričakujoča prvih glasov njegove pesmi.

Na to se v preddvorju začujejo glasovi in koraki. Čez malo časa se dvigne zagrinjalo in v dvorano stopi cesarjev oproščenec Faon in za njim konzul Lekaniij.

Neron naježi obrvi.

»Odpusti, božanstveni cesar,« reče z drhtečim glasom Faon, »v Rimu je požar! Večji del mesta je v plamenu!«

Na to novico vstanejo vsi s svojih sedežev. Neron odloži liro ter reče:

»O, bogovi. Videl bom goreče mesto, da dovršim Trojiko.«

Na to se je obrnil k Lekaniju:

»Ali dospem v mesto, da vidim požar, ako odidem takoj?«

»Gospod,« odvrne konzul bled kakor stena, »nad mestom se razprostira morje plamena. Dim duši prebivalce, ljudje omedlevajo, ali obupa skačejo v plamen... Rim gine, gospodar!«

Nastane tišina, katero pretrga Vinicij z vsklikom:

»Vae misero mihi (gorje meni, siromaku)!«

In mladi človek, odloživši svojo togo, zdirja v sami tuniki iz palače.

Neron dvigne roke k nebu ter zakliče:

»Gorje ti, slavno mesto Prijamovo!...«

XX.

Vinicij je imel komaj toliko časa, da je zapovedal nekaterim svojim sužnjem, naj jezdiijo za njim, potem pa je odjezdil skokoma v temni noči skozi prazne ulice Ancija proti Laurentu. Vsled strašne novice mu je duša plula v nekaki omotici, v duševni potrtosti, ni razložil dobro, kaj se prav godi ž njim, marveč čutil je samo, da za njegovim hrbtom sedi na konju nesreča, ki mu kliče na uše-

sa: »Rim gori!«, ki se polaščuje tudi njega in konja ter ju tira v ogenj. Položivši svojo odkrito glavo na konjski vrat, je jezdil slepo naprej v sami tuniki, ne zmenivši se za sebe, ne pazeč na zapreke, na katere je mogel naleteti. Sredi tišine in mirne in zvezdnate noči sta se zdela jezdec in konj, obsevana od mesečine, podobna nekaki pošasti. Idu-mejski vranec, nategnivši vrat ter pobesivši ušesa, je dirjal kakor pšica, puščaje za seboj temne ciprese in bele vile, ki so stale med njimi. Konjski topot ob trdo kamenje je zbudil tu pa tam pse, ki so z lajanjem pozdravili to čudno prikazen in potem jeli tuliti, prestrašeni vsled njene naglice, dvignivši glave proti mesecu. Sužnji, ki so jahali za Vinicijem ter imeli dokaj slabše konje, so kmalu daleč zaostali. On sam pa, pridirjavši nalik uimi skozi spava-joči Laurentum, je krenil proti Ardeji, kjer so, kakor tudi v Ariciji, v Bovilah in Ustrinumu že od njegovega dohoda v Ancium čakali nanj pripravljeni konji, da je mogel kolikor mogoče v najkrajšem času prepotovati prostranstvo, ki ga je delilo od Rima.

Spomnivši se na to, je podil do skrajnih močij svojega konja. Za Ardejo se mu je zdelo, da se mu vidi nebo na severovshodni strani nekako rudasto. Mogla je to biti tudi jutranja zarja, kajti bilo je že pozno in ob tem času se je zgodaj danilo. Toda Vinicij se ni mogel ubraniti kriku obupa in besnote, kajti zdelo se mu je, da je to zarja požara. Spomnil se je Lekanovih besed: »Vse mesto je v plamenu« in časih čutil, da utegne v resnici znoreti, kajti izgubljal je nado, da bi mogel ubraniti Ligijo, predno se vse mesto ne spremeni v kup pepela. Njegove misli so bile še urnejše nego njegov konj in drville so pred njim nalik jati črnih tic, obupne in otožne. Ni vedel sicer, kateri

del mesta je začel goreti, vendar pa si je domišljeval, da oni del mesto za Tiberu, kjer so stale same lesene hiše, skladišča drv in stavbe, v katerih so prodajali sužnje, je mogel najprvi postati žrtva plamena. V Rimu je pogosto nastal požar, in takrat je vsikdar prišlo do pobojev in plena, zlasti v onih delih mesta, kjer so stanovali revni in barbarski ljudje; kaj se je torej moglo vse goditi za Tiberu, kjer je bilo gnezdo druhal, zbrane ondi od vseh stranij sveta?

Tu se Vinicij zares spomni Ursa z njegovo nadčloveško močjo, toda kaj je mogel učiniti človek, naj si bi bil tudi orjak, proti ugonobljajoči moči ognja? Strah pred vstajo sužnjev je bila tudi mora, ki je že mnogo let tlačila Rim. Govorilo se je, da na sto tisoč teh ljudij sanjari o Špartakovi dobi in da čakajo samo ugodne prilike, da planejo nad svoje tlačitelje in nad celo mesto. In ta trenutek je napočil. Nemara ondi v mestu razun požara razgraja še klanje in boj. Nemara so pretorijanci planili na mesto, kjer ubijajo ljudi na cesarjevo zapoved?

Lasje so mu nakrat od strahu stopili po koncu na glavi. Spomnil se je vseh razgovorov o požaru mesta, ki so se že nekaj časa sem s čudovito vstrajnostjo slišali na cesarjevem dvoru; spomnil se je Neronove pritožbe, da mora opisovati goreče mesto, ne da bi bil kedaj videl pravi požar, spomnil se prezirljivega odgovora, ki ga je dal Tigelinu, ko se mu je ponudil, da sežge Ancij, ali umetno postavljeno leseno mesto, spomnil konečno njegovih pritožb o Rimu in smradljivih ulicah v Suburi. Da, cesar je dal zažgati mesto. Samo on jedini si je mogel predrzniti kaj takega, samo Tigelin je mogel izvršiti to zapoved. Toda, ako gori Rim na cesarjevo zapoved, kdo

tu more biti porok, da tu ne bodo morili ljudi tudi na cesarjevo zapoved? Ta spak je bil sposoben za tako dejanje. Torej požar, vstaja sužnjev in splošno klanje. Kakšen grozen kaos, kakšno razgrajanje ugonobljajočih življenj in zbesnelosti človeške, a sredi tega vsega — Ligija!

Tarnanje Vinicija se je mešalo s hropenjem konja, ki je moral, dirjaje proti Ariciji, iti neprestano navkreber ter je že izgubljal zadnje moči. Kdo jo iztrga iz gorečega mesta in kdo jo reši? Tu se Vinicij sklone svojemu konju povsem na vrat, prime se z rokami za grive ter hoče od bolesti grizti konjski vrat. V tem hipu pridrvi naproti kakor uima drugi jezdec, ki obupno zakriči: »Rim propada!« in odjezdi dalje proti Anciju. Vinicij začuje samo še besedo »Bogovi!« vse drugo pa je zaglušil konjski topot. Toda ta beseda ga zgane. Bogovi!... Vinicij dvigne urno glavo, dvigne roke k nebu, na katerem so se lesketale svetle zvezde, ter začne moliti: »Ne kličem na pomoč vas, katerih templi goré, marveč Tebe. Ti sam si trpel! Ti jedini si usmiljen. Ti jedini razumeš človeško bolečino. Ti si prišel na svet, da naučiš ljudi sočutja, daj, skaži ga sedaj sam!

Ako si res tak, kakor trdita Peter in Pavel, reši mi Ligijo! Vzemi jo na roke ter iznesi iz plamena! Daj mi jo in jaz ti dam svojo kri. Ako nočeš tega storiti radi mene, pa stori to radi nje. Ona te ljubi in zaupa v Te! Obljubuješ življenje in srečo po smrti, toda sreča je po smrti itak ne mine in ona še tudi noče umreti. Daj ji, da še živi. Vzemi jo na roke ter odnesi iz Rima. Ti to moreš, samo ako le hočeš...«

Tu preneha, ker je začutil, da bi se mu daljša molitev mogla spremeniti v grožnjo in se je bal, da ne bi žalil

Boga v trenutku, ko mu je bilo najbolj treba Njegove ljubezni in milosrdja. Prestrašil se je pri samem spominu na to ter jel znovič poditi svojega konja, a to tembolj, ker se je bilo obzidje Aricije, ki je ležala na sredi poti do Rima, že razsvetilo pred njim v mesečni svetlobi. Kmalu na to je prijezdil do Merkurjevega templja, ki je stal v gaju pred mestom. Tu so se že videla znamenja nesreče; pred templom je vladala velika gneča. Vinicij zagleda v preddvorju in med stebričjem cele roje ljudij, ki so si svetili z bakljami ter se gnetli pod varstvo bogov. Cesta naprej ni bila več tako prazna in pusta kakor za Ardejo. Ljudje so hiteli v gaj po stranskih potih, pa tudi na veliki cesti so stale cele tolpe ljudij, ki so se brzo umikale urnemu jezdecu. Iz mesta se je zaslišal trušč raznih glasov. Vinicij je prihrul v mesto kakor vihar ter podrl in po-teptal na poti nekoliko ljudij. Povsod so ponavljali krik: »Rim gori! Mesto je v plamenu! Bogovi, rešite Rim!«

Konj je obstal pred hišo, v kateri je imel Vinicij dobiti drugega konja. Sužnji, kakor pričakujoči gospodarjev prihod, so stali pred hišo ter urno poskočili, da mu pripeljejo novega konja. Vinicij zapazi mali oddelek, v katerem je bilo deset jezdecev pretorijancev, ki so očitvidno nesli nove novice v Ancijum. Skoči k njim ter jih vpraša:

»Kateri del mesta gori?«

»Kdo si ti?« ga vpraša desetnik.

»Vinicij, vojaški tribun in Augustijanec! Odgovarjaj!«

Požar, gospod, je izbruhnil v prodajalnicah poleg Velikega cirka. Ko so nas odposlali, bilo je že središče mesta v ognju.«

»A oddelek za Tiber?«

»Tam doslej še ni gorelo, toda požar doseza z nezdržljivo močjo neprestano nova dela. Ljudje ginejo vsled vročine in dima; vsaka rešitev je nemogoča.«

Med tem so privedli Viniciju novega konja. Mladi tribun ga je zasedel ter odjezdil dalje.

Sedaj je odjezdil k Albanu, pustivši na desno Albanelongu in njeno čudovito jezero. Pot v Aricijo je držala navkreber pod goro, ki je zakrivala vse obzorje, kakor tudi Albano, ležečo na drugi njeni strani. Vinicij je videl, da dospevši na vrh, zagleda ne samo Bovilo in Ustrinum, kjer so ga čakali novi konji, marveč tudi Rim, kajti za Albanom se je na obeh straneh alpijske ceste razprostirala ravna in nizka Kampanija, na kateri se je samo proti mestu dvigal visok akvedukt, sicer pa ničesar ni zakrivalo obzorja.

»Raz grič zagledam plamen,« govori sam sebi. In znovič začne poganjati konja.

Toda še poprej, nego je došel na vrh gore, začuti na licu popih vetra in ob enem smrad dima. Pa tudi vrh gore se je začel zlatiti.

»To je ogenj!« pomisli Vinicij.

Noč pa je bledela, zarja se spreminjala v jutranji svit in na vseh bližnjih gričih se je isto tako lesketala rudasta zarja, ki bi mogla takisto izvirati od požara, kakor od vshajajočega solnca. Vinicij je došel na vrh gore in grozen prizor se je pojavil njegovim očem.

Vsa nižava je bila pokrita z dimom, ki je tvoril velikanski oblak, ležeč tesno pri tleh; oblak, v katerem ni bilo videti mesta z vodovodi, vilami in drevesi in na robu vsega tega je na višini gorelo obširno mesto.

Požar pa vendar ni imel podobe ognjenega stolpa, kakor se vidi takrat, kadar gori posamezna velika stavba, marveč je bila ta dolga poteza podobna jutranjemu svitu.

Nad to potezo so se dvigali ogromni valovi dima ponekje popolnoma črni, ponekje rdečkasti in krvavi, in ta dim se je krčil in zvijal kakor kača, ki se zvija in razteza. Valovi dima so časih pokrivali ves ogenj uprav kakor bi se bil pred njim razpenjal črni zid, časih pa ga je plamen osvetljeval od spodaj ter ga lizal s svojim ognjenim jezikom. In dim ter ogenj sta se raztezala od jednega kraja obzorja do drugega, zapiraje ga tako, kakor ga časih zapre gosti gozd. Sabinske gore se niso niti videle.

Viniciju se je zdelo na prvi pogled, da ne gori samo mesto, marveč ves svet in da se nobeno živo bitje ne more rešiti iz tega morja ognja in dima.

Veter je pihal čimdalje močnejše od požara ter nosil s seboj smrad in meglo, ki je jela zakrivati celo bližnje predmete. Med tem se je zdanilo popolnoma in solnce je osvetlilo vrhove, obkoljujoče albansko jezero. Toda jasnozlati jutranji solčni žarki so bili vsled prevelike sopenek nekako rudasti in medli. Vinicij, jahaje k Albani, je zagazil čimdalje v gostejši dim. Vznemirjeni meščanje so pritekli na ulice ter s strahom mislili na to, kako mora še le biti v Rimu, ko se že tu skoro ni dalo dihati.

Obup se je znovič polastil Vinicija in od strahu so se mu ježili lasje na glavi. Vendar pa je skušal potolažiti se, kolikor je bilo mogoče. »Ni mogoče, pomisli, da bi vse mesto nakrat gorelo. Veter piha od severa ter žene dim samo na to stran. Na drugi strani ga ni. Del mesta za Tiber, oddeljen z reko, je nemara še ostal cel, in Urso je na vsak način imel dovolj časa, da se je z Ligijo vred

rešil skozi Janikulska vrata. Isto tako tudi ni mogoče, da bi poginili vsi mestni prebivalci in bi mesto, ki je vladalo nad svetom, zibnilo povsem raz površje zemlje. Celo v onih mestih, ki zapadejo sovražniku v plen, kjer ob enem gospodarita poboj in ogenj, ostane še zmerom nekoliko ljudij živih, čemu bi torej morala poginiti uprav Ligija? Saj njo čuva Bog, ki je premagal celo samo smrt!«

Tako premišljeva je jel znovič moliti in — kakor je bil privajen — obljubovati Kristusu velike darove in žrtve. Prejezdil je Albano, kjer so skoro vsi bivalci sedeli na strehah in na drevesih, da so zrlí na Rim, ter nekoliko pomiril svojo razburkano kri. Domislil si je tudi, da Ligije ne čuva samo Urso, marveč tudi Lin in apostol Peter. Spomin na to mu vlije v srce nove nadeje. Petra je smatral zmerom za neko nerazumljivo in skoro nadnaravno bitje. Od onega časa, ko ga je poslušal v Ostrijanu, je ostal v njegovi duši čuden vtis, o katerem je v početku svojega bivanja v Anciju pisal Ligiji, češ, »da vsaka beseda tega starca je resnična, ali pa mora postati resnica.« Bližnje znanje, katero je bil sklenil z apostolom za svoje bolezni, mu je še povečalo ta vtis, ki se je bil spremenil v neomahljivo vero. Ako je Peter blagoslovil njegovo ljubezen ter mu obljubil Ligijo, pa Ligija ni mogla poginuti v plamenu.

Mesto more zgoreti, toda nobena iskra požara ne pade na njeno obleko. Vsled prebedele noči, znorelega jezdenja in močnega ganutja se je jela Vinicija polasčevati neka čudna vnema, v kateri se mu je dozdevalo vse mogoče. Peter prekriža plamen, odpre ga z jedno besedo, in oni prejdejo povsem varno skozi ogenj. Peter je po-

znan bodočnost ter je brezidvomno že videl naprej ta požar in izpeljal iz mesta kristijane in med njimi tudi Ligijo, katero je ljubil kakor lastno dete. In čimdalje močnejša nadeja se je porajala v Vinicijevem srcu. Pomislil je, ako beže iz mesta, da jih nemara najde v Bovilu, ali da jih sreča na poti bežeče iz mesta. Nemara se že čez malo časa pojavi ljubljeno lice iz dima, ki se je razprostiralo po vsej Kampaniji.

Tega se je mogel nadejati v tem večji meri, ker je na poti srečaval čimdalje več ljudi, kateri, zapustivši mesto, so se napotili proti albanskim goram, da bi se ubranili ognja ter prišli iz dima. Ni še došel do Ustrina, ko je moral že jezdariti počasnejše, kajti pot je bila že prenapolnena. Poleg pešcev z bremenami na hrbtu, je srečaval tudi obložene konje in mule, vozove, obložene z vsakovrstno prtljago, ter konečno tudi nosilnice, v katerih so sužnji nesli premožnejše meščane. Ustrin sam je bil prenapolnjen z ubežniki iz Rima, da je le s težavo mogel prodreti skozi. Na trgu in pri stebričju poslopij (templov) so stali sami begunci. Tu pa tam so jeli staviti šotore, ki bi imeli biti zavetišča za cele rodbine, drugi pa so ostali pod milim nebom, kričeči, kličeči na pomoč bogove ter preklinjajoči svojo usodo. V splošnem šumu je bilo težavno kaj poizvedeti. Ljudje, katere je nečesa vprašal, mu bodisi niso odgovarjali, ali pa so ga pogledali s prestrašenimi očmi ter rekli, da propada mesto in svet. Iz Rima so dohajala neprestano nova krdela moških, žensk in otrok, katera so še povečala tarnanje. Nekateri so v gneči obupno iskali osebe, katere so pogrešali. Drugi so se pretepali za prostore. Tolpe na pol divjih pastirjev so pridrivile iz Kampanije v mesto, hoteče pridobiti novic, ali pa

tudi kaj ukrasti v tej grozni gneči. Tu pa tam so krdela sužnjev raznih narodnostij v družbi gladijatorjev jela ple-
niti hiše in vile v mestu ter boriti se z vojaki, ki so bra-
nili prebivalce.

Senator Junij, katerega je Vinicij našel pred gostilno, obkoljenega od svojih sužnjev, mu je prvi podal nekoliko temeljitejše poročilo o požaru. Ogenj je v resnici izbruhnil pri Velikem cirku v mestu, ki leži med Palatinom in gri-
čem Caelija, toda razširil se je z nepojmljivo naglico, tako, da je zavzel vse središče mesta. Nikdar še, od časov Bren-
na, ni doletela mesto taka grozna nesreča. »Cirk je ves zgorel, isto tako tudi prodajalnice in hiše, ki ga obkolju-
jejo,« je rekel Junij. »Aventin in Caelij sta v ognju. Plamen obkoljuje Palatin ter je dospel že do Karine...«

Pri teh besedah Junij, ki je imel na Karini krasno pa-
lačo, polno umetniških izdelkov, katere je ljubil, nagrabi v pest nesnažnega prahu, posuje ž njim glavo in jame brid-
ko tarnati.

Toda Vinicij ga potrka po rami.

»Tudi moja hiša stoji na Karini,« reče, »ker pa že vse propada, naj propade tudi ona!«

Med tem se spomni, da je Ligija nemara ubogala njegov svet in se preselila k Aulovim, torej ga vpraša:

»A Vicus patricius?«

»Gori!« odvrne Junij.

»A za Tiberu?«

Junij ga začuden pogleda.

»Kaj so meni mari oni za Tiberu?« reče ter se z obema rokama prime za bolno glavo.

»Meni pa je več za oni del mesta, ki je za Tiberu,« zakliče Vinicij, »nego za ves Rim!«

»Tjekaj dospeš samo skozi via Portuensis, kajti poleg Aventina bi te zadušila sopara ... Kako je za Tiberu? Ne vem. Ogenj tjekaj še ni mogel dospeti, sicer pa je znano samo bogovom, če mar že ni tam sedaj.«

Junij pomisli nekoliko, na to pa reče z zamolklim glasom:

»Vem, da me ne izdaš, za to ti pa pravim, da to ni navaden požar. Cirka ni smel nihče braniti ... Sam sem slišal to. Ko so jele goreti hiše naokrog, je zaklicalo na tisoče glasov: »Smrt onim, ki bodo gasili!« Neki tuji ljudje drvé po mestu ter mečejo v hiše prižgane baklje ... Na vseh straneh se vznemirjajo ljudje ter pravijo, da je mesto zažgano na zapoved. Ničesar več ti ne rečem. Gorje mestu, gorje nam vsem in meni! Kaj se tam godi, tega človeški jezik ne more izraziti z besedami. Ljudje ginejo v ognju, ali pa se mejsebojno moré v gneči ... To je konec Rima ...«

»Gorje! Gorje mestu in nam!«

Vinicij znovič zasede konja ter zdirja dalje po apijski cesti. Toda lože je bilo prebresti reko nego dospeti naprej v gneči ljudij in vozov, ki so se valili iz mesta.

Mesto je ležalo sedaj pred Vinicijem kakor na dlani. Iz morja dima in ognja se je širila grozna vročina in človeško vpitje ni moglo prekričati sičanja in šuma plamena.

XXI.

Čimbolj se je Vinicij bližal mestnemu obzidju, tem jasneje mu je postalo, da je lože dospeti do Rima nego na sredo mesta. Po apijski cesti skoro ni mogel naprej radi

prevelike množice ljudij. Hiše, polja, pokopališča, vrtovi in templji, ki so se nahajali na obeh straneh, so bili spremenjeni v pravcate tabore. V Marsovem templju, ki je stal na desno poleg Porta Apija, je množica razbila vrata, da najde zavetje za naslednjo noč. Na pokopališčih so begunci zasedli večje nagrobnike ter se borili za nje do same krvi. V Ustrijanu se je videl samo neznaten del tega, kar se je godilo pred samim mestnim obzidjem. Tu se ni nikdo več oziral na nekakšen ugled, na rodbinske vezi in na razliko med stanovi. Tu si videl sužnje, ki so s palicami grozili meščanom. Tu so gladijatorji, pijani od vina, katero so uplenili v Emporiju, združeni v tolpe, kričé drli skozi množico ter gazili po onih, ki so padli, in jih odirali.

Množica barbarov, zaprta v mestu, je utekla iz svojih zaporov. Požar in pogin mesta sta bila njim ob enem konec suženjstva in ura maščevanja. Radi tega tudi, ko so meščanje, ki so v ognju zgubili vse svoje premoženje, stegali v obupu roke k bogovom, kličeči jih na pomoč, so oni od veselja tulili, zaletavali se v množico, pulili ljudem obleko z života ter odnašali mlajše ženske. Njim so se pridružili tudi oni sužnji, ki so že dolgo služili v Rimu. Reveži niso imeli na sebi ničesar razun volnenega pasu okrog beder. Bili so to grozni ljudje, katerih po dnevu ni bilo videti na mestnih ulicah, o katerih je bilo komaj znano, da stanujejo v Rimu. Med njimi so bili Azijatje, Afrikanci, Grki, Tračanje, Germani, Britanci, ki so vreščali v vseh svojih jezikih, ki so kar noreli, misleči si, da je napočil trenutek, v katerem si morejo nagraditi dolga leta prebitega trpljenja. Sredi te človeške gneče pa so se lesketale v dnevni svetlobi in zarji ognja čelade pretorijancev, pod katerih varstvo je bežalo mirnejše prebivalstvo

in kateri so na več mestih morali z vso silo krotiti divje razbojnike. Vinicij je v svojem življenju videl dokaj zajetih mest, toda nikjer še njegove oči niso gledale tako groznega prizora, v katerem bi se obup, solze, bolečine, tarnanje, divja radost, znorelost, besnost in divjost pomešale v tako neizmerni kaos. A nad vso to razbrzdano in omamljeno množico je razgrajal požar, gorelo največje mesto na svetu, šireče nad njo svojo vročo sapo ter pokrivajoče jo s tako gostim dimom, da niti neba ni bilo videti.

Mladi tribun je došel naposled z največjo muko do apijskih vrat, izpostavlja vsaki hip v nevarnost svoje življenje; toda tu je zapazil, da skozi porta Capena ne bo mogel priti v mesto, a to ne radi prevelike gnječe, marveč radi grozne vročine, ki je pri teh vratih napolnovala ozračje. Vrh tega še takrat ni bilo mosta pri porta Trigenia proti templju Bonae Deae, in kdor je hotel čez Tiber, je moral iti čez Sulpicijev most, tu je moral obhoditi ves Aventin ter iti skozi oni del mesta, ki je bil že ves v plamenu. To pa nikakor ni bilo mogoče. Vinicij je spoznal, da se mora vrniti proti Ustrinu, tam kreniti z apijske ceste, prestopiti na drugo obrežje reke pod mestom ter dospeti na via Portuensis, ki je držala naravnost do oddelka za Tiber. Ni pa to bilo lahko radi neprestano naraščajoče gnječe na apijski cesti. Bilo je treba delati si pot bodisi celo z mečem. Vinicij pa ni imel orožja, kajti iz Ancija je odšel tak, kakoršnega je doletela novica o požaru v cesarjevi vili. Med tem je zagledal pri Merkurjevem vodnjaku pretorijanskega centurijona, kateri je z nekoliko vojaki branil ljudem v tempelj, ter mu zapovedal, naj gre

za njim. Ko je centurijon spoznal mladega tribuna in Augustijanca, se ni smel protiviti povelju.

Vinicij je sam prevzel poveljništvo nad tem oddelkom ter pozabivši za trenutek na Pavlov nauk o ljubezni do bližnjega, je razganjal pred seboj množico tako urno, da so mnogi bili celo ranjeni, ker se niso umaknili dovolj urno.

Za njim je z glasnimi kletvami letela prava toča kamenja, toda on se za to ni zmenil, trudé se, da si čim najpoprej naredi pot. Vendar pa je le z največjim trudom prodiral naprej. Ljudje se niso hoteli umikati vojakom s pota ter so glasno preklinjali cesarja in pretorijance. Na nekem mestu je jela množica že naravnost groziti. Viniciju so doletavali na ušesa glasovi, dolžeči Nerona, da je on dal sežgati mesto. Kar javno so pretili s smrtjo njemu in Poppeji. Vkliki: 'Sannio', 'hitrio', (bedak, komedijant) »morilec svoje matere!« so se razlegali naokrog. Videlo se je, da se je ta grožnja mogla spremeniti v očitno vstajo, ki more izbruhniti vsaki hip, ko bi se le našel vodja. Med tem se je množica čimdalje bolj upirala pretorijancem, kateri niso mogli dosti urno naprej radi tega, ker je bila skoro vsa pot zaježena s predmeti, katere so rešili pred požarom. Tu si videl škrinje in sode z živežem, razno posodo, pohišno orodje, zibelke, vozičke in košare. Semtertje je prišlo celo do boja, vsekako pa so pretorijanci lahko nadvladali neoboroženo tolpo.

Prekoračivši z največjo težavo latinsko, numicijsko, ardejsko, luvinijsko in ostijsko cesto, obkolivši vile, vrtove, pokopališča in temple, je dospel Vinicij napósled do prostora, kjer se je prepeljal čez Tiberó. Tam je bilo nekoliko jasnejše in manj dima. Od ubežnikov, katerih se

tudi tu ni manjkalo, je poizvedel, da so celo nekatere ulice za Tiberu že v ognju in da se brez dvoma kmalu vnamejo tudi druge, ker so videli ljudi, ki nalašč zažigajo ter ne pusté gasiti, kričeči, da se to godi na povelje. Mladi tribun ni sedaj niti trohice več dvomil, da je cesar v resnici zapovedal sežgati Rim, ter se mu je maščevanje, po katerem je vpila tolpa, zdelo povsem pravično in zaslužno. Kaj hujšega bi bil mogel učiniti Mitridat, ali kateri iz najzlobnejših sovražnikov Rima? Mera je bila prenapolnena, znorelost cesarjeva pa taka, da se poleg nje ni dalo več živeti. Vinicij je tudi verjel, da je Neronu ura že odbila in da te razvaline, ki ostanejo po mestu, morajo pokopati tega znorelega čudaka ob enem z njegovimi zločini. Ko bi se dobil dovolj pogumen mož, ki bi stopil na čelo razjarjene množice, lahko bi se to zgodilo v nekoliko urah. Pri tem jamejo drzne in maščevalne misli rojiti Viniciju po glavi. Kaj, ko bi to storil on? Rod Vinicijev, ki je do poslednjega časa štel celo vrsto konzulov, je bil znan po vsem Rimu. In množici je bilo treba samo imena. Saj je že pri obsodbi v smrt štiri sto sužnjev Pedanija Sekunda skoro prišlo do vstaje in domače vojne, in kaj bi se bilo zgodilo še le danes gledé na strašno katastrofo, ki je presegala nemara vse, kar jih je doživel Rim v dobi osmih stoletij. Kdor pozove k orožju Kvirite (mislil si je Vinicij), ta brez dvomno premaga Nerona ter se sam obleče v škrlat. A čemu bi on tega ne izvršil?

Bil je krepkejši, odločnejši in mlajši nego ostali Augustijanci... Neron je imel zares na razpolago trideset legij, porazstavljenih na meji države, toda ali se mar te legije in njih poveljniki ne upro, ko začujejo novico, da je pogorel Rim in vsa njegova svetišča. V takem slučaju bi

on, Vinicij, mogel postati cesar. Saj so že šepetali med Augustijanci, da je neki čarovnik napovedal škrlatasto obleko Othonu. Čemu naj bo on zaostajal za njim? Nemara bi mu k temu pomagal celo Kristus s svojo božjo močjo, nemara je to Njegova volja? »Ko bi bilo tako,« pomisli v duhu Vinicij, »takrat bi se maščeval nad Neronom za Ligijino prognanstvo in za svoj nemir, osnoval bi vlado resnice in pravice, razširil bi Kristusov nauk od Eufрата do meglenega obrežja Britanije in ob enem bi oblekel v škrlat Ligijo ter jo napravil za vladarko sveta.«

Toda te misli, ki so izbruhnile iz njegove glave kakor iskre iz prižgane hiše, so tudi ugasnile tako urno kakor iskre. Pred vsem drugim je bilo treba rešiti Ligijo. Sedaj je zrl od blizu vso to grozo in znovič ga je prevzel strah. Pred tem morjem ognja in dima, pred to grozno istinitostjo je ono zaupanje, s katerim je verjel, da apostol Peter ohrani Ligijo, umrlo popolnoma v njegovem srcu. Obup se ga polasti v drugič, in dospevši do via Portuensis, ki drži za Tiberu, ni se še spametoval niti pri mestnih vratih, pri katerih so mu ubežniki potrdili to, kar je že čul poprej, da v tem oddelku mesta še ni razgrajal požar, dasi je na nekaterih mestih ogenj bil prenešen že čez reko.

Pa tudi ta del mesta za Tiberu je bil poln dima in bežečih tolpe, skozi katere je bilo še težje prodreti, ker so tu ljudje imeli več časa za iznašanje raznih rečij. Velika cesta je bila ponekje popolnoma zamašena in poleg Augustove Naumahije je stala velika množica ljudij.

Tesnejše ulice, v katerih se je nabral najgostejši dim, so bile naravnost nepristopne. Na tisoče prebivalcev je bežalo odtod. Vinicij je videl na poti strašne prizore. Če-

stokrat sta dva človeška toka, dospevša od dveh nasprotnih strani, trčila skupaj na tesnem prostoru ter se jela gnesti in boriti med seboj. Ljudje so se tolkli ter gazili drug po drugem. Udje rodbine so se zgubili v grozni gneči; matere so obupno klicale svoje otroke. Viniciju so se lasje ježili na glavi, ko je pomislil, kaj vse se je moralo goditi bliže ognja.

Pri hrupu in trušču je bilo težavno nekaj vprašati ali razumeti klicanje. Vsaki hip so se preko reke valili novi valovi dima, tako črni in težki, da so se vlekli po zemlji, pokrivajoči hiše in ljudi in vse predmete nalik črni noči. Toda veter je razprašil ta dim, in takrat je Vinicij mogel iti dalje proti ulici, v kateri je stala Linova hiša. Vročina julijevega dneva, povečana s to grozno speklino, je postala naravnost neznosljiva. Dim je grizel v oči, in v prsih je zmanjkalo sape. Tudi oni bivalci, kateri so se nadejali, da plamen ne prekorači reke, ter so doslej še ostali doma, so jeli zapuščati hiše, in gneča je vsaki hip naraščala. Pretorijanci, spremljajoči Vinicija, so zaostali v grozni gneči. Potoma je bil nekdo s čakunom ranil Vinicijevega konja, kateri je jel radi tega rezgetati in odrekati pokorščino svojemu gospodarju. Vrhu tega je množica po bogati tuniki spoznala v njem Augustijanca, in od vseh strani so se jeli razlegati klici: »Smrt Neronu in njegovim požigalcem!« Napočil je čas grozne nevarnosti, kajti na stotine rok se je stegalo po Viniciju, toda splašen konj ga je odnesel, pogazivši vsakega, kdor mu je prišel na pot. Ob enem pa se je privalil v ulico novi val črnega dima, ki ju zagrne v mrak. Vinicij videč, da ne more dalje s konjem, skoči s konja ter gre peš, stiskaje se k zidovju in časih čakaje, da bežeče tolpe odrinejo naprej.

V duhu je govoril sam sebi, da je ves ta trud zamán. Ligija že ni več mogla biti v mestu; nemara se je že med tem časom rešila z begom: lože je bilo najti iglo na morskem obrežju nego najti koga v tem kaosu. Vendar pa je hotel, bodisi tudi za ceno svojega življenja, prodreti do Linove hiše. Časih je obstal ter si drgnil oči. Odtrgavši jeden škric svoje tunike, si je zàkril z njim nos in usta ter hitel dalje. Čim bolj se je bližal k reki, tem bolj je naraščala speklina. Viniciju je bilo znano, da je požar izbruhnil pri Velikem cirku, pa je iz početka mislil, da speklina prihaja od ondot, ali od Foruma Boariuma in od Vela-bruma, ki sta bila tam blizo ter sta že tudi morala biti v ognju. A med tem je vročina postajala čimdalje neznosnejša. Neki begunec, poslednji, kar jih je Vinicij srečal, starec, opiraje se ob berglje, zakriči: »Ne bližaj se k Cestijevemu mostu. Ves otok je v ognju.« Dalje ni smel odlašati. Gorelo ni samo na otoku, marveč tudi za Tiberobrezdvomno na koncu ulice, v kateri je stanovala Ligija.

Vinicij se vendar spomni, da je bil okoli Linove hiše vrt, za katerim je bil proti Tiberi prilično velik prostor. Ta misel ga je potolažila. Ogenj se je moral na praznem mestu ustaviti. V tej nadeji je dirjal dalje, dasi mu je vsak popih vetra prinašal naproti ne samo mnogo dima, marveč tudi na tisoče isker, ki so mogle sežgati ulico na drugem koncu in mu tako onemogočiti vrnitev.

Naposled je zagledal skozi gosti dim ciprese na Linovem vrtu. Hiše, ki so stale za praznim prostorom, so že gorele kakor skladišča drv, samo majhna Linova 'insula' je še stala nedotaknjena. Vinicij hvaležno pogleda proti nebu, skoči k njej, dasi ga je že zrak sam palil. Vrata so bila zaprta, toda on jih sune z nogo ter stopi na vrt.

Na vrtu ni bilo žive; hiša se je zdela, da je popolnoma prazna.

»Nemara so omedleli od dima in vročine,« pomisli Vinicij ter začne klicati:

»Ligija! Ligija!«

Odgovori mu tišina. V tej tišini se je čulo samo praskanje daljnega ognja.

Tu mu nakrat prileti na ušesa oni strašni glas, ki ga je že enkrat slišal na tem vrtu. Brezdvomno se je bil na bližnjem otoku vnel vivarij, nahajajoč se ne daleč od Eskulapovega templja ter so v njem razne zverine, med njimi tudi levi, jele rjoveti od strahu. To je bilo že v drugič, da je ob času, ko je bil ves zatopljen v misli na Ligijo, začul te grozne glasove, kot grožnjo kake nesreče, kot slutnjo zlokbne bodočnosti.

Toda to je trajalo le malo časa, kajti še strašnejše nego to tuljenje divjih zverin so bile misli na nekaj drugega. Ligija se mu sicer ni oglasila na njegov klic, toda lahko mogoče, da je ležala brez zavesti v sobi, ko je omedlela od silnega dima. Vinicij skoči v hišo. V malem atriju je bilo prazno in temno od dima. Iskaje z rokami vrata, ki so držala v kubikul, je zagledal brlečo se lučico v sobici; približavši se ji, zagleda larij, v katerem je namesto malika bil križ. Pod tem križem je brlela lučica. V glavi mladega katekumena se pojavi koj misel, da mu ta križ pošilja luč, s katere pomočjo more najti Ligijo. Torej jo vzame in jame iskati vhoda v kubikul. Našel ga je, dvignil zaveso, posvetil z lučico ter se oziral naokrog.

Toda tudi tukaj ni bilo nikogar. Vinicij je bil gotov, da je stal v Ligijinem kubikulu, kajti na steni je visela njena obleka, na postelji je ležalo ‚capitum‘, to je tesna

obleka, katero so nosile ženske na golem telesu. Vinicij si pritisne to obleko k ustom ter nadaljuje iskanje. Hiša je bila majhna, torej je preiskal kmalu vso celo do kleti. Toda nikjer ni našel žive duše. Bilo je jasno in očitno, da so Ligija, Lin in Urso morali ob enem z drugimi bivalci tega dela mesta v begu iskati rešitev pred požarom. »Trebajo je poiskati med množico za mestnimi vrati,« pomisli si Vinicij.

Ni se preveč čudil, da jih ni srečil na via Portuensis, ker so izza Tibere lahko odšli na nasprotno stran v smeri proti vatikanskemu griču. V vsakem slučaju so bili rešeni vsaj pred ognjem. Viniciju pade kamen od srca. Videl je sicer, s kako velikimi nevarnostmi je združen beg, toda spomin na nadčloveško moč Ursovo mu je krepčal to nadejo. »Sedaj moram,« je dejal sam sebi, »zbežati od tod čez vrte Domicie ter dospeti na Agripine vrte. Tam jih najdem. Tam dim ni tako strašen, ker veter piha od sabinskih gor.«

Bil je pa tudi že čas, da je mislil na svojo rešitev, kajti ogenj se je čimdalje bolj bližal in oblačiči dima so napolnovali skoro vso ulico. Lučica, s katero si je bil svetil v hiši, je ugásnila na vetru. Vinicij odide na ulico ter jame na vso moč dirjati k via Portuensis proti oni strani, od koder je bil prišel, in zdelo se je, kakor da ga je jel preganjati požar s svojim ognjenim dihom, obkoljivši ga s strašnim dimom ter sipaje nanj goreče iskre, ki so mu padale na lase, na vrat in na obleko. Tunika je jela na več mestih na njem goreti, toda on se za to ni zmenil, marveč dirjal v strahu dalje, boječ se, da se v dimu ne bi zadušil. V ustih je polno dima in saj, v grlu in v prsih ga je palilo kakor živi ogenj. Kri mu je udarjala v glavo tako,

da je časih videl pred seboj vse rdeče. Rekel si je v duši: »To je živi ogenj! bolje bi mi bilo, ko bi se vlegel na tla ter poginil.« Dirjal je čimdalje težje in težje. Pot mu je zalival glavo, vrat in ledja in ta pot ga je palil kakor krop. Ko bi ne bilo Ligijinega imena, katero je vsaki hip ponavljal, ko bi ne bilo njenega ‚kapitija‘, kateri je držal na ustih, pa bi bil padel.

Čez nekoliko časa že več ni poznal ulice, po kateri je tekel. Čimdalje bolj ga je zapuščala zavest. Pomnil je samo to, da mora bežati, da ga na odprtem boju pričakuje Ligija, katero mu je obljubil apostol Peter. In nakrat ga prevzame neka vročinska gotovost, podobna predsmrtni slutnji, da jo mora videti, se ž njo poročiti, potem pa umreti.

Bežal je že kakor pijan, zaletavaje se z jedne strani ulice na drugo. A med tem se je nekaj spremenilo v tem strašnem ognju, ki se je polastil že vsega mesta. Vse, kar je doslej samo tlelo, je izbruhnilo nakrat v morju plamena in veter je nehal donašati dim, ki se je bil nabral po ulicah ter zapihal močnejše. Ta popih je odnašal s seboj na milijone isker, torej je Vinicij bežal v pravcatem ognjenem dežju. Za to pa je tudi dokaj jasnejše videl pred seboj in uprav ob času, ko si je mislil, da pade, je zagledal konec ulice. Pogled na to mu je podal nove moči. Zakroživši za vogel, dospe na ulico, ki je držala k via Portuensis in na kodetansko polje. Spoznal je, da bo rešen, ako dospe do one ceste, ko bi ondi tudi omedlel.

Na koncu ulice je zapazil znovič neki mrak, ki je zakrival izhod. »Ako je to dim,« si misli, »pa ga več ne prekoračim.« Že mu je zmanjkalo moči. Na to je strgal raz sebe tuniko, ki ga je jela žgati, ter dirjal na pol nag,

držeč samo na ustih in na glavi Ligijin ‚kapitij‘. Dospevši bliže je spoznal, da je to, kar je smatral za dim, tolpa ljudij, ki so kričali in zvijali se v oblaku prahu.

»Tolpa pleni hiše,« je dejal sam sebi.

Hitel je proti oni tolpi. Bili so ondi vsaj ljudje, ki mu morejo pomagati. Radi tega je že potoma, predno je dospel, jel klicati na pomoč. Toda to je bil njegov poslednji napor; pred očmi se mu pokažejo rudasti kolobarji, v pljučih mu je zmanjkalo sape in onemogel je padel na tla.

Vendar pa so ga oni čuli, ali nemara zagledali in dva človeka sta mu priskočila na pomoč, s posodo, napolneno z vodo. Vinicij, ki je bil padel od slabosti, pa še ni zgubil zavesti, prime z obema rokama posodo ter se napije.

»Hvala!« reče. »Pomagajte mi vstati, pa pojdem dalje.«

Drugi delavec mu polije glavo z vodo in oba moža mu ne le pomagata vstati, marveč ga celo dvigneta ter neseta k ostalim, ki ga obkolijo ter skrbno izprašujejo, če nemara nima kake večje rane. Ta skrb se je zdela čudna Viniciju.

»Ljudje,« pravi, kdo pa ste?«

»Mi podiramo hiše, da požar ne prodré na drugo stran portove ceste,« odvrne jeden delavec.

»Pritekli ste mi na pomoč, ko sem že padel. Hvala vam!«

»Mi nikomur ne smemo odreči pomoči,« se oglasi nekoliko glasov.

Vinicij, ki je že od ranega jutra gledal samo divjo množico, pretep in grabež, je pogledal pozornejše te ljudi, ki so ga obkoljevali, ter reče:

»Naj vam to popolača Kristus!«

»Bodi pohvaljeno Njegovo ime!« je zaklicala vsa tolpa.

»Kje je Lin?« vpraša Vinicij.

In ni mogel več vprašati, a tudi odgovora ni slišal, ker je vsled prevelike slabosti omedlel. Prebudil se je še le na kodetanskem polju na nekem vrtu, obkoljen od mnogih moških in žensk. Prve besede, ko se je zavedel, so bile:

»Kje je Lin?«

Nekoliko trenutkov ni bilo odgovora. Na to pa urno pravi neki Viniciju dobro znan glas:

»On je za nomentanskimi vratni. Odšel je v Ostrijanum... že pred dvema dnevoma... Mir tebi, kralj perzijanski!«

Vinicij se je dvignil, sedel ter zagledal poleg sebe Kilona.

Grk nadaljuje:

»Tvoja hiša, gospod, je popolnoma zgorela, ker so Karine vse v ognju, vendar pa ostaneš še bogat kakor Midas. Oh, kakšna nesreča je to! Kristijanje, Serapisov sin, so že davno prerokovali, da ogenj ugonobi to mesto. A Lin in Jupiterjeva hči se že od včeraj nahajata v Ostrijanu. O, kakšno je to mesto!«

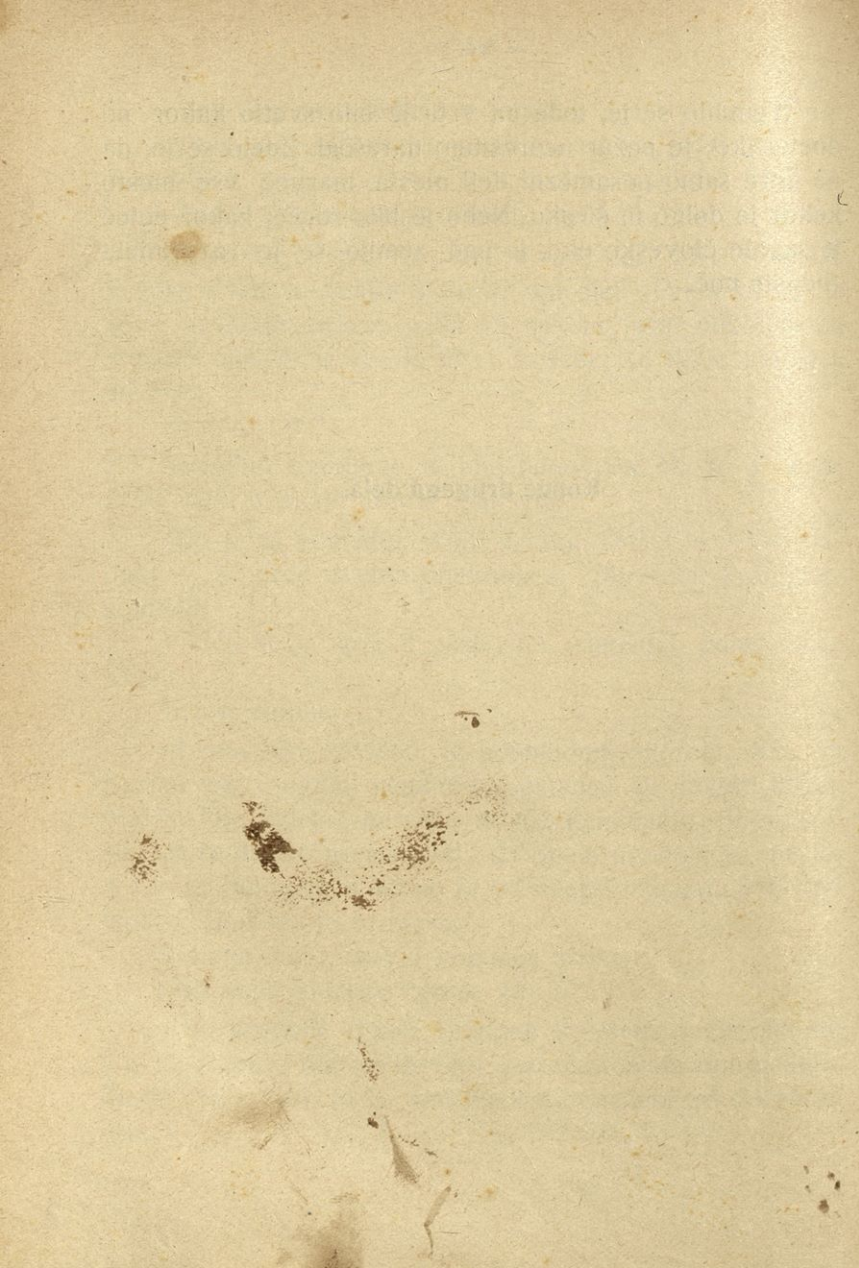
Vinicija se je znovič polastila slabost.

»Ali si jih videl?« vpraša ga.

»Da, gospod! Hvala Kristusu in vsem bogovom, da ti s to prijetno novico morem poplačati tvoja dobra dela. Pa še več storim zá-te, Osirij, to ti prisežem pri gorečem Rimu!«

Temnilo se je, toda na vrtu je bilo svetlo kakor po dnevu, ker je požar neprestano naraščal. Zdelo se je, da ne goré samo posamezni deli mesta, marveč vse mesto kakor je dolgo in široko. Nebo je bilo rdeče, kakor daleč je segalo človeško oko, in nad zemljo se je razgrinjala rudasta noč.

Konec drugega dela.

Tretji del.

I.

Zarja gorečega mesta je pokrivala nebo tako daleč, kakor daleč je segal človeški pogled. Izza gore je priplezal polni mesec, ki je vsled silne vročine bil videti nekako bakrene barve ter, zdelo se je, nekako osuplo zrl na propadajoče mesto, ki je vladalo nad vsem svetom. Na zardelem nebu so se lesketale isto tako rudaste zvezde, toda v primeri z drugimi navadnimi močmi je bila sedaj zemlja jasnejša nego nebo. Rim je nalik ogromni baklji razsvetljeval vso Kampanijo. V rudasti zarji je bilo moči videti daljne bregove, letovišča, temple, spomenike in vodovode; na akveduktih pa, ki so se razprostirali do bližnjega gorovja, je bila videti množica ljudij, ki so zbežali tje kaj pred ognjem ter od ondot gledali požar.

Med tem je strašni zubelj segal neprestano po novih delih mesta. Ni bilo nikakega dvoma več, da zločinske roke nalašč zažigajo mesto, ker je izbruhnil nov požar na takem kraju, ki je bil od glavnega požara dovolj oddaljen. Raz griče, na katerih je bil Rim pozidan, se je razlival plamen nalik morskim valovom v nižavo, kjer so takisto stale hiše s petimi ali šestimi nadstropji, a poleg njih razne prodajalnice, premični leseni amfiteatri, postavljeni za

različne igre, in konečno skladišča drv, olja, zrna, orehov, pinjevih šišk, s katerih zrnjem so se hranili revnejši bivalci, ter obleka, ki se je delila časih po cesarjevi milosti mestnim postopačem, bivajočim v najtesnejših ulicah. Tu je požar našel dovolj paliva ter se takoj razširil na vse strani in nakrat zavzel cele ulice. Ljudje, ki so se utaborili za mestom, ali stali na vodovodih, so ugibali po barvi plamena, kaj gori. Močan popih vetra je raznašal od požara na tisoče, da, na milijone gorečih lupin orehov in mandljev, ki so se urno dvignile kvišku nalik nepreglednemu roju pisanih metuljev ter padale na nova poslopja, na vodovode in na polja okoli mesta. Vsaka misel na rešitev je bila zamán, ker so ljudje skozi vsa vrata bežali na vso moč iz mesta; nasprotno pa je požar izvabil na tisoče ljudij iz okolice, kakor bivalce iz bližnjih mest in tolpe divjih pastirjev iz Kampanije, katere je gnala v mesto pred vsem drugim želja po plenu.

Krič »Rim propada!« se je čul neprestano iz ust množice, in zdelo se je, da pogin mesta smatrajo ob enem tudi za konec vsake vlade in vseh vezi, ki so družile doslej ljudi v jedno celoto.

Postopajoči prostaki, med katerimi je bilo največ sužnjev in divjih priseljencev, se niso dosti brigali za rimsko vlado, ker samo njen propad jih je mogel oprostiti dosedanjih verig. Povsod se je širilo nasilje in grabež. Zdelo se je, da samo prizor gorečega mesta še obrača ná-se pozornost ljudij ter zadržuje klanje, ki se ima začeti takoj, ko se Rim spremeni v prah in pepel. Blizu sto tisoč sužnjev, pozabivših, da ima Rim razun templov in obzidja še nekoliko desetih legij na vseh straneh sveta, je čakalo samo gesla in poveljnika. Že so se jeli spominjati imena

Spartakovega, toda Spartaka ni bilo — med tem so se meščanje jeli zbirati in oboroževati, s čemur se je kdo mogel. Najneverjetnejše novice so se širile ob vseh mestnih vratih. Nekateri so trdili, da Vulkan na Jupiterjevo povelje ugonoblja mesto z ognjem, ki prihaja izpod zemlje; drugi, da je to maščevanje Veste za vestalko Rubrijo. Ljudje, osvojivši si to prepričanje, niso hoteli ničesar rešiti, marveč so hiteli v svetišča ter prosili bogove usmiljenja. Toda še najbolj se je ponavljala govorica, da je cesar zapovedal zažgati Rim radi tega, da se reši smradu iz Subure ter potem pozida novo mesto z imenom Neronovim. Pri pomisleku na to se je polaščevala vseh jeza, in ko bi se bil hotel okoristiti s tem izbruhom sovraštva, pa bi bila Neronova ura za jedno leto poprej odbila.

Ljudje so tudi govorili, da je Neron znorel in da vsaki hip zapove pretorijancem in gladijatorjem, naj planejo po ljudeh ter prično splošno klanje.

Nekateri so prisegavali pri bogovih, da so bile zveri iz vseh vivarijev izpuščene na cesarjevo povelje. Na ulicah so se šetali levi z gorečimi grivami, razjarjeni sloni in zubri, ki so ugonabljali cele tolpe ljudij. Bilo je v tem nekoliko resnice, kajti na katerih mestih so sloni pri pogledu na bližajoči se požar razdrli vivarije ter, dospevši na svobodo, drvili v divjem diru na nasprotno stran, ugonobljajoči vse pred seboj kakor vihra. Splošno se je širila novica, da je deset tisoč oseb poginilo v ognju. Drugi so poginili drugače. Bili so taki, ki so zgubili vse svoje premoženje, ali svojemu srcu najdražja bitja, pa so se prostovoljno vrgli v plamen. Druge je zadušil dim. Sredi mesta, med Kapitolom od jedne strani in Kvirinalom, Viminalom in Eskvilinom od druge strani, kakor tudi med Palatinom

in Coelijo, kjer so bile najgostejše ulice, se je vnel požar nakrat na več straneh, da so tolpe ljudij, bežeče na jedno stran, naletele nepričakovano na drugi strani na ogenj ter umirale strašne smrti v tem ognjenem morju.

V tej stiski, strahu in trepetu niso ljudje naposled niti vedeli, kam naj beže. Pota so bila zaježena z razno prtljago in na nekaterih mestih popolnoma zaprta. Oni, ki so se rešili na trge na onem mestu, kjer je pozneje stal amfiteater flavijanski, poleg templja Zemlje, poleg Livijinega stebričja, poleg templov Junone in Lucine med Clivom Vibrijem in starimi vratmi eskvilinskimi, so bili obkoljeni z morjem ognja ter so poginili od vročine. Na krajih, kamor plamen ni segel, so našli na sto trupel spremenjenih v oglje, dasi so nesrečneži odtrgali kamenite plošče iz tlaka, hoteči se pod njimi skriti, zakopavši se do pasu v zemljo. Niti jedna rodbina izmed teh, ki so stanovali sredi mesta, se ni v polnem številu rešila, in radi tega so se poleg obzidja, pred vsemi mestnimi vrati in na vseh potih razlegali obupni glasovi žensk, ki so klicale draga imena ljubljenih svojcev, ki so poginili v ognju.

A med tem, ko so nekateri prosili bogove za usmiljenje, rogali so se jim drugi radi te grozne katastrofe. Videl si starce, obrnene k templu Jupiterja Liberatora, ki so, dvignivši roke kvišku, obupno klicali: »Ako si rešitelj, pa reši svoj oltar in mesto!« Vsi pa so se hudovali največ na stare rimske bogove, katerim je bila po mnenju množica dolžnost, čuvati nad mestom.

Pokazalo se je, da so ti bogovi brez moči in radi tega so se jim rogali. In pripetilo se je, ko se je prikazala na via Asinarija tolpa egiptovskih duhovnikov, ki so spremljali Izidin kip, rešen iz njenega templja blizu Porta Caelimon-

tona, da so ljudje stekli tjekaj, zapregli se v voz ter ga vlekli k apijskim vratom, ondi vzeli kip ter ga nesli v Marsov tempel, zapodivši duhovnika one boginje, ki si je drznil, postaviti se jim po robu. Na drugih krajih so kričali na pomoč Serapisa, Baala in Jehova, katerih spoznavalci, izroživši se iz ulic v okolico Subure in onega dela mesta za Tiberu, so s svojimi klici napolnili vse poljane, ležeče pod mestnim obzidjem. V tem klicu pa so se oglašali glasovi zmagoslavja, in nekateri meščanje so se jim celo pridružili, proslavljajoči »Gospodarja sveta«, drugi pa so si prizadevali, zaglušiti te klice še z večjim krikom. Tu pa tam se je glasilo popevanje moških, starcev, žensk in otrok nekih čudnih in nenavadnih pesmij, katerih drugi niso mogli razumeti in v katerih so se vsaki hip ponavljale besede: »Tu prihaja sodnik na dan jeze in sodbe.« Tako je živahna in čuječa množica, slična razburkanemu morju, obkoljevala goreče mesto.

Toda tu ni pomagal niti obup, niti psovke, niti petje. Zdelo se je, da je propad neizprosen in neizogiben, kakor tudi usoda. Poleg Pompejevega amfiteatra se je vnelo skladišče konoplja in lanu, katerega je bilo mnogo treba za cirke in arene ter za različne stroje pri raznih igrah, in ob enem so jela goreti tudi bližnja poslopja, v katerih je bilo mnogo smole, s katero so mazali vrvi. Čez nekoliko ur je ves ta del mesta, za katerim je ležalo Marsovo polje, gorel s tako jasnim plamenom, da se je zbeganim ljudem dozdevalo, da imajo pred seboj solnčno svetlobo. Na to je ta rudasti ognjeni svit zatemnil vse druge barve plamena. Iz ogromnega ognjenega morja so šičali kvišku k razpaljenemu nebu orjaški stolpi plamena, razsipajoči se v višavi v same iskre, in veter jih je raznašal po vsej Kampa-

niji celo tječaj do albanskih gora. Noč je postala čimdalje jasnejša, vse ozračje, zdelo se je, da je prešinjeno ne le z zarjo, marveč tudi s plameni. In zdelo se je, da se pretaka po Tiberi živi ogenj. Nesrečno mesto se je spremenilo v živi pekel. Požar se je razprostiral čimdalje širje in širje, osvojil si skokoma vse visočine ter se razlival po nižavah, potopil doline, rohnol, hruščal in gromel.

II.

Tkalec Makrin, v čegar hišo so prinesli Vinicija, ga je okopal, oblekel in nasitil, in takrat se je mladi tribun, pridobivši zopet moči, odločil, da hoče še v tej noči dalje iskati Lina. Makrin, ki je bil kristijan, mu je potrdil Kilonove besede, da je Lin ob enem s starim duhovnikom Klemensom vred odšel v Ostrijan, kjer je hotel Peter krstiti množico spoznavalcev nove vere. V tem delu mesta je bilo kristijanom že davno znano, da je Lin izročil svojo hišo v varstvo nekemu Gaju. Za Vinicija je bil dokaz, da niti Ligija, niti Urso nista ostala doma in da sta odšla takisto v Ostrijan.

Pri tej misli mu je zelo odleglo. Lin je bil že postaren človek, torej mu je bilo pretežavno, hoditi vsaki dan izza Tibere k oddaljenim nomentanskim vratom in zvečer vračati se — domu, torej je po več dnij zaporedoma bival pri svojem prijatelju za mestnim obzidjem ob enem z Ligijo in Ursom.

Na ta način so se umaknili požaru, kateri sploh ni došel na drugo obrežje Eskvilina. Vinicij je videl v tem varstvo Kristusovo, začutil nad seboj Njegovo varstvo in

s srcem, vzvišenejšim nego drugekrati, mu je prisegel v duši, da mu hoče biti hvaležen vse svoje življenje za ta očitna znamenja Njegove milosti.

Pri tem pa se mu je vendar še tem huje mudilo v Ostrijan. Ondi najde Ligijo, najde Lina in Petra ter jih vzame in odpelje nekam daleč, bodisi na katero svoje zemljišče v Siciliji. Evo, Rim gori in čez nekoliko dni ostane po njem sredi razjarjene množice samo kup pepela. Tam jih obkoljijo ubogljivi sužnji, najdejo mir in tišino in živeli bodo mirno pod varstvom Kristusovim in Petrovim blagoslovom. Treba je samo, da jih najde!

Toda to ni bilo lahko. Vinicij se spomni, s kakšno težavo je došel z apijske ceste v oni del mesta za Tiber, kakšne ovinke je moral delati, da je došel na luško cesto, torej se je odločil obiti mesto na nasprotni strani. Stopaje po triumfalni cesti je mogel dospeti k Emilijeve-mu mostu in ondot poleg Marsovega polja, poleg Pompejevih, Lukulovih in Salustijevih vrtov dospeti na no-mentansko cesto. Bila je to najkrajša pot, toda Makrin in Kilon mu nista svetovala iti po njej. Ogenj seveda onega dela mesta še ni dosegel, toda ves prostor in ulice so morale biti že prenapolnene z ljudmi in njih prtljago. Kilon mu je svetoval, iti čez vatikansko polje tjekaj k Portu Flaminiju, tam prebroditi reko in za Acilijevimi vrta dospeti k Portu Salariju. Vinicij mu je po kratkem pomis-leku odobril ta nasvet.

Makrin je moral ostati doma ter čuvati svojo hišo, vendar pa mu je oskrbel dve muli, ki sta mogli na daljšem potovanju poslužiti tudi Ligiji. Hotel mu je dodati celo sužnja, toda Vinicij je odklonil to ponudbo, ker se je na-

dejal, srečati na poti kakor poprej kak oddelek pretorijancev, ki morajo biti poslušni njenovim zapovedim.

Čez malo časa sta šla Vinicij in Kilon, sedeča na mulah, čez Tagus Janiculensis proti triumfalni cesti. Tudi tu sta prodrla z manjšim trudom, kajti večina prebivalcev je zbežala po luški cesti k morju. Za septimanskimi vratni sta jezdarila med reko in prekrasnimi domicijanskimi vrtovi, v katerih so se resne cipreše rudasto žarele od požara. Pot je bila čimdalje bolj prosta, samo časih sta se morala porivati skozi tolpo vaščanov, ki so drli k mestu. Vinicij je spodbujal mulo kolikor je mogel, Kilon, jezdé tesno za njim, pa se je vso pot razgovarjal sam s seboj.

»Požar je ostal za nama in sedaj naju greje v hrbet. Še nikdar ni bilo na tej cesti tako jasno po noči. O, Jupiter, ako ne pripelješ dežja na ta požar, pa bom vedel, da ne ljubiš Rima. Človeška moč ne pogasi tega ognja. To je mesto, kateremu je podložna Grška in ves svet! A sedaj bo mogel vsak Grk pražiti bob v njegovi žrjavici! .. Kdo bi se bil tega nadejal? .. Ne bo več Rima, niti rimske gospode. In kdor bo hotel šetati se žvižgajoč po pogorišču, kadar se ohladi, lahko to učini brez vsake nevarnosti. O bogovi! Kateri Grk ali barbar se je tega kedaj nadejal? A vendar mu bo mogoče žvižgati, kajti kup pepela, naj si že ostane po ognju pastirjev, ali po požganem mestu, je zgolj kup pepela, ki ga prej ali slej raznese veter.«

Tako govore, se je obračal vsaki hip proti požaru ter gledal ogenj z zlobnim in veselim licem. Potem je nadaljeval:

»Mesto propada in ne bo ga več na svetu. Kam bo sedaj svet pošiljal svoje žito, svoje olike in svoj denar? Kdo bo namesto njega odslej nabiral zlato ali solze? Mra-

mor ne zgori, marveč se razpoka v ognju. Kapitol in Palatin se spremenita v prah. O, Jupiter! Rim je bil nalik pastirju in ostali narodi nalik ovcam. Ako je bil pastir gladen, je zaklal jedno ovco, pojedel meso ter tebi, oče bogov, žrtoval kožo. Kdo, o vladar oblakov, bo sedaj klal in komu daš v roke pastirski bič? Kajti Rim gori tako dobro, kakor bi ga bil ti sam sežgal s svojo strelo.«

»Požuri se!« reče mu Vinicij. »Kaj delaš?«

»Jočem se nad Rimom, gospod,« odvrne Kilon. »Saj to je Jupiterjevo mesto.«

Nekaj časa sta jezdarila molčé, poslušajoča hrup požara in šum ptičjih perutnic. Golobi, katerih je bilo mnogo v vilah po okolici in po manjših mestih Kampanije, ter druge pomorske in poljske ptice, smatrajoče zarjo požara za solnčno luč, so letele v celih krdelih k ognju.

Vinicij pretrga molčanje.

»Kje si bil, ko je izbruhnil požar?«

»Šel sem k svojemu prijatelju Euriciju, gospod, ki je imel štacuno poleg Velikega cirka, ter uprav premišljeval o Kristusovem nauku, ko so ljudje jeli kričati: »Gori!« Ljudje so se jeli zbirati okrog cirka, da bi gasili, kakor tudi iz radovednosti; ker pa se je plamen polastil vsega cirka ter je vrhu tega izbruhnil požar še na drugih mestih, morali so kmalu misliti na svojo rešitev.«

»Ali si videl ljudi, metajoče goreče baklje v hiše?«

»Česa vsega nisem videl, Enegov vnuk? Videl sem ljudi ki so si z mečem delali pot med gnječo; videl sem boj in človeška čreva poteptana na cesti. Oh, gospod, ako bi bil ti to videl, gotovo bi si bil mislil, da so se barbarji polastili mesta in da tu ljudi moré. Ljudje naokrog so klicali, da je nastal konec sveta. Nekateri so popolnoma

zgubili glavo ter niso niti bežali, marveč otrplo čakali, dokler jih ni zajel požar. Drugi so znoreli, zopet drugi tulili od obupa, toda videl sem tudi take, ki so tulili od veselja, kajti — o gospod — mnogo je na svetu zlobnih ljudi, kateri ne znajo oceniti dobrote vašega nežnega vladanja in teh pametnih naredb, s pomočjo katerih jemljete vsem to, kar imajo, ter si to osvojite. Ti ljudje se ne znajo strinjati z voljo bogov.«

Vinicij je bil preveč zatopljen v svoje misli, da bi bil opazil ironijo, ki je silila na dan iz Kilonovih besed. Tressel se je od groze pri misli, da bi tudi Ligija utegnila biti sredi te gnječe v onih strašnih ulicah, v katerih so ležala poteptana človeška čreva. In navzlic temu, da je že desetkrat vprašal Kilona o vsem, kar je ta mogel videti, ga je vprašal še enkrat:

»Ali si jo videl v Ostrijanu na svoje oči?«

»Videl sem jo, sin Venere! Videl sem deklico, videl onega dobrega Liga, svetega Lina in apostola Petra.«

»Pred požarom?«

»Pred požarom, Mitras!«

Toda v Vinicijevi duši se je rodil dvom, če mu mar Kilon ne laže, torej ustavi mulo, pogleda grozno starega Grka in ga vpraša:

»Kaj si delal tam?«

Kilon je bil v zadregi. Tudi njemu se je, kakor mnogim drugim ljudem, zdelo, da s poginom Rima napoči konec rimske vlade. Toda sedaj je bil sam z Vinicijem in spomnil se je, kako mu je ta pod strašno kaznijo zapretil zasledovati kristijane, zlasti še Lina in Ligijo.

»Gospod,« je dejal, »čemu mi ne verjameš, da jih ljubim? Da, bil sem v Ostrijanu, ker sem že na pol kristi-

jan. Pirrhon me je naučil, da višje cenim čednost nego modroslovje, radi tega se čimdalje rajše pridružujem krepostnim ljudem. A vrhu tega sem, gospod, reven človek, in dokler si ti, o Jupiter, bival v Anciju, sem pogostoma trpel glad pri svojih knjigah. Pa sem jel zahajati v Ostrijan, kajti kristijanje, dasi so sami revni, dajejo dokaj več miloščine nego vsi drugi bivalci mesta Rima.«

Ta odgovor je Viniciju zadoščal, radi česar je vprašal že manj rezko:

»Ali pa veš, kje v tem hipu prebiva Lin?«

»Že enkrat si me okrutno kaznoval, gospod, radi moje radovednosti,« odvrne Grk.

Vinicij umolkne in tako sta molče jezdarila dalje.

»Gospod,« reče čez trenutek Kilon, »ne našel bi deklice, ako bi meně ne bilo, toda ako jo najdeva, ne pozabi revnega modrijana!«

»Dobiš hišo z vinogradom pod Amerijolo,« odgovori Vinicij.

»Hvala ti, Herkul. Z vinogradom? .. Hvala ti! .. O, da, z vinogradom!«

Jezdarila sta mimo vatikanskega griča, ki je bil ves osvetljen od požara, toda za Neumahijo sta krenila na desno, da prekoračita vatikansko polje in se približata k reki, čez katero se prepeljeta, da dospeta k Portu Flaminiju. Kilon nakrat ustavi svojo mulo ter reče:

»Gospod, kaj dobra misel mi je šinila v glavo.«

»Govori!« odvrne Vinicij.

»Med janikulskim gričem in Vatikanom za Agripinovimi vrtovi se nahaja mnogo podzemeljskih jam, iz katerih zajemajo kamenje in pesek za stavbo Neronovega cirka. Poslušaj me, gospod. V zadnjem času so židje, ka-

terih je, kakor veš, obilno za Tiberu, jeli okrutno proganjati kristijane. Se li še spominjaš, da so že za božanstvenega Klaudija bili med njimi taki boji, da jih je cesar moral zapoditi iz Rima? Sedaj so se vrnili, in ker uživajo Augustinino varstvo, si mislijo, da jim ne preti več kaka nevarnost, radi česar še huje nadlegujejo kristijane. Meni je znano to, ker sem to sam videl. Ni bila še izdana zoper kristijane nikakšna prepoved, vendar pa jih židje že tožijo mestnemu prefektu, češ, da moré otroke, da časté osla in spoznavajo nauk, katerega ne dovoljuje senat. Vrhu tega pa jih še bijejo in proganjajo tako, da se morajo kristijane skrivati pred njimi.«

»Kaj hočeš reči s tem?« vpraša Vinicij.

»To, gospod, da so vse sinagoge svobodno odprte za Tiberu, da pa se kristijanje, ako hočejo biti varni, morajo tajno zbirati k molitvi, radi česar se zbirajo v podzemeljskih jamah zunaj mesta, ali pa v praznih arenah. Oni, ki stanujejo za Tiberu, so si izbrali baš one prostore, iz katerih so zajemali delavci kamenje in pesek za Neronov cirk. In sedaj, ko gine mesto, ni nikakega dvoma, da so se ondi zbrali kristijanje k molitvi. Gotovo jih v podzemeljskih jamah mnogo najdeva, radi česar ti svetujem, gospod, da kreneva tje kaj z najine poti.«

»Saj si dejal, da je Lin odšel v Ostrijan!« zakliče nestrpljivo Vinicij.

»A ti si mi obljubil hišo pod Amerijolo,« odvrne Kilon, »radi česar tudi hočem iskati deklico povsod, kjer se nadejam, da bi jo utegnil najti. Ko je izbruhn timer požar, utegnili so se vrniti preko Tibere. Utegnili so obiti mesto, kakor to midva sedaj delava. Lin ima svojo hišo, pa je nemara hotel biti blizu nje, da vidi, ali se ne polasti ogenj

tudi tega dela mesta. Ako so se vrnili, prisežem ti pri Persefonu, gospod, da jih najdeva zbrane v molitvi pod zemljo, in v najhujšem slučaju dobiva od njih novic.«

»Prav imaš — torej pojdiva!« reče mladi tribun.

Kilon krene brez pomisleka na levo, na visočino. Breg jima za nekaj časa zakrije požar tako, da je vrh griča bil osvetljen, med tem ko sta ona sama bila v senci. Pustivši za seboj cirk, sta krenila na levo in prišla v nekak jarek, v katerem je bilo popolnoma temno. Toda v tej temi je Vinicij razložil cel roj migotajočih se lučic.

»To so oni!« reče Kilon. »Danes jih bo več nego drugokrat, ker so druge hiše molitve zgorele, ali pa so napolnene z dimom, kakor ves kraj za Tiberu.«

»Da, že čujem petje!« reče Vinicij.

Iz temnega predora so odmevali človeški glasovi in lučice so se izgubljale v njem druga za drugo. Iz pristranskih jarkov so se bližala čimdalje nova bitja, tako da sta bila Vinicij in Kilon v kratkem sredi množice ljudij.

Kilon razsede mulo ter jo poda nekemu dečku, govoreč mu:

»Jaz sem Kristusov duhovnik in škof. Pridrži nama muli, pa dobiš moj blagoslov in odpuščanje grehov.«

Med tem, ne čakaje na odgovor, mu porine vajeti v roko ter se z Vinicijem vred pridruži ostalim ljudem.

Čez malo časa vnideta pod zemljo, kjer prekoračita pri medli svetlobi temen hodnik, da dospeta konečno v prostorno votlino, iz katere so še pred kratkim lomili kamenje, kar so pričali ob stenah se nahajajoči odlomki. Sicer pa je bilo tam že svetejše nego v hodniku, ker so razum svetilnic tu gorele baklje. Pri njih svetlobi je Vini-

cij zagledal množico ljudij, ki so klečali s kvišku vzdignjenimi rokami.

Ligije, apostola Petra in Lina ni videl nikjer, pač pa so ga obkoljevali nepoznani, navdušeni obrazi. Z nekaterih obrazov se je razločno bralo pričakovanje, bojazen in nadeja. Svetloba svetilnic se jim je odbijala v očeh in z bledih čel jim je curkoma tekel znoj. Nekateri so prepevali pesmi, drugi so tekmovalno ponavljali ime Jezus, drugi se zopet trkali ob prsi. Na vseh si zapazil, da pričakujejo nekaj nenavadnega.

Na to so pesmi utihnile in v večji votlini, iz katere so odpeljali ogromen kamen, zagleda Vinicij znanega Krispina z bledim, strogim in fanatičnim licem. Oči vseh so se obrnile vanj, pričakuje tolažilnih besed, on pa jih blagoslovi ter jame govoriti z urnim, kaj močnim glasom:

»Kesajte se svojih grehov, ker je napočil odločilen trenutek. Evo na mesto zločincev in samopašnosti, evo na novi Babilon je Bog poslal poguben požar. Udarila je ura sodbe, jeze in maščevanja.

Gospod je napovedal, da pride, in čez kratko ga zagledate! Toda sedaj ne pride kot nedolžno Jagnje, ki je prelilo svojo kri za naše grehe, marveč kot strašen sodnik, ki hoče pravično soditi pravične in grešnike... Gorje svetu in gorje grešnikom, ker za njih ne bo usmiljenja!... Vidim te, Kristus! Zvezde padajo nalik dežju na zemljo! Solnce otemneva, zemlja se odpira in iz nje vstajajo mrlič, Ti pa prihajaš med odmevom tromb, spremljan od angelov, med bliskom in gromom. In jaz Te vidim in čujem, o Kristus!«

Tu umolkne ter dvigne lice, in zdelo se je, da je zagledal nekaj daljnega in strašnega. V tem hipu pa se za-

čuje v votlini zamolkli grom, jedenkrat, dvakrat, desetkrat. V gorečem mestu so se podirale cele ulice in številne hiše so se rušile druga za drugo. Toda večina kristijanov je smatrala to za vidno znamenje, da je napočila ona strašna ura, ker je bila med njimi silno razširjena vera v novi prihod Kristusov in v konec sveta, katero je sedaj še povekšal požar Rima. Radi tega je vse navzoče prevzel strah in trepet. Številni glasovi so jeli ponavljati: »To je dan sodbe! Evo ga, ki prihaja!« Nekateri so si zakrili lice z rokami v polnem prepričanju, da iz njenih propadov planejo peklenske pošasti, da raztrgajo grešnike. Drugi so vpili: »Kristus, usmili se nas! Odrešenik, bodi nam milostljiv!« Nekateri so se glasno spovedovali svojih grehov, drugi so se jeli objemati, hoteči imeti v usodnem trenutku kako drago bitje poleg sebe.

Bili pa so tukaj tudi taki, katerih lica so razodevala nadzemsko veselje in kateri niso čutili strahu. Na nekaterih mestih so se začuli čudni glasovi; tu so ljudje v sveti navdušenosti izgovarjali v nerazumljivih jezikih nerazumljive besede. Nekdo je zaklical iz temnega kota votline: »Vzbudi se, kdor še spiš!« Vse to pa je nadkriljeval Krispinov klic: »Pokora! Pokora!«

Časih pa je zavladala popolna tišina, kakor da so vsi, pridržavajoči sapo v prsih, čakali, kaj vse se ima prigoditi. V teh trenutkih je bilo moči slišati oddaljen hrup podirajočih se poslopij, pri čemur so vsak hip zakričali obupni glasovi: »Odrešenik, usmili se nas!« Časih pa je zaklical Krispin: »Odrecite se pozemeljskih dobrot, kajti kmalu vam zmanjka tal pod nogami. Odrecite se pozemeljske ljubezni, kajti Gospod pogubi one, ki so bolj ljubili svoje žene in otroke nego Njega! Gorjé onemu, ki

je še bolj ljubil kakšno drugo stvar nego samega Stvarnika! Gorjé razkošnikom. Gorjé možem, ženam in otrokom!«

Nakrat se začuje še glasnejši ropot v kamnolomu nego poprej. Vsi se zgrudijo na tla ter dvignejo kvišku roke nalik križu, da se s tem znamenjem ubranijo hudih duhov. Nastane tišina, v kateri se je čulo samo urno dihanje in tiho šepetanje »Jezus! Jezus! Jezus!« in semtertja otroški jok. Med tem se oglasi k tem ljudem, ležečim tu v prahu, neki glas:

»Mir bodi z vami!«

Bil je to glas apostola Petra, ki je bil nekoliko poprej prišel v podzemeljsko votlino. Pri odmevu njegovih besed je nakrat zibnil strah, kakor zibne strah med čredo sredi katere se pojavi pastir. Ljudje objamejo njegova kolena, kakor bi ondi iskali varstva, on pa stegne nad njimi roke ter spregovori:

»Čemu se strašite v svojih srcih? Kdo izmed vas vé, kaj ga more še doleteti, predno udari usodepolna ura? Bog je kaznil z ognjem Babilon, toda nad vami, ki ste oprani s krstom in vas je odkupila kri Jagnjeta, vlada samo njegovo usmiljenje in vi umrjete z Njegovim imenom na svojih ustih. Mir bodi z vami!«

Po groznih in neusmiljenih besedah Krispinovih padejo besede Petrove na zbrane kakor balzam. Namesto božjega strahu napolni vse duše milost božja.

Ljudje najdejo zopet onega Kristusa, kateri se jim je prikupil s tem, kar so pripovedovali o njem apostoli, ne neusmiljenega sodnika, marveč blago in krotko Jagnje, čegar usmiljenje je stoterokrat nadkriljevalo človeško zlobo. Sladka tolažba je napolnila srca vseh, in v aposto-

lovi navzočnosti se vsi pomirijo. Od vseh strani se začujejo glasovi: »Mi smo tvoje ovce, pasi nas!« Zopet drugi so klicali: »Ne zapuščaj nas na dan sodbe!« Na to so poklekovali pred njega. Ko je Vinicij to videl, je pristopil k njemu, dvignil rob njegovega plašča in sklonivši glavo dejal:

»Gospod, pomagaj mi! Iskal sem jo v dimu in požaru in v človeški gneči, toda nikjer je nisem mogel najti. Verujem pa, da mi jo ti moreš vrniti.«

Peter mu položi roko na glavo ter reče:

»Zaupaj in pojdi z menoj!«

III.

Mesto je neprestano gorelo. Veliki cirk se je razsul v razvaline in v onih delih mesta, kjer je jelo najpoprejši goret, so se porušile cele stavbe in ulice. Po vsakem takem porušenju so orjaški ognjeni stebri za nekaj časa sršali proti nebu. Veter se je spremenil ter pihal sedaj z neizmerno močjo od strani morja, noseč na Caelij, na Eskvilin in na Viminal iskre, ogenj in žrjavico. Sedaj so jeli misliti tudi na gašenje. Po zapovedi Tigelina, ki je dospel tretjega dne iz Ancija, jeli so podirati hiše na Eskvilinu, da ogenj ugasne sam od sebe, ko dospe na praznino. To pa je bila le slaba obramba, s katero so samo hoteli rešiti še ostalo mesto, kajti na rešitev tega, kar je že gorelo, ni bilo niti misliti. Bilo je pa vsekako preprečiti daljše katastrofe. Obenem z Rimom je ginilo tudi neizmerno bogastvo, ginilo imetje njegovih bivalcev, tako, da je sedaj okrog mestnega obzidja bilo na stotine tisočev samih be-

račev. In že drugi dan jel je te nesrečneže mučiti glad, ker je neizmerna množica hrane, nakopičene v mestu, ž njim vred gorela in ker v splošnem neredu nihče ni pomislil na to, da se je treba pobriniti za drugo. Še le ko je dospel Tigelin, je bila poslana v Ostijo primerna zapoved, toda med tem se je množica že jela puntati.

Hišo poleg Aqua Appiae, v kateri je prebival Tigelin, so oblegale ženske, ki so od jutra do večera kričale: »Kruha in strehe!« Zamán so si prizadevali pretorijanci, poklicani iz velikega taborišča, med via Salarijæ in Nomentanæ, vzdrževati nekak red. Tu in tam so se jim ljudje upirali; neoborožene tolpe ljudij so, pokazovaje na goreče mesto, kričale: »Pobijte nas pri blesku tega ognja!« Ljudje so se hudovali na cesarja, na augustijance in pretorijanske vojake in nezadovoljnost je vsaki hip naraščala tako, da je Tigelin, zroč po noči na tisoče ognjev, gorečih okrog mesta, rekel si v duhu, da so to ognji v sovražnikovem taboru. Na njegovo povelje so pripeljali razun moke kolikor je bilo mogoče pečenega kruha ne samo iz Ostije, marveč tudi iz vseh mest in vasij po okoliči, toda ko je prva pošiljatev dospela po noči v Emporium, razbila je množica glavna vrata od strani Aventina, hipoma razgrabila vso hrano ter povzročila grozen nered. Pri svetlobi meseca so se borili ljudje tako srdito za kruh, da so množico, ki je prinesla živež, poteptali po tleh. Moka iz raztrganih vreč je nalik snegu pokrivala vse prostranstvo od tabora ter do obokov Druza in Germanike, in ta nered je trajal dotlej, dokler vojaki niso zasedli vsa stanovanja ter niso jeli odganjati množico z orožjem v roki.

Od časa napadov Galov pod poveljništvom Brenna ni še doletela Rim taka nesreča. Ljudje so obupno primerjali ta požara drugega drugemu. Toda tačas je ostal vsaj še Kapitol, ki pa je bil sedaj obkoljen s strašnim ognjenim vencem. Mramor seveda ni gorel v plamenu, toda po noči, ko je veter razpihal plamen, se je jasno videlo, kako je streha Jupiterjevega templja bila vsa rdeča nalik žrjavici. Za časov Brenna je imel Rim prebivalce privajene redu, udane mestu in svojim oltarjem, sedaj pa so okrog mestnega obzidja tičale množice raznovrstnih ljudi, sestavljene večinoma iz sužnjev in oproščencev, ki so bili pripravljeni pod pritiskom revščine obrniti se proti vladi in proti mestu.

Ves ta ogromni požar, napolnjujoč vsa srca s strahom, je že pomirjal nekoliko razbrzdano množico. Za požarom je mogel še slediti glad in bolezen, ker so poleg te nesreče nastali še grozno soparni dnevi meseca julija. V ozračju, razgretem od ognja in solnca, ni bilo moči dihati. Noč ni prinesla olajšave, marveč je postala pravi pekel. Po dnevu pa se je videl strašen in obupen prizor.

V sredini je na gričih stalo velikansko mesto, spremenjeno v razburjen vulkan, naokrog pa, tjekaj do albanških gora, se je razprostiral jeden samcat tabor, poln šotorov, utic, vozov, nosilnic in drugih predmetov, nad katerimi se je povznašal dim, rudast od požara in solnčne svetlobe. A iz tega tabora so se razlegali obupni glasovi moških, starcev, žensk in otrok. Med Kviriti so bili oni Grki, kodravi in jasnooki ljudje s severa, Azijati in Afrikanci, med meščani sužnji, oproščenci, gladijatorji, trgovci, obrtniki, kmetje in vojaki, pravicato morje ljudi, ki je obkoljevalo morje ognja.

Različne novice so razburjale to morje, uprav kakor veter vznemirja morske valove. Te novice so bile dobre in slabe. Govorilo se je o neizmerni množini hrane in obleke, ki je baje dospela v Emporium in katera bi se imela deliti brezplačno. Pripovedovali so takisto, da na cesarjevo povelje bodo vse pokrajine Azije in Afrike oropane svojega bogastva in da se na ta način pridobljeno blago razdeli med rimske bivalce, da si bo slednji mogel postaviti svojo hišo. Toda ob enem so se tudi trosile novice, da je voda v vodovodih zastrupljena, da Neron hoče ugonobiti mesto in njegove bivalce, na to pa se preseli na Grško ali v Egipt in ondi vzame vajeti vlade v roke. Vsaka novica se je razširila urno kakor blisk ter našla med množico dokaj takih, ki so ji verjeli, vzbudivši bodisi izbruh jeze ali nadeje, strahu ali besnosti. Naposled je vse te ljudi prevzela nekaka vročnica. Vera kristijanov, češ, da se že bliža konec sveta, se je dan na dan bolj širila med spoznavalci starih bogov. Ljudje so se udajali obupu in malomarnosti. Mnogi so sredi oblakov, razsvetljenih od požara, videli bogove, kako so zrli na propad zemlje, ter so jih prosili usmiljenja, ali pa so jih proklinjali.

Med tem so vojaki, podpirani od jednega dela meščanov, podirali hiše na Eskvilinu, na Caeliju in za Tiberu ter so s tem deloma rešili znatne dele mesta. Toda v mestu samem je zgorelo neizmerno blago, nakopičeno po zmagah v več stoletjih; propadle so dragocene umetnosti in najdražji spomeniki rimske minulosti in rimske slave. In že naprej je bilo moči videti, da se od vsega mesta ohrani samo nekoliko delov, nahajajočih se na skrajnih koncih mesta, in da na sto tisoč ljudij ostane brez strehe. Drugi so razširjali novico, da vojaki ne podirajo hiš radi

tega, da bi zabranjevali razširjenje ognja, marveč radi tega, da po mestu ničesar ne bi ostalo. Tigelin je prosil v vsakem pismu, naj cesar nemudoma pride in s svojo navzočnostjo pomiri obupno ljudstvo. Toda Neron je šel na pot še le takrat, ko je plamen dosegel že »domus transitoria« ter se požuril, da bi mu ne ušel trenutek, ko je požar dosegel svoj vrhunec.

IV.

Ogenj je med tem došel k nomentanski cesti, in ker je jel veter pihati od nasprotne strani, se je povrnil k via Lata in k Tiberi, obkoljil Kapitol ter se razlil po Foru Boariju, ugonobljajoč vse, čemur se je bil poprej izognil, ter bližal se znovič k Palatinu. Tigelin je zbral okrog sebe vse pretorijance ter pošiljal poslanca za poslanca bližajočemu se cesarju z naznanilom, da ne izgubi ničesar od veličanstva požara, ki je še naprestano naraščal. Toda Neron je hotel dospeti po noči, da bi se tem bolje nasitil s pogledom na goreče mesto. Radi tega se je ustavil pri 'Aquae Albanae' ter pozval v svoj šotor tragika Alituosa, da ga pouči, kako se ima držati, kadar zavpije: »O sveto mesto, o katerem so ljudje mislili, da bo vstrajalo dalje od Ide!« In tu sta se sedaj pričkala o tem, ali naj drži pri tem jedno roko v gubah toge ter naj samo drugo dvigne kvišku, ali ne. To vprašanje se mu je zdelo v tem hipu važnejše od vseh drugih.

Ko je proti večeru odrinil dalje, je še vprašal Petronija, ali naj bi v svoje stihe, posvečene propadu Rima, ne vpletel tudi nekoliko kletvic zoper bogove, katere bi

morale priti same na usta človeku, ki pride nenadoma ob streho.

Proti polnoči se je približal konečno mestnemu obzidju s svojim ogromnim spremstvom; sredi katerega je bila množica dvornikov, senatorjev, vitezov, oproščencev, sužnjev, žensk in otrok. Šestnajst tisoč pretorijancev, postavljenih v bojni red ob cesti, je stražilo cesto pri njegovem vходу ter vzdrževalo ljudstvo v primerni oddaljenosti od njega. Ljudje so kajpada proklinjali, kričali in žvižgali pri pogledu na sprevod, vsekako pa si niso drznili planiti vanj. Na nekaterih mestih se je oglašalo celo ploskanje. Ploskala mu je mestna druhal, ki sploh ni imela ničesar, ni mogla torej tudi pri požaru ničesar izgubiti ter se je nadejala, dobiti sedaj še več žita, olja, obleke in denarja. Pri tem pa so se čule še kletve, katere pa so zaglušili rogovi in trombe, na katere so trobili vojaki na Tigelinovo povelje. Ko je Neron došel do ostijskih vrat, je za trenutek obstal ter zaklical: »O vladar brez podstrešja, kam naj položim na noč svojo nesrečno glavo!« Potem, prekoračivši clivus Dalphini, je stopil po pripravljenih stopnjicah na appijski vodovod in za njim augustijanci ter ž njim vred neštevilni pevci, noseči citre, pljunke in drugo godbeno orodje.

Vsi so pridrževali sapo v prsih, čakajoči, če mar cesar ne spregovori kakih posebnih besed, katere si bo treba zapomniti v lastno varnost. Toda on je stal resen in nem, oblečen v svoj škrlatast plašč, z zlatim lavorjevim vencem na glavi, ter se dlje časa oziral v požar. In ko mu je Terpnos podal zlato pljunco, dvignil je oči proti razžarjenemu nebu, kakor bi od ondot pričakoval navdušenja.

Ljudje so si ga od daleč kazali z rokami, obkoljenega s krvavim svitom. V daljavi pa je sikal plamen ter so goreli starodavni, najslavnejši spomeniki. Ogenj je uprav požiral tempel Herkulov, ki ga je bil pozidal Evander, templu Jupitera, Statora in Lune, katera je postavil sam Servij Tulij, in hišo Nume Pompilija s templom Veste. V tem plamenu se je prikazal časih tudi Kapitol. Gorela je minulost in duša mesta Rima in on — cesar — je stal s pljunko v roki, z licem tragičnega igralca ter mislil samo na svoje patetično vedenje in na ganljive besede, s katerimi bi naznačil najbolje velikost katastrofe ter dosegel največji uspeh.

On je sovražil to mesto, sovražil njegove bivalce ter ljubil samo svoje pesmi in svoje stihe ter se veselil v svojem srcu, da je naposled zagledal tragedijo, podobno oni, katero je bil opisal. Pesnik se je čutil srečnega, deklamovalec navdušenega, iskalec ganutja se je napajal s strašnim prizorom ter z razkošjem mislil na to, da ugonobljenje Troje še ni bilo nič v primeri z ugonobljenjem tega velikanskega mesta. Česa si je mogel želeči še več? Evo, tu gori Rim, mesto, ki vlada nad svetom, on pa stoji na oboku vodovoda z zlato pljunko v roki, v škrlatasti opravi, viden od vseh, veličasten, oboževan in poetičen. A tam spodaj v megli in nižavi pa gomazi in se punta narod. Toda naj se punta! Stoletja minejo, na tisoč let preide in ljudje se bodo še spominjali ter proslavljali onega pesnika, ki je v taki noči prepeval o padu in požaru Troje. Kaj je v primeri ž njim Homer, kaj sam Apollo?

Med tem pa on dvigne roke, udari ob strune ter ponovi Prijamove besede:

»O, gnezdo mojih očetov, o draga zibelka!«

Njegov glas na plamen pri hrupu požara in pri šumu stotisočere množice je bil slab in trepetajoč, podoben bremčanju muhe. Toda senatorji in augustijanci, stoječi na vodovodu, so sklonili glave ter molčé poslušali. Popeval je dolgo ter se delal čimdalje žalostnejšega. Časih, kadar je prenehal, da se je nasrkal zraka, je ponovil pevski zbor njegove poslednje kitice, med tem pa si je Neron popravil ‚syrmo‘ na svojih ramenih, znovič udaril ob strune in prepeval dalje. Dovršivši naposled pesem, že poprej zloženo, jel je improvizovati, iskaje spodbude v prizoru, ki se je razgrinjal pred njim. Lice se mu je jelo spreminjati. Ni ga sicer ganil požar rojstnega mesta, pač pa se je navdušil s patosom lastnih besed do te mere, da je nakrat spustil pljunko iz rok ter ogrnivši se s ‚syrmo‘ stal kakor okamenel, podoben jednemu onih kipov Niobidov, ki so zaljšali njegovo palačo na Palatinu.

Po kratkem molčanju zahrumi silno ploskanje. Toda od daleč je odgovarjalo tuljenje množice. Sedaj ni bilo nikakega dvoma več, da je cesar zapovedal, sežgati mesto, samo da je mogel videti ta prizor in pri tem prepevati svoje pesmi. Neron, začuvši mrmranje te velikanske množice ljudij, se obrne k augustijancem s turobnim nasmehom človeka, katerega se godi krivica, ter reče:

»Glejte, kako znajo Kviritje ceniti mene in mojo poezijo!«

»Lopovi!« odvrne Vacinij. »Zapovej, gospodar, pretorijancem, naj udarijo po njih.«

Neron se obrne k Tigelinu.

»Ali smem računati na zvestobo svojih vojakov?«

»Da, božanstveni!« odvrne prefekt.

Toda Petronij skomigne z rameni.

»Na njih zvestobo, ne pa na njih število« reče. »Ostani za sedaj tukaj, kjer si in kjer je najmanj nevarno; toda te ljudi je treba pomiriti.«

Tega mnenja sta bila tudi Seneka in konzul Linicij. Med tem pa je razburjenje spodaj čimdalje bolj naraščalo. Množica se je oboroževala s kamenjem, z drogi od šotorov, z deskami iz voz ter z raznim drugim železnim orožjem.

Čez nekaj časa je prišlo nekoliko poveljnikov kohort z naznanilom, da pretorijanci komaj še odbijajo napad množice, in ker nimajo nikake druge zapovedi, ne vedo, kaj naj učinijo.

»Bogovi!« zakliče Neron, kakšna noč je to! Na jedni strani požar, a na drugi razburkano morje ljudij!«

Na to jame zbirati daljše izraze, da bi kar najlepše naznačil nevarnost tega trenutka. Ko pa vidi okrog sebe same blede obraze, se prestraši tudi sam.

»Dajte mi temni plašč s kuklico. Ali zares pride do bitke?«

»Gospodar,« odvrne Tigelin z negotovim glasom, »jaz sem storil vse, kar mi je bilo mogoče, toda nevarnost je zares velika... Spregovori, gospodar, k množici, obljubi jej vse mogoče.«

»Cesar naj govori k množici? Naj to stori kdo drugi v mojem imenu! Kdo prevzame to nalogo?«

»Jaz,« odvrne mirno Petronij.

»Idi, prijatelj, ti si mi v vsaki nepriliki najzvestejši prijatelj. Idi ter ne štedi z obljubami.«

Petronij se obrne k spremljevalcem s povsem mirnim licem.

»Navzoči senatorji — reče — in razun njih Piso, Nerva in Senecij pojdejo z menoj!«

Na to odide počasi z vodovoda, enako njegovi spremljevalci, katerim je jako ugajal njegov mir. Petronij obstane na koncu arkad in zapove, naj mu pripeljejo belega konja, katerega zasede ter odrine s svojimi spremljevalci skozi goste vrste pretorijancev proti razburjeni množici, brez vsakega orožja, držeč v roki samo svojo tanko palico iz slonove kosti, ob katero se je navadno opiral.

Dospevši do množice, požene med njo svojega konja. Pri svetlobi požara je bilo lahko opaziti naokrog kvišku vzdignjene roke, oborožene z različnim orožjem, razpaljene oči, znojna lica in s penami pokrita usta.

Besna množica takoj obkolji njega in njegove spremljevalce in okrog njih se je videlo morje glav, razburkano, divje, strašno.

Hrup množice je naraščal ter se spremenil v nečloveško tuljenje. Palice, vile, da celo meči so se vihteli nad Petronijevo glavo in drzne roke so že grabile vajeti njegovega konja, on pa je jezdaril naprej hladen, malomaren in prezirajoč. Časih je udaril s paličico po glavah največjih radovednežev, kakor bi si delal pot skozi navadno gnečo, in ta njegova neustrašenost in njegov mir navda naposled množico z začudenjem. Ko ga množica spozna, jamejo klicati številni glasovi:

»Petronij! Arbiter elegantiarum! Petronij!«

»Petronij!« zagromi od vseh strani.

In čim pogosteje se je ponavljalo to ime, tem manj grozna so postajala lica razburjenih ljudij, tem bolj je

ginila besnota, kajti ta znameniti patricij, dasi ni iskal prijaznosti ljudij, je bil vendar-le zelo priljubljen.

Smatrali so ga za dobrega in darežljivega človeka, in njegova popularnost je še bolj narasla od slučaja prefekta Pedanija Sekunda, ko se je bil potegnil za obsojene sužnje v smrt. Vsi sužnji so ga od tega časa ljubili tako, kakor sploh vsi nesrečneži običajno ljubijo one ljudi, ki jim skažejo količkaj naklonjenosti. Vrh tega jih je nekoliko krotila tudi radovednost, češ kaj poreče cesarjev poslanec, kajti nihče ni dvomil, da ga je nalašč poslal sam cesar.

Petronij vrže raz sebe svojo belo, s škrlatom obrobljeno togo, dvigne jo kvišku ter jame ž njo mahati vrh glave, v znamenje, da želi govoriti.

»Mir! Mir!« začuje se od vseh strani.

Čez nekaj časa zares nastane tišina. Petronij se povspne na konju ter spregovori s krepkim, mirnim glasom:

»Državljan! Naj oni, kateri me čujejo, ponové moje besede onim, ki stoje oddaljeni; vsi pa se obnašajte kakor ljudje, ne pa kakor zverina v arenah.«

»Poslušajmo! Poslušajmo!«

»Torej poslušajte! Mesto se pozida znovič. Vrtovi Lukula, Mecene, Cesarja in Agripina so vam odslej odprti. Od jutrišnjega dneva se jame razdavati zrnje, vino in olje, da si bo vsakdo lahko napolnil trebuh do grla! Na to vam cesar še pripravi igre, kakoršnih še svet doslej ni videl, na katerih vas čakajo gostije in darovi. Še bogatejši boste po požaru, nego ste bili poprej.«

Odgovori mu šum, ki se je širil iz središča na vse strani, kakor se širijo kolobarji na vodi, ako kdo vrže va-njo kamen, kajti bliže stoječi so ponavljali oddaljenim

njegove besede. Na to pa se tu pa tam oglase kriki srda ali odobravanja, ki se spremene konečno v jedno splošno, ušesa oglašajoče tuljenje.

»Panem et circenses!!!«

Petronij se zagrne v svojo togo ter ostane nekaj časa nepremičen, podoben v svoji beli opravi mramornastemu kipu. Tuljenje je naraščalo, glušilo hrup požara, odmevalo od vseh strani, toda poslanec je hotel bržkone še nekaj reči, ker je mirno čakal.

Naposled vzdigne znovič roko, češ, naj molčé ter spregovori:

»Obljubujem vam panem et circenses (kruh in igre), toda sedaj zakličite na čast cesarju, kateri vas živi in oblači; na to pa pojdite spat, prostaki, kajti kmalu začne svitati.«

Na to obrne konja in udarjaje rahlo s paličico po glavah onih, ki so mu delali napotje, odjezdi polagoma k vrstam pretorijancev.

V kratkem je bil zopet pri vodovodu, in ko je dospel nanj, našel je vse v nemalem strahu. Tam stoječi niso razumeli klica: panem et circenses ter so si mislili, da je to novi izbruh besnote. Radi tega se tudi niso nadejali, da ostane Petronij nepoškodovan. Ko ga Neron zagleda, prihiti z bledim licem k njemu ter ga vpraša:

»Kaj je? Kaj se godi tam? Ali se še puntajo?«

Petronij si globoko oddahne ter reče:

»Pri Poluksu! Pot jih zaliva, da kar smrdé vsled tega. Naj mi kedo dá epilimna, sicer omedlim.«

Na to se obrne k cesarju.

»Obljubil sem jim« — nadaljuje — »žita, olja prost vhod v vrtove in vsakovrstnih iger. Sedaj te obožujejo

ter ti z žeje koprnečimi ustnicami kličejo slavo. Bogovi, kako ta plebs neprijetno smrdi!«

»Imel sem pretorijance pripravljene,« spregovori Tigelin, »in ko bi ne bil pomiril kričačev, bil bi jih prisilil molčati za zmerom. Čemu mi nisi dovolil rabiti nasilja?«

Petronij ga pogleda, skomigne z rameni ter reče:

»Za to je še zmerom čas. Nemara ga bodeš rabil jutri.«

»Ne, ne!« reče cesar. »Zapovem, naj se jim odpro vrtovi in naj se jim razdeli živež. Hvala ti, Petronij! Pa tudi igre priredim in ono pesem, katero sem odpel sedaj, zapojem javno.«

Po teh besedah položi roko na Petronijevo ramo, nekaj časa molči in konečno, oddahnivši si, vpraša:

»Povej mi odkritosrčno, kak sem se ti videl, ko sem popeval?«

»Bil si vreden tega prizora, kakor je tudi prizor bil vreden tebe,« odvrne Petronij.

Na to se obrne k požaru:

»Ogledujmo ga še nekoliko« — reče — »ter se poslovimo od starega Rima.«

V.

Apostolove besede so napolnile z zaupanjem duše kristijanov. Zdelo se jim je, da je konec sveta že prav blizu, vendar pa so začeli verjeti, da strašna sodba ne nastane takoj in da poprej nemara še zagledajo konec vlade Nerona, katero so smatrali za vladu Antikrista in kazni za grehe v nebo vpijoče. Obodreni v svojih srcih,

so se jeli po končani molitvi razhajati in vračati se iz votline na svoja takratna bivališča celo tjekaj za Tiberu, ker se je razširila novica, da se je ogenj, podtaknjen na nekaterih mestih, pri popihu vetra povrnil zopet k reki ter požgavši vse, kar je ondi našel, nehal se razširjati.

Tudi apostol, spremljan zvesto od Vinicija in Kilona, je zapustil votlino. Mladi tribun se ni predrznil, motiti ga v molitvi, marveč je nekaj časa korakal molče ter ga samo z očmi prosil usmiljenja in se pri tem tresel od ganutja. Vrhu tega je prišlo še dokaj oseb poljubit apostolu roko in rob njegove obleke; matere so mu podavale otroke in mnogi so poklekovali pred njim v dolgem, temnem hodniku, dvigali kvišku svoje svetilnice ter ga prosili, naj jih blagoslovi. Drugi pa so okrog njega prepevali pobožne pesmi, tako da ni bilo ugodne prilike za vprašanja.

Isto tako je bilo tudi v jarku. Še le ko dospejo na svobodnejšo prostranstvo, s katerega je bilo že videti goreče mesto, podeli apostol navzočim trikrat blagoslov, na to pa se obrne k Viniciju ter reče:

»Ne boj se! Ne daleč od tod je kamnarjeva koča, v kateri najdemo Ligijo, Lina in njunega zvestega služabnika. Kristus, ki ti jo je namenil, ti jo je ohranil.« —

Vinicij se zaguga ter se z rokami prime skale, da ni padel. Pot iz Ancija, vsi dogodki pod mestnim obzidjem, iskanje Ligije sredi gorečega mesta, dolgo bedenje in strašen nemir, — vse to je ugonobilo njegove moči; najbolj pa ga je pretresla novica, da mu je ono najdražje bitje na svetu tako blizu in da ga skoraj zagleda. Radi tega se ga polasti nakrat velika slabost. Zgrudi se apostolu k nogam, objame njegove noge ter ne more besedice spregovoriti.

Apostol, braneč se hvaležnosti in časti, reče:

»Ne zahvaljuj se meni, marveč Kristusu!«

»Kakšno izvrstno božanstvo je to!« se oglasi za njimi nakrat Kilon, »toda ne vem, kaj naj storim z onima mulama, ki nas ondi čakata?«

»Vstani, ter pojdi z menoj!« reče Peter in prime mladega moža za roko.

Vinicij vstane. Pri svetlobi meseca se je videlo, kako so mu tekale po licu solze. Usta pa so mu drgetala kakor bi molil.

»Pojdimo!« spregovori.

Kilon pa vpraša znovič:

»Gospod, kaj naj storim z mulama, ki čakata na nas? Nemara bi ta dobri prerok rajše jezdil nego korakal peš?«

Vinicij sam ni vedel, kaj mu ima odgovoriti, toda zasllišavši, da je kamnarjeva hiša blizu, reče:

»Odženi muli Makrinu.«

»Oprosti, gospod, da te spomnim hiše v Amerioli. Pri tako groznem požaru je lahko pozabiti na tako neznatno stvar.«

»Dobiš jo na vsak način.«

»O vnuk Nume Pompilija, verjel sem ti že poprej, toda sedaj, ko je čul obljubo tudi ta veliki apostol, dovoljujujem si spomniti te tudi tega, da si mi obljubil še vinograd. Pax vobiscum! Najdem te, gospod. Pax vobiscum!«

»Tudi s teboj!« mu odgovorita oba.

Na to kreneta oba na desno h gričem. Potoma reče Vinicij:

»Gospod, omij me z vodo sv. krsta, da se morem imenovati pravi spoznavalec Kristusov, saj ga ljubim z vso svojo dušo. Omij me kmalu, saj sem na to pripravljen

v svojem srcu. Karkoli mi zapoveš, izvršim, toda povej mi, kaj naj storim še več?»

»Ljubi ljudi kakor svoje brate,« odgovori mu apostol, »kajti samo z ljubeznijo moreš služiti Kristusu.«

»Da. Že čutim in razumem to. Dokler sem bil še otrok, sem veroval v rimske bogove, toda ljubil jih nisem; Njega pa ljubim tako, da zanj rad dam svoje življenje.«

Pogledavši k nebu, nadaljuje razvnet:

»Kajti On je jedini, On je dober in usmiljen. Naj propade vse mesto, če treba tudi ves svet, toda jaz hočem Njega spoznavati in Njemu služiti.«

»A on blagoslovi tebe in tvojo hišo,« dodá apostol.

Na to kreneta v drugi jarek, na čegar koncu je bila videti mala lučica. Peter jo pokaže z roko ter reče:

»Tam-le je hiša kamnarja, ki nam je dal zavetje, ko smo se z bolnim Linom vrnili iz Ostrijana ter nismo mogli dospeti čez Tiberó.«

Čez malo časa sta dospela tje. Hiša je bila bolj podobna votlini, izdolbeni v skalo, zamašena proti unanji steni z glino in trsičjem. Vrata so bila zaprta, toda skozi predor, nadomeščajoč okno, se je videlo, da znotraj gori ogenj.

Nekaka orjaška, temna postava vstane od ognja ter jame izpraševati prišlece:

»Kdo ste?»

»Služabniki Kristusovi,« odvrne Peter. »Mir s teboj, Urso!«

Urso poklekne pred apostola, na kar, spoznavši Vinicija, ga prime za roko ter si jo nese k ustom.

»Tudi ti, gospod!« zakliče. »Naj bo blagoslovljeno ime Jagnjeta za veselje, katero neseš Kalini!«

Po teh besedah jima odpre vrata in ona vstopita. Bolni Lin je ležal na slami in lice mu je bilo shujšano, a čelo žolto kakor slonova kost. Poleg ognjišča je sedela Ligija, držeča v rokah venec malih ribic, navlečenih na vrvico ter očividno namenjenih za večerjo.

Ukvarjajoča se s pripravljenjem rib in domišljujoča si, da je prišel Urso sam, ni niti dvignila očíj. Še le ko Vinicij stopi k njej ter jo pokliče po imenu, stegne proti njemu roke. Na to urno vstane in z obraza jej je zasijalo neizrekljivo veselje, kakor otroku, kateri po dolgi dnevi strahu in groze najde očeta ali mater. Na to pa se mu nema vrže v naročje.

On pa jo objame in pritisne k prsim tako krepko, kakor da jo je našel po čudežu ohranjeno. Na to jo spusti iz rok ter ji jame poljubovati lase, čelo in oči, pri čemur jo je znovič objemal in ponavljal njeno ime; naposled pa ji poklekne k nogam. Njegovo veselje ni poznalo meje, isto tako, kakor njegova ljubezen in sreča.

Čez dlje časa ji jame pripovedovati, kako je prijezdil iz Ancija, kako jo je iskal po svetu sredi dima v Linovi hiši, kako se je utrudil in skoraj umrl, dokler mu apostol ni pokazal njenega skrivališča.

»Toda sedaj« — je nadaljeval, — »ko sem te našel, te ne zapustim več sredi tega ognja in te besne tolpe. Ljudje se pobijajo pod mestnim obzidjem, sužnji se puntajo in plenijo in Bog jedini vé, kakšna groza še utegne priti na Rim. Toda jaz hočem rešiti tebe in vse druge. O, draga moja? Ali hočeš oditi z menoj v Ancij? Tam sedemo na ladijo ter odjadramo v Sicilijo. Moja zemlja je vaša zemlja, moje hiše so vaše hiše. Poslušaj me. V Siciliji najdemo Aulove, pa te vrnem Pomponiji ter te zopet vzamem iz

njenih rok. Saj ti, carissima, se me že več ne bojiš! Krst me sicer še ni omil, toda vprašaj Petra, če mu nisem rekel poprej sem gredé, kako močno želim biti pravi spoznavalec Kristusov, če ga mar nisem prosil, naj me krsti, bodisi celo tukaj v kamnarjevi hiši. Zaupaj mi in zaupajte mi vsi!«

Ligija je veselo poslušala njegove besede. Vsi, kar jih je bilo navzočih, so radi progonstva od strani židov ter sedaj še radi požara in nereda živeli v strahu in negotovosti. Odhod v Sicilijo bi napravil konec vsemu nemiru, ob enem pa bi jim odprl dobo nove sreče v njihovem življenju. Ko bi bil Vinicij hotel oditi ž njo samo, gotovo bi se mu bila vpirala, ker ni hotela zapustiti apostola Petra in Lina, toda Vinicij je dejal malo poprej: Pojdite z menoj! Moja zemlja je vaša zemlja, moje hiše so vaše hiše!«

Zato se je sklonila k njegovi roki, da mu jo v znamenje ubogljivosti poljubi, in rekla:

»Tvoje ognjišče je tudi moje.«

Takoj na to pa jo polije sram, da je izrekla besede, katere je mogla reči po rimskem običaju samo nevesta po poroki, da je vsa zardela ter stala s pobešeno glavo, obsevana z rudastim ognjem, pričakovaje, če se ji mar te besede ne bodo šteje v zlo. —

Toda v Vinicijevem pogledu se je zrkalo samo neomejeno oboževanje. Obrnil se je k Petru ter dejal:

»Rim gori po cesarjevi zapovedi. Že v Anciju se je pritoževal, da še ni videl nikdar velikega požara. Ako ga ni bilo strah pred takim zločinstvom, pa si lahko mislite, kaj se še lahko vse dogodi. Kdo vé, če mar ne zapove svoji vojski, da naj pobija rimske državljane? Kdo vé,

kakšna preganjanja še nastopijo; kdo vé, če mar vsled tega požara ne nastane domača vojna, glad in poboj? Zavarujte se torej sami in zavarujte Ligijo. Tam lahko mirno počakamo, dokler ne mine nevihta, na to pa se vrnete znovič semkaj, da tu sejete svoje seme.«

Zunaj od strani vatikanskega polja se kakor v potrijilo Vinicijevih besed oglasi človeški krik, poln besnote in groze. V tem hipu dospe tudi kamnar, lastnik hiše, ki čvrsto zapre za seboj vrata ter reče:

»Ljudje se ubijajo okrog Neronovega cirka. Sužnji in gladijatorji so napadli meščane.«

»Ali čujete?« vpraša Vinicij.

»Mera postaja polna,« spregovori apostol, »in nezgoda bo velika kakor morje.«

Na to se obrne k Viniciju, pokaže na Ligijo ter reče:

»Vzemi to dekle, katero ti je namenil Bog, ter jo ohrani pred nezgodo; pa tudi Lin, ki je bolan, in Urso naj gresta z vama.«

Toda Vinicij, ki je ljubil apostola, zakliče z vso močjo svoje neobrzdane duše:

»Prisežem ti, učitelj, da te ne pustim v nezgodi.«

»Bog te blagoslovi za tvojo dobro voljo,« odvrne apostol, »toda ali mar nisi slišal, da mi je Kristus trikrat rekel nad jezerom: »Pasi moje ovce!«

Vinicij je molčal.

»Ako torej ti, kateremu nihče ni naročil, imeti skrb za-me, praviš, da me nočeš pustiti v tej nezgodi, kako moreš zahtevati, da naj zapustim jaz svojo čredo ob času skušnje? Ko je bila nevihta na jezeru in ko smo se vsi bali v svojem srcu, nas On ni zapustil; kako pa naj jaz, služabnik, ne ravnam po vzgledu svojega Gospoda?«

Na to vzdigne Lin svoje shujšano lice ter vpraša:

»A čemu naj jaz, namestnik Gospodov, ne smem ravnati po tvojem vzgledu?«

Vinicij se popraska po glavi, kakor bi se boril sam s seboj; na to pa prime Ligijo za roko in spregovori z glasom, iz katerega je zvenela odločnost rimskega vojaka:

»Čujte me, Peter, Lin in ti Ligija! Jaz sem rekel samo to, kar mi velewa človeška pamet, toda vi imate drugo pamet, ki se ne zmeni za lastno varnost, marveč samo za zapoved Odrešenikovo. Da, jaz tega nisem razumel in napravil sem napako, kajti iz mojih očij še ni popolnoma odpadla mrena in moja stara narava se še zmerom pojavlja v meni. Ker pa ljubim Kristusa in hočem biti Njegov služabnik in ker tu pojde za nekaj več nego za mojo glavo, zato poklekнем pred vami in prisežem, da tudi jaz izpolnim zapoved ljubezni ter ne zapustim svojih bratov ob času nezgode.«

Po teh besedah poklekne, vzdigne navdušen roke kvišku ter zakliče:

»Ali te sedaj že razumem, o Kristus? Ali sem te že vreden?«

Roke so se mu tresle, oči se mu lesketale od solz in ves je bil prevzet ljubezni in vere. Apostol Peter vzame glinasto amforo, napolneno z vodo, pristopi k njemu ter spregovori svečano:

»Krstim te v imenu Očeta, Sina in svetega Duha, amen!«

Versko navdušenje prešine vse navzoče. Zdelo se jim je, da se je soba napolnila z nekako nadzemeljsko svetlobo, da slišijo nadzemeljsko godbo, da se votlina

odpira nad njihovimi glavami, da se iz neba spuščajo roji angelov, da daleč tam gori v višavi vidijo križ in roke, ki jih blagoslavljaajo.

A med tem se je zunaj čul hrup ljudij, ki so se med seboj borili, ter praskanje plamena gorečega mesta.

VI.

Ljudje so se utaborili v prekrasnih vrtovih cesarja Domicija in Agripine na Marsovem polju ter v vrtovih Pompeja, Salusta in Mecene. Napolné se tudi portiki in stavbe, postavljene za igre z žogo, razkošne poletne vile in kolarne, postavljene za zverino. Pavi, pelikani, labudi in noji, gazele in antilope iz Afrike, jeleni in srne, ki so služili za okrasje vrtov, so popadali pod noži tolpe. Živeža so iz Ostije pripeljali toliko, da se je po splavih in ladijah lahko dospelo z jedne strani Tibere na drugo kakor po kakem mostu. Žito se je prodajalo za nenavadno nizko ceno po tri sesterce ter se revnim delilo popolnoma za-
stonj.

Pripeljala se je tudi ogromna zaloga vina, olja in ko-
stanjev; iz gor so priganjali dan za dnevom karavane
volov in ovc. Reveži, ki so se pred požarom skrivali po
Suburi ter večkrat hudo stradali, so živeli sedaj mnogo
bolje nego kedaj poprej. Nevarnost lakote je bila odstra-
njena, radi tega je bilo še tem težavnejše priti v okom
ropu, nasilju in raznim drugim zlorabam. Nestalno bi-
vanje je zagotavljalo krivce, da ostanejo njih lopovstva
nekaznovana, a to tem več, ker so uprav lopovi prosla-
vljati cesarja ter niso štedili s ploskanjem, kjerkoli se je

prikazal. Ker je v takih okoliščinah na prirojen način prenehala vsaka oblast in ker tudi ni bilo dovolj vojakov, ki bi mogli brzdati tolpo, zato so se v mestu, naseljenem z ljudmi od vseh stranij sveta, dogajale take reči, kakoršnih si človek ne more niti domisliti. Vsako noč so se dogajali poboji in umori; vsako noč so se posiloma odnašale ženske in otroci. Pri porta Mugionis, kjer je stala čreda, prignana iz Kampanije, je prišlo vsak hip do bojev, v katerih je ginilo na stotine ljudij. Vsako jutro je bilo obrežje Tibere polno vtoplencev, katerih nihče ni pokopaval; ker pa se jih je na solncu kmalu poprijela trohnoba, je to napolnovalo ozračje s strašnim smradom.

V taborih so se pojavile bolezni, in bilo se je bati celo kuge.

Mesto pa je še neprestano gorelo. Požar je jel jemati še le šestega dne, prišedši na prazno prostranstvo na Eskvilinu, kjer je bilo podrto mnogo hiš. Toda kupi žive žrjavice so še tleli tako močno, da ljudje še niso hoteli verjeti, da bi bil že nastal konec nezgode. In evo, v sedmi noči je izbruhnil požar z novo močjo iz stavb Tigelinovih, ki pa ni dolgo trajal, ker ni imel dovolj hrane. Samo požgane hiše so se še tu pa tam podirale, metajoče v višavo silen plamen in neštevilne iskre. Toda pozorišče, tleče v svoji notranjosti, jelo je na površju črneti. Nebo je po solčnem zapadu izgubljalo svojo rudasto zarjo in samo na pustem pozorišču so se še semtertje po noči pojavljali ognjeni jeziki, sikajoči iz kupa oglja.

Od štirinajsterih mestnih delov Rima so ostali samo štirje, vštevši med nje tudi del za Tiberu. Vse drugo je požrl plamen. In ko so se naposled podrtije spremenile v pepel, videl se je od Tibere pa do Eskvilina samo jeden

orjaški, siv, otožen in prazen prostor, iznad katerega so štrleli kvišku samo neštevilni dimniki, slični kamenitim spomenikom na pokopališču. Ondi je bilo tudi videti po dnevu tolpe ljudij, iskajoče dragocenosti, ali kosti dragih oseb. Po noči pa so tulili psi na pogorišču starih hiš.

Vsa darežljivost in pomoč, kakoršno je cesar skazoval ljudem, ni mogla zabraniti številnih psov in puntanja. Zadovoljne so bile samo tolpe lopovov, tatov in malopridnežev brez podstrešja, ki so mogle po svoji volji jesti, piti in ropati.

Toda ljudje, ki so izgubili v nezgodi najljubše osebe in premoženje, se niso dali omamiti z odprtimi vrtovi, ne z delitvijo zrnja, niti z obljubljenimi igrami in darovi. Nesreča je bila prevelika in nečuvena. Nekateri, v katerih je še tlela iskra ljubezni do mesta in domovine, so razširjali obupno vest, da staro ime 'Roma' ima zibniti iznad površja zemlje, in da cesar namerava dvigniti iz pepela novo mesto, ki se bo imenovalo po njem Neropolis. Nezadovoljnost je rastla vsaki dan in navzlic laskanju augustijancev ter lažij Tigelina, je premišljeval Neron, kateremu je bilo dokaj mar za naklonjenost ljudstva, s strahom, češ kaj bo, ako v obupni borbi na življenje in smrt, katero je imel s patriciji in senatom, pride naposled ob vsako podporo? Pa tudi augustijanci so bili zelo razburjeni, ker je vsakega jutra zamogla izbruhniti očitna vstaja. Tigelin je že mislil na to, da pokliče nekoliko legij iz Male Azije. Vacinij, kateri se je smejal celo takrat, ko so ga psovali, je izgubil svoj humor, a Vitelij svoj dober tek.

Drugi so se posvetovali med seboj, kako naj odvrnejo od sebe nevarnost, ker nikomur ni bilo neznan, da bi

razun Petronija nemara noben augustijanec ne ostal živ, ako bi slučajno preminil cesar. Njihovemu vplivu na rovaš se je namreč pripisovala vsa Neronova znorelost in vsa zločinstva, katera je doprinesel. Sovraštvo proti njim je bilo nemara celo večje nego proti njemu. Lomili so si tudi glave nad tem, kako naj odvrnejo od sebe odgovornost za požar mesta? Toda hoteči odvrniti odgovornost od sebe, spoznali so za potrebno, odvrniti sum tudi od cesarja, kajti drugače bi jim nihče ne bil verjel, da niso oni povzročili nezgode. Tigelin se je posvetoval v tej zadevi z Domicijem Afrom ter celo s Seneko, dasi ga je sovražil. Poppeja, ki je tudi spoznala, da propast Neronu bi bila obsodba tudi za njo, je iskala sveta pri hebrejskih duhovnikih in drugih zaupnih ljudeh, ker se je že več let skrivoma govorilo, da ona spoznava vero v Jehova. Tudi Neron je mislil na razna sredstva, katera, dasi strašna in neumna, je hotel vporabiti v svoj prospeh, toda najpogosteje se ga je pollaščeval strah, da je tarnal kakor otrok.

Naposled se je v Tiberjevi palači, katera jedina ni postala žrtev požara, vršilo dolgo, toda brezvspešno posvetovanje. Petronij je predlagal, naj se odložijo vse skrbi na stran ter odrinejo zopet na potovanje na Grško, v Egipt in Malo Azijo. Saj potovanje je bilo že davno določeno, čemu je torej odlagati sedaj, ko je v Rimu vse otožno in nevarno?

Cesar vneto pritrdi temu nasvetu, toda Seneka pomisli za trenutek, pa reče:

»Odití je lahko, toda vrniti se — težavno.«

»Pri Herakleju!« odvrne Petronij »vrniti se moremo na čelu azijske legije.«

»Tako tudi storim!« zakliče Neron.

Pa tudi Tigelin se jame upirati. Sam ni bil sicer zmožen izmisliti kaj pametnega, in ko bi bil Petronijev predlog njemu prišel na misel, zdel bi se mu bil gotovo brez dvoma najprimernejši; toda njemu je bilo mar za to, da izpodrine Petronija, da bi tako ne bil on jedini človek, ki bi v dnevih nezgode znal vse rešiti s svojim svetom.

»Poslušaj me, božanstveni!« reče, »ta predlog je poguben! Poprej nego dospeš do Ostije, se tu začne domača vojna, in kdo vé, ako se nekateri še živ potomec pokojnega Augusta ne proglasi za cesarja, in kaj hočemo storiti, ako legije stopijo na njegovo stran?«

»Storim to,« odvrne Neron, »da se že naprej pobri- nemo za to, da bi ne bilo nikakih potomcev Augusta. Ni jih sicer mnogo in lahko se jih bo odkrižati.«

»To je moči izvršiti, toda ali so mar res samo oni? Moji ljudje so še včera slišali v gnječi, da cesar mora biti tak mož kakor je Trazeas.«

Neron se vgrizne v ustnice, toda čez malo časa dvigne glavo kvišku ter reče:

»Nenasitljivi in nehvaležni so ti ljudje! Imajo dovolj žita in oglja, na katerem morejo peči kruh, kaj torej hočejo še več?«

Tigelin odvrne na to:

»Maščevanje.«

Nastane molčanje. Nakrat pa cesar vstane, dvigne roko kvišku ter jame deklamovati:

»Srce išče maščevanje, a maščevanje žrtev...«

Na to, pozabivši na vse, nadaljuje ponosno:

»Dajte mi ploščico in klinček, da napišem ta stih, Lukan ni nikdar zložil kaj podobnega. Ali niste videli, da sem ga zložil kakor bi trenil?«

»O, neprekosljivi!« zakliče nekoliko glasov.

Neron napiše stih ter reče:

»Da, maščevanje išče žrtev!«

Na to pogleda po onih, ki so ga obkoljevali.

»A kaj bi bilo, ako raztrosimo novico, da je Vacinij zapovedal, naj se sežge mesto, ter ga žrtvujemo srdi razdražene tolpe?«

»O božanstveni, kdo sem vendar jaz?« zakliče Vacinij.

»Resnica, treba je, da je nekdo večji od tebe Vitelij?«

Vitelij prebledi, pa vendar se jame smejati.

»Moja mast,« odgovori, »bi utegnila znovič zanetiti požar.«

Toda Neron je nekaj drugega imel na mislih; iskal je v duhu žrtev, ki bi v resnici mogla pomiriti srd množice, toda ni je našel.

»Tigelin,« reče čez nekaj časa, »ti si sežgal Rim!«

Vsi navzoči so strepetali, ker so spoznali, da se cesar več ne šali in da je sedaj napočil čas strahu in groze.

Tigelinu se zaokroži lice kakor glava psu, ki hoče ugrizniti.

»Sežgal sem Rim . . . na tvoje povelje!« reče.

In jela sta se gledati kakor dva demona. Nastane taka tišina, da se je razločno čulo, kako muhe letajo po atriju.

»Ti veš to, gospodar.«

Žrtvuj se zá-me!«

»Božanstveni cesar,« odvrne Tigelin, »čemu mi ponušaš sladko pijačo, katere mi ni mogoče dvigniti k ustom? Narod mrmra in se punta, ali mar hočeš, da se jamejo puntati tudi pretorijanci?«

Občutek groze stisne prsi navzočih. Tigelin je bil prefekt pretorijancev in njegove besede so zvenele kakor nekaka grožnja. Neron je razumel in njegovo lice je pokrila bledica.

Med tem vstopi Epafrodit, cesarjev oproščenec, z naznanilom, da božanstvenega Augusta želi videti čim najurneje Tigelina, ker so prišli k njej ljudje, katere mora Tigelin zàslišati.

Tigelin se prokloni cesarju ter odide z mirnim in prezirljivim licem. Sedaj, ko so ga hoteli ugonobiti, je pokazal zobe; dal je vsem na znanje, kdo da je, in poznavaje Neronovo bojazljivost, si je bil gotov, da si ta vladar sveta več ne drzne stegniti po njem svojo roko.

Neron je sedel nekaj časa in molčal, toda videč, da navzoči pričakujejo od njega kako besedo, je dejal:

»Odredil sem si gada na krilu.«

Petronij je skomignil z rameni, kakor bi hotel reči, da takemu gadu ni težko odsekati glavo.

»Kaj misliš? Govori! Svetuj!« zakliče Neron, zagledavši njegovo gibanje, »tebi jedinemu zaupam, kajti ti imaš več pameti nego vsi drugi ter me tudi imaš rad.«

Petronij je že imel na ustnicah besede: Imenuj me za prefekta pretorijancev in jaz oddam množici Tigelina ter v jednom dnevu pomirim mesto. Toda prirojena lenoba je zmagala. Biti prefekt, to je pomenjalo toliko, kakor nositi na lastnih ramah cesarjevo osebo in na tisoče javnih zadev. A čemu ves ta trud? Mar ni prijetnejše čitati v razkošni knjižnici stihe, pregledovati vaze in kipe, ali držati na krilu božanstveno telo Eunike in s prsti razbirati njene zlate lase ter pripogibati svoje ustnice k njenim?

Torej je dejal:

»Jaz svetujem oditi v Ahajo.«

»Oh,« odvrne Neron, »pričakoval sem od tebe nekaj več. Senat me sovraži. Ako torej odidem, kdo mi je porok, da se ne spunta zoper mene in da ne razglasi koga drugega za cesarja? Narod mi je bil svoj čas zvest, toda danes pojde za njimi. Pri Hadu! Ko bi ta senat in ta narod imel samo jedno glavo!«

»Dovoli, božanstveni, da ti sežem v besedo. Ako hočemo ohraniti Rim, moramo ohraniti vsaj nekoliko Rimljanov,« reče smehljaje se Petronij.

Toda Neron jame tarnati:

»Kaj je meni mar za Rim in za Rimljane! V Ahaji bi me poslušati. Tukaj pa me obkoljuje samo izdajstvo. Vsi vem. Vi si niti ne domislite, kaj poreče o vas zgodovina, da nečimno zapuščate takega umetnika, kakoršen sem jaz.«

Pri tem se nakrat udari ob čelo in zakliče:

»Resnica. Pri svojih skrbih pozabljam tudi jaz, kdo da sem.«

Po teh besedah se obrne k Petroniju že s povsem jasnim licem.

»Petronij,« reče, »ljudstvo godrnja, toda ko bi vzel pljunko ter odšel ž njo na Marsovo polje, ko bi mu zapel ono pesem, katero sem zapel vam ob času požara, kaj misliš, ali bi ga ne ganil s svojim petjem, kakor je ganil Orfej nekoč divje zverine?«

Tulij Senecio, kateremu se je že mudilo k svojim sužnjem, pripeljanim iz Ancije, ki je bil že dolgo nestrpljiv, reče:

»Gotovo, cesar, samo ko bi ti pustili začeti.«

»Pojdimo v Helado!« zakliče malomarno cesar.

Toda v tem hipu vstopi Poppeja in za njo Tigelin. Oči vseh se nehoté obrnejo k njemu, kajti noben zmagovalec ni korakal s takim ponosom na kapitol, s kakoršnim je on stopil pred cesarja.

Spregovoril je s počasnim in povdarjajočim glasom, ki je zvenel kakor železo:

»Čuj me, cesar, kajti lahko ti rečem: našel sem! Ljudstvu je treba osvete in žrtve, toda ne jedne, marveč na stotine, na tisoče.

Čul si že svoje dni, kdo je bil Kristus, katerega so križali za ‚Poncija Pilata.‘ Ali veš, kdo so kristijanje? Ti mar nisem pravil o njih zločinih, gnusnih obredih in o njihovi napovedi, da ogenj povzroči konec sveta? Narod jih sovraži in jih ima na sumu. Nihče jih še ni videl v templih, ker naše bogove smatrajo za hude duhove. Ni jih videti v Stadiju, ker prezirajo dirke. Dlani kristijanov te še nikdar niso pozdravile s ploskanjem. Nobeden njih te ni še kedaj spoznal za boga. Oni so sovražniki človeškega rodu, sovražniki mesta, pa tudi tvoji sovražniki. Ljudstvo godrnja, proti tebi, toda ti, cesar, mi nisi zapovedal zažgati Rim in jaz ga nisem sežgal. Narod koprni po osveti, naj jo torej doseže, narod žeja po krvi in igrah — naj jo torej ima. Narod ima na sumu tebe, naj se ta njegov sum obrne na drugo stran.«

Neron ga je iz početka osuplo poslušal. Toda po vplivu Tigelinovih besed se mu je jelo lice spreminjati in razodevati na sebi izraze jeze, žalosti, sočutja in razburjenosti. Nakrat je vstal ter vrgel raz sebe togo, ki mu je padla k nogam, dvignil obe roki kvišku in tako vstrajal nekaj časa molče.

Konečno se oglasi z glasom tragika:

»Jupiter, Appolin, Hero, Athena, Persefon in vi vsi neumrljivi bogovi, čemu nam niste prišli na pomoč? Kaj je naredilo to nesrečno mesto tem okrutnikom, da so je tako nečloveški sežgali?«

»Oni so sovražniki človeškega rodu in tvoji,« reče Poppeja. Drugi pa so jeli klicati:

»Napravi pravico! Kaznuj požigalce! Bogovi sami zahtevajo osveto!«

Na to sede, pobesi glavo na prsi in zopet molči, kakor bi ga zločinstvo, o katerem je ravnokar slišal, bilo oglušilo. Čez trenutek zamahne z rokama ter reče:

»Kakšno kazen, kakšne muke zasluži tako zločinstvo? Toda bogovi me ne zapusté in s pomočjo Tartara pripravim svojemu revnemu ljudstvu tako gledališče, da se me bo na veke spominjalo s hvaležnostjo.«

Petronijevo čelo se nakrat pokrije z mrakom. Spomnil se je na nevarnost, kakoršna visi nad Ligijo in Vinicijem, katera je ljubil nad vse, dasi je zametoval vero teh ljudij, o nedolžnosti katerih je bil prepričan. Domislil si je tudi, da se prične zopet jedna onih krvavih orgij, katerih ne morejo prenesti njegove po lepoti koprneče oči. Pred vsem drugim pa je dejal: »Moram rešiti Vinicija, kateri zgubi pamet, ako ona deva pogine,« in ta sklep je odtehtal vse druge. Petronij je dobro razumel, da se je lotil nevarne igre, kakor še nikdar doslej v življenju.

Jel je govoriti polagoma in malomarno, kakor je sploh govoril, kadar je kritikoval, ali kadar se je posmehoval ne dovolj estetičnim načrtom cesarja in augustijancev.

»Nu, torej ste našli žrtve! Prav! Lahko jih pošljete v areno, ali pa jih oblečete v ‚bolestne tunike.‘ Zopet do-

bro! Toda poslušajte me. Imate moč, imate pretorijance, imate silo, bodite torej odkritosrčni vsaj takrat, kadar vas nihče ne sliši. Varajte narod, toda ne varajte samega sebe. Oddajte ljudstvu kristijane, obsodite jih na kakošne koli muke, imejte pa tudi pogum reči, da oni niso sežgali Rima. Phi! Imenujete me arbitra elegantnosti, radi tega vam pravim, da ne prenesem te bedne komedije. Phi! Oh, kako me to vse spominja kolibe za igre pri porta Asinaria, v kateri igralci igrajo v razvedrilo predmestnih prostakov kot bogovi in kralji, po predstavi pa se napijo na povžito čebulo kislega vina, ali pa so celo tepeni. Bodite zares bogovi in kralji, kajti pravim vam, da si to morete dovoliti. Kar se tiče tebe, cesar, žugal si nam s sodbo bodočih stoletij, toda pomisli, da zgodovina izreče tudi sodbo nad teboj. Pri božji Kliji! Neron, vladar sveta, Neron, bog, je sežgal Rim, ker je bil tako mogočen na zemlji, kakor je Jupiter v Olimpu. Neron, pesnik, je tolikanj ljubil pesništvo, da mu je žrtvoval domovino! Od začetka sveta si še nihče ni drznil na kaj podobnega. Zarotim te v imenu deveterih Libetrid, ne odreci se take slave, kajti pesmi o tebi se bodo glasile do konca sveta. Kaj bo poleg tebe Prijam, kaj Agamemnon? kaj Ahilej? kaj bogovi sami? Kaj za to, ali je požar Rima dobra ali slaba stvar, saj velika in nenavadna je na vsak način. A pri tem ti še povem, da ljudstvo po tebi ne stegne svojih rok. Bodi pogumen! Čuvaj se dejanj, ki te niso vredna, kajti tebi grozi samo to, da bodo bodoča stoletja mogla reči: Neron je sežgal Rim, toda kot malosrčen cesar in kot malosrčen pesnik je zatajil veliki čin iz strahu ter zvalil krivdo raz sebe na nedolžne!«

Petronijeve besede so navadno silno vplivale na Nerona, toda sedaj se niti sam Petronij ni mamil. Razvidel

je, da to, kar govori, je poslednje sredstvo, katero more v srečnem slučaju kajpada kristijane rešiti, toda katero more tem laže ugonobiti njega samega. Ni pa omahoval, ker mu je šlo ob enem za Vinicija, katerega je ljubil, in za hazardno igro, ki ga je vabila. Kocke so že vržene, si je dejal, in sedaj vidimo, ali v opici strah za lastno kožo ne dobi navlade nad težnjo po slavi?

V duši svoji pa ni niti dvomil o tem, da končno le strah nadvlada.

Po njegovih besedah je nastalo molčanje. Poppeja in vsi navzoči so uporno zrlí Neronu v oči, on pa je odpiral ustnice, da so mu segale k samim nosnicam, kakor navadno ob času, kadar ni vedel, kaj ima početi; končno se mu upor in obup očividno prikažeta na licu.

»Gospod, dovoli, da odidem,« zakliče Tigelin, videč to zadrego, »kajti kadar hočejo izročiti tvojo osebo poginu ter te pri tem imenujejo malodušnega cesarja in malodušnega pesnika, požigalca in komedijanta, pa moja ušesa ne morejo prenesti teh besed.«

»Zaigral sem!« pomisli si Petronij.

Toda obrnivši se k Tigelinu, ga premeri s pogledom, ki je kazal preziranje velikega gospoda in znamenitega človeka v primeri z revežem, ter na to rekel:

»Tigelin, tebe sem imenoval komedijanta, ker to tudi v resnici si.«

»Nemara radi tega, ker nočem poslušati tvojih razžaljenj?«

»Radi tega, ker na videz kažeš neomejeno ljubezen do cesarja, a še malo časa poprej si mu grozil s pretorijanci, kar smo mi vsi razumeli in tudi on!«

Tigelin, ki se ni nadejal, da bi si Petronij drznil vreči na mizo podobne kocke, je prebledel, zgubil glavo ter umolknil. Toda to je bila poslednja zmaga arbitra elegantnosti nad tekmečem, kajti v tem hipu je Poppeja rekla:

»Gospod, kako moreš dovoliti, da bi se taka misel rodila nekomu v glavi in da si nekdo drzne, glasno jo izgovoriti?«

»Kaznuj drzneža!« zakliče Vitelij.

Neron zopet dvigne ustnice k nosu ter obrnivši se k Petroniju s svojimi steklenimi, kratkovidnimi očmi, reče:

»Tako mi torej plačuješ prijaznost, katero sem gojil do tebe!«

»Ako se motim, dokaži mi to,« odgovori Petronij, »toda vedi, da govorim to, kar mi vелеva ljubezem do tebe.«

»Kaznuj drzneža!« ponovi Vitelij.

»Stori to!« se oglasi nekoliko glasov.

V atriju nastane gibanje in ropot; ljudje jamejo odhajati od Petronija. Oddaljil se je od njega tudi Tulij Senecij, njegov zvesti tovariš pri dvoru, in mladi Nerva, ki mu je doslej kazal največje prijateljstvo. Čez nekaj časa je ostal Petronij sam na levi strani atrija ter s smehom na ustnicah, gladeč z roko gube svoje toge čakal, kaj še poreče ali stori cesar.

»Vi hočete, naj ga kaznujem — toda on je moj tovariš in prijatelj. Dasi mi je ranil srce, naj vendar vé, da ima to srce za prijatelje — le odpuščanje.«

»Zaigral sem in moj pogin je gotov,« si pomisli Petronij. —

Cesar pa vstane in posvetovanje je bilo končano.

VII.

Petronij je odšel domu. Neron in Tigelin pa sta šla v Poppejin atrium, kjer so ju čakali ljudje, s katerimi se je prefekt poprej razgovarjal.

Bila sta ondi dva 'rabba' izza Tibere v dolgi slavnostni opravi z mitrami na glavah, mladi pisar, njun pomočnik in Kilon. Zagledavši cesarja sta duhovnika od strahu obledela, dvignila roke kvišku ter glavi globoko priklonila.

»Bodi pozdravljen monarh vseh monarhov, kralj vseh kraljev,« je rekel starejši, »pozdravljen vladar zemlje, čuvar izvoljenega naroda in cesar, lev med levi, čegar oblast je podobna solnčni svetlobi, je kakor cedra na Libanu, kakor vrelec, kakor palma in kakor balzam iz Jerihe.«

»Ali me ne imenujete boga?« vpraša cesar.

Duhovnika še bolj obledita; starejši zopet povzame besedo:

»Tvoje besede, gospod, so sladke kakor vinska trta in kakor zrele smokve, kajti Jehova je z dobroto napolnil tvoje srce. Toda predhodnik tvojega očeta, cesar Kaj, je bil okrutnik, a vendar ga naši poslanci niso imenovali boga, ker so rajše žrtvovali življenje nego bi prestopili zakon.«

»A Kaligula jih je dal vreči levom?«

»Ne, gospod, cesar Kaj se je prestrašil jeze Jehovove.«

Pri teh besedah dvignejo glave, kajti ime mogočnega Jehova jih je obodril. Zaupajoči v njegovo moč, so pogumnejše zrlí Neronu v oči.

»Prišli ste se pritožiti na kristijanje, da so sežgali Rim?« jih vpraša cesar.

»Mi, gospod, se pritožujemo čez nje samo radi tega, ker so sovražniki zakona, sovražniki človeškega rodu, sovražniki Rima in tudi tvoji sovražniki, in da so že davno grozili mestu in svetu z ognjem. Vse drugo ti pa pove ta-le človek, čegar usta se še nikdar niso omadeževala z lažjo, kajti v žilah njegove matere se je pretakala kri izvoljenega ljudstva.«

Neron se obrne h Kilonu:

»Kdo si ti?«

»Tvoj čestitelj, Osirij, in pri tem reven stoik...«

»Jaz sovražim stoike,« odvrne Neron, »sovražim Traseja, sovražim Musonija in Kornuta. Zoperna mi je njih govorica, njih preziranje umetnosti, njih prostovoljna revščina.«

»Gospod, tvoj mojster Seneka ima tisoč cipresnih miz. Samo zapovej in imel jih bom dvakrat toliko. Jaz sem stoik iz potrebe. Ogrni, Sijajni, moj stoicizem z vencem iz rož in postavi predenj vrč vina, pa ti bodem prepeval Anakreonta tako, da zagluši vse epikurejce.«

Neron, kateremu je ugajal priimek 'Sijajni', se nasmehe ter reče:

»Všeč si mi!«

»Ta človek je vreden toliko zlata, kolikor sam tehta,« zakliče Tigelin.

Kilon odvrne:

»Popolni, gospod, mojo težo s svojo darežljivostjo, kajti sicer mi veter odnese nagrado.«

»Resnica, ne odtehtal bi Vitelija,« omeni cesar.

»Eheu, Srebrolunež, moj razum ni iz svinca.«

»Vidim, da ti tvoj zakon ne brani, imenovati me boga?«

»O, neumrljivi! moj zakon tiči v tebi. Kristijanje so se rogali temu zakonu in radi tega sem se navzel sovraštva do njih.«

»Kaj veš o kristijanih?«

»Ali mi dovoliš jokati se, božanstveni?«

»Ne,« odvrne Neron, »to me dolgočasi.«

»Trikrat prav imaš, kajti oči, katere so te videle, ne smejo več poznati solz. Gospod, čuvaj me mojih sovražnikov.«

»Govori o kristijanih,« reče Poppeja z očitno nestrpljivostjo.

»Torej hočem govoriti, kakor velelaš, Izida,« odvrne Kilon. »Tako od svoje rane mladosti sem se posvetil modroslovju in iskal sem resnico. Iskal sem jo pri bivših božanstvenih modrijanih v Akademiji, v Atenah in v Aleksandrijskem Serapeju. Čuvši o kristijanih, sem mislil, da je to zopet nekaka nova šola, v kateri mi bo mogoče najti zrno resnice, in seznanil sem se ž njimi na svojo nesrečo!! Prvi kristijan, s katerim me je usoda zbližala, je bil Glauko, zdravnik iz Napolja. Od njega sem poizvedel ob svojem času, da oni časté nekega Kristusa, kateri jim je obljubil, ugonobiti vse ljudi, uničiti vsa mesta na zemlji, ali jih ohraniti, ako mu pomagajo ugonobiti Deukalijonove otroke. Radi tega, gospod, oni sovražijo ljudi, radi tega zastrupljajo vodnjake, radi tega mečejo v svojih shodnicah kletve na Rim in na vse templje, v katerih mi častimo svoje bogove. Kristus je bil križan, toda obljubil jim je, da Rim bo uničen z ognjem in da pride v drugič na svet ter jim izroči oblast nad svetom.«

»Sedaj ljudstvo razume, čemu je bil Rim sežgan,« seže mu Tigelin v besedo.

»Mnogi že to razumejo,« odvrne Kilon, »ker hodim po vrtovih in po Marsovem polju ter učim. Toda, ako me hočete poslušati do konca, lahko razumete, kakšne vzroke imam za maščevanje. Zdravnik Glauko mi iz početka ni izdal tega, da njihov nauk zapoveduje sovraštvo do ljudi, pač pa mi je rekel, da je Kristus dober Bog in da temelj njegovega nauka je ljubezen. Moje rahločutno srce se ni moglo ubraniti takemu nauku; zaljubil sem se v Glauka ter mu zaupal. Vsak košček kruha, vsaki groš sem delil ž njim. Ali pa veš, gospod, kako mi je to poplačal? Glej, na poti iz Napolja v Rim me je sunil z nožem in mojo ženo, mojo zalo, mlado Bereniko je prodal barantalcem s sužnji. Ako bi Sofoklej poznal mojo usodo — toda kaj pravim! Saj me posluša nekdo, ki je boljši od Sofokleja.«

»Reven človek!« omeni Poppeja.

»Kdor je zagledal obličje Afrodite, gospa, ta ni več reven in jaz ga gledam v tem trenutku. Toda takrat sem iskal tolažbe v modroslovju. Prišedši v Rim, sem se potrudil priti v dotiko s starejšimi kristijani, da si pridobim pravico borbi z Glaukom. Mislil sem si, da ga vsaj prisilim, naj mi vrne ženo. Spoznal sem njihovega višjega duhovna, spoznal še nekega drugega, ki se imenuje Pavel, ki je bil tukaj zaprt, pa pozneje zopet izpuščen, spoznal sem sina Cebedejevega, spoznal Lina in Kleta ter dokaj drugih. Vem, kje so prebivali pred požarom, vem, kje se shajajo, morem pokazati jedno votlino na griču vatican-skem in jedno pokopališče za nomentanskimi vratmi, na katerem opravljajo svoje gnusne obrede. Videl sem ondi

apostola Petra, videl sem Glauka, kako je moril otroke, da je imel s čem škropiti glave navzočih; videl sem Ligijo, izgojenko Pomponije Grecine, katera se je bahala, da ne more prenesti pogleda na otroško kri, pa je vendar povzročila smrt otroka, ker je urekla malo Augusto, tvojo hčerko, o Osirij, in tvojo, o Izida!«

»Ali čuješ ,cesar'?« reče Poppeja.

»To da je mogoče?« zakliče Neron.

»Bil sem sicer zmožen, odpustiti lastne krivice,« nadaljuje Kilon, »toda čuvši o vaši krivici, sem jo hotel suniti z nožem. Toda to mi je zabranil plemeniti Vinicij, ki jo ljubi.«

»Vinicij? Saj je ona zbežala od njega?«

»Zbežala je, on pa jo je iskal, ker ni mogel živeti brez nje. Za skromno plačilo sem mu pomagal iskati in pokazal sem mu tudi hišo, v kateri je za Tiberu bivala med kristijani. Šla sva tjekaj in z nama tvoj borilec Kroton, katerega je plemeniti Vinicij najel radi najine varnosti. Toda Urso, Ligijin suženj, je zadavil Krotona. To je strašansko močan človek, kateri s tako lahkoto zavija bikom vrat, kakor bi kdo drugi trgal mak. Aulo in Pomponija sta ga radi tega imela rada.«

»Pri Herkulu!« zakliče Neron. »Človek, ki je zadušil Krotona, je vreden, da se mu postavi kip na Forumu. Toda motiš se, ali pa lažeš, starec, kajti Krotona je Vinicij sunil z nožem.«

»O, tako ti ljudje lažejo bogovom! O gospod, jaz sam sem videl, kako so se Krotonova rebra lomila v Ursovih rokah, kateri je potem potrl Vinicija. In bil bi ga ubil, ko bi ne bilo Ligije. Vinicij je na to dolgo bolehal, toda oni

so ga oskrbovali z nadejo, da iz ljubezni in hvaležnosti postane kristijan. In to se je tudi zgodilo.«

»Vinicij?«

»Da.«

»A nemara tudi Petronij?« vpraša urno Tigelin. Kilon se je zganil, mel si roke ter dejal:

»Občudujem tvojo bistrumje, gospod! O, lahko mogoče, kaj lahko mogoče!...«

»Sedaj razumem, čemu je tako branil kristijane.« Toda Neron se jame smejati.

»Petronij da je kristijan! Petronij sovražnik življenja in razkošja? Ne bodite tepci ter ne zahtevajte, da naj verujem, ker nimam volje verjeti ničesar.«

»Toda plemeniti Vinicij je postal kristijan, gospod. Prisegam pri blesku, ki odseva od tebe, da govorim resnico, da se mi ničesar tolikanj ne gnusi kakor laž.«

»Pomponija je kristijanka, mali Aulo je kristijan, takisto tudi Ligija in Vinicij. Služil sem mu zvesto, toda on me je dal pretepti iz hvaležnosti na željo Glauka, zdravnika, dasi sem star, dasi sem bil bolan in gladen. In prisegel sem pri Hadu, da mu tega ne odpustim. O, gospod, maščuj na njim meni doprinešene krivice in jaz vam izdam apostola Petra in Lina ter Ligijo in Ursa, pokažem vam jih na sto, na tisoče, pokažem vam njihove molilnice in pokopališča, da vse vaše ječe napolnite ž njimi! Brez moje pomoči bi jih ne mogli najti. Doslej sem pri vseh svojih skrbah iskal tolažbo samo v modroslovju, naj jo sedaj enkrat najdem tudi v ljubezni, kakoršna se razlije čez me. . . Star sem, nisem še vžil življenja, naj si torej počijem!...«

»Ti hočeš biti stoik pri polni skledi,« reče Neron.

»Kdor zvesto služi tebi, jo že s tem napolnjuje.«

»Ne motiš se, modrijan.«

Toda Poppeja ni pustila iz spomina svojih sovražnikov. Njena zaljubljenost v Vinicija je trajala le malo časa ter je nastala največ iz nevošljivosti, jeze in razžaljene nečimurnosti. Toda hladnokrvje mladega patricija jo je globoko zbudlo ter napolnilo njeno srce z uporno jezo. Že to, da si je drznil višje ceniti drugo nad njo, se ji je zdelo zločinstvo, ki zasluži maščevanje.

In Ligijo je sovražila od prvega trenutka, v katerem jo je vzemirila lepota te poljske lilije. Petronij, ki je govoril o preozkih bedrih deklice, je mogel cesarju reči, kar je hotel, ne tako Augusti. Veščakinja Poppeja je spoznala na prvi pogled, da v vsem Rimu bi se jedina Ligija mogla kosati z njo v lepoti ter jo celo prekositi. Od tega trenutka ji je tudi prisegla pogin.

»Gospodar,« je rekla, »maščuj se za najino dete.«

»Požurite se!« zakliče Kilon, »požurite, ker sicer jo Vinicij skrije. Pokažem vam hišo, v kateri so se nastanili po požarju.«

»Dam ti petdeset ljudij in pojdi takoj,« reče Tigelin.

»Gospod, ti nisi videl Krotona v Ursovih rokah. Ako mi daš samo petdeset ljudij, pa jim le od daleč pokažem hišo. Ako ne zaprete tudi Vinicija, pa je po meni.«

Tigelin pogleda Nerona.

»Ali bi ne bilo prav, opraviti ob enem s stricem in s sestričem?«

Neron za trenutek pomisli, pa reče:

»Ne, sedaj ne! Ljudje bi ne verjeli, ko bi jim kdo hotel natvezati, da so Petronij, Vinicij ali Pomponija Gre-

cina zažgali Rim. Imeli so tu prekrasne hiše. Danes je treba drugih žrtev; ti pridejo na vrsto pozneje.«

»Daj mi, gospod, vojakov, da me čuvajo« reče Kilon.

»Tigelin se pobrine za to.«

»Ostaneš med tem pri meni,« reče prefekt.

Na Kilonovem licu se pokaže veselje.

»Izdam vse, samo požurite se! Požurite se!« je kričal s hripavim glasom.

VIII.

Petronij, odšedši od cesarja, se je dal odnesti v svojo hišo na Karinah, ki je bila obkoljena od treh strani z vrtom. Ker je imela spredaj še forum Cecilijev, radi tega je bila zavarovana pred požarom.

Radi tega so drugi augustijanci, ki so zgubili svoje hiše in v njih obilno bogastva in umetniških izdelkov, imenovali Petronija srečnega. Sicer pa so govorili o njem že davno, da je prvorojenec Fortune, in neprestano živejša prijaznost, kakoršno mu je skazoval v poslednjem času cesar, je še bolj potrjevala resnico tega mnenja.

Toda ta prvorojenec Fortune je mogel sedaj premišljevat samo nad spremenljivostjo te matere, ali rajše o njeni enakosti s Chronom, požirajočim lastne otroke.

»Ko bi bila moja hiša zgorela,« si je dejal, »in ž njo vred moje dragocenosti, moja etrurska posoda in aleksandrijsko steklo ter korintijska med, pa bi nemara Neron zares pozabil na jezo. Pri Poluksu! Ako pomislim, da je bilo od mene odvisno, ali naj postanem prefekt pretorijancev, pa me skoro pograbi nevolja. Pa bi bil proglasil Ti-

gelina za požigalca, kar je tudi v resnici, bil bi ga oblekel v ‚bolestno tuniko‘ in oddal ljudstvu, in bil bi rešil kristijane ter znovič pozidal Rim. Kdo vé, ali bi se poštenim ljudem v tem slučaju ne bi bolje godilo? Bil sem dolžan to storiti že z obzirom na Vinicija. Ako bi le imel preveč dela, lahko bi mu odstopil posel prefekta in Neron bi si niti ne drznil mi nasprotovati. Naj si bi tudi Vinicij potem pokrstil vse pretorijance, bodisi celo samega cesarja, kaj bi mi to moglo škodovati? Neron pobožen, Neron kreposten in usmiljen bi bil gotovo tolažljiva prikazen.«

Toda njegova brezskrbnost je bila tako velika, da se je jel celo smehljati. Toda čez trenutek so se njegove misli obrnile na drugo stran. Zdelo se mu je, da je v Anciju in da mu govoril Pavel iz Tarse: »Imenujete nas sovražnike življenja, toda odgovori mi Petronij: ako bi bil cesar kristijan ter bi živel po našem nauku, ali bi naše življenje ne bilo gotovejše in bolj varno?«

Spomnivši se teh besed, je nadaljeval:

»Pri Kastoru! Kolikor se tu pomori kristijanov, toliko jih Pavel pridobi novih, kajti ako svet ne more stati na lopovstvu, pa ima on prav. Toda, kdo vé, da ne more stati ako pa vendar-le stoji? Jaz sam, dasi se nisem naučil malo, se nisem naučil biti dovolj velik lopov, in radi tega bom primoran, odpreti si žile.

S tem bi se moralo vse to končati. Ako še pa ne konča tako, konča se drugače. Žal mi je samo za Euniko in za mojo mirensko vazo, toda Eunika je prosta, vaza pa pojde z menoj. Rdečebradec je ne dobi v nobenem slučaju. Pomilujem pa tudi Vinicija. Sicer pa, naj se zgodi, kar hoče, vendar poslednji čas sem se že jel dolgočasiti

ter sem že davno pripravljen. Na svetu so krasne reči, toda ljudje so večinoma tako zoperni, da življenje ni niti vredno, da bi ga pomilovali. Dasi sem pripadal k augustinjancem, sem bil vendar človek dokaj bolj svobodno-miseln nego oni to dopuščajo.«

Pomignil je z rameni.

»Oni si tam nemara mislijo, da se mi v tem hipu tresejo kolena in da mi strah ježi lase na glavi, toda jaz, ko se vrnem domu, si dam pripraviti kopel iz vijoličine vode, na to me moja zlatolaska sama namaže in po južini si dava zapeti oni slavospev na Apola, ki ga je zložil Anthemios. Sam sem rekel svoje dni: na smrt ni treba misliti, ker ona sama dovolj pozorno misli na nas. Bilo bi pa vendar-le čudovito, ko bi se nahajale nekakšne elisejske poljane in na njih sence...

Eunika bi prišla časih k meni in blodila bi skupaj po livadah, obraščenih z asfodeli. Našel bi ondi boljšo družbo nego tukaj!

Kakšni tepci se nahajajo tukaj! Kakšna nagnusna družba brez okusa in brez plemenitosti! Deset arbitrov elegantnosti ne predela teh Trimalkijonov v dostojne ljudi. Pri Persefoni! dovolj sem jih sit!«

In začuden je zapazil, da ga loči nekaj od teh ljudij. Poznal jih je vendar dobro, vedel že poprej, kaj si ima o njih misliti, toda vsekako so se mu zdeli sedaj oddaljenejši od njega nego kedaj. V resnici bil jih je sit.

Toda na to je začel premišljevat i o svojem položaju. Bil je preveč hitroviden, da ne bi razumel, da mu poguba ne grozi takoj. Neron je porabil priložnost, da je spregovoril nekoliko lepih besed o prijateljstvu in odpušcanju ter se ž njim nekako zavezal. Pred vsem drugim

mora sedaj preskrbeti gledališče, in predno se to zgodi, preteče še mnogo vode. »Najpoprej pridejo sedaj na vrsto kristijanje,« reče si v duhu Petronij »in še le potem pride vrsta ná-me. Ako pa je tako, ni treba biti že v skrbih ter že sedaj spreminjati način življenja. Bližja nevarnost grozi Viniciju.«

In odslej je neprestano mislil na Vinicija ter sklenil, da ga mora rešiti.

Sužnji so urno nesli nosilnice med razvalinami pogorišč in golimi dimniki, katerih je bilo na Karinah vse polno, toda on jim je naročil, naj hité še urneje, da bi bil čim poprej doma.

Vinicij, čegar 'insula' je pogorela, je stanoval pri njem ter na srečo bil doma.

»Ali si videl danes Ligijo?« ga vpraša Petronij vstopivši.

»Vračam se ravnokar od nje.«

»Čuj, kaj ti povem, in ne zapravljaj časa z vprašanji. Na cesarskem posvetovanju je bilo danes sklenjeno, navaliti krivdo ugonobljenja Rima na kristijane. Grozi jim preganjanje in muke. Progonstvo more nastati vsaki hip. Vzemi Ligijo in zbežita takoj bodisi za Alpe ali v Afriko. Toda požuri se, kajti iz Palatina je za Tiberó bliže nego od tod.«

Vinicij je bil zares preveč vojak, da bi bil zapravljaj zlati čas z nepotrebnimi vprašanji. Poslušal je prijatelja z naježenimi obrvi in z licem, kolikor le mogoče pozornim in groznim, toda brez strahu. Prvi občutek, ki ga je prevzel v tem hipu gledé na pretečo nevarnost, je bila odločitev k boju in brambi.

»Že grem!« je dejal.

»Še jedno besedo: Vzemi ‚kapso‘ z zlatom, vzemi orožje in peščico svojih ljudij, kristijanov. V slučaju potrebe rabi orožje.«

Vinicij je bil že pri vratih atrija.

»Pošlji mi poročilo po sužnju!« zakliče še Petronij za odhajajočim Vinicijem.

Ko je ostal sam, jel se je sprehajati okrog stebričja, ki je krasilo atrium, ter pri tem mislil na to, kaj se lahko zgodi. Vedel je, da sta se Ligija in Lin vrnila po požaru v svoje prejšnje bivališče, katero se je ohranilo, kakor večina hiš za Tiberom, to pa mu ni ugajalo, kajti med množico bi ju ne bilo tako lahko najti. Upal pa je, da v Palatinu nihče ne ve, kje da prebiva in da Vinicij na vsak način prestriže pretorijance. Prišlo mu je tudi na misel, da Tigelin, hoteč zajeti nakrat kolikor mogoče največ kristijanov, mora razpeti svojo mrežo po vsem Rimu, to je, razdeliti pretorijance na male oddelke. Ako po njih ne pošlje več nego deset ljudij — mislil si je — pa jim sam orjaški Lig polomi kosti; kaj še le takrat, ako mu pride na pomoč Vinicij? Mislečemu tako je čimdalje bolj naraščalo upanje. Seveda, postaviti se z orožjem v roki po robu pretorijancem, bilo bi skoraj toliko, kakor začeti boj s cesarjem. Petroniju je bilo tudi znano, ako se Vinicij ubrani Neronove jeze, pa more maščevanje doseči njega; — toda za to se ni mnogo zmenil. Misel, da je prekrizal Neronu in Tigelinu njiju načrt, ga je razveselila. Odločil se je, ne ščediti niti denarja, niti ljudij, in ker je Pavel iz Tarse še v Anciji spreobrnil večino njegovih sužnjev v kristijane, je moral biti gotov, da se v slučaju borbe za kristijansko stvar sme zanesti nanje.

Vstopila je Eunika, in ž njenim prihodom so se razprašile brez sledu vse njegove skrbi in nezgode. Pozabil je na cesarja, na nemilost, ki ga je zadela, na nečimne augustijance, na proganjanje, ki je grozilo kristijanom, na Vinicija in Ligijo, in zrl je samo na njo z očmi oboževatelja lepote, zaljubljenega v zalo ličice in zale ude, ter z očmi ljubljenca, kateremu je iz teh udov in tega lica odsevala ljubezen. Ona, odeta v prozorno vijoličkasto opravo, imenovano 'Coa vestis', skozi katero je odsevalo njeno rožnato telo, je bila zares zala kakor božanstvo. Čuteča, da je občudovana in ljubeča ga z vso svojo dušo ter neprestano korpneča po njegovi ljubezni, je zagorela od veselja kakor bi ne bila njegova priležnica, marveč še nedolžna deklica.

»Kaj mi poveš, Karita?« jo vpraša Petronij, stegnivši proti njej roko.

Ona, sklonivši k njemu svojo zlato glavo, je odgovorila:

»Gospod, prišel je Anthemij s pevci vprašat, če ga mar hočeš danes poslušati?«

»Naj počaka. Po obedu nam zapoje slavospev na Apola. Naokrog so še razvaline in pogorišče, mi pa bomo poslušali slavospev na Apola! Pri pafijskih gajih, kadar te vidim v tej 'Coa vestis', pa se mi zdi, da se je Afrodita ogrnila s kosom neba in da stoji pred menoj.«

»O gospod!« reče Eunika.

»Pojdi sem, Eunika, objemi me ter podaj mi usta... Ali me ljubiš?«

»Niti samega Jupitra bi bolj ne ljubila.«

Po teh besedah mu je pritislila svoje ustnice na njegove ter se od razkošja tresla v njegovem naročju.

Čez nekaj časa reče Petronij:

»A ko bi nama bilo treba misliti na ločitev?«

Eunika mu pogleda prestrašena v oči.

»Kako to, gospod?«

»Ne boj se! Glej, kdo vé, če mi mar ne bo treba iti na daljšo pot?«

»Vzemi me s seboj«

Petronij nakrat spremeni predmet razgovora ter vpraša:

»Reci mi, ali rastejo na trati v naših vrtih asfodele?«

»Na našem vrtu so ciprese in trate porumenele od požara, z mirt je odpadlo listje, in ves vrt je kakor mrtev.«

»Ves Rim je kakor mrtev, in res v kratkem postane pravcato pokopališče. Ali veš, da bo kmalu izdan edikt proti kristijanom in da se kmalu začne proganjanje, v katerem pogine na tisoče ljudi?«

»Čemu jih bodo kaznovali, gospodar? To so dobri in mirni ljudje.«

»Uprav radi tega.«

»Pojdiva torej k morju. Tvoje božanstvene oči ne gledajo rade krvi.«

»Prav, toda sedaj se moram okopati. Pridi v elaeothesij, da mi namažeš roke. Pri pasu Kipride! nikdar te nisem videl tako zale. Dam ti napraviti kad v obliki školjke in ti boš v njej kakor najdražji biser Pridi zlatolaska!«

Na to odide. Jedno uro pozneje sta oba, z venci na glavah ter s kalnimi očmi počivala pred miro, na kateri je stala sama zlata posoda. Stregli so jima dečki, oblečeni nalik amorjem, in ona sta pila vino iz kristalnih čaš ter poslušala slavospev v čast Apolona, ki so ga peli pevci

pod vodstvom Antemija, spremljani s plunko. Kaj jima je bilo mar za to, da so okrog vile štrleli kvišku dimniki iz pogorišča in da je veter pri vsakem popihu raznašal pepel požganega Rima! Bila sta srečna ter sta mislila samo na ljubezen, katera jima je spreminjala življenje v božanstvene sanje.

Toda še predno je bil slavospev končan, vstopi v dvorano suženj, čuvaj atrijske vrata.

»Gospodar,« reče z glasom, ki je razodeval strah, »centurij z oddelkom pretorijancev stoji pred vratmi ter želi na cesarjevo zapoved govoriti s teboj.«

Petje in glasovi pljunke umolknejo. Nemir se polasti vseh navzočih, kajti cesar se v občevanju s prijatelji običajno ni posluževal pretorijancev, torej njih prihod ob tem času ni napovedoval nič dobrega. Samo Petronij ni kazal niti najmanjšega strahu, marveč je dejal, kakor človek, katerega neprestano drezajo:

»Toliko bi me vendar smeli pustiti, da mirno povžijem svoj obed!«

Na to se obrne k čuvaju atrijske vrata ter mu reče:

»Spusti jih!«

Suženj izgine za zaveso. Čez malo časa na to se začujejo težki koraki in v dvorano vnide Petroniju znani stotnik Aper, ves v oklepu ter z železno čelado na glavi.

»Plemeniti gospod,« reče, tukaj je pismo od cesarja.«

Petronij leno stegne svojo belo roko, vzame ploščico, jo preleti z očmi ter poda povsem mirno Euniki.

»Zvečer hoče čitati novo pesem iz Troike,« reče »pa me poziva, naj pridem.«

»Imam zapoved, da naj samo oddam pismo,« reče stotnik.

»Da. Odgovora ne dam. Toda nemara si, stotnik, hočeš nekoliko počiti pri nas ter izpiti nekoliko vina?«

»Hvala, plemeniti gospod. Kozarec vina rad popijem na tvoje zdravje, toda počivati ne morem, ker sem v službi.«

Čemu je bilo dano tebi to pismo, mesto da bi mi bilo poslano po sužnju?«

»Ne vem, gospod. Nemara radi tega, ker sem bil poslan na to stran v neki drugi zadevi.«

»Vem,« reče Petronij, »proti kristijanom.«

»Tako je, gospod.«

»Ali je že dolgo, kar se je progonstvo začelo?«

»Nekateri oddelki so bili poslani za Tiberio že pred poldnevom.

Po teh besedah izlije stotnik nekoliko vina Marsu na čast, potem pa izprazni čašo ter reče:

»Naj ti bogovi dajo vse, kar si želiš.«

»Vzemi tudi to čašo!« reče Petronij.

Na to da znamenje Antemiju, naj dovrši slavospev v čast Apolonu.

»Rdečebradec se začenja igrati z menoj in z Viničijem,« reče sam sebi, ko začuje znovič glas pljunke. »Domišljujem si, kaj on namerava! Hotel me je prestrašiti, poslavši mi svoj poziv po centuriju. Zvečer bodo vsi izpraševali stotnika, kako sem ga sprejel. Ne, ne! Ne napravim ti kmalu veselja, okrutnež!«

Vem, da na razžaljenje ne pozabiš in da me poguba ne mine, toda ako si misliš, da ti bom zrl proseče v oči,

da zagledaš na mojem licu strah in pokorščino — pa se zelo motiš.«

»Cesar piše, gospodar: »Pridi, ako te je volja,« spregovori Eunika, »ali pojdeš?«

»Kaj dobre volje sem in morem poslušati celo njegove stihe,« odgovori Petronij, »pa pojdem tem rajše, ker Vinicij ne more iti.«

Po končanem obedu so ga dobile kakor običajno v roke sužnjice, ki so mu razčesale lase ter uredile gube na njegovi togi, in uro pozneje, zal kakor bog, je zapovedal sužnjem, naj ga odnesejo na Palatin. Že je bilo pozno, večer je bil tih in topel mesec je svetil tako jasno, da so ‚lampadarji‘, korakajoči pred nosilnicami, ugasnili baklje. Po ulicah med razvalinami so se pomikale cele tolpe pijanih ljudij, ozalšanih z lovorjem in bršljanom, noseče v rokah mirte in lovorjeve veje, odtrgane na cesarskih vrtovih.

Obilica žita in nadeje v igre so napolnile srca množice z veseljem. Ponekje so popevali pesmi, proslavljajoče ‚božansko noč‘, in večkrat so morali sužnji zahtevati prostora za ‚plemenitega Petronija‘, in množica se je hipoma umaknila ter povelečevala svojega ljubljenca.

Petronij je mislil na Vinicija ter se čudil, da ni dobil od njega nobene vesti. Bil je epikurejec in egoist, toda nahajajoč se v dotiki s Pavlom iz Tarse in z Vinicijem ter čujoč vsaki dan o kristijanih, se je sam nekoliko spremenil, dasi sam za to ni vedel. Od njih je zapihal tudi zanj nekak veter, ki je zanesel v njegovo dušo nepoznano seme. Razun njegove osebe so ga jeli zanimati tudi drugi ljudje, in Viniciju je bil še posebej naklonjen, ker je že za njegovega detinstva zelo ljubil njegovo mater, svojo se-

stro, ter je sedaj, ko se je toliko pobrinil za njegove zadeve, zasledoval v njih nekako tragedijo.

Ni pa še izgubljal nadeje, da je Vinicij prestrigel pretorijance ter zbežal z Ligijo, ali da jo je v skrajnem slučaju vsaj ubranil. Toda rajše bi bil imel, da je vedel vse zanesljivo, ker je slutil, da bo moral odgovarjati na razna vprašanja, na katera bo pa lažje odgovarjal, ako bo na to pripravljen.

Obstavši pred Tiberijevo palačo, stopi iz nosilnic in čez nekaj časa vstopi v atrij, ki je bil že skoro poln augustijancev.

Včerašnji njegovi prijatelji, dasi so se čudili, da je bil pozvan, so se mu še bojazljivo umikali, toda on se je kretal med njimi zal, prost, malomaren in tako samozavesten, kakor da bi mogel deliti milosti. Nekateri, zagledavši ga, so bili vznemirjeni, češ, če mar ni prezgodaj, kazati mu malomarnost. Cesar se je delal, kakor bi ga ne bil videl, ter ni ničesar odvrnil na njegov poklon, češ, da je zatopljen v razgovor. Zato pa se mu bliža Tigelin ter reče:

»Dober večer, arbiter elegantnosti! Ali še zmerom trdiš, da kristijanje niso sežgali Rima?«

Petronij skomigne z rameni in poklepavši ga kot oproščenca po ledjih odgovori:

»Ti veš tako dobro kakor jaz, kaj se o tem splošno misli.«

»Ne smem se kosati s tvojo modrostjo.«

»Imaš nekoliko prav, ker bi sedaj, ko nam cesar prečita novo pesem, ne mogel kričati kakor pav, marveč bi imel povedati nekaj primernega.«

Tigelin se vgrizne v ustnice. Njemu ni bilo ljubo, da se je cesar odločil, prečitati danes novo pesem, kajti tu se je odpiralo polje, na katerem se ni mogel kosati s Petronijem. Neron pa je med čitanjem proti svoji volji in po svoji stari navadi gledal Petronija, da bi čital sodbo raz njegovo lice. Petronij ga je pozorno poslušal, dvigaje kvišku obrvi, semtertje kimaje z glavo, kakor bi hotel pokazati, da ga pozorno posluša. Na to je jedno hvalil, drugo grajal, želeč, da se poravijô ali izbrišejo nekateri stihi. Neron sam je čutil, da je vsem drugim ob pohvali mar samo njih lastna oseba in da jedini Petronij ceni poezijo radi same poezije, da jo on jedini razume, in ako kaj pohvali, da so ti stihi v resnici vredni pohvale. Radi tega se je začel ž njim razgovarjati in prepirati se, in ko je Petronij konečno dvomil o priličnosti nekega izraza, reče mu:

»Pri koncu pesmi razvidiš, čemu sem rabil ta izraz.«

»Ah!« pomisli Petronij, »torej še dočakam konec pesmi!«

Nekateri iz družbe, zaslišavši to, je dejal v duhu:

»Gorje mi! Petronij si je pridobil čas, pa more dobiti tudi cesarjevo naklonjenost in premagati Tigelina.«

In znovič so se mu jeli bližati. Toda konec večera je bil zanj manj srečen. Ko se je Petronij poslovil od cesarja, ga popraša cesar nakrat, pomežikovaje z očmi in z navidezno zlobnim, prav za prav pa le z radostnim licem:

»A čemu Vinicij ni prišel?«

Ko bi bil imel Petronij zagotovilo, da je Vinicij z Ligijo že ušel za mestno obzidje, bil bi mu odgovoril: »Oženil se je po tvojem dovoljenju ter odšel.« Toda uvidevši čuden Neronov posmeh, je odgovoril:

»Tvoj poziv, božanstveni cesar, ga ni našel doma.«

»Povej mu, da mi bo zelo ljubo, ako ga vidim,« reče Neron »in povej mu v mojem imenu, naj za gotovo pride k igram, na katerih nastopijo kristijanje.«

Petronija vznemirijo te besede. Zdelo se mu je, da merijo naravnost na Ligijo. Vsedši se v nosilnice, se je dal nesti še urneje nego zarana. Toda to ni bilo tako lahko. Pred Tiberijevo palačo se je nahajala množica ljudij, pijanih kakor navadno, ki pa niso prepevali niti plesali, marveč se kazali nekako razburjeni. Od daleč se je začulo nekako kričanje, katerega Petronij takoj ni mogel razumeti, ki pa je postajalo močnejše in trušnejše ter se končno spremenilo v jeden sam klic:

»Kristijane pred leve!«

Krasne nosilnice augustijanca so se komaj porivale skozi razburjeno množico. Iz požganih ulic so dohajale neprestano nove tolpe ter ponavljale oni grozni klic. Od ust do ust se je širila novica, da proganjanje traja že od jutra, da so vjeti že mnogi požigalci, in čez malo časa so se po vseh starih ulicah, po zakotjih okrog Palatina, po vseh gričih in vrtovih, po vsem Rimu, kakor je bil dolg in širok, razlegali glasni klici:

»Kristijane pred leve!!«

»Druhal!« ponavlja prezirljivo Petronij. »Ljudstvo, ki je vredno tega cesarja!«

In jel je misliti na to, da takšen svet, oprt ob nasilje, ob okrutnost, o kakoršni niti barbarji niso imeli pojma, ob zločine in znorelo razbrzdanost, ne more dalje stati. Rim je bil gospodar sveta, bil je pa tudi njegova rak-rana. Od njega se je širil mrliški smrad. Na gnjilo življenje je padala senca smrti. Večkrat so se razgovarjali o tem že

sami augustijanci, toda Petroniju še nikdar ni stala tako jasno pred očmi neovrgljiva resnica, da ta ovenčani voz, na katerem v postavi zmagovalca stoji Rim, ki vleče za seboj samo zvezane narode, drdra naravnost v propast. Življenje mesta, ki je gospodovalo nad vsem svetom, se mu je zdelo podobno nekakemu znorelemu plesu, nekaki divji orgiji, ki se naposled mora končati.

Razumel je takisto, da samo kristjanje še imajo nekako novo podlago za življenje, toda sodil je, da po kristijanih kmalu ne ostane sledu. A kaj potem?

Oni znoreli ples se bo pod Neronovim vodstvom nadaljeval, in ako zmanjka Nerona, pa se najde drugi, prav tak, ali še celo hujši, kajti z ozirom na tako ljudstvo, na take patricije, ni bilo niti vzroka, čemu bi se moral najti boljši. In nastanejo nove orgije, samo da še bolj bedaste in bolj ostudne.

Toda tudi orgije ne morejo trajati večno in treba je iti spat, bodisi vsled same utrujenosti.

Premišljaje o tem, je čutil Petronij, da je tudi sam zelo utrujen. Ali pa je v taki negotovosti bilo vredno živeti, a to samo radi tega, da človek gleda tak red sveta? Genij smrti ni manj zal nego genij sna, ter ima takisto krila pri svojih ramenih.

Nosilnice se vstavijo pred vratmi njegove hiše, katere jim odpre čuvajoč vratar v tem hipu.

»Ali je plemeniti Vinicij doma?« vpraša ga Petronij.

»Pred kratkim se je vrnil gospod,« odvrne suženj.

»Torej je ni rešil,« pomisli Petronij.

In odloživši togo, steče v atrij. Vinicij je sedel na tri-nožniku z glavo, sklonjeno skoro do kolen, podprto z ro-

kami. Zaslišavši korake, je dvignil svoje okamenelo lice, na katerem so se samo oči grozno svetile.

»Prišel si prepozno?« ga vpraša Petronij.

»Da. Odpeljali so jo pred poldnevom.«

Nastane za trenutek molčanje.

»Ali si jo videl?«

»Da.«

»Kje je?«

»V mamertinski ječi.«

Petronij se zgane ter pogleda Vinicija z radovednim pogledom.

Vinicij ga je razumel.

»Ne!« reče. »Niso je vrgli v ‚Tulionum‘*), niti v srednjo ječo. Podkupil sem stražnika, da jej je odstopil svojo sobo. Urso leži na pragu in jo čuva.«

»Čemu je Urso ni ubranil?«

»Po nju so poslali petdeset pretorijancev, vrhu tega pa mu je to tudi Lin zabranil.«

»A Lin?«

»Lin umira. Radi tega ga niso zaprli.«

»Kaj nameravaš?«

»Rešiti jo, ali ž njo vred umreti. Tudi jaz verujem v Kristusa.«

Vinicij je govoril te besede mirno, toda z zelo ganljivim glasom, da se je celo Petroniju stisnilo srce od sočutja.

»Razumem te,« reče, »toda kako jo hočeš rešiti?«

*) Najnižji del ječe, ki leži povsem pod zemljo z jednim predorom v stropu. Tu je od gladu poginil Jugurta.

»Podkupil sem stražnike prvič radi tega, da jo ubranim razžaljenja, drugič pa za to, da naju ne ovirajo na begu.«

»Kedaj se ima to zgoditi?«

Odgovorili so mi, da mi je ne morejo oddati takoj, ker se boje prevelike odgovornosti. Toda kadar se ječe napolné z množico ljudij ter jetnikov nihče ne bo več štel, takrat mi jo oddajo. Toda to bo že skrajni slučaj! Reši ti poprej njo in mene. Cesarjev prijatelj si! On sam mi jo je dal. Pojdi k njemu in reši me.«

Petronij namesto odgovora pokliče sužnje ter mu zapove, naj prinese dva temna plašča in dva meča; na to se obrne k Viniciju.

»Potoma ti povem vse,« reče. »Med tem vzemi plašč in orožje in pojdiva v ječo. Tam daj stražarju dva tisoč sestercev, da, dvakrat ali še petkrat več, samo da takoj izpuste Ligijo. Sicer bo prepozno.«

»Pojdiva!« reče Vinicij.

Čez trenutek sta bila že na ulici.

»A sedaj, poslušaj me,« reče Petronij. »Nisem hotel zapravljati dragega časa. Od danes sem v nemilosti. Moje življenje visi na niti in radi tega ne morem pri cesarju nič opraviti. Da, še huje; zagotovljen sem, da bi on učinil uprav nasprotno, za kar bi ga jaz prosil. Ako bi temu ne bilo tako, ne bil bi ti svetoval, pobegniti z Ligijo, ali si jo pridobiti z bojem. On bi danes poprej uslišal tvojo prošnjo nego mojo. Toda na to ne računaj. Reši jo iz ječe ter zbeži. Ne preostaja ti ničesar drugega. Ako se ti to ne posreči, pa bomo imeli čas pomisliti na druga sredstva. Za sedaj samo vedi, da Ligije niso zaprli samo radi vere v Kristusa. Kakor njo tako tudi tebe zasleduje Poppejina

jeza. Ali se še spominjaš, kako si razžalil Augusto, ko si jo odbil? In ona vé, da si jo odbil radi Ligije, katero sovraži od trenutka, ko jo je prvič srečala. Prizedevala si je že poprej, ugonobiti jo, pripisujoča njej na rovaš smrt svojega otroka. V vsem tem, kar se je zgodilo, tiči Poppejina roka! Kako naj si drugače pojasniš to, da je Ligija prva morala v ječo? Kdo jim je pokazal Linovo hišo? Pravim ti, da so jo že dolgo zasledovali! Vem, da ti razdiram dušo in te pripravljam celo ob poslednjo nadejo, toda to ti pravim radi tega, da jo na vsak način rešiš iz ječe, ker sicer propadeta oba.«

»Tako je! Razumem!« odgovori zamolklo Vinicij.

Ker je bilo že pozno, so bile ulice prazne, daljši razgovor jima pretrga pijan gladijator, ki jima pride naproti. Ta gladijator stopi pred Petronija, pograbi ga za rame ter spregovori s hripavim glasom:

»Kristijane pred leve!«

»Mirmilon*),« reče mu mirno Petronij, »poslušaj dober svet ter pojdi mi s poti.«

Med tem ga pijani gladijator pograbi še z drugo roko za ramo.

»Kriči ob enem z menoj, če nočeš, da ti ne zlomim vratu: kristijane pred leve!«

Petronijeve živci so bili že siti tega klica. Od onega trenutka, ko je odšel iz Palatina, ga je ta klic dušil kakor mora ter razdiral mu ušesa; sedaj pa je še videl nad seboj pest orjaškega moža in miera njegove potrpežljivosti je bila polna.

»Prijatelj!« reče mu, »ti puhtiš po vinu ter mi zapiraš pot.«

*) Vrsta gladijatorjev.

Po teh besedah mu porine v prsi do ročaja svoj kratek meč, s katerim se je bil oborožil, odhajaje od doma.

Na to prime Vinicija za roko ter nadaljuje mirno, kakor bi se ničesar ne bilo zgodilo:

»Cesar mi je danes dejal: »Reci v mojem imenu Viniciju, naj pride k igram, na katerih nastopijo kristijanje.« Ali veš, kaj to pomeni? Hoče se razveseljevati pri pogledu na tvojo bolešt. Nemara tebe in mene uprav radi tega doslej še niso zaprli. Ako je takoj ne rešiš, pa — ne vem. Nemara se Akta potegne zá-te, toda ne vem, če še kaj opravi? Tvoja sicilijanska posestva bi nemara pridobila Tigelina. Poskusi!«

»Dam mu vse, kar imam,« odvrne Vinicij.

S Karin na Forum ni bilo baš predaleč; kmalu sta bila tam. Noč je že začela bledeti in obzidje palače se je že jasno razločevalo v senci.

Ko sta krenila k mamertinski ječi, Petronij nakrat obstoji ter reče:

»Pretorijanci! ... Prepozno! ...«

Ječo je obkoljevala dvojna vrsta vojakov. Ob svitu so se jim lesketale železne čelade in ostre sulice.

Viniciju zbledi lice kakor mramor.

»Pojdiva!« reče.

Čez trenutek obstaneta pred vojaki. Petronij je imel nenavadno dober spomin. On ni poznal samo vojaških poveljnikov, marveč tudi vse pretorijance, torej je takoj spoznal tudi poveljnika te kohorte in stopil k njemu.

»Kaj je to, Niger?« spregovori. »Ali imate naročilo čuvati ječo?«

»Da, plemeniti Petronij. Prefekt se boji, da bi kdo ne izpustil požigalcev.«

»Ali imate naročilo: ne pustiti k njim nikogar?«
vpraša Vinicij.

»Ne gospod. Znanci morejo obiskovati vjetnike in na ta način lahko vjamemo še več kristijanov.«

»Spusti me torej k njim!« reče Vinicij.

Na to stisne Petroniju roko ter zašepeta:

»Obišči Akto in jaz pridem, da čujem, kaj ti odgovori.«

»Pridi!« odvrne Petronij.

Med tem se začuje izpod zemlje za krepkim obzidjem petje. Pesem, iz početka slaba in tiha, je postajala čimdalje glasnejša. Moški, ženski in otroški glasovi so se združili v jeden harmoničen zbor. Vsa ječa je začela v nočni tišini peti kakor pljunka. Toda to niso bili glasovi žalosti, niti obupa, marveč je zvenelo v njih veselje in triumf.

Vojaki so začudeni pogledali drug drugega. Na nebu pa so se pojavili prvi zlati in rudasti jutranji žarki.

IX.

Klic: »kristijane pred leve!« se je razlegal po vseh delih mesta. V prvem hipu ne samo da nihče ni dvomil, da so bili oni pravi provzročitelji nesreče, marveč niti ni hotel o tem dvomiti, ker bi njihova kazen imela biti najkrasnejša zabava za ljudstvo. Vsekako pa se je tudi razširilo mnenje, da bi nesreča ne bila tako velikanska, ako bi ne bilo jeze bogov, vsled česar so se v mnogih templjih priredile *„piacule“* ali spravne žrtve.

Po nasvetu sibilskih knjig je senat priredil nenavadne svečanosti in javne molitve k Vulkanu, k Cereri in Pro-

serpini. Matrone so prinašale žrtve Junoni; ljudje so v sprevodih drli na morsko obrežje, da tam zajmejo vode in ž njo poškropé kip boginje. Premožne deklice so prirejale bogovom gostije*) ter čule po noči. Ves Rim se je očiščeval grehov, doprinal šal žrtve ter se pomirjal z neumrljivimi. A med tem so na pogorišču merili nove, široke ulice.

Tu pa tam so že polagali temelj krasnim hišam, palačam in templom. A pred vsem drugim so se z neizmerno naglico dvigali orjaški leseni amfiteatri, v katerih so imeli umreti kristijanje. Takoj po posvetovanju v Tiberijevi palači je bila prokonzulom izdana zapoved, da naj pripelejo čim največ divjih zverin. Tigelin je opustošil 'vivarije' vseh italijanskih mest. V Afriki so se na njegovo zapoved prirejali velikanski lovi, katerih se je moralo udeležiti vse prebivalstvo. Prignali so tigre in slone iz Azije, krokodile in hipopotame iz Nila, leve iz Atlasa, volke in medvede iz Pirenej, divje pse iz Hibernije in Epira, bivoie in zubre iz Germanije. Veličastne javne igre imele bi prekositi vse, kar se je videlo doslej. Cesar je zažél vtopiti spomin na požar v krvi ter napojiti ž njo Rim, torej tudi prolivanje krvi nikdar še ni bilo groznejše.

Razjarjen narod je pomagal vigilom in pretorijancem loviti kristijane. To ni bilo nič težavnega, ker so cele njih tolpe, bivajoče med ostalo množico po vrtovih, glasno spoznavale svojo vero. Ko so jih obkoljili, so pokleknili na tla, zapeli svoje pesmi ter dali se vjeti brez upora. Toda njihova potrpežljivost je še le povečala jezo ljudstva, katero, ne razumevši temu vzroka, je smatralo to za posledico njihove trdovratnosti v zločinu.

*) Selisteria.

Dogajalo se je celo, da je množica iztrgala preto-rijancem kristijane iz rok ter jih raztrgala z rokami. Ženske so za lase vlekli v ječe in otrokom so razbijali glave ob kamenje. Na tisoč ljudij je po dnevu in po noči z divjim krikom drlo po ulicah.

Iskali so žrtve na pogorišču, v dimnikih in kletih. Pred ječo so prirejali poleg ognjev pri sodih vina bakhanske gostije in ples. Po večerih so s slastjo poslušali tuljenje divjih zverin, ki je odmevalo po vsem mestu.

Ječe so bile prenapolnene tisočev ljudij; prostaki in pretorijanci so vsakega dne pripeljali nove žrtve. Sočutje je popolnoma izginilo. Zdelo se je, da so ljudje pozabili svoj navaden govor ter si v divji znorelosti zapomnili samo jeden klic: »kristijane pred leve!« Napočili so čudovito soparni dnevi in noči tako vroče, kakoršnih še ni bilo poprej; ozračje samo kakor bi bilo prenasršeno strasti, krvi in zločinstva.

A tej pretirani meri okrutnosti je odgovarjala nena-avadna težnja po mučeništvu. Spoznovalci Kristusovi so šli prostovoljno v smrt, da, celo iskali so jo, za kolikor jih niso zadrževala stroga povelja oblastnij. Samo nekateri so se zbirali za mestom v podzemeljskih jamah na apijski cesti ter v bližnjih vinogradih, od koder še niso pripe-
ljali nobenega.

Na Palatinu so kmalu izvedeli, da pripadajo spozno-
valcem Kristusovim tudi Flavij in Domicila, Pomponija
Grecina, Kornelij Pudens in Vinicij, toda cesar se je zbal,
da bi mu prostaki ne verjeli, da so takšni ljudje sežgali
Rim, in radi tega se je njih kazni odložila na poznejši
čas. Nekateri so si mislili, da je te patricije ohranil Aktin
vpliv, toda to mnenje je bilo krivo. Petronij, poslovivši se

z Vincijem, se je takoj napotil k Akti, prosit pomoči za Ligijo; toda ona mu je mogla dati samo svoje solze, ker je živela pozabljena ter so jo samo še trpeli v palači, kjer se je skrbno skrivala pred Poppejo in cesarjem.

Posetila je Ligijo v ječi, prinesla jej obleke in hrane ter jo pred vsem drugim obvarovala napadov že itak podkupljenih stražarjev.

Petronij nikakor ni mogel pozabiti, da bi Ligija nemara ne ječala v ječi, ako bi on ne bil svetoval, vzeti jo iz Aulove hiše. Ker je vrhu tega hotel še doigrati svojo igro s Tigelinom, radi tega ni ščedil s časom, niti z naporom. V nekoliko dneh je posetil Seneko, Domicija Afra in Krispinila, s katerih pomočjo je hotel dospeti k Poppeji s Terpnosom in Diodorom, z zalim Pitagorom in naposled z Aliturom in Parisom, kateremu cesar navadno ničesar ni odrekel. S pomočjo Krisotemide, ki je bila Vacinijeva ljubica, je poskušal pridobiti si tudi njegovo podporo, ne ščedeč ni obljub ni novcev, niti njemu, niti drugim.

Toda ves ta napor je ostal brez uspeha. Seneka, ki sam ni bil zagotovljen, da doživi drugo jutro, mu je jel dokazovati, da se kristijani, ako tudi niso sežgali Rima, morajo žrtvovati v njega prospeh; skratka: opravičeval je pričakovano moritev kot nekaj neizogibno potrebnega. Terpnos in Diodor sta vzela denar, v zameno zanj pa vendar nista storila ničesar.

Vacinij je naznanil cesarju, da so ga hoteli podkupiti, samo jedini Alitur, ki je iz početka sovražil, sedaj pa pomiloval kristijane, je imel toliko poguma, da se je zmenil pred cesarjem o zaprti deklici ter ga poprosil za njo, toda ni dosegel ničesar, razun odgovora:

»Mar si domišljuješ, da imam manjšo dušo nego Brut, ki v blagor Rima ni prizanesel niti sinovom.«

In ko je Alitur ponovil ta odgovor Petroniju, je rekel poslednji:

»Oh, ako je našel prispodobo v Brutu, pa za njo ni več rešitve.«

Vsekako pa mu je bilo žal za Vinicija in bal se je, da si ta ne seže sam po življenju. »Sedaj,« je rekel sam sebi, »drži ga še po koncu napor, ki ga obrača v njeno rešitev, toda kadar ga vse to prevara, kadar mu ugasne poslednja nadeja, pri Kastoru, tudi on tega ne preživi, marveč se vrže na svoj meč!« Petroniju se je zdelo dokaj primernejše, da se mora to tako končati nego da bi moral tako nesrečno ljubiti in pri tem toliko trpeti.

Med tem je Vinicij storil vse, kar mu je bilo le mogoče, samo da reši Ligijo. Tudi on je iskal augustijance, in, nekdam tako ponosen, prosil njihove pomoči. Po posredovanju Vitelija je ponudil Tigelinu svoje sicilijansko zemljišče in vse, kar koli hoče, toda Tigelin se ni hotel zameriti Augusti ter mu je ponudbo odbil. Iti k samemu cesarju, zgruditi se pred njim na kolena in prositi, pa niti to bi mu ne pomagalo. Vinicij je kajpada hotel tudi to učiniti, toda Petronij, poizvedevši za njegovo nakano, ga vpraša:

»A kaj storiš takrat, ako ti prošnjo odbije, ako ti odgovori kaj žaljivega, ali kako groznjo?

Vinicij na to prebledi od bolečine in tuge ter zaškrip-lje z zobmi od jeze.

»Da,« nadaljuje Petronij, »zato ti odsvetujem. S tem ji zapreš vsa druga pota k rešitvi.«

Vinicij si otare z dlanjo čelo, pokrito s hladnim znojem, ter vsklikne:

»Ne, ne! Jaz sem kristijan!«

»A vendar na to takoj pozabiš, kakor si pozabil hip poprej. Pravico imaš, ugonobiti sebe, toda nikakor ne njo. Spomni se, kar je morala pred smrtjo pretrpeti Sejanova hči.«

Govoreč tako, ni bil povsem odkritosrčen, kajti njemu je bilo več mar za Vinicija nego za Ligijo. Toda vedel je, da ga z ničemur ne odvrne tako od brezvspešnega koraka nego s tem, ako ga prepriča, da bi ž njim utegnil ugonobiti Ligijo.

Sicer pa je imel tudi prav, kajti na Palatinu so pričakovali mladega tribuna ter raztegnili vse mreže opreznosti.

Vinicijeve muke pa so presegale vse, kar morejo prenesti človeške moči. Od onega časa, kar je bila Ligija zaprta in ko je na njo padel blesk skorajšnjega mučeništva, je ni le še stokrat bolj ljubil nego poprej, marveč jel ji skazovati neko versko čast kakor nekakemu nadzemeljskemu bitju. A sedaj je pri samih mislih, da bi to ljubljeno in sveto bitje utegnil izgubiti, ker ga ne more rešiti ne samo smrti, marveč tudi strašnih muk ne, jela mu je kri zastajati v žilah in vsa duša se mu je spremenila v jeden sam bolesten klic, in misli so se mu mešale po glavi. Časih se mu je dozdevalo, da mu prsi napolnuje živ ogenj, ki mu jih sežge ali raznese. Jenjal je čutiti, kaj se godi ž njim, nehal modrovati, čemu Kristus, ta usmiljeni Bog, svojim spoznavalcem ne pride na pomoč, čemu se obzidje Palatina ne pogrezne v zemljo in ž njimi vred tudi Neron, augustijanci in ves bojni tabor, vse to pregrešno mesto. Zdelo se mu je, da to ne more biti drugače,

da vse to, na kar gledajo njegove oči, kar razdira njegovo dušo in srce, so le prazne sanje. Toda tuljenje zverin mu je dejalo, da je to živa resnica; udarci sekir, pod katerimi je naraščala arena, so mu tudi govorili, da je to resnica, in prav to so mu potrjevale tudi prenapolnene ječe. V tem času je tudi močno zaplapolala v njem vera v Kristusa in to je bila zanj nova muka, nemara najstrašnejša.

A Petronij mu je dejal:

»Spomni se, kaj vse je morala pred smrtjo pretrpeti Sejanova hči.«

X.

A vse je bilo zamán. Vinicij se je bil ponižal tako, da je iskal pomoči celo pri cesarjevih in Poppejnih sužnjih ter oproščencih, katerim je drago plačeval njihove obljube in jih obsipal z bogatimi darovi za podporo. Poiskal je prvega Augustinega moža, Rufija Krispina, ter dobil od njega pismo; ponudil je vilo v Anciju njenemu sinu iz prvega zakona, Rufiju, toda s tem je samo razsrdil cesarja, ki je sovražil svojega pastorka. Po posebnem poslancu je poslal pismo drugemu Poppejinemu možu Othonu v Španijo, hotel je žrtvovati vse svoje imetje in samega sebe, toda naposled se je prepričal, da je bil le igrača vseh teh ljudij in da bi bil poprej oprostili Ligijo, ako bi se bil delal, kakor da se za njo več ne briga.

Teh mislij je bil Petronij. Med tem pa je minil dan za dnevom. Amfiteatri so bili že dovršeni. Že so se delili »tesseri«, to je vstopnice za »ludus matutinus.« Toda

radi ogromne množice žrtev so se mogle jutranje igre raztegniti na več dnij, več tednov in mescev. Že sami niso videli, kam naj še vtaknejo kristjane. Ječe so bile že prenapolnene ter je v njih razgrajala vročnica. »Puticuli«, to je skupni grobovi, v katerih so pokopavali sužnje, so bili takisto že prenapolnjeni. Nastala je bojazen, da bi se bolezen utegnila razširiti po vsem mestu, radi tega je bilo treba požuriti se z igrami.

Vse te novice so prihajale Viniciju na ušesa ter mu odvezemale poslednjo nadejo. Dokler je imel še čas, si je mogel domišljjevati, da nemara še kaj doseže, toda sedaj že ni bilo več časa. Igre so se imele začeti. Ligija je vsakega dne mogla dospeti v cirk »cuniculum«, od koder je bil jedini izhod le na pozorišče. Vincij ni vedel, kam privede Ligijo usoda, in jel je zahajati v vse cirke, podkupovati straže in »bestiarije« ter zahtevati od njih nekaj, česar niso mogli izpolniti.

Časih se je tolažil edino s tem, da dela to samo radi tega, da ji napravi smrt kolikor le mogoče manj strašno, in v takšnem hipu se mu je zdelo, da mu namesto možgan živa žrjavica tli v glavi.

Ni je hotel preživeti, marveč je sklenil ob enem ž njo vred umreti. Domišljal si je, da bolečina vpihne v njem življenje, še predno napoči usodepolni trenutek.

Njegovi prijatelji in Petronij so si tudi domišljevali, da se danes ali jutri odpre pred njim kraljestvo sence. Lice mu je postalo začrnelo ter bilo podobno onim krinkam iz voska, ki so jih shranjevali v »lazarijih«. V črtah njegovega lica se je čitala osuplost, kakor bi ne bil zmožen razumeti tega, kar se je zgodilo in kar se še more pripetiti. Ako ga je kdo ogovoril, je dvignil roke meha-

nično h glavi, stiskal si sence ter zrl na govorečega človeka s prestrašenim in radovednim pogledom.

Po noči je prebil skupaj z Ursom pred vratni Ligijine ječe, in ako mu je ona rekla, naj odide in si počije, se je vračal k Petroniju ter se do jutra sprehajal po atriju. Njegovi sužnji so ga pogostoma našli klečečega z vzdignjenimi rokami, ali pa ležečega z obrazom na zemlji. Pošiljal je svoje molitve h Kristusu, ki mu je bil jedina nada. Vse ga je prekanilo, Ligijo je mogel rešiti samo čudež, in Vinicij je butal s čelom ob kameniti tlak ter prosil Boga za ta čudež.

Med tem mu je ostalo še toliko zavesti, da je sprevidel, da bi Petrova molitev utegnila več doseči nego njegova. Peter mu je obljubil Ligijo, Peter ga je krstil, Peter je delal čudeže; naj mu torej poda pomoč in varstvo.

Neko noč je odšel, da bi ga poiskal. Kristijanje, katerih že ni mnogo ostalo, so ga sedaj skrbno skrivali, celo med svojci, boječi se, da bi ga kateri slabejši na duhu ne izdal hoté ali nehoté. Vinicij je v oni splošni zmešnjavi, trudeč se na vso moč za Ligijino prostost, izgubil apostola povsem izpred očíj ter se ž njim srečal samo enkrat, a to še predno se je pričelo proganjanje. Šel je k onemu kamnarju, v čegar koči je bil krščen, ter izvedel od njega, da v vinogradu Kornelija Pudensa za porta Salarija se ima vršiti zborovanje kristijanov. Kamnar se je ponudil, da ga popelje ter ga zagotovil, da tam najde Petra.

V mraku sta odšla, pustila za seboj mesto ter stopaje po dolini, porasli s trsičjem, dospela k vinogradu. Zborovanje se je vršilo v kolarni, kjer so sicer mečkali grozdje. Vinicij je že na pragu slišal glasove molitve, in ko je vstopil, je zagledal pri bledi svetlobi malih svetilk

nekoliko desetin oseb zbranih pri molitvi. Molili so litanije, pri čemur je zbor moških in ženskih glasov ponavljal vsaki hip besede: »Kristus, usmili se nas!« V teh glasovih se je opazala silna in globoka boleost in tuga.

Tudi Peter je bil navzoč. Klečal je spredaj pred lesenim križem, pribitim k steni kolarne, ter molil. Vinicij je spoznal iz daljave njegove bele lase in kvišku vzdignene roke. Prva misel mladega patricija je bila: vreči se k nogam apostola ter klicati: »Reši, obvaruj!« Toda bodisi da mu je svetost molitve ali slabost spodmaknila noge, da je pri vhodu v kolarno pal na kolena ter jel tarnaje s sklenjenima rokama ponavljati: »Kristus, usmili se nas!« Ko bi se bil prav zavedal, bi bil spoznal, da ni le samo v njegovi prošnji odmevalo tarnanje in da ni samo on prinesel semkaj svoje bolečine, svoje žalosti in svoje bojazni. Med zbranimi ni bilo niti jedne duše, ki bi ne bila izgubila katerega svojih dragih. Ko pa so najvnetejši in najpogumnejši spoznavalci bili že vjeti, ko so se vsaki hip razširjale novice o groznih mukah, katere so morali prenašati kristijanje že v ječi, in ko je velikost nesreče presegala vsakoršno predočbo, ko je ostala izmed spoznovalcev samo ta mala peščica, pa tudi ni bilo niti jednega srca, katerega bi ne bil prevzemal strah, katero bi ne bilo omahovalo v svoji veri ter ne povpraševalo v obupu: Kje je Kristus? Čemu dopušča, da zloba postaja močnejša nego Bog?

Vsekako pa so Ga še v svojem obupu prosili usmiljenja, kajti v vsakem teh src je še tlela iskrica nadeje, da On pride ter zatre zlo, da telebne v propast Nerona ter zavlada nad svetom... Še so gledali v nebo, še so poslušali in prisrčno molili. Vinicija, ponavljajočega besede:

»Kristus, usmili se nas!« se je polastila takšna navdušenost, kakor onokrat v kamnarjevi hiši. Evo, tu ga kličejo vsi iz globočine svoje duše, tu Ga kliče sam Peter, torej se vsaki hip odpre nebo in zemlja se strese v svojih težajih, ko se prikaže On v neizmerni svetlobi z zvezdami pri svojih nogah, usmiljen toda tudi grozen, ki povikša svoje zveste ter zaukaže breznom, naj pogoltnejo proganjalce.

Vinicij si zakrije lice z rokami ter pade na tla. Nakrat nastane tišina, kakor da navzoči niso smeli niti dihati vsled strahu. Zdelo se mu je, da se mora konečno nekaj zgoditi, da napoči trenutek čudežev. Bil je gotov, ko odpre oči, da zagleda luč od katere oslepé pozemelske oči; da začuje glas, pred katerim se zgrozé človeška srca.

Toda tišina je trajala dalje. Naposled jo pretrga ženski jok.

Vinicij vzdigne glavo ter jame z začudenim pogledom zreti okrog sebe.

V kolarni so namesto nadzemeljske svetlobe brlele medle lučice in žarki lune so prodirali skozi špranje v strehi. Ljudje, klečeči poleg Vinicija, so molcé zrli h križu s solzami zalitimi očmi; od zunaj pa se je čulo previdno žvižganje straž, ki so jih razstavili kristijanje.

Med tem vstane Peter, se obrne k zbranim ter reče:

»Otroci, dvignite svoja srca k našemu Odrešeniku ter darujte mu svoje solze!«

Na to umolkne.

Nakrat se med zbranimi začuje ženski glas, poln žalosti in neizmerne bolesti:

»Jaz sem vdova. Jedinega sina sem imela, ki me je živel... Vrne mi ga, gospod!«

Zopet nastane tišina. Peter je stal pred temi ljudmi, ki so tu klečali, star in onemogel starec ter se zdel vsem v tem hipu živa slika slabosti in onemoglosti.

Med tem se začuje drugi glas:

»Rablji so oskrunili moje hčerke in Kristus je to dopustil.«

Na to tretji:

»Ostala sem sama z otroci. Ako še mene zapro, kdo jim dá kruha in vode?«

Četrty glas je klical:

»Lina, katerega so poprej pustili, so znovič ujeli in mučili, gospod.«

Peti glas se oglasi:

»Ko se vrnemo domu, polasté se nas pretorijanci. Ne vem, kam naj se skrijemo.«

»Gorje nam! Kdo nas ohrani?«

In tako se je v tej nočni tišini oglašala jedna tožba za drugo.

Stari ribič je zaprl oči ter stresal svojo sivo glavo nad to človeško bolečino in bojznijo. In znovič nastane tišina, samo stražniki so potihoma žvižgali pred kolarno.

Vinicij se vzdigne znovič, hoteč prodreti k apostolu ter ga prositi pomoči, kar se mu zazdi, kakor bi zagledal pred seboj propast, čije globina mu stisne srce. Kaj bo, ako mu apostol prizna svojo slabost ter mu pritrdi, da je rimski cesar močnejši nego Kristus Nazarenski? Ob pomisleku na to se mu od groze naježé lasje na glavi, kajti čutil je, da takrat ne propade samo njegova poslednja nadeja, marveč tudi on sam in njegova Ligija ter njegova

vera v Kristusa in sploh vse, za kar je živel, ter ostane samo smrt in noč, brezkončna kakor morje.

Med tem spregovori Peter, iz početka s tako tihim glasom, da so ga komaj slišali:

»Moji otroci! Na Golgati sem videl, kako so Boga pribijali na križ. Slišal sem udarce ter videl, kako so križ postavili kvišku, da se nasitijo ljudje s pogledom na smrt Sina človeškega.«

... »In videl sem, kako so mu odprli stran in kako je umrl. In takrat sem, vračajoč se od križa, klical v svoji bolesti, kakor kličete sedaj tudi vi: »Gorjé, gorjé, Gospod! Ti si Bog, toda čemu si to dopustil, čemu si umrl, čemu mučiš naša srca, ko smo vendar verovali, da pride k nam Tvoje kraljestvo? ...

... A On, naš gospod in Bog, je vstal tretji dan od mrtvih ter prebil med nami, dokler ni v veliki svetlobi odšel v svoje kraljestvo ...

In mi smo se, spoznavši svojo malo vero, ojačili v svojih srcih ter sedaj sejemo zrnje Njegovo ...«

Na to se obrne proti oni strani, od koder se je začela prva pritožba, ter spregovori s krepkim glasom:

»Čemu se pritožujete? Bog sam se ni odtegnil mukam in smrti, in vi hočete, naj vas jaz ubranim? Ljudje male vere! Ali razumete Njegov nauk, ali vam je On obljubil samo to jedino življenje? On prihaja k vam ter vas kliče: »Pojdite za menoj!« On vas dviga k sebi, vi pa se z rokami oprijemljete zemlje, kličeči: »Gospod, reši nas!« Jaz, prah pred Bogom, toda pred vami apostol in namestnik božji, pa vam pravim v imenu Kristusovem:

Pred vami ni smrti, marveč življenje, pred vami ni muk, marveč neizrekljivo razkošje, ne solza in joku, marveč petje, ne suženjstva, marveč kraljevanje! Jaz apostol božji pravim tebi, vdova, tvoj sin ne umre, marveč se rodi k večnemu življenju, kjer boš ž njim združena. Tebi, oče, kateremu so rablji oskrunili nedolžne hčerke, obljubujem, da jih najdeš čistejše nego so lilije na Hebronu! Vam, matere, katere trgajo od otrok, vam, ki izgubite očete, vam, kateri tarnate in se pritožujete, vam, ki boste gledali smrt dragih vam oseb, vam skrbipolnim, nesrečnim, bojazljivim, ki imate umreti za ime Kristusovo, pravim, da se zbudite kakor iz sna k jutranji svitlobi. V imenu Kristusovem naj odpade mrena z vaših očíj in naj se okrepčajo vaša srca!«

Po teh besedah dvigne roko, kakor da jim to zapoveduje, in oni začutijo novo kri v svojih žilah in novo moč v kosteh, kajti pred njimi ni stal slab in izmučen starček, marveč krepak človek, ki je pobiral njihove duše ter jih dvigal iz prahu in bojazni.

»Amen!« zakliče nekoliko glasov.

In obraz se mu je spremenil ter žarel v jasni, nadzemjski svitlobi. Glave navzočih so se klanjale pred njim, in ko je umolknil »amen«, je nadaljeval:

»Sedaj sejete v joku, da boste enkrat želi v veselju. Nad zemljo, nad Rimom, nad mestnim obzidjem je Gospod, ki prebiva v vas.

Kamenje se orosi od vaših solz, pesek se napoji z vašo krvjo, doline se napolné vaših teles, toda jaz vam pravim: vi zmagate! Gospod prihaja kaznovat to mesto zločinstev, teme in ošabnosti, vi pa ste Njegove legije! In kakor je on odkupil grehe sveta z muko in svojo krvjo,

tako hoče, da tudi vi z muko in krvjo odkupite to gnezdo neresnice... To vam naznanja z mojimi usti!»

Razprostrl je roke, uprl oči v višavo, njim pa je srce skoro prenehalo utripati, kajti čutili so, da njegov pogled vidi nekaj, česar ne morejo zapaziti njihove umrljive oči.

Lice mu je bilo spremenjeno, pokrito z zarjo, in zrl je v višavo molčé, kakor bi onemel vsled koprnjenja. — Čez trenutek se je znovič začul njegov glas:

»Ti si to, Gospod! ter mi kažeš svoja pota. Kako, o Kristus? Ne v Jeruzalemu, marveč v tem mestu satana hočeš postaviti Svoj prestol? Tukaj iz teh solz, iz te krvi hočeš pozidati svojo cerkev? Tukaj, kjer danes vlada Neron, ima stati večno Tvoje kraljestvo? O Gospod! Gospod! Ti zapoveduješ tem plašljivcem, da iz svojih kostij postavijo temelj pod Sion sveta ter mojemu duhu nalagaš, bdeti nad njim in nad ljudmi na zemlji... Evo, tu razlivaš Svojo moč nad slabimi, da postanejo krepki ter mi velelaš, da naj pasem Tvoja jagnjeta na vseh vekov veke...

O bodi pohvaljen v Svoji zapovedi, ker nas vodiš k zmagi. Hosana! Hosana!...«

Oni, ki so se poprej bali, vstanejo, in oni, ki so bili obupani, se ojačijo z novo vero. Nekoliko glasov zakliče: »Hosana!« drugi pa: »Pro Christo!« na kar nastane tišina. Jasni žarki poletnega jutra razsvetlé kolarno in pobledele lica navzočih.

Peter, zamaknén v svojo prikazen, je še dolgo molil. Naposled pa se zgane, obrne se k zbranim ter reče:

»Evo, tako je Gospod zmagal vaš obup, tako pojdite tudi vi ter zmagajte v Njegovem imenu!«

In dasi je vedel, da zmagajo, vedel, kaj vse izraste iz njihovih solz in krvi, vendar se mu je glas tresel od ganutja, ko jih je jel blagoslavljam s križem ter je dejal:

»A sedaj vas blagoslavljam, moji otroci, na muke, na smrt, na večnost!«

Oni ga pa obkolijo, kličeči:

»Mi smo že pripravljeni, toda čuvaj se zlasti ti, sveta glava, ker ti si namestnik, ki vladaš v imenu Kristusovem!«

Tako govoreči so se dotikali njegove obleke, in on je polagal roke na njihove glave ter se poslovil od vsakega posebej, kakor se oče poslavlja z otroci, katere pošilja na daljno pot.

Na to jamejo zapuščati kolarno, ker se jim je že mudilo domu in od ondot v ječo in na pozorišče. Njih misli so bile odtrgane od sveta, njih duše so zletele v večnost ter so šli kakor v snu, toda navdušeni, da ono moč, ki je tičala v njih, postavijo nasproti moči in okrutnosti krvnikov.

Apostola je odpeljal Nerej, Pudensov sluga, po skriti stezi čez vinograd v svoje stanovanje. Vinicij je šel za njima, in ko dospeta do koč, vrže se nakrat apostolu pred noge.

Peter ga spozna ter vpraša:

»Česa si želiš, sin?«

Toda Vinicij po tem, kar je bil slišal v kolarni, že ni mogel ničesar več prositi. Objel je njegove noge z obema rokama, pritiskal k njim svoje čelo, proseč tako brez vsake besede milosti.

Apostol mu reče:

»Vem. Vzeli so ti deklico, katero ljubiš. Moli za njo!«

»Gospod!« zavpije Vinicij ter objame še krepkeje apostolove noge. »Gospod, jaz sem revni črvič, ti pa si znanec Kristusov. Ti Ga prosi ter se potegni za njo!«

Tresel se je od bolečin kakor list na vetru ter butal s čelom ob tla, ker je poznal apostolovo moč in vedel, da mu jo samo on more povrniti.

Celo Peter je bil ganjen od te bolesi. Spomnil se je, kako je nekoč Ligija, karana od Krispina, ležala isto tako pri njegovih nogah, proseča ga sočutja. Spomnil se je, da jo je dvignil in potolažil, torej je dvignil tudi Vinicija.

»Sin,« reče mu, »moliti hočem za njo; toda pomni, kar sem rekel poprej onim obupnežem: da je sam Bog šel skozi muke na križu v smrt in da za tem življenjem se začne drugo, večno.«

»Vem, vem! Čul sem!« odvrne Vinicij, lové zrak z bledimi ustnicami. »Toda ti, gospod, vidiš, da ne morem! Ako je le treba krvi, prosi Kristusa, naj vzame mojo! Jaz sem vojak. Naj se mi podvoji, da, potroji muka njej namenjena, jaz jo hočem pretrpeti, samo da se ona reši! Ona je še otrok, gospod, a On je močnejši nego cesar, jaz to verujem, da je močnejši! ... Ti si jo tudi ljubil. Ti si jo blagoslavljal. Ona je še nedolžno dete! ...«

Znovič se je sklonil k Petrovim nogam ter ponavljal:

»Ti si poznal Kristusa, gospod. On te gotovo usliši. Prosi Ga za njo!«

Peter zapre oči ter jame uneto moliti.

Letni žarki ranega jutra zopet osvetlé obzorje. Vinicij je pozorno zrl na apostolova usta, pričakuje iz njih obsodbo k življenju ali k smrti. V tišini se je čul samo

glas prepelic v vinogradih in zamolkel, oddaljen ropot mlina na salarijski cesti.

»Vinicij,« ga vpraša apostol naposled, »ali veruješ?«

»Kako bi bil sicer prišel semkaj, gospod,« odvrne Vinicij.

»Torej pa veruj do konca, kajti vera prestavlja hribe. Ko bi tudi videl deklico že pod mečem krvnika ali v levjem žrelu, veruj še zmerom, da jo Kristus more rešiti. Veruj in moli, tudi jaz hočem moliti s teboj.«

Med tem dvigne lice proti nebu ter spregovori glasno:

»Usmiljeni Kristus, poglej na to bolno srce in potolaži ga! Usmiljeni Kristus, pomiri veter, ki razpihuje jagnjetu volno! Usmiljeni Kristus, ki si prosil Očeta, naj odvrne bridki kelih od Tvojih ust, odvrni ga tudi Ti od ust tega Svojega služabnika! Amen.«

Vinicij pa vzdigne roki k zvezdam ter zakliče:

»O Kristus! Jaz sem Tvoj. Vzemi mene namesto nje.«

Na vshodu se je jelo beliti nebo.

XI.

Popustivši apostola, odide Vinicij k ječi, in srce mu je bilo znovič napolneno z nadejo. V globeli njegove duše sta še besnela strah in obup, toda on je dušil v sebi te glasove. Zdelo se mu je povsem nemogoče, da bi priprošnja božjega namestnika in moč njegove molitve ostali brez uspeha. Bal se je biti brez nadeje, bal se dvomiti. »Verjeti hočem v Njegovo usmiljenje,« je dejal sam sebi, »ko bi jo tudi videl že v levjem žrelu.« In vsled tega sklepa je tudi

veroval, je v njem trepetala duša ter je mrzel znoj zalival njegovo čelo. Vsak utripljej njegovega srca mu je bil sedaj molitev. Jel je razumevati, da vera prenaša hribe, kajti začutil je v sebi neko čudno moč, katere še ni poznal doslej. Zdelo se mu je, da s to močjo sedaj izvrši nekaj, kar se mu je še včeraj zdelo nemogoče. Časih se mu je zdelo, kakor da je vse že minilo. In kadar se je obup še oglašal v njegovi duši, se je spomnil one noči in onega svetega lica, obrnenega proti nebu v molitvi. Ne, Kristus ne odreče ničesar svojemu prvemu učencu, pastirju svoje črede! Kristus mu ne odreče in jaz ne obupam! In stekel je k ječi, kakor da ga tam pričakuje dobra novica.

Toda tu je našel nekaj nepričakovanega.

Pretorijanski vojaki, ki so se menjali na straži pred mamertinsko ječo, so ga vsi dobro poznali ter mu navadno pri obisku niso delali ovir. Toda to pot stopi k njemu stotnik ter mu reče:

»Oprosti, plemeniti tribun, toda danes imamo zapoved: ne pustiti noter nikogar.«

»Zapoved« ponovi Vinicij in obledi.

Vojak ga sočutno pogleda ter nadaljuje:

»Da, gospod. Zapoved od cesarja. V ječi je mnogo bolnih; nemara se bojé, da bi obiskovalci ne raznesli bolezni po mestu.«

»Rekel si, da velja zapoved samo za danes.«

»Opoludné se premene straže.«

Vinicij umolkne ter se odkrije, ker se mu je zdelo, da »pileolus,« ki ga je imel na glavi, je iz svinca.

Vojak se približa tesneje k Viniciju ter reče z zamolklim glasom:

»Pomiri se, gospod. Straže in Urso jo čuvajo.«

Po teh besedah se pripogne ter na kamenitemu tlaku nariše s svojim dolgim mečem podobo ribe.

Vinicij ga bistro pogleda.

»A ti si pretorijanec?«

»Dokler ne bodem ondi,« odvrne vojak ter pokaže ječo.

»Tudi jaz častim Kristusa.«

»Naj bo pohvaljeno Njegovo ime. Vem to, gospod. Ne morem te spustiti v ječo, ako pa napišeš pismo, oddam ga stražnikom.«

»Hvala ti, brate.«

Na to stisne vojaku roko ter odide. »Pileolus« se mu ni zdel več težak. Jutranje solnce je pokukalo izza obzidja ječe in pod vplivom te svetlobe jela je znovič stopati nadeja v Vinicijevo srce. Oni vojak-kristijan je bil zanj nova priča moči Kristusove. Za trenutek obstane ter vpre svoj pogled v rudaste oblake nad Kapitolom in templom Jupitera Statorja in reče:

»Danes je nisem videl, Gospod, vendar pa verujem v Tvoje usmiljenje!«

Doma ga je čakal Petronij, kateri kakor navadno, spremenivši si noč v dan, se je še le pred kratkim vrnil domov. Hitel je, da bi se okopal ter se dal namazati pred spanjem.

»Imam za-te novice,« je dejal. »Bil sem pri Tuliju Seneciju, pri katerem je bil tudi cesar. Ne vem, kako je prišlo Augusti na misel, pripeljati s seboj malega Rufija. Nemara radi tega, da bi s svojim licem omehčal cesarjevo srce. Na nesrečo je trudnega dečka premagal spanec, da je med čitanjem zaspal, kakor nekdej Vespazijan, in ko je Rdečebradec to videl, je vrgel vanj vrč ter ga

težko ranil. Poppeja je omedlela, in vsi so čuli, ko je cesar dejal: »Dovolj mi je tega ploda!« A to znači toliko kakor smrt.«

»Augusto je dosegla kazen božja,« odvrne Vinicij, »toda čemu mi praviš to?«

»Govorim ti to, ker je tebe in Ligijo proganjala Poppejina jeza. Sedaj pa ona, zamišljena v svojo nesrečo, nemara pozabi na maščevanje ter se dá tu lože kaj spremeniti. Zvečer se bova videla in jaz hočem ž njo govoriti.«

»Hvala ti. Prinašaš mi dobro novico.«

»Pa tudi ti se okoplji ter si počij. Usta imaš zamodrela in ostala te je samo kost in koža.«

»Ali se niste pomenkovali o tem, kedaj bode prvi »ludus matutinus?«

»Čez deset dnij. Toda najpoprej vzamejo kristijane iz drugih ječ. Čim več bomo imeli časa, tem bolje za nas. Ni še vse izgubljeno.«

Tako je govoril to, v česar že sam ni verjel. Predobro mu je bilo znano, da za Ligijo ni rešitve, ako se je cesar primerjal z Brutom, odgovarjaje na Atliturovo prošnjo. Iz pomilovanja je skril prijatelju tudi to, kar je slišal pri Seneciju, kako sta cesar in Tigelin sklenila, da izbere ta za-se in za svoje prijatelje najzaljše krščanske device, da jih pred mukami, ki jih v pozorišču čakajo, onečastita, med tem ko izročita ostale na dan igre v ta namen pretorijancem in čuvarjem divjih zverin.

Dobro vedé, da Vinicij nikakor ne preživi Ligije, je krepčal nadejo v njegovem srcu iz sočutja do njega ter radi tega, ker je bilo njemu, kot estetiku, mnogo mar za

to, da Vinicij umre junak, ako že mora umreti, ne pokazavši slabosti in bolečin na licu.

»Danes porečem Augusti,« je dejal, »naj reši Ligijo za Vinicija in jaz rešim za njo Rufija. In zares hočem misliti na to. Jedna sama beseda, izgovorjena Rdečebračdu, more nekoga rešiti ali ugonobiti. V najhujšem slučaju si pridobimo čas.«

»Hvala ti!« ponovi Vinicij.

»Najbolje se mi zahvališ, ako se okrepčaš in si počiješ. Pri Ateni! Odisej je v svoji največji nesreči mislil na spanje in na jed. Gotovo si vso noč prebil v ječi.«

»Ne,« odvrne Vinicij. »Hotel sem iti v ječo sedaj, pa so mi rekli, da ne smejo nikogar pustiti. Poskušaj, Petronij, poizvedeti; ali je dano to povelje samo za danes, ali pa za ves čas do javnih iger?«

»Poizvem to danes po noči ter ti povem jutri, na kako dolgo in čemu je bila dana ta zapoved. A sedaj grem spat, dasi se Helij dviga iz svojega mrtvila, hoteč potovati v himerejske kraje, in tudi ti se ravnaj po mojem vzgledu.«

Na to se razideta. Vinicij odide v knjižnico ter jame pisati pismo Ligiji. Ko ga napiše, odnese ga sam ter ga dá stotniku, ki ž njim takoj odide v ječo. V kratkem se povrne s pozdravom od Ligije in z obljubo, da mu že prinese njen odgovor.

Vinicij se ni hotel vrniti domu, marveč je sedel na klop ter čakal na pismo od Ligije. Solnce je prijadralo že visoko na nebo in skozi Clivus Argentarij je prihajalo na Forum, kakor po navadi, mnogo ljudij. Barantači so razstavljali svoje blago, zdravniki so nudili mimo gredočim svoje usluge, meščanje so s počasnimi koraki šli k

rostri, da ondi začujejo priljubljene govornike, ali pa si povedo vzajemno najnovejše novice. Čim bolj je naraščala vročina, tem bolj so tolpe iskale zavetje v senci templovega stebričja, iz katerih so vsaki hip zletela krdela golobov, bliskajoča s svojimi belimi krili pod jasno in vedro nebeško modrino.

Pod vplivom svetlobe, toplote in neizmerne utrujenosti so se jele Viniciju zapirati oči. Jednolični klici blizu tam se igrajočih dečkov ter odmerjeni koraki mimo gredočih vojakov so ga zazibali v spanec. Še je nekolikokrat dvignil glavo ter pogledal na ječo, na to se je naslonil na zid, vzdihnil kakor dete, ki hoče po dolgem joku zaspati, in na to je zaspal.

Takoj so se mu prikazale z snu razne slike. Zdelo se mu je, da odnaša Ligijo sredi noči skozi nepoznan vinograd in pred njima koraka Pomponija Grecina s svetilko v roki jer jima sveti. Neki glas, sličen glasu Petronijevega, pa kliče za njimi od daleč: »Vrni se!« toda on se za to ni zmenil, marveč šel dalje za Pomponijo, dokler nista dospela do koče, na čije pragu je stal apostol Peter. Takoj mu pokaže Ligijo ter reče: »Prihajava s pozorišča, toda ne moreva je zbuditi. Zbudi jo ti!« Toda Peter mu odgovori: »Zbudi jo ti, Kristus!«

Na to se mu jame vse mešati. Videl je v snu Nerona in Poppejo, držečo na rokah malega Rufija s krvavim čelom, katero mu omiva Petronij, in Tigelina, ki je sipal pepel na mize, na katerih so stala okusna jedila, ter Vite-lija, požirajočega te jedi, in množico augustijancev, sedečih pri gostiji. On sam je počival poleg Ligiije, toda med mizami so hodili levi, katerim se je stekala po bradah kri. Ligija ga je prosila, naj jo odpelje, toda bil je tako onemo-

gel, da se ni mogel niti ganiti. Naposled je nastala v teh njegovih prikaznih še večja mešanica, dokler mu niso vse zibnile v temi.

Iz globokega snu ga sprebudé še le solnčni žarki in krič, ki se je razlegal ne daleč od mesta, na katerem je sedel. Vinicij si drgne oči: ulica je bila polna ljudij, katere sta dva dirjalca, oblečena v žolte tunike, kričé razganjala ter delala pot krasnim nosilnicam, katere so nesli štirje krepki egiptski sužnji.

V nosilnicah je sedel nekak človek v beli opravi, kateremu se ni dobro videlo lice, ker je držal pred očmi nekak papir in pazljivo čital.

»Prostor za plemenitega augustijanca!« sta klicala dirjalca.

Ulica je bila toliko zatlačena, da so se morale nosilnice ustaviti. Augustijanec odloži svoj zavoj, dvigne glavo ter zakliče:

»Razženite mi te postopače! Takoj!«

Toda zagledavši Vinicija, se umakne urno nazaj ter dvigne pred oči svoj papir.

V nosilnicah je sedel Kilon.

Med tem sta dirjalca delala pot in Egiptčanje so imeli že odriniti naprej, kar se mladi tribun, ki je urno razumel marsikaj, kar mu doslej ni bilo jasno, nakrat približa k nosilnicam.

»Pozdravljen bodi, Kilon!« spregovori.

»Mladenič,« odvrne Grk ošabno, trudeč se pokazati svojemu znancu na licu mir, katerega v duši ni imel, »da si mi zdrav, toda ne zadržuj me, ker se mi mudi k prijatelju Tigelinu.«

Toda Vinicij pograbi za poprečnico nosilnic, sklone se k njemu, pogleda mu naravnost v oči ter reče z zamolklim glasom:

»Ti si izdal Ligijo? ...«

»Kolos Memnonov!« zakliče prestrašen Kilon.

Toda v očeh Vinicijevih ni bilo grožnje, vsled česar je strah starega Grka kmalu zibnil. Domislil si je, da je pod varstvom Tigelina, da, pod varstvom samega cesarja, to pa je moč, pred katero se vse trese, vrhu tega da ga obkoljujejo krepki sužnji, Vinicij pa stoji pred njim brez orožja, s shujšanim licem in sklonjen od bolečin.

Pri pomisleku na to se mu kmalu vrne drznost. Upre v Vinicija svoje zardele oči ter zašepeta:

»A ti, ko sem umiral od gladu, si me dal pretepati.«

Za nekaj časa molčita oba, na kar se oglasi Vinicij:

»Storil sem ti krivico, Kilon!«

Grk na to dvigne glavo ter zatleskavši s prsti, kar je bilo v Rimu znamenje preziranja, odgovori glasno, da so ga mogli navzoči slišati:

»Prijetelj, ako imaš kakšno prošnjo, pridi v mojo hišo na Eskvilinu zarano v jutro, ker po kopelji sprejemam goste in klijente.«

Mahnil je z roko, na katero znamenje Egipčanje dvignejo nosilnice, in sužnja, oblečena v žolte tunike, jameta klicati, mahaje s palicami:

»Prostor za nosilnice plemenitega Kilona Kilonida, prostor! ...«

XII.

Ligija se je v dolgem, v naglici napisanem pismu za zmerom poslovila od Vinicija.

Vedela je, da nihče več ne sme priti v ječo in da Vinicija zagleda samo še iz arene. Prosila ga je, naj bi poizvedel, kedaj pride vrsta na nje, ter naj bo takrat novzoč, kajti hotela ga je še enkrat živa videti. Toda v njenem pismu ni bilo opaziti strahu. Pisala je, da ona in tudi drugi že kar hrepené priti na pozorišče, kar jih konečno osvobodi iz ječe. Pričakovala je, da se tudi Pomponija in Aulo vrneta z dežele, ter prosila, naj prideta tudi ona. Iz vsake njene besede je odsevala navdušenost in ono slovo od življenja, v katerem so živeli vsi jetniki, ter ob enem popolno zagotovilo, da se vse obljube morajo izpolniti po smrti: »Ako me reši Kristus (je pisala) sedaj ali po smrti, On me je po ustih svojega apostola obljubil tebi, torej sem tvoja.« Rotila ga je, naj je radi tega ne pomiluje ter se ne dá zmagati bolečini. Saj smrt sama ne raztrga njune zaročitve. Z otroško zaupljivostjo je zagotavljala Vinicija, da takoj po prestalih mukah pove Kristusu, da je v Rimu ostal njen ženin.

Mislila je, da nemara Kristus njeni duši dopusti za trenutek, da se vrne k njemu in mu pove, da ne čuti več bolečin in da je srečna. Iz vsega njenega pisma je dihala sreča in velika nadeja; bila je v njem samo jedina prošnja, združena s pozemeljskimi stvarmi: naj Vinicij vzame iz »spolarija« njeno truplo ter naj jo kot svojo ženo pokoplje v grobu, v katerem namerava tudi sam enkrat počivati.

Vinicij je čital to pismo z obupom v duši; toda obenem se mu je zdelo nemogoče, da bi Ligija mogla poginiti pod zobmi divjih zverin in da bi se je Kristus ne usmilit. On se doslej še ni odrekel nadi. Vrnivši se domu, jej je odpisal, da zahaja vsakega dne pod obzidje Tuliana pričakovat, kedaj Kristus razruši to zgradbo ter mu izroči Ligijo. Prosil jo je, naj veruje, da On mu jo more dati celo iz cirka, da ga je celo veliki apostol prosil za to in da je čas njene rešitve že blizu. Gibčen centurij bi ji imel odnesti pismo drugega dne v ječo.

Ko Vinicij drugega dne pride k ječi, pristopi k njemu prvi stotnik ter reče:

»Čuj me, Gospod! Kristus, ki te je razsvetlil, skazal ti je svojo milost. Današnja noč so prišli prefektovi in cesarjevi oproščenci, da tu izberejo krščanske device za svojo samopašnost. Vprašali so tudi po tvoji ljubici, toda Gospod je poslal na njo vročnico, za katero jetniki umirajo v Tullianu, radi česar so jo pustili. Zvečer že ni bila več pri zvesti. Naj bo blagoslovljeno ime Odrešenikovo, kajti ta bolezen, ki jo je ubranila sramote, jo more rešiti tudi smrti.«

Vinicij se opre vojaku ob rame, da ne pade, ta pa nadaljuje:

»Zahvali usmiljenje Gospodovo. Lina so vjeli in ga mučili, ko pa so videli, da umira, so ga pustili. Nemara ti jo sedaj vrnejo, Kristus pa ji povrne zdravje.«

Mladi tribun je stal še nekaj časa s sklonjeno glavo; na to se je dvignil ter spregovoril:

»Tako je, stotnik! Kristus, ki jo je rešil sramote, jo reši tudi smrti.«

Sedel pa je do večera pri zidu, obkoljujočem ječo, ter se vrnil domu, hoteč poslati svoje ljudi po Lina, da ga preneso v jedno njegovih vil zunaj mesta.

Ko je Petronij čul vse to, je sklenil, da hoče še delati. Že poprej je bil pri Augusti in sedaj je odšel drugič k njej. Našel jo je pri postelji malega Rufija. Deček je z razbito glavo blodil v vročnici in mati ga je negovala s strahom in obupom v srcu, misleča na to, ako ga tudi reši, da ga reši nemara za to, da pozneje pogine še strašnejše smrti.

Prevzeta od težke bolečine, ni hotela niti slišati o Ligiji in Viniciju, toda Petronij jo je k temu prisilil.

»Razžalila si — ji je dejal — novo nepoznano božanstvo. Ti, Augusta, čestiš hebrejskega Jehova, toda kristijanje zagotavljajo, da je Kristus njegov sin, torej pomisli, ali te mar ni dosegla jeza njegovega očeta. Kdo vé, ali to, kar te je doletelo, ni njiju maščevanje, in ako življenje Rufijevo ni odvisno od tega, kako boš sedaj postopala.«

»Kaj hočeš, da naj učinim?« vpraša prestrašena Poppeja.

»Pomiri razžaljeno božanstvo.«

»Kako?«

»Ligija je bolna. Izposluj pri cesarju ali Tigelinu, da jo oddado Viniciju.«

A ona ga vpraša obupno:

»A ti si misliš, da to morem?«

»Moreš še več. Ako Ligija ozdravi, mora iti v smrt. Idi v svetišče Veste ter zahtevaj, da se virgo magna nahaja tačas slučajno blizu Tuliana, ko popeljejo jetnike v smrt, ter naj zapove, da izpusté to devico. Velika vestalka ti ne odbije te prošnje.«

»Toda ako Ligija umre od vročnice?«

»Kristijan je pravijo, da je njihov Bog osvetljiv, toda ob enem pravičen; nemara ga potolažiš s svojo dobro voljo?«

»Naj mi da znamenje, da mi ohrani Rufija.«

Petronij skomigne z rameni.

»Jaz ne prihajam kot poslanec, o boginja, ter ti samo govorim: ohrani si prijateljstvo z vsemi bogovi, z rimskimi in tujimi.«

»Pojdem!« reče s trepetajočim glasom Poppeja.

Petronij si globoko oddahne.

»Konečno sem vendar nekaj dosegel!« misli si.

Vrnivši se k Viniciju, reče mu:

»Prosi svojega Boga, da Ligija ne umre od vročnice, kajti ako ne umre, zapove velika vestalka, naj jo oprostijo. Sama Augusta jo poprosi za to.«

Vinicij ga pogleda z očmi, iz katerih je odsevala vročnica, ter mu odgovori:

»Njo osvobodi Kristus.«

Poppeja, ki je bila za Rufijevo rešitev pripravljena prinašati žrtve vsem bogovom sveta, se je še tega večera napotila na Forum k vestalkam, zaupavši skrb za otroka svoji zvesti pestunji Silviji, katera je tudi njo samo odgojila.

Toda na Palatinu je bila že izdana zapoved, da mora to dete umreti. Komaj so Augustine nosilnice zginile za velikimi vratni, vnideta dva cesarjeva oproščenca v sobano, v kateri je ležal mali Rufij. Jeden plane nad staro Silvijo ter ji zmaši usta, drugi, pograbitvši meden kip Sfinge, jo omami z njim z enim udarcem.

Na to pristopita k Rufiju. Fanta je kuhala vročnica, torej se ni zavedal, kaj se godi okrog njega. Nasmehnil

se je ter ju gledal s svojimi krasnimi očmi, kakor bi se trudil, spoznati ju. Toda ona vzameta pestunji pas, »cingulum« imenovan, zadrgneta mu ga okrog vratu ter ga začneta daviti. Deček, zaklicavši samo enkrat mater, je kmalu umrl. Na to ga zavijeta v rjuho in, zasedši pripravljena konja, odjezdita v Ostijo, kjer ga vržeta v morje.

Poppeja ni našla velike vestalke doma, ki je bila z drugimi vred pri Vaciniju, in se je kmalu vrnila v Palatin. Ko je pa našla prazno posteljo ter otrpnelo truplo stare Silvije, je omedlela, in ko so jo zdramili, je pričela plakati, in ta njen divji plač se je razlegal naokrog vso noč in ves drugi dan.

Toda tretjega dne jej je zapovedal cesar, naj pride na gostijo. Ona, navlekši ná-se ametistovo tuniko, je tudi zares prišla ter sedela kakor okamenela, zlatolasa, molčeča, zala in zlokobna, kakor angelj smrti.

XIII.

Dokler Flavijevci niso pozidali koloseja, stavili so se amfiteatri v Rimu največ iz lesa, zato so tudi ob požaru vsi zgoreli. Neron pa je vsled bližajočih se obljubljenih iger dal postaviti nekoliko amfiteatrov, med njimi jednega orjaškega, za katerega so takoj po ugašenju ognja jeli dovažati mogočna debela dreves, posekanih na višini Atlasa. In ker so nove igre s svojo sijajnostjo in z velikim številom žrtev imele prekositi vse poprejšnje, so priredili dokaj večje prostore za gledalce in za zverino. Na tisoče delavcev je delalo pri stavbi dan in noč. Stavba se je dvigala brez prenehljeja. Ljudje so si pripovedovali kakor o

čudežu: o sedežih, obloženih z bronom, jantarom, slonovo kostjo, z biseri in zamorsko želvovino. Poleg sedežev so bili napravljeni žlebovi, napolnjeni s svežo vodo iz gor, čijih namen je bil: širiti prijeten hlad celo ob najhujši vročini.

Orjaški škrlatasti »velarium« pa je branil gledalce solnčnih žarkov.

Med vrstami sedežev so bile postavljene kadilnice, da so sežigali na njih arabske dišave; zgoraj pa je bila prirejena naprava, s katero so na gledalce sipali cvetice in žafran. Slavna stavbarja Sever in Celer sta napela vse moči, da postavita neprekosljiv amfiteater, v katerem bi moglo stati toliko ljudij, kolikor jih doslej ni mogel obseči noben drugi.

Zato pa so onega dné, ko so se imele začeti »ludi matutini«, velike tolpe ljudij čakale že od jutra na to, da se odpro vrata, poslušaje zadovoljno rjojenje levov. hripavo tuljenje panterov in lajanje psov. Zverini že več dnij niso dajali jesti, marveč so jej namesto tega kazali krvave kose mesa, da v njej še huje vzbudé besnoto in glad. Časih se je začulo takšno rjojenje divjih glasov, da se ljudje, stoječi pred cirkom, niso mogli razgovarjati, bojazljivi pa so kar bledeli od strahu.

Ob enem se je s solčnim vshodom oglasilo iz prostorov v cirku doneče, mirno petje, katero so vsi z začudenjem poslušali, ponavljaše: »Kristijanje! Kristijanje!« Cele množice kristijanov so že po noči odpeljali v amfiteater, a to ne samo iz jedne ječe, marveč iz vsake nekoliko. Prostakom je bilo že znano, da se igra raztegne na cele tedne, nemara celo na mesece, samo to še ni bilo gotovo, ali bodo z onim številom kristijanov, odločenim

za danes, mogli biti gotovi v enem dnevu. Moški, ženski in otroški glasovi, ki so prepevali jutranjo pesem, so bili tako številni, da so mnogi trdili, da jih sto ali celo dve sto pošljejo nakrat na pozorišče in da se zverina poprej izmuči in nasiti, predno jih do večera vse raztrga. Drugi so se zopet pritoževali, ako pride preveliko število žrtev nakrat na pozorišče, da ne bo mogoče vsega dobro videti v gledališču.

Čim bolj se je bližal čas, da se odpro hodniki, po katerih se je šlo v notranjščino cirka, tem živahnejša je postajala množica ter se pričkala o stvareh, ki so se tikale igre. Jele so se tvoriti stranke, katerih jedna je hvalila pri trganju kristijanov izurjenost levov, druga pa tigrov. Tu pa tam so celo stavljali.

Nekateri so pripovedovali o gladijatorjih, ki bi imeli pred kristijani nastopiti na pozorišče, in zopet ondi so nastale stranke, tu Samnitov, tam Galov, tu Mirmilijonov, tam pa Trakov.

Njihovi večji in manjši oddelki so že zarano pred jutrom pod vodstvom svojih učiteljev, tako imenovanih lanistov, prihajali v amfiteater. Ne hoteči utruditi se pred časom, so šli brez orožja, nekateri popolnoma goli, nekateri z zelenimi vejami v roki, ali ovenčani s cveticami, mladi, zali, v rudasti jutranji svetlobi in polni življenja.

Njihova telesa, leskeča se od olja, krepka, kakor bi bila iz mramora izklesana, so navduševala ljudi, ki so radi gledali zale ljudi. Mnogi so si bili osobno znani. Vsaki hip se je razlegal klic: »Pozdravljen Furnij! Pozdravljen Leon! Pozdravljen Maksim! Pozdravljen Diomend!«

Mlade deklince so obračale po njih svoje ljubezni polne oči, oni pa so zopet gledali, katera njih je najzalša, klicali jih ter se ž njimi šalili, kakor bi jim ne pretila nobena nevarnost: »Objemi me predno me objame blede smrt!« Na to so zibnili skozi vrata, iz katerih marsikateri ni imel več priti živ. In tako je imela množica neprestano povod k zabavi. Za gladijatorji so korakali mastigofori, to je ljudje, preskrbljeni z biči, katerih dolžnost je bila: bičati in spodbadati borilce. Na to so mule vlekle vozove, na katerih so ležali celi kupi lesenih rakev. Ljudstvo se je pri pogledu na nje silno razveselilo, ker sedaj je bilo jasno, da bo igra zahtevala mnogo žrtev. Med tem so dospeli ljudje, čijih naloga je bila: moriti ranjene, oblečeni tako, da je vsakdo bil podoben Karonu ali Merkurju; potem ljudje, ki so morali paziti na red v cirku ter razdajati sedeže, na to še sužnji, odločeni za raznašanje hrane in pijače, in naposled pretorijanci, katere je hotel imeti cesar v amfiteatru zmerom pri roki.

Naposled se odpro »vomitorija«, in množica vdere noter. Ljudstva je bilo toliko, da je drlo vanj celo uro ter se je bilo kar čuditi, da so v amfiteatru našli vsi prostora. Zverina, zavohavši ljudi v bližini, je jela še huje tuliti. Ljudje so hrumeli po cirku, ko je hitel vsakdo na svoje mesto, nalik razburkanemu morju.

Naposled dospe tudi mestni prefekt, v družbi svojih vigilov, za njim so sledile v nepretrgani vrsti nosilnice senatorjev, konzulov, pretorjev, edilov, javnih in cesarskih uradnikov, pretorijanskih poveljnikov, bogatih patricijev in prekrasnih žensk. Pred nekaterimi nosilnicami so šli liktorji, noseči sekire v butari šib, pred drugimi cele tolpe sužnjev. Na solncu so se lesketale pozlačene nosil-

nice, bele in prižaste suknje, peresa, naušnice, sekire in dragotine. V cirku so se oglašali klici, s katerimi je množica pozdravljala imenitnejše dostojanstvenike. Sedaj pa sedaj so dohajali še vedno večji ali manjši oddelki pretorijancev.

Duhovniki iz raznih templjev so dospeli nekoliko kasneje in nekoliko pozneje za njimi so še le prinesli sveste device boginje Veste, pred katerimi so korakali liktorji. Predno se začne igra, so čakali kajpada še na cesarja, ki pa ni hotel mučiti množice z dolgim čakanjem, hoteč si jo na mah pridobiti, torej je kmalu došel v spremstvu Poppeje in svojih augustijancev.

Tudi Petronij je došel z augustijanci; vzel je seboj v svojih nosilnicah tudi Vinicija. On je vedel, da je Ligija bolna in brez zavesti; ker pa je bil poslednje dni vhod v zapor najstrožje zabranjen in ker so stare straže bile nadomeščene z novimi, ki se niso mogle z nikomur razgovarjati, kako-li še dajati poročila onim, ki so prišli vprašat po jetnikih, radi tega ni bil gotov, če mar ni tudi ona med žrtvami, odločenimi za prvi dan iger. Pred leve so jo mogli poslati tudi bolno in nezavestno. Ker pa so imele biti poslane v celih tolpah na pozorišče, zato nihče gledalcev ni mogel spoznati, ali je jedna žrtva več ali manj med njimi, ter je tudi nihče ni mogel spoznati.

Vse straže in vsi služabniki so bili podkupljeni, in čuvaji zverin so imeli nalogo: skriti Ligijo v nekak temen kot amfiteatra ter jo po noči dati v roke Vinicijevemu najemniku, kateri jo takoj odpelje v albanske gore. Petronij, kateremu je bila zaupana ta tajnost, je svetoval Viniciju, da naj gre ž njim javno v amfiteater ter se še le pri vходу zmeša med množico in pohiti v skrivališče,

kjer stražnikom sam pokaže Ligijo, da ne nastane zastran nje kaka pomota.

Stražniki ga spusté skozi mala vratca, skozi katera so sami hodili. Jeden njih, Sir z imenom, ga spremi takoj h kristijanom. Potoma mu reče:

»Ne vem, gospod, ali najdeš ono, katero iščeš. Mi smo že povpraševali po deklici, kateri je ime Ligija, toda nihče nam ni dal odgovora. Nemara nam ne zaupajo.«

»Ali jih je mnogo?« vpraša Vinicij.

»Dokaj jih, gospod, mora ostati za jutri.«

»Ali so med njimi tudi bolni?«

»Takšnih, ki bi ne mogli stati na nogah, ni tukaj.«

Po teh besedah odpre Sir vrata in oba vstopita v velik prostor, podoben nizki in temni sobi, ker je svetloba prodirala vanj samo skozi z mrežami zaprte predore, ki so jih delili od pozorišča. Vinicij iz početka ni mogel ničesar razbrati, marveč je samo čul tihe glasove v sobi in klice, ki so prihajali iz amfiteatra. Toda čez trenutek, ko so se mu oči že privadile teme, je zagledal celo tolpo čudnih bitij, podobnih volkom in medvedom. Bili so to kristijanje, zašiti v živalske kože. Nekateri so stali, drugi pa klečali ter molili. Tu pa tam si po dolgih laseh, ki so štrleli izpod kože, lahko spoznal, da je to ženska. Matere, podobne volkuljam, so držale na rokah isto tako v kosmate kože zašite otroke. Toda izpod kože so se videla jasna lica in oči so se jim veselo in ponosno lesketale. Bilo je videti, da je večino navzočih prevzela nadzemeljska misel, ki jih je še žive napravila neobčutljive za vse, kar se je dogodilo okrog njih, ali kar je moglo doleteti. Oni, katere je vprašal Vinicij po Ligiji, so zrlí nanj z očmi, kakor sprebujeni iz snu, ne da bi odgovarjali na njihovo

vprašanje; drugi so se mu smehljali ter položivši prst na usta, kazali na zaprte predore, skozi katere so prodirali solčni žarki. Samo otroci so se semtertje jokali, prestrašeni s tuljenjem divjih zverin, lajanjem psov, vriščem ljudij in z opravo svojih starišev, sedaj živalim podobnih. Vinicij, stopaje poleg stražnika Sira, je neprestano pregledoval lica, iskal in izpraševal; vsaki hip je naletel na telesa onih, ki so tu od onemoglosti in sopare omedleli, ter se rinil dalje v temno globel sobane, ki se mu je zdela velika kakor sam amfiteater.

Toda nakrat je obstal, ker se mu je zdelo, da je zaslišal blizo mreže nekak znan glas. Poslušal je za trenutek, na to se prerine skozi tolpo ter stopi bliže. Žarek svetlobe je padal govorniku na glavo, in v tej svetlobi pod volčjo kožuhovino je spoznal Vinicij shujšano, neizprosno lice Krispinovo.

»Kesajte se svojih grehov,« je dejal Krispin, »kajti ta trenutek napoči. Kdor si misli, da si s smrtjo samo izbriše grehe, ta si nakoplje na dušo nov greh ter bo vržen v večni ogenj. Z vsakim svojim grehom, katerega ste storili, ste povečali trpljenje Gospodovo, kako si torej morete domišljavati, da vas odkupi samo ta muka, ki vas čaka? Danes umro enake smrti pravični in grešniki, toda Gospod loči od njih svoje. Gorje vam, kajti zobovi levov bodo trgali vaša telesa, pa ne ugonobé vaših grehov, niti vas pomirijo z Bogom. Gospod je pokazal dovolj usmiljenja, ko se je dal pribiti na križ, toda odslej bo samo sodnik, ki nobenega greha ne pusti brez kazni. In vi, ki si mislite, da muka omije vaše grehe, ste se pregrešili zoper pravičnost božjo ter radi tega padete še niže.

Konec je usmiljenja in napočil je čas jeze božje. Evo, za trenutek boste stali pred strašno sodbo, pred katero težko obstojé celo pravični. Kesajte se svojih grehov, kajti odprte so čeljusti pekla in gorje vam, možje in žene, stariši in otroci.«

In dvignivši svoje koščene roke, je mahal ž njimi nad pripognjenimi glavami, neustrašen, ob enem pa tudi neizprosni pred samo smrtjo, katero bi imeli prebiti vsi ti obsojenci. Po njegovih besedah se začujejo glasovi: »Kesamo se svojih grehov!« na kar je nastala tišina; bil je slišati samo jok otrok in glasno trkanje navzočih ob prsi. Viniciju je zastala kri v žilah. On, ki je vso svojo nadejo postavil v usmiljenje Kristusovo, slišal je sedaj, da je napočil dan jeze in da mu usmiljenja ne pridobi niti smrt na pozorišču. Po glavi mu spreleti jasna in kakor blisek urna misel, da apostol Peter bi bil drugače spregovoril k tem ljudem, ki imajo čez trenutek umreti, toda te grozne in fanatične Krispinove besede in ta temna soba z mahlimi predori, za katerimi je bilo tako blizo polje muk in mučeniške smrti, mu napolni dušo s trepetom in strahom. Vse se mu je zdelo dokaj strašnejše od najkrvavejših bojev, katerih se je bil udeležil. Smrad in sopara ga jameta dušiti in hladen znoj se mu prikaže na čelu. Prevzame ga strah, da ne bi pal v omotico, kakor so padli oni, ob čijih telesa se je spotikal, iskaje Ligijo v globeli sobane. Pomislivši pa, da se vsaki hip utegnejo odpreti vrata, jel je glasno klicati Ligijo in Ursa v nadeji, da se mu oglasi kak znanec, ako le ona nista tukaj.

Takoj ga tudi neki človek, pokrit z medvedjo kožo, potegne za rokav ter mu reče:

»Gospod, ostala sta v ječi. Mene so poslednjega odpeljali; videl sem jo bolno na postelji.«

»Kdo si?« ga vpraša Vinicij.

»Klesar, lastnik one koč, v kateri te je apostol krstil. Pred tremi dnevi so me zaprli, danes pa že umrem.«

Vinicij si oddahne. Stopivši semkaj si je želel najti tukaj Ligijo, in sedaj je zahvaljeval Kristusa, da je ni tukaj, ker je v tem videl znamenje Njegovega usmiljenja.

Med tem ga klesar še enkrat potegne za togo ter reče:

»Se li spominjaš, gospod, da sem te jaz peljal v Kornelijev vinograd, kjer je v kolarni pridigoval apostol?«

»Spominjam se,« odvrne Vinicij.

»Videl sem ga pozneje, dan poprej, predno so me zaprli. Blagoslovil me je ter mi rekel, da hoče priti v amfiteater, da se poslovijo od onih, kateri morajo umreti. Hotel bi gledati vanj ob uri moje smrti ter videti znamenje križa, da laže umrjem. Radi tega mi povej, gospod, kje je, ako veš to.«

Vinicij mu odvrne z zamolklim glasom:

»On je med Petronijevimi ljudmi, opravljen za sužnja. Ne vem sicer, katere prostore so si izbrali, toda vrnem se v cirk ter jih najdem. Gledaj v me, ko boš v areni, in jaz vstanem ter krenem glavo na njihovo stran. Tedaj ga takoj najdeš v očmi.«

»Hvala ti, gospod, in mir s teboj.«

»Bodi ti Odrešenik milostljiv!«

»Amen.«

Vinicij zapusti »cunicul« ter odide v amfiteater, kjer je imel prostor poleg Petronija sredi drugih augustijancev.

»Ali je tukaj?« ga vpraša Petronij.

»Ni je. Ostala je v ječi.«

»Čuj, kaj mi je prišlo na misel, toda poslušaj me glej v Nigidijo, da se bo zdelo, da se pomenkujeva o njenih laseh. Tigelin in Kilon gledata naravnost v naju. Čuj torej: naj Ligijo po noči položé v rakev in naj jo odneso kakor mrtvo; ostalo si sam domisliš.«

»Da,« odvrne Vinicij.

Daljši razgovor jima pretrga Tulij Senecij, ki se skloni k njima ter reče:

»Ali ne vesta, če dajo kristijanom orožje?«

»Ne veva!« odvrne Petronij.

»Ljubše bi mi bilo, ako ga jim dajo,« nadaljuje Tulij, »ker drugače pozorišče prekmalu postane podobno klavnici. Toda kako je krasen ta amfiteater!«

In resnica, vse je bilo prekrasno. Nižji sedeži, opremljeni s togami, so bili beli kakor sneg. Na pozlačenem »podiumu« je sedel cesar z ovratnikom iz samega dragocenega kamenja in z zlatim vencem na glavi; poleg njega je sedela lepa in mična Augusta, okrog nju na obeh straneh pa vestalke, veliki dostojanstveniki, senatorji, vojaški poveljniki v leskečih oklepih, skratka vse kar je bilo v Rimu odlično in bogato. V daljših vrstah so sledili vitezi, a nad njimi se je črnilo celo morje človeških glav, nad katerimi so od stebra do stebra viseli venci, spleteni iz rož, lilij, cvetlic in bršljana.

Množica se je glasno razgovarjala, klicala, popevala ter se vsak hip zasmejala kakemu primernemu dovtipu, ki se je potem širil od vrste do vrste; mnogi so udarjali z nogami nestrpljivo ob tla, zahtevajoči, naj se kmalu prične igra.

To topotanje se je čez trenutek spremenilo v pravcati ropot, ki ni več prenehal. Na to dá mestni prefekt, ki je poprej s svojim spremstvom odšel naokrog arene, znamenje z robcem, na kar se mu odzove iz tisočerih prsij zadovoljen »Aaa!«

Igre so se navadno pričele z lovom divjih zverin, v katerem so se odlikovali razni barbarji s severa in juga; toda to pot so zverine bile odločene v drugo svrho, radi tega so se pojavili najprvi na pozorišču tako imenovani »andabatje«, to je ljudje, ki so imeli na glavi čelade brez lukenj za oči, ki so se potem borili kakor slepci. Od teh je več stopilo nakrat na pozorišče, kjer so jeli s svojimi meči mahati po zraku, a mastigofori so z dolgimi sulicami potikali druge k drugim, da so se mogli spoprijeti.

Izobraženejši gledalci so zrlí malomarno, da, celo prezirljivo na to igro, toda prostake je neizmerno zanimalo gibanje borilcev, in ko se je zgodilo, da so trčili skupaj s hrbtom, pa je nastal glasen smeh in mnogi so klicali: »Na desno! ... Na levo! ... Naprej!« samo da so za nos vodili nasprotnike.

Nekoliko borilcev pa se je vendar-le spoprijelo in borba je postala krvava. Strastnejši borilci so odložili svoje ščite, podali si leve roke, da se več ne bi ločili, ter se borili z desnico na življenje in smrt. Oni, ki je padel, je dvignil roko kvišku v znamenje, da prosi za milost; toda na pričetku igre je ljudstvo navadno zahtevalo, naj se ranjenci ubijejo, zlasti ako so to bili andabatje, katerih ni poznalo, ker so imeli lica zakrita. Število borilcev se je vsaki hip manjšalo, in ko sta naposled ostala samo dva, zagnali so drugega na drugega s tako silo, da sta srečavši se oba padla na tla, kjer sta drug drugega zaklala. V

tem hipu se je začul klic: »Končano je!« in služabniki so odnesli mrtva trupla, dečki pa so z grabljami poravnali krvave sledove na pesku ter jih posuli z žefranovimi peresci.

Sedaj je imela nastopiti resnobnejša borba, katero so radovedno pričakovali ne zgolj prostaki, marveč tudi odličnjaki, za katero so mladi patriciji delali pogostoma visoke stave ter na njih zaigrali pogostoma vse svoje premoženje. Takoj so se jele deliti iz roke v roko ploščice, na katerih so bila napisana imena najizbornejših borilcev in ob enem število sestercev, katere je kdo stavil na svojega ljubimca. Največ so ljudje stavili na »specitate«, to je na take borilce, ki so se že borili na pozorišču ter zmagali v tej borbi; vsekako pa je bilo dokaj tudi takih ljudi, ki so stavili velike svote na novo in še povsem nepoznane gladijatorje v nadeji, da dobé ogromne svote denarja, ako zmagajo njihovi ljubljenci. Stavil je celo sam cesar, kakor tudi duhovniki in vestalke, senatorji in vitezi ter drugi ljudje. Ubožnejši, ki niso imeli denarja, so postavili pogostoma na kocko svojo prostost. Vsi pa so z utripajočim srcem pričakovali, kedaj se prikažejo borilci, in mnogi so glasno obetali bogato nagrado bogovom, samo da vzamejo pod svoje varstvo njihovega ljubljenca.

Nakrat zadoné trombe in v amfiteatru nastane nenkrat tišina. Tisoč očíj se obrne k vratom, h katerim se približa človek, oblečen za Karona, ter med splošno tišino udari na nje trikrat s težkim kladivom, kakor bi klical na smrt one, ki so bili ondi skriti.

Na to se odpro vrata na stežaj in skozi nje se vsujejo na pozorišče gladijatorji. Šli so skupaj v oddelkih po

petindvajset mož, posebej Tračanje, posebej Mirmilonci, Samničarji, Gali, vsi pod težkim orožjem, in naposled »retiariji«, držeči v jedni roki mreže, v drugi pa trizob. Pri pogledu na nje se oglasi v posameznih vrstah ploskanje, ki se takoj spremeni v oglušujočo vihro. Od zgoraj je bilo moči videti razvneti lica, stisnene pesti in odprta usta, iz katerih je prihajal glasen krik. Gladijatorji prekoračijo z odmerjenimi, prožnimi koraki celo pozorišče, ropotaje s svojim dragim orožjem in lišpom; naposled pa obstanejo pred cesarskim »podiumom«, zamišljeni, resnobni in mirni. Presunljiv odmev roga zagluši klice in borilci dvignejo mahoma kvišku svoje desnice ter zapojo z zategnenim glasom:

»Ave Caesar, imperator!

Morituri te salutant!«

Na to se urno razidejo ter zavzamejo svoje prostore na pozorišču. Tu bi imeli celi oddelki planiti drug na drugega, vsekako pa je bilo poprej dovoljeno posameznim slavnim borilcem, da se boré posamič, ker se je s tem najboljše pokazala drznost in moč posameznih nasprotnikov. Med temi stopi izmed Galov najpoprej jeden borilec, poznan obiskovalcem amfiteatra z imenom »Ubijalec« (Lanio), zmagovalec pri mnogih igrah. Z veliko čelado na glavi in v težkem oklepu, ki mu je pokrival močne prsi, je bil videti na žoltem pozorišču kakor nekak velik hrošč. Nič manj slavni Kalendij stopi proti njemu.

Gledalci jamejo staviti:

»Pet sto sestercev na Gala!«

»Pet sto na Kalendija!«

»Pri Herkulu, tisoč!«

»Dva tisoč!«

Med tem se Gal, prišedši do srede pozorišča, jame znovič umikati; na to pobesi glavo ter pogleda skozi luknje svoje čelade v protivnika.

Lahki »retarij«, krasne rasti, popolnoma gol razun pasu okrog beder, jame urno krožiti okrog svojega težkega sovražnika; mahaje s svojo mrežo in dvigaje svoj trizob, jame prepevati običajno pesem:

»Non te peto, piscem peto,
Quid me fugi, Galle !«
(Nočem tebe, ribo iščem,
Čemu se umikaš, Gal ?)

Toda Gal se ni umikal, marveč je vsaki hip obstal na mestu ter se obračal le toliko, da je imel sovražnika neprestano pred seboj. V njegovi postavi in v njegovi ogromni glavi je bilo nekaj strašnega.

Gledalci so razumeli, da se to težko z medom okovano telo pripravlja na nagel udarec, ki na mah konča borbo. A med tem je mrežar priskakal k njemu, vrteč svoj trizob tako urno, da so ga gledalci komaj sledili s pogledom. Nekolikokrat je zadel s trizobom celo ob nasprotnikov ščit, toda Gal se ni zganil, hoteč s tem pokazati svojo orjaško moč. Zdelo se je, da on svoje pozornosti ni obračal na trizob, marveč na mrežo, ki je neprestano krožila nad njegovo glavo kakor nekaka zlokobna tica. Gledalci so zatajevali sapo v prsih, spremljajoči z očmi mojstrsko igro teh gladijatorjev. Konečeno Lanio plane na nasprotnika, ki pa se enako urno umakne njegovemu meču ter, skočivši po koncu, vrže mrežo.

Gal ostane na mestu ter jo pridrži s svojim ščitom, na kar se oba razideta. V amfiteatru se začujejo klici »Macte!« in prostaki jamejo znovič delati stave. Sam ce-

sar, ki se je iz početka razgovarjal z vestalko Rubrijo ter ni gledal igre, obrne glavo proti pozorišču.

Borilca pa se jameta znovič boriti, kazaje pri tem takšno izurjenost, da se je časih zdelo, da njima tu ne pojde za življenje in smrt, marveč samo za to, da pokažeta svojo gibčnost. Lanio, ki se je že dvakrat srečno izognil mreži, jame se znovič umikati proti središču pozorišča.

Takoj jamejo klicati oni, ki so stavili proti njemu ter niso hoteli, da bi si počil: »Napadaj!« Gal jih uboga ter jame napadati.

Mrežarjeva roka se nakrat oblije s krvjo in mreža mu omahne. Lanij se pripogne ter skoči, da mu zadá poslednji udarec. Toda v tem hipu se Kalendij, ki se je nalašč delal, kakor da ne more vladati mreže, umakne na stran ter se tako umakne udarcu, pa zabode svoj trizob nasprotniku med kolena in ga vrže na tla. Nasprotnik hoče vstati, toda v tem hipu, kakor bi trenil, ga ovije zlokobna mreža, v kateri so se mu čimdalje bolj zapletale roke in noge. A med tem so ga zobje trizoba čimdalje močnejše in močnejše pritiskali k tlom. Še enkrat napne svoje moči, podpre se z roko ter hoče vstati, toda zamán. Še je dvignil k glavi omedlevajočo roko, v kateri že ni mogel več držati meča ter padel v znak. Kalendij mu svojim trizobom pritisne vrat, se opre nanj z obema rokama ter se obrne proti cesarski loži.

Ves cirk se jame tresti od burnih vsklikov in silnega ploskanja. Za one, ki so stavili na Kalendija, je bil on v tem hipu še kaj več nego sam cesar, pa so bili uprav radi tega okrutni v svojem srcu Laniju, ki je s svojo krvjo napolnil njihove žepe. In tako se je množica razdvojila. Na vseh klopeh so se pojavljala na polovico znamenja s m r ti,

za drugo polovico pa znamenja s o č u t j a, toda mrežar je gledal samo na ložo cesarjevo ter na lože vestalk, pričakujé odločitve.

Na nesrečo Neron ni imel rad Lanija, ker je pri poslednjih igrah pred požarjem, spustivši se v stavo proti njemu z Linicijem, bil izgubil značno vsoto, torej je iz podiuma stegnil roko ter obrnil palec k tlom.

Vestanke so takoj ponovile to znamenje. Kalendij je torej pokleknil Galu na prsi, izvlekel kratek nož, ki ga je nosil za pasom, ter dvignivši oklep na protivniku zasadil mu nož do držaja v grlo.

„Peractum est!“ se začujejo glasovi v amfiteatru.

Lanij se je še za trenutek metal kakor zaboden vol ter kopal z nogami pesek; naposled pa se je vzravnal in obležal.

Merkurju ni bilo treba zbadati ga z razbeljenim železom, da bi se prepričal, ali še živi. Čez kratko so ga odnesli ter nastopili na bojišče novi pari, na kar je še le prišlo do borbe celih oddelkov. Množica se je udeležila te borbe z vso dušo, s srcem in očmi; tulila je, kričala, žvižgala, ploskala, se smejala in spodbadala že itak zbesnele borilce. Na pozorišču so se borili gladijatorji besno kakor divje zveri; prsi so udarjale ob prsi, telesa so drgetala v smrtnih mukah, krepki udje so pokali v pregibih, meči se zabadali v prsi in trebuhe in blede usta so bruhala rdečo kri na žolti pesek. Nekatere novince je naposled prevzel strah, da so jeli bežati s pozorišča, toda mastifogori so jih s palicami zagnali nazaj v borbo. Na pesku so se pojavile večje in manjše kaluže temne krvi in čimdalje več golih in oboroženih teles je ležalo nalik snopju na tleh. Živi so se še borili na mrličih, spotikajoči se ob ščite, ranili si noge

ob polomljeno orožje ter — padali. Gledalci so si bili kakor divji od veselja; napajali so se s smrtjo, nasitili svoje oči s pogledom na njo ter radostno srkali njen dih v svoja pljuča.

Naposled so skoro vsi premagani že ležali na tleh. samo nekoliko ranjencev je še klečalo sredi pozorišča. Trepetaje so stegali roke h gledalcem, proseči pomilovanja. Zmagovalcem so se delila darila, venci in oljkine veje, in nastal je trenutek počitka, ki se je na povelje vsemo-gočnega cesarja spremenil v gostovanje. Iz višine jel je padati pravcati dež cvetic in žefrana. Služabniki so jeli raznašati hladno pijačo, sladko pecivo, meso, vino, sočivje in — sadje. Ljudstvo je jedlo, se razgovarjalo ter klicalo na čast cesarju, da ga nakloni še k večji darežljivosti. Ko je bil potolažen glad in ugašena žeja, so raznašali številni sužnji polne košare raznih darov, in dečki, oblečeni nalik amorjem, so delali iz njih vsakovrstne predmete ter metali jih z obema rokama med sedeže. Ob času, ko so se delili loterijski 'tesseri', je nastala prava borba; ljudje so se gnetli, gazili z nogami, klicali na pomoč, preskakovali preko sedežev in pulili drug drugemu iz rok 'tessere', kajti kdor je vjel srečno številko, ta je lahko dobil hišo z vrtom, sužnja, krasno obleko, ali kakšno posebno divjo zverino, katero je potem prodal v amfiteater. Radi tega je nastal tak nered, da so morali pogostoma pretorjanci poseči vmes, da so napravili mir. Po vsaki delitvi so odnašali ljudi s polomljenimi rebri, ali pa take, ki so bil zadavljeni v gneči.

Bogataši se kajpada niso udeležili borbe za 'tessere'. Augustijanci so smehljaje se gledali Kilona, ki je napenjal vse svoje moči, da bi pokazal ljudem, da more na borbo

in na prelivanje krvi zreti isto tako, kakor vsi drugi. Vsekako pa je nesrečni Grk ježil obrvi, grizel ustnice ter stiskal pest tako močno, da so se mu nohti zarili v meso. Njegova grška narav, kakor tudi osebna bojazljivost, nista mogli prenesti takih prizorov. Lice mu je bilo blede, čelo se mu je porosilo s kapljicami znoja, oči je imel udrte, zobje so mu drgetali in vse telo se mu je treslo. Ko je bila borba končana, se je nekoliko spametoval; ko pa so ga jeli obirati, ga je prevzela jeza, da jim je jel srdito odgovarjati.

»Aha, Grk! Ti ne moreš prenesti pogleda na raztrgano človeško kožo!« mu reče Vacinij, pocuknivši ga za brado.

Kilon mu pokaže svoja dva žolta zoba ter odgovori:

»Moj oče ni bil čevljar, pa je ni znal zašiti.«

»Macte! habet!« — zakliče nekoliko glasov.

Toda drugi so ga dražili dalje.

»On ni kriv, da ima v prsih namesto srca kos sira!« zakliče Senecij.

»Niti ti nisi kriv, da imaš namesto glave prazno bučo«, odvrne Kilon.

»Nemara še postaneš gladijator. Dobro bi se obnašal na pozorišču z mrežo.«

»Ako bi vanjo vjel tebe, vjel bi velikega bedaka.«

»A kaj bo s kristijani?« vpraša Fest iz Ligurije. »Ne hotel bi postati pes in jih grizti?«

»Ne hotel bi biti tvoj brat.«

»Ti meotski krastavec!«

»Ti ligurska mula!«

»Očitno te srbi koža, toda svetujem ti, da ne prosiš mene, naj ti jo popraskam.«

»Popraskaj samega sebe. Ako spraskaš raz sebe svoje garje, pa ugonobiš to, kar je na tebi najboljšega.«

Tako in temu podobno so ga napadali, on pa jim je sredi splošnega smeha jezljivo odgovarjal. Cesar je ploskal in ponavljal „Macte“ in jih spodbujal. Naposled se približa Petronij ter se dotakne s palčico iz slonove kosti Kilonove rame in reče hladno:

»Vse je dobro, modrijan, samo v nečem si se zmotil: bogovi so te ustvarili za lupežnika, ti pa si postal demon, in vsled tega se ne vzdržiš.«

Starec ga pogleda s svojimi zardelimi očmi, toda ni mogel takoj najti primerneга odgovora. Nekaj časa je molčal, na to pa je odgovoril kakor prisiljen:

»Vzdržim se!...«

V tem hipu se oglasi odmev trombe, v znamenje, da je odmor končan. Ljudje jamejo zapuščati hodnike, v katerih so se zbrali, da si vzravnaajo noge ter se kaj pome-nijo. Nastane zopet splošno gibanje in navadna borba za poprejšnja mesta. Senatorji in patriciji so hiteli na svoje sedeže. Naposled potihne trušč in v amfiteatru nastane mir. Na pozorišču se prikaže množica ljudij, da odstranijo na pesku sledove zgoščene krvi. — — — — —

Konečno pridejo na vrsto kristijanje. Ker je bilo to za gledalce nekaj novega ter nihče ni vedel, kaj se zgodi ž njimi, vsled tega so jih pričakovali z največjo nestrpljivostjo. Vsi so bili silno radovedni, ker so se pričakovali nenavadni, toda ob enem neprijazni prizori. Saj ti ljudje, ki so imeli sedaj priti na vrsto, so sežgali Rim in vse njegove dragocenosti; napajali so se s krvjo nedolžnih otrok, zastrupljali vodo, preklinjali ves človeški rod in doprina-

šali največje zločine. Razburjeni množici niso zadoščevale najstrožje kazni, in ako je nekaka bojazen napolnovala človeška srca, je bila to zgolj bojazen, ali bodo muke primerne lopovščinam teh zločincev.

Med tem se je bilo solnce že visoko pospelo in njegovi žarki, prodirajoči skozi škrlatasti ‚velarij‘, so napolnovali ves amfiteater s krvavo svetlobo. Pesek je bil po barvan od teh žarkov z ognjeno barvo, in na človeških obrazih, kakor tudi v praznem pozorišču, ki se je imelo napolniti z mukami človeške in živalske besnote, je bilo nekaj strašnega. Zdelo se je, kakor da vihra v ozračju groza in smrt. Množica, navadno vesela, je sedaj molčala vsled sovraštva. Na vseh licih se je zrkalila napeta radovednost.

Na to da mestni prefekt znamenje, in takoj se prikaže oni starec, oblečen za Karona, ki je pozval gladijatorje v smrt, ter prekoračivši s počasnimi koraki pozorišče, potrka s kladivom trikrat na vrata.

V vsem amfiteatru se začuje klic:

»Kristijanje! Kristijanje!«

Železna vrata zaškripljejo in v temnih predorih se začuje navaden krič mastigoforov: ‚Na pesek!‘ V tem hipu se vse pozorišče napolni s tolpo ljudij, pokritih s kožami. Vsi so hiteli urno, razčiljeno, in dospevši na sredo pozorišča, pokleknili drug poleg drugega ter dvigali kvišku roke. Množica si je mislila, da s tem prosijo milosti, in razjarjena nad to drznostjo je jela cepati z nogami, žvižgati in metati prazne vinske vrče in oglodane kosti ter tuliti »Zverina! Zverina!« Toda nakrat se je zgodilo nekaj nepričakovanega. Iz središča te kosmate tolpe se ja-

mejo razlegati pojoči glasovi in v tem hipu zadoni pesem, ki se je to pot prvokrat začula v rimskem cirkus:

»Christus regnat!«

— — — — —

Množica jih je začudeno poslušala. Obsojenci so prepevali ter imeli oči obrnene k ‚velariju‘. Vsem je bilo takoj jasno, da ti ljudje ne prosijo milosti; zdelo se je, da niso videli ni cirka, ni ljudstva, ni senata, niti cesarja. ‚Christus regnat!‘ je odmevalo čimdalje glasneje in v klopeh, zasedenih do vrha z gledalci, se je marsikdo povpraševal: Kaj se godi in kdo je ta Kristus, ki kraljuje v ustih teh ljudi, obsojenih k smrti? Toda v tem hipu se odpro vrata in na pozorišče prihrumi v divjih skokih cela tolpa lajajočih psov: orjaških žoltih moloških psov iz Peleponeza, prižastih psov iz Pirenej ter volkom podobnih psov iz Hibernije, nalašč izgladovanih, z udrtimi boki in krvavimi očmi. Njihovo lajanje in tulenje napolni ves amfiteater. Kristijanje, končavši svoje petje, so klečali mirno in nepremično, ponavljajoči samo otožno: »Pro Christo! Pro Christo!« Psi, ovohavši ljudi pod živalsko kožo, ter osupli vsled nepremičnosti, niso imeli poguma, planiti po njih.

Nekateri so se vspenjali na stene lož, kakor bi hoteli dospeti h gledalcem; drugi so dirjali naokrog, zamolklo renčeči, kakor bi preganjali kakšno nevidljivo zverino. Množica se razsrdi. Na tisoč glasov zavrešči; nekateri so posnemali tuljenje zverine, drugi lajali kakor psi, zopet drugi ščuvali jih v vseh jezikih. Razdraženi psi se jamejo približevati kristijanom, pa se zopet umikati, škipajoči z zobmi. Konečno pograbi jeden od moloških psov z zobmi žensko, ki je klečala spredaj, ter jo vrže na tla.

Takoj prihiti kakih deset psov na središče kakor skozi predor. Množica neha kričati, da more pozornejše gledati. Med tuljenjem in lajanjem se začujejo otožni moški in ženski glasovi: »Pro Christo! Pro Christo!« in na pozorišču se je valjala cela kopica človeških in pasjih teles. Psi so se medsebojno pulili za krvave človeške ude. Smrad krvi in razdrtih črev je pregnalo arabsko kadilo ter napolnilo ves cirk. Konečno so bile videti samo tu pa tam še posamezne klečeče osebe, katere pa so skoro pomandrale čete tulečih psov.

Vinicij, ki je bil v tem hipu, ko so vstopili kristijanje, vstal, da klesarju vsled svoje obljube pokaže ono stran, na kateri je bil med Petronijevimi ljudmi skrit apostol Peter, je sedel zopet in, sedé nepremično, z licem mrliča ter s steklenimi očmi gledal ta grozen prizor. Iz početka je kar okamenel vsled bojazni, da se je klesar utegnil zmotiti in da se tudi Ligija utegne nahajati med žrtvami. Ko pa je začul glasove: »Pro Christo!« in ko je videl grozne muke teh žrtev, kako so še umiraje izpovedale svojo vero in kazale največjo udanost svojemu Bogu, pa ga je prevzelo povsem drugo čustvo, podobno najstrašnejši bolesti, toda ob enem polno tolažbe, kajti ako je sam Kristus preminul v mukah in ako zanj umira tu na tisoče ljudij, pa tu jedna kaplja krvi več ali manj ne pomenja ničesar ter bi bilo celo pregrešno, prositi ga usmiljenja. Ta misel je došla v njegovo glavo s pozorišča ter ga vsega prevzela ob enem s klici umirajočih in z vonjavo njihove krvi. Vendar pa je molil, ponavlja je s suhimi ustnicami: »Kristus! Kristus! Tudi Tvoj apostol Te prosi za njo!« Na to se je zamislil ter pozabil, kje je, in samo to se mu je zdelo, da kri v cirku čimdalje bolj narašča, da se razliva iz cirka

in da žuga potopiti ves Rim. Konečno ni več slišal ničesar, ni lajanja psov, niti vrišča ljudi, niti glasov avgustijancev, ki so nakrat začeli klicati:

»Kilon je omedlel!«

»Kilon je omedlel!« je ponovil Petronij, obrnivši se proti oni strani, kjer je sedel Grk.

Grk je bil v resnici omedlel in sedel bled kakor platno, pobesivši nazaj glavo ter odprši usta, povsem podoben mrliču.

V tem hipu jamejo goniti nove žrtve, zašite v kožo, na pozorišče.

Tudi ti ljudje takoj pokleknejo, kakor njihovi predniki, toda utrujeni psi jih nočejo raztrgati. Samo nekateri planejo na one, ki so klečali najbližje, drugi pa so se vlegli ter, dvignivši kvišku krvave gobce, lenobno zevali.

Množica, vznemirjena v duši, toda omamljena od krvi, jame besno kričati z groznimi glasovi:

»Leve! Leve! Spustite leve!...«

Levi bi imeli biti prihranjeni za drugi dan, toda v amfiteatru je ljudstvo vsiljevalo vsem svojo voljo, da, celo cesarju. Jediní Kaligula je bil toliko drzen in trden v svojih določbah, da si je drznil, množici nasprotovati, da, zgodilo se je, da je ukazal celo pretepti gledalce s palicami, pa tudi on je njeni volji najpogostejše podlegel. Neron, kateremu je bilo ploskanje dražje nego vse na svetu, ni se upiral nikdar, tem manj še sedaj, ko je bilo treba pomiriti po požaru razdraženo množico in ko je bilo treba čim najstrašnejše kaznovati kristijane, na katere je hotel naprtiti vso krivdo.

Radi tega je dal znamenje, naj se odpre ‚kunikulum‘. Množica se je takoj pomirila. Začulo se je škripanje že-

leznih vrat, s katerimi so bili zaprti levi. Psi, zagledavši jih, so se zgrnili v tolpo na nasprotni strani pozorišča ter potihoma tulili, med tem pa so levi drug za drugim jeli se pojavljati s svojimi velikimi kodrastimi glavami na pozorišču. Sam cesar je obrnil k njim svoje utrujeno lice ter priložil smaragd k očesu, da bi bolje videl. Augustijanci so jih pozdravili s ploskanjem. Množica jih je štela na prste ter strastno in radovedno gledala, kako oni planejo na kristijane, ki so klečali sredi pozorišča, ter jeli ponavljati mnogim nerazumljive ter vse dražeče besede »Pro Christo! Pro Christo!«

Toda levi, dasi izgladovani, niso hiteli k svojim žrtvam. Rudast svit na pozorišču jih je iznenadil, da so kakor zaslepljeni zapirali oči; nekateri so lenobno natezali svoje ude, drugi pa so odpirali svoje čeljusti ter zevali, kakor bi hoteli pokazati gledalcem svoje strašne zobe. Toda vonjava krvi in pogled na raztrgana trupla, katerih je mnogo ležalo na pozorišču, je jelo konečno vplivati na nje. Njihovo gibanje je postalo nemirno, griva se jim je ježila in nosnice se razširile. Jeden plane urno na mrtvo truplo ženske s spakedranim licem ter položivši prednje tace na truplo, jame s svojim rezkim jezikom lizati strjeno kri; drugi pa se je približal h kristijanu, držečemu v rokah otroka, zašitega v jelenjo kožo.

Otrok je kričé in jokaje objemal krčevito očeta okrog vratu. On, da bi mu za trenutek podaljšal življenje, si je prizadeval, odtrgati si ga od vratu in dati ga drugim dalje klečečim. Toda otročji krik in očetovo gibanje razdraži leva. Nakrat grozno zarjove ter usmrti otroka z jednim zamahom svoje tace; pograbi z razširjenimi čeljustmi glavo revnega očeta ter jo zdrobi kakor bi trenil.

Na to planejo tudi ostali levi na kristijane. Nekoliko žensk zavpije od strahu, pa kmalu jih zagluši množica s svojim ploskanjem, ki pa je takoj utihnilo, ker je vse nadvladala želja, da bi vse najbolje videli.

Videla pa je tudi zares grozne prizore. Človeške glave, ki so povsem ginile zverinam v čeljustih, ženske prsi, odtrgane z jednim zamahom levove tace, izkopana srca in pljuča; ob enem se je čul tudi škrgot kostij, ki so se lomile pod zobmi zverin. Nekateri levi, pograbilvi svoje žrtve na bok, ali za pleča, so znorelo dirjali po pozorišču, kakor da iščejo skrit prostor, kjer bi jih mogli mirno požreti; drugi so v medsebojni borbi skakali drug na drugega, napolnujoči s strašnim tuljenjem vse pozorišče. Ljudje so vstajali s svojih mest. Nekateri so zapuščali svoje sedeže ter šli niže, da bi tu bolje videli ter se ondi gnetli na smrt. Zdelo se je, da omamljena množica naposled sama steče na pozorišče, da ondi raztrga kristijane z levi vred. Časih je bilo slišati nečloveško kričanje, časih besno tuljenje, škripanje z zobmi, tuljenje malaških psov, a časih samo tiho ječanje.

Cesar, drže smaragd na očesu, je gledal sedaj pozornейše. Raz Petronijevo lice se je zrkalilo preziranje. Kilon pa so bili že poprej odnesli iz cirka.

Toda iz „kunikulov“ so gonili neprestano nove žrtve.

Iz najvišje vrste v amfiteatru je zrl na nje apostol Peter. Nihče ga ni gledal, ker so bile glave vseh obrnene proti pozorišču, on pa je vstal ter kakor nekda v Kornelevem vinogradu blagoslavljal na smrt in večnost vse one, katere so potem ujeli, tudi sedaj z znamenjem križa blagoslavljal one, ki so ginili pod zobmi divje zverine, blagoslavljal je njihovo kri, njihove muke in njihova mr-

tva telesa, spremenjena v grozne klopčiče, in njihove duše. Nekateri so k njemu dvigali oči in takoj so se jim razvedrila in nesmehtila lica, zagledavši visoko nad seboj znamenje križa. Tudi Petru se je razdiralo srce, ko je govoril:

»O Gospod, zgodi se Tvoja volja, kajti Tebi na slavo in na potrdilo resnice ginejo te moje ovce! Ti si mi zapovedal, naj jih pasem, pa Ti jih tukaj oddam, a Ti jih, Gospod, pomiluj, vzemi jih k sebi, zaceli njihove rane, pomiri njihovo boleost in daj jim še več sreče nego so pretrpeli muk tu na zemlji.«

In blagoslavljal je druge za drugimi, čredo za čredo, in sicer s tako ljubeznijo, kakor da so to njegovi otroci, katere je predajal naravnost v roke Kristusove. Med tem je cesar, bodisi da se je spozabil, ali da je hotel, naj bi gledališče prekašalo vse, kar se je doslej v Rimu videlo, pošepetal nekoliko besed mestnemu prefektu, ki je takoj zapustil 'podium' ter odšel h 'kunikulom'. Množica je bila osupnena, zagledavši čez trenutek, da se znovič odpirajo vrata.

Znovič je bila izpuščena vsakovrstna zverina. Tigri iznad Eufrata, numidski panteri, medvedje, volkovi, šakalji in hijene. Vse pozorišče se je pokrilo s premičnimi valovi prižastih, žoltih, črnih, sivih in pikastih kož. Nastala je zmešnjava, v kateri oči gledalcev niso mogle videti ničesar drugega, nego grozno zibanje in ježenje dlake na živalskih hrbtih. Pozorišče se je spremenilo v nekako orgijo krvi, in vse to je bilo kakor nekake strašne sanje znorelih možgan.

Mera je bila prenapolnena.

Med rjoventjem, lajanjem in tuljenjem so se začuli semtertje med gledalci glasovi prestrašenih žensk, ki niso več mogle vsega tega gledati. Gledalcem so bledela lica. Različni glasovi so začeli klicati: »Dovolj! Dovolj!«

Toda divje zveri je bilo laže spustiti nego jih odgnati. Cesar pa je bil vendar našel sredstvo, kako jih pregnati iz pozorišča ter ob enem pripraviti ljudem novo zabavo.

V vseh hodnikih med sedeži se pojavijo visoki Numidijci, okrašeni z uhani in perjem ter z loki v rokah. Množica je takoj uganila, kaj ima sedaj slediti, ter jih je pozdravila s krikom zadovoljnosti. Oni pa, približavši se k ograji pozorišča, so položili pušice na tetiva ter začeli streljati divje zveri.

To je bil v resnici nov prizor.

Zala, kakor iz črnega mramora izsekana telesa, so se vsaki hip pripogibala, pošiljaje pšico za pšico med zverino. Odmev tetiva in sičanje pšic se je mešalo s tuljenjem zverne in s klici ljudij. Volkovi, medvedje, panteri in ljudje, ki so še ostali živi, so padali redno drug za drugim na tla. Semtertje je nekateri lev, žačutivši pšico v svojem boku, odprl srdito svoje čeljusti, prizadevaje si, da jo pregrize. Drugi pa so tulili od bolečine. Drobnejša zverina je preplašena dirjala kakor slepa po pozorišču ter butala z glavami ob vrata; med tem pa so neprestano sičale pšice, dokler naposled ni vse, kar je še bilo živega, v poslednjih vzdihih popadalo na pesek.

Na to je prišlo na pozorišče na stotine sužnjev z lopatami, metlami in z vozički, da odstranijo iz njega mrtva trupla ter ga posujejo z novim peskom. Jedni so prihajali za drugimi in vsi so marljivo delali. Naposled je pozorišče bilo popolnoma očiščeno krvi, prekopano, poravnano in

posuto z debelo plastjo novega peska. Med tem so zopet od vseh strani pritekli amorji, deleči rože, lilije in različne cvetice. Znovič so se prižgale kadilnice ter bil snet velarium, kajti solnce se je bilo že precej nagnilo.

Gledalci, gledajoči drug na drugega, so se vzajemno povpraševali, kakšni prizori jih še danes čakajo.

In zares je sledilo nekaj, česar se nihče ni nadejal. Cesar, ki je bil nekoliko poprej zapustil 'podium', se je nakrat prikazal v areni, s cveticami ozalšani, oblečen v škrlatast plašč z zlatim vencem na glavi. Dvanajst pevcev s citrami v rokah je šlo za njim. On pa, držeč v rokah srebrno pljunko, je stopil na sredo pozorišča, priklonil se nekolikokrat gledalcem, dvignil oči proti nebu ter stal tako nekaj časa, kakor bi od ondot pričakoval navdušja.

Na to je udaril ob strune ter začel peti...

Pesem se je polagoma spremenila v otožno elegijo, polno boleti. V cirku je nastala za trenutek tišina.

Čez nekaj časa je cesar, sam ganjen, pel dalje. Glas se mu je tresel in oči so mu postale vlažne. Vestalkam so se na trepalnicah prikazale solze, množica pa je tiho poslušala, na kar je sledilo dolgo trajajoče burno ploskanje.

Med tem se je skozi odprta vomitorija začulo škripanje voz, kamor so pokladali krvave ostanke kristijanov, moških, žensk in otrok, da jih odpeljejo v grozne jame, katere so imenovali 'patikule'.

Peter apostol pa stisne z rokami svojo belo, tresočo se glavo ter zakliče v duhu:

»Gospod! Gospod! Komu si izročil vlado nad svetom?«

XIV.

Solnce se je bilo že naklonilo na zahod in zdelo se je, da se raztaplja v večerni zarji. Igra je bila končana. Mnogi jame zapuščati amfiteater ter skozi predore, imenovane ‚vomitorija‘, odhajati v mesto. Samo augustijanci so še odlašali z odhodom, čakajoči, da se umaknejo prostaki. In skoro vsi, zapustivši svoje sedeže, so se zbrali okrog ‚podiuma‘, na katerem se je znovič prikazal cesar, da bi slišal njihovo hvalo. In dasi so mu gledalci burno ploskali, ko je končal svojo pesem, vendar mu ni bilo tega dovolj, ker se je nadejal takega navdušenja, ki bi bilo podobno znorelosti. Zaman so ga sedaj augustijanci obsipavali s pohvalnimi himnami, zaman so mu vestalke poljubovale ‚božanstvene‘ roke in se je Rubrija pri tem pripognila tako, da se je s svojo kodrasto glavico dotaknila njegovih prsij. Neron ni bil zadovoljen in ni mogel tega niti skriti.

Enako se je čudil ter bil vznemirjen radi tega, da Petronij še vedno molči. Jedna pohvalna beseda iz njegovih ust bi ga bila sedaj zelo razveselila. Konečno se ni mogel dalje premagati, marveč mu je pomignil z roko, in ko je Petronij dospel na ‚podium‘, mu je dejal:

»Govori!«

A Petronij odvrne hladno:

»Molčim, ker ne morem najti besed. Prekosil si samega sebe.«

»Tako se mi je tudi zdelo, — vendar to ljudstvo?..«

»Ali moreš zahtevati od prostakov, naj razumejo poezijo?«

»Torej si tudi ti zapazil, da se mi niso zahvalili tako, kakor sem zaslužil?«

»Izbral si neugoden trenutek.«

»Čemu?«

»Zato, ker možgani, omamljenih z vonjavo krvi, ne morejo pozorno poslušati.«

Neron stisne pest ter odvrne:

»Oh, ti kristijanje! Sežgali so Rim, sedaj pa delajo krivico še meni. Kakšne kazni naj še izmislim za nje?«

Petronij razvidi, da se vse obrača na slabo stran in da njegove besede imajo uprav nasproten vspeh od onega, kakoršnega je hotel doseči. Torej se skloni k njemu ter mu pošepeta:

»Tvoja pesem je čudovita, toda na nekaj te vendar-le opozorim; v četrtem stihu tretje strofe ni merilo povsem dobro.«

Neron zardi od sramote, kakor bi bil zasačen pri kakem nečednem opravku, prestrašeno pogleda Petronija ter odvrne takisto tiho:

»Ti vse opaziš!.. Vem!.. Predelam to!.. Ali pa nihče drugi ni zapazil tega, kaj ne? Ti pa tudi ne reči tega nikomur, .. ako ti je drago življenje!«

Petronij naježi obrvi ter odvrne malomarno in nekako prisiljeno:

»Moreš me, božanstveni, kaznovati s smrtjo, ako ti nisem po volji, toda ne straši me s smrtjo, ker bogovi vedo najbolje, da se je ne bojim.«

Tako govorec je gledal cesarju naravnost v oči. Ta pa mu odgovori čez nekaj časa:

»Ne srdi se ... Ti veš, da te imam rad ...«

»Slabo znamenje!« pomisli Petronij.

»Hotel sem vas povabiti nocoj na gostijo,« nadaljuje Neron, »toda rajše se zaprem, da odpravim in ogladim oni prokleti stih tretje strofe. Razun tebe je mogel ono napako zapaziti še Seneka in nemara še Sekundo Karinas, toda teh se takoj otresem.«

Po teh besedah pokliče Seneko ter mu reče, da ga ob enem z Akratom in Sekundom Karinasom odpošlje v Italijo in v vse pokrajine po denar, naročivši jim, naj ga vžamejo od vseh mest in od vseh templjev, skratka povsod, kjer ga bo moči dobiti. Toda Seneka, ki je razvidel, da se mu nalaga opravek lopova, razbojnika in svetokradeža, mu odgovori na to:

»Moram odriniti na deželo, gospodar, da tam pričakam svojo smrt, ker sem že star in moji živci bolehajo.«

Senekovi iberijski živci, krepkejši od Kilonovih, nemara niso bili bolni, tuda zdravje mu je vendar-le bilo slabo. Videti je bil kakor senca, in glava mu je v poslednjem času popolnoma osivela.

Neron ga pogleda ter si domisli, da mu nemara zares ne bo treba dolgo čakati na smrt, pa mu reče:

»Nočem te goniti na pot, ako si bolan, toda vsled ljubezni, katero gojim do tebe, hočem, da ostaneš v moji bližini, in radi tega se, namesto da greš na deželo, zapri v svojo hišo ter je ne zapusti več.«

Na to nekoliko pomisli ter nadaljuje:

»Ako Krata in Karinasa pošljem sama, pa bi to bilo podobno, kakor bi volkove poslal po ovce. Koga naj postavim nad njiju?«

»Postavi mene, gospod!« reče Domjicij Afer.

»Ne! Nočem privabiti na Rim jezo Merkurja, katerega samega bi osramotili s svojimi lopovščinami. Potrebuje-

mo takega stoika, kakoršen je Seneka, ali kakor je moj prijatelj, modrijan Kilon.«

Po teh besedah se ozre ter vpraša:

»A kaj se je zgodilo s Kilonom?«

Kilon, ki se je bil že spametoval na svežem zraku ter se že vrnil v amfiteater, da čuje cesarjevo pesem, se pri-gnete k njemu ter reče:

»Evo me, svetli sin solnca in meseca. Bil sem bolan, toda ozdravil sem, ko sem čul tvojo pesem.«

»Pošljem te v Ahajo,« reče Neron. »Moraš poizvedeti, koliko denarja se nahaja v ondotnih templih.«

»Stori to, Jupiter, in bogovi ti dajo srečo, kakoršne še niso dali nikomur.«

»Storil bi, toda nočem ti prikratiti pogleda na igre.«

»Baa!..« odvrne Kilon.

Augustijanci so bili veseli, da se je vrnila cesarja dobra volja, ter so se jeli smeјati in govoriti:

»Ne, gospod! Ne prikrati temu pogumnemu Grku pogleda na bodoče igre.«

»Toda reši me, gospod, pogleda na te kričeče kapi-tolske gosi, katerih možgani ne bi napolnili skledice od želoda,« odvrne Kilon. »Ravnokar pišem, prvorojeni sin Apolonov, grško himno v tvojo čast ter bi rad sprovedl nekoliko dnij v templu Muz, da jih poprosim navdiha.«

»O ne!« zakliče Neron. »Ti bi se rad umaknil bodočim igram. Toda iz tega ne bo nič.«

»Prisežem ti, gospodar, da pišem himno.«

»Pa jo nadaljuj ponoči. Poprosi Diano, naj te navdah-ne, ker ona je Apolinova sestra.«

Kilon pobesi glavo, pogleda srdito navzoče, ki so se mu jeli smejati, cesar pa se obrne k Senecijonu in k Suiliju Nerulinu ter reče:

»Pomislite vendar, da smo se kristijanov, odločenih za danes, komaj polovico iznebili.«

Na to stari Akvilon Regul, velik veščak v stvareh, ki so se tikale amfiteatra, nekoliko pomisli ter reče:

»One igre, v katerih nastopajo ljudje sine armis et sine arte*), trajajo predolgo ter niso posebno zanimive.«

»Pa zapovem, da se jim da orožje,« odvrne Neron.

Pri tem se babjeverni Vestin nakrat sprebudi iz svoje zamišljenosti ter vpraša s tajnostnim glasom:

»Mar niste opazili, da oni, umirajoči, nekaj vidijo? Vsi gledajo v nebo ter umirajo, kakor bi ničesar ne trpeli. Gotov sem, da oni nekaj vidijo...«

Po teh besedah dvigne oči proti predoru amfiteatra, nad katerim je že noč jela razprostirati svoj zvezdnati, 'velarium'. Drugi pa so mu odgovarjali šaljivo in zbadljivo na to, kaj bi kristijanje mogli videti ob uri svoje smrti.

Cesar je dal znamenje sužnjem, držočim baklje, ter zapustil cirk, in za njim vestalke, senatorji, uradniki in augustijanci.

Noč je bila jasna in topla. Pred cirkom se je še gnetla tolpa radovednežev, hoteča videti cesarja odhajajočega, toda nekako turobna, molčeča.

Tu pa tam se je sicer oglasilo ploskanje, ki pa je kmalu zopet utihnilo. Iz 'spolariuma' pa so odvažali na vozovih krvave ostanke kristijanov.

Petronij in Vinicij sta potoma oba molčala. Še le, ko sta že dospela k vili, vpraša Petronij:

*) brez orožja in vaje.

»Ali si mislil na to, kar sem ti rekel?«

»Da odvrne Vinicij.«

»Ali verjameš, da je ta stvar sedaj za-me zelo važna. Moram jo rešiti navzlic cesarju in Tigelinu. To je nekak boj, v katerem sem se namenil zmagati, ali nekaka lote-rija, v kateri hočem dobiti, naj bi me to tudi veljalo živ-ljenje... Današnji dan me je še bolj utrdil v mojem sklepu.«

»Naj ti to poplača Kristus!«

»Bodi previden.«

Tako govoré obstaneta pred vilo ter izstopita iz no-silnice. V tem hipu se jim približa neka črna senca ter vpraša:

»Ali si ti, plemeniti Vinicij?«

»Da,« odvrne tribun. »Kaj hočeš?«

»Jaz sem Nazarij, Mirijamin sin; prihajam iz ječe ter ti prinašam novice od Ligije.«

Vinicij ga prime za roko ter mu pogleda pri mesečini v oči, kajti ni mogel spregovoriti ni jedne besedice. Toda Nazarij mu čita vprašanje raz lice ter reče:

»Ona je še živa. Urso me pošilja k tebi, gospod, da naj ti povem, da ona v vročnici neprestano za-te moli ter ponavlja tvoje ime.«

A Vinicij odgovori:

»Hvala Kristusu, ki mi jo more vrniti.«

Na to odpelje Nazarija v knjižnico. Čez nekaj časa pride tjekaj tudi Petronij, da čuje njun razgovor.

»Bolezen jo je obvarovala sramote, ker se je rabelji boje,« reče mladenič. »Urso in Glauko čujeta nad njo po dnevu in po noči.«

»Ali so stražniki še zmerom isti?

»Da, gospod, in ona je v njihovi sobi. Oni jetniki, ki ki so bili v spodnji ječi, so vsi vsled vročnice pomrli ali se v smradu zadušili.«

»Kdo si ti?« ga vpraša Petronij.

»Plemeniti Vinicij me pozna. Jaz sem sin vdove, pri kateri je stanovala Ligija.«

»Ali si kristjan?«

Mladenič pogleda z radovednim pogledom Vinicija. Ko pa vidi, da Vinicij tā hip moli, vzdigne glavo ter odgovori:

»Da.«

»Na kak način moreš svobodno priti v ječo?«

»Dal sem se najeti za odnašanje mrličev in storil sem to nalašč, da morem pomagati svojim bratom in donašati jim novice iz mesta.«

Petronij jame pazljiveje ogledovati zalo dečkovo lice, plave njegove oči in bujne črne lase, pa ga vpraša:

»Odkod si ti deček?«

»Jaz sem Galilejec, gospod.«

»Ali želiš, da bi bila Ligija prosta?«

Mladenič dvigne kvišku oči.

»Da, naj bi potem tudi sam umrl.«

Vinicij neha moliti ter reče:

»Reci stražnikom, naj jo položijo v rakev kakor mrtvo. Poišči si pomočnike, ki ti pomagajo jo ponoči odnesti. Stražnikom obljubi v mojem imenu toliko zlata, kolikor ga bo vsak mogel odnesti.«

Ko je tako govoril, zibnila je raz njegovo lice običajna otrpnelost ter se v njem sprebudil vojak, kateremu je nadeja vrnila nekdanjo odločnost.

Nazarij se razveseli ter zakliče:

»Naj ji Kristus vrne zdravje, kajti prosta bo.«

»Ali si misliš, da se bodo stražniki strinjali s tem?« ga vpraša Petronij.

»Oni, gospod? Samo, ako vedo, da jih za to ne doleti nikaka kazen.«

»Da,« reče Vinicij. »Stražniki so se strinjali s tem, da ona zbeži, pa še tem rajše dopusté, da jo odneso kot mrtvo.«

»Tam je seveda človek,« nadaljuje Nazarij, »ki se z razbeljenim železom prepričuje, ali so trupla katera odnašamo, zares mrtva. Toda ta vzame nekoliko sestercev za to, da se z razbeljenim železom ne dotakne onih, ki so umrli. Za jeden ‚aureus‘ se on dotakne rakve, ne pa telesa.«

Reci mu, da dobi poln žep ‚aureusov‘, reče Petronij. »Ali pa najdeš zaupnih pomočnikov?«

»Najdem tudi take, ki bi za denar prodali svoje žene in svoje otroke.«

»Kje jih najdeš?«

»Bodisi v ječi, ali v mestu. Stražniki, ki so že podkupljeni, spuste v ječo kogar bodem hotel.«

»Vodi torej tudi mene kot pomočnika,« reče Vinicij.

Toda Petronij jame zoper to najodločnejše ugovarjati. Pretorjanci bi ga utegnili spoznati celo preoblečenega in takrat bi bilo vse skaženo.

»Ti ne smeš niti v ječo, niti v ‚smradljivo dolino‘« je dejal. »Cesar, Tigelin in vsi drugi morajo biti popolnoma prepričani, da je ona umrla, ker sicer bi jo dali takoj zasledovati. Njih sum moremo potlačiti samo s tem, da ostanemo v Rimu, dokler nje ne odpeljejo na albanske gore ali še dalje v Sicilijo. Na to pa čez teden ali dva ti sam

zboliš ter pozoveš Neronovega zdravnika, ki ti bo svetoval, odpotovati v gore. Tam se združita, a pozneje ...»

Tu se za trenutek zamisli, pa mahne z roko ter reče:

»A pozneje utegnejo nastati drugi časi.«

»Naj se je Kristus usmili,« reče Vinicij. »Ti govoriš o Siciliji, toda ona je bolna in utegne umreti.«

»Za sedaj jo nastanimo nekje bližje. Njo ozdravi sveži zrak, samo da jo enkrat rešimo iz ječe. Ali nimaš na gorah kakega služabnika, kateremu bi jo mogel zaupati?«

»Da, da! Imam ga!« odgovori urno Vinicij.

»V okolici Korirole je na gorah neki človek, ki me je nosil na rokah, ko sem bil še otrok, in kateri me ljubi še sedaj.«

Petronij mu poda ploščico.

»Napiši mu, naj pride semkaj jutri. Jaz takoj odpošljem poslanca.«

Po teh besedah pokliče predstojnika v atriju ter mu sporoči svojo zapoved. Nekoliko časa pozneje je odjezdil poslanec na konju še po noči v Koriolo ...

»Hotel bi,« reče Vinicij, »da bi jo Urso spremljal na poti ... Bil bi mirnejši ... «

»Gospod,« reče Nazarij, »to je človek z nadčloveško močjo, kateri polomi mrežo, da more iti za njo. Tam je okno visoko v steni, pod katerim ni nikake straže. Prinesem Ursu vrv, drugo pa že izvrši sam.«

»Pri Herkulu!« zakliče Petronij, »on naj se reši, kakor mu je drago, toda ne ob enem ž njo, kajti zasledovali bi ga in našli njeno skrivališče. Pri Herkulu, vi hočete ugonobiti sami sebe in njo. Prepovedujem vam črhniti kaj o Korioli, sicer si umivam roke ...«

Tovariša sta oba razumela, da ima on prav, torej sta molčala. Na to se jame Nazarij poslavljal, obljubovaje, da se jutri zarano povrne.

Nadejal se je, da se pogodi s stražniki še v tej noči, toda poprej je še hotel obiskati svojo mater, katera vsled njega v tem strašnem in negotovem času niti za trenutek ni imela miru. Zastran pomočnika pa sklene, ne iskati ga v mestu, marveč vzeti kar jednega izmed onih, s katerimi je odnašal mrliča iz ječe.

Ko je že odhajal, je še obstal, pozval Vinicija na stran ter mu pošepetal:

»Gospod, jaz se o naši nakani nočem zmeniti z nikomur, niti s svojo materjo; toda apostol Peter je obljubil, da pride k nam iz amfiteatra, in njemu povem vse.«

»V tej hiši smeš glasno govoriti,« mu odvrne Vinicij. »Apostol Peter je bil s Petronijevimi ljudmi v amfiteatru. Tudi jaz pojdem s teboj.«

Naroči, naj mu podajo sužnjev plašč, na kar odideta. Petronij si globoko oddahne.

»Želel sem si« — je pomislil, »da bi ona umrla na vročnici, ker bi to za Vinicija bilo še najmanj strašno. Toda sedaj sem pripravljen žrtvovati zlat trinožnik Eskulapu, da jej povrne zdravje... Oh, ti Rdečebradec, ti se hočeš radovati s pogledom na bolečino mojega ljubljenca; ti, Augusta, si najpoprej zavidala deklici njeno lepoto, a sedaj bi jo rada ugonobila radi tega, ker je poginil tvoj Rufij... Ti, Tigelin, hočeš jo ugonobiti vsled jeze, ki jo kuhaš ná-me! Bomo videli! Pravim vam, da je vaše oči ne zagledajo na pozorišču, ker ona umre prirodne smrti, kajti iztrgam jo vam kakor psom iz gobca... Iztrgam jo tako, da tega ne boste niti vedeli, in potem, kolikokrat si

domislim: evo, tepci, katere je tako zvito prekanil Petronij...«

In zadovoljen sam s seboj odide v trinklinum, kjer sedeta z Euniko k večerji, pri kateri jima je lektor čital Teokritove idile. Zunaj je veter kopičil oblake od strani Sorakta, in urna burja je razdirala tišino prijetne poletne noči. Sedaj pa sedaj je odmeval na sedmerih gričih grom, ona dva pa sta, ležeča drug poleg drugega pri mizi, poslušala vaškega pesnika, ki je v dorskem narečju opeval ljubezen pastirjev, ter se na to mirno pripravljala na sladek počitek.

Toda še predno sta šla spat, se je vrnil Vinicij. Petronij, slišavši to, je šel k njemu ter ga vprašal:

»Kaj je? Nista mar dosegla ničesar? Ali je Nazarij že odšel v ječo?«

»Da,« odvrne mladi patricij, popravlja se si lase, mokre od dežja. »Nazarij je odšel, da se pogodi s stražniki, in jaz sem videl Petra, ki mi je zapovedal, verovati in moliti.«

»To je dobro. Ako se vse to posreči, pa bo mogoče jo odnesti naslednjo noč.«

»Najemnik z ljudmi mora biti tu že ob svitu.«

»To je kratka pot. A sedaj si počij.«

Vinicij pa še poklekne v svojem kubikulu ter jame vneto moliti.

Ob solčnem vshodu je dospel iz Korirole stari služabnik Niger, ki je pripeljal s seboj krepke mule, nosilnice in štiri zaupne može, izbrane izmed britanjskih sužnjev, katere je vsled previdnosti pustil v neki krčmi v Suburi.

Vinicij, ki je prebedel vso noč, mu gre naproti, da ga pozdravi, in stari služabnik, zagledavši svojega mladega gospodarja, mu jame poljubovati roke in oči ter reče:

»Moj dragi, ti si bolan, ali pa ti je od utrujenosti kri zginila z lica, kajti komaj sem te spoznal na prvi pogled.«

Vinicij ga odpelje v notranje prostore ter mu ondi zaupa svojo tajnost. Niger ga je pozorno poslušal in na njegovem strogem in zagorelem licu je bilo videti, da je ganjen, česar tudi ni skrival.

»Ona je torej kristijanka?« vpraša.

Na to pogleda iznenaden v Vinicijevo lice. Ta pa ugane, kaj hoče vprašati, ter reče:

»Tudi jaz sem kristijan.«

Takoj na to se zalesketajo solze v Nigrovih očeh. Molčal je za trenutek, dvignil roko kvišku ter rekel:

»Hvala tebi, Kristus, da si snel mreno z očij najdražjih mi ljudij na svetu!«

Na to je objel Vinicijevo glavo ter jokaje od sreče poljuboval njegovo čelo.

Čez nekoliko časa je došel tudi Petronij, pripeljavši seboj Nazarija.

»Dobre novice!« zakliče od daleč.

Novice so bile zares dobre. Najpoprej je bil zdravnik Glauko porok za Ligijino življenje, dasi je imela ono in isto vročnico, za katero je v Tulinamu in po drugih ječah vsaki dan umiralo na stotine ljudij. Tudi gledé stražnikov in onega človeka, ki se dotika mrličev z razbeljenim železom, ni se bilo bati nikakih ovir. Tudi pomočnik, z imenom Atis, je bil že pripravljen.

»Napravili smo luknje v rakvi, da bo bolnica mogla dihati,« reče Nazarij. »Vsa nevarnost tiči v tem, da bi

se ne oglasila v oni trenutek, ko pojdemo mimo pretorijancev. Razun tega ji dá Glauko nekaj za spanje, kar pripravi sam iz zelišč, katere sem mu donesel. Pokrov na rakvi ne bo pribit. Lahko ga vzdignete in prenesete bolnico v nosilnice, mi pa med tem vržemo v rakev vrečo peska, katero nam pripravite.«

Vinicij, poslušaje te besede, je bil bled kakor platno. toda poslušal ga je tako pozorno, kakor bi hotel pogoditi že naprej, kaj poreče Nazarij.

»Ali odneso to noč tudi druga trupla iz ječe?« vpraša Petronij.

»Nocojšnjo noč je umrlo blizo dvajset ljudij in do večera jih umre še nekoliko,« odgovori mladenič. »Mi moramo oditi z drugimi, toda pobrinemo se za to, da ostanemo poslednji. Na prvem ovinku jame moj tovariš nalašč šepati, da bomo vedno bolj zaostajali za drugimi. Vi naju pričakujte pri malem templu Libitine. Samo da nam Bog dá prav temno noč!«

»Bog jo dá!« reče Niger. »Včeraj je bil jasen večer, na to pa je nakrat nastala nevihta. Danes je nebo znovič čisto, toda soparno je že od jutra. Zato bo po noči zopet nevihta in dež.«

»Ali greste brez luči?« vpraša Vinicij.

»Samo spredaj nesejo baklje. Za vsaki slučaj pričakujte nas ne daleč od templu Libitine, že ko se stemni, dasi odnašamo mrliča še le pred polnočjo.«

Na to vsi umolknejo ter se je čulo samo urno dihanje Vinicijevo.

Petronij se obrne k njemu.

»Sinoči sem rekel,« spregovori, »da bi bilo najbolje, da midva ostaneva doma, toda sedaj vidim, da to niti meni

samemu ne bo mogoče. Sicer pa, ko bi tu šlo za beg, bilo bi treba dokaj več previdnosti; ker pa jo odnesejo kot mrtvo, pa nikomur ne šine kak sum v glavo.«

»Da, da!« odvrne Vinicij. »Jaz moram biti tam. Sam jo vzamem iz rakve.«

»A ko bo enkrat v moji hiši pod Koriolo, pa sem jaz odgovoren za njo,« reče Niger.

S tem je bil razgovor končan. Niger se je napotil v krčmo po svoje ljudi. Nazarij, spravivši pod tuniko mošnjiček z zlatom, se je vrnil v ječo. Za Vinicija je napočil dan poln mrzličnega nemira, strahu in pričakovanja.

»Vse se mora posrečiti, ker je dobro premišljeno,« reče Petronij. »Bolje bi ne bilo mogoče vsega pripraviti. Ti se moraš delati kakor da si bolan ter hoditi v črni togi. Toda v cirk moraš zahajati, da te vidijo ... Tako ne bo nikakega suma. Toda ali se smeš povsem zanesti na svojega služabnika?«

»On je kristijan,« odvrne Vinicij.

Petronij ga začudeno pogleda, skomigne z rameni ter spregovori sam sebi:

»Pri Poluksu! Kako se vendar ta nauk razširja! Kako se oprijemlje človeških duš! ... Pod sedanjo grožnjo bi se ljudje takoj odrekli vseh rimskih, grških in egiptovskih bogov. To je pa vendarle čudno! Pri Poluksu! Ko bi verjel, da je še kaj zavisno od naših bogov, obljubil bi vsakemu po šest belih bikov, a kapitolinskemu Jupiteru celih dvanajst ... Pa tudi ti ne varči z obljubami tvojemu Kristusu.«

»Dal sem mu že svojo dušo,« odvrne Vinicij.

Razideta se. Petronij se vrne v svoj 'kubikul', Vinicij pa odide, da si od daleč ogleda ječo, na to pa se napoti

na obrežje vatikanskega griča k oni koči revnega klesarja, v kateri ga je apostol Peter krstil. Zdelo se mu je, da ga Kristus v tej koči usliši poprej nego kje drugje, in ko je našel, se je vrgel na tla ter ga začel tako vneto prositi milosti, da je povsem pozabil, kje je in kaj dela.

Po poldnevu ga zdrami odmev trombe, ki je prihajal od strani cirka. Urno stopi iz koče ter se jame ozirati naokrog z očmi še medlimi, kakor bi se bil ravnokar prebudil iz sna. Zunaj je bilo toplo in tiho, samo sedaj pa sedaj se je čul odmev trombe in čvrčanje poljskih kobilic. Ozračje je bilo soparno, nebo je nad mestom bilo še modro, toda nad sabinskimi gorami so se že zbirali na obzorju temni oblaki.

Vinicij se vrne domu. V atriju ga je čakal Petronij.

»Bil sem na Palatinu,« reče mu. »Nalašč sem se pokazal tam ter celo sedel k igri. Pri Aniciju bo nocojšni večer gostija; rekel sem, da pridem, toda še le po polnoči, ker se moram poprej naspati. Tako tudi bodi in bilo bi dobro, da greš tudi ti.«

»Ali niste dobili nikakih novic od Nigra, ali od Nazarija?« vpraša Vinicij.

»Ne. Zagledamo ju še le o polnoči. Ali si zapazil, da se bliža nevihta?«

»Da.«

»Jutri se ima nadaljevati igra, pri kateri bodo kristijane razpenjali na križ. Nemara da dež to prepreči.«

Po teh besedah pristopi k Viniciju, prime ga za roko ter reče:

»Toda nje ne zagledaš na križu, marveč v Karijoli. Pri Kastoru! Ne dal bi tega trenutka, ko jo rešimo, za vse drago kamenje v Rimu. Večer se že bliža.«

Večer se je zares bližal, tema je začela zagrinjati mesto poprej nego navadno, ker so oblaki zakrivali obzorje. Ko je napočil večer, je jel padati gost dež in škropeč v izobilju od solnca obsejano kamenje, je napolnoval z meglo mestne ulice. Na to je dež za trenotek pojenjal, pa zopet začel huje nalivati.

»Podvizajmo!« reče konečno Vinicij, »ker bi vsled nevihte utegnili poprej začeti odnašati mrličje iz ječe«.

»Čas je!« odvrne Petronij.

In zgrabivši galske plašče s kuklicami, odideta skozi vrtna vrata na ulico. Petronij je vzel s seboj svoj kratek rimski nož, »sika« imenovan, kateri je nosil po noči zmemrom s seboj.

Mesto je bilo radi nevihte prazno. Sedaj pa sedaj je blisk razsvetlil oblake, novo obzidje ravnokar pozidanih hiš in mokro kamenje, s katerim so bile potlakovane ulice. Pri tej svetlobi zagledata naposled po bolgi hoji majhen grič, na katerem je stal tempel Libitine in pod gričem nekoliko mul in konj.

»Niger!« zakliče potihoma Vinicij.

»Tukaj sem, gospod,« se oglasi glas v dežju.

»Ali je vse pripravljeno?«

»Da, moj dragi. Komaj se je zmračilo, smo bili že na mestu. Toda stopita vendar nekam, sicer bosta mokra do kože. Kakšno nevihto imamo. Slutim, da bo še hrumela toča.«

Nigrova bojazen se je spolnila in kmalu je začela padati toča, iz početka drobna, potem pa čimdalje debelejša. Tudi ozračje se je mahoma ohladilo.

A oni, stoječi pod obokom, zavarovani pred vetrom in dežjem, so govorili s tihim glasom.

»Ako nas kdo tudi vidi,« reče Niger, »ne bo slutil ničesar, ker si bo mislil, da smo se tu skrili pred ploho. Bojim se samo, da odnešenja mrličev ne bi odložili do jutra.«

»Toča ne bo dolgo padala,« reče Petronij. »Moramo čakati, bodisi tudi do jutra.«

In čakali so, poslušajoči, če mar ne začujejo korake. Toča je zares prenehala, za to pa je še dež nalival z večjo silo. Časih je zapihal veter ter prinesel s pokopališča strašen smrad trohnečih trupel, katere so pokopavali malomarno in plitko.

Med tem reče Niger.

»Vidim skozi meglo luči... Jedna, dve, tri.... To so baklje!«

Nato se obre k svojim ljudem.

»Pazite, da mule ne bodo prskale.«

»Gredo!« reče Petronij.

Luči so postale čimdalje jasnejše. Čez nekaj časa je bilo že mogoče razločiti plamen bakelj, plapolajočih na vetru.

Niger se prekriža ter jame moliti. Med tem ko se je otožni sprevod čimdalje bolj bližal ter, dospevši k sveetišču Libitine, obstal. Petronij, Vincij in Niger se nemo stisnejo k obzidju, ne znajoči, kaj to pomeni. Toda nosilci so obstali sami radi tega, da si ovijejo lica z robci ter se tako ubranijo groznega smradu, ki je bil pri »putikulih« naravnost neznosljiv; na to pa dvignejo znovič nosilnice s krstami ter odidejo dalje.

Samo jedna krsta ostane na oni strani templja.

Vinicij priskoči k njej in za njim Petronij, Niger in dva britanska sužnja z nosilnicami.

Toda komaj dospejo tjekaj, začujejo v temi otožen glas Nazarijev:

»Gospod, odpeljali so jo ob enem z Ursom v eskvilinsko ječo ... Midva nosiva drugo truplo, njo pa so odpeljali še pred polnočjo.«

* *

*

Vrnivši se domu, je bil Petronij mračen kakor huda ura; niti ni poskušal potolažiti Vinicija. Znano mu je bilo, da na Ligjino rešitev iz eskvilinske ječe ne more niti misliti. Slutil je, da so jo iz Tuliana odpeljali samo radi tega, da jim ne umre od vročnice ter se tako ne umakne prisojeni ji kazni. To je bil tudi vzrok, čemu so jo toliko negovali ter pozornejše čuvali nego druge. Petronij je iz dna duše pomiloval njo in Vinicija, vrhu tega pa ga je mučila še misel, da mu je prvič v življenju nekaj spodletelo in da je bil premagan v borbi.

»Zdi se mi, da me že zapušča sreča,« je dejal sam sebi, »toda bogovi se motijo, ako mislijo, da se spoprijaznim s takim življenjem kot je njegovo.«

Med tem pogleda Vinicija, ki ga je gledal s široko odprtimi očmi.

»Kaj ti je! Ti imaš vročnico!« reče Petronij.

Vinicij pa odgovori z nekim čudnim, zamolklim in porušnim glasom, kakor bolan otrok:

»A jaz vendar verjamem, da mi jo On more vrniti.«

Nad mestom pa je že pojemala nevihta.

XV.

Tridnevni dež, redka prikazen v Rimu proti koncu leta, in še toča, ki je navzlic prirodnemu redu padala ne samo po dnevu, marveč tudi po noči, je pretrgal igre. Ljudstvo se je začelo bati. Slutili so slabo trgategv v vinogradih, in ko je enkrat opoldne strela udarila v bronast kip Cererina na Kapitolu, je bilo zapovedano, prinašati žrtve v tempel Jupitra Salvatora. Cererinovi duhovniki so raztrosili novico, da se je jeza bogov obrnila proti mestu radi tega, ker se s kaznijo kristijanov vse preveč odlašča. Množice so torej jele terjati, naj se brez obzira na vreme nadaljuje igre, in veselje je prevzelo vse mesto, ko je naposled bilo razglašeno, da se ima pretrgani „ludus“ pričeti znovič.

Med tem je nastalo znovič lepo vreme. Amfiteater se je od svita do noči polnil s tisočnimi ljudmi, pa tudi cesar je došel dovolj zgodaj z vestalkami in z dvorom. Igre so se imele pričeti z borbo kristijanov med seboj ter so jih radi tega oblekli kot gladijatorje in dali jim orožje. Toda tu je nastalo razočaranje. Kristijanje so odmetali od sebe mreže, sulice, kopja in meče ter se začeli objemati in se vzajemno spodbujati, da tem lažje prenesejo muke in smrt. To je grozno osupnilo in razsrdilo gledalce. Nekateri so jih zmerjali, da so plašljivci in babeži; drugi so trdili, da se kristijani nočejo boriti zgolj iz sovraštva do množice, in vsled tega gledalcem nočejo pripraviti zaželenega veselja. Konečno so bili na cesarjevo povelje izpuščeni nad nje pravi gladijatorji, ki so klečeče in neoborožene kristijane pobili kakor bi trenil.

Ko so potem odnesli iz pozorišča mrtva trupla, se je gledališče spremenilo v dolgo vrsto mitologičnih prizorov, katere je izmislil sam cesar. Tu se je videl Herkul, kako gori v živem ognju na obrežju Oete. Vinicij je strepetal pri misli, da so nemara za Herkula odredili Ursa; vsekako pa še ni bila prišla vrsta na zvestega Ligijinega služabnika, ker je na gromadi zgorel nekdo drugi, Viniciju povsem nepoznan kristijan. Zato pa je v naslednjem prizoru Kilon, — katerega cesar ni hotel pustiti strani od iger, — zagledal znane obraze. Predstavljala se je smrt Delalova*) in Ikarova. V Delalovi vlogi je nastopil Euricij, oni starec, ki je ob svojem času pojasnil Kilonu znamenje ribe, v Ikarjevi ulogi pa je nastopil njegov sin Kvarto. Oba so s pomočjo posebnega stroja potegnili kvišku, od koder sta bila s silne višočine vržena nakrat na pozorišče, pri čemur je mladi Kvarto padel tako blizu cesarjevega podiuma, da je s svojo krvjo omadeževal ne samo notranjo steno, marveč tudi s škrlatom odet rob pozorišča. Kilon ni videl padca, ker je zatisnil oči, marveč je samo čul zamolkli udarec padlega telesa; ko pa je čez nekaj časa zagledal kri tako blizu sebe, je le malo manjkalo, da ni vdručič omedlel. Prizori so se urno menjali. Ostudne muke devic, katere so pred smrtjo oskrunjali gladijatorji, oblečene v kože divjih živalij, so razveseljevale množico. Tu si videl duhovnice Cerere in Cibebe, Danaide, Dirce in Pazife; tu si klonečno videl nedorasla dekleta, po katerih so gazili divji konji. Množica je ploskala vsaki novi cesarjevi iznajdbi, in cesar se je čutil srečnega, da ga toliko proslav-

*) Delal, ki je po drugih poročilih hotel zleteti s Krete na Sicilijo, je umrl v rimskem amfiteatru iste smrti kakor Ikar.

ljajo, ter ni niti za trenutek odtegnil smaragda od svojega očesa, gledaje bela telesa, teptana s konjskimi kopiti. Kazali so se tudi prizori iz mestne zgodovine. Za devicami si videl Mucija Scaevola, čega roka, privezana nad živi ogenj, je z vonjavo pečenega mesa napolnovala amfiteater in v kateri vlogi je pravi Scaevola stal brez jeka, dvignivši oči kvišku ter šepetaje molitve z zamodrelimi ustnicami. Ko je bil mrtev in njegovo truplo odvedeno v „spolarum“, je nastal navaden poldanski odmor. Cesar je v družbi vestalk zapustil amfiteater ter se napotil v prekrasen šotor iz škrlata, v katerem so zanj in za njegove goste priredili sijajen „prandij“. Tudi množica se je večinoma ravnala po njegovem vzgledu. Šla je iz amfiteatra ter se šetala okrog cesarjevega šotorja, da si nekoliko razmaja svoje otrpnele ude in da povžije hrano, katero so sužnji po cesarjevi milosti nosili naokrog. Najbolj radovedni pa so šli navzdol na pozorišče ter dotikaje se prsti, napojene s krvjo, pripovedovali kot veščaki o tem, kaj se je bilo že zgodilo in kaj ima še priti. Kmalu pa so odšli tudi oni, da ne zamudé gostije. Ostalo je samo nekoliko ljudij, katerih ni zadrževala radovednost, marveč sočutje do revnih žrtev.

Ti so se skrivali v raznih kotih in na najnižjih mestih. Med tem so služabniki skrbno poravnali pozorišče ter začeli na njem kopati jame, drugo poleg druge v vrsti čez vso daljavo amfiteatra, tako, da poslednje niso bile več mnogo oddaljene od cesarjevega podiuma.

Za amfiteatom se je čul hrup in trušč in v cirkusu neumorno delali priprave za nove muke. Nakrat se odpre »kunikula« in skozi vse predore jamejo goniti na pozorišče kristijane, ki so bili popolnoma nagi ter nosili križe

na ramah. Kmalu jih je bil poln ves amfiteater. Prihajali so starci, sključeni pod težo bremena, poleg njih možje v najboljših letih, ženske z razpuščenimi lasmi, s katerimi so skrivale svojo nagoto, nedorasli dečki in še povsem mali otroci.

Križi in žrtve so bili večinoma ozaljšani s cveticami. Služabniki so kristijane topli s palicami ter jih silili, da so postavili svoje križe poleg izkopanih jam ter sami stopili poleg njih v vrsto. Tako bi imeli umreti oni, katerih ni bilo mogoče prvi dan vreči psom in divji zverini. Sedaj so jih pograbili črni sužnji in, položivši žrtve na križe, jeli jim urno pribijati roke na poprečnice. Hiteli so, ker so hoteli imeti do tega časa, da se gledalci vrnejo na svoja mesta, vse križe postavljene. Po vsem amfiteatru so se razlegali udarci kladiv in njih odmev se je najbolj čul na onem mestu, kjer je stal šotor, v katerem je cesar gostil vestalke in svoje goste. Ondi so pili vino, zbijali šale s Kilonom ter šepetali čudne besede duhovnicam Veste na ušesa. Na pozorišču pa se je vršilo grozno delo, zadiralo se železo v roke in noge kristijanov in lopate so zasipavale jame, v katere so bili vtaknjeni križi.

Med žrtvami, ki so prišle sedaj na vrsto, je bil tudi Krispin. Levi niso imeli dovolj časa, da bi ga raztrgali, raditega so ga odločili za križ. On je bil vesel, da je napočil njegov čas, ker je bil zmerom pripravljen na smrt. Sedaj je bil videti drugačen, ker mu je medlo telo bilo popolnoma golo, samo okrog beder in glave je imel venec iz bršljana, kakor poprej, a lice mu je bilo enako strogo in hladno kakor nekdanj. Ni se spremenilo njegovo srce, kajti kakor je takrat v »kunikulu« grozil v živalske kože

oblečenim kristijanom z jezo božjo, tako je delal tudi danes, namesto da bi jih tolažil.

»Zahvalite odrešenika,« je dejal, »da vam dopušča umreti take smrti, kakoršne je sam umrl. Nemara vam bo za to odpuščena peščica vaših grehov, vsekako pa trepetajte, ker pravici mora biti zadoščeno in ne more biti enaka nagrada za hudo in dobro.«

Toda na njegove besede so odgovarjali udarci kladi, s katerimi so služabniki pribijali roke in noge revnih žrtev. In čim več križev se je dvigalo po koncu na pozorišču, tem bolj pogostoma se je on še obračal k onim, ki so še stali vsak pri svojem križu ter nadaljeval:

»Vidim odprto nebo, toda vidim tudi odprto brezno... Sam ne vem, kako naj položim Gospodu račun o svojem življenju, dasi sem veroval, dasi sem sovražil greh, dasi se ne bojim smrti, marveč vstajenja, ne muk, marveč sodbe, kajti vstaja dan jeze.«

Med tem se iz bližnjih vrst gledalcev oglasi neki glas mirno in svečano:

»Ne dan jeze, marveč dan usmiljena, dan rešenja in sreče, kajti pravim vam, da Kristus vas objame, potolaži in posadi na svojo desnico. Zaupajte, kajti nebo se odpira pred vami.«

Na te besede se oči vseh obrnejo k sedežem; celo oni, ki so že viseli na križu, dvignejo svoje blede izmučene glave ter jamejo gledati, kdo jim to govori.

Človek ta pa pristopi k ograji, obkoljujoči pozorišče, ter jih jame blagoslavljal z znamenjem križa.

Krispin stegne proti njemu roko, kakor bi mu hotel pokazati naj molči; zagledavši pa njegovo lice, se zgane, kolena mu zadregetajo in usta zašepetajo:

»Apostol Pavel!«

Na veliko čudo cirkovih služabnikov pokleknejo vsi, ki še niso bili pribiti na križ.

Pavel iz Tarse pa se obrne h Krispinu ter reče:

»Krispin, ne grozi jim, kajti še danes bodo s teboj v raju. Ali si mar misliš, da morejo biti in bodo obsojeni? Kdo naj to stori? Mar Bog, ki je žrtvoval za nje svojega Sina? Mar Kristus, ki je umrl za njihovo odrešenje, kakor sedaj oni umirajo za Njegovo ime? In kako bi mogel obsoditi on, kateri ljubi? Kdo bo neki tožil izvoljence božje? Kdo poreče tej krvi, da je prokleta?«

»Gospod, jaz sem sovražil greh!« odvrne stari duhovnik.

»Kristus je zapovedal, da je treba bolj ljubiti ljudi nego sovražiti greh, ker Njegov nauk je ljubezen, ne pa mržnja.«

»Grešil sem ob uri smrti,« odvrne Krispin ter se jame trkati na prsi.

Na to pristopi nadzornik sedežev k apostolu ter ga vpraša:

»Kdo si ti, ki govoriš z obsojenci?«

»Rimski državljani,« odvrne mirno Pavel.

Na to se obrne h Krispinu ter mu reče:

»Zaupaj, ker danes je dan ljubezni, in umri v miru, služabnik božji!«

V tem hipu pristopita dva zamorca h Krispinu, da ga položita na križ. Krispin pogleda še enkrat okrog sebe ter zakliče:

»Bratje, molite zá-me!«

In njegovo lice je izgubilo svojo navadno strogost, a na črtah skoro okamenelih se je pojavil mir in pokoj. Sam

razprostre roki na križ, da zamorcema olajša delo, zre zaupno proti nebu in vneto moli. Zdelo se je, da ne čuti ničesar, kajti ko so žreblji prodrli njegove roke, ni mu telo niti zadregetalo, niti se mu pojavila na licu kaka bolečina. Molil je, ko so mu pribijali noge, molil, ko so ž njim vred dvignili križ ter okrog teptali zemljo. Še le ko se je množica s krikom in truščem jela vračati v amfiteater, so se naježile nekoliko starčkove obrvi, kakor bi se jezil, da mu ta paganski svet vznemirja mir in pokoj sladke smrti.

Med tem so bili že postavljeni kvišku vsi križi, da je bilo pozorišče podobno gozdu iz križev in pribitih ljudij na njih. Na rame križev in na glave mučenikov so padali solnčni žarki; po pozorišču so se raztegale dolge sence, skozi katere se je samo semtertje lesketal žolti pesek. Bil je to prizor, pri katerem je vse razkošje gledalcev tičalo v tem, da so imeli priliko gledati počasno umiranje. Toda nikdar še niso gledalci videli tolike množice križev. Pozorišče je bilo tako polno, da so služabniki komaj mogli prodreti skozi. Na okrog pozorišča so visele ženske, Krišpinu pa, kot poglavarju, so postavili križ tesno pred cesarskim »podijem« ter ga ozalšali z vinsko trto. Niti jedna žrtva še ni bila končala življenja, pač pa so nekateri onih, ki so bili prvi pribiti, izgubili zavest. Nihče ni stokal, niti prosil usmiljenja.

Nekateri so viseli s pobešeno glavo na ramenih ali na prsih, nekateri so bili kakor bi spali; nekateri so bili kakor zamišljeni, nekateri pa so neprestano zrli kvišku in usta so jim nekaj šepetala. V tem strašnem gozdu križev, v teh razpetih telesih, v tem molčanju mučenih žrtev je bilo nekaj zlokobnega. Národ, ki je bil po gostiji sit in vesel, se je kričaje vračal v cirk, toda tu je nakrat umolknil, ne

vedoč, na katerem mučencu naj pase svojo radovednost. Nehala ga je celo dražiti nagota razpetih žensk. Niso se niti pričkali, kdo umre poprej, kakor so navadno delali, kadar je bilo na pozorišču manj žrtev. Zdelo se je, da je to presedalo celo samemu cesarju, kajti lenobno je krenil z glavo ter si še lenobnejše popravil svoj robec okrog vratu. Bil je videti nekako utrujen in zaspan.

Med tem je Krispin, ki je visel njemu nasproti ter imel zaprte trepalnice, kakor napol mrlič, nakrat odprl oči ter jel gledati cesarja.

Lice njegovo postane nakrat zopet strogo in neizprosno, iz očij mu jame sršati ogenj, da so celo augustijanci začeli šepetati med seboj ter kazati nanj s prstom. Naposled celo sam cesar obrne nanj svojo pozornost ter nastavi smaragd k očesu.

Nastala je gluha tišina. Oči vseh gledalcev so bile uprte v Krispina, ki je poskušal zganiti desno roko, kakor bi jo hotel odtrgati od drevesa.

Čez trenutek se mu izbočijo prsi in rebra se mu nappno. Konečno zavpije:

»Ubijalec svoje matere! Gorje tebi!«

Augustijanci, zaslišavši to strašansko razžaljenje, zalučano gospodarju sveta v oči pred toliko tisoč ljudmi, si niso drznili niti dihati. Kilon je omedleval. Cesar je strepetal ter spustil smaragd iz rok.

Gledalci so pridrževali sapo v prsih. Krispinov glas pa se je razlegal po vsem amfiteatru:

»Gorje tebi, ubijalec žene in brata! Gorje tebi, antikrist! Brezno se odpira pred teboj, smrt stega po tebi svoje roke in grob te čaka. Gorje tebi, živ mrlič, kajti v strahu umrješ ter boš proklet na veke!«

In prizadevaje si zaman, da bi odtrgal roko od križa, se je grozno nategnil, da je bil videti strašen, pravcatemu kostenjaku podoben, toda neizprosen kakor usoda. Stresal je svojo belo brado nad Neronovim 'podiumom', metajoč ob enem s kretanjem svoje glave liste in cvetke iz venca, ki ga je imel na glavi.

»Gorje ti, ubijalec! Tvoja mera je polna in tvoj čas se bliža!«

Tu se zravnja še enkrat; zdelo se je, da odtrga roko od križa ter zamahne ž njo na cesarja, toda njegove shujšane roke se pri tem še podaljšajo, telo mu omahne, glava se mu pobesi na prsi in — preminil je.

A sredi tega gozda križev jamejo slabeyši pogrezati se v večno spanje.

XVI.

»Gospod,« reče Kilon, »sedaj je morje nalik olju in zdi se mi, da valovi spavajo.... Pojdimo v Ahajo. Tam te pričakuje slava Apolona, tam te čakajo venci, triumfi, tam te narod obožuje in bogovi te sprejmejo milega gosta sebi enakega, toda tukaj, gospod...«

Umolkne, kajti spodnja ustnica se mu jame tako močno tresti, da se mu besede spremenijo v neko nejasno govorjeje.

»Pojdemo, kadar bodo končane igre,« odvrne Neron. »Vem, da nekateri itak že sedaj imenujejo kristijane 'innoxia corpora'. Ko bi odšel, bi ponavljali to vsi. Česa se bojiš, uvenela gljiva?«

Po teh besedah naježi obrvi ter gleda z radovednim pogledom Kilon, kakor bi od njega pričakoval pojasnila, ali kakor bi se kazal povsem hladnokrvnega. Pri poslednji predstavi se je bil celo sam prestrašil Krispinovih besed, in vrnivši se domov, ni mogel zaspati vsled jeze in sramote, a ob enem tudi strahu.

Praznovorni Vestin, ki je molče poslušal njun razgovor, se ogleda naokrog ter reče s tajnostnim glasom:

»Usliši, gospodar, prošnjo tega starca, kajti v teh kristijanih je nekaj čudnega... Njihov bog jim daje lahko smrt, pa je nemara tudi osvetljiv.«

A Neron odvrne na to:

»Jaz ne prirejam iger, marveč Tigelin.«

»Da, jaz!« odvrne Tigelin, ki je čul cesarjev odgovor.

»Jaz jih prirejam ter se ne zmenim za vse bogove kristijanov. Vestin je, gospodar, pravcati mehur, napolnen z vražami, a ta hrabri Grk bi mogel umreti od strahu, ako zagleda kokljo, kako brani svoja piščeta.

»To je prav,« reče Neron, »toda zapovej, da kristijanom izpulijo jezike, ali jim zamaše usta.«

»Zamaši jim jih ogenj, o božanstveni!«

»Gorje meni!« vzdihne Kilon.

Cesar, katerega je bodrila Tigelinova hrabrost, se nasmeje ter reče, pokazavši starega Grka:

»Poglejte, kakošen je Ahilejev potomec!«

Kilon je bil v resnici videti strašen. Lasje, kolikor jih je še imel, so se mu pobelili in na licu se mu je zrkalil neki neizmeren strah in nemir. Časih se je zdelo, da ni več pri zdravi pameti. Pogostoma ni odgovarjal na vprašanja, časih ga je pograbila jeza ter je bil tako razdražen, da so se ga augustijanci najrajše izogibali.

Tak je bil tudi sedaj.

»Storite z menoj, kar hočete, toda jaz se več ne udeležim iger!« reče jezno ter mahne z roko.

Neron ga za trenotek gleda, na to pa, obrnivši se k Tigelinu, reče:

»Pobrini se za to, da bo ta stoik tam na vrtu stal blizu mene. Hočem videti, kašken vtis napravijo nanj naše baklje.«

Kilon se prestraši grožnje, ki se je izražala v cesarjevem glasu.

»Gospod,« spregovori, »jaz ne bom videl ničesar, ker ne vidim po noči.«

Cesar pa mu odvrne porogljivo:

»Noč bo jasna kakor dan.«

Na to se obrne k drugim augustijancem, s katerimi se jame razgovarjati o dirkah, katere je nameraval prirediti na koncu iger.

Petronij se približa h Kilonu, ga potrka po rami ter mu reče:

»Mar ti nisem rekel? Ne vzdržiš.«

A Kilon odvrne:

»Napijem se!«

Po teh besedah stegne tresočo se roko po posodi, napolnjeni z vinom, toda ni mogel prinesti k ustom. Ko Vestin to zapazi, odvzame mu posodo, stopi tesno k njemu ter ga vpraša plaho in radovedno:

»Ali te proganjajo furije? Kaj?«

Starec ga je nekaj časa topo gledal, kakor bi ne razumel vprašanja; konečno je jel mežikati z očmi.

A Vestin ponovi:

»Ali te proganjajo furije?«

»Ne,« odvrne Kilon, »toda noč imam pred seboj.«

»Kako to? Noč? Naj se te usmilijo bogovi. Kako, noč?«

»Noč strašna in nepregledna leži pred menoj, v kateri se nekaj giblje ter se mi bliža. Toda jaz ne vem kaj in se bojim.«

»Zmerom sem bil prepričan, da so to čarovniki. Ali se ti kaj sanja?«

»Ne, ker ne morem zaspati. Nisem mislil, da jih bodo tako kaznovali.«

»Ali jih pomiluješ?«

»Čemu prelivate toliko krvi? Ali si čul, kaj je govoril oni s križa? Gorjé nam!«

»Slišal sem,« odvrne tiho Vestin. »Toda to so požigalci.«

»To ni resnica!«

»In sovražniki človeškega rodu.«

»Ni resnica.«

»In zastrupovalci vode.«

»Ni resnica.«

»In morilci otrok.«

»Ni resnica!«

»Kako?« vpraša Vestin ves začuden. »Ti si sam trdil to, ko si jih izdal Tigelinu v roke!«

»Za to me je tudi obkoljila noč in smrt se mi bliža. Časih se mi zdi, da sem umrl in vi z menoj vred.«

»Ne, umirajo samo oni, mi pa ostajamo živi. Toda povej mi, kaj vidijo oni, kadar umirajo?«

»Kristusa.«

»Ali je to njihov bog? Ali je to močan bog?«

Toda Kilon odvrne takisto vprašajoče:

»Kakšne baklje imajo danes goreti v vrtu? Ali si čul, kaj je rekel cesar?«

»Čul sem in vem. Imenujejo se sarmentitii in semaxii... Oblečejo jih v bolestne tunike, namočene v smolo, privežejo jih k stebrom ter zažgo. Samo da bi njihov bog ne poslal radi tega na mesto kake nesreče! To je strašna kazen!«

»Ljubše mi je to — ne poteče vsaj toliko krvi,« odvrne Kilon. »Naroči sužnju, naj mi podrži posodo z vinom k ustom. Rad bi pil, toda ne morem, ker se mi roka trese od starosti...«

Pa tudi ostali so se med tem razgovarjali o kristijanih. Domicij Afer se jim je rogal.

»Toliko jih je, da bi lahko pričeli meščansko vojno,« je dejal; »ali se še spominjate, da smo se jih bali v slučaju, ako bi se hoteli braniti. A oni umirajo kakor ovce.«

»Naj le poskušajo umirati drugače,« reče Tigelin.

Na to se ozre Petronij:

»Motite se. Oni se branijo.«

»Kako?«

»S potrpežljivostjo.«

»To je nov način.«

»Gotovo. Nu, ali morete reči, da umirajo kakor navadni lopovi? Ne! Oni umirajo tako, kakor bi zločinci bili oni, ki jih obsojujejo k smrti, in to je vse rimsko ljudstvo.«

»Kakšna bedastoča je to!« zakliče Tigelin.

»Hic Abdera!«*) odvrne Petronij.

Toda drugi, iznenadeni z resnico njegovih besed, se začudeno pogledajo ter reko:

*) Rimska poslovica, ki pomeni: To je pravi tepec!

»Resnica, nekaj posebnega in zagonetnega tiči v njihovem umiranju.«

»Pravim vam, da vidijo svojega boga!« zakliče od strani Vestin.

Med tem se nekoliko augustijancev obrne h Kilonu.

»Hej, starec, ti jih dobro poznaš: povej nam, kaj oni vidijo?«

Grk odpljune vino na tuniko ter odvrne:

»Vstajenje.«

Na to se jame tresti tako, da se oni, ki so sedeli blizu, spuste v glasen smeh.

XVII.

Vinicij že več dni ni bil po noči doma. Petronij si je mislil, da je nemara izmislil nekaj nov načrt ter se sedaj posvetuje o tem, kako naj reši Ligijo iz eskvilinske ječe; ni pa hotel ga izpraševati, da ne navali kakšne nesreče na to podjetje. Ta znameniti skeptik je postal v nekem oziru praznoveren ter je zlasti od onega časa, ko se mu ni posrečilo, rešiti deklico iz mamertiske ječe, nehal verjeti v svojo zvezdo.

Sicer pa tudi ni pričakoval, da bi se posrečil Viniciju njegov opravek. Eskvilinska ječa, narejena v naglici iz onih hiš, katerim je prizanesel požar, ni bila v resnici tako strašna kakor stari Tulianum poleg Kapitola, zato pa so jo stokrat bolj pozorno stražili. Petronij je bil zagotovljen popolnoma, da so Ligijo premestili semkaj samo radi tega, da ne umré tēr se ne izmuzne amfiteatru; torej si je tudi lahko domišljeval, da so jo čuvali kakor oko v glavi.

»Očividno je,« je dejal sam sebi, »da sta jo cesar in Tigelin namenila za kak poseben prizor, strašnejši od drugih, in Vinicij gotovo poprej umre nego se mu posreči, rešiti jo.«

Tudi Vincij je bil izgubil že vso nadejo na rešitev. Sedaj je mogel to storiti samo Kristus. Mladi tribun se je sedaj pobrinil samo za to, da bi jo mogel obiskovati v ječi.

Od nekaj časa mu ni dala miru misel, da je Nazarij mogel dospeti v mamertinsko ječo, ponudivši se v službo za iznašanje mrličev, ter je sklenil, da se hoče sam ravnati po njegovem vzgledu.

Z ogromnim zneskom podkupljen nadzornik „smradnih dolin“ ga je naposled sprejel med služabništvo, katero je vsako noč pošiljal v ječe po mrtva trupla. Nevarnost, da bi Vinicija utegnili spoznati, je bila zelo majhna. Čuvale so ga: noč, obleka sužnjev in slaba razsvetljava v ječi. Komu bi naposled tudi moglo priti na misel, da bi se patricij, unuk in sin konzula, mogel nahajati med temi prostaki, ki so bili izpostavljeni strašni vonjavi iz „smradnih dolin“ ter se poprijeti posla, h kateremu je pritirala ljudi samo največja revščina in nezgoda.

On pa si je, ko je napočil zaželeni večer, z veseljem opasal svoja bedra in si obvezal glavo z robcem, namočenim v trpentinovec ter z razburjenim srcem v družbi z drugimi odšel v Eskvilin.

Pretorijanske straže jim niso delale ovir, ker so bili vsi preskrbljeni s „tesseri“, katere je centurij pri medli luči svetilnice pregledal. Kmalu so se odprla pred njimi velika železna vrata, in oni so vstopili.

Vinicij je zagledal pred seboj veliko obokano klet, iz katere so držala vrata v druge kleti. Slabo brleča svetilnica je osvetljevala prostore, prenapolnene z ljudmi. Nekateri so ležali poleg zida ter spali, ali pa so bili že mrtvi. Drugi so stali okrog velike posode z vodo, ki je stala na sredi kleti, ter mučeni od vročnice jo poželjivo pili; tretji so sedeli na tleh, podprti z lakti ob kolena ter objemši glavo z rokami; tu pa tam so spali otroci, stiskajoči se materam k prsim. Naokrog je bilo slišati tu jok in glasno urno dihanje bolnikov, tam tarnanje ali šepetanje molitve, tu poluglasne pesmi, ali pa kletve stražnikov.

V podzemlju se je širil grozen smrad. V mračnih globelih so se rojile temne postave, a bliže pri brlečih lučih so se videla bleda, upala, gladna in prestrašena lica, s kalnimi ali od vročnice iskrečimi se očmi, z zasanelimi ustnicami, s kapljicami znoja na čelu in z razmršenimi lasmi. Po kotih so glasno stokali bolniki: nekateri so prosili vode, drugi pa, da naj jih peljejo v smrt. A ta ječa je bila vendar manj strašna od one stare v Tulianumu. Pod Vinicijem so zadregetale pri pogledu na to noge in sapa mu je zaostala v prsih. Pri mislih, da se Ligija nahaja sredi te revščine in groze, so se mu ježili lasje na glavi in komaj je potlačil v svojih prsih obupen krič. Amfiteater, zobje divjih zverin, križi — vse je bilo bolje nego to grozno podzemlje, kjer je bilo vse polno trupel in kjer se je od vseh kotov glasil klic:

»Peljite nas k smrti!«

Vinicij stisne pesti, ker je čutil, da slabi in da ga zapušča zavest. Vse, kar je preživel doslej, vsa njegova ljubezen in bolečina se spremeni samo v jedno željo, da umre!

Med tem se oglasi poleg njega glas nadzornika ,smradnih dolin'.

»Koliko imate danes trupel?«

»Nemara kakih dvanajst,« odgovori jeden stražnik, »toda do jutra jih bo še več, ker nekateri že umirajo tam poleg zida.«

Na to se jame hudovati nad ženskami, češ, da zakrivajo mrtve otroke, samo da jih dlje časa imajo pri sebi.

»Mrtvo truplo,« je dejal, »je moči najti samo vsled smradu, in radi tega je tu smrad tako velik in še neprestano narašča. Rajše bi bil poslednji suženj v kakem ergastolu na deželi, da bi mi ne bilo treba čuvati teh gnjilih psov!« A nadzorik ,smradnih dolin' ga je tolažil, češ, da tudi njegova služba ni mnogo boljša. Med tem se je Vinicij znovič zavedel ter jel se ozirati po podzemlju, kjer je vendar-le zaman iskal Ligijo. Mislil si je, da je nemara žive nikdar več ne zagleda.

V podzemlju je bilo več kletij, ki so bile med seboj s prekopi zvezane; grobarjevo služabništvo je zašlo samo v one, iz katerih je bilo treba odnesti mrliča, radi tega ga je prevzel strah, da mu nemara ne prinese dobička to, kar ga je veljalo tolikanj truda.

Na srečo mu priskoči nadzornik na pomoč.

»Trupla je treba odnašati takoj,« je dejal, »sicer se kuga najbolj razširja po smradu trupel. Drugače pomrete tukaj vi in jetniki.«

»Za vse ječe nas je komaj deset,« odvrne stražnik, »pa tudi spati moramo.«

»Torej jaz pustim tukaj četvero od svojih, ki bodo po noči hodili po ječi ter gledali, če mar ni kateri umrl.«

»Vsakega mrliča naj neso k pregledovanju, kajti prišlo je povelje, da se mora mrtvim prerezati grlo, predno jih odneso v „smradno dolino“.«

Na to odloči nadzornik četvero ljudi, med njimi tudi Vinicija, da ostanejo ter pomagajo ostalim odnašati mrliča.

Vinicij si oddahne. Sedaj je bil gotov, da najde Ligijo.

Pred vsem drugim jame pozorno pregledovati prvo podzemlje. Preišče vse temne kote, v kateri ni prodirala luč slabe svetilnice, pregleda osebe, spavajoče poleg sten pod plahtami, pregleda vse bolnike, ki so bili nastanjeni v posebnem prostoru, toda Ligije vendar-le ni mogel najti. Tudi v drugi in tretji ječi jo je iskal istotako zaman.

Med tem je bilo že pozno in trupla so bila že odnešena. Stražniki, vlegši se v prekopih, ki so vezali ječe, so zaspali; otroci, utrjeni z jokom, so umolknili; v podzemlju je bilo slišati samo težko dihanje in tiho ponavljanje molitve.

Vinicij pride z malo svetilko v četrto klet, ki je bila zdatno manjša, dvigne svetilnico kvišku ter se jame razgledovati po njej.

Nakrat pa se zgane, ker se mu zdi, da pod predorom v steni, zadelanim z mrežo, vidi orjaško postavo Ursovo.

Upihnivši svetilko, se mu približa ter ga vpraša:

»Urso, ali si ti?«

Orjak krene z glavo.

»Kdo si ti?«

»Mar me ne poznaš?« vpraša mladi mož.

»Ugasnil si luč, kako te naj torej poznam?«

Toda Vinicij zagleda v tem hipu Ligijo, ležečo pri steni na plašču. Ne spregovorivši besedice poklekne k njej.

Urso ga spozna ter reče:

»Hvala Kristusu! Toda ne budi je, Gospod!«

Vinicij je klečal ter jo gledal, a pri tem se ni mogel ubraniti solz. Navzlic temu, da je bilo v podzemlju mračno, je vendar razločeval njeno lice, ki se mu je zdelo blede kakor alabaster, in shujšane roke. Pri tem pogledu se ga je polastila ljubezen, podobna najhujši bolečini, pretresajoča mu dušo do najskrajnejših globin in ob enem tako polna sočutja in oboževanja, da je padel na lice ter jel poljubljati rob plašča, na katerem je počivala ta nad vse draga mu glava.

Urso ga je dlje časa gledal brez besedice; naposled ga vendar-le potegne za tuniko.

»Gospod,« vpraša ga, »kako si prišel semkaj? Ali si prišel, da jo rešiš?«

Vinicij dvigne lice, toda še dlje časa se je boril z ganutjem.

»Pokaži mi pot!« spregovori.

»Mislim sem si, da jo ti najdeš, gospod. Meni le samo jedna prihaja v glavo...«

Po teh besedah se obrne k predoru, na katerem je visela železna mreža, ter dejal kakor sam sebi:

»Da! Toda tam so vojaki.«

»Stotnija pretorijancev,« odvrne Vinicij.

»Torej ne proderemo.«

»Ne!«

Urso si otare z roko čelo pa vpraša zopet:

»Kako si prišel sem?«

»Imam ,tesser' od nadzornika ,smradnih dolin'.«

Nakrat pa umolkne, kakor bi mu nenavadna misel šinila v glavo.

»O moj Odrešenik!« jame govoriti urno. »Jaz ostanem tukaj, ona pa naj vzame moje znamenje, ovije si glavo z robcem, ogrne s plaščem in naj odide. Med grobarskimi pomagači je nekoliko nedoraslih dečkov in pretorijanci je ne spoznajo. Ko pa dospe v Petronijevo hišo, bode rešena.«

Toda Lig pobesi glavo na prsi ter odvrne:

»Ona bi v to ne privolila, ker te ljubi in vrhu tega je bolna, da brez tuje pomoči ne more niti stati.«

Čez trenutek doda:

»Ako je ti, gospod, in plemeniti Petronij nista mogla rešiti iz ječe, kdo drugi bi jo mogel rešiti?«

»Jedini Kristus! ...«

Na to umolkneti oba. Lig je premišljeval v svoji preprosti glavi: »On bi mogel rešiti vse, pa ker tega ne stori, je razvidno, da je napočil čas muk in smrti.«

In ni se bal smrti radi sebe, toda v globeli svoje duše je pomiloval to deklico, ki je odrastla na njegovih rokah in katero je ljubil bolj kakor svoje življenje.

Vinicij poklekne zopet k Ligiji. Skozi železno omrežje v zidu je prodirala v ječo bleda mesečna svetloba ter jo osvetljevala bolj nego mala svetilnica, ki je brlela nad vhodom.

Ligija odpre oči ter položi svoje dlani na Vinicijeve roke in spregovori:

»Vidim te in vedela sem, da prideš.«

A on je prikladal njene roke k svojemu čelu in na svoje srce, naposled jo nekoliko dvignil na slami ter jo pritisnil k prsim.

»Dospel sem, predraga!« reče. »Naj te Kristus ozdravi in reši, o ljubljena Ligija!«

»Bolna sem, Marko,« odgovori Ligija, »ter moram umreti bodisi tukaj, ali na pozorišču... Toda prosila sem Boga, da bi te pred smrtjo še enkrat videla, in ti si prišel: Kristus me je uslišal!«

In ker ni mogel spregovoriti besede, marveč jo le samo stiskal k prsim, je nadaljevala:

»Videla sem te skozi okno iz Tuliana, in vedela sem, da si hotel priti. A sedaj mi je Odrešenik dal toliko zdrave zavesti, da se moreva posloviti. Jaz že grem k Njemu, Marko — toda ljubim te in te bom ljubila vedno.«

Vinicij se premaga, potlači v sebi svojo boleost ter jame govoriti z glasom kolikor le mogoče mirnim:

»Nikakor, moja predraga. Ti ne umreš. Apostol mi je rekel, da naj verujem in da bo molil za-te. On je poznal Kristusa, Kristus ga je ljubil ter mu ničesar ne odreče... Ako bi imela umreti, ne bil bi mi Peter rekel, da naj upam, toda on mi je dejal: »Upaj!...« Ne, Ligija, Kristus se me usmili. On noče tvoje smrti. Prisežem ti pri imenu Odrešenika, da Peter moli za-te.«

Nastane tišina. Tudi ona luč nad vhodom ugasne, zato pa postane svetloba meseca krepkejša. V nasprotnem kotu kleti zastoka dete ter umolkne. Od zunaj so se čuli glasovi pretorijancev, zabavajočih se z igro *scriptae duodecim*.

»O Marko,« odvrne Ligija. »Kristus sam je zavpil k Očetu: »Odvzemi od mene kelih,« pa vendar ga je izpil;

Kristus je sam umrl na križu, in sedaj umirajo zanj ti-sočeri, čemu naj bi samo meni prizanesli? Kdo sem jaz, Marko? Čula sem, kako je Peter govoril, da tudi on umre mučeniške smrti, in kaj sem jaz proti njemu? Ko so prišli k nam pretorijanci, sem se bala smrti in muk, toda sedaj se je več ne bojim. Poglej, kako strašna je ta ječa, toda jaz grem v nebo. Pomisli, da tukaj je cesar, tam pa je dober in usmiljen Odrešenik. A smrti niti ni. Ti me ljubiš, torej pomisli, kako bom srečna. O, dragi Marko, pomisli, da tudi ti prideš k meni.«

Tu umolkne, da pride zopet k sapi, kar je bilo potrebno za njene bolne prsi, na to pa dvigne njegovo roko k ustom.

»Marko!«

»Kaj želiš, predraga?«

»Ne jokaj za menoj in zapomni si, da tudi ti prideš za menoj. Kratko sem živela, toda Bog mi je dal tvojo dušo. Torej hočem reči Kristusu, da če tudi sem umrla, dasi si gledal mojo smrt ter ostal sam nepotolažen, da vendar ne mrmraš zoper Njegovo voljo in da ga iskreno ljubiš. Kaj ne, da ga ljubiš in preneseš strpljivo mojo smrt? Takrat naju On združi in jaz te ljubim ter hočem biti zmerom pri tebi...«

Zopet jej je zmanjkalo sape, da je komaj končala s tihim glasom:

»Obljubi mi to, Marko!«

Vinicij jo objame s tresočimi se rokami ter odvrne:

»Pri tvoji sveti glavi — obljubujem!«

Njeno od blede mesečne svetlobe obsevano lice se mahoma razvedri. Še enkrat pritisne njegovo roko na svoja usta ter zašepeta:

»Tvoja žena sem!«

Za zidom so se pretorijanci, nadaljujoči igro *scriptae duodecim*, jeli glasno prepirati; ona dva pa sta pozabila na ječo, na stražnike, na ves svet in, čuteča v sebi vzajemno angeljski duši, začela potihoma moliti.

XVIII.

Cele tri dneve, ali bolje tri noči, ni ničesar vznemirilo njunega miru. Ko so bili navadni opravki v ječi dovršeni, ko so bili mrtvi odstranjeni od živih in močno bolni od zdravih, ko so utrujeni odšli k počitku v predore, je odšel Vinicij v podzemlje, v katerem se je nahajala Ligija, ter ostal ondi tako dolgo, dokler ni jela dnevna svetloba prodirati skozi zamreženo okno. Ona mu je položila glavo na prsi in razgovarjala sta se tiho o ljubezni in smrti.

Oba sta se nehoté v mislih in razgovorih, dá, tudi v težnjah in nadejah svojih oddaljevala čimdalje bolj od življenja ter izgubljala občutke za življenje. Oba sta bila kakor človeka, katera, odrinivši čoln od obrežja, sedaj sovražita zemljo ter se polagoma pogrezata v brezkončnost. Oba sta se prelevila v nekaki otožni duši, zaljubljeni v sebe in v Kristusa ter pripravljeni nekam odleteti. Samo časih se je še v njegovem srcu oglasila boleost nalik vihri; — časih je kakor blisk zasvetila nadeja, rojena iz ljubezni in vere v usmiljenje Kristusa križanega, toda tudi on se je od dné do dné bolj odločeval od sveta ter se pripravljaj na smrt.

Zarano, ko je odšel iz ječe, je že zrl na svet, na mesto, na znance in na življenje kakor v snu. Vse se mu je zdelo

nekako tuje, oddaljeno, prazno in minljivo. Nehala ga je strašiti tudi groza muk; čutil je, da je to nekaj, čez kar se more stopiti kakor v zamišljenosti z očmi uprtimi nekam drugam.

Razgovarjala sta se o ljubezni, o tem, kako se bosta ljubila in živela skupaj, toda tam za grobom, in ako so se časih njune misli obračate k pozemeljskim stvarim, so bile to misli, podobne onim, ki se rodé v glavah ljudij, pripravljajočih se na daljno pot ter razgovarjajočih se o tej pripravi.

Konečno ju je obkoljevala taka tišina, kakoršna obkoljuje dva stolpa, stoječa nekje v puščavi povsem pozabljena. Bilo je njima mar samo za to, da bi ju ne razložil Kristus, in ker sta si bila vsakega trenutka bolj svesta tega, zato sta zakoprnela po Njem, kakor po ognjišču, kraj ktereга bi imela doseči neskončno srečo in neprecenljivi mir. Še na zemlji je že padal raz nju pozemeljski prah. Duši sta imeli čisti kakor solzi. Pred grozno smrtjo, sredi bede in revščine, v strašni ječi se jima je započenjalo nebo, ker ga je ona prijala za roko ter ga peljala, kakor bi bila že rešena in svetnica k vrelcu večnega življenja.

Tudi Petronij se je čudil, videč na Vinicijevem licu čimdalje večji mir in nekak čuden odsev, katerega poprej ni opazil. Časih si je domišljal, da je Vinicij našel nekako novo sredstvo k rešitvi, in žal mu je bilo, da mu ne zaupa svojih tajnosti.

Naposled, nezmožen premagati svoje radovednosti, mu reče:

»Ti se mi vidiš sedaj popolnoma drugačen, toda ne zatajuj ničesar pred menoj, ker ti morem in hočem pomagati. Ali si znovič kaj iztuhtal?«

»Da,« odvrne Vinicij, »toda ti mi ne moreš več pomagati. Po njeni smrti se izdam, da sem kristjan, ter pojdem za njo.«

»Torej nimaš nikake nadeje?«

»Nasprotno, imam jo. Kristus mi jo dá ter me nikdar več ne loči od nje.«

Petronij se jame sprehajati po atriju in raz lice se mu je čitalo razočaranje, združeno z nestrpljivostjo. Na posled reče:

»Za to ni treba vašega Kristusa; to uslugo ti lahko stori tudi naš Tanatos*).«

Vinicij se otožno nasmeje ter reče:

»Ne, moj dragi, toda ti tega ne razumeš.«

»Nočem in ne morem,« odvrne Petronij. »Sedaj ni čas za razprave, toda, ali se spominjaš, kaj si rekel takrat, ko se nama ni posrečilo, rešiti jo iz Tuliana? Jaz sem izgubil vsako nadejo, da mi jo Kristus more vrniti!« I nu, naj ti jo torej vrne sedaj! Ako vržem dragocen kozarec v morje, ne premore mi ga vrniti nikdo naših bogov, in ako vaš ni boljši, ne vem, čemu bi ga naj častil bolj nego naše stare bogove?«

»On mi jo tudi dá!« odvrne Vinicij.

Petronij skomigne z rameni.

»Ali veš,« vpraša, »da imajo kristijanje razsvetliti jutri cesarjeve vrtove?«

»Jutri?« ponovi Vinicij.

Pred to strašno resnico strepeta vendar v njem srce od ljubezni in bolečine. Domisli si, da je to nemara zadnja noč, katero prebije z Ligijo, in poslovivši se od

*) Genij smrti.

Petronija, pohiti k nadzorniku „putikulov“ po svoje tessere.

Toda tu ga je čakalo novo iznenadenje, kajti nadzornik mu ni hotel dati znamke.

»Oprosti, gospod,« reče mu. »Učini sem zate vse, kar mi je bilo mogoče, toda svojega življenja ne morem izpostavljati v nevarnost. Po noči odpeljejo kristjane v cesarjeve vrtove. V ječah bo vse polno vojakov in služabnikov. Ko bi te spoznali, bilo bi po meni in po mojih otrocih.«

Vinicij je razumel, da bi bilo tu vsako prigovarjanje zaman. Vsekakor pa mu je zasvetila nadeja, da ga vojaki, ki so ga večkrat poprej videli, spusté notri brez znamke. Ko je torej napočila noč, se je oblekel kakor po navadi in, ovivši si robec okrog glave, šel k vratom ječe.

Toda tega dné so še dokaj pozornejše pregledovali tessere nego navadno in stotnik Scevin, zelo strog in z vso dušo udan cesarju, je spoznal Vinicija.

Toda očividno je v njegovih z železom okovanih prsih tlela vsaj iskrica sočutja do človeške nesreče, kajti namesto da bi udaril ob ščit ter zabobnal k orožju, je odpeljal Vinicija na stran ter mu rekel:

Gospod, vrni se domu. Spoznal sem te, toda molčati hočem, nočem te ugonobiti. Spustiti te ne morem, toda vrni se in naj ti bogovi dajo mir in pokoj.«

»Spustiti me ne moreš,« reče Vinicij, »toda dovoli, da smem ostati tu in videti one, ki bodo odpeljani.«

»Moja zapoved temu ne nasprotuje,« odvrne Scevin.

Vinicij stopi pred vrata ter čaka, dokler ne napoči čas, da odpeljejo obsojence. Čakal je dolgo, naposled so se proti polnoči odprla vrata in prikazale se cele vrste

jetnikov: moških, žensk in otrok, obkoljene z oboroženimi oddelki pretorijancev. Noč je bila jasna in mesec baš v ščipu, torej je bilo moči spoznati ne le postave, marveč tudi lica nesrečnežev.

Šli so v vrsti po dva in dva v' dolgem in tužnem sprevodu, sredi največje tišine, katero je dramilo samo žvenkljanje vojaškega orožja. — A bilo jih je toliko, da se je zdelo, da se morajo ječe popolnoma izprazniti.

Na koncu spreveda je spoznal Vinicij razločno zdravnika Glauka, toda niti Ligije niti Ursa ni bilo med obsojenci.

XIX.

Ni se še povsem stemnilo in že so prve tolpe prostakov jele uhajati v cesarjeve vrte. Ljudje so bili prazniško oblečeni in ovenčani, peli so ter deloma pijani šli gledat nove, čudovite prizore. Klici: „Semaxii!“ „Sarmenitii!“ so se razlegali na Vii Tecti, na Emilijevem mostu in od druge strani Tibere, na triumfalni cesti, okrog Neronovega cirka tjekaj do vatikanskega griča. V Rimu so že poprej videli, kako so sežigali ljudi, stoječe poleg stebrov, toda množica žrtev še nikdar ni bila tako velika. Cesar in Tigelin, hoteča se iznebiti kristijanov ter ob enem omejiti kugo, ki se je jela že razširjati po mestu, sta naročila, izprazniti podzemlje tako, da je ostalo v ječi samo še nekoliko ljudij, odločenih za konec iger.

Za to so tudi tolpe, prestopivši vrata na vrt, ostrmele od začudenja. Vsi glavni in stranski drevoredi poleg zelenih livad, ribnikov, vodometrov in gredic za cvetice so

bili prenapolnjeni s smolnatimi stebri, h katerim so bili privezani kristjanje. Z višjih mest, kjer razgleda ni oviralo drevje, so se lahko videle cele vrste stebrov in teles, ovenčanih s cvetjem, mirtovim listjem in bršljanom, in te vrste so se raztezale po višavi in nižavi tako daleč, da je komaj oko dogledalo konca. In ko so se ti prvi stebri dozdevali veliki nalik jamborom, bili so oni oddaljeni videti le kot nekaka prižasta, v zemljo zapičena kopja. Njih število pa je nadkriljevalo vsako pričakovanje. Bilo si je lahko domisliti, da je ves nekak narod bil privezan k stebrom v razvedrilo cesarja in Rima. Tolpe gledalcev so obstajale pred posamičnimi stebri, kakor so jih namreč zanimali k njim privezani kristjanje, pa so ogledovali žrtve, njihova lica, cvetje in vence iz bršljana, na to pa so šle dalje, vprašajoče se začudeno: Ali je res moglo biti toliko krivcev, ali kako so mogli zažgati Rim otroci, ki še niso mogli hoditi sami? In to začudenje se je polagoma spreminjalo v nemir.

Med tem se je stemnilo in na nebu so se prikazale prve zvezde. Takrat je pred vsakim obsojencem stal suženj z gorečo bakljo v roki. Ko se je oglasil odmev trombe od različnih stranij vrta v znamenje, da se začenja predstava, so prižgali vsi smolnate stebre.

Pod cvetjem in smolo skrita slama je zagorela takoj v jasnem plamenu, ki je postajal čimdalje večji in večji ter objemal noge revnih žrtev. Množica je umolknila, ves vrt se je spremenil nakrat v jeden orjaški klic bolesti. Nekatero žrtve so dvignile kvišku glave ter začele popevati v čast Kristusu. Množica je poslušala. Toda tudi najtrša srca so skoprnela, ko so pri manjših stebrih privezani otroci jeli klicati: »Mati! Mati!« Kar mravljinici so zago-

mazeli gledalcem po hrbtu, ko so gledali nedolžne glavice, kriveče se od bolečin, ali omedlevajoče v dimu, ki je jel dušiti žrtve. A plamen se je spenjal kvišku ter požiral cvetje in vence. In goreli so glavni in stranski drevoredi, gorele cele skupine dreves, gorele livade in grede s cveticami, da se je od tega ognja žarela voda v ribnikih in vodometih, da je zarumenelo od vročine zeleno listje na drevju ter bilo jasno kakor po dnevu. Vonjava sežganih teles je napolnovala vrtove, toda sužnji so jeli takoj v nalašč pripravljene kadilnice sipati miro in dišave. Med množico se oglase tu pa tam glasni klici, dasi ni bilo moči razločiti, ali iz sočutja, ali vsled nezadovoljnosti, in ti klici so postajali vsak hip večji skupno z ognjem, ki je objemal tolpe, pospenjal se žrtvam do prs, požigal jim lasje na glavi, zakrival jim lica ter naposled švignil še višje kakor v znamenje zmage in triumfa one moči, ki ga je dala prižgati.

Takoj na pričetku predstave se je prikazal med množico cesar v krasni kočiji, v katero so bili vpreženi štirje beli konji, oblečen v opravo vozača zelene barve, kot pristaš stranke zelenih, h katerim so pripadali on in njegovi dvorniki. Za njim so drveli drugi vozovi, polni duhovnikov iz raznih templov, senatorjev, vitezov in nagih bahanatkov z venci na glavah in z vrči vina v rokah, večinom pijanih in glasno kričečih. Poleg njih so šli godci, preoblečeni za satire in faune: svirali so na citre, trobila in rogove. Na drugih vozovih so se vozile rimske device in matrone, tudi pijane in na pol nage. Okrog voz so sužnji dvigali kvišku s cvetjem ozalšane tirsove palice; nekateri so udarjali ob bobne, drugi prepevali ter trosili cvetje. Ves ta čudoviti sprevod je glasno klical: »Evoe!«

ter drvil po najširjem potu po vrtu sredi dima in človeških bakelj. Cesar, a poleg njega sta stala Tigelin in Kilon, da se zabava z njegovim strahom, je sam vodil konje in vozeč korakoma ogledoval sežgana telesa ter poslušal klic množice. Stoječ na visoki pozlačeni kočiji, obkoljen od množice, v blesku ognja, v zlatem vencu zmagovalca v cirku, je presegal za celo glavo dvornike in množico ter bil podoben nekakemu orjaku. In zdelo se je, da gnjusne njegove roke, stegnjene in držeče vajeti, blagoslavljaajo množico. Na licu mu je igral smeh in lesketal se je nad množico nalik solncu, kot nekako božanstvo, strašno, toda čudno in — močno.

Časih je ostal, da si je pozornejše ogledal tu pa tam nekakšno deklico, katere telo je čvrčalo od ognja, ali od bolečin skremženo lice kakega otroka, na to pa je odrinil dalje, vodeč za seboj svoj nori in zbesneli sprevod. Časih se je priklanjal množici, pa zopet dvignil glavo, natezal vajeti in se obračal k Tigelinu. Naposled, dospevši do velikega vodometa, nahajajočega se na križpotju sredi vrta, je stopil iz kočije, pomignil svojim spremljevalcem ter se pomešal med množico.

Ljudstvo ga je kričé in ploskaje pozdravilo. Bahantke, vile, senatorji, avgustijanci, duhovniki, fauni in satiri ga obkolijo od vseh strani. On pa, na jedni strani je imel Tigelina, a na drugi Kilona, je jel hoditi okrog vodometa, kjer je gorelo nekoliko desetih živih bakelj, obstajal pred vsako ter se rogal staremu Grku, na čegar licu se je zrkali nepopisljiv obup. —

Naposled obstanejo pred visokim stebrom, obkoljenim z mirtovim listjem in vinsko trto. Rdeči jeziki ognja so segali žrtvi že do kolena, toda njenega lica ni bilo takoj

mogoče spoznati, ker ga je zakrival dim. Čez trenutek pa je vendar zapihlal lahen vetrič ter odkril glavo starca s sivo brado, ki mu je padala na prsa.

Kilon, zagledavši ga, se zgane, kakor bi ga kača pila. Iz ust se mu izviije klic, podobnejši hropenju nego človeškemu glasu:

»Glauko! Glauko!«

In resnica, iz gorečega stebra je gledal nanj zdravnik Glauko.

Še je živel. Lice mu je bilo otožno in bolestno, počešeno na prsa, kakor bi še zadnjič hotel videti svojega krvnika, ki ga je izdal, ga pripravil ob ženo in otroke, poslavši nanj ubijalce, in ko mu je vse to bilo v imenu Kristusovem odpuščeno, ga je izdal še enkrat v roke rabljev. Nikdar še ni človek doprinesel človeku večje in groznejše krivice. In sedaj, evo, žrtva je gorela na smolnatem stebri, rabelj pa je stal spodaj pod njo. Glaukove oči se niso odtrgale od Grkovega lica. Časih jih je zakril dim, toda ko je popihal vetrič, je videl Kilon znovič one vanj uprte zenice. Napel je svoje moči ter hotel zbežati, — toda ni mogel. Nakrat se mu je zdelo, da ima noge iz svinca in da ga nekaka nadčloveška moč drži pod tem stebrom. Stal je, kakor bi okamenel. Samo to je čutil, da se nekaj prevrača v njem, da je že dovolj muk in krvi, da prihaja konec življenja, da vse izgineva okrog njega: cesar, dvorniki in množica, da ga obkoljuje samo neka neizmerna, strašna in črna puščava, v kateri je bilo videti samo one oči mučnikove, ki so ga klicale k sodbi. A Glauko je pobešal glavo še niže ter ga neprestano gledal...

Vsi so uganili, da med tema človekoma je moralo biti nekaj, in smeh jim je zamrl na ustnicah, kajti na Kilonu-

vem licu je bilo nekaj strašnega. Na njem se je zrkalila taka bolest in tak strah, kakor bi ogenj požiral njegovo telo. Nakrat pa se zgane, dvigne roko kvišku ter zavpije z obupnim, hripavim glasom:

»Glauko! V imenu Kristusovem, odpusti mi!«

Naokrog zavlada tišina, mravljinci zagomazé po navzočih, in vsi nehoté dvignejo glave kvišku.

A mučenikova glava se lahno zgane, na kar se začuje tih in bolesten glas:

»Odpuščam!«

Kilon pade na obraz ter tuli kakor divja zverina; na to, nagrabilvši prsti v roke, si jo z obema rokama vsuje na glavo. V tem hipu pa se povspne plamen kvišku, objame prsi in lice zdravnika Gauka, požge venec raz njegove glave ter se zaiskri nad stolpom v močni in jasni svetlobi.

Čez nekaj časa dvigne Kilon svoje lice, ki pa je bilo tako spremenjeno, da se je augustijancem zdelo, da gledajo povsem drugega človeka. Oči so mu gorele v čudovitem blesku, poprej nagubančeno mu čelo je bilo sedaj vedro: še pred trenutkom tako potrta Grk je bil sedaj kakor kak duhovnik, ki hoče navdušen po nekem božanstvu razodeti svetu pravo resnico.

»Kaj mu je? Ali je znorel?« se začujejo nekoliko glasov.

Toda on se obrne k množici ter, dvignivši kvišku desno roko, jame klicati tako glasno, da so ga morali slišati ne le augustijanci, marveč tudi oddaljeni ljudje.

»Narod rimski! Pri svoji smrti prisežem, da tu umirajo nedolžni in da požigalec je — ta le!«

In kaže s prstom Nerona.

Nastane za kratek čas tišina. Dvorniki kar okamene. Kilon pa je stal nepremično s štegnjeno roko ter kazal cesarja.

Nakrat nastane zmešnjava. Množica nalik valu, ki ga podi močan veter, pridrvi k starcu, hoteč ga bolje videti. Tu in tam se začuje klic: »Molči!« drugje zopet: »Gorje nam!« Na to se jame razlegati klic: »Ahenobarbus! Ubijalec svoje matere! Požigalec!« Zmešnjava je nastajala čimdalje večja! Bahantke, kričeče na ves glas, jamejo bežati v svoje kočije. Nakrat se podere nekoliko podgorelih stolpov, da so kar iskre sršale naokrog, kar še poveča zmešnjavo. Slepo skupaj stlačen val ljudij zajme Kilona ter ga odnese na sred vrta.

Stebri so povsod že jeli dogorevati ter padati na steze, drevoredi se polnijo z dimom, vonjavo zgorelega lesa in sežganega človeškega mesa. Bližnje in daljne luči so ugašale in na vrtu je nastala tema. Vznemirjena množica se je rinila k vratom. Poročilo o tem, kar se je bilo dogodilo, se je širilo od ust do ust, spremenjeno in povečano. Nekateri so govorili, da je cesar zgubil zavest, drugi, da je sam priznal, da je dal zažgati Rim, tretji, da je hudo zbolel, in četrti, da so ga skoro mrtvega odpeljali domu. Ponekje so se začuli glasovi sočutja do kristijanov: »Niso oni zažgali Rima, torej čemu toliko krvi, muk in krivice? Ali se bogovi ne potegnejo za te nedolžne ljudi in kakšna 'piacula' jih utegne zopet pomiriti? Besedici, 'innoxia corpora' sta se ponavljali čimdalje bolj pogostoma. Ženske so glasno pomilovale otroke, katerih so tako mnogo vrgli divji zverini, razpeli na križe ali sežgali na teh prokletih vrtovih! Naposled se je to sočutje spremenilo v preklinjanje cesarja in Tigelina. Pa bili so tudi

taki, ki so povpraševali sebe in druge: »Kakšno božanstvo je to, ki daje ljudem toliko moči ob uri smrti?« In vračali so se zamišljeni domu...

Kilon je še blodil po vrtu, ne vede kam iti, niti kam se obrniti. Zopet se je začutil slabega in onemoglega. Vsak hip se je spotikal ob nedogorela trupla in ob črne glavnje, ki so posipale za njim množico isker; časih se je vsedel ter topo zrl okrog sebe. Na vrtu je bilo že povsem temno; izza drevja je svetil samo še blede mesec, osvetljujoč s slabo svitlobo drevorede, nedogorele stebre in strašno skažene žrtve. In staremu Grku se je zdelo, da vidi v mesecu Gaukovo lice in ga še neprestano gledajo njegove oči; zato se je tudi skrival pred lučjo. Naposled vendar stopi iz sence ter nehote, kakor gnan od nevidne moči, nameni korake k vodometu, pri katerem je Glauko izdihnil svojo dušo.

Med tem se neka roka dotakne njegove rame.

Starec se zavrti na okrog ter videč pred seboj nepoznanega človeka, vpraša prestrašen:

»Kdo je to? Kdo si?«

»Apostol Pavel iz Tarse.«

»Jaz sem proklet! Kaj hočeš?«

A apostol mu odgovori:

»Hočem te rešiti.«

Kilon se nasloni na drevo.

»Za-me že ni več rešitve!« reče zamolklo.

»Kaj mar še nisi slišal, da je Bog odpustil kesajočemu se razbojniku na križu?« ga vpraša Pavel.

»Ali pa veš, kaj sem jaz storil?«

Videl sem tvojo bolečino ter slišal, kako si pričal resnico.«

»O, gospod!«

»In ker ti je Kristusov služabnik odpustil ob uri svoje smrti, kako bi ti ne odpustil Kristus?«

Kilon objame svojo glavo z obema rokama ter zavpije obupno:

»Da mi odpusti! Da odpusti meni!«

»Naš Bog je ... Bog usmiljenja,« odvrne apostol.

»Tudi za-me?« vpraša Kilon.

Na to zastoka kakor človek, ki nima več moči, da bi premagal svojo boleost in muko. Toda Pavel mu reče:

»Nasloni se na-me ter pojdi za menoj!«

In poduprši ga, gre ž njim proti vodometu, ravnaajoč se po šumu vode, o kateri se je zdelo, da se v nočni tišini joče nad trupli mučenikov.

»Naš Bog je ... Bog usmiljenja,« ponovi apostol. »Ako bi stopil k morju ter jel metati vanj kamenje, ali bi mar mogel napolniti njega globočino? Jaz pa ti pravim, da usmiljenje Kristusovo je kakor morje in da grehi in krivde človeške tonejo v njem kakor kamenje v brezdnju. Dá, pravim ti, da je ono kot nebo, ki pokriva gore, doline in morja, ker je povsod ter nima niti konca niti kraja. Ti si trpel pri Glaukovem stebru in Kristus je videl tvoje trpljenje. Ti si dejal, ne zmeneč se za to, kaj te doleti jutri: »On je požigalec!« In Kristus si je zapomnil tvoje besede, ker je preminila tvoja zloba in laž in v tvojem srcu ostala samo žalost ... Pojdi za menoj ter čuj, kaj ti povem: tudi jaz sem sovražil in proganjal Njegove služabnike. Tudi jaz nisem veroval vanj, dokler se mi ni prikazal in me pozval, naj vanj verujem. In odslej ga ljubim. Ti si izdajal mukam Njegove učence, toda On ti hoče odpustiti in te rešiti.«

Prsi nesrečneža pretrese grozno ječanje, od katerega se mu je kar razdirala duša. Toda Pavel ga je objel, podprl ter odpeljal, kakor vojak odpelje jetnika.

Čez nekaj časa spregovori znovič:

»Pojdi z menoj in jaz te popeljem k Njemu. Čemu bi bil sicer prišel k tebi? Toda on mi je zapovedal, zbirati človeške duše v imenu ljubezni, — torej samo izpolnujem Njegovo voljo. Ti misliš, da si proklet, jaz pa ti pravim, veruj vanj, pa te čaka rešitev. Ti misliš, da te On sovraži, toda jaz ti ponavljam, da te ljubi. Poglej mene! Dokler nisem imel Njega, nisem imel ničesar razun srda, ki je bival v mojem srcu, ali sedaj mi Njegova ljubezen nadomešča očeta in mater, bogastvo in gospodstvo. Samo v Njem jedinem je tolažba, On jedini pomiri tvojo tugo, ozre se na tvojo revščino, odvrne od tebe tvoj strah ter te pripelje do vodometa, čegar srebrni curek vode se je že v daljavi lesketal v mesečni svetlobi. Naokrog je bilo tiho in prazno, kajti sužnji so bili že odstranili nedogorele stebre in sežgana trupla.

Kilon se zgrudi jokaje na kolena, si pokrije lice z rokami ter ostane tako nepremičen. Pavel pa dvigne oči k zvezdam ter jame moliti:

»Gospod, poglej na tega nesrečneža, na njegovo žalost, na solze in muke! Gospod usmiljenja, ki si prelil svojo kri za naše grehe, radi Svoje muke in smrti, radi Svójega vstajenja ... odpusti mu!«

Na to umolkne, vsekako pa še nadalje gleda k zvezdam ter moli.

Med tem se pri njegovih nogah začuje bolešno ječanje:

»Kristus! ... Kristus! ... Odpusti mi! ...«

Pavel pristopi k vodometu, zajme v perišče nekoliko vode ter se vrne k nesrečnežu:

»Kilon, jaz te krstim v imenu Očeta, Sina in sv. Duha! Amen.«

Kilon dvigne glavo, razprostre roke ter ostane tako nepremičen. Mesec je z vso svojo svetlobo osvetljeval sive njegove lase in blede, shujšano, kakor mrtvo, ali iz kamena izklesano lice. Minila je ura za uro; iz velikih kurnikov, obešenih v Dominicijevih vrtovih, se je začulo petje petelina, on pa je še zmerom klečal, podoben nadgrobnemu kipu. Konečno se zgane, vstane ter obrnivši se k apostolu, vpraša:

»Kaj naj učinim pred svojo smrtjo, gospod?«

Tudi Pavel se zdrami iz zamišljenosti v to neizmerno moč, kateri se ni mogel vpreti tak duh, kakor je bil Grkov, ter odgovori:

»Zaupaj in pričaj resnico!«

Na to odideta skupaj. Pri vrtnih vratih apostol še enkrat blagoslovi starca ter se razideta. Tako je hotel sam Kilon, sluteč že naprej preganjanje cesarja in Tigelina radi tega, kar se je bilo dogodilo na vrtu.

In ni se motil. Vrnivši se domu, najde svojo hišo že obkoljeno od pretorijancev, ki ga zgrabijo in pod Scevinovim vodstvom odpeljejo na Palatin.

»Zakrivil si zločin razžaljenja veličanstva,« mu reko »in kazen te ne mine. Toda ako jutri izrečeš v amfiteatru, da si bil pijan in nor in da so požar vzročili kristijanje, pa boš samo bičan in prognan.«

»Ne morem, gospod,« odvrne Kilon potihoma.

Tigelin stopi k njemu s počasnimi koraki ter ga vpraša z zamolklim, toda strašnim glasom:

»Kako da ne moreš, grški pes? Mar nisi bil pijan in mar ne veš, kaj te čaka? Poglej semkaj!«

Po teh besedah pokaže v kot atrija, v katerem so poleg lesene klopi v mraku nepremično stali štirje sužnji z vrvmi in kleščami v rokah.

A Kilon odvrne:

»Ne morem, gospod!«

Tigelina je že zgrabila jeza, vendar pa se je še premagoval.

»Nisi mar videl,« vpraša, »kako umirajo kristijanje. Ali si želiš tudi ti tako smrt?«

Starec dvigne svoje blede lice; nekoliko časa so se mu tiho gibale ustnice, na to pa odvrne:

»Tudi jaz verujem v Kristusa!«

Tigelin ga začudeno pogleda.

»Pes! Zares si prišel ob pamet!«

Nakrat mu vsa njegova v prsih nakopičena jeza izbruhne na dan. Skoči h Kilonu, pograbi ga z obema rokama za brado, vrže na tla ter jame teptati po njem, da postane ves penast okrog ust.

»Prekliči! Prekliči!«

»Ne morem!« odvrne mu s tal Kilon.

»Na muke ž njim!«

Zaslišavši povelje, pograbijo Tračanje starca in ga položijo na klop, h kateri ga privežejo z vrvmi, na to pa jamejo s kleščami natezati njegove shujšane ude. Toda on, ko so ga vezali, je pokorno poljuboval njihove roke, na to pa je zaprl oči ter bil kakor mrtev.

Vendar pa je še živel, kajti ko se je Tigelin sklonil čezenj in ga še enkrat vprašal: »Ali prekličeš?« zganejo se mu blede ustnice ter zašepeta, da so ga komaj slišali:

»Ne morem!«

Tigelin zapove sužnjem, naj prenehajo z mučenjem, na to jame hoditi gorindol po atriju z razkačenim obrazom. Naposled mu šine v glavo nova misel; nakrat se obrne k Trakom in reče:

»Izpulite mu jezik!«

XX.

Drama ‚Aureolus‘ se je navadno predstavljala v gledališčih ali amfiteatrih, ki so bili tako urejeni, da so se mogli odpirati in tako tvoriti dvoje različnih pozorišč. Toda po prizorih na cesarjevih vrtovih se je opustil ta običaj, kajti tu je šlo za to, da bi čim mogoče največ ljudi moglo gledati sužnja, na križ pribitega, katerega je požiral medved v tej drami.

V gledališčih je igral vlogo medveda igralec, zašit v kožo, toda to pot bi imela biti igra popolnoma ‚istinita‘. Bila je to nova iznajdba Tigelinova. Cesar je iz početka dejal, da noče biti navzoč, pozneje pa je na prigovor svojega ljubljenca spremenil svoj sklep.

Tigelin mu je pojasnil, da po tem, kar se je dogodilo v njegovih vrtovih, se mora še nekaj več pokazati narodu, ter mu ob enem obljubil, da ga križani suženj ne onečasti tako, kakor je to storil Krispin. Ljudstvo je bilo že nekako sito in utrujeno od prelivanja krvi, radi tega mu je bilo obljubljeno, da dobi ondi darove in loterijske srečke in ob enem še gostovanje zvečer v krasno razsvetljenem amfiteatru.

Takoj v mraku se je amfiteater napolnil z ljudmi. Augustijanci, s Tigelinom na čelu, so prišli vsi, ne samo radi predstave, marveč radi tega, da po poslednjih dogodkih pokažejo cesarju svojo udanost in da se pomenijo kaj o Kilonu, o katerem je govoril ves Rim.

Šepetaje so si pripovedovali med seboj, da se je cesar vrnil z vrtov ves besen, da ni mogel zaspati, da ga je prevzel strah in da je videl čudne pošasti ter da hoče radi tega urno oditi v Ahajo. A drugi so temu ugovarjali, trdeč, da sedaj postane še bolj neizprosen do kristijanov. Našli so se tudi taki bojazljivci, ki so napovedali, da razžaljenje, ki ga je vrgel Kilon cesarju v oči, utegne imeti najhujše nasledke. Zopet drugi so iz človekoljubja prosili Tigelina, naj opusti daljše preganjanje.

»Glejte, kam ste zavozili!« reče Barko Soran. »Hoteli ste pomiriti ljudstvo ter mu vsiliti prepričanje, da kaznen zadeva krivce, toda dosegli ste uprav nasprotno.«

»Resnično!« doda Antistij Vero. »Sedaj vsi šepetajo, da so kristijanje nedolžni. In ako je temu tako, pa je imel Kilon prav, govoreč, da bi vaši možgani ne napolnili jedne kapice želoda.«

Tigelin se obrne k njima ter reče:

»Ljudje si tudi šepetajo, da je tvoja hči Servilija, Barko Soran, in tvoja žena Antistija, Antistij Vero, skrila svoje krščanske sužnje pred cesarjevo pravico.«

»To ni res!« zakliče Barko nemiren.

»Mojo ženo hočejo ugonobiti vaše razuzdanke, katere jej zavidajo njeno čednost!« reče enako vznemirjen Antistij Vero.

Drugi so se razgovarjali o Kilonu.

»Kaj se je zgodilo ž njim?« spregovori Eprij Marcelo.
»Sam jih je izročal Tigelinu v roke, bil je siromak in postal je bogatin ter bi mogel v miru preživeti svoje dni, imeti krasen pogreb in nagrobni kamen, toda sedaj je vse proč. Nakrat se mu je zljubilo, izgubiti vse in poginiti; bržkone je znorel.«

»On ni znorel, marveč je postal kristijan,« reče Tigelin.

»To ni mogoče!« zakliče Vitelij.

»Ali vam mar nisem pravil?« zakliče Vestin. »Ubijajte kristijane, toda ne borite se ž njihovim božanstvom; to niso nikake šale! .. Glejte, kaj se vse godi! Jaz nisem požigal Rima, pa bi njihovemu božanstvu takoj žrtvoval hekatombo, ako bi mi dovolil cesar. In vsi bi morali to storiti, kajti ponavljam vam, da ž njimi ni šale. Le zapomnite si, da sem vam rekel to.«

»Jaz pa sem rekel nekaj drugega,« spregovori Petronij. »Tigelin se je smejal, ko sem trdil, da se oni branijo sedaj pa rečem še več: oni zmagujejo!«

»Kako to? Kako to?« vpraša nekoliko glasov.

»Pri Poluksu! .. Ako se jim ni mogel ubraniti ta Kilon, kdo naj se jim še ubrani? Ako si mislite, da po vsakem gledališču ne narašča število kristijanov, pa je bolje za vas, da postanete piskrovezi, ali da jamete briti brade, pa boste bolje vedeli, kaj si ljudstvo misli in kaj se godi v mestu.«

»On govori živo resnico, pri svetem pepelu Dijaninem!« zakliče Vestin.

Toda Barko se obrne k Petroniju ter vpraša:

»Kaj hočeš reči s tem?«

»Uprav to, kar ste rekli že vi poprej, da je že dovolj krvi!«

Toda Tigelin ga mračno pogleda ter reče:

»Ej, še je premalo!...«

Daljši razgovor jim pretrga prihod cesarja, ki dospe s Pitagorom ter zavzame svoj prostor. Takoj na to se prične predstava ‚Aureole‘, za katero pa se ljudstvo ni mnogo brigalo, ker so vsi mislili na Kilona. Ljudstvo, privajeno mukam in krvi, se je dolgočasilo, žvižgalo in kričalo proti dvoru ter nestrpljivo zahtevalo prizor, kateri jedini ga je še mikal. In ako bi ne bilo nadeje, da kmalu vidijo obsojenega starca in da dobé darove, pa bi predstava sama ne bila pridržala ljudstva.

Naposled napoči pričakovani trenutek. Dva sužnja prineseta lesen križ, dovolj nizek, da je medved, postavivši se po koncu, mogel doseči mučenikove prsi. Na to sta dva druga sužnja pripeljala, ali bolje privlekla Kilona, kajti sam ni mogel iti, ker kosti v gležnjih so mu bile zlomljene. Tu ga položé ter pribijejo na križ, a to tako urno, da radovedni augustijanci niso mogli vsega dobro videti. Še le, ko je bil križ že vtaknjen v zemljo, obrnejo se oči vseh proti njemu. Toda le malokdo je mogel spoznati v tem golem starcu nekdanjega Kilona. Po muki, katero je pretrpel na Tigelinovo zapoved, ni ostala v njegovem licu niti kapljica krvi, in samo na beli bradi je še ostal rdeč madež, ki mu je ostal, ko so mu izpulili jezik. Skozi skoro prozorno kožo je bilo lahko razločiti njegove kosti in bil je videti dokaj starejši nego je bil v resnici.

Za to pa so njegove oči, ki so bile poprej polne nemira in zlobe, in lice, razodevajoče neprestano strah in negotovost, bile sedaj sicer otožne, toda tako mirne in

krotke, kakor je navadno pri ljudeh, ki spavajo, ali pa so že urmli. Mogoče, da ga je navdajala z upanjem misel na razbojnika na križu, kateremu je Kristus odpustil, in nemara je govoril v svoji duši usmiljenemu Bogu:

»Gospod, sikal sem naokrog kakor gad, toda vse svoje življenje sem preživel v revščini, umiral od gladu, ljudje so me teptali z nogami in me prezirali. Bil sem, o Gospod, reven in zelo nesrečen, a sedaj sem bil še mučen in pribit na križ: ne zavrzi me torej Ti, usmiljeni, ob uri moje smrti!« — In mir je očitno prišel v njegovo skesano srce. Nihče se mu ni smejal, kajti v tem križanem človeku je tičalo nekaj tako tihega; vsem se je zdel tako star, onemogel in s svojo pokorščino zahtevajoč sočutja, da so se ljudje nehoté povpraševali: Kako je mogoče, mučiti in pribijati na križ ljudi, ki že itak brez teh muk umirajo? Množica je molčala. Med augustijanci pa je Vestin, nagibaje se na desno in na levo, šepetal s prestrašenim glasom: »Glejte, kako oni umirajo!«

Drugi pa so čakali medveda, želeči si v duhu, da se ta prizor čim poprej konča.

Naposled prihlača na pozorišče medved ter, nizko držeč glavo, se ozira na vse strani, kakor bi si nečesa domišljeval, ali nečesa iskal. Zagledavši naposled križ in na njem nago telo, se približa k njemu, vspne se po koncu, toda čez trenutek se zopet spusti na tla ter sede pod križem in jame mrmrati, uprav kakor bi se bilo v njegovem živalskem srcu pojavilo sočutje nad tem revnim človekom.

Služabniki v cirkus ga jamejo kričaje dražiti, toda ljudstvo je molčalo. Med tem Kilon dvigne glavo ter pogleda naokrog. Naposled mu obstane pogled nekje na najvišjih vrstah amfiteatra, prsi se mu nakrat dvignejo in ta-

krat se pripeti nekaj, čemur so se začudili vsi gledalci. Na njegovem licu se prikaže smeh, čelo mu obkolijo jasni žarki svetlobe in iz očij, dvignenih kvišku, mu stečeta dve debeli solzi po licu.

Bil je mrtev.

Med tem zakliče neki krepek moški glas izpod velarija:

»Mir mučencem!«

V amfiteatru pa je vladala gluha tišina.

XXI.

Po prizorih na cesarjevih vrtovih so se ječe zdatno spraznile. Lovili so sicer in zapirali nove žrtve, na katere je padel sum, da so spoznovalci, 'vshodnega praznoverja', toda bilo jih je čimdalje manj, komaj toliko, kolikor jih je bilo treba za naslednje igre, ki so se istotako nagibale h koncu. Ljudstvo, prenasičeno krvi, se je čimdalje bolj dolgočasililo ter kazalo čimdalje večji nemir ob prizorih, kako umirajo ti obsojenci. Strah predsodkov polnega Vestina se je polastil tisočerih. Med množico so se neprestano širile čudne vesti o maščevanju krščanskega božanstva.

Vročinska bolezen (legar), ki se je iz ječ razširila po mestu, je še povečala splošni strah. Ljudje so videli pogostoma pogrebe ter šepetali med seboj, da nova 'piacula' mora pomiriti nepoznanega boga. V templih so doprinašali žrtve Jupitru in Libitini. Naposled se je navzlic prizadevanju Tigelina in njegovih pomočnikov čimdalje

bolj razširjalo mnenje, da je bilo mesto zažgano na cesarjevo povelje in da kristijani trpé po nedolžnem.

Toda uprav radi tega Nero in Tigelin nista odstopila od preganjanja. Da se množica pomiri, je cesar zapovedal znovič, deliti med njo zrnje, vino in olje. Razglasili so se predpisi, s katerimi je bila olajšana stavba hiš ter še drugi predpisi gledé širjave ulic in gledé tvarine, s katero se je imelo zidati, da bi bilo v bodoče bolj varno pred ognjem. Cesar sam se je udeleževal sej senata ter se posvetoval ob enem z očeti o blaginji naroda in mesta, toda pri tem niti senca milosti ni padla na obsojence. Vladarju sveta je bilo pred vsem drugim mar samo to, da vrine ljudstvu prepričanje, da taka strašna kazen more doseči samo krivce. V senatu za kristijane tudi nihče ni povzdignil glasu, kajti nihče ni hotel pasti cesarju v nemilost, in vrhu tega so ljudje, ki so zrlí naprej v bodočnost, zagotavljali, da na osnovah nove vere bi se rimsko gospodstvo ne moglo vzdržati.

Sorodnikom so oddajali samo na smrt bolne ljudi in mrličé, kajti rimsko pravo se ni maščevalo na mrtvih. Viniciju je vzročala veliko olajšavo misel, da Ligijo, kadar umre, pokoplje v svoji rodbinski rakvi ter bo konečno sam počival poleg nje. Ni imel že nobenega upanja več, da jo pred smrtjo ubrani in tudi sam, že na pol odtrgan od življenja ter povsem udan Kristusu, ni sanjal o nikakem drugem združenju nego o onem po smrti.

Njegova vera je bila tako krepka, da se mu je večnost dozdevala takoj istinitejša nego vse sedanje življenje. Srce mu je bilo prenapolneno od navdušenosti. Že v življenju se je bil spremenil v neko breztelesno bitje, katero je koprnelo po tem, da se oprósti samega sebe ter

teži za drugo ljubljeno dušo. Predočeval si je sedaj, da si on in Ligija podasta roki ter skupno odideta v nebo, kjer ju Kristus blagoslovi ter jima dovoli, da prebivata v luči, tako čudni in veliki, kakor je svit jutranje zarje. Prosil je samo Kristusa, naj prihrani Ligiji muke v cirku ter ji dovoli, da mirno umre, v zaporu, ker je bil zanesljivo prepričan, da umre ž njo vred tudi sam. Mislil si je, da se pri tolikem prelivanju krvi ne sme niti nadejati, da bi ona jedina ostala rešena.

Slišal je tudi od Petra in Pavla, da tudi ona umreta mučeniške smrti. Pogled na Kilona na križu ga je prepričal, da tudi mučeniška smrt more biti sladka, ter si je samo želel, da bi tudi za nju že napočil trenutek, ko se jima težka usoda spremeni v boljšo.

Časih se mu je zdelo, da je že okušal življenje za grobom. Ona tuga, ki mu je prevzemala dušo, je izgubljala čimdalje bolj svojo moč, ter se spreminjala v čimdalje večjo udanost v voljo božjo. Vinicij je dolgo plaval proti toku, boril se in trudil; sedaj pa se je izročil valovom, ker je bil zagotovljen, da ga odnašajo v večno tišino. Slutil je, da se Ligija istotako kakor on pripravlja na smrt in da korakata oba po isti poti, dasi ju loči zidovje ječe, ter se je nasmehnil pri spominu na to, kakor na nekakšno srečo.

In zares sta šla skupno, ker so se povsem strinjale njune misli. Tudi Ligija ni imela nikake želje, nikake nadeje, razun one nadeje v življenje za grobom. V smrti ni videla samo svoje rešitve iz ječe, kakor tudi iz Tigelinovih in cesarjevih rok, marveč tudi trenutek svojega združenja z Vinicijem. In pri takem zagotovitlu je vse drugo izgubljalo svoj pomen. Za njo se je le po smrti začenjalo

prava sreča, in pričakovala jo je tako, kakor zaročenka pričakuje svoj veseli dan.

A ta neizmerni prod vere, ki je ločeval od življenja ter odnašal za grob na tisoče teh prvih spoznovalcev, polastil se je tudi Ursa. Tudi on se dolgo ni mogel spoprijazniti z mislijo, da Ligija mora zares umreti; toda ko so vsakega dne dohajali v ječo vesti o tem, kaj se godi v cirku in na vrtovih ter ni bilo nikake sumnje več, da smrt čaka vse kristijane, pa tudi večna sreča po smrti, ni mogel naposled tudi on dalje prositi Kristusa, naj bi to srečo odtegnil Ligiji, ali jo od nje oddajil še za mnogo let. Pri tem si je še mislil v svoji barbarski duši, da hči ligijskega poveljnika doseže dokaj več nebeškega razkošja nego cele tolpe prostakov, med katere je spadal tudi sam, in da bo v večni slavi sedela božjemu „Jagnjetu“ dokaj bliže nego drugi. Slišal je kajpada, da so si pred Bogom vsi ljudje enaki; vsekako pa je bil prepričan do dna svoje duše, da Ligija bo še posebe odlikovana, ker je hči poveljnika in sicer poveljnika vseh Ligijcev, ne pa kaka sužnja. Nadejal se je, da mu Kristus dovoli, da ji bo smel še nadalje služiti. Za-se pa je gojil samo jedno tajno željo, — da bi namreč mogel umreti tako, kakor je umrlo „Jagnje“ na križu. Toda to se mu je zdela tako velika sreča, da se ni niti drznil, prositi za tako smrt, dasi je vedel, da v Rimu le največje lopove pribijajo na križ. Mislil si je, da ga gotovo obsodijo k smrti med divjimi zverinami, in radi tega je bil otožen. Že od svojega detinstva je rasel v gozdnih puščavah, sredi neprestanih lovov, na katerih je radi svoje orjaške moči postal slaven med Ligijci, še predno je postal mož. Lov je bil njegova najljubša zabava, in ko ga je pozneje, prišedši v Rim,

moral opustiti, je zahajal nalašč v vivarje in amfiteatre, da si je tu vsaj ogledal znane in neznane živali.

Pogled na nje je vzbujal v njem nepremagljivo težnjo po boju in klanju, torej se je sedaj bal v svoji duši, če mu bo treba srečati se ž njimi v amfiteatru, da se mu v glavi porode misli, ki niso dostojne pravega kristijana, kateri mora umreti pobožno in potrpežljivo. Pa tudi v tej misli se je dal v voljo Kristusovo, kajti imel je na umu drugo, slajšo misel. Začuvši, da ono „Jagnje“ je napovedalo boj peklenskimi močmi in hudim duhovom, h katerim je kristijanska vera prištela vse paganske bogove, si je mislil, da v tem boju vendarle posluži „Jagnjetu“, da mu celo bolje posluži nego drugi, ker mu nikakor ni moglo v glavo, da bi njegova duša ne imela biti močnejša, nego so duše drugih mučencev. Konečno je molil po cele dneve, skazoval službe jetnikom, pomagal nadzornikom, tolažil svojo kraljico, katera je včasih obžalovala, da za časa svojega kratkega življenja ni mogla storiti toliko dobrega, kakor proslavljena Thabita, o kateri je ob svojem času pripovedoval apostol Peter. Stražniki, ki so se v ječi bali orjaške moči tega hrusta, so ga naposled jeli imeti radi vsled njegove mirnosti. Večkrat so se čudili temu njegovemu miru ter ga povpraševali po vzroku takega obnašanja, toda on jim je pripovedoval s takošnim prepričanjem, kakošno življenje ga čaka po smrti, da so ga vsi začudeni poslušali, videči sedaj prvič, da v ječo, v katero ne more pokukati solnce, more vendarle dospeti prava sreča.

In ko jim je svetoval, da naj verujejo v to „Jagnje“, ni si niti jeden njih domislil, da je njihova služba služba

sužnjev, življenje pa življenje siromaka, katero je imela dovršiti samo smrt.

Samo da je njim ta smrt zadajala nov strah, ker po njej niso pričakovali ničesar več, med tem ko je ta ligijski orjak in ta deklica, podobna cvetki, vrženi na slamnato ležišče, šla njej naproti z veseljem kakor k vratom boljše sreče.

XXII.

Nekega večera obišče Petronija senator Scevin ter započne ž njim dolg razgovor o hudih časih, v kakoršnih so živeli, in o cesarju. Govoril je tako odkritosrčno, da je Petronij postal nezaupen, dasi je bil njegov prijatelj. Tožil je, da na svetu gre vse narobe, da se mora vse to končati s kakšno nesrečo še strašnejšo, nego je bil požar Rima.

Pripovedoval je, da so že celo augustijanci nevoljni, da Fenij Ruff, drugi prefekt pretorijancev, že kaj nerad sluša gnusna naročila Tigelinova in da je ves Senekin rod do skrajnosti razžaljen s tem, kako cesar ravna s svojim starim učiteljem, kakor tudi z Lukanom. Naposled je omenil tudi nezadovoljnost ljudstva ter celo samih pretorijancev, katerih velik del si je znal Fenij Ruff pridobiti zá-se.

»Čemu mi praviš to?« vpraša ga Petronij.

»Vsled skrbi za cesarja,« odvrne Scevin. »Imam med pretorijanci nekega sorodnika, ki se takisto imenuje Scevin kakor jaz in od njega vem, kaj se godi v taboru ... Nezadovoljnost se razširja tudi tam ... Vedi, Ka-

ligula je bil tudi norec, toda glej, kaj se je bilo pripetilo! Prišel je Kasij Kereja ... Bil je to grozen čin in gotovo ni med nami nikogar, ki bi ga bil pohvalil, vendar pa je Kereja rešil svet te spake.«

»Ali zares misliš tako?« odvrne Petronij. »Jaz Kereja ne hvalim, vsekako pa je bil to vrl človek in želim, da nam bogovi dajo takih več.«

Toda Scevin obrne razgovor ter jame nepričakovano hvaliti Pizona. Proslavljal je njegov rod, njegovo udanost do žene in naposled njegov razum in oni čudni dar, s katerim si zna pridobiti ljudi.

»Cesar nima otrok,« je nadaljeval, »in vsi vidijo njegovega naslednika v Pizonu. Brez dvoma bi mu rad vsak pomagal, da se poprime vlade. Fenij Ruff ga ima rad, tudi Annejin rod mu je povsem udan. Plaucij Lateran in Tulij Senecio skočila bi zanj v ogenj. Takisto tudi Natalis, Subrij Flavij, Sulpicij Afer, Atrani Kvinkcijan ter celo Vestin.«

»Poslednji Pizonu ne bo mnogo koristil,« odvrne Petronij. »Vestin se boji svoje sence.«

»Vestin se boji sanj in duhov,« odvrne Scevin, »toda on je delaven človek, katerega hoté za stalno imenovati konzulom. Da se v svoji duši upira preganjanju kristijanov, mu ne smeš šteti v greh, kajti tudi tebi je mnogo mar za to, da bi bila ta znorelost omejena.«

»Ne meni, marveč Viniciju,« reče Petronij. »Radi Vinicija bi hotel rešiti neko deklico, toda ne morem, ker sem padel pri Rdečebradcu v nemilost.«

»Kako? Mar ne opažaš, da se ti cesar zopet približuje in se pričinja s teboj razgovarjati? A povem ti, zakaj. Pripravlja se zopet na pot v Ahajo, kjer hoče pre-

pevati grške pesmi, katere je sam zložil. Močno ga vleče na pot, ob enem pa se tudi boji, da se mu ne bi posmehovali Grki. Domišlja si, da ga ondi čaka bodisi največji triumf, ali pa tudi največji neuspeh... Potrebuje dobrega sveta ter vé, da mu ga razun tebe nihče ne more dati. To je vzrok, da ti znovič naklonja svojo milost.«

»Lukan bi me lahko nadomeščal.«

»Rdečebradec ga sovraži in zapisal mu je že smrt v svoji duši. Išče samo priložnost, kajti on za vsako reč išče priložnost. Lukan vé, da se je treba požuriti.«

»Pri Kastoru!« zakliče Petronij. »Mogoče. Toda jaz bi imel še jedno sredstvo, s katerim bi si pridobil cesarjevo milost.«

»Kakšno?«

»Zamogel bi Rdečebradcu povedati vse to, kar si ti meni rekel poprej.«

»Jaz nisem rekel ničesar!« zakliče plaho Scevin.

Toda Petronij mu položi roko na ramo ter reče:

»Imenoval si cesarja norca, napovedal si, da mu bo naslednik Pizon ter si dejal: »Lukan vé, da se je treba požuriti.« A s čem se je treba požuriti, carissime?«

Scevin obledi in nekaj časa sta zrla drug drugemu v oči.

»Ne poveš mu tega!«

»Pri bedrih Kripide! Kako me dobro poznaš! Ne! Ne povem! Ničesar nisem slišal in tudi ničesar nočem slišati... Ali razumeš? Življenje je itak prekratko, čemu ga torej še krajšati? Prosim te samo to, danes posetiš tudi Tigelina ter se ž njim razgovarjaš isto tako dolgo kakor z menoj, o čemur bodeš hotel.«

»Čemu?«

»Zato, ako mi Tigelin kedaj poreče: »Scevin te je posetil« da mu bom mogel odgovoriti: »Ta je onega dné bil tudi pri tebi.«

Scevin, zaslišavši to, zlomi paličico iz slonove kosti, katero je držal v roki, ter odgovori:

»Naj njegova zloba pade na to palico. Pojdem še danes k Tigelinu, na to pa na gostijo k Nervi. Prideš-li tudi ti? Za vsak slučaj pa na svidenje pojutrišnjem v amfiteatru, kjer nastopijo poslednji kristijanje. Na svidenje!«

»Pojutrišnjem! ponovi si Petronij, ko ostane sam. »Ne smem zapravlјati časa. Rdečebradcu bom zares potreben v Ahaji, pa utegne nemara računati z menoj.«

Sklenil je, da poskusi poslednje sredstvo.

Na gostiji pri Nervi je cesar izrazil željo, naj Petronij zasede prostor njemu nasproti. Hotel se je ž njim razgovarјati o Ahaji ter o mestih, v katerih je bilo mar za Atenjane, katerih se je bal. Drugi augustijanci so pozorno poslušali njiju razgovor ter si prizadevali zapomniti si najlepše Petronijeve besede, da jih pozneje izdajo za svoje.

»Zdi se mi, da doslej še nisem niti živel in da se rodim še le v Grški.«

»Rodiš se k novi slavi in neumrlјivosti,« odvrne Petronij.

»Upam, da se tako zgodi in da mi Apollo ne bo nevošlјiv. Ako se vrnem s triumfom, žrtvujem mu hekatombo, kakoršne še ni imel doslej noben bog.«

Scevin ponovi Horacijeve stihe:

»Sic te diva potens Cypri,
Sic fratres Helenae, lucida sidera,
Ventorumque regat Pater !..«^{*)}

^{*)} Naj te spremlјa mogočna boginja Cipra in bratje Helene, sijajne zvezde, ter oče vetrov!

»Ladija že stoji v Napolju,« reče cesar. »Hotel bi odti bodisi že jutri.«

Petronij se dvigne ter zroč Neronu naravnost v oči, reče:

»Dovoli, božanstveni, da še poprej priredim ženitnino, na katero pred vsem drugim vabim tebe.«

»Ženitnino? Kakšno ženitnino?« vpraša Nero.

»Vinicijevo s hčerko kralja Ligijcev in tvojo zastavljeno. Ona je seveda v ječi, kar pa bi ne smelo biti. Vrh tega si sam dovolil Viniciju, da se ž njo oženi, in ker so tvoje naredbe nespremenljive nalik Zevsovim, zato tudi zapoveš, da jo spusté iz ječe ter jo izročé njenemu zaročniku.«

Hladnokrvnost in mirna samozavest Petronijevih besed so napolnile cesarja z začudenjem. Bil je v zadregi, kakor vsikdar, kadar je kdo tako govoril ž njim.

»Vem,« odgovori ter pobesi oči. »Mislim sem na njo in na onega orjaka, ki je zadavil Krotona.«

»Tedad sta oba rešena,« odvrne povsem mirno Petronij.

Tigelin priskoči na pomoč svojemu gospodarju.

»Ona sedi v ječi po cesarjevi volji, in sam si dejal, Petronij, da so njegove naredbe nesprosljive.

Vsem navzočim je bilo znano, za kaj tu pojde, ker so jim bile znane dogodbe Vinicija in Ligije, toda molčali so, pričakujoči, kako konča ta razgovor.

»Ona sedi v ječi vsled tvoje pomote in radi tvojega nepoznanja mednarodnega práva proti cesarjevi volji,« odvrne odločno Petronij. »Ti, Tigelin, si kaj naiven človek, toda tega vendar ne boš trdil, da je ona zažgala Rim, pa ko bi to tudi trdil, vendar cesar tega ne bi verjel.«

Toda Nero se je bil že spametoval ter začel zatiskati svoje kratkovidne oči z izrazom nepopisljive zlobe.

»Petronij ima prav,« reče čez nekaj časa.

Tigelin ga začuden pogleda.

»Petronij ima prav!« ponovi Nero. »Jutri se odpro vrata njene ječe in pojutrišnjem se pomenimo o ženitnini v amfiteatru.«

»Zopet sem zgubil!« pomisli si Petronij.

In vrnivši se domu, je bil povsem zagotovljen, da je napočila poslednja ura Ligijinega življenja ter je drugega dne poslal v amfiteater zanesljivega oproščenca, naj se z nadzornikom »spolarija« pogodi za njeno truplo. Hotel je je namreč dati Viniciju.

XXIII.

Za časov Nerona so se pričele večerne predstave, ki so bile drugekrati v cirku in amfiteatrih zelo redke. Augustijanci so jih bili veseli, kajti po njih so sledile gostije in pijančevanje, ki je trajalo do jutra. Dasi je bilo za ljudstvo že dovolj prelivanja krvi, vendar je v amfiteater privrela neštevilna množica ljudij, ko se je raznesla novica, da prihaja konec iger in da poslednji kristijan je umro na večerni predstavi. Augustijanci so prišli vsi kakor jeden mož, ker so si domišljevali, da to ne bo kaka navadna predstava in da je cesar naumil napraviti si iz Vinicijeve bolečine tragedijo. Tigelin ni hotel nikomur razodeti, kakšne vrste muka je odločena za zaročenko mladega tribuna, in to je še bolj podžigalo splošno radovednost. Oni, ki so kedaj videli Ligijo pri Plaucijevih, so si pripo-

vedovali sedaj prave čudeže o njeni lepoti. Druge je pred vsem drugim zanimalo vprašanje, ali jo danes zares zagledajo na pozorišču, ker je dokaj onih, ki so slišali, kaj je cesar odgovoril pri Nervi Petroniju, si različno tolmačilo njegov odgovor. Nekateri so naravnost trdili, da namerava Nero deklico izročiti, ali da jo je že izročil Viniciju. Spominjali so se, da je ona zastavljena in kot takšna more častiti bogove, kakoršne hoče, in katere mednarodno pravo ne pusti kaznovati.

Negotovost, pričakovanje in radovednost so prevzele vse gledalce. Cesar je dospel poprej nego navadno in ob enem z njegovim prihodom je nastal šepet. Slutili so, da se zgodi nekaj nenavadnega, kajti Nerona je razun Tigelina in Vacinija spremljal tudi Kasij, centurij orjaške postave in orjaške moči, katerega je vzel s seboj samo takrat, kadar je hotel imeti s seboj váruha, na primer, kadar se je hotel odpraviti na nočne pohode na Suburo, v katerih slučajih so metali na vojaški plašč deklice, ki so jih zalotili na cesti. Bilo je tudi zapaziti v amfiteatru več nenavadnih varstvenih priprav. Straže pretorijancev so se pomnožile, zapovedništva nad njimi ni imel centurij, marveč tribun Suburij Flavij, znan po svoji slepi udanosti cesarju. Razumeli so sedaj, da se je hotel cesar zavarovati pred izbruhom Vinicijeve obupnosti, in radovednost je še tembolj naraščala.

Pogledi vseh so se z napeto pozornostjo obračali proti mestu, na katerem je sedel nesrečni ženin. Bil je močno bled, čelo so mu pokrivala kapljice znoja. Tičal je v negotovosti, kakor ostali gledalci, ob enem pa tudi vznemirjen do dna duše. Petronij, ki sam ni dobro vedel,

kaj se zgodi, mu ni rekel ničesar; vprašal ga je samo, če je na vse pripravljen in če se udeleži predstave.

Vinicij je na obe vprašanji odgovoril z »da«, toda pri tem se je stresel na vsem životu. Domislil si je, da ga Petronij ne poprašuje brez vzroka. On je bil že dlje časa samo na polovico živ; mislil je na smrt ter se spoprijaznil celo z Ligijino smrtjo, toda sedaj je spoznal, da je nekaj povsem drugega, misliti od daleč na poslednji trenutek kot na neko rešitev, a zopet nekaj povsem drugega, iti ter gledati muke bitja, ki mu je najdražje na svetu. In vse že davne prebite bolečine so se pojavile v njem znovič. Potolažen obup jel je znovič divjati v njegovi duši; polastilo se ga je poprejšnje koprnjenje: rešiti Ligijo za vsako ceno. Že od ranega jutra je hotel vdreti v kunikule, da se prepriča, če je mar ondi Ligija, toda pretorijanske straže so tako skrbno stražile vse vhode in povelja so bila tako stroga, da se celo znani vojaki niso dali omehčati niti s prošnjo, niti z zlatom.

Viniciju se je zdelo da ga negotovost umori poprej nego zagleda gledališče, ki mu ga je pripravil cesar. Nekje na dnu srca mu je še tlela nadeja, da nemara Ligija ni v amfiteatru in da je njegova bojazen prazna. Časih se je držal te nadeje z vsemi močmi. Govoril je sam sebi, da jo je Kristus mogel že poprej rešiti iz ječe, da pa nikakor ne more privoliti, da bi bila mučena v cirku. Že poprej je vse prepustil Njegovi volji, toda sedaj, ko je bil odgnan od kunikulskih vrat ter se je vrnil na svoj prostor v amfiteatru, ko so radovedneži vpirali vanj svoje oči in ko je spoznal, da se najčrnejše slutnje utegnejo uresničiti, — sedaj ga je jel prositi iz dna svoje duše, naj jo reši. »Ti to zamoreš!« je ponavljal, stiskaje krčevito roko, »Ti to za-

moreš!« Prej si ni domišljal, da bo ta trenutek, kadar zares napoči, tako strašen. A sedaj, ne zavedaje se niti sam, kaj se godi ž njim, sedaj je začutil, da se nemara njegova ljubezen spremeni v sovraštvo in vera v obup, ako zagleda Ligijine muke. Ob enem ga je tudi bilo strah teh občutkov, kajti bal se je, da ne bi razžalil Kristusa, katerega je prosil milosti in pomoči.

Že ni prosil več za njeno življenje, marveč prosil samo to, da bi umrla poprej, predno jo pripeljejo na pozorišče. Z največjo bolečino v srcu je ponavljal: »Ne odbij mi vsaj te prošnje in ljubiti Te hočem še bolj, nego sem Te ljubil doslej.«

Naposled so se njegove misli razprašile kakor valovi, katere raznese veter. Vzbujała se je v njem želja po maščevanju in krvi. Polaščevala se ga je strastna želja, planiti na Nerona ter zadaviti ga pred očmi vseh gledalcev, a ob enem je čutil, da s to željo žali zopet Kristusa in da greši zoper Njegove zapovedi. Časih mu je zabliskala v glavi kakor blisk misel, da to vse, pred čemur se je še pred trenutkom zgražala njegova duša, odvrne še vsemogočna in usmiljena roka, ali ugasnila je takoj v neizmerni žalosti, da On, ki bi mogel z jedno besedo ugonobiti ves ta cirk ter rešiti Ligijo, jo je zapustil, dasi je zaupala vanj, dasi ga je ljubila z vsemi močmi svojega srca. In mislil je dalje na to, da ona leži v temni ječi slaba, brez obrambe, zapuščena, prepuščena milosti in nemilosti zverskih stražnikov, in da nemara kmalu spusti dušo, on pa, da mora čakati brez sveta v tem strašnem amfiteatru, ne vedé, kakšne muke imajo za njo pripravljene in kaj vse zagleda čez malo časa.

Konečno, kakor človek, ki pada v brezno, se popri-me vsega, kar raste ob prepadu, tako se je tudi on po-prijemal misli, da jo samo vera more rešiti. Preostajalo mu je samo to jedino sredstvo, in Peter je dejal, da je moči premakniti celo zemljo iz njenih tečajev!

Spametoval se je, premagal svoj dvom, vse svoje bitje je osredotočil v jedino besedo: verujem, ter pričakoval čudeža.

Toda kakor prenapeta struna mora počiti, tako je naposled tudi njega potrla ta razburjenost. Smrtna ble-dica mu je pokrivala lice in telo se mu je jelo tresti. Mislil si je, da je njegova prošnja bila uslišana — da umira. Zdelo se mu je, da je Ligija tudi že morala umreti in da njo tako Kristus vzame k sebi. Pozorišče, bele toge naj-bližjih gledalcev, svitloba tisočernih svetilnic in bakelj, vse to mu nakrat zibne izpred očíj.

Toda ta onemoglost ni trajala dolgo. Čez nekaj časa pride zopet k zavesti. Sprebudi ga topot nestrpljivega ljudstva.

»Bolan si,« reče mu Petronij, »zapovej, da te odne-sejo domu.«

In ne zmené se za to, kaj poreče cesar, je vstal, da bi podpiral Vinicija ter odšel zajedno ž njim. Srce mu je prevzelo pomilovanje in pri tem ga je neizrečeno jezilo to, da je cesar skozi svoj smaragd ogledoval Vinicija, na-slajaje se z zadovoljnostjo nad njegovo bolečino, nemara radi tega, da jo potem opiše v patetičnih strofah in tako izzove ploskanje poslušalcev.

Vinicij strese glavo. Bil je zmožen umreti v tem am-fiteatru, ni pa imel moči, oditi iz njega. In tudi predstava bi se imela vsak hip pričeti.

V tem hipu zares mahne mestni prefekt z rdečim robcem, na katero znamenje zaškripljejo vrata nasproti cesarjevemu „podiju“ in iz temnega predora stopi Urso na jasno razsvetljeno pozorišče.

Orjak je mežikal z očmi, ker je bil očividno zaslepljen od jasne svetlobe na pozorišču, na to je šel na sredo, oziraje se naokrog, kaj še vse pride in kaj vse mu je namenjeno. Vsem augustijancem in tudi večini gledalcev je bilo znano, da je to oni človek, ki je zadavil Krotona, in precej, ko so ga zagledali, je nastal šepet po vseh klopeh. V Rimu se ni manjkalo gladijatorjev, zdatno nadkriljujočih navadno človeško moč, toda oči Kviritov še niso videle ničesar podobnega. Kassij, stoječ na „podiju“ za cesarjem, se je zdel v primeri ž njim kaj neznatni človek. Senatorji, vestalke, cesar, augustijanci in ljudstvo so zrl z navdušenjem veščakov in ljubljencev na krepke, močnejše ude, na prsi, podobne dvema ščitoma, in na njegove herkulove roke. Šum je naraščal vsaki hip. Za to množico ni bilo večjega razkošja nego videti take mišice v igri, ali napete v borbi.

Šepet se je spremenil v klicanje in vročinsko vprašanje, kje da prebiva narod, ki rodi take orjake. — Lig je stal sredi amfiteatra gol, dokaj podobnejši kamenitemu kipu nego človeku, z otožnim, toda ob enem barbarskim licem. Videč prazno pozorišče, je zrl s svojimi modrimi otročjimi očmi sedaj gledalce, pa zopet cesarja, ali zopet vrata kunikulov, od koder je pričakoval svoje rabelje.

V onem času, ko je stopil na pozorišče, je zatripalo njegovo preprosto srce poslednjikrat z nadejo, da ga nemara pričakuje križ. Ko pa ni zagledal niti križa, niti pripravljenih jame, si je domislil, da on ni vreden te milosti

in da mu bo treba umreti drugače, gotovo pod zobmi divje zverine. Bil je brez orožja in sklenil je, da umrje, kakor se spodobi spoznovalcu „Jagnjeta“, mirno in potrpežljivo. Sedaj je hotel samo še nekoliko moliti k svojemu Odrešeniku; radi tega je, poklekniivši na pozorišču, sklenil roke ter dvignil oči proti zvezdam, ki so se lesketale nad gorenjim predorom cirka.

To nikakor ni ugajalo množici. Bila je že sita takih kristijanov, ki so umirali kakor ovce. Vsi so razvideli, da ves ta prizor zgubi mnogo na svoji vrednosti, ako se orjak ne bo hotel braniti. Tu pa tam se je začulo žvižganje. Nekateri so že klicali mastigofore, katerih naloga je bila: tepsti borilce, ki se niso hoteli boriti. Čez trenutek pa je vtihnilo vse, kajti nihče ni vedel, kaj pričakuje orjaka in ali se morda ne bo hotel boriti, ko se z očmi v oči sreča s smrtjo.

In gledalci niso dolgo čakali. Nakrat se oglasi glas medene trombe in na to znamenje se odpre druga mreža nasproti cesarskemu „podiju“ in na pozorišče pridrvi med kričem bestijarov velik germanski zuber, noseč na svoji glavi golo žensko telo.

»Ligija! Ligija!« zakliče Vinicij.

Na to se pograbi za lase na sencih ter se zvija od bolečine kakor človek, ki začuti v sebi ostro kopje in ponavlja z zamolklim, hropečim glasom:

»Verujem! Verujem! ... Kristus, stori čudež!«

In niti ni čutil, da mu je Petronij v tem hipu s toga pokril glavo. Zdelo se mu je, da mu je smrt ali bolečina zaslepila oči. Ni gledal in tudi videl ni ničesar. Začutil je občutek neke strašne praznote. V glavi mu ni ostala niti ena misel in samo usta so ponavljala kakor v nezavesti:

»Verujem! Verujem! Verujem!«

Med tem je vladala v amfiteatru popolna tišina. Vsi augustijanci so vstali s svojih sedežev, kajti na pozorišču se je godilo nekaj nenavadnega. Oni pokorni in na smrt pripravljeni Lig, zagledavši svojo kraljico na rogovih divje živali, se je sklonil, kakor bi se ga dotaknil z gorečim železom in sklonivši se naprej, stekel od strani k razjarjeni živali.

Iz prsij vseh se izvije vsklik začudenja, na kar nastane znovič gluha tišina. Lig priskoči kakor bi trenil k srditemu bivolu ter ga pograbi za roge.

»Glej!« zakliče Petronij ter potegne togo Viniciju z glave.

Vinicij vstane ter pogleda na pozorišče s svojimi kalnimi očmi.

Gledalcem zastane sapa v prsih. V amfiteatru je bilo moči razločno slišati brenčanje muh. Ljudje niso hoteli verjeti svojim očem. Odkar je vstal Rim, se še ni videlo ničesar podobnega.

Lig je držal divjo žival za roge. Noge so se mu do gležnjev zarile v pesek, hrbet se mu je skrivil kot napieti lok, glava se mu pobesila na prsi in žile na rokah so se mu napele tako, da je le malo manjkalo, da mu ni počila koža na njih, vsekakor pa je držal bivola za roge. Človek in žival sta stala tako nepremično, da se je gledalcem zdelo, da gledajo nekako sliko, ki jim kaže nekako Herkulovo ali Tezejevo dejanje, ali nekako skupino, izklesano iz kamena. Toda v tem navideznem miru je bila opaziti grozna napetost dveh medsobno se borečih močij. Bivol in človek sta se zarila z nogami v pesek; bivol se je zvil tako, da je bil podoben nekaki ogromni krogli.

Kdo se poprej vtrudi, kdo prvi pade, to je bilo vprašanje, ki je imelo za gledalce, zaljubljeno v take prizore, v tem hipu večji pomen, nego lastna njih usoda, nego ves Rim in njegova vlada nad svetom. Ta Lig je bil za nje v tem hipu nekak polubog, vreden časti in kamenitih kipov. Vstal je tudi cesar. Zaslišavši o orjaški moči tega moža, sta on in Tigelin nalašč priredila gledalcem ta prizor, govoreča med seboj: »Naj ta ubijalec Krotona premaga bivola, katerega mu izberemo«. Sedaj pa sta začudena zrla sliko, ki sta jo imela pred seboj, kakor bi niti ne verjela, da bi to mogla biti resnica. V amfiteatru so že vystajali gledalci, ki so vsled začudenja dvignili roke kvišku ter jih držali tako ves čas borbe.

Drugim je znoj zalival čelo, kakor bi se oni sami borili z živaljo. V cirku se je samo čulo, kako plamte svetilnice in kako pada olje od bakelj. Glasovi so ljudem obtičali v grlu, toda srca so jim utripala tako glasno, kakor bi se hotela razpočiti. Vsem se je zdelo, da ta borba traja na veke.

A človek in žival sta stala nepremično, napenjajoča svojo moč, kakor bi bila vkopana v zemljo.

Med tem se zamolklo, jeku podobno tuljenje začuje na pozorišču, na kar se izvije vsklik iz vseh prsij in na to znovič nastane tišina. Ljudje so si mislili, da sanjajo; ogromna bivolova glava jame se kriviti pod železnimi rokami orjaškega barbarja.

Ligu zardi lice, vrat in roke in hrbet se mu skrivi še huje. Videlo se je, da napenja svoje ostale nadčloveške moči, da pa vendar dolgo ne bo mogel vzdržati.

Čimdalje bolj zamolkli in hropeč glas bivolov se je mešal s silnim hropenjem orjakovih prsij. Bivolova glava

se je krétala čimdalje urneje in iz gobca mu je molel dolg, penast jezik.

Trenutek še in oni, ki so sedeli bliže, so začuli praskot polomljenih kostij, na kar je divja žival z zavitim vratom padla na tla.

Orjak razveže kakor bi trenil vrvi na njenih rogovih, na to vzame deklico na roke ter začne še urneje dihati. Lice mu je bilo blede, na laseh mu je visel znoj; hrbet in roke so mu bile mokre kakor bi jih polil z vodo. Nekaj časa je stal kakor brez zavesti, na to pa je dvignil oči ter se jel ozirati po gledalcih.

Gledalci v amfiteatru so bili kakor znoreli.

Stene stavbe se stresejo od vsplikov tolikih tisočev ljudij. Odkar so bile javne igre, še ni bilo take navdušenosti. Oni, ki so sedeli v višjih vrstah, so jih zapustili ter se zgrnili navzdol, da si od blizu ogledajo krepkega orjaka.

Od vseh strani se začujejo strastni in vstrajni glasovi za milost, ki se kmalu spremene v jeden splošen krik. Orjak postane nakrat drag temu ljudstvu, ki je nad vse drugo ljubilo človeško moč; on je postal prva oseba v Rimu.

Tudi on je razumel, da množica zahteva, naj se mu prizanese in vrne svoboda, toda bilo je očitno, da se ni brigal za samega sebe. Nekaj časa se je oziral naokrog, na to pa se je približal k cesarkemu 'podiju' in držeč deklico v rokah, dvignil oči kvišku, izražajoč vročo prošnjo, kakor bi hotel reči:

»Nje se usmilit! Njo rešite! Jaz sem to storil za njo ...«

Gledalci so kmalu razumeli, česa je prosil. Pri pogledu na brezzavestno deklico, ki je poleg orjaškega Liga bila kakor malo dete, se polasti pomilovanje množice, viitezov in senatorjev. Njeno drobno, zalo telo je bilo, kakor bi bilo izklesano iz alabastra; njena omedlevica in velika nevarnost, iz katere jo je rešil orjak, — vse to je pretreslo srca vseh. Nekateri so si domišljevali, da oče tako prosi milosti svojemu otroku. Pomilovanje in sočutje je izbruhnilo na dan kakor plamen. Dovolj je že krvi, dovolj smrti, dovolj muk. Solzni glasovi jamejo prositi usmiljenja za oba.

Urso je med tem korakal okrog pozorišča, ujčkaje neprestano deklico na svojih rokah, ter s svojim gibanjem in pogledi prosil usmiljenja. V tem hipu je tudi Vinicij zapustil svoj sedež, preskočil ograjo, ki je delila prve seže od pozorišča, pridirjal k Ligiji ter pokrnil s togo njeno golo telo.

Na to raztrga tuniko na prsih, odkrije brazgotine, ki so mu ostale na ramah, pridobljenih v boju z Armenci, ter stegne roke proti množici.

Sedaj je navdušenost in razburjenost množice nadkrila vse, kar se je videlo doslej na pozoriščih. Množica je jela teptati z nogami in tuliti. Glasovi, zahtevajoči milosti, so postali naravnost grozni. Množica se ni potegovala samo za orjaka, marveč za deklico in vojaka, njenega ženina.

Na tisoče gledalcev se je obrnilo k cesarju z razpallenimi očmi in stisnjenimi pestmi. Toda cesar je še zmemrom odlašal in omahoval.

Do Vinicija res ni imel nikake mržnje in za Ligijino smrt mu ni bilo dosti mar; toda rajše bi bil imel, da bi bil

videl telo deklice prebodeno in razdrto z rogovi divje živali. Njegova okrutnost, kakor tudi njegova nadnaravna domišljija je nahajala veliko razkošje v takih prizorih. In ta prizor mu je hotela množica odvzeti? Pri pomisleku na to se je pojavila jeza na njegovem nabuhlem licu. Pa tudi njegovo slavohlepje mu ni dovoljevalo, pokoriti se volji množice; toda ob enem si ji vsled svoje prirojene bojazni tudi ni drznil nasprotovati.

In jel se je ozirati okrog sebe, če mar med augustijanci ne zagleda takih, ki imajo svoje palce obrnjene k tlom v znamenje smrti. Toda Petronij je držal roko kvišku ter mu je nekako izzivalno zrl v obraz. Vestin, navdan s predsodki, pa tudi naklonjen k navdušenosti, ki se je bal duhov, ne pa ljudij, je dvignil roko kvišku v znamenje milosti. To isto so storili tudi senator Scevin, Nerva, Tulij, Senecio, star proslavljen poveljnik Ostrij Skapula, Antistij, Pizon, Veto, Krispin, Minucij Terino in Poncij Telezij ter najznamenitejši in od ljudstva najbolj spoštovani Trazej. Cesar, to videvši, je odtegnil smaragd od svojega očesa in na licu se mu prikaže preziranje; čutil se je razžaljenega. Tigelin, ki je želel maščevati se nad Petronijem, se sklone k njemu ter spregovori:

»Ne odjenjaj, božanstveni. Imamo pretorijance.«

Neron se takoj obrne na ono stran, kjer je stal na čelu pretorijancev mračen in popolnoma mu udan Subrij Flavij, kjer pa zagleda nekaj nepričakovanega. Lice starega tribuna je bilo mračno in roko je držal kvišku v znamenje milosti.

Med tem je množica jela besneti. Vsi so grozno cepetali z nogami in hrup je napolnil ves amfiteater. Začuli

so se vskliki: »Rdečebradec! Ubijalec svoje matere! Požigalec!«

Neron se prestraši. Množica je bila neomejen gospodar v cirku. Poprejšnji cesarji, zlasti Kaligula, so se postavili časih po robu njeni volji, kar pa je vsikdar vzročilo nemir in prelivanje krvi. Toda Neron se je nahajal v drugem položaju. Pred vsem drugim je kot pesnik in komedijant potreboval naklonjenost ljudstva; vrhu tega je hotel imeti narod na svoji strani zopet senat in patricije ter se je po požaru Rima trudil na vso moč, navezati ga ná-se ter obrniti njegovo jezo proti kristijanom. Razumel je, da upirati se še na dalje, bilo bi naravnost nevarno. Nemir, zapričet v cirku, bi utegnil imeti nedogledne nasledke.

Pogledal je torej še enkrat Subrija Flavija, centurijona Scevana, prvaka senata in vojake in, videč povsod naježene obrvi, razvnetá lica ter va-se uprte oči, je dal znamenje milosti.

Takoj je zagromelo silno ploskanje od zgoraj navzdol. Ljudstvo je bilo zagotovljeno, da bo obsojencem prihranjeno življenje, kajti oni so bili od tega trenutka pod njegovim varstvom ter bi si niti sam cesar ne bil drznil, spasti se nad njimi.

XXIV.

Štirje Bitinci so previdno nesli Ligijo v Petronijevo hišo. Vinicij in Urso sta šla poleg njih. Vsi so hiteli, da jo izroče čim najpoprej v roke grškemu zdravniku. Šli so molče, kajti po dogodkih tega dne niso bili sposobni

za razgovor. Vinicij se doslej še ni popolnoma spametoval. Ponavljal si je večkrat, da je Ligija rešena, da ji ne preti več ječa, niti smrt v cirku, da je njuna nesreča končana za zmerom, da jo odnaša sedaj v svojo hišo, ker se nikdar več ne ločita. — In zdelo se mu je, da je to poprej začetek nekega novega življenja nego prava resnica. Sedaj pa sedaj se je sklonil nad odprte nosilnice, da pogleda ono ljubljeno lice, obsevano od mesečnine, katero je bilo na videz zazibano v sladko spanje, ter si ponavljal v duhu: »To je ona! Kristus jo je rešil!« Spomnil se je, da je v »spolarij«, kamor je bil Urso odnesel Ligijo, dospel neki nepoznan mu zdravnik ter ga zagotovil, da deklica živi in da ostane pri življenju. Pri pomisleku na to, mu je taka radost napolnila prsi, da je časih povsem onemogel ter se je naslanjal na Ursove rame, ker ni mogel hoditi brez tuje pomoči. Urso je gledal v zvezdnato nebo ter molil.

Šli so urno po ulicah, v katerih so se novo postavljene hiše lesketale v mesečni svetlobi. Mesto je bilo prazno. Samo tu pa tam so majhne tolpe ljudi, ovenčane z bršljanom, prepevale in plesale pred stebričjem ob glasovih piščalke, veseleče se krasne noči in prazniškega časa, ki je trajal od začetka iger. Še le takrat, ko že niso imeli več daleč domu, je nehal Urso moliti ter dejal tiho, kakor bi se bal, da ne bi vzbudil Ligije:

»Gospod, sam Odrešenik jo je rešil smrti. Ko sem jo zagledal na rogovih zubra, sem čul v svoji duši glas: »Brani jo!« In to je bil brezdvomno glas Jagnjeta. Ječa mi je odvzela moč, toda On mi jo je zopet vrnil v tem hipu. On je navdahnil to surovo ljudstvo, da se je potegnilo za njo. Naj se zgodi njegova volja!«

A Vinicij mu odvrne:

»Bodi hvaljeno Njegovo ime!«

Toda dalje ni mogel govoriti, kajti začutil je, da se mu jok nabira v prsih. Prevzela ga je nepremagljiva želja, vreči se na tla ter zahvaliti se Odrešeniku za ta čudež in usmiljenje.

Med tem so dospeli domu. Služabniki, obveščeni že naprej po sužnju o tem, kar se je bilo pripetilo, so prihiteli skupaj, da jih počakajo. Pavel iz Tarse je že v Anciji večino teh ljudij spreobrnil na krščansko vero. Vinicijeva nesreča jim je bila dobro znana, in ko so sedaj zagledali žrtve, izpuljene iz Neronovih rok, je bilo njih veselje neizmerno ter je postalo še večje, ko je dejal zdravnik Teokles, pregledavši Ligijo, da nima na sebi nikake težke poškodbe in da se ji vrne zdravje, kadar se otrese vročnice, ki jo je mučila v zaporu. —

Zavest se ji je vrnila še to noč. Sprebudivši se v zalem kubikulu, osvetljenem s korintijskimi svetilnicami, duhtečem po kadilu, ni vedela, kje je in kaj se godi ž njo. Spomin jo je zapustil v oni hip, ko so jo privezali na roge bivolu, zvezanem z verigami, in sedaj, zagledavši nad seboj Vinicijevo lice, osvetljeno z nežno barvnato svetlobo, si je mislila, da nemara že ne bivata več na zemlji. Misli so ji rojile po njeni zbegani glavi; zdelo se jej je povsem naravno vsled njene slabosti in utrujenosti, da sta se sešla nekje na poti v nebo. Ker pa ni čutila nikakih bolečin, se je nasmehnila Viniciju ter ga hotela vprašati, kje sta, toda iz ust se jej je izvil samo tih šepet, v katerem je Vinicij komaj utegnil razbrati svoje ime.

Pokleknil je poleg nje ter položivši lahno roko na njeno čelo, dejal:

»Kristus te je rešil in te vrnil meni.«

Iz njenih ust se izvije znovič nerazumljiv šepet, toda čez trenutek se ji trepalnice zapro in prsi se ji v lahнем vzdihljaju dvignejo, na kar se je zopet polasti spanec, katerega je zdravnik Teokles pričakoval, govoreč, da ji ta čim najpoprej povrne zdravje.

Vinicij pa ostane kleče na kolenih poleg nje, zatopljen v molitev. Duša mu je bila napolnena s tako veliko ljubeznijo, da je popolnoma pozabil na-se. Teokles je nekolikokrat pokukal v kubikul, izza zagrinjala se je pokazala zlatolasa Eunikina glava; ptiči so že žvrgolé oglašali novi dan, toda on je še neprestano objemal Kristusove noge ter ni niti videl, niti slišal, kaj se godi okrog njega. Njegovo srce je gorelo v zahvalnem plamenu, ker je bil ves zatopljen v pobožno premišljevanje ter se mu je zdelo, da je še živ bil vzet v nebo.

XXV.

Ko je bila Ligija rešena, se je napotil Petronij, da ne bi cesarja dražil, z drugimi augustijanci vred na Palatin. Hotel je slišati, o čem se bodo tam pomenkovali, ter se zlasti prepričati, če mar Tigelin ne pripravlja zopet kaj novega na pogin Ligije. Ona in Urso sta se sicer nahajala pod varstvom množice ter nihče ni smel sedaj stegniti po njima svojih rok, vsekako pa je Petronij, poznavajoč veliko mržnjo, katero je gojil do njega vsemogočni prefekt, si domišljeval, da se hoče na kakoršen koli način znesti nad njegovim nečakom, ko s svojim maščevanjem ne more doseči njega samega.

Nero je bil srdit in razdražen, ker se je predstava izvršila povsem drugače nego si je to on želel. Petronija ni hotel iz početka niti pogledati, toda ta, ne izgubivši hladnokrvnosti, je z vedenjem, kakor se spodobi arbitru elegancije, pristopil k njemu ter mu dejal:

»Ali veš, božanstveni, kaj mi je prišlo v glavo? Na-piši pesem o deklici, katero osvoboja zapoved vladarja sveta z rogov divjega bivola ter jo oddá njenemu ljubčku. Grki imajo občutljiva srca; zagotavljam te, da jih kar očaraš s to pesmijo.«

Neronu se je navzlic njegovi razdraženosti zelo prikupila ta misel, in sicer iz dveh razlogov. Najpoprej je bil to kaj pripraven predmet za pesem, drugič pa radi tega, ker je v pesmi lahko proslavil samega sebe za najplemenitejšega vladarja na svetu. Za trenotek je zrl v Petronija, na to pa je rekel:

»Dá. Nemara imaš prav! Ali bi mar ne bilo neprilično ko bi opisal svojo dobroto?«

»Ni potrebno, da imenuješ sebe. Vsakdo v Rimu itak ugane, za kaj tu gre, in novice iz Rima se razširjajo po celem svetu.«

»Ali si gotov, da bo to všeč ljudem v Ahaji?«

»Pri Poluksu!« zakliče Petronij in odide zadovoljen, kajti sedaj je bil gotov, da Nero, ki je vse svoje življenje iskal priličnih literarnih mislij, ne opusti brezporabno tega predmeta ter s tem tudi zveže roke Tigelinu. Vsekako pa to ni spremenilo njegove nakane, da Vinicija odpravi iz Rima brž, ko se Ligijino zdravje toliko popravi, da ji to ne bode škodovalo. Zato mu je rekel takoj drugega dne, ko ga je zagledal:

»Odpelji jo v Sicilijo. Dogodilo se je nekaj takega, da vama od Neronove strani ne grozi ničesar. Vsekako pa je Tigelin sposoben, da vaju celo zastrupi, ako ne iz sovraštva do vaju, pa iz sovraštva, ki ga goji do mene.«

Vinicij se nasmeje ter odvrne:

»Ona je bila že na rogovih divjega zebra, pa jo je Kristus vendarle rešil.«

»Žrtvuj mu sto volov,« odvrne Petronij nestrpljivo, »toda ne prosi ga, naj jo reši še drugič... Mar ne veš, kako je Aeol sprejel Odiseja, ko je prišel k njemu drugič s prošnjo, naj mu dá ugoden veter? Bogovom ni drago, ako jim kdo dela nadlego.«

»Kadar se ji vrne zdravje,« odvrne Vinicij, »odpeljem jo k Pomponiji Grecini.«

»Prav storiš, kajti Pomponija je bolna. To mi je povedal Aulov rojak, Antistij. Med tem se utegne še marsikaj pripetiti, da vaju končno ljudje pozabijo, saj dandanašnji so najbolj srečni oni, ki so pozabljeni. Bodi vama Fortuna solnce po zimi, senca pa po leti!«

Po teh besedah prepusti Vinicija njegovi sreči ter odide k Teoklesu vprašat po Ligijinem zdravju.

Toda njej ni grozila več nikaka nevarnost. V podzemeljski ječi bi jo bil brez dvoma umoril zadušljiv zrak, a to tem bolj, ker je imela hudo vročnico; toda sedaj je imela skrbno postrežbo in vsega drugega v izobilju. Na Teoklejevo zapoved so jo nosili na vrt, ki je obkoljeval vilo, in tam je sedela po cele ure. Vinicij je venčal njene nosilnice z anemonkami in potočnicami, da jej je tako nadomestil atrij v Aulovi hiši.

Večkrat sta se razgovarjala, skrita v senci košatih dreves, o poprejšnjih bolečinah, držeča se pri tem za

roke. Ligija mu je dejala, da ga je Kristus peljal nalašč skozi vse te prebite muke, da je s tem spremenil njegovo dušo, da jo je dvignil k sebi; on pa je čutil, da je to resnica, da v njem ni ostalo prav ničesar od nekdanjega patricija, kateri bi poznal druge postave razun svoje volje.

Toda v teh spominih ni bilo nikake trpkosti.

Obema se je zdelo, da so že cela leta prešla nad njiju glavama in da ona strašna minulost je že daleč za njima. Sedaj sta živela v miru, kakoršnega doslej še nista poznala. Nekakšno novo, neizmerno blaženo življenje se jima je bližalo ter vabilo ju k sebi.

V Rimu je mogel cesar vladati ter s strahom napolnovati svet, ona pa, čuteča nad seboj varstvo, stokrat močnejše, se nista bala njegove zlobe, niti znorelosti, uprav kakor bi on nehal biti gospodar nad življenjem in smrtjo. Enkrat pri solčnem zahodu sta slišala iz oddaljenih vivarijev tuljenje levov in drugih divjih zverin. Nekoč je to tuljenje strašilo Vinicija kakor nekaka zla slutnja. Sedaj pa sta samo smehljaje se pogledala drug drugega ter dvignila svoje oči k večernim zvezdam.

Časih je Ligija, ker je bila še zelo slaba ter ni mogla hoditi brez tuje pomoči, ostala na mestu ter v nočni tišini zaspala, on pa je čul nad njo ter ogledoval njeno zalo liče in si nehoté domislil, da to ni več ona Ligija, s katero se je srečal v Aulovi hiši. Ječa in bolezen sta že močno oglodali njeno lepoto. Takrat, ko jo je videl v Aulovi rod-bini, in pozneje, ko jo je hotel odnesti iz Mirijamine hiše, je bila tako čarobno zala, kakor nekakšen kip in ob enem kakor cvetka. Sedaj pa jej je polt bila skoro prozorna, roki suhi, telo slabo od vročnice, ustnici blede, pa tudi oči

so bile nekako manj modre nego poprej. Zlatolasa Eunika, ki jej je donášala cvetice in dragocene tkanine, da ji ž njimi pokrije noge, je bila poleg nje kakor nekaka ciprijska boginja.

Petronij, estetik, si je zamán prizadeval, zaslediti v njej njene nekdanje mičnosti ter si je mislil v svoji duši, da ta senca iz elizejskih poljan ni bila vredna onih naporov, bolečin in muk, katere, malo je manjkalo, da niso ugonobile Vinicijevega življenja. Toda Vinicij, ki je sedaj ljubil njeno dušo, jo je ljubil še dokaj bolj, in ko je sedaj bdel nad njo, ko je spala, zdelo se mu je, kakor bi bdel nad svetim telesom.

XXVI.

Novica o čudoviti rešitvi Ligije se je urno raznesla med kristijani, ki so bili doslej še ušli mukam. Tudi oni so jeli prihajati, da bi videli njo, nad katero se je očitno pokazala Kristusova milost. Najpoprej je prišel mladi Nazarij z Mirijamo, pri katerih se je doslej skrival apostol Peter, in za njima so prihajali tudi drugi. Vsi so skupno z Vinicijem, Ligijo in Petronijevimi krščenimi sužnji radi poslušali Ursovo pripovedovanje o glasu, ki se je ozval v njegovi duši ter mu naročil, naj se bori z divjo zverino, in vsi so odhajali potolaženi in polni nadeje, da Kristus ne dopusti, da bi bili njegovi spoznavalci naravnost pomandrani raz obličje zemlje, dokler še ne napoči poslednja sodba. In ta nadeja je jačila njihova srca, kajti preganjanja še vedno ni bilo konec. Kdor je bil v javnosti proglašen za kristijana, tega so mestni vigili takoj vjeli in odgnali v

zapor. Žrtev je seveda bilo že mnogo manj, ker je mnogo kristijanov bilo že ujetih in mučenih, drugi pa so odšli iz Rima, da počakajo v oddaljenih pokrajinah, kedaj mine ta nevarnost, ali pa so se skrbno skrivali in se niso shajali k molitvi nikjer drugje nego kje v skrivališčih zunaj mesta. Vsekako pa so jih še preganjali in dasi so bile igre že končane, so jih prihranili za prihodnje, ali pa so se jim prisojevale druge kazni. In dasi rimsko ljudstvo ni več verjelo, da so kristijanje krivi požara, bili so vendar poslednji razglašeni za sovražnike človeškega rodu in rimske države ter je razglas, izdan proti njim, ostal še nadalje v veljavi.

Apostol Peter se dolgo ni smel pokazati v Petronijevi hiši, toda nekega večera je Nazarij napovedal njegov prihod. Ligija, ki je že mogla sama hoditi, in Vinicij sta mu šla naproti; objela sta njegove noge in on ju je pozdravil tem ganljivejše, ker mu je ostalo le zelo malo ovac od čredé, nad katero je bil postavljen po volji Kristusovi in nad katero je sedaj plakalo njegovo veliko srce. In ko mu je Vinicij dejal: »Gospod Odrešenik mi jo je vrnil na tvojo prošnjo,« mu je odgovoril: »Vrnil ti jo je radi vere in radi tega, da ne umolknejo vsa usta, ki so poveličevala Njegovo ime.«

In gotovo si je mislil na tisoče onih otrok, raztrganih od divjih zverin, razpetih na križ, s katerimi so bila prenapolnjena pozorišča, ter na one ognjene stebre v vrtovih „Bestije“; kajti izrekel je to z veliko žalostjo.

Vinicij in Ligija sta tudi zapazila, da so se mu lasje pobelili popolnoma, da se mu je vse telo sklonilo in da se mu je raz lica zrcalila bolečina in žalost, kakor bi bil on sam prenašal vse te bolesti in muke, katere je besni in

znoreli Neron prizadejal kristijanom. Dasi sta oba spoznala, da je sam Kristus pretrpel muke in smrt in se jili torej nihče ne more izogniti, pa se je vendar obema trgalo srce, ko sta videla apostola pod takim bremenom. In radi tega ga je Vinicij, ki je čez nekoliko dnij hotel odpeljati Ligijo v Napolj, kjer bi se imeli sniti s Pomponijo, in se nato napotiti dalje v Sicilijo, jel apostola Petra prositi, naj ž njima vred zapusti Rim.

Toda apostol mu položil roko na glavo ter reče:

»Čujem v svoji duši besede Gospodove, katere mi je govoril nad Tiberijskim jezerom: ‚Ko si bil mlajši, rešaval si se in šel, kamor si hotel; sedaj pa, ko si se postaral, pa samo stegneš svoje roke in nekdo drug te opaše ter odpelje, kamor se ti ne bo ljubilo iti.‘ Treba je torej, da grem za svojo čredo.«

In ker so vsi molčali, ne razumevši tega, kar jim je dejal, je dodal:

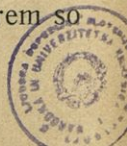
»Moj trud se bliža koncu, toda gostoljubje in počitek najdem še le v hiši Gospodovi.«

Na to se je obrnil k njima, govoreč:

»Spominajta se me, ker sem vaju ljubil kakor oče ljubi svoje otroke; a karkoli bosta delala v svojem življenju, storita vse v hvalo Gospodovo.«

Tako govoré je povzdignil nad njima svoje stare, tresoče se roke ter ju blagoslovil, ona dva pa sta se stiskala k njemu, sluteča, da je to nemara poslednji blagoslov, ki ga sprejmeta iz njegovih rok.

Bilo jima je pa vendar usojeno, da ga vidita še jedenkrat. Čez nekoliko dnij je prinesel Petronij grozne novice iz Palatina. Tam se je namreč izvedelo, da jeden izmed cesarjevih oproščencev je kristijan, pri katerem so

baje našli pisma apostolov Petra in Pavla iz Tarse, kakor tudi pisma Jakoba, Jude in Ivana. To, da Peter biva v Rimu, je bilo Tigelinu že poprej znano, mislil pa si je, da je poginil s tisočerimi drugimi spoznavalci vred. Sedaj je bilo dokazano, da sta poglavitna dva načelnika nove vere še živa, da se nahajata v mestu, ter so sklenili, najti in zapreti ju na vsak način, ker so se vsi nadejali, da še le po njuni smrti bodo izrovane poslednje korenine te sovražne vere.

Petronij je bil slišal od Vestinija, da je sam cesar izdal povelje, da se morata Peter in Pavel iz Tarse nahajati čez tri dni v mamertinski ječi in da so bili odposlani celi oddelki pretorijancev za Tiberο, naj ondi preiščejo vse hiše.

Vinicij je takoj sklenil, da pojde apostola opozoriti na to nevarnost. In za to sta zvečer on in Urso, ogrnjena z galijskimi plašči, ki so jima zakrivali lice, odšla v Mirijamino hišo, v kater je prebival apostol Peter in katera je stala povsem na koncu tiberijskega oddelka mesta na vznožju Janikulskega griča. Potoma sta videla hiše, obkoljene z vojaki, katere so spremljali neki nepoznani ljudje. Tu in tam so centurijoni povpraševali zvezane jetnike po Petru Šimonu in po Pavlu iz Tarse.

Urso in Vinicij, prehitevši vojake, sta dospela srečno v Mirjamino stanovanje, v katerem sta našla Petra, obkoljenega od peščice vernih. Timotej, pomočnik Pavla iz Tarse, in Lin sta bila tudi pri apostolu.

Na novico o bližnji nevarnosti je odpeljal Nazarij vse po skrivnem hodniku k vratom na vrtu in potem k zapuščenemu kamnolomu, oddaljenemu za nekoliko sto korakov od janikulskih vrat.

Urso je moral Lina nesti, ker se mu še niso spoprijele skupaj kosti, ki so mu jih polomilli na natezalnici. Ko so dospeli pod zemljo ter bili iz nevarnosti, jeli so se posvetovati pri svetlobi male svetilnice, katero je bil Nazarij prižgal, kako bi ohranili življenje dragemu apostolu.

»Gospod,« reče mu Vinicij, »naj te jutri pred svitom Nazarij spremi iz mesta proti albanskim goram. Tam se zopet snidemo in te vzamemo s seboj v Ancijo, kjer že čaka ladija, ki nas odpelje v Napolj in v Sicilijo. Srečen bo oni dan in ura, kadar stopiš v mojo hišo ter blagosloviš moje ognjišče.«

Drugi so ga radostno poslušali ter prigovarjali apostolu, rekoč:

»Reši se, pastir naš, kajti v Rimu ne moreš ostati. Ohrani živo resnico, da ne zibne s teboj in z nami vred. Usliši nas, ki te prosimo kakor očeta.«

»Stori to v imenu Kristusovem!« so klicali drugi, držeči se njegove obleke. A on je dejal:

»Moji otroci! Kdo vé, kdaj mu je Gospod določil konec življenja?«

Ni pa rekel, da noče oditi iz Rima, in omahoval je, kajti že davno se je vgnezdila v njegovo dušo negotovost in strah. Toda njegova čreda je bila razpršena, njegovo delo ugonobljeno in cerkev, ki se je pred požarom Rima ojačila kakor mogočno drevo, je moč 'Bestije' spremenila v prah. Ni ostalo ničesar razun solz, spominov, muk in smrti. Setev je jela že donašati obilen sad, toda satan jo je pomandral v tla. Krdela angeljev niso prišla na pomoč mučenikom in Neron je še neprestano vladal nad vsem svetom, strašnejši in močnejši nego kedaj poprej, gospodar vseh morjá in vseh pokrajin. Večkrat je že ribič božji

osamljen stezal roke k nebu ter povpraševal: »Gospod, kaj naj storim? Kako naj tukaj obstanem in kako se jaz, onemogel stārec, borim s to neizmerno močjo, kateri si dovolil vladati in zmagovati na svetu?«

Tako je klical iz globin svoje neizmerne bolečine, ponavlja je v duši: »Ni že več onih ovac, katere si mi naročil pasti, ni že več Tvoje cerkve; žalost in tarnanje se čuje v Tvojem mestu, torej kaj mi zapoveduješ sedaj? Ali naj ostanem tukaj, ali naj odpeljem poslednje ostanke svoje črede, da nekje za morjem skriti proslavljamo Tvoje ime?«

In omahoval je. Verjel je, da živa resnica ne pogine in da mora zmagati; toda časih si je vendarle mislil, da še ni napočil njen čas, kateri dospe še le takrat, kadar Gospod dospe na zemljo na dan sodbe v polni slavi in moči, še stokrat večji od moči Neronove.

Pogostokrat se mu je zdelo, ako sam zapusti Rim in njegovi verniki pojdejo za njim, da jih odpelje tje kaj daleč v galilejske gaje, nad tiho globel tiberijskega jezera, k pastirjem, mirnim kakor golobice in ovce, katere se tam pasejo. In čimdalje večje koprnenje po jezeru in po Galileji je prevzemalo ribičevo srce, čimdalje pogostejše so se starčkove oči zalile s solzami.

Toda ko se je za trenotek bil že odločil, ga je prevzel nakrat strah in nemir. Kako bi mogel zapustiti to mesto, katero je posrkalo vá-se toliko mučeniške krvi, kjer je toliko umirajočih ust dajalo spričevanje resnici. Mar se naj samo on jedini izogne temu? In kaj hoče odgovoriti Gospodu, ko začuje besede: »Glej, oni so umrli za svojo vero, ti pa si pobegnil?«

Dneve in noči je prebil v skrbah in mukah. Oni, katere so raztrgali levi, kateri so bili pribiti na križ, kateri so bili sežgani na cesarjevih vrtih, so po kratkih svojih mukah zaspali v Gospodu, toda on ni mogel spati ter je čutil muko še večjo od drugih, kakoršne so si izmišljali rablji za svoje žrtve. Jutranji svit je že pogostoma pobelil strehe hiš, ko je on še klical iz globočine svojega užaljenega srca:

»Gospod, čemu si mi zapovedal, priti semkaj in v tem gnezdju ‚Bestije‘ postaviti Tvoj sedež?«

Polnih štiri in trideset let po smrti svojega Gospoda ni poznal počitka. S palico v roki je obšel svet ter oglašal ‚dobro novico‘. Njegove moči so se izčrpale od potovanja in truda, in konečno, ko je v tem mestu, ki je bilo poglavitno mesto sveta, utrdil učiteljevo delo, požgal ga je bil ogenj zlobe, ter je razvidel, da mora vse pričeti iznova. A kakšna borba! Na jedni strani cesar, senat, ljudstvo, legije objemajoče nalik železnemu obroču svet, neštevilne pokrajine, moč, kakoršne še človeško oko ni videlo. Na drugi strani pa on, od starosti in dela sključen, čegar tresoče se roke so bile komaj zmožne držati potno palico.

Za to je časih govoril sam sebi, da se on ne more kosati s cesarjem Rima in da to delo more dovršiti samo Kristus.

Vse te misli so letele sedaj po njegovi utrujeni glavi, ko je poslušal prošnje poslednje peščice svojih zvestih, in oni so ga obkoljevali čimdalje bolj ter ga prosili z ginljivimi glasovi:

»Reši se, Rabbi, ter odpelji nas izpod moči Bestije.«

Naposled pripogne tudi Lin pred njim svojo izmučeno glavo.

»Gospod,« spregovori, »tebi je odrešenik zapovedal, pasti svoje ovce, katerih pa ni več, ali pa jih jutri ne bo več; pojdi torej tje, kjer jih zopet lahko najdeš. Beseda božja še živi v Jeruzalemu, v Antijohiji, v Efezu ter v drugih mestih. Kaj pridobiš, ako še dalje ostaneš v Rimu? Ako propadeš, s tem le še povečaš zmagoslavje Bestije. Janezu ni gospod določil meje življenja. Pavel je rimski državljani in brez sodbe ga kaznovati ne morejo, toda ako se nad teboj, učitelj, razširi peklenska moč, pa bodo oni, katerim že sedaj upada srce, povpraševali: 'Kdo je večji od Nérona?' Ti si skala, na kateri je sezidana cerkev božja. Dovolj nam umreti, toda ne dopusti, da bi antikrist slavil zmago nad namestnikom božjim, ter ne vračaj se sem, dokler Bóg ne spokori onega, ki je pretil nedolžno kri.«

»Poglej na naše solze!« zastokajo navzoči.

Solze strkljajo Petru po licu. Čez nekaj časa se zravna po koncu, dvigne roko nad te ljudi, ki so klečali pred njim, ter reče:

»Hvaljeno bodi Gospodovo ime; naj se zgodi Njegova volja! ...«

XXVII.

Ob svitu naslednjega dne sta korakali dve temni postavi po apijski cesti proti ravninam Kampanije.

Jeden je bil Nazarij, drugi pa apostol Peter, kateri je zapuščal Rim in svoje ondi izmučene sovornike.

Nebo na vzhodu se je pobarvalo z zelenkasto barvo, katera se je čimdalje bolj spreminjala v žolto. Drevje s

srebrnim listjem, bele iz mramora pozidane vile ter orjaški oboki vodovodov so že štrleli iz sence. Čimdalje bolj se je jasnila barva na nebu, spreminjajoča se v zlato. Na to je zardela vsa vshodna stran ter osvetlila albanske gore, ki so se pojavile čudovite, belkaste, kakor bi bile sestavljene iz samih solčnih žarkov.

Svetloba se je odbijala ob roso, ki je trepetala na listju dreves. Megla je postajala čimdalje bolj redka, odpirajoča čimdalje širji razgled po ravnini, po hišah, pokopališčih, po trgih in skupinah dreves, med katerimi je bilo videti stebriče raznih templov.

Pot je bila prazna. Vaščanje, kateri so vozili sočivje na prodaj, še niso bili zapregli svojih živalij v vozove. Po kamenitem tlaku, s katerim je bila cesta od gora potlakana, se je oglasil odmev obuvala, katero so imeli potniki na nogah.

Med tem je solnce pokukalo izza gora, toda ob enem je čuden prizor iznenadil apostolove oči. Zdelo se mu je, da se ondi zlati krog, namesto da bi se na nebu dvignal čimdalje višje in višje, spušča dol na zemljo in da se vrti dalje po cesti.

Peter obstane ter reče:

»Ali vidiš ono luč, ki se nama bliža?«

»Ne vidim ničesar,« odvrne Nazarij.

Toda Peter reče čez nekaj časa, zašlonivši si z roko oči:

»Neka postava se nam bliža v solčni svetlobi.«

Toda na njuna ušesa ni dohajal nikak odmev kakih korakov. Naokrog je vladala polna tišina. Nazarij je videl samo, kako v daljavi trepeče drevje, kakor bi ga nekdo stresal in kako se svetloba razliva čimdalje bolj po ravani.

In začuden je jel gledati apostola.

»Rabbi! kaj ti je?« zakliče vznemirjen.

Toda Petru pade palica iz rok, med tem ko so mu oči zrle nepremično pred se, usta je imel odprta in na licu se mu je zrkalo iznenadenje, radost in navdušenost!

Nakrat pa se zgrudi na kolena in stegnivši roke pred se, zakliče: »Kristus! Kristus!«

In padel je z glavo na tla, kakor bi nekomu poljuboval noge.

Dlje časa je trajalo molčanje, na kar se oglase v tišini z jokom izgovorjene starčkove besede:

»Q u o v a d i s, D o m i n e? ...«

Nazarij ni slišal odgovora, toda do Petrovih ušes dospe glas tužen in sladek, ki je dejal:

»Ker ti zapuščaš moje ljudstvo, pa grem jaz v Rim, da me ondi križajo drugič.«

Apostol je ležal na tleh z licem v prahu, ne da bi se ganil ali spregovoril besedico. Nazariju se je že zdelo, da je omedlel ali umrl, toda on je končno vendarle vstal, dvignil s tresočimi rokami svojo palico in, ne spregovorivši besedice, obrnil se proti mestu.

In deček, to videč, ponovi kakor odmev:

»Q u o v a d i s, D o m i n e?«

»V Rim,« odvrne potihoma apostol.

In vrnil se je.

* *

*

Pavel, Janez, Lin in vsi zvesti prijatelji so ga sprejeli s toliko večjo osuplostjo in strahom, ker so že ob svitu, takoj po njegovem odhodu, pretorijanci bili obkolili Mirijaminino hišo in iskali v njej apostla. Toda on jim

je na vsa vprašanja odgovarjal radostno in mirno:

»Videl sem Gospoda!«

In še istega večera je šel na ostrijansko pokopališče, da bi učil in krstil one, kateri se hočejo omiti z vodo življenja.

Odslej je zahajal tje kaj vsak dan in vsak dan so prihajale za njim večje množice. Zdelo se je, da se iz vsake mučeniške solze rodé novi spoznavalci in da vsak stok na pozorišču odmeva v tisočerihi prsih. Cesar je plaval v krvi. Rim in ves paganski svet je norel. Toda vsi oni, ki so bili že siti zločinov in znorelosti, vsi ti, po katerih so drugi teptali z nogami, katerih življenje je bilo zgolj trpljenje in zatiranje, vsi, ki so bili otožni, vsi nesrečniki so prihajali poslušat čudovito povest o Bogu, kateri se je iz ljubezni do ljudij dal križati, da je odkupil njihove grehe.

In ko so našli Boga, katerega so mogli ljubiti, so ob enem našli tudi to, česar doslej takratni svet nikomur ni mogel dati: ljubezen in srečo.

In Peter je spoznal, da niti cesar, niti vse njegove legije ne premagajo žive resnice, da je ne poteptajo z nogami, ne vtopé v solzah niti v krvi in da uprav sedaj se pričenja njena zmaga. Spoznal je tudi, čemu ga je Gospod vrnil na poti: evo, mesto napuha, zločinov, razbrzdanosti in moči je postalo njegovo mesto in Njegova prestolnica, od koder se je po vsem svetu razširjala oblast nad telesi in nad dušami.

XXVIII.

Naposled je dotekel čas za oba apostola. Toda v dopolnitev božje službe bilo je še dano svetemu ribiču, naj vlovi še dve duši v ječi. Vojaka Rocco in Martijan, ki sta ga čuvala v mamertinski ječi, sta prišla sv. krst. Na to je napočil čas muk. Neron takrat ni bil v Rimu. Ob sodbo nad njim sta izrekla Helij in Politet, dva oproščenca, katerima je cesar zaupal za čas svoje odsotnosti vladati nad Rimom.

Starega apostola so po izdanem predpisu bičali in ga drugega dne odpeljali za mestno obzidje k vatikanskemu griču, kjer bi imel prebiti prisojeno kazen: smrt na križu. Vojaki so se čudili, da se je bilo toliko ljudi zbralo pred ječo, ker po njihovem mnenju smrt preprostega človeka in vrhu tega še tujca ni zaslužila toliko pozornosti. Oni niso vedeli, da v tej množici ni bilo radovednežev, marveč da so ti vsi spoznavalci, ki želé spremljati na prostor smrti velikega apostola. Popoldne so se odprla vrata ječe in Peter se je prikazal sredi številnega oddelka pretorijancev. Solnce se je že nagibalo proti Ostiji, dan je bil tih in prijeten. Petru radi starosti ni bilo naloženo, naj nese svoj križ; mučitelji so bili namreč prepričani, da ga ne bi mogel niti dvigniti. — Šel je počasi in njegovi spoznavalci so ga mogli dobro videti.

V trenutku, ko se je med železnimi čeladami vojakov pojavila njegova bela glava, se je ozval med četo jok. S starčevega lica se je bral tak mir in tako mu je žarelo od veselja, da so spoznali vsi, da ta žrtev ne gre na mo-

rišče, marveč da koraka kakor zmagovalec v svojem trionfu.

In tako je tudi bilo. Ribič, navadno pokoren in sklonjen, je šel sedaj raven ter je bil po rasti višji od vojakov, poln poguma. Nikdar še ni bila njegova postava tako veličastna. Lahko si je bilo misliti, da tu koraka nekak vladar, obkoljen od svojega ljudstva in vojakov. Od vseh strani so se čuli glasovi: »Evo, Peter gre h Gospodu!« Vsi, kakor bi bili pozabili, da ga čaka muka in smrt, vsi so korakali redno in mirno, čuteči, da od smrti na Golgati se še ni zgodilo ničesar tako velikega, in kakor je On odrešil ondi svet, tako ima tudi ta spoznavalec odkupiti to mesto.

Potoma so obstajali ljudje, zroči začudeno na tega starca; njegovi spremljevalci pa so jim polagali roke na rame ter dejali z mirnim glasom: »Glejte, kako umira pravičnik, ki je poznal Kristusa ter oglašal ljubezen na svetu!« In oni so obstali zamišljeni ter končno odhajaje govorili: »Resnica, ta ni mogel biti krivičnik!«

Po cesti je umolknil krič in poulični hrup. Sprevod je korakal mimo novo pozidanih hiš, med stebričjem nekdanjih templov, nad katerimi se je razprostiralo vedro in modro nebo. Šli so povsem tiho; samo časih je zažvenkljalo orožje vojakov, ali pa se je začul šepet molitve. Peter jih je poslušal in lice se mu je jasnilo od čimdalje večje radosti, kajti njegov pogled je komaj mogel objeti tisoče in tisoče svojih naslednikov. Čutil je, da je dovršil svoje delo, in vedel je že, da ona resnica, katero je oglašal vse življenje, zalije vse kakor povodenj in da je ničesar ne more pridržati. In tako premišljeva je dvignil oči kvišku ter dejal: »Gospod, zapovedal si, naj pridobim to mesto,

ki vlada nad svetom, in — dobil sem ga. Zapovedal si, ustanoviti v njem Tvojo prestolnico, in evo, ustanovil sem jo. Tvoje je sedaj to mesto, Gospod, in jaz grem k Tebi, ker sem se že utrudil od dela.«

Stopaje mimo templjev, je dejal: »Tudi vi boste nekoč svetišča Kristusova!« Gledaje množico ljudi, ki je korakala pred njegovimi očmi, je dejal: »Vaši otroci bodo služili Kristusu!« In šel je z občutkom, da je dobil bitko, zavedaje se svojih zaslug, zavedaje svoje moči, miren in velik.

Vojaki so ga vodili čez triumfalni most, potrjuje s tem nehoté njegovo zmago, ter krenili dalje k Naumahiji in proti cirkus. Verniki na oni strani Tibere so se pridružili sprevodu, in spremstvo je toliko narastlo, da si je centurij, ki je poveljeval pretorijancem, konečno mislil, da spremlja nekakega velikega duhovna, katerega obkolujejo njegovi verniki, ter ga je jelo skrbeti radi premalega števila svojih vojakov. Toda nikak uporen ali zloben vsik se ni čul iz množice. Lica vseh so imela nekak slavnostni izraz, bila so mirna in polna nekega pričakovanja; nekateri spoznavalci, spomnivši se, da se je pri smrti Gospodovi zemlja odprta od groze, da so mrtvi vstajali iz grobov, so si mislili, da tudi sedaj zagledajo nekaka znamenja, radi katerih svet ne pozabi na veke smrti velikega apostola. Drugi so celo govorili: »Nemara si izbere Gospod čas smrti Petrove za to, da stopi iz nebes, kakor je bil obljubil, ter izvrši sodbo nad svetom.« In misleči na to, so se priporočali usmiljenju Odrešenikovemu.

Toda vse naokrog je bilo mirno. Zdelo se je, kakor da se griči grejejo in počivajo na solncu. Sprevod na-

posled ostane med cirkom in vatikanskim gričem. Vojaki so jeli kopati jamo, drugi so položili na tla križ, kladiva in žeblje, čakajoči, da bo vse gotovo; množica pa, še zmemrom mirna, je pokleknila naokrog.

Apostol, kateremu so glavo ožarili solčni žarki, se obrne poslednjikrat proti mestu. V daljavi, nekoliko niže, je bila videti osvitljena Tibera, na drugi strani Martovo polje, nekoliko višje Augustov mauzolej, niže pa orjaške 'terme', katere je bil Neron že poprej začel staviti nego Pompejevo gledališče, in za njima so se semtertje videle, semtertje pa bile zopet skrite stavbe Septa Julija, množica vrat in templjev, in ondi v daljavi griči, posuti s hišami: ogromno človeško mravljishče, čegar konec je zibnil v modri megli; gnezdo zločinov, pa tudi moči, — znorelosti, pa tudi krasote, ki je postalo glavno mesto sveta, njegov mučitelj, toda ob enem tudi njegov postavodajalec, vsemogočno, nepremagljivo in večno.

Peter, obkoljen od vojakov, je zrl na vse tako, kakor bi nekak kralj in vladar ogledoval svojo dedščino. In rekel je: »Odkupljeno si in moje.« Toda nihče, ne le med vojaki, kopajočimi jamo za križ, niti med spoznavalci ni slutil, da med njimi zares stoji pravi vladar tega mesta, da preidejo cesarji, da privro valovi barbarjev, da nimejo stoletja, ta starec pa bode tukaj vladal neprestano.

Solnce se je že nagibalo čimdalje bolj k Ostiji ter postalo veliko, rdeče. Vsa zapadna stran se je zalila z rudasto zarjo. Vojaki so pristopili k Petru, da bi ga slekli.

Toda on, zatopljen doslej v molitev, se nakrat zravna po koncu ter dvigne visoko svojo desnico. Vojaki, iznenadeni s tem, ostanejo na svojem mestu, misleči si, da hoče govoriti, vsled česar nastane največja tišina.

Peter pa, stoječ na vzvišenem mestu, napravi s stegneno desnico nad ljudmi znamenje križa, dajoč blagoslov ob uri smrti:

»Urbi et orbi (mestu in svetu)!«

Uprav istega večera je drugi oddelek vojakov vodil Pavla iz Tarse proti mestu, imenovanemu Apuae Salviae. Tudi za njim je šla množica vernikov, katere je on spreobrnil na pravo vero. On je tudi spoznal svoje bližnje znanke ter se vsaki hip vstavljaj in razgovarjal z njimi, ker so njegovi stražniki kakor rimskemu državljanu dopuščali več svobode. Za tergeminskimi vratmi je srečal Plaucilo, hčerko prefekta Flavija Sabina, in vidé njeno mlado lice, zalito s solzami, je dejal: »Plaucila, hči večnega Odkupljenja, odidi v miru. Posodimi samo robec, s katerim mi zavežejo oči v trenutku, kadar pojdem h Gospodu.« In vzešči robec odide dalje z licem tako radostnim, kakor delavec, ki je ves dan pridno delal ter se zvečer vračal domov. Njegove misli, podobne Petrovim, so bile povsem tihe in mirne kakor to večerno nebo. Oči so mu zamišljeno zrle na ravnino, ki se je razprostirala pred njim, in na albanske gore, obsevane od večerne zarje. Spominjal se je svojih potovanj, vsega truda in dela, vseh onih bojev, v katerih je zmagal, vseh cerkvá, katere je po vseh krajih in za vsemi morji osnoval, ter si je mislil, da si je dobro prislužil počitek.

Tudi on je dovršil svoje delo. Čutil je, da njegove setve več ne razprši veter zlobe. Obhajalo ga je prepričanje, da v boju, ki ga je napovedala njegova resnica svetu, ona zmaga — in neizmerno razkošje mu je prevze-lo dušo.

Pot na morišče je bila dolga in večer se je že bližal. Gore so zardevale in njih vznožja so se že povsem pogreznila v senco. Čreda se je že vračala domov. Semtertje so šle tolpe sužnjev z raznim orodjem na ramenih. Pred hišami na cesti so se igrali otroci, zroči radovedno na mimo gredoče vojake. V tem večernem ozračju, v tem pozlačenem zraku ni bil samo mir in pokoj, marveč neka čudovita harmonija, v kateri se je zdelo, da se zemlja dviga proti nebu.

In Pavel jo je slišal in srce se mu je napolnilo veselja pri pomisleku, da je on k tej godbi sveta pridodal jeden glas, katerega doslej ni bilo in brez katerega bi bil ves svet kakor počen in kakor zveneč cimbal. In spomnil se je, kako je učil ljudi ljubezni, kako jim je dejal, ako bi tudi vse, kar imajo, razdali ubogim, ako bi znali vse jezike, vse tajnosti in vso védo, da bi ne bili ničesar brez ljubezni, katera je milostljiva, katera ne dela hudega, ne zaželi časti, marveč vse prenese, vse veruje, vse upa in vse pretrpi...

Evo, življenje mu je minilo med tem, ko je on razširjal ta nauk iz ljubezni in resnice med ljudstvi. In sedaj je govoril sam sebi v duši: Kakšna moč se mu more postaviti po robu in kdo ga premaga? Kako ga hoče ugonobiti cesar, naj si bi imel še dvakrat toliko legij, dvakrat toliko mest in morjá, pokrajin in narodov?

In šel je po plačilo kakor zmagovalec.

Sprevod je zapustil konečno veliko cesto ter krenil na vshod po ozki poti k salvijskim vodom. Na gričih se je še odbijalo rudasto solnce. Pri vrelcu ustavi centurij vojake, kajti določen čas je bil napočil

In Pavel, ovesivši si preko ramen Plaucilin robec, da si ž njim zaveže oči, se ozre poslednjikrat z očmi, polnimi miru, k večernim žarkom, ter jame moliti. Da, napočil je trenutek, toda on je videl pred seboj široko pot iz samih zvezd, ki ga pelje v nebesa, ter si je v duhu govoril one besede, katere je napisal nekoliko poprej, čuteč, da je dovršil svojo službo in da se mu bliža konec: »Vrlo sem se bojeval, svoj tek sem dokončal, vero ohranil, radi tega me čaka krona pravičnih.«

XXIX.

Rim pa je norel še dalje kakor poprej; zdelo se je, da to mesto, ki si je bilo podvrglo ves svet, vsled pomanjkanja pravih poveljnikov začne razpadati samo od sebe. Še poprej nego je odbila za apostola zadnja ura, se je razkrila zarota Pizonova, in za njo je padlo v Rimu toliko najvišjih glav, da so celo oni, ki so v Neronu videli boga, smatrali tega boga bogom smrti. Žalost je padla na mesto in strah je zavladal po hišah in v srcih, toda vrata hiš so bila vsekako-le ovenčana s cvetjem in bršljanom, ker ni bilo dovoljeno pokazati žalost za preminulimi. Ljudje, ko so se ravno zbudili, so se povpraševali, če mar še tega dné ne pride vrsta na njih. Število spremljevalcev, ki so se rinili za cesarjem, je postalo vsakega dné večje.

Pizon je poplašal svojo zaroto z glavo in za njim so šli Senaka in Lukan, Fenij Rufo in Plaucij, Lateran in Flavij Scevin, Afranij Kvinecijan in razbrzdani tovariš cesarjevih znorelostij Tulij Senecio, Prokul in Ararik, Tugurin in Grato, Silan in Proksim, ter Subrij Flavij,

nekdaj z vso dušo udan Neronu, in Sulpicij Asper. Nekatere je ugonobila njih lastna nečimurnost, druge bojazen, zopet druge bogastvo, a poslednje maščevanje. Cesar, prestrašen vsled velikega števila zarotnikov, je posadil obzidje z vojaki ter držal mesto v nekakem obsednem stanju, pošiljaje vsaki dan svoje centurijone z obsodbami smrti v sumljive hiše. Obsojenci so se še opravičevali v pismih, ki so bila polna prilizovanja, zahvaljevali cesarja za obsodbo k smrti, zapisujoči mu del svojega premoženja, samo da ostanek prihranijo otrokom. Končno se je celo zdelo, da Neron nalašč prenapolnuje mero, da se prepriča, kako globoko so že padli ti ljudje in kako dolgo bodo še prenašali njegovo krvavo okrutnost.

Za zarotniki izgubé svoje glave njihovi sorodniki, prijatelji in znanci. Prebivalci krasnih, po požaru postavljenih hiš, stopivši na ulico, so bili gotovi, da zagledajo cele vrste pogrebcev. Pompej, Kornelij, Marcialij, Flavij Nepos in Stacij Domicij so poginili radi tega, ker so padli pri cesarju v nemilost. Novij Prisko je padel kot prijatelj Senekov; Rufiju Krispu je bila odvzeta pravica do ognja in vode radi tega, ker je bil nekoč mož Popejin. Velikega Traseja je ugonobila čednost, mnogi so poginili radi svojega plemenitega stanu in celo Popeja je padla kot žrtev hipne razdraženosti cesarjeve.

Tudi senat se je plazil v prahu pred strahovitim vladarjem, stavil njemu na čast templje, prinašal žrtve, da bi bogovi čuvali njegov glas, venčal njegove kipe ter določil mu duhovnike, kakor kakemu bogu. Senatorji so drgetaje hodili na Palatin, da so proslavljali njegovo pesem „Periodonicesa“ ter noreli ž njim v orgijah golih teles, vina in cvetic.

A med tem je spodaj na njivi, napolnjeni s krvjo in solzami, povsem tiho toda čimdalje bujnejše rastla Petrova setev.

XXX.

Vinicij Petroniju:

»Mi vemo tudi tukaj, o carissime, kaj se godi v Rimu, in česar ne vemo, pa poizvemo iz Tvojih pisem. Ako vržeš kamen v vodo, razširjajo se kolobarji čimdalje širje na okrog in tak vâl strasti in zlobe je došel iz Palatina celo do nas. Na poti v Grško je bil poslan semkaj od cesarja Karinas, ki je ropal mesta in templje, da napolni prazno blagajnico. Za ceno znoja in človeške krvi se zida v Rimu 'domus aurea'. Mogoče, da svet še ni videl take hiše, ni pa tudi še videl takih krivic. Ti vendar poznaš Karina! Njemu je bil povsem podoben Kilon, dokler si ni s svojo smrtjo odkupil življenja. Toda do mest, ki ležé v naši bližini, njegovi ljudje niso došli, nemara radi tega, ker tukaj ni templjev in zakladov. Vprašal si me, ali smo varni? Odgovorim ti samo to, da smo pozabljeni, in to ti naj zadošča za odgovor.

V tem hipu, ko ti to pišem, vidim izpod portika, pod katerem sedim, naš mirni zaliv in na njem Ursa v čolniču, metajočega mrežo v jasno morje. Moja žena prede rdečo volno poleg mene, a na vrtu, v senci mandeljnovih dreves prepevajo naši sužnji. O kak mir je tu, carissime, in kako smo tu že pozabili na nekdanje bolečine in nezgode! Toda to niso Parke — kakor pišeš — katere nam predejo tako

sladko nit življenja, marveč nas blagoslavja Kristus, naš ljubljeni Bog in Odrešenik.

Poznamo žalost in solze, kajti naša vera nam zapoveduje, naj se jokamo nad tujo nesrečo, toda tudi v teh solzah tiči vam nepoznana tolažba, da enkrat, kadar nam poteče čas našega življenja, najdemo naše predrage, kateri so umrli, ali pa umrjejo za božji nauk. Za nas Peter in Pavel nista umrla, marveč sta se le rodila k večni slavi. Naše duše ju vidijo, in dokler oči jokajo, se veseli srce v njihovem veselju. A tako, predragi, uživamo mi tako srečo, da je ničesar, niti sama smrt, ne more ugonobiti. S smrtjo se pri vas konča vse, za nas pa je ona samo prehod še k večjemu miru, še k večji ljubezni in še k večji radosti.

In tako nam minevajo dnevi in meseci ugodno za naša srca. Naši služabniki in sužnji verujejo kakor mi v Kristusa, in ker je On zapovedal ljubezen, pa se ljubimo vsi. Večkrat, kadar zahaja solnce, ali kadar že mesec bliska nad vodo, se razgovarjam z Ligijo o nekdanjih časih, ki se nam dozdevajo nekak sen, in kadar pomislim, kako je draga ta glava, katero sedaj vsaki dan ujčkam na prsih, bila že blizu muk in smrti, pa hvalim iz dna duše svojega Gospoda, kajti le on jedini jo je mogel iztrgati ter odpeljati jo s pozorišča in mi jo vrniti za vedno. O, Petronij, ti si videl že poprej, koliko tolažbe in vstrajnosti daje ta nauk v nezgodi, koliko poguma in drznosti ob uri smrti, torej pridi in vedi, koliko sreče daje v navadnih, vsakdanjih dnevih življenja.

Ljudje — vedi — doslej niso poznali Boga, katerega bi mogli ljubiti, zato se niso ljubili med seboj, in odtod je izvirala vsa njihova nesreča, kajti kakor svetloba od

solnca, tako izvira sreča iz ljubezni. Te resnice jih niso naučili niti postavodajalci, niti modroslovci, ter je ni bilo niti v Grški, niti v Rimu — in ako pravim, niti v Rimu, pa to pomenja — na vsem svetu. Hladen in trd je nauk stotikov, kateri ima privržence med krepostnimi ljudmi, ki utrijuje srca kakor meče, ki pa po njem postanejo še bolj mlačni, namesto da bi bili boljši. Toda čemu vse to pravim tebi, ki si se več učil ter več razumeš nego jaz? Ti si vendar poznal Pavla iz Tarse ter si se večkrat dolgo razgovarjal ž njim, torej veš najbolje, če mar niso v primeri z resnico, katero je on oznanjeval, vsi nauki vaših modrijanov in govornikov zgolj puhle in prazne besede brez pomena. Ali se še spominjaš vprašanja, ki ti ga je zastavil: »Ako bi bil cesar kristijan, mar bi vi ne živeli v manjši nevarnosti, mar bi ne posedovali z večjo gotovostjo tega, kar imate, mar bi ne imeli manj strahu ter bi dokaj mirnejše pričakovali drugega jutra?«

Ti si mi dejal, da naša vera je sovražnica človeškega življenja, a jaz ti na to odgovorjam, da ko bi od začetka svojega pisma ponavljal samo dve besedi: »srečen sem!« da bi ti še ne mogel popolnoma izraziti svoje sreče. Porečeš mi nemara na to, da moja sreča je — Ligija! Da, predragi. Radi tega, ker ljubim njeno neumrljivo dušo, in ker se oba ljubiva v Kristusu, pa v taki ljubezni ni ločitve, ni izdajstva, ni promen, ni starosti niti smrti. Kajti kadar mine mladost in lepota, kadar ovené naša telesa in kadar pride smrt, pa še ostane najina ljubezen, ker ostane naša duša. Poprej nego so se moje oči odprle za luč, bil sem pripravljen zažgati za Ligijo celo lastno hišo; sedaj pa ti pravim, da je nisem ljubil, ker me je še-le Kristus naučil ljubiti. V Njem je izvir sreče in miru. Tega

ti ne pravim jaz, marveč istinitost sama. Primerjaj vaše razkošje, pomešano z bojaznijo, vašo negotovost in nezanesljivo bodočnost, vaše orgije, podobne pogrebom, s krščanskim življenjem, pa lahko najdeš odgovor. Toda da boš mogel lože primerjati, te prosim, pridi na naše gore, duhteče po materini dušici, v naše senčne oljkine gaje, na naše obrežje, pokrito z bršljanom. Tu te pričakuje mir, kakoršnega še nisi spoznal, in srca, ki te v resnici ljubijo. Ti imaš dobro in plemenito dušo ter zaslužiš, da bi bil srečen. Tvoj bistri razum spozna resnico, in kadar jo spoznaš, se tudi va-njo zaljubiš, kajti marsikateri more ji biti sovražnik, kakor Neron in Tigelin, toda nihče ne more ostati glede nje malomaren. O moj Petronij, jaz in Ligija se že tolaživa z nadejo, da te kmalu vidiva. Bodi zdrav in srečen ter pridi!»

Petronij je dobil Vinicijevo pismo v mestu Kumae, kamor je bil dospel z drugimi augustijanci, ki so šli za cesarjem. Njegova dolgoletna borba s Tigelinom se je nagibala h koncu. Petronij je že vedel, da mora v njej pasti, ter je ob enem tudi vedel zakaj. Sorazmerno, kakor je cesar vsakega dne padal neprestano niže v ulogo komedijanta, bebca in voznika ter se udajal čimdalje bolj bolni, gnusni in ob enem surovi razbrzdanosti, v tej meri mu je bil izobražen in duhoviti *arbiter elegantiae* čimdalje neprilичnejši. Kadar je Petronij molčal, je videl Neron v tem njegovem molku neko roganje, in kadar ga je hvalil, čutil je v tem neko tajno ironijo. Plemeniti patricij je dražil njegovo nečimurnost ter ob enem vzbujal njegovo sovraštvo. Po njegovem bogastvu in njegovih umetniških delih sta jela grozno koprneti sam vladar in njegov vsemočni minister. Doslej so mu prizanesli

samo vsled obzira na Ahajo, v kateri jim je mogel koristiti njegov fin ukus in njegovo poznanje grških odnošajev. Toda nakrat je Tigelin začel zagotavljati cesarja, da Karinas z ukusom in znanjem dokaj nadkriljuje Petronija in da bi on dokaj bolje znal prirejati igre, sprejeme in triumfe. Od tega časa je bil Petronij izgubljen. Vsekako pa mu niso poslali smrtne obsodbe v Rimu. Cesar in Tigelin sta se spominjala, da navidezno bojazljivi estetik, ki je „noč spreminjal v dan“, in katerega so zanimale samo gostije in umetnosti, dokler je bil prokonzul v Bitiji, pozneje pa konzul v prestolnici, je najavljal občudovanja vredno delavnost in energijo. Smatrali so ga sposobnega za vse ter vedeli, da v Rimu ne uživa samo prijaznosti prostakov, marveč tudi pretorijancev. — Niti jeden izmed cesarjevih zaupnih mož ni mogel vedeti že naprej, kaj bi storil v takem slučaju, torej se jim je zdelo najprilичnejše, da ga izvabijo iz mesta in ga ugonobé na deželi.

V ta namen je dobil poziv, naj ob enem z drugimi augustijanci pride v Kumae; on je takoj uganil njihove spletke, šel pa je vendar-le tje, kaj, nemara radi tega, da se jim ne upre javno, ali morda tudi za to, da cesarju in augustijancem še poslednjikrat pokaže veselo in neustrašljivo lice in da še zadnjikrat pred svojo smrtjo premaga Tigelina.

A med tem ga je bil Tigelin že zatožil radi njegovega prijateljstva s senatorjem Scevinom, ki je bil duša Pizonove zarote. Petronijeve ljudi, ki so ostali v Rimu, so zaprli, njegovo hišo pa so obkoljile pretorijaske straže. Toda on, poizvedevši to, ni pokazal ni najmanjšega strahu niti nemira, nego je dejal smehljaje se augustijancem, sprejevši jih v svoji vili blizu Kumae:

»Rdečebradec nima rad, če ga kdo naravnost vpraša, torej boste videli, v kakšno zadrego ga spravim, ko ga vprašam, ali je on naročil zapreti mojo ‚familijo‘ v Rimu.«

Na to jih je povabil na gostijo, katero jim je priredil ‚za daljše potovanje‘, ter se uprav ukvarjal s pripravami, ko ga je doseglo Vinicijevo pismo.

Petronij je prečital pismo, se nekoliko zamislil, toda kmalu se mu je zvedrilo lice, da je še istega večera odpisal Viniciju, kakor sledi:

»Veselim se vajine sreče in čudim se vajinima srcema, carissime, ker si nisem mislil, da bi dva zaljubljenca mogla misliti še na nekega tretjega in oddaljenega. A vidva, ne samo, da nista pozabila ná-me, marveč me še vabita v Sicilijo, da z vama jém ondi vajin kruh in spoznam vašega Kristusa, kateri, kakor mi pišeš, je vama pripravil toliko sreče.

Ako je temu tako, le poslušajta ga! Jaz si mislim, predragi, da ti je Ligijo nekoliko povrnil tudi Urso in rimsko ljudstvo. Ako bi bil cesar drugi človek, mislil bi si celo, da je odstopil od daljšega prognanstva z ozirom na to, da je postal tvoj sorodnik po oni unukinji, katero je dal Tiberij ob svojem času jednemu od Vinicijev. Toda ker si ti misliš, da je to storil Kristus, nočem se prepirati s teboj. Da, ne varčite z žrtvami! Tudi Prometej se je žrtvoval za ljudi — toda eheu! Prometej je nemara samo izmišljotina pesnikov, toda verodostojni ljudje so mi pripovedovali, da so videli Kristusa z lastnimi očmi. Tudi jaz si z vama vred mislim, da je On najvrlejši izmed bogov.

Spominjam se onega vprašanja Pavla iz Tarse ter priznavam, da bi imel nemara čas, da bi mogel iti k vam v Sicilijo, ako bi n. pr. Rdečebradec živel po nauku Kristusovem. Ondi bi se v senci dreves in poleg vrelcev razgovarjali o vseh bogovih in o vseh verah, kakor so se nekdej razgovarjali grški modrijani. Danes ti moram le na kratko odgovoriti.

Hočem poznati samo dva modrijana: jeden se imenuje Pirron, drugi pa Anakreont. Ostale ti morem po ceni prodati s celo šolo grških in naših stoikov. Resnica biva časih tako visoko, da je niti sami bogovi ne morejo do-gledati z gričev Olimpa. Tebi, carissime, se zdi, da vaš Olimp je še višji in stoječ na njem mi kličeš: »Pojdi, pa boš videl take prizore, kakoršnih še doslej nisi videl!« Mogoče. Toda jaz ti odgovarjam: »Priatelj, nimam nog!« Slutim, da mi potrdiš, ako do konca prečitaš moje pismo.

Ne, srečen soprog kraljice-juternice! Vajina vera ni zá-me. Mar naj ljubim Bitinčane, ki nosijo moje nosilnice; Egipčane, ki kurijo v mojih kopeljih; Rdečebradca in Tigelina? Prisezem ti pri belih kolenih Karitek, da tega ne premorem, ko bi tudi hotel. V Rimu je najmanj sto tisoč ljudij, ki so bodisi grbasti, imajo debele vratove, debela kolena, okrogle oči ali prevelike glave. Mar hočeš, da naj tudi te ljubim? In ako vaš Bog hoče, da naj ljubim njih vse, zakaj jim po svoji vsemogočnosti ni dal na primer takih lic, kakoršne so ona Niobidov, katera si videl na Palatinu?

Kdor ljubi lepoto, ne more radi tega samega ljubiti grdobu. Vse kaj drugega je: ne verjeti v naše bogove, a vendar jih moremo ljubiti, kakor so jih ljubili Fidijs in Praksitel, Miron, Lizija in Skopas.

Ko bi konečno tudi hotel iti tja, kamor me vabiš, ne morem. In ako nočem, tedaj pa ti govorim še vdrugič: ne morem. Ti verjameš, kakor tudi Pavel iz Tarse, da boste enkrat nadrugi strani Stiksa, na elizejskih poljanah, videli vašega Kristusa. Prav! Naj ti takrat sam reče, ali bi sprejel tudi mene z mojimi dragokamni, z mojo mirensko vazo, z mojimi knjigami od Socijev ter z mojo Zlatolasko? Ko na to pomislim, se hočem kar nasmejati, dragi moj, ker mi je dejal že Pavel iz Tarse, da se človek radi Kristusa mora odreči rožnatih vencev, gostij in razkošja. Resnica, da mi je obljuboval tudi drugo srečo, toda odgovoril sem mu, da sem za ono srečo prestar, da se bodo z rožami zmerom razveseljevale moje oči, in vonjava vijolic mi ostane zmerom ljubša nego vonjava znojnega, bližnjega' iz Subure.

To so vzroki, radi katerih vaša sreča ni zá-me. A poleg tega je še jeden vzrok, kateri sem prihranil za konec. Mene že kliče Tanatos. Za vas se pričjenja dnevni svit, zá-me pa je solnce že zašlo in kmalu mi tema zagrne glavo. Z drugimi besedami — umreti moram, carissime.

Ni vredno, da se o tem mnogo govori. Moralo je do tega priti. Ti, ki poznaš Rdečebradca, to lahko razumeš. Tigelin me je premagal, ali bolje, ni me zmagal, marveč je samo moji zmagi napočil konec. Živel sem, kakor sem hotel, in umrem, kakor se mi bode zljubilo.

Ne jemljite si tega k srcu. Noben bog mi ni obljubil neumrljivosti, torej me ne pričakuje nikako iznenadenje. Motiš se, Vinicij, ako praviš, da samo vaš bog uči mirno umirati. Ne. Naš svet je videl že pred vami, kadar se izpije poslednja čaša, da je oditi k počitku ter zna še to izvršiti mirno. Platon pravi, da čednost je godba, in živ-

ljenje modrijana je harmonija. Ako je temu tako, pa umrem, kakor sem živel — čednostno.

Hotel bi pozdraviti tvojo soprogo še enkrat z besedami, s katerimi sem jo nekdanj pozdravil v Aulovi hiši: »Videl sem mnogo in premnogo sveta, toda tebi enake ne poznam.«

Ako je torej duša nekaj več nego si domišljuje Pirron, pa prileti moja duša k vam na poti za morje ter se vsede na pragu vaše hiše v podobi metulja, ali kakor Egipčani verjamejo — v podobi skobca. Drugače ne morem priti.

A dotlej se vam naj Sicilija spremeni v hesperidski vrt, naj vam poljske, gozdne in vodne boginje nasujejo na pot cvetja in po vseh kotih nad stebričjem vaše hiše naj se zagnezdiijo beli golobje!«

XXXI.

Petronij se ni motil. Dva dni pozneje mu je poslal mladi Nerva, ki mu je bil zmerom prijateljski udan, v Kumae svojega oproščenca s poročilom o vsem, kaj se je godilo na cesarjevem dvoru.

Petronijeva smrt je bila že odločena. Drugega dne proti večeru bi imel biti poslan k njemu centurij s poveljem, naj ostane v Kumae in ondi pričakuje daljših povelj. Drugi poslanec, odpravljen nekoliko dnij pozneje, mu je imel prinesiti obsodbo na smrt.

Petronij je sprejel oproščenčeve besede povsem mirno ter dejal naposled:

»Donesi svojemu gospodarju jedno mojih vaz, katero ti dajo pred odhodom. Reci mu v mojem imenu, da

ga zahvaljujem iz vse duše, ker na ta način mi bo mogoče prehiteti svojo obsodbo.«

In nakrat se je jel smejati, kakor človek, kateremu je šinila v glavo krasna misel, ter se veseli, da jo hoče v kratkem izvršiti.

In še tega večera so se razkropili njegovi sužnji, da povabijo vse v Kumae prebivajoče augustijance in augustijanke na gostijo v zalo vilo ‚arbitra elegantiae‘.

On sam pa je ves popoludan pisal v svoji knjižnici, na to se je skopal in potem zapovedal svojim sužnjicam, naj ga ogrnejo z najzalšo obleko, in naposled je zal in krasen, podoben bogovom, odšel v triklinum, da s svojim večjim očesom pregleda vse priprave, in potem pokukal tudi na vrt, kjer so dečki in mlade Grkinje pletli vence iz najzalših cvetic za ta večer.

Na njegovem licu ni bilo razbrati ni najmanjšega nemira. Družina je poznala samo po tem, da bo ta gostija nekaj nenavadnega, ker je zapovedal, da se naj dajo nenavadne nagrade onim, s katerimi je bil zadovoljen, kakor tudi zelo lahke kazni onim, ki ga niso uzadovoljili s svojim delom ali so si že kedaj poprej zaslužili kakšno kazen. Ukazal je, dati pevcem in igralcem na citre naprej obilno plačilo, naposled pa se je vsedel na vrtu pod bukev, skozi katere listje so prodirali solčni žarki, razprostirajoči se v svetlih pasovih po zemlji, ter pozval k sebi Euniko.

Ona je prišla, oblečena v belo opravo, z mirtovo vejico v laseh, zala kakor Karita. Posadil jo je poleg sebe, se lahko dotaknil njenih senc ter jo jel ogledovati s tako ljubeznijo, s kakoršno veščak ogleduje kak božanstveni kip, ki je ravnokar prišel izpod mojstrovega dletva.

»Eunika!« reče ji, »ali veš, da že davno več nisi sužnja?«

Ona ga pogleda s svojimi mirnimi, kakor nebo modrimi očmi ter pokima z glavo.

»Sem, gospod, še zmerom,« odgovori.

»Ali nemara ne veš,« nadaljuje Petronij, »da ta vila in ti sužnji, ki ondi spleta jo vence, in vse, kar je v njej, tudi polje in črede, vse je od današnjega dne tvoje?« Na te besede Eunika odstopi nakrat od njega ter od presenečenja pomežikuje z očmi. Čez nekaj časa ji prebledi lice kakor platno — on pa se ji je tiho smehljajal ter naпослед rekel samo jedno besedico:

»Da!«

Nekaj časa sta molčala in samo lahek vetrič je zibal listje na drevesu.

Petronij si je zares mogel domišljevati, da ima pred seboj kip, izklesan iz belega mramora.

»Eunika!« spregovori, »hočem imeti prijetno smrt.«

A deklica, pogledavši ga s smehljajočimi očmi, zašepeta:

»Poslušam te, gospodar.«

Na večer so gostje, ki so pogostoma bili pri Petroniju na gostijah ter videli, da so v primeri ž njimi cesarjeve gostije bile dolgočasne in barbarske, dohajali kar v četah, toda nihče si ni domislil, da bi to imel biti poslednji 'symposion'.

Mnogim je bilo seveda znano, da so se nad duhovitim arbitrom nagnili črni oblaki cesarjeve nemilosti, toda to se je zgodilo že večkrat, a Petronij jih je vselej znal spretno razpršiti bodisi z drzno besedo ali enako drznim činom; nihče pa ni dopuščal, da mu res grozi kaka resna

nevarnost. Njegovo veselo lice in navaden malomaren nasmeš sta jih še potrjevala v tem mnenju. Zala Eunika, kateri je dejal, da hoče imeti prijetno smrt in za katero je vsaka njegova beseda bila prijetno povelje, je imela vse božanstvene črte popolnoma mirne in oči so se ji tako čudno svetile, da si je vsakdo lahko mislil, da je zelo vesela.

Nad vratni triklina so dečki, z zlatimi mrežicami na svojih laseh, devali prišlecem vence cvetlic v glave, opozarjajoči jih ob enem na običaj, naj prestopijo prag z desno nogo. V dvorani se je širila prijetna vonjava vijolic in luči so gorele v raznobarvnih aleksandrijskih steklih. Poleg klopij so stale mlade grške deklice, da z duhtečimi mazili namažejo noge gostom. Ob stenah so stali atenski pevci in citraši ter pričakovali znamenja svojega vodje.

Razprostrte mize so se odlikovale z razkošjem, toda to razkošje ni bilo pretirano, ni nikogar oviralo, in zdelo se je nekako povsem naravno. Radost in svoboda se je razlivala skupno z vonjavo vijolic po dvorani. Gostje, vhajajoči v sobe, so čutili, da tu ne visi nad njimi kakšna sila niti grožnja, kakor je to bilo navadno pri cesarju, kjer je nezadostna pohvala njegovih stihov ali njegovega petja mogla nakopati jim smrt. In pri pogledu na vse te svetilnice, na visoke vrče, ovenčane z bršljanom, ki so se hladili v snegu in ledu, ter na različne jedi, širile so se prsi vsem gostom. Kmalu se je razpredel razgovor, sličen brenčanju roja čebel nad jablano, pokrito s cvetjem. Samo časih ga je pretrgal val veselega smeha, časih šum pohvale, časih nekoliko preglasen poljub, pritisk na belo ramo. Gostje, pijoči vino, so odličali iz čaš po nekoliko kapljic v žrtvo neumrljivim bogovom, da si izprosijo

njihovo varstvo ter njih naklonjenost do gospodarja. Niti to jih ni oviralo, da večina njih ni verovala v bogove.

Tako je zahteval običaj in vraža. Petronij, ležeč poleg Eunike, se je razgovarjal ž njimi o rimskih novicah, o najnovejših dogodkih, o ljubezni in ljubavnih spletkah, o dirkah, o Spikulu, ki se je v poslednjem času proslavil na pozorišču, o najnovejših knjigah, ki so se pojavile pri Sociju in Atraktu. Odlivaje vino so dejali, da ga prolivajo samo na čast vladarici Cipra, katera je starejša in večja nego vsi bogovi, jedina neumrljiva, vstrajna in mogočna.

Njegov razgovor je bil podoben solčnim žarkom, ki vsaki čas osvitlujejo drugi predmet, ali poletnemu vetriču, ki giblje cvetlice na vrtu. Naposled je namignil pevodji, in na to znamenje so se tiho oglasile citre, spremljane z mladenišskimi glasovi. Na to so zaplesale plesalke z otoka Kiosa, Eunikine rojakinje, in za prozornimi ogrinjali so se čudovito zvijala njih rožnata telesa. Naposled je egiptovski vedež začel napovedovati gostom prihodnje reči. Ko je bilo teh zabav že dovolj, dvigne se Petronij nekoliko s svojega sirijskega vzglavja ter spregovori malomarno:

»Prijatelji, odpustite mi, da vas na tej gostiji nečesa poprosim, in sicer za to, da vsakteri sprejme od mene v dar kozarec, iz katerega je najpoprej pil na čast bogovom in na mojo srečo.«

Petronijeve čaše so se lesketale od zlata in dragotin ter so bile zares mojstrsko delo, in radi tega, dasi je bilo razdavanje daril nekaj navadnega v Rimu, je vendar veliko veselje prevzelo vse goste. Nekateri so jeli zahvaljevati ga in glasno proslavljati; drugi so govorili, da niti

sam Jupiter ni nikdar počastil bogov s takimi darovi, nekateri pa so se celo obotavljali, sprejeti ponujene darove, ker je njih vrednost presegala vsako ceno.

Petronij pa dvigne kviško mirensko vazo, lesketajočo se nalik mavrici, ki je bila zares neprecenljive vrednosti, ter reče:

»Evo, to je kupa, iz katere sem izlil jaz na čast boginje Cipre! Naj se je od tega trenutka nobena usta več ne dotaknejo ter na čast katere druge boginje iz nje ne izlivajo vina.«

Po teh besedah vrže dragoceno posodo na tlak, posut z žefranom in lilijami, in ko se je razletela na tisoč koscev, reče, zagledavši naokrog začudene poglede:

»Moji dragi, ne čudite se, marveč bodite veseli. Starost, onemoglost in žalost bodo vaši tovariši v poslednjih letih življenja. Toda jaz vam dam dober vzgled in dober svet. Glejte, ni treba čakati na nje, marveč bolje je, oditi prostovoljno prej nego pridejo, kakor tudi jaz odidem.«

»Kaj hočeš storiti?« ga vpraša nemirno nekoliko glasov.

»Veselil se bom, pil vino, poslušal godbo, ogledam si te božanske podobe, ki me obkrožajo, a potem umrem z ovenčano glavo. S Cezarjem sem se že razločil, in — hočete poslušati, kaj sem mu napisal?«

Po teh besedah vzame izpod baržunastega vzglavja list in začne čitati, kakor sledi:

»Vem, o Cezar, da nestrpno pričakuješ moj prihod in da tvoje zvesto prijateljsko srce dan in noč hrepeni po meni. Vem, da bi me obsul z darovi in mi poveril pretorijansko prefekturo, a Tigelinu zaukazal, naj ostane to, za kar so ga naredili bogovi, namreč gonjač mul v onih

tvojih deželah, katere si podedoval po Domicijevem zastrupljenju. Vendar te prosim, oprosti, kajti zaklinjam se ti pri Hadu in v njem pri senci tvoje matere, žene, brata in Seneke, da ne morem priti k tebi. Življenje je velik blagodar, moj dragi, in jaz sem od tega blagodara jemal najdražje bisere: toda v življenju je marsikaj, česar ne morem prenašati več nadalje. O, ne misli, da se mi je prignilo to, da si ubil mater, ženo in brata, da si zažgal Rim in poslal v Ereb vse poštene ljudi v svojem cesarstvu. Ne, moj praunuk Kronosov. Smrt je usoda človeškega rodu in od tebe se nismo mogli nadejati drugačnih činov. Ali da mi še nadalje žali ušesa tvoje petje, da še nadalje gledam tvoje tanke domicijanske noge, kako se zapletajo v pirejskem plesu, da poslušam tvojo igro, tvoje deklamacije in tvoje pesmi, bedni pesmij-kovač iz predmestja, to presega moje moči in to mi je tudi vzbudilo željo po smrti. Rim si maši ušesa, ko posluša tebe, svet se ti posmehuje, a jaz se nočem in ne morem še nadalje navduševati za-te. Dasi je Cerberovo tuljenje, ljubi moj, tvojemu petju podobno, mi bo manj zoperno, ker mu nisem bil nikdar prijatelj, torej nimam vzroka, da bi se sramoval njegovemu glasu. Bodi zdrav, toda ne poj; ubijaj, toda ne piši stihov; teptaj ljudi, toda ne pleši; požigaj, toda ne igray na citre, — to ti želi in ta poslednji svet ti pošilja *Arbiter elegantiae*.«

Gostje so se prestrašili, ker so vedeli, da bi bilo za Nerona manj okrutno, če bi izgubil svoje vladarstvo. Razumeli so tudi, da mož, ki je napisal tako pismo, mora umreti; a zraven tega jih je prevzel silen strah, da so poslušali to pismo.

No, Petronij se zasmije tako presrčno in veselo, kakor da se gre za najnedolžnejšo šalo, potem premeri z očmi vse prisotne in reče:

Veselite se in odženite daleč proč od sebe vsako bojazen. Saj ni treba, da se kdo pohvali, da je slišal to pismo: jaz pa se pohvalim ž njim Karonu, ko me bo prevažal.«

Nato namigne zdravniku Grku in pomoli svojo roko. Okretni Grk mu jo zaveže v trenutku z zlato vrstico in odpre žile na sprednjem členu. Kri brizgne na vzglavje in oblije Euniko, ki podpre Petroniju glavo, in se na to skloni nad njim rekoč:

»Gospodar, kaj si mislil, da te zapustim? Če bi mi bogovi hoteli dati nesmrtnost, a Cesar gospodarstvo nad svetom, bi šla vendar za teboj.«

Petronij se nasmehne, se malo privzdigne, dotakne s svojimi ustnicami njenih ust ter reče:

»Pojdi za menoj.«

Nato še doda:

»Ti si me v resnici ljubila, boginja moja!«

A ona pomoli zdravniku svojo rožasto roko, in za hip se ji začne iztekati kri, mešajoča se z njegovo krvjo

Petronij in Eunika, naslonivši se drug na drugega, zala kakor dva bogova, sta poslušala, smehljala se in bleдела. Ko je bila pesem končana, je Petronij zapovedal raznašati vino in jedi, potem se je razgovarjal z gosti, ki so sedeli blizu, o veselih in prijetnih rečeh, o kakoršnih se je navadno govorilo na gostijah.

Konečno pokliče Grka, da mu za trenutek zaveže žilo; rekel je, da je truden in da bi se še rad udal Hypnosu predno ga Tanatos zaziblje za zmerom.

In zaspal je. Ko se je prebudil, mu je ležala glava deklice, podobna beli cvetki, že na njegovih prsih. On jo položi na blazino, da jo še enkrat ogleda. Med tem mu zdravnik zopet odveže žilo.

Pevci zapoje na njegov migljaj novo Anakreontovo pesem, spremljano potihoma z glasovi citer. Petronij je bleдел čimdalje huje in ko so umolknili poslednji glasovi, obrne se še enkrat h gostom ter reče:

»Priatelji, priznajte, da ob enem z nama umira ...«

Toda ni dogovoril. Njegove roke s poslednjo močjo objamejo Euniko, na to mu glava omahne na blazino ... in izdihnil je. Gostje pa, zroči na obe trupli, podobni zalim kipom, so razumeli dobro, da ž njima vred gine to, kar je še jedino bilo preostalo njihovemu svetu, to je njegova — poezija in lepota.

Epilog.

Vstaja galskih legij pod poveljništvom Vindeksovim se iz početka ni zdela grozna. Cesar je imel takrat še le jedenintrideset let in nihče se ni smel nadejati, da se svet že takrat reši more, ki ga je tlačila. Ljudje so se spominjali, da je med legijami že večkrat, že za poprejšnjih vlad prišlo do vstaje, ki pa so preminile, ne povzročivši v vladi nikake spremembe. Tako je Druz za časov Tiberija potlačil vstajo panonskih legij, Germanik pa vstajo nadrensko. »Kdo bi naposled« — so govorili ljudje — »mogel prevzeti vladu po Neronu, ko so skoro vsi potomci božanstvenega Augusta poginili za njegove vlade!« Drugi, zročni na ta kolos, so si ga predočevali Herkula ter si mislili, da nobena sila ne zlomi take moči. Našli so se tudi ljudje, ki so koprnili za njim, odkar je bil odšel v Ahajo, ker sta Helij in Politet, katerima je zapustil oblast nad Rimom, bila še bolj krvoželjna nego on.

Nihče si ni bil svest svojega življenja niti svojega imetka. Pravica ni nikogar več čuvala. Ugasnila je človeška krepost in čednost, razvezale so se rodbinske vezi in otrpla srca niso bila sposobna niti upati. Iz Grške so prihajali glasovi o nečujenih trijumfih cesarjevih, o tisočerih kronah, katere je dobil, o tisočerih tekmečih, katere je premagal.

Svet je postal nekaka krvava in znorela orgija in ob enem je prevladalo mnenje, da je nastal konec čednostij in resnobnih poslov, da je napočil čas plesa, glasbe, razbrzdanosti, krvi, in da odslej mora tako in nič drugače teči življenje. Sam cesar, kateremu je vstaja odpirala pot novim lopovstvom, se ni mnogo brigal za uporne legije in za Vindeksa, da, časih je kazal celo radost radi tega. Iz Ahaje ni hotel oditi, in še le takrat, ko mu je naznanil Helij, da vsako odlašanje bi moglo škodovati državi, je naposled odrinil v Napolj.

Tu je zopet igral in prepeval, ne zmeneč se za vse resnobne novice, ki so postajale čimdalje groznejše. Zamán mu je Tigelin pojasnoval, da poprejšnje vstaje niso imele poveljnikov, sedaj pa da ji stoji na čelu mož iz rodu kraljev akvitanških, ter poleg tega slaven in izkušen bojevnik.

»Tukaj,« je odgovoril Neron, »me poslušajo Grki, kateri jedini me znajo poslušati in kateri so jedini vredni mojega petja.« — Rekel je, da prva njegova dolžnost je umetnost in slava.

Toda ko je naposled dospela novica, da ga je Vindeks proglasil za slabega umetnika, se je končno dvignil ter odšel v Rim. Rane, katere mu je zadal Petronij in katere je nekoliko zacelilo bivanje v Grški, so se mu znovič odprle; hotel je v senatu iskati pravice zoper tako nečuveno krivico.

Ko je na poti zagledal ledeni kip, predočujoč galskega bojevnika, katerega je rimski vitez premagal, je smatral to za dobro znamenje, in ako se je časih spomnil upornih legij, se je to zgodilo le radi tega, da se jim je rogal. Njegov vhod v mesto je nadkrilil vse, kar se je videlo dotlej.

Vozil se je na onem istem vozu, na katerem je nekdaj slavni August proslavljal svoj trijumf. Podrli so jeden del cirka, da so mu odprli prosto pot. Senat, vitezi in nepregledna množica ljudi so mu prihiteli nasproti. Kar obzidje se je treslo od klicev: »Pozdravljen August, pozdravljen Herkul, pozdravljen božanstveni, jedini, olimpski, pitijski, neumrljivi!« Za njim so nesli pridobljene vence, naslove mest, v katerih je triumfoval, in na tablicah imena umetnikov, katere je premagal. Neron sam je bil silno navdušen ter je ginjen popraševal obkoljujoče ga augustijance, kaj je bil Cezarjev trijumf v primeri z njegovim triumfom?

Misel, da bi si nekdo iz umrljivih bitij drznil stegniti roko na takega mojstra in polboga, se mu ni mogla vrediti v glavi.

Smatral se je zares za Olimpjanca, in radi tega se je čutil že popolnoma varnega. Vnema in znorelost množice je le še podžigala njegovo znorelost. O priliki tega trijumfa se je zdelo, da ni samo cesar in mesto, marveč da je ves svet izgubil svojo pamet.

Pod cvetkami in kupi vencev nihče ni videl brezna. Istega večera pa so bili stebri in zidovi templjev pokriti z napisi, s katerimi so se cesarju očitala zločinstva ter se mu je grozilo z maščevanjem. Nepoznani pisalci so se mu rogali umetniku.

Od ust do ust se je razširjalo mnenje: »Popeval je dotlej, dokler ni zbudil petelinov (gallov).« Strašne novice so krožile po mestu ter narastle do skrajnosti. Augustijance je prevzel nemir. Ljudje v negotovosti niso smeli niti misliti, kaj še le govoriti, ali se nadejati nečesa, kar se zgodi v najbližji prihodnosti.

Cesar sam je živel samo za gledališče in godbo. Močno se je zanimal za nove vodne orglje, katere so prvič poskušali na Palatinu. Domišljeval si je s svojo otročjo pametjo, da prihodnje igre in predstave že same na sebi odvrnejo vsako nevarnost.

Njegovi najbližji prijatelji, videči, da se prav nič ne briga za vojsko in druga primerna sredstva, marveč samo za primerne izraze, s katerimi naj izpove svojo grozo, so postali zbegani. Drugi so si zopet mislili, da samega sebe in druge mami s svojimi citati, pri tem pa se boji do dna duše. Nekaka groznica je spremljala vsako njegovo dejanje.

Vsakega dné mu je na tisoče nakan šinilo v glavo. Časih se je pripravljaj, da se z begom umakne poginu, ter je zapovedoval, naj naložé na vozove citre in pljunke, naj se mlade sužnjice oborožé nalik amazonkam ter se odpokliče vse legije od vshoda. Časih si je zopet mislil, da ne z bojem, marveč s petjem potlači vstajo galskih legij. In duša se mu je smehljala, ko si je predočeval prizor, kako hoče s svojo pesmijo pomiriti uporne vojake. Legijonisti ga obkolijo s solznimi očmi, on pa jim zapoje 'epiniciu', na kar nastane zlata doba za njega in za Rim. Časih je znovič klical po krvi, časih je izjavljaj, da mu zadošča vlada v Egiptu. Spominjal se je vedežev, ki so mu prerokovali, da bo vladal v Jeruzalemu, ali pa ga je razvnela misel, da si bo kakor potujoč pevec služil svoj vsakdanji kruh, in da ga mesta in pokrajine ne bodo častile za cesarja, gospodarja celega sveta, marveč za pesnika, kakoršnega še doslej niso videli ljudje.

In tako je omahoval, norel, igral, prepeval, spreminjal svoje sklepe, spreminjal svoje citate in spremenil svoje

življenje v nekak čuden, fantastičen in ob enem strašen sen, v grozno zmes nadutih izrazov, slabih stihov, tarnanja, solz in krvi, med tem pa je nevihta na zapadu postajala vsakega dne večja. Mera je bila prenapolnena, zno-rela komedija se je očitvidno približevala svojemu koncu.

Ko so mu dospele na ušesa vesti o Galbu in o tem, da se je tudi Španija pridružila vstaji, pa je v pravem pomenu besede zbesnel. Razbijal je čaše, prevračal mize na gostijah ter izdajal povelja, katerih si niti Helij, niti sam Tigelin nista drznila izvršiti.

Pomoriti Gale, ki so prebivali v Rimu, nato požgati še enkrat mesto, izpustivši zveri iz zverinjakov ter sedež moči in rimske vlade prenesti v Aleksandrijo — vse to se mu je zdelo nekaj velikega, osupljivega in lahkega. Med tem pa so dnevi njegove vsemogočnosti že minili ter so ga celo vrstniki njegovih starih zločinov jeli smatrati za norca.

Zdelo se je, da je Vindeksova smrt in nesloga med upornimi legijami potegnila zopet tehtnico na njegovo stran. Nastale so zopet nove gostije, novi trijumfi, in nove smrtne obsodbe so bile izdane v Rimu, kar je naenkrat neko noč iz pretorijanskega tabora prijahal glasnik na penastem konju, ki mu je naznanil, da so se vojaki uprli že v samem mestu ter proglasili Galbo za cesarja.

Cesar je uprav spal v trenutku, ko je poslanec do-spel; zbudivši se, je zaman klical stražnike, ki so po noči bdeli pri vratih njegovih soban. V palači je bilo prazno. Celo sužnji so po oddaljenejših zakotjih plenili, kar se je sploh dalo ugrabiti. Ko so ga zagledali, so se prestrašili; on pa je kakor znorel letal po palači, obupaval in jadi-koval.

Naposled so mu vendar oproščenci Faon, Spiro in Epafrodit priskočili na pomoč. Prigovarjali so mu, naj pobegne, zatrjujoči mu, da ne sme zapravljati dragega časa, toda on je še zmerom omahoval. Kajti ako bi oblečen v žalno obleko spregovoril k senatu, mar bi se senat vpri njegovim solzam in njegovim besedam? Ko bi pokazal vso svojo zgovorniško umetnost, vse svoje igralske zmožnosti, kdo bi bil na svetu še zmožen, da ga odbije? Ali bi mu ne dali prefektуре nad Egiptom?

Oni pa so bili že do te mere navajeni prilizovanju, da si niso drznili mu naravnost ugovarjati ter so ga samo svarili, govoreči, da bi ga narod raztrgal na kosce poprej nego bi došel na Forum, in ako takoj ne zasede konja, da ga zapusté tudi oni.

Faon mu je ponudil zavetje v svoji vili za nomentanskimi vratmi. Čez malo časa so že sedeli na konjih ter, pokrivši si glave s plašči, hiteli proti mestnim vratom. Noč je uprav bledela. Na ulici je bilo že vse živo, — znamenje nenavadnega časa. Vojaki so posamezno ali pa v malih oddelkih korakali po mestu. Nedaleč od tabora poskoči iznenadoma cesarjev konj, zagledavši mrliča. V tem hipu se mu zmuzne plašč z glave in vojak, ki je ravnokar korakal mimo njega, spozna vladarja, toda, osupnen po nenavadnem srečanju, mu skaže vojaško čast. Jahajoči okrog tabora pretorijancev so čuli vsklike na čast Galbu. Polasti se ga strah in trepet.

Rekel je, da vidi pred seboj temo v podobi črnega oblaka in izza tega oblaka so se pojavljala pred njim lica, v katerih je spoznal svojo mater, ženo in brata. Zobje so mu trepetali strahu, a vendar je njegova komedijantovska duša nahajala nekaj mičnega v tem groznem trenutku. —

Biti vsemogoč vladar zemlje, pa nakrat izgubiti vse, to se mu je zdel krasen predmet za tragedijo. A zvest samemu sebi je igral v njej prvo vlogo do konca. Časih je klical, da hoče umreti, ter klical Spikula, kateri je med vsemi gladijatorji najbolje ubijal ljudi. Časih je deklamoval: »Mati, žena in oče me zovejo v smrt!« Žarki nadeje so se od časa do časa vzbujali v njem, toda bili so prazni, otročji. Vedel je, da prihaja smrt, a ob enem temu ni verjel. —

Nomentaska vrata najdejo odprta. Jahajoči dalje so šli mimo Ostrijana, kjer je krstil in učil Peter. Ob svitu so bili pri Faonovi vili.

Tam mu oproščenci niso več dalje tajili, da je že čas, da umre. Torej si je dal izkopati grob ter se vlegel na tla, da so mogli vzeti mero. Pri pogledu na izkopano prst se ga je znovič polastil strah.

Debelo njegovo lice je obledelo, znoj mu je v podobi rosnih kapljic zalival čelo. Jel je omahovati, trdeč z drhtečim, a ob enem z glumaškim glasom, da še ni odbila ura, in na to ponavljati svoje citate. Naposled je prosil, naj ga zažgo. »Kakšen umetnik tu gine!« je ponavljal kakor brez uma.

V tem hipu prihiti Faonov poslanec z naročilom, da je senat že izdal obsodbo in da ‚parricida‘ ima biti kaznovan po starodavnem običaju.

»Kakšen običaj je to?« vpraša Neron z bledimi ustnicami.

»Vrat ti vtaknejo v jarem, pretepo te do smrti, truplo pa vržejo v Tiberio!« odgovori surovo Epafrodit.

Torej odgrne plašč na prsih.

»Že je čas!« reče ter pogleda v nebo.

A on ponovi še enkrat:

»Kakšen umetnik umira!«

V tem hipu se začuje topot konjskih kopit. Centurijon na čelu svojih vojakov je že jezdil po Ahenobarbovo glavo.

»Požuri se!« zakličejo oproščenci.

Neron si priložil nož k vratu, toda roka se mu je tresla in videlo se je, da se ne zareže globoko. Med tem mu Epafrodit iznenadoma pritisne roko in nož mu prereže goltanec, Neron pa izbulji strašne, velike in osupnjene oči.

»Prinašam ti življenje!« zakliče centurijon vstopivši.

»Prepozno!« odgovori Neron s hripavim glasom.

Na to pa doda:

»To je zvestoba!...«

V naslednjem trenutku mu je že smrt pokrila glavo. Kri je iz debelega vratu v črnem curku oblivala cvetke na vrtu. Noge so mu jele kopati zemljo... in umrl je.

Zvesta Akta ga je naslednjega dne zavila v dragoceno tkanino ter sežgala na gromadi, obilno poškropljeni z dišavami.

In tako je zibnil Neron, kakor zibne vihar, burja, požar, vojska ali kuga, toda Petrova bazilika vlada še doslej z vatikanskega griča nad mestom in svetom.

Poleg starodavnih kapenskih vrat pa stoji dandanes mala kapelica z nekoliko že oguljenim napisom: *Quo vadis, Domine?*

KONEC.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIZNICA

COBISS ©

00000491890

